

સ્ત્રીબોધ.

કોઈ નબીબ્યન દેશને, કરવા આખાશાન; મરમ રીતછે એજકે, તે માતાને માન.

પુસ્તક ૯ મું.

જાનેવારીથી ડીસેમ્બર સન ૧૮૬૫ સુધી.

૦૫૬
સ્ત્રીબોધ.

મુંબઈના

દક્ષિણ આશકારા છાપાખાના મથે છાપીલે.

સને ૧૮૬૫ •

सांकली छिं स्त्री बोधना पुस्तक ६ भाग.

आंक १ बी—जानेवारी शने १८६५.

वृक्षादारी अने वयन	१
ना मुसाक्षर—(बीतरो साथे)	३
पथरांम्या	५
वीस दाहाडावेर लुपभरो !	७
पथरांम्या	८
आपाध	१०
लगन	१२
ने वगता अनावो (बीतर साथे)	१४
नी आगाअेत अंडवीना भाग अवेनी कांसां	१६
ना कुवारी—(बीतर साथे)	१६
सभन—गरभी	१७
डुंगापखुं तथा वयन	१८
.. .. .	२०
.. .. .	२०
नपखाना संकठमां इसेवी स्त्रीमो वगेना	२२
मिड—(रासंडो.)	२२

आंक २ जे—शेण्वरारी शने १८६५.

वृक्षादारी अने वयन	२३
मरड व्याकराष्ट	२५
अने तेनुं कड	२७
पथरांम्या	२८
ना मुसाक्षर—(बीतरो साथे)	३०
पथरांम्या	३२
व	३३
लगन	३५
नुं पाहाडी तोपभातुं (बीतर साथे)	३७
वीस दाहाडावेर लुपभरो !	३८
मोनां लगन, तवाक संभंधी धारो	४०
धाव—(कवीता)	४४

आंक ३ जे—भारथ शने १८६५.

वृक्षादारी अने वयन	४५
ना मुसाक्षर—(बीतरो साथे)	४७
असेवळ लललाधभारोनेटे भरीव्हो हुरी.. .. .	४८
पथरांम्या	५०
—(बीतर साथे)	५२
यात कंमुथो	५४
रसीने तीयां लगनना दाहाडापर थमेवी कभ	५५
आठ लरेवी कुरीरीम्या	५५
डी सोज	५६
पथरांम्या	५७
तेनुं देडंडुं	५८

साधारण सभन—गरभी	१०
पारसी स्त्रीमोना नाम तथा तेना व्यरथ	११
आंकुनुं आडांड	१२
परसुठपुं	१३
साहस—(गरभी)	१५

आंक ४ यो—अेपरवेल शने १८६५.

स्त्रीनी वृक्षादारी अने वयन	१७
पुशयोनां पांछी तथा तेव	१८
स्त्री हरपखु	२०
देवनशाहेरनुं अवेरात (बीतर साथे)	२२
इनीम्यांना मुसाक्षर—(बीतर साथे)	२४
डुभाभ्यांनां	२५
साहारा भारटीन	२७
साधारण सभन—गरभी	२८
अष्ट रोग, तेनी उतपती अने उपाय	२८
वांटांखु—(बीतरो साथे)	२९
पारसी स्त्रीमोनां नाम केवां ल्धम्ये	३०
डीभती पथरांम्या	३१
परसुठपुं	३२
वेर अजरनुं गीत	३३

आंक ५ यो—जेअे शने १८६५.

स्त्रीनी वृक्षादारी अने वयन	३६
अहारांखी वीकटोरीआनी मुसाक्षरी	३७
इनीम्यांना मुसाक्षर	३८
स्त्रीनी पुअसुरती	३९
साधारण सभन—गरभी	४०
पारसी पुशयोना नाम	४१
स्त्री हरपखु	१००
दारांम्येस पादशाहातुं वासखु, (बीतर साथे)	१०२
जे लाधम्योना अयाव	१०३
डीभती पथरांम्या	१०४
अंगवी तोडोभां अयांम्येने उवारवानी रीत	१०६
परसुठपुं	१०८
मुगाक्षरने शीआंभखु—(कवीता)	११०

आंक ६ यो—जुन शने १८६५.

वयनमां लगन	१११
धातुनी रोसती	११४
इनीम्यांना मुसाक्षर	११५
पुसतडो उपर वेर !	११७
स्त्री हरपखु	११८
अेक जुवान पारसखुनी आहारांखी वीकटोरीम्याये	१२०
वीधेवी खुवाकात	१२०
साधारण सभन—गरभी	१२२

कुंवरभाईंमे व्मने भोटीभाईंमे वाहा वीधा ..	१२५
मेक सीनी भाहाडुरी ..	१२६
भनारसने राण उदत नारांमेख (मीतर साये) ..	१२७
नंगवी खोकांभां भ्यां उधारवानी रीत ..	१२७
परसुटखु ..	१२८
धशवर सपुती (कवीता) ..	१३२

आंक ७ मे—जुवार्ध शने १८६५.

वधनभां लगन ..	१३३
लुमेरभ अरुस—मेक सेवर ..	१३५
इनीव्यांनो सुसाकर (मीतर साये) ..	१३७
सी दरपखु—घेरनी भोडाकांखु ! ..	१३८
व्याडनेना पदलरशत राण (मीतर साये) ..	१४४
नंगवी खोकांभां भ्यां उधारवानी रीत ..	१४४
व्यांमे पडता भोडा देभाव ..	१४५
मेक जुवान अमोरलदी उपर जुनरेवी व्याक्त ..	१४७
व्यापधात ..	१४८
परसुटखु ..	१५१
मेक सुवक्षणी नारना भरखु उपर तेना लरधारे करेला वीवाप—(कवीता) ..	१५३
पोहंम ..	१५४

आंक ८ मे—आगसट शने १८६५.

वधनभां लगन ..	१५५
मेक लरधारनां भ्यावने मारे तेनी सीमे करेवी कोशेश ..	१५७
इनीव्यांनो सुसाकर—(मीतर साये) ..	१५८
व्याडनेना पदलरशत रांखु (मीतर साये) ..	१६१
नीतीनी कीमत ..	१६२
दरीव्यानी व्याक्त (मीतर साये) ..	१६४
लडाधयी नीपनती भराभी ..	१६६
मपशां भायांना मीनुक नंगवीव्या ..	१६७
लभवावो लुनर अने कागव ..	१६८
दरीव्यां भोडा (मीतर साये) ..	१७१
काडनेना लुशरी ..	१७२
परसुटखु ..	१७३
व्यानरमेभव अ. के. शरभस साहेभनो परलमेव्या, (कवीता) ..	१७५
पोहंम ..	१७६

आंक ९ मे—सप्टेम्बर शने १८६५.

वधनभां लगन ..	१७७
त शेरसतीना भीगाडयी तथा शरीरपर वागनीधी उत पुन यता सपना ..	१७८
इनीव्यांनो सुसाकर—(मीतर साये) ..	१८१
सी दरपखु ..	१८४
उठरेप व्मने तेनी न्होणवादी ..	१८६
नेपालनी राखी—(मीतर साये) ..	१८७
पारसी गीव्यानी शवांभ ..	१८८
कमनशील वीरवान लरधारो ..	१८८
गरभो दरी वसपु कुवतां अनता भनाव ..	१८७

मीसकोली—(मीतर साये) ..	१८१
कीगसटनेनी अमोरलदी ..	१८२
पारसी सीव्याने मे सुपन ..	१८३
धरभपर सुशताक कोखु ? ..	१८५
परसुटखु ..	१८६
सुप डप न व्याखुवा वीशे—(कवीता) ..	१८८

आंक १०—भो अक्टोबर शने १८६५.

वधनभां लगन ..	१८८
इनीव्यांनो सुसाकर ..	२०२
सी दरपखु ..	२०५
व्येतना नाभना पाहाड उपर सुसाकर ..	२०५
पारसी सीव्याने सुधारो ..	२०७
गरभीधी उतपन यता व्याकु ..	२०८
इनीव्यांभां सुभी अमरी कोखु केडेवाव्ये ? ..	२१०
वांहांखुभां धाधीने उतारवानी रीत (मीतर साये) ..	२१२
गायन, तेनी उतपती व्मने सुभी ..	२१६
सांडुनी व्यधवा सीसोलीक—(मीतर साये) ..	२१६
मुंखेलां भाखुस लपतां धाम्ये ! ..	२१७
परसुटखु ..	२१८
उपदेश वीशे—(कवीता) ..	२२०

आंक ११ मे—नवेम्बर शने १८६५.

जुलभी धाम्ये न्ये—(मीतर साये) ..	२२१
सासरोव्यांतु सकेट केम टले ? ..	२२६
व्यावान ..	२२८
सी दरपखु ..	२२८
समुदरनी सपुती ..	२३२
व्यारतोनी मनवलस ..	२३३
रेल—(मीतर साये) ..	२३५
लडगीना प्रतीसंभद ..	२३६
पीधाजेरस—(मीतर साये) ..	२३८
मेक सीनी जाजुवागिशा लुवाव ..	२३८
मेक गरीबने तांहां धननेो अरु ..	२४०
परसुटखु आभरो ..	२४१
दारी लकत—(कवीता) ..	२४२
मेतवखी ..	२४२

आंक १२ मे—डिसेम्बर शने १८६५.

जुलभी धाम्ये न्ये, ..	२४३
व्यारतोनी मनवलस ..	२४७
मेक डांडी मळ्ये पोताना भावकने कथिली सीभांमखु ..	२४८
उसतभर व्यधवा तभने नमरोड (मीतर साये) ..	२५०
आम्ये छोकरां "सुभ करेला" ..	२५४
कुल ! कोभव कुल ! ..	२५६
जेवरे ..	२५८
वन्डर (मीतर साये) ..	२५८
भरी दोसतीने मेक तारीक वांमेक नपुनो ..	२६१
परसुटखु ..	२६२
प्रलु लनवा वीशे मेतवखी—(कवीता) ..	२६३

સ્ત્રીબોધ.

સ્ત્રીની વફાદારી શ્વેતે વચન.

એક-વારતા. †

પરકરણ ૨ હું.

મીતરાઈના ગાંઠ.

મીતરાઈના ગાંઠ ઘણે પવીતર છે, પણ એ તે નબલે થે વાલેલા હુઆએ તો તેને જ કાઠ બેઠાનાનીનાં નખે છે. † માંગેતો કરો વીલખ લાગતો નથી, પણ તેમાં મોટેથી છે. જેની સાથે એકવાર બેસીને ખોધું, જેની સાથે કા દીવસ ફરીઆ તથા હરીઆ, જેને મનની બે છુપી વા કહી અને તેની સાંભલી, તેની સાથે, એકે પાછલથી ૬ કરવે, અને તેને ફસાવી પોતાનો સવારથ સાંધવો, એ કુનીચ કરમ બીજું કઈજ નથી. પણ કુનીચાં પોતા દોરમાં કદી દીવાલી કરતો નથી, એકવાર તે ઘોડે ધઈ, કાઈને પોતાની પીઠ ઉપર સવાર કરી એકને આકૃતનાં રમાં કચડી નાખવા જાએ છે, પણ તે કચડાઈ નહીં સ ધાએ તેની આગમય તે પોતા ઉપરના સવારને એવા રથી પટકે છે કે, જેથી પેલો ચકરમાં ફસેલો, એક આંચકા તેને આહાર ઉડી પડે છે, અને તેની જગાએ પેલો પડી ધિરે કચડાઈ જાએ છે, કે કઈઆતો શખત જખમી ધઈ, ડાં ઉપર કાંલા ડાય લઈ પાછો ઉઠે છે.

શ્રી વગર કુનીચાં ચાલતી નથી, એટલું નથી પણ વગર કુનીચાંની વસતી વધતી નથી; તે છતાં તેને ટે ઘણાક પુરૂશો ધીકાર રાખે છે! પુરૂથવીના જુદા જુદા ગ ઉપર જુદા જુદા લોકો વસે છે, જેમનાં રંગ, રૂપ, રી અને મીત એ સરવે જુદાં છે. તેમાં ઘણાકો એવા પ છે, કે શીને પેટે તેઓ જનમીઆ છે. શીને તેઓ માં ક છે, એન કહે છે, અને વહી તેમને ધીકારે છે! તેમને ની હલકાં બેવીસવાસી બેઠાના, બેવકુક અને બેવકુ યુ છે! વહી ઘણાકો એવા છે, કે જેઓ શીને પેટે જનમ ને, તેને પોતાની ગા બેન ગણી તેમને નખે છે તથા માન

આપે છે, એટલુંજ નહીં, પણ તેમને ગંભીર, નાજુક, ઈ માનદાર અને વફાદાર ગણે છે; તેમને પોતાની બરોબરનાં ગણે છે, અને પોતાના જેટલા હુક તેમને આપે છે. જેઓ શ્રીના નાજુક ઠોલાની વીરૂપમાં છે, તેઓ સદા તેમની બે વફાઈની વાતો કરે છે, અને જેઓ તેમની તરફેનમાં છે તે યો સદા તેમની વફાદારીની વાતો કરે છે, પણ તેમ પર માણે એ પુરૂશોની ચાલ ચલણ તપાસીએતો તે કાલાં અને ઘોલાં પડ વગરની કદી હોવાની નહીં. તેથી થોડીની બેવકાઈને માટે સઘલીને બેવકા ગણવી, તેમજ થોડીની વફાઈને માટે સઘલીને વફાદાર ગણવી, એ બંનેમાં બેવ કુફી છે. તોપણ જ કુનીચાંના બરો વ્યનુભવી છે, તેના જિવામાં શ્રી જાતની બેવકાઈ કરતા વફાદારીના નમુના વ ધારે માલમ પડશે.

ઈઅનદ નામનાં શેઠેર મથે, પસંગ અને હોશંગ નામે બે જુવાન મુરૂશો રહેતા હતા. તે બંને વમે દોસ તીના એવેતો મન્યુત ગાંઠ બંધાએલા હતા કે, એકને એ કથી જરાવાર છુટું પડતાં પાંણી અને માછલીના સંરખુ ધઈ પડતું હતું. તે બંને મીતરો બચપણથીજ સાથે ઉ ધરેલા હતા, અને બંનેએ સાથેજ વ્યભીઆશ કરેલો હ તો. તેઓ સદા એક બીજને મલતા ભેટ્યા રહેતા, અને એક બીજની જાહેર તથા છુપી વાતો કહેતા, તે બં ને જન એકજ મતાના હતા, અને સદા એક બીજનાં બો લવાને મલતા આવતા હતા, તથા બાહાલ રખતા હતા.

એવામાં એતેકાક એવો બનીઓ કે, પસંગને જ લીકા નાંમની એક જુવાન ઘણીજ મુબથુરત અને કું મારી છોકરી સાથ દોસતી પડી. તે દર વખતે તેની પા સે જતો અને તેનાં મેલાપથી તથા તેની મીઠી અને ડાહ્યા વણ તથા નીતી ભરેલી વાતચીતથી ઘણો મુસરી ધઈ પાછો ધર તરફ ફરતો. જ્યારથી એ પરમાણે પસંગને જલિકા સાથ દોસતી પડી, અને જ્યારથી તેની આગલ જવા આવવા લાગે તીઆરથી જવે તે હોશંગને મલતા કે સ ઘલી વાત પડતી મેલી પરીતની અને તેનાં પરીતનાં હર જલિકાનીજ વાત કરતો, જેને હોશંગ મલતા આવતો ન હતો. કેમકે હજી તે પરીતની જલમાં પડેલો ન હતો તેથી તેને પરીતી વીશે તથા તેનાં દુખ અને મુખ વીશે કરો વી માર ન હતો. જ્યારથી પસંગ એવી વાત કાહાડતો કે હોશંગ તે સાંભલવાને ના પાડતો, અને તેને કહેતો કે—

† આ વારતા કવી શેકસપીઅરની એક પલે ઉપરથી રચ તો આપી છે.

વાત પડતી એવ: પરીતીમાં તું' એલો યદ્યં ન
 માંથી તારા હાથમાં કશું' ન આવશે. 'શ્રી વગ
 એવા શુભ અને એનથી અંદગીના મારગ ક
 યું' ને હાવાથી બનતું' નથી. શ્રીના સંબંધમાં
 એઆ શુભામીરી છે, જેને હું મારા અંતઃક
 છું. તે કહેતો કે—“વાહલા પસંગ, તારે
 પરીતીમાં રમ, પણ તેની વાત મારી આગળ
 ના કર”. એવી રીતે મારે એજ આપદમાં હોસંગ અ
 ને પસંગ જુદા પડતાં, અને બંને એક બીજાને બેસમજ
 ગણી હસતા. અચારે હોસંગ ઉપરનાં સરખી સંધલો વા
 તેા કરતો તીઆરે પસંગ પરીતીના કાએદા, અને શ્રીની
 સાથે રહેવાનાં શુભ વીધે લાંબાં લાંબાં ભાસાણુ કરી તેને
 સમજાવતો એ પરમાણે રોજ ચાલીઆ કરતું હતું.

હોસંગ કશી પણ માએઆમાં પહેલો ન હતો, તેથી
 તેને ઇઅનઅમાં પડી રહેવું કંટાલા ભરેલું લાગીલું. તે
 જાતે ઘણે સંચલ અને હીમતવાન હતો, તેથી તેણે ક્યે પણ
 પરદેશ જવાનો વીચાર કીધો. અંતે તેણે કરમાન જવાનેા
 ઠરાવ કીધો. એ વાત તેણે પોતાનાં ખીતર પસંગને કહી
 બી તેનાથી કદી છુટો પડેલો નહીં હતો તેથી તેને સુદલ ગ
 બી નહીં; તેણે તેને ઘણેક સમજવીઆ, અને તે ઠડાવ
 થી પાછો ફરવાને તેને કાલાવાલા કીધા. પણ હોસંગનાં
 મનમાંતો પકોળ ઠડાવ કરેલો હતો તેથી તેણે પસંગ
 ગને ખોલી રીતે કહીલું કે—“વાહલા પસંગ, તું
 મને એધું સમજવાનું છોડી દે હું કેટલાક આવલ
 સુએની માફક, ધરમાં પડી રહી જવાની અંદગી ભોગવ
 નાર નથી. ધરમાં રહેલા જુવાનેને મારે ધરના નેટલી
 ન સમજણુ હોએ છે. જે તું તારી મનોમોહન જેલીકાના
 પીઆરમાં, જેમ મધમાં માંખી લપટાએ, તેમ લપટાએલો
 ન હનેતો, બેશક હું તને મારી સાથે યુસાકરીએ આવવાને,
 અને અહીં પડી રહેઆના કરતાં ફનીઆમાં ફરી, તેની
 અજાએથી ભેદ, તે બાએને અનુભવ જલવવાને કહેતે, પ
 ણ અચારે તું પીઆરની ચલકતી જલમાં લપટાએલો છે,
 તીઆરે હું તને કંઈ કહી શકતો નથી. પણ મારા પી
 આરા પસંગ, જે તું પીઆરમાં પડીએ છે, તો તેમજ ક
 ર, અને તેમાં કંતેહ મેલવ. માહારા વાહલા પસંગ, તું
 મને વીસરતો ના; જેવી તારી ખીતરાઈ છે, તેવી કાએમ
 રાખને, અને અહીના જાણવા ભેગ બનાવેથી મને જાણી
 તો કરતો રહેજે. છેવી સલામ!” એટલું કહી મોટા પી
 આરથી ભેટી હોસંગ પસંગથી છુટો પડીઆ, અને કરમા
 ન શેર તરફ મોઢો કરીલું.

પરકરણ ૨ જી.

પસંગથી જેવો હોસંગ છુટો થએઆ તેવીજ તેને દ
 લગીરી લાગી, અને પોતાનાં આરડામાં નહને બેઠો. મોઢે
 કલાકે તેના હાંકરો નરમ પડીઆ તેથી તે પોતાની વાહલા
 જેલીકા ઉપર એક પતર લખવાને બેઠો. ઘણેક વારે લાંબાં
 વીચારે, અને મોટા બોલે એક પતર લખી જેલીકાની દા
 સીને આપીઆ, જે પોતાની મોટાણી પાસે લઈને ગઈ.
 જેલીકા એક પસંગને પોતાનાં ખરા જગરથી માહા
 તી હતી, અને તેનાં સીવાએ બીજા કોઈને પણ પોતાને

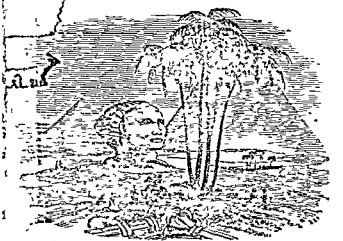
હાથ નહી આપવાને ઠડાવ કરેલો હતો, પણ તે એવું
 મળતી હતી કે, શ્રી જાતે પોતાનો દરબજો જાલવવા,
 ને પરીતને પાકી કરવા, પુરસને એકદમ સેહેલાઈથી
 ધીન ન થવું એજએ તેથી તે બાહેરનાં દેખાવમાં લગાર
 કત તથા ભારમાં રહેતી હતી. તે આરડામાં બેસી ખ
 નાં પરીઅ પસંગનેાજ વીચાર કરતી હતી, પણ તેવાજ
 રીં દાસી તેને પતર લઈને આવી. આએ વેલાએ તે
 નમાં શું લખેલું હશે તે જાણવાને જેલીકાનાં મનમાં ઘ
 આતુરતા પેદા થઈ, પણ દાસીનાં દેખતાં પોતાનો ભાર
 લવી રાખવાને તે પતર લાવવા માટે તેણીને ઠપકો દી
 અને ધમકાવીને એકદમ આરડાની બાહેર જવા ફરજ
 લી, દાસી પાછો ફરી, પણ તે પતર વાંચવાને જેલીકા
 ઠલવીને અધીરી પડી હતી કે તેના અવ રહીઆ નહી,
 તે તરત દાસીને પાછો ફેલાવી, અને આંહુંનું કરીને પ
 ઉં કે, “હમણાં કેલા વાગા છે”! અવળતે તે દાસી ન
 ચતુર હોવાથી જેલીકાનેા સથેા ભરમ સમજતી હતી,
 થી કેટલા વાગા છે તેના ઉતર દવાને બદલે પાછુ તે પ
 હાથમાં લઈને જેલીકાની આગલ ધરીલું. અવળતે દા
 તેનો ભરમ સમજતી હોએ એવું તેણીએ હેલ દેખાડ
 થી તેને શક દુર કરવાને જાણે શુભ ચીડમાં આવી :
 હોએ તેમ તેનાં હાથમાંથી તે પતર જુદી લઈને ફાડી
 રીઆં કરી કકડા નખીનપર ફેંકી દીધા. દાસી એકબી બે
 ખોલીઆ વગેરે યુગી યુગી તે કકડા ઉચકવા ગઈ, પણ
 લીકાનેતો હુણુ તેમાંની મતલબ જાણવી હતી, તેથી ચીર
 ઇને તેને કહીલું, “ ઉઠ બેસમજ દાસી, હમણા મારા
 રડામાંથી બાહાર જા, અચાર નહીતો જેલોવાર તું
 એ કકડા ઉચકવા આહી રહેશે, તેટલો મને વધારે યુસા
 હડશે, માટે અતરઘડી અહીથી જા.”

દાસી આરડામાંથી નતી રહી, કે જેલીકાએ તરત
 સઘલા કકડા ઉચકી લીધા, અને તેને છાતી સાથે દાખ
 તે પતર ફાડી નાખીલું તેને માટે ઘણેજ પસતાવો કર
 મેડી. તોપણ તેના જીવ રહેઆ નહી, તેથી તેના એ
 બોલથી તેને માલમ છવે, એવી મતલબથી તે એક નગાં
 બેસીને સઘલા કકડા એકકા મોઢવા લાગી. અવળતે
 મ કરતાં તેને આખાં પતરની મતલબતો મલીન નહી, પ
 તેમાથી એક વાકીઅ મલી આવોઆ જેમાં એવા શબ્દ
 તા કે, “ પીઆરથી ધાએલ ધાએલો પસંગ.” પીઆર
 ધાએલ ધએલો, એ શબ્દ જેલીકાને એવાતો લાગા કે,
 વેલાએ ગએઆ તે પોતે નખમાં થઈ ગઈ. તેણે એવા
 રીત ભરેલાં પતરને ફાડીલું, તેથી તે ઉપર તે બહુ શોક ક
 વા લાગી, અને તે વાકીઅને ફરી ફરીને વાંચવા લાગી
 તે મન સાથે મોલવા લાગી, “ પસંગ લખે છે કે, ધાએલ
 એલો; હા” એ શબ્દને મારાં અંત.કરજાના સંતી રાખધ
 અને જાઆવેર તે નખન રૂમથી નહી, તીઆરે તેને બાહ
 ર નહી કાહાડાશ. ખરે, પસંગ, તું ધાએલ ધએઆ હશે
 પણ ધીરજ રાખને, હું તે નખમને રૂનવશ, અને જે મ
 પડીઆ છે, તે તું રૂનવને. આકબત હું તારોજ હાથ
 રનારજી, માટે તું મારો ધરવાને તઈઆર રહેજે.” એવા
 એવા ઘણક પરીત ભરેલા શબ્દો મોલો, તથા કાગમત ક
 કડા મોઢવીને ધાકી તીઆરે, આએ ઉપીએગી પતરને

હી નાખવામાં જે પોતે બેવકુફઈ કરી, તેને માટે છેલ્લે
 રીરાઈ, તે હાથમાંથી મેલી, પસંગ ઉપર તેનો ઉતારી લખ
 અને બેઠી. અલબત્તે પસંગનું પતર આપું તેના વાંચવા
 માં આવેલું ન હતું, પણ જે, " પીઆરથી ઘાગ્લેલ થએલો
 સંગ" એવો જે વાકીઅ તેણે વાંચીઆ હુતો, તેથી તે આ
 પતરની મતલબ સમજી હતી, અને મનમાં ખાતરી ક
 હતી કે, પસંગ તેને અમાં છગરથી માહે છે, તેણે તેમા
 રમાં પીઆરનાં મીઠા શબ્દો સીવાએ બીજા કથું લખે
 ન હતું. તેથી તેવીજ મતલબનો તે તેનો ઉતાર લખવા
 હી, પણ રોજ કરતાં તેમાં પોતાના ખરા અને નીતી બ
 આ પેઆરની પુરાકલ શાકર મેલી, પસંગ ઉપર તે રવા
 ના કીધું.

હુનીઆનો મુસાફર.

પૃ ૨૯.

આરાં બેન,

ગઈ વેલાએ જે તમને લખીએ હતું કે, હાલ
 આ હું ઉંદલપટ દેશમાં આવીએ છું, જેનો સેહજ એ
 વાલ તમને લખી જણાવસ. તે પરમાણે હાલ ૫
 મુદ્દ જોઈ લાખું છું, જે વાંચી તેનો લગાર ખુશી થશો.
 રીસરદેસ આફરીકાના ઈશાનખુતામાં આવેલો છે, અ
 એક ગમ લાલ સમુદર અને ખીલ ગમ રેતીનું મો
 રણ આવેલુ છે. એ રણમાંથી પુરાકલ રેતી કીડી
 શહેરોમાં આવે છે. અને તેથી ઘણા ફંચલો ઉપર
 વરસના એકસ દાહાડાઓ ઉપર, તે રણની ત
 રથી એક ભંતનો ગરમ પવન ચાલે છે, જે ઘણાક
 માણસોની તથા જનાવરોની ખરાબી કરે છે. એ
 રમાં વરસાદ મુદ્દલ પડતો નથી, પણ તેની ગરજ,
 શરવ શકતીમાન શાહેએ, ઘણીજ અચરત રીતે, પુ
 રી પાડી છે. એ દેશમાં એક મોટી જખરી નદી

છે, જેને નાઈલ અથવા નીલ કહી રહે છે. એ નદી
 માં દર વરસે મોટી રેલ આવે છે, જેથી ભેતું પાંણી
 અરધાં મીસર ઉપર ફરી વલે છે. એ રેલ આસરી
 જઓઆ પછે, તે જમીન ઉપર તીઆનાં લોક ખેતી
 વાડી કરે છે, અને તે ઉપર ઘણી, મઘઈ, ૩ વગેરે
 ઘણાક ભતનો પાક કરે છે. તેને માટે તેમને જ
 મીન ખેડવી પડતી નથી, કે પાણી નોઈવું નથી. ખી
 વાવીઆં, કે થોડે-ઘણાંડે તે ઊગી નીકરે છે. એવું કે
 હ છે, કે એ જગાએ ગાજ તરણ હુજર વરસ થએ
 આં રેલ આવે છે, અને તીઆં દર વરસે, તે જગાની
 વગર ખેડણીએ તથા તેમાં કચો પણ મુધારો કે શેર
 શર કરીઆ વગેરે, પુનકલ પાક ઉતરે છે! અલબત્તે
 એ અજબ જેવું છે. એ નીલ નદીનું મુલ, ચેટલે તે
 કીઆંથી નીકલે છે, તે આજવેર કોઈને ખખર ન હો
 તી. તે શાધી કાહાડવાને આજ ઘણાક વરસ થએ
 આં અંગરેજ મુશાફરો લાગીઆ હતા, પસું એ પડો
 હાથ લાગતો નહોતો. અલબત્તે કોઈબી નદી મુલ વ
 ગરતો હોએજ નહી, તેમ નીલનું પણ મુલ જોઈએ,
 પણ તે હુજરો વરસ થુધી કોઈને માલમ ન પડવા
 થી ઘણું અજબ લાગવું હતું. અંતે કપટનસ પેક ના
 મનો એક નાનીઓ મુશાફર, જે આપણા દેશ ખાતે
 ની એક રીજમીટનો સરદાર હતો, અને જે હાલમાં
 થોડાક મહીના થએઆ, એક તીતરનો શીધર ક
 રતાં મરણ પાંખીએ છે! તેણે તે શાધી કાહાડીકી.
 તે (મુલ) મધીઅ આફરીકામાં જે હુજર માઈલને
 અંતરે એક મોટું સરોવર માલમ પડીકી. તે સ
 રોવરમાં વરસાદનું પાંણી ભરાએ છે, અને તીઆંથી
 તે વેહેવું આવી નીલ નદીમાંથી ઊભાઈ જઈ મીસ
 ર દેશ ઉપર ફરી વલે છે. આહા! જગત કરતા ઈ
 શવરનું કેવું ડાહાપણ! માસરમાં વરસાદ નહી વર
 સે તેને માટે જે હુજર માઈલપર વરસતા વરસાદનું
 પાંણી તેને પુરૂ પાડે! નીલ નદીની અંદર મગર
 ઘણાં વસે છે, અને તેઓ દાહાડાનો ઘણાક લાગ કી
 નારે આવી તડકે રેતોમાં સુઈ રહે છે. તેઓ પોતા
 નાં ઈંડાં પણ રેતીમાંજ મેચે છે, જેમાંથી ખયાં નીકસી
 આ પછે પાંણીનો ટોડી જઓ છે.

એ દેશમાં વસતી આજ લગલગ તરણ હુજ
 ર વરસ ઉપરની ગણવામાં આવે છે. અસલનાં વા
 રમાં એ દેશ ઘણેજ શુધરેલો હતો, અને તીઆંના

લોક ઘણા હુનર વાલા હતા. તેમજ હુનરો તથા કા
રીગરીની હુનુ ઘણીક નીશાન હાલમાં લાગી દૃષ્ટી હ
લતમાં મલી આવે છે, જે નોઈ આપણને મોટી અચ
રતી પેદા થાય છે. એ દેશમાં સક્રીથી જાણવા જો
ય તો આંની પીરેમીડો છે. એ પીરેમીડો એટલીતો
ભીંચી છે કે તે ઘણાજ દુરથી નજરે આવે છે, અને
જાણે મોટા ડુંગરો હોય તેમ તેનાં મધ્યાંમાં આકાસ
સાથે લાગેલા જણાય છે. એવી મોટી પીરેમીડો
શાને માટે ખાંધવામાં આવી હશે, તે હુનુ ખરોખર
માલમ પડી જીં નથી. એ ખાખે ઘણાક ગરંથ કરત.
એ જુદા જુદા મત આપી ગયેયા છે. કેટલાક કહે
છે કે એ દેશનાં પાદશાહોએ એખાદત કરવાને
તે ખંધાવીઓ હતા: કેટલાક કહે છે કે તે કાંઈ જોતી
શ શાસતરને લગતી શોધ કરવાને ખાંધવામાં આવેલી
છે, અને કેટલાક કહે છે કે તે તે વખતનાં પાદશાહ
એની કબર છે. એ પરમાણુ હુનુ ચોક્કશ સીધ ન
થી થઈ જીં કે તે શાને માટે છે, તેમજ હુનુ એ પણ
માલમ નથી પડી જીં કે તે કીઆં વરસમાં ખાંધવામાં
આવેલી છે. એ પીરેમીડો મધેની જે સક્રીથી મોટી
છે તેનો તક્કીએથી વીસતાર ૭૪૬ ચોરસ શીરનો છે,
અને તેની જિંચાઈ ૪૬૧ શીરની છે. એની પાસે એક
સ્ત્રીની સુરતનું કમરવેરનું જખડ ખાણવલું છે, જેની જી
ચાઈ ૬૦ શીરની છે, અને તે એકજ પથરાનું, એક ખ
કમાંથી કોતરી કાઢાયેલું છે! તેનું એક ચીતર તમારી
રોપર ચોકલી જી છે. ખેન, એ પીરેમીડો અને એ ખા
ણવલું કાંઈ શોધા અજાણી ભરેલાં ના સમજ્યો.
આખી કુનીઆમાં એ ખાણવલાં જેવું મોડું ખાણવલું
કેયે નથી, અને પીરેમીડો જેવું જિંચું ખાંધકામ પણ
નથી. કહે છે કે એ પીરેમીડો ખાંધવાને એક લાખ મા
ણસ વીશ વરસ વેર કાને લાગાં હતાં!!

એ દેશની રાજધાની કરો ગ્રેડર છે. તેના રસ
તા એવાતો સોંકડા છે, કે ઘરો આમણ સામણ લગભગ
મલી ગયેલાં છે. વલી એવા સોંકડા રસતામાં, આખો
દહાડો ગથેડાં તથા જિંકપર લાવતા લઈજતા માલની
તથા અપવતાં જતાં લોકની ભારે ગરદી હોય છે, રસ
તાઓ જીપર ધુલ ઘણીજ છે, તે ગરદીથી આખો
દહાડો ઊઠતી રહે છે. પગે ચાલનારાં માણસોની પણ
ભારે ગરદી હોય છે. તીઆના પુરુશો દીલા જબા અ
ને માથે પાઘડીઓ પેટ્ટી ફરે છે, અને સ્ત્રીઓ મોહોડાં

પર ધુરખા નાખી ફરે છે: તેઓ જાતે મુસલમાન
અને હાલનાં લોક ઘણાખેરા અરબોની ઓલાંદના

એ સોવાએ, મીસરનું ખીજું જાણવા
ગ્રેડર અલેકઝાન્ડરીઆ છે, એ ગ્રેડર; નામીયા પા:
હા સીકનદરે, જે હુબાર વરસની વાત જીપર ખંધા
જીં હવું. મીસરના અસલના લોકો યાતાનાં મુ-
એને ખાલંતો કે કાટતા ન હતા, પણ તેમનું પેટ ચી
તેમાંથી કલેજું, આંટરડાં વગેરે સઘલું કાણી ના
માઠે ખજીખાઈના સરખી કેટલીક દવા ભરી એમનાં
કલોતો આ. એવા મુરડાંને મમી કરી કહે છે.

તરત વા મમીએને રાખવાની એક જગા,
ને કાટીકોમળ કરી કહે છે, તે હાલમાં
ગ્રેડરની પડોસમાં છે. તીઆં આજ
પણ હુબાર વરસની વાત જીપર મર
પાનેલાં માણસનાં મમીઓ હુનુ જેવી
તેવી હાલતમાં રહેલાં છે. તેમને જો
આ હોય તો, તેમનાં મોડાં અને સ્ત્રી
એવાં દખાએ છે કે જાણે તેઓ હમણ:
મરણ પાનેલાં હોયે! અસલનાં વખત
જાચારે એ ચાલ ચાલુ હતા, તીઆ
લોકો એ મમીએને માટે ઘરમાં એક એરડો
રી રાખેલા હોતા, તેમાં મેલી રાખતા, અને
મરણ પાનેલા માંણસનાં હઈઆતીનાં વખતનાં ક
લા કેટલાક કાંચોનાં ચીતાર તે એરડાની ભીત

પર પાકતાં. તેનાં પાણું જે
ક જે ચીતરો તમારી
પર ચોકલીઆં છે. એ:
કરવાથી તે મરણ પાંચેવ
માંણસને જાચારે તેનું
કાઈ પણ સયું વાહજ
જોવા માંગતું તો તે
શકતું હવું, તથા તેનાં કાં
ચોનાં પાંડેલાં ભાતપરનાં

ચીતાર જોઈ તેનાં જનમ ચરીત
રનો ફરલોએક હવાલ માલમ પડ
હતા.

ખેન, મીસર દેશ વીશે હાલનો તમોને એટલું

જ લાંબી જણાઈ છે. એતીઆર શુધીને હું એજ દેશમાં છું પણ હવે પછે કીચાં જઈશ તે હું તમારી ઊપર લખી શકતો નથી, કેમકે હજુ મેં ઠરાવ કરી આ નથી. હું ધારૂછું કે આ પત્રમાંથી દેહકીક વા તો નવાઈ જેવી લાગશે પણ વાહલાં ખેન, તમારે ખ ચીત જાણવું કે કુનીઆં કરી ચીજથી ખાલી નથી. જીઅં જોઈશું તીચાં તે જગત કરતા સાહુખની ખુખી ના કંઈ નહી ને કઈ પણ અદ્ભુત સરખા નચુનાઓ મલતાજ રહેવાના એજઆરજ.

હું છું તમારો,
વાહલા ભાઈ.

શ્રી દરપણ.

સમી સાંને શું શું લે!

પીરોજભાઈ—કેમ આટલા વારમાં બધી ધુશ એક ઠી થઈ કે ? મરેરે, હાંતો ઘેરના સાવણ પુંજમાંથીજ નીવે રો નહીં આવતો.

કુંવરભાઈ—આવ તારા પગ સાંચું જો, એમ કરીને હુંને પરવાર મ્હી તેને નજર લગાડેય કે ?

ધનભાઈ—એવાએ કુવરભાઈ, વરી એમા તુને ન જરબી લાગી ગઈ કે ?

ગુલબાઈ—હા માંએ આજ નજર ઘણી સસતીછે. મરેરે નજરતો આપરી આંખને કહીએ, તે તે કેમ લાગતી હશે વાડ ?

કુંવરભાઈ—હા માંએ, તું કાંએ નહીં કરકરા કરે, તારો વરતો જાણે શુધારાવરો, તારે તુંબી કાંએ નહીં શુ ધારાવારો હાએ. હાએ માએ, તે તચુને નજર નહીં લા ગે, કંઈ નહીં લાગે.

કોલીઆઈ—અરે અકરા નારે, અકરા ના. જરા એકુને આવવારે, પછી જોઈય કે તું કેયું બધું વીસરી જાએય, ને પછી કેવી પગે લાગીને બધું કરવા જાએય. એક લઈગણુ આવવુ જોઈએ. પછી તમેબી દેકાણે આ વી જશે, ને તમારા વરખી દેકાણે આવી જશે.

રોસીઆઈ—મરે, કોઈ ચીતરવારો જાવતો તેરજો: સુઆની આજે એમે દાહારા થએઆ વાટ જોઈય તોબી કોઈ ખલે નહી; નહીતો સુઆ અમથા દાહારામાં દશવરા શુખ પારે.

પીરોજજી—કાંએ તે હમણા શું કાંમ પરીડ ? અખઈ રહેઆં ચીતરતો હાથ ભરીને છે; ઘેસોખી, ને હમણા વરી શું કરોય ?

રોસીજી—એ માંએ ઘણા દાહારા થએઆં પેહરેલાં છે તે હવેતો મરૂ એને અખઈ કરીને કંઈ બીજા રંગનાં પેહરે.

કોલી—એવાએ રોસીઆઈ, અખઈ રહેઆં આવાં અજોનાં ચીતરછે તેને અખઈ કરશે ?

ધન—એ લેઆં પેત્રા ચીતરવારો જાએય. એ ચીતરવારો ! (એટલાપર જઈને મોટે સારે) એ ચીતરવારો ! અહીં આવ, અહીં આવ, આએ એટલાપર આવ.

રોસીજી—(લોખી હાથ કરીને) જો, આએ મારે હાથ ના ચીતર છે કે ?

ચીતરવરો—(હાથ આંપી જોઈને) હા ખાઈ છે, પ છુ કેવા રંગના જોઈશે ?

રોસીજી—તારી પાસે કુધની આહેને રંગનાં છે ? ચીતર—હા, છે, આ જાવ.

કુંવર—મરેરે સુઆ એવાં શું કાહારેઆં, જાણે ઉ ઘાઈ રહેલાં હાએ તેવાં, બીજાં સારાં હાએતો કાહારની.

પીરોજજી—નહીં નહીં બરેઆ એ શું, મનેતો કંઈ નહીં ગમતાં. તારી પાસે જાણુરને રંગના છે !

રોસીજી—(જોઈને) નહીં નહીં બરેઆ, એ શું મને તો જરા નથી ગમતાં. ખોલાં જોલાખી હાએતો કાહાર.

ધન—મર સુઆ, આવાં જોલાખી ચીતર કે, તે દા રે મારી જોજાઈએ પેહરેઆંય તે જાણે નરો જોલાખનાં કું લનો રંગ !

ચીતર—ખાઈ લેવાં હાએ તે લે, નહીતો રહેવા દે, અમથી ગાલ કાએ આપેવ.

રોસીજી—એવાએ સુઆ, મારે શું મરાં ઉઠેઆં કે ? એમં લાહેરી શાનો કરોય, લાવ મજની આતસીઆ રંગ નાં હાએ તે કાહાર. (જોઈને) બરેઆરે એ આતસીઆ રંગ કે ? એવાએ સુઆ સોજાં હાએ તે કાહારની. નહીં તો કેરને રંગનાં હાએ તે દેખાર; નહીંતો કુધને રંગનાં ઉજરાં છે ?

ચીતર—તમે લીધાં લીધાં ખાઈ; અમસકું લેવાવું નહી ને પેલાં કાહાર, પેલાં કાહાર, ને જ રંગ બતાવે તે તો નહીં (માંસરી બાંધે છે.)

રોસીજી—એ લેરે, સુઆનો બીજથતો જાવ, જાણે સુઆ સાએયલેખીનો છોકરો.

કુંવર—પણ જવા કાંની દેતાં જો, એનાં બાપ શો, વરી હમણાં કોઈ બોલશે.

ચીતર—તમે લીધાં લીધાં, લેવા વારાનાં આએ મો ડાં કે ? (જતો રહે છે.)

ગુલબ—અરે પણ તમે બોલેબોલતો તેને ગારજ દે આ, તે બીયારો સાંએ તે કેટલી ?

કોલીજી—અરે એતો સુઆ એવાજ, સુઆ એમજ ધાંધલ કરે; કેહશે કે એમ કરતો જલદી લઈ લે.

ધન—એ રંગારા ! એ રંગારા ! અહીં આવ.

રંગારો—શું જોઈએ છે ખાઈ ?

ધન—એ વાએ સુઆ ઉપરતો આવ, હેકેન જોએ રહીને બોલેય કે.

રંગારો—શું ખાઈ તમે લો નહીં ને અમથા ખોટી કરો તે શું કામવું.

કુંવર—એ વાએ સુઆ, કોઈ લેવા વગર અમથુ તેમવું હશે ? લાવ તારી પાસે એક દાનાની બાંધનીની ધનર છે કે ?

પીરોજી—તારી પાસે મુઠ્ઠાનાં ચીકનનાં નળવાં છે કે ?
ધન૦—તારી પાસે કેરને રંગની પાન છે કે ?
રંગારો—હા બાઈ હા બધું છે, પણ તમે લેશો ?
નહીંતા બોનીની વખત અમઘાં ગાંસરી નાં છોરાવતાં.
(કાહાડીને) આમ્મે જીવ.

કુંવર૦—બરેઆરે, બધો દાનો તો છુટી ગુલાઈ, એ વી શું કાહારી, બીજ દેખારની.

પીરોજી—મરેરે એવાં શું ચીકન કઈ ખોર, ચલી, પોપટ, એવી કોર હામ્મે તે કાહારની, આમ્મે શું ચરી આં કરે ને ધનુરો જીવી (ગાંસડીપર નાખી દે છે.)

ધન૦—હરવામ્મેઆ, આમ્મે પાન કાહાંથી ઝીળાં ને વી કાહારી, કઈ ઘટ કુમાસની હામ્મે તો દેખારની વા રૂં કઈ બાટલીવારાના છોરાની કોર છે કે ?

રંગારો—હું કહુચની બાઈ, કે તમે લેસો નહી ને અમઘા બોટી કરશો. જીવ.

કુંવર૦—આ વામ્મે મુઆ એમ પતરાલ શું કરેમ, વરી માગે તે દેખારની, જેમ્મેઆ વગર કોઈ લે કે ?

રંગારો—હા બાઈ હા, જેવની પણ મોડાંમાંથી ગા લ કાંમે આપો આ ઝી કીપણ શું નરશાં છે ?

કોલી૦—અરે રંગારા, તારી પાસે ખતીઆખાની છે ?
ધન૦—તારી પાસે જરમાંની કોર હામ્મે તો દેખાર ની જીવે. વા રૂં મોલ આમ્મે પાન કેમ ગળ આપશે ?

રંગારો—એના બાઈ નકી, ગળનો દોહોર રૂપીઆ પરશે, એમાં કંઈ આણું નહીં

ધન૦—ઘઃ મુઆનું કીઆ મહીનામાં, આ આનો દોહોર રૂપીઆ કે ? વા રૂં આમ્મે નળવાંનું શું ?

રંગારો—બાઈ, આમ્મે નળવાના નકી સાહારા સાત ને બે આના પરશે; તમારે જેઈએતો લેએ ને નહીંતો રહે વા દેએ.

પીરોજી૦—તું તો મોલોન ઘણો દખુ. મેલી કોરનુ શું કહીઈ ?

રંગારો—બાઈ મોઘાં તે શું કરીએ, લાપીએ તેમ વે ચીએ એના નકી ૭ રૂપીઆ પરશે, તમે કેએની શું આ પરશે; મોલો સાંજવશ વકરો કરીએ.

પીરોજી૦—માર રૂપીઆ લેશે ?
ધન૦—આમ્મે પાન બાર આને ગળ આપશે કે ?

રંગારો—મેલો બાઈ મેલો તમે લીધી.
કુંવર૦—આવામ્મે હરવામ્મેઆ શું ઘઈઈ, હાથને શા નો વલજેમ; વા રૂં આ નળવાંના સાહારા માર રૂપીઆ આપુ.

રંગારો—મેલો બાઈ મેલો, મેં પરથમજ કહીઈ હ તું કે તમે લેશો નહીં ને અમઘાં બોટી કરશે.

કોલી૦—બા ખલા લેતો નહીંતો, તારા વગર કંઈ અટકી રહીઈ કે ?

કોલી૦—જેવતો મુઆનો મીજાશ.
ગુલ૦—પણ લેવાવું નહીં તોરે કોઈને અમઘા કાંમે બોટી કરશે ?

કોલી૦—મામ્મે તુને શું છે, તુનેરો હજી ધની લાવી ને આઈવું પેરુશવેમ તે પેરુરેમ. જેમ્મેઆ જમ્મેઆ વગ

ર કેમ લઈએ ? દશ બારની ગાંસડી છોરાવીએ તારેએ કાપાસેથી લેએ !

ગુલ૦—કીક તારે તેથી કમાઈ રહેએ ને આપરેબી લઈ રહેઆં.

ધન૦—આ કાપરીઆ, અહીં આવ.
કાપરીઆ—તમે લીધું બાઈ.

ધન૦—આ વામ્મે મુઆ એમ શું કરેમ, તારી પાસે ઝીણી નેટ છે કે ?

કાપરીઆ—છે, પણ રૂપીએ ગળ પરશે.

ધન૦—લાવની, લાવની, જેવતો ખરી (જેઈને) મરે રે આમ્મે રૂપીએ ગળની નેટ કે, જાણે નરી માછીની બાર. વા રૂં તારી પાસે મોઘરાંભાતો દોરીએ છે ?

કાપરીઆ—છે, પણ ધાનના પાંચ રૂપીઆ પરશે; ક હોતો કાહાર.

કુંવર૦—આ વામ્મે પણ હરવામ્મેઆ ગાંસરીતો છો ર; લાવ દોરીની ગાળ છે કે ?

કાપરીઆ—તમે કીમત કરોતો બધું કાહાર.

કુંવર૦—આ વામ્મે મુઆ, તે જેમ્મેઆ વગર કીમત કેમ કરે.

કાપરીઆ—મોઠામાંથી સીધું મોલની (સુસે થઈ ન ધને) ગારો શાની દેમ. હું જાણું છ તમારા લોકની એમ આલ છે (નતો રહે છે.)

કુંવર૦—સખાવો ભરેઆ પુરેઆ; મુએ; શું ઘોરાપર બેસીને આમ્મેએમ.

ધન૦—આ પેરવારા, લાવ. દોરીઆનાં કેટલાં આપેમ ?

પેરવાલો—માર માર દોહોરીએ એકું પરશે બાઈ.
ધન૦—આ તું મુએરે ! મુઆને ઘેર ધાર આપો જાણ.

કોલી૦—મરેરે, આને સંધાં પરજ ધાર આવીએ કે ની, સસવું છે શું ? મુઆ દોરીઆની છ જુહોરી દીવાસ રી આપતાતા તેથી બે કરી મેલીએ, કોઈ મુઆએને પુછેમ ?

ગુલ૦—મરેરે કોલીઆઈ, તમુને સઈ કરામાં દીવા સલીની ફકર પડી કે ?

પીરોજી૦—અહીં આવ એ મેમાન; તારી પાસે શા લકલાક છે કે ? આતરીઆ રંગનો ? કેમ વાર આપશે ?
મેમાન—લો બાઈ, ઘણો ઉંચો શાલકલાક છે, એનો રંગતો જીવ. પણ મે રૂપીઆ વારનાં પરશે.

પીરોજી૦—જેમ્મેઆ, જેમ્મેઆ, બીર આંતે તાર આ પરશે કે ? વા રૂં તારી પાસે ચલીભાતી છીટ છે કે ?

મેમાન—છીટતો નહીં પણ ખનલીન છે. જીવ કાહારો વારનાં દશ આનાં, એમ પેરુરો એટલે ચોળી રહેશે.

પીરોજી૦—આવામ્મે મુઆ, કંઈ તારે ઘેર ધારબાર આવી કે ? પેરો હખણાં આમ્મેએતો તે રૂપીઆની વન વાર આપવા કહી ગમ્મેએ ને. વા રૂં તારી પાસે કઈ નરી ઉનતો કુશનીલ છે કે ?

મેમાન—હા બાઈ છે, પણ વારનાં મે રૂપીઆ પર શે. છે મરજ ? હાએતો કાહાર.

કુંવર૦—જા, જા, નહીં જોઈએ, એવો વરી છેકળ
 મોયો યદને આએએએ દેખુ.
 મેનમ—હું, બહુચની બાઈ, કે તમે બધું લેશો
 (જતો રહેછે)
 ધન૦—ઓ ગલાશ તમસેલ વારા, અહીં લાવ, તા
 રી પાસે અરકાવાનાં કાંસીઆ છે કે ?
 ગલાશવારો—નહીં બાઈ નથી.
 પીરોજ૦—આએ શું તારા હાતમાં છે તે, ને મુએ
 નાં કેહેમ.
 ગલાશ—એ વેચવાનાં નથી બાઈ.
 કુંવર૦—તારે મીઠું ભરવાનાં કે ? મુએએએ.
 કોલી૦—હવે છેક સાંજ યદ, પોરીઆ કંઈ કામકા
 ન છે કે નહીં ?
 શુભ૦—માલો, બધું લઈ રહેઆં ? શું શું લી
 યુ ? જોઈ.
 ધન૦—હા માએ, વું મશકેરી કરની, હમેતો ગરી
 બ-માંજસ માએ હમે શું લેતાતાં.
 પીરોજ૦—બેન, જે દાહારે એમ લેવું પરશેની તે
 દાહારે સખનશે.
 કોલી૦—જેની માએ, વુંતો નાદાનછે. લઈએ કે
 નહીં લઈએ, પણ જરા જોઈએતો ખરાં. માલો માએ હું
 તો જાઈએ હવે.
 પીરોજ૦—ધનબાઈ, કુંવરબાઈ, માલો મારપર જઈ
 એ, માતીડા આવવાની વખત યદ, (બધા જતાં રહેછે.)

પીસતાલીસ દાહાડાવેર લુખમરો !

ઈસવી સન ૧૭૬૯ ના વરસમાં, ડેવીડ હેરી
 સન નામે એક ફેપટન, પેગી નામનું વાહાણ લઈને, શ
 એઆલના યાપ્રએથી મુસાફરીએ નીકલીઓ. થોડાક
 દાહાડાવેર સલામતીથી મારગ કાપીઆ પછે એક દાહા
 ડે એકાએક દરીઆમાં ચકત તોશન ઊડીછે. એ તો
 શન ફેટલાક દીવસવેર કુંકું રુંડીજી, જેથી તે વાહાણ
 નો એક ડોલ અને તે ઊપર એક સડ સીવાએ સઘલુ
 પાણીમાં ગઈછે. એરલા આધાર ઊપર પણ તે વા
 હાણ ચાલવા લાગું, પણ ઘણું જ ધીરું અને ડોલા ખા
 તું. એ પરમાણે ફેટલાક દીવસો ગએઆ પછે તે મા
 હેલો ખોરાક ઘડી ગએઓ, અને તે ઊપરનાં સઘલાં
 માણસો, ખોરાક ઘણાકાં ઘણાકાં, દરરોજ માણસ દીક
 યા રતલ ખોરાક અને થોડુંક પાણી તથા દારૂની એ
 ક પેટ ઊપર આવીઆ.
 પણ તેવામાં તેમનાં માઠાં ભાએએ એકદમ ધોર
 મરડી વાહાણનું એકાએક ગાબડું નીકલી ગઈછે, અ

ને તેમાં માણી ભરાવા લાગાં. વહી એ વેગાએ તોશ
 નનો જોર એટલોતો વધી ગએઓ કે દરીઆની અંદ
 ર કુંગર સરીખા મોજા ઊઠવા લાગા, જેના આવકાથી
 વાહાણ કડકડ પોલવા લાગું, અને દર પલે તે છેપ્રએલા
 દરને તલીએ જવાની ધારતી આવવા લાગું. તે સાથે
 જાણે આકાશ 'શૂદી ગઈછે' હાએ તેમ ઊપરથી પાણી
 ના ધોત પડવા લાગા, અને વીજલીના ચમકાટથી ત
 થા ગગડટના આવાજથી, પથર સરખા જગરો થર
 થર કાંપવા લાગાં. આવા ભયંકર વખતમાં, મોત બે
 તરફથી તેમના ઊપર તાકવું હતું; જો તે તોશનમાં વા
 હાણ ઊડેતો તેઓ સઘલા સમુદરને તલીએ જાએ, અ
 ને નહીતો, તેમાં ખોરાક વગર લુખો મરી જાએ. ખા
 પડા ખલાસીઓ તથા ફેપટન એવા દુખ ભરેલા વીચા
 રમાં શોક કરતા હતા, તેવામાં બે વાહાણના સડ તેમ
 ની નજરે પડીઆ, જે જોતાંજ તેમની પોણી શીકર મ
 ડી ગઈ, અને એકવાર ભયંકર મોતના પંજમાંથી બ
 ચવાની આશા આવી. પણ અશ્રોશ ! તે વાહાણ
 તે ખાપડાઓનો છુટકારો કરવાને ખદલે એકદમ સમુદ
 રને તલીએ ગએઆ. એ ખનાવ જોઈ ખીચારા ખા
 રવાઓ ઘણાજ શોકાતુર થએઆ, અને એકવાર ફરી
 ને આફત ભરેલાં મોતનાં ઘરમાં પેલા જેમ જેમ દા
 હાડા જતા ગએઆ, તેમ તેમ તેમના ખોરાક ઘટ્ટો ગ
 એઓ, તે આખરે તદન યદ રહેઓ. સઘલા ખોરાક
 માં માતરે ઠંકીને તલીએ, રગડા સરખું બે ગીઆલણ
 પાણી રૂડી ગઈછે, જે ફેપટને પોતાને માટે રાખીજી'.
 આ ખનાવથી સઘલાં ખારવાઓએ તદન હીમત મેલી
 દીધી, અને ફેપટન તરફની સઘલા તાબેદારી છોડી દઈ
 તે વાહાણમાં જે દારૂ ભરેલો હોતો તે કાહાડી કાહાડી
 પીવા મંડી ગએઆ. આથી કરી તેમની લુખમાં ઘ
 ટાડો થવાને ખદલે જોર વધારો થએઓ, અને તેથી
 તેઓ દીવાના સરખા ખની ગએઆ. એવામાં વહી
 એક વાહાણ કુરથી આવતું તેમની નજરે પડીજી, જે
 થી સઘલા લગાર પુશીમાં આવી, ડોલા તાણી તાણી ને
 ની તરફ જોવા લાગા. તે વાહાણને ધોતા તરફ આવ
 વું જોઈ તેઓએ તરત દુખની નીશાન દીધી, અને તે
 ની પાસે મદદ માગી. તે વાહાણ વાલાએ પણ તેમ
 નો ઊતર વાલીઓ, અને તે મદદને માટેજ આવેછે એ
 વું જાણાવીજી. એ જોઈ પેગી ઊપરના સઘલા ખલા
 ઝીઓ ઘણા પુશી થએઆ, પણ અશ્રોશ ! આફત મો

जेव्हा तेमनी मशकरी करती होती. ते वांछिल्लु वाळा जे न्वाभ. आधीच्या परमाळे तेमनी मरवने मांटे तेमनी ज्यारदुपर आववाने पदले तेना पुनी कॅपटन, तेना सधवा सड बुडधनी, संपादापंध दुर नीकधी गज्जेओ

आधी करी ते पापडा भील्लवार पैतानी ल' दगीथी लुय घांठने मेझ, पल्लु तेमने मरवा गमवुं न हवुं. तेज्जा घल्लुं लुभीया थर्द गज्जेओ, अने वा छल्लुना जेक नाडाथी पीळ नाडा. शुधी दडवा लाग्ता. जेवामां तेमना लुयमां, जे कल्लुतर अने जेक पीळा डी आवीआं. तेमांवां तरत तेज्जेओ ते भ'ने कल्लुतरने कापीआं, अने पैत पैतामां, जरा जरा वे'डुंवी लर्थ जांठने मेझ. पीजे दडुडे पीळाडीने कापी, अने ते पल्लु कल्लुतरनी माशक वे'डुंवीने जाधी. ते पीळा डीनुं माधुं कॅपटनने लाजे आवीआं हवुं, जे तेने जे थल्लुता सवाव लायुं हवुं हे, ते जेवळीज्जा हतो हे जेवळी वेडेजत तेने कौर्द मांसमांथी मळी न हती. ते पीळाडी पी जावार्द गर्द, पल्लु लुभने छिपरर कशी रीते धडीज्जा नही, तेथी तेज्जेओ वाळल्लुनी पाणु छिपरं थ'धाज्जेवी वीळ जेभचरी कंडळीने जेवजाने वीचार क्रीधा. तेज्जा द्यारडां नेवी वाळल्लुनी पाणु छिपर टंगज्जेओ, पल्लु जेवजाने जेरथी ते वीळ जेवळीते घेवार्द गर्द हती हे ते पापडज्जेओना लुयमां कथुं आवीआं नही. आप रे तेज्जा पाछा अंहर आवीआ, अने लुभ न भमा वापी पाछ लडू पीन वाळीआ. कॅपटन पीयारो, आप्जे दडुडे यार गौट पाळीना पीने पडी रेडुतेो हतो.

जेथुं छतां पल्लु वांछल्लु येगी छिपर जे जेक सड भाडी रडीज्जा हतो, तेथी ते धीने धीने आगल या लवुं हवुं, जेथी छेक ल'भी आसा हती हे, कदाचने ते डीनारे लागे; पल्लु आशत, जे ते पापडज्जेओनी जेवळी जे वलगी हती ते डीआंथी भीटे १ ता० २८ भी डीजे मभरने दीने शरीने जेकवार दरीआमां शकत तोशन छीडी आवीआं, जेमां तेना जेकपुरे सड पल्लु शडीने वीथडां थर्द गज्जेओ, अने जवामां छीडी गज्जेओ. उ व. येगी जेक लाजेवां जेभामां माशक तोशांनी पव न' अने छेडाज्जेओ जेवज्जेओने आसरे पडीआं. जे दीवसथी ते ता० १३ भी जनेवारी शुधी, जेथे जेवळी दीवस शुधी तेज्जा शा छिपर रेडीज्जा ते मालम प डुं नथी, पल्लु तेज्जा सधवा लुभता हता भरा. ता०

१४ भीने दीने कॅपटन लुभरीसन पीयारो युरदल थर्द रेडुतेो हतो, तेनी पासे ते वांछल्लुनेो वडे मालम, सधवा भवासीज्जा साथ आवीज्जा, अने जेक गज्जेओनाक मागणी करी. ते सधवा तरथ लुय भतावी जेवळीज्जा, " हुवे वधादेवार लुभमरो ज्जमारीथी भमातो नथी. हजे लुभता मारीज्जा, लुभमाना सधवां. मांमडां भा र्द गज्जेओ, अने जेदीआननां भटल्लुं वरीक जांर्द ग ज्जेओ: हुवे ज्जमारी पासे कंर्द वसतु भावांनी रडी नही, अने लुभे सुदल रेडुतेवुं नथी, तेथी ज्जमेओ, अंते नायार थर्द, जेवो थडाव करीज्जाछे हे, (सा रतीनी माशक) वीडीज्जा कडुडी, जेने आवे तेने कापी ने सधवाज्जेओ जावे ! ! आ शपचे सालवतां. कॅप टन हरीसननां छड कडकनीआं, अने तेतुं शरीर कां पवा लागीं. आवां करपील्लु कामथी लुय छिडा ववाने कॅपटन हरीसने तेमने घल्लुभी सभल्लुवीछि, प ल्लु शेकड; ते पीयारा लुभथी दीवाना पुंनी गज्जेओ हता, जेथी तेज्जा कथुं पल्लु करवाने तर्दआर थज्जेओ हता. कॅपटन हरीसने तेमने सभ्जवतां जेक घडु छे तो कडुडी नापीज्जा, पल्लु पीजे दडुडे तेतुं क थुं वाळीआं नही. ते मालम तथा भवासीज्जा स धवा जेकडा मेझ, अने थोडीज्जा कडुडी, जेमाना ये जेवळी वीडी जेक लुभसी, जे तेमनी साथे हतो, तेना लुयमां आवी. ते जेतांज ते पापडे लुभसी गज्जेओ थर्द गज्जेओ, अने मरवानी पीके धुजतेो अने थोप तो, भवाव करवाने, कॅपटनने कालावाळा करवा लागे. पल्लु तेवामां जेक भवासीज्जा पीसटोल बरी, अने ते पीयारा कडनसीभने पांपडुं पडडी वचमां घसडी लावी माथांनी माडे जेवळी मारी, जेथी ते पीयारो थोडवारमां मरल्लु पांरीज्जा. तेने मरुंसे जेर्द हे थलाक जोडे. आतस सलगाववा मंडी गज्जेओ, अ ने कॅपटन तेनी लोधने कापवा अथवा वेतरवा मंडी गज्जेओ. परथम तेज्जेओ तेतुं पेट शेडीछि, हे अडपथी तेमांनां आतरडां कलेनां वजेरे कडुडी, त वी नापी जांर्द न्वामां आवे. पल्लु तेवामां कडक भेल नामने जेक भवासी जेथेवा तो अधीरो पुनी गज्जेओ हे, पेट शेडतां वार तेमांथी कलेणुं कडुडी कासुंने कासुं जांर्द गज्जेओ ! ! तीआर पछे ते वे धना कडक डीधा; अने तेमाना थोडेक लाग ते दडु डे जावाने रापी, भाडीनांने भीडुं र्द छिं जे नेवीज्जा. (जेतुं सांपल्ले.)

ક્રીમતી પથરાઓ.

ભાગ ૩ નો.

માણિક અથવા લાલ.

શરવેને બાણીતો ડીઠિક આફ ખરનશબીક ને હાલ પારીશ શેડર મધે રેહ્ણે તેની પાંચે ૪૫૦૦૦૦૦૦ રૂપીઆનાં હીરાનો એક મોહરો જોવા હાલ મેનુદ છે. જેમાનાં દરેકની બાણવા બેગ તવારીખ હાલ તેને ૨૬૮ પાનાંની એક ચોપડીમાં ખાહર પાડી છે, જે ઊપરથી માલમ પડે છે કે જે ધણી પાથેથી જેવા જોઈએ તેવી ક્રીમત તથા કદનાં હીરા મલી આવે છે. તીશ, માલીશ, શાહક હુખરથી તે એક લાખ પાંચ હુખર શુધીનાં હીરાઓ તેની પાથે છે અને એરુકું ખુકું છતાં પણ એવું કહી છે કે હાલ એક બે ઘણું જ મોહરો અને ક્રીમતી હીરા ખરીદવાનું તે શાહું કરે છે, જેમાનાં એકની ક્રીમત ૩૫૦૦૦૦૦ તથા ખીબની ૯૭૫૦૦૦ રૂપીઆની છે.

આટલી મોહરી દોલત છતાં આજે કરોડપતી ને અરધી ભારતું શુખ નથી, તે પૈતાની દોલતનો ગોલામ ધાઈ પડીઆ છે, તેને રાતનાં પુરી પાધરી હુધ આવતી નથી, કાંચેને તે એરલોતો ખીહ છે કે રખે ને તેની દોલત કોઈ લુટી લીએ—તે એક એવા ધર મધે રેહ્ણે કે બાંહાં શુખનાં કરતાં મજબુતાઈ ઊપર વધારે પીઆંન આપવામાં આવી છે, અને જેમાં એવી ગોલેવણ કીધી છે કે આજ અથવા ચોરની ધાશતી રેહ્ નહી—તેનાં ઘરની આશપાશ એક કીલાની માફક મજબુત દીવાલ ખાંધી લેઈ તેની ઊપર લોહડાનાં અણીદાર કાંઠાઓ જડી લીધામાં આવીઆ છે, જેમાનાં એક પણ કાંઠા ઊપર જો કોઈ હુધ લગાડેતો એક શાંઆની મારફતે આખા ઘર મધે ઘંટ વાગી મોહરો ઘોઘાત થાએ, ફક્ત આટલા ખચાવ તથા હીકમતને શાહું તે ખીચારાને ૨૦૦૦૦ રૂપીઆ આપવા પડીઆ છે. તેનું શયલું જવેહર કાંમ, જમીનમાં ચીની લીધેલી એક મજબુત લોહડાંની પેટીમાં મુકવામાં આવી છે અને તેના ખારના ઊપર એ અખોરે પૈતાનો ધોલીઓ મુકીઆ છે કે જેથી કોઈ ચોર રાતની વેલાએ તેને જગાડીઆ અથવા મારી નાખવા શી વાએ ઊઘાડી શકે નહી—વહી એ પેટી મધે એવી

ગોલવણ કરવામાં આવી છે કે જે તેને બાંહને અથવા કોઈ અનમનો શખશ કાંઈ પણ ખીલ રીતથી ઊઘારેતો તેમાથી ચાર ભરેલી ખંદુકો તરત ફુટે—અને તેજ ખંદુક શાય જડેલા ઘંટો વાગીને ઘરની શરવે માણુગોને બેગડત કરે—જે ચોરડામાં એ જવાહરની પેટી મુકવામાં આવી છે તે ચોરડામાં ફક્ત એકજ નાધલી ખારી રાખવામાં આવી છે—અને તે ચોરડાના ખારણાના તાલામાં એવી હીકમત કીધી છે કે જે કોઈ તેને ઊઘાડી બનતો હોએ તે શીવાએ ખીબ કોઈ થી તે ઊઘડાએ નહી.

વાંચનારી ખાઈઓ માણુશ બત આ દુનીઆમાં લોલ લાલચમાં ફરવું શેહુ છે તેનો આ એક ઘણો જ શારો દાખવો મલી આવે છે—આવા માતખર પણ કંગાલ આદમીની દોલત કોણ લેવાને તઈઆર છે?

હીરો જેને શુધરેલી દુનીઆના લોકો “જવાહરોની રાણી” ને નામે એલખે છે તેનું અતરે ખચેઆ ન કરીઆ પછી, માણિક જે હીરાથી કાંઈ પણ રીતે ઊતરવું નથી તે વીશે અતરે થોડું મોલીએ છે

જુદા જુદા લોકોમાં જુદાં જુદાં જવાહરોને માન આપતા આવીઆ છે—જવાહર કાપવા તથા પાલીશ કરવાનો હુનર ખરોખર માલમ નહીતો હાંહાંવે ર રંગીન જવાહર વગર રંગના કરતાં વધારે પશંદ કરવામાં આવવું હતું—પણ જેમ જેમ એ હાનર મો શુધારો થતો ગચેઓ તેમ તેમ લોકો વગર રંગના પથરાની પુખી મીછાનવા લાગા. માણિક એટલુંતો કહણ છે કે હીરા શીવાએ ખીલ કાંઈ પણ ચીજથી કાપી શકવું નથી—અને વજણમાં પાણી કરતાં ચાર ઘણું અને તેથી કરી હીરા કરતાં તે વધારે ભારી ગનાએ છે. ધાતુની પરિકેશા કરનારાઓ માણિક, શનીચચ ર અને મરતીશને એકજ વરગમાં મુકે છે કાંચેને તેઓ કહણાઈ, વજન અને ચલકાટમાં એક એકને મલતાં આવે છે—માણિકનો રંગ લોહી જેવો રાતો હોએ છે અને એજ શખખથી હીંદુસથાનીમાં એ જવાહરને “લાલ” કરી કહવામાં આવે છે—ખરાં માણિકને હુચેશાં આશમાની રંગની છાંટ હોએ છે જેથી તેના તેજ અને પરકાશમાં વધારો થાએ છે. એક ચોમન ગરંથકાર લખી ગચેઓ છે કે પેગુના રાજા પાથે એક લાલ હતું તે ક્રેટલીક વખત દીવાની ગરજ શારતું હતું. એનો ખોલાશો માતર એજ છે કે શાશરશ નામની એ

ક વશતુ એ જવાહરમાં હોવાથી જારે તેને શુંજ અથવા આતશ શાનું ધરીછી હોય છે તારે તેનું તેજ અશલ કરતાં ઘણું વધે છે. માણેકમાં પણ જુદી જુદી ગત હોય છે—ફેલાંકનો રંગ ગોલાખી, કીરમજી, થોડો રાતો, તદન શપેદ, અને થોડો આશમાંની હોય છે. આ સઘલામાં હીંદુસ્થાનમાં કાશમીર આગલથી જે લાલ મલી આવે છે તેની કીમત ખજારમાં ઘણી પોશાએ છે, કાંચે તેના ભેવા રંગનું માણેક દુનીઆમાં કૈથે મલતું નથી—કીપલી જગા શીવાએ સારાં માંણેકી આવા, શીલોન અને અમેરીકાના ફેલાક લાગમાંથી પણ મલી આવે છે. માંણેક ઘણી રીતે કાપવામાં આવે છે પણ ઘણુંકરી તેની ઊપલી શપાટી પેહલો રાખી આશ પાશ પાશ પાડવામા આવે છે. જડતી વેલાએ માણેકને ઘણુ ખડુ ખોલું રાખવામાં આવે છે પણ કૌઈ વેલાનીએ શોનાનો દાંખ મુકી તેના તેજમાં વધારો કરવામાં આવે છે અને કટલીક વેલા તેની આશપાશ હીરાની છતી કનીએ જડીને પણ તેનું તેજ વધારવામાં આવે છે. ઘણીએક વેલાએ માણેકની કીમત હીરા કરતાં પણ વધારે ઊપજે છે. પારીશ તથા લાંડનનાં ખજારમાં એક ફેર માણેકની કીમત ૨૫ થીતે ૨૨ રૂપીઆ શુધીની ઊપજે છે.

ગ્રેહોલમાં ગ્રેહોલુ માણેક હલ ઈંગલંડની રાણીના તાજમાં જડેલું છે. ડેવરનીઅર નામનો એક ઘણોજ પંકચેલો મુશાફર જહવેરી જે ૧૭ મી શદીમાં હીંદુસ્થાનમા આવીએ હતા તેને ખીજાપેરના રાજા પાશે જે ગ્રેહોલં લાલ જોએઆં હતાં જેમાના એકની કીમત ૬૦૦૦૦૦ તથા ખીજાની ૭૫૦૦૦ શરંકની આંકી હતી, ફેડે છે કે વજનમાં પેહલું ૫૦ ફેરટનુ તથા ખીજું ૧૭૫ ફેરટનુ હતું.

માણેક વીરો અશલનો લોકીમાં ઘણોજ વેહમ હોય, ફેડે છે કે અશલના વારામાં ફેલાકી એ કાચનો ભુકી કરી જેઓએ જેહર ખાધું હોય તેઓને દવા ઘખલ આપતા હતા, જેઓ એ પેહોડતા હતાં તેઓનુ શરવે દીલનું દુખ દષ્ટે થાતું હતું, ઊદાશી તથા દલગીરી માણુશ જાતમાથી દુર કરતું હતું અને મગજના ખરાખોવીવારો નેદુર કરી મગજને શરવે રીતે હલક કરતુ હતું. તેના પેહોડનાર ઊપર જો કાંઈ આશત આવી પડવાની હોએતો તેને રંગ ખદલાઈ જાઈને તેના ઘણીને ખખર આપતું હતું અને જારે તેની આશત મરી જાતી હતી તારે પો

તાનો અશલ રંગ પાછું પકડતું હતું. આટલી ખધી જીજો એક પથરથી બની શકે કે નહી તે હોમા વાંચનારી ખાઈઓની મુનશાપીર પર રાખીએ છઈએ.

(લખાઈ આવેલું.)

મીસીસ ઓપાઈ.

આ નામીથી ગરંથ કરતા અને કવીએણ સ્ત્રી નેારવીચ નામનાં શહેરમાં ઈસવી સન ૧૭૬૯ નાં નવેમખર મહીનાની ૧૨ મી તારીખે જનમી હતી. એ નો ખાપ ડાકટર આલડરસન નાંમનો એક વઈદ હોય, અને તે પોતાનાં ધંધાની આલાકી કરતાં પોતાનાં ધંધાની રૂએ ગરીબોને મદદ કરવામાં વધારે પરખીઆ તથેએલો હતો. એ નામીથી સ્ત્રીનું નામ એના ખાપે એમીલીઆ કરી રાખીછી હતું, તેથી તે લોકની રીત પરમાંણે તે પરણવાની અગાડી એમીલીઆ એ નડરસનને નાંમે એલખાતી હતી. એમીલીઆની શરૂઆતની ફેલણી-તેની માનો હાથમાં હતી, જે આપતાં તેના ખચપણનાં વખતથીજ તે આગલ ચાલતાં ઘણી આલાક અને મજબુત મનની સ્ત્રી નીકલશે, એવી તેની માની ખાતરી થઈ હતી. તેટલા માટે તેણી એ તેને બનતાં સુધી સારી ફેલણી આપવાનો, અને સઘલી ખાખદમાં અનુભવી કરવાને પકો ઠકાવ કરી આ હોય. એમીલીઆ જાતે ખુખસુરત હતી, અને દરેક ખુખસુરત વશતુ જેવી કે-કુલો, શ્લો ઈતીઆંદી વગેરેને ઘણી આહતી હતી. તે હોએ સહવારનાં ઘણોજ સકારે ઊઠતી, અને પરોદીઆનાં પકડીઓનાં ગીતો તથાદેવલનાં ઘંચે સાંભલી ઘણી ખુશી થતી, અને ચાદલ વગરનાં આકાશ તરફ નીહાલી નીહાલીને જોતી હતી તે વખતે તે પોતાને મનથી આકાશ જોઈ એવું સમજતી કે તે શ્રેયતાઓને રહેવાનું મકાન છે. જેમ એમીલીઆ દરેક ખુખસુરત અને શોભીતી વજનુને જોઈ ખુશી થતી હતી તેમ ખદસુરત અને કટંગી વસતુઓ જોઈ ઘણી કંચલતી અને તેથી ખીહીતી. તે ભમરાને, હજમીને અને ઘેલા માંણુને જોઈને ઘણી જ ખીહીતી હતી. પણ તેની ડાહી માં, જે સઘલી પરધરે સમજુ અને લણેલી હતી, તેથી તેણે એવી તેની ખીકને ખોડ સમજાઈ ભારે દોશેશથી તે મેલાવી દીધી. ફેલાંક જરોખ અને ગંદાં લોકને, તથા તેમનાં ઘર જોઈને

ओमीदीया धष्ठी सुगाती इती, नेथी ते पणु देव भ
 राभ न्हाणी तेनी धाडी भाओ छोधवी दीधी: ओ देव
 छोडवाने ते तेने ओवां गरीषानां धर आगल बर
 न्छ तेओ साथ वात करावती ओडुं नही पणु ते
 भनो धुध पकडी छेतधी लीलवावती इती. ओथी क
 रीने ओमीदीयाभां ने ओवी कुदरती भापणु इती ते
 सधवी दुर यर्ध गर्ध अने ते ओक धष्ठी न्हाडी छोड
 री यर्ध:

ओमीदीया नेम नेम ओटी यती गर्ध तेम ते
 म तेनी छितम पुधीने परकाज वधारे वधारे पाडेर
 न्हाणावा लागे. तेने नेआओनी दरभारोभां न्छने
 भेसवाने, अने तीयां भाणुसोनां कटंगां कांभेने भा
 टे तेमने यती सज्जो न्भवाने ओटवेा पधो तो वा
 क वधीओा इतो के, ते ओवी दरभारनुं कांभे यावती
 वपते नीत रोव तीयां न्छने भेसती, अने ओवांते
 घेआनधी संधवी पापधो सांभवती, के तेनेर्ध तीयां
 नी ओटवे नोदवीयनी, कोरटने न्छन भी० न्छसीस
 गोलड, धणु पुगी यतो, अने नेवी ते कोरटभां आये
 तेवी तेने भेसवानी न्छा आपवाने तीयांना अमलदा
 रने छेकभ करतो. १७८४ भां ओमीदीयांनी भा नर
 णु भाभी, नेथी तेनां धरने सधवेा भोने तेने भाधे
 पडीओा, ने तेले धष्ठी सावयेती अने यावाकीथी छि
 धवीओा. ओ वेसाओे श्रानंशभां ओडुं हुलड या
 लुं हुं, तेभां पनता पनावो, तेनां कारणु
 वगेरेनी ने रात द्वाडे वात यीतो यावती इती, ते ते
 धष्ठी आनुरताधे सांभवती इती. ओमीदीयाने
 पाप ते हुलडभां सवतं तरता न्हावनी राभनारी रोवी
 नी तरशेणुभां इतो, अने ते ओक धुधे पडेलां तथा
 न्छुधभी राजने धीकारतो इतो. ओमीदीया पणु ५
 सानसनां भोरभान वंसनां राभओाने ओवी रीते अ
 भतीआर दुभो न्छे पुशी यती इती, अने सवतं तर
 ताने वधारे यावती इती. ओक वेसाओे ते बंडन ग
 र्ध, ल्यां ते हुलड करनारा भयना केडकाक सभशोनी
 यती तथास न्छे, अने तेभां तेओा छिपर नीपणुं धा
 तकीपणु न्छे तेने ओवेतो न्छुशो यहुडी आवीओा,
 अने ते न्छुशानां भाडारभां तेले ओक ओवेतो पतर
 योताना पाप छिपर वधीओा, के ने तेने वांयिने तरत
 शूडी नाभवो पडीओा केभके न्छे तेवो पतर ते वेसा
 ओे सतावासाओाना धुधभां न्छेतेा वपते पनेनां

पराणुने 'झुष्ठी येांडांये. ओमीदीयांनी मानां म
 रणु पछे केडवीक मुदते, अथवा. ओमीदीयांना १८
 भां वरसे, तेने नाटक बभवानो शोड थओओा, नेथी तेले
 ओक धष्ठी न्छु वंलीर नाटक "ओडीवेड" नामनो रची
 ओा, ने छिपरथी ते वपतनां वीधवानो तथा ओवी
 पापधनां अनुभवओओे पकुं मत भांधी लीधुं हुं
 के, ओमीदीया आगल यावतां ओक नाभीची बभनां
 र नीकबधे. पणु भांभां लाओओे तेनी छिपर धरनी
 कडकुटनेा भोने छेवाथी छिपका नाटक सीवाओे नव
 दश वरस सुंधी वये कंयुं बभी शकाईछिं न्छी, तोप
 णु ते छेक आदसु पडी रडेवी न छोती: ते वपत
 मलनां केडवांक सुंदर गीतो न्छेडती, अने ते धणु सुंद
 र सरोधेथी गाती.

अतीआर शुधी ओमीदीया कुभारी इती, अ
 ने योतानां पापनां धरभां द्वाडेया क्वाडडी इती.
 ओम करतां तेनी २८ वरसनी छिपर यर्ध इती.
 ओटवा वपत शुधी तेने केर परणुनार न्छी मली
 ओा इतो ओम न्छी, पणु तेनां परणुवा संंधी वीया
 र धणुं न्छुधन छेवाथी ते अतीआर शुधी कुभारी
 रडी इती. अंते तेने भी० ओपाध नामनां ओक
 नाभीया योतारा साथ ओडभांणु पडी. नेले तेने ये
 डेवी न्छेतांने तेनी छिपर ओटवेतो मोडीत यर्ध ग
 ओओा के, ओकधम तेनी साथ परणुवानुं भायुं कीधुं.
 ते आगलनी भाक ओमीदीयाओे ना पाडीछिं,
 पणु भी० ओपाध, नेले ओमीदीयांनी पुणसुरती,
 यावाकी, अने धंभानदारीनेा यीतार, ओवातो न्छेरथी
 योतानां दीव छिपर यीतारी दीधो इतो के, तेले भोडो
 शधी ओटवेे वारे कावावाकाथी परणुवाने भागीछिं.
 अंते ओमीदीयांनुं दीव पीधवीछिं, अने ते १७८८
 भां भी० ओपाध तेनीसाथ परणु.

परणुओा पछे ओक गभधी भी० ओपाध नवा
 र्ध सरभा यीतारो क्वाडडी मान नेवववा लागे, अ
 ने भील तरशेथी ओमीदीया, हुवे भीसीस ओपाध,
 तरवार वातोनी योपडीओा बभी मान नेवववा लागे;
 तेभां तेना बरथारनां यीतारो करतां तेनी वातती यो
 पडीओा वेकोने वधारे पसंढे आवती, अने तेथी ते
 नी लांणी वीयार शकती, अने शोडक पुधीनी धष्ठी
 तारीश यती. पणु ते भीयारोनुं ओडुं सुभ आंओं
 वरस टकीछिं न्छी. तेना बरथार, भा० ओ पाध, ओका

એક આબરી પડી ૧૮૦૭ નાં વરસમાં અર્નચીતીઓ મરણ પામીઓ. એ ખનાવથી એમીલીઆ ઘણી દુ ખી થઈ, અને પાછી પોતાના ખાપને ઘેર ગઈ, છતાં તે તેનાં મરણ થી રહી. તેણે ફરીથી ખીજાં ભરથા ર કીધા નહી. એમીલીઆ એવી દુખી થઈ ખરી પણ તેથી તે ખીજ સ્ત્રીઓની માફક તેનો શક ધરીને આલસાઈમાં બેસી રહી નહી. તેણે પરથમ માં પોતાનાં ભરથારતું કેટલુંક અતી ઊપીઓગી લ ખાણ હતું તે છપાવીઊ, અને તેની પછવાડે પોતે ઘણીક ચાનાક આપનારી અને નીતી શીખવનારી વાતોની ચોપડીઓ કાઢકી. એમીલીઆએ અથ વા મીસીસ ઓપાઈએ પોતાની હુડાઆતીમાં એવા એવા ઘણાંક પુસ્તકો માણ ચેહનતથી અને અતી ચં ચલાઈથી રમી ખાહેર પાડીયાં છે જે હુણુ ફરી ફરીને છપાએ છે, અને લોકોમાં હાંસથી વંચાએ છે. સખ ખ કે તેની નોડેલી દરેક વારતામાંથી શીખામણનાં બે કીમત ઝવેરો બેથુમાર મલી આવે છે. એ નામીચી ગરથ કરતાની કેટલીક વારતાઓ સી બાતને માટે અતી ઊપીઓગી છે, જેથી તે સઘલી વાંચવાને હ ગા વાંચનારી ખાઈઓને બહાંમણુ કરીએ છઈએ, પણ તેની આગમચ નેઈને દલગીર થઈએ છે કે ખનાંથી તે પુસ્તકો, જે ઈંગરેલ ભાશામાં છે, તે વાંચી શકવાનાં નથી. તેપણુ બુલમાં આપણે ઝ ઊપાએ વગરનાં નથી, એ નોઈ પાછી ખુશાલી ઊતપન થાએછે, અને તેથી આ ચોપાંનીઆની માર ફતે વખત મલતે એ નામીચી સ્ત્રીની નામીચી વાર તાઓ વાંચનારી ખાઈઓનો ખોરાક કરવાની આસા રાખીએ છઈએ. એમીલીઆ અથવા મીસીસ ઓ પાઈ આવી માંન ભરેલી હંદગી ભાગવી ચોટી આ ખડ અને કીરતી સાથે ૧૮૫૭ નાં ડીસેમ્બર મહી નાની ૨ જ તારીખને દીને મરણ પાંમી.

ગાંમડાંનાં લગન.

બેનો, તેમને ખખર હો કે, જેમ આપણા ઘ ણાક પારસીઓ શુરત નોંશારી, ભડચ, ખંખાત વગે રે શહેરોમાં વસે છે; તેમજ તેઓ ઊલવારા, ચીકલી, સોનઘડ મોરા, અરાબન વગેરે ગાંમડાંઓમાં પણ વસે છે. ઘણાક પારસીઓ, ધંધાને ખાતર સહીથી નાનાં

ગાંમ, છતાં માતરે વીસ પચીસ કોલી કે કણખીઓ વસતા હોએ, તીઆં પણ વસે છે. એવી જગાઓમાં, પારસીનું એકથી ખીજુ ઘર કદાચજ નજરે આવે છે, અને તે ઘર પારસીનું છે એવું કદાચજ ખાહેરથી જ ણાએછે. એ લોકો આગત કરીને, એવા ગાંમમાં, સ રકાર પાસે ઈબરો લઈ દાડ તથા તાડી વેચે છે, અને તેની સાથે ખેતીનું કાંમ પણ કરે છે. એવાં ગામડાંના પારસીઓ નોકે ગામડીઆ કહેવાએછે, તેપણુ તેઓ ઘ ણુ ભલા અને નમનતાઈ ભરેલા તથા પરમાણુક હો એ છે. જો તેમની તરફ એકાદો પારસી કે પારસીનું કુટુંબ જઈ લાગેછે તો તેઓ તેમની પરોણાચાકરી ઘ ણી સારી રીને કરેછે, ને તેમના આવીઆથી તેઓ ઘ ણા ખુશી થએઆ હોએ એવું ખતાવે છે. તેઓ બતે ઘણા દોલતવાલા નથી હોતા; તેપણુ પોતાના ધંધામાંથી, તેમની બુજતો પુરી પડે એટલું મેલવે છે, અને તેમાંથી પો તાના કુટુંબ સહીત સંતોપથી રહે છે. દારૂનો ધંધો કર નારા એટલીજ વાતે દુખી છે કે સરકાર તેમની કદર જ રાએ બાણીઆ વીના, તેમને જેમ ખને તેમ નીચવવા ની કોરોશ કરે છે; તે એકે તેમને દાડ તથા તાડી વેચવા ને જે પરવાનો આપેછે, તેનું દર વરસે લીલાંબી કરેછે, તેથી દર વરસે તેં ઊપર નાણાનો વધારો થાએછે, અ ને તેનો ખોનો એ ખીચારા વનવાસીઓ ઊપર ઘણા પડે છે. અલખતે એમ થવાથી સરકારની આએપતમાં દર વરસે વધારો થાએ છે, પણ તેનો ખોનો ઊંચકવો તે ધંધાઘરીઓને તથા ચેહનપુ પરબને ઘણા ભારી પ ડે છે. એમ કરવામાં સરકાર એવી મતલબ રાખે છે કે એકે ફરી વસતુ ચોધી થવાથી તેનો ખપ ઓછો થાએ, અને તેથી લોકને તેમાંથી થતી નુકશાનીમાં ઘટાડો થા એ; પણ એ સખખં ઝાએ વાજખી લાગતો નથી.

એવા ગાંમડાઓ મધેનાં વલસાક કસખાની પુ રવે પાંચ કોશપર આવેલાં એક "અડગામ" નામનાં ગાંમડામાં હુમોને જવાનો સખખ પડીઓ હતો, કેમકે તીઆં થતાં એક લગનની કીરીઆમાં હુમોને સાંમેલ થવું હતું. અલખતે એવા ગાંમડાનાં લગન હુમોએ કોઈવાર નેએઆં ન હતો તેથી તેમાં કાંઈ નવાઈ સ રખું હો, એમ બાણી તેમાં સાંમેલ થવાને હુમોને રૂ ચી થઈ, અને તે પરમાંણુ કરીઊં. ખરેખર તીઆં નેતાં હુમોને ઘણુંક નવાઈ સરખુ નજરે પડીઊં, જે વીશે હલમાં હુમો વાંચનારી ખાઈઓને વાકેફ કરવા

ને ઈંછીએ છઈએ. અલખતે તે લોકોમાં ઘણીક અનધ
 ઠતી તથા હાંદુઓને લગતી કીરીઆઓ છે, પણ તેથી
 તેમની મશકરી કરવી તથા તેમને દોશ દેવા ઘટતો ન
 થી. કેમકે એવી ખામીઓથી મુંબઈ સરખાં સુધરેલાં
 શુદ્ધરની સ્ત્રીઓ કંઈ ખાલી નથી. મુંબઈની સ્ત્રીઓ પો
 તાની આગલ નાનખમઈ વાલાઓ, જેમનાં માથાંપર
 ટોપી કે પગમાં નેપા નહી મલે તેવાઓનું વાનું લ
 ઈ પછવાડે ઘઉં તથા ચોખાનાં વાસણ, ખાંણુ, કમ્પર,
 પેદી, ખુરસી (જાણુ ઘેર ખાલી કરી જતાં હોયે તેમ)
 અને તાણુતની મારફ કુરતની તથા ગોદરાં સાથનો દો
 લીઓ ચાર હેલકરીનાં માથાંપર મેલી, મોહાલે મોહાલે
 ભટકે છે, અને લોકોને દેખાવે છે કે, જુઓ આ હુમા
 રા ભુખે મરતા વેહવાઈને તીઆં ખાવાનું નહી મલે તે
 થી ચોખા, ઘર, સર સામન નહી મલે તેથી તપીલાં,
 ખુરસી, કમ્પર અને દોલીઆ લઈ જઈએ છઈએ, તેવા
 રેસતા કરતાંતો તેઓ ઘણાં બલાં છે. ઊપલી ખાખદ
 માં (મુંબઈની) પારસી સ્ત્રીઓ સેંકડો લોક વચે પોતા
 નો રકાસ દેખાડીઆ સીવાએ ખીજું કશું કરતીઓ
 નથી. જાણુ છોકરાનો ખાપ ખીખારી હોએ, અને તે
 મનાં ઘરમાં ખાવાનું, ખેસવાનું કે સુવાનું કશું નહી હો
 એ તેમ સઘલુ લઈ મોહાલે મોહાલે દોલનાં આંવાજે
 લોકોને ખારીએ ખારીએ તથા ચોરલે ચોરલે ખોલાવી
 દેખાડી દેખાડીને તેને ઘેર લઈ જાય છે. એવી ચાલ
 થી મુંબઈ સરખાં શુદ્ધરની સ્ત્રીઓ જેઓ ઊપલાં ગાંધડાં
 ઝાની સ્ત્રીઓને મનથી ઘણી સુધરેલીઓ, શીખેલીઓ
 તથા ડાહીઓ ગણાય છે, તેમને ભારે શરમાણું જોઈએ.
 જે એ ખાઈઓમાં જરા પણ પોતાનાં રેક રાખવાની શીક
 રહીએતો હુનેથી એ રેસતા જરેલા. ચાલનો તદન તી
 આમ કરવો.

હીપર-લખીઆ પરમાણુ, એવાં ગાંધડાંઓમાં
 પારસીઓના એક કે બે જ ઘર હોએ છે, તેથી તેઓ એક
 ખીખથી ઘણાક ગણીને છેટે વસે છે. તેના સખખથી
 ખૂને વેહવાઈએતો પોત પોતાના ઘરમાં રહી લગન ક
 રવાને ખનનું નથી, કેમકે તેમ કરતાં છોકરાને પરણવા
 જતાં ઘણાક ગણીની સુસારી કરવી પડે, જે ખની શકે
 જ નહી. વખતેતો ખને વેહવાઈના ઘરો એક
 ખીખથી ચોરલેતો અંતરે હોએ છે કે તીઆં પોંહાંચતાં
 એક, બે, કે તેથી પણ વધારે દાહડા થાયે. તે સખખ
 થી તેમનામાં એવો ચાલ પડેલો છે કે, ખેમાંથી એક વેહ

વાઈ, એકને તીઆં પોતાની સાથનાં સઘલાં માંણુઓ લઈ
 લગણની જે, તરણુ, કે ચાર દાહડા આગમચથી આ
 વીને રહે છે. ઘણુ કરીને છોકરાની તરફવાલાં છોકરી
 ની તરફના વેહવાઈને તીઆં જઈને રહે છે, પણ ફેટલી
 કવાર છેકરીવાલાં છોકરાને તીઆં પણ જાય છે. એ પર
 માણુ જે વેહવાઈ ખીખને તીઆં જાય છે, તેને “ખન” ક
 હે છે. જાચારે તે વેહવાઈ, ખથી ગાંડીઓની હાર લઈને
 પોતાની આગલ દેખ વખડાવતો, આવી પોહાંચે,
 તીઆરે કહે છે કે, “ખન આવી.” તેને આવી પોહાંચ
 વાની ખખર સાંભલતાંજ પેલો વેહવાઈ, પુરખ તથા
 સ્ત્રીઓ શુધાં, દોલ લઈને શાખને લેવા જાય છે, અને
 મોટી ધામધુમથી, દોલ વખડતાં તથા (સ્ત્રીઓ) ગીતો
 ગાતાં પોતાનાં ઘરમાં લાવી માડવામાં ઊતારો આપે
 છે. એ પછે જેટલાં માણુસ લઈ તે વેહવાઈ આવી
 ઝા હોએ, તે સઘલાંને ખાવા પીવાનું પેલાજ વેહવા
 ઈએ પોહાંજું પાડવુ જોઈએ છે. તે સઘલાંને ખવાડવુ
 પીવાડવુ જોઈએ છે એટલુંજ નહીં પણ તેમની સાથે
 જેટલી ગાંડીઓ હોએ તેમનાં સઘલા ખલદોને પણ ઘા
 સ તથા ઘણો પુગો પાડવો જોઈએ છે. અલખતે એ
 માં તે ખાપડાની ખાલ-ઘસાઈ જાય છે કેમકે તેને ખેવ
 ડે ખરચ કરવો પડે છે. જેમ એક વેહવાઈને તરણુ
 ચાર દાહડા આગમચથી ખીખને તીઆં આવવું પડે
 છે, તેમ પેલા વેહવાઈને તીઆં જેઓને નોતરાં દઈ ગાં
 ને ગામથી ખોલાવેલાં હોએ છે, તેઓ પણ તરણુ ચાર
 દાહડા આગમચથી આવે છે, અને રાત દીવસ તીઆં
 જ રહે છે, કેમકે તેમનાં ઘર પણ ઘણા ઘણા ગણીને છે
 ટે હોએ છે. અલખતે એ પરમાણુ ખને તરફનાં મ
 લી પાંચગાં શાતગોથી તે હખર, ઘેર, માંણુઓ ઘા
 એ છે, તેમને તરણુ ચાર દાહડા ઘેર એક જ ગાએ સ
 ગવડથી રાખવા એ ઘણુંજ સુશકેલ અને મેહેનતનું
 કામ હોએ છે. વાંસનારી ખાઈઓ કદાચ અચરત ઘ
 શે કે એટલા ખધાં માંણુઓને પાંત માંડીને ખવાડી
 તો શકાયે, પણ ખધાંને સુવાડતા કીઆં હો; અને
 એટલા ખધા દોલીઆ, તરાઈ, તકીઆ અને ચોટવા
 તથા પાંચરવાનાં કીઆંથી લાવતા હો ! પણ એમ
 ઝાંજું અચરત થવાનું નથી. એવાં ગાંધડાં ઘરની
 આસપાસ ઘણા મોટા વાડાઓ હોએ છે. જેમાં એકને
 ખદલે દશ હજાર આદમી સમાઈ શકે, એવા વાડા
 ઝામાં તેઓ ઘાસનાં કે એવીજ ખીજા વસતુઓનાં

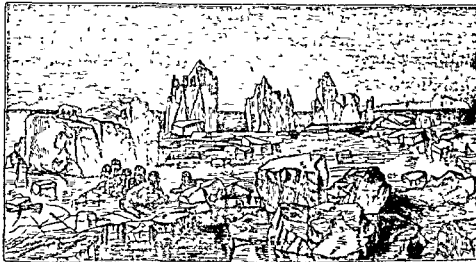
ઘણાક માંડવાઓ નાખે છે, અને તીઆં સંધ્યા ખાવા નું તથા સુયા ખેસવાનું સઘલું બની આવે છે. વહી તીઆં પાટીનાં મોટા દોહીઆઓ કરતાં દોરડીનાં હુલકા દોહીઆ ઊપર સુવાનો ઘણા ચાલ હુએ છે, તેથી તેવા દોહીઆ ઘણાં સગતા પડે છે, અને એવી વખતે જોઈએ તેટલા મહી શકે છે. તરાઇને ખદલે તેઓ બહી સુજની જેવાં રંગેલાં કપડાનાં ગોદરાં વાપરે છે, જેને તેઓ પાંચરવાનાં તેમજ ઝોઢવાનાં કાંમમાં પણ વાપરે છે. એ ગોદરાં દેખીતાં પાતલાં લાગે છે, પણ ગને એવા દોરડીનાં દોહીઆ ઊપર

પાંચરીને સુતાં જરાએ અડચણ લાગતી નથી, તેમજ તે ઝોઢવાથી ઘણીજ ઊંચ વલે છે. ઘણાંખરા નો તરાડીઓ એવાં ગોદરાં પેતાને તીઆંથી ગાડીમાં સાથે લેતાં આવે છે, અને તે ઝોઢ છે તથા પાંચરે છે. તેપણુ લગન વાલા ઘણીને એવા ઘણાંક ગોદરાં તથા દોહીઆ તઈઆર રાખવા પડે છે. એવા સઘલા સાંધનોથી આપણે ધારીએ તેવી અગવડ તીઆં પડતી નથી, અને તેવાંમાં તીઆનાં લોકોને મુદલ અગવડ જણાતી નથી.

(એનું સાંધન છે.)

પુરૂથવી અને તેને લગતા બનાવો.

ભાગ ૪ થો.

ઊતર ધરૂવ.

ગએઆ આંકમાં, પુરૂથવીના આકારની ખાખ દમાં જણાવીશું છે કે, વીથુવ વરતથી ઊતરે તથા દકશીએ જે લીટીએ દોરતા જઈએ, તેમને અકશાંશ વરત કહે છે. એ અકશાંશવરતો જેમ જેમ વીથુવ વરતથી ઊતર તથા દકશાણુ તરફ દોરતા જઈએ, તે મ તેમ તે નાની થતી જાય છે. એમાં જે ભાગ છે કે નાનો થાય છે, તેને ઊતર તથા દકશાણુ ધરૂવ કહે છે. દકશાણુ ધરૂવ કરતાં ઊતર ધરૂવ તરફ વધારે શોધ થયેલો છે, અને તીઆંની વધારે જાણવા જોગ ખાખદો ખાહેર પડી છે, તેથી હાલમાં એજ વીસએ ઊપર લખવું દરૂસત લાગે છે.

એ લતાપર વધારે શોધ બે સખખથી થઈ છે—

એક, તીઆનો મહાસાગર, જેને ઊતર ધરૂવ મહાસાગર કહે છે, તેમાં વેહેલ નાંમનાં ઘણાજ જખરાં પરાં છી, જેમને આપણે મગરમછને નાંમે ઝોલખીએ છઈએ, તે ઘણા થાય છે, તેને પકડવાને ઘણાક વાહીણુ વાલાઓ તીઆં જાય છે. ખીળું એક, ઈંગલકંક, ફરાંનસ, સપેન વગેરે મુલકોથી હીંદુસ્થાન તથા ચીન વગેરેનાં દેશોમાં જવાનો મારગ, ઘણા લાંબા હાવાથી ઘણાકોએ એ ધરૂવ પસાર કરી ટુંકે રસતે જવાની મતલબથી તે તરફ મુસાફરી કરી હતી.

જેઓ રસતાની શોધને માટે, એ ધરૂવ તરફ ઈઆને ઊતર મહાસાગરમાં ગએઆ છે, તેઓમાંનાં ઘણાકો મરણ પામીઆ છે, અને ઘણાકો મહા મહા

૩૫૨ વેદી લાંબી મુદતે, ધારેલુ કાંમ પાર પાડીઆં વી
 ના પાછા કરીઆ છે; પણ તેઓએ તીઆં જોએલી જે
 હુડીકતો, પોતાના દેશમાં આવી, લોકોને નાહર કીધી
 છે, તેથી તેઓને ઘણીજ નવાઈ લાગી છે, તથા તેમનાં
 ગનાનનાં ઘણા વધારો થયેઆ છે. જે બાપડાઓ,
 જો વેરાંન મહાસાગરમાં અટવાઈ ગયેઆ છે, તેમાં
 છેલ્લો સરે બન શરાનકલીન છે. એ ખીયારો એકવા
 ર પોતાના દેશનો કીનારો છોડીને ગયેઆ તે શરીને
 પાછો જોએઆજ નહીં. તેની ખખરજ નહીં પડી
 કે તેનું યું થઈ ગઈલું. એ નામીયા વહાણવરીની
 શોધને માટે સરકારે તથા તેની લલી સ્ત્રી લેડી શરા
 નંકલીને ઘણી પણ કોશિશ કીધી, અને ઘણાં પણ વાં
 હાણે તે તરફ એકલીઆં, પણ તે છવતો તે કયે મ
 લીઓજ નહીં: આખરે, મહા મેહનતે એટલું જાણઈલું
 કે, તે બાપડો તીઆંના એક ખીઆખાન જગમાં મર
 ણ પાંમીઆ છે. એ લતા તરફ ઘણાકોએ યુસાશરી કર
 રી છે, તેમાં કેપટન પેરીએ જે કરી છે, અને તેની ઊપ
 ર જે તીઆં વીતીગી છે, તથા તીઆં જે તેણે જોઈગી
 છે, તેનો હેવાલ નીચે પરમાણે તેણે આપીઓછે:—
 કેપટન રાસના પાછા શરવા પછે, કેપટન
 પારી, હેકલા નામે એક ૩૭૫ ટનના ખોળાનું
 વાંહાંણુ અને તે ઊપર ૫૮ ખારવા લઈ, ખીજી
 એક વાંહાંણુ તથા તે ઊપર ૩૬ ખારવા સાથે લઈ,
 નેર બંદરથી તા૦ ૧૧ મી મેએ ૧૮૧૯ ને દીને
 નીકલીઆ. તેણે પોતાનાં વાંહાંણુ એકદમ આટલાન
 રીક મહાસાગરમાં ઓકાવીઆં, અને ઈઆહોમ આ
 ગલ ચાલીઆ, તેને તા૦ ૧૫ મી જીનને દીને કે
 પ શેરવેલ આગલની ટેકડીનું મથાણું જોઈલું.
 તા૦ ૧૮ મીને દીને પેહેલ વેહેલે વાંહાંણુ આઈસનાં
 તરતા ઢગલા અથવા ટેકડાઓથી ઘેરાઈલું, અને હ
 વામાં પ્રસકલ ઝીણા જનાવરો જે એ ઊતર તરફનાં
 દરીઆની હવામાં ઘણા હોએ છે, તેઓ જાણવા લા
 ગાં. વાંહાંણુ હેકલા પોતાનાં શોખતી સાથ એ પરમાં
 જે આઈસથી ઘેરાયેઆથી, કેપટન પારીએ તેમાં ર
 હીને ઊતર અને પસચમ તરફનો મારગ લેવાને કોશ
 શ કરી, પણ તેમાં શવીઆ નહી. અંતે તા૦ ૨૫
 મીને દીને તે વાંહાંણુની આસપાસ એવો અને એટ
 લોતો ખરફ જમી ગયેઆ કે બંને વાંહાંણુ જરા ચ
 સકી પણ શકે નહી. એવી હલતમાં પારી અટકી પ

ડીઆ હુને, તેવામાં ખીજે ઘણડે એક ખાળુનું આઈ
 સ શરી છુડું થઈ એક એવો મોટો ઢગલો તણાઈ આ
 વી તે વાંહાંણુ સાથ અથડીઆ કે, તેઓ માતરે તેની
 મજબુત પાંધનીથીજ ટકી રહેઆં, અગર નહીતો તે
 મનાં કકડા થઈ જતે. એવા બનાવથી કેપટન પારી
 થી ધારેલે મારફે ન જવાઈલું, તેથી તેણે તે આઈસ
 નાં વીશાલ મેદાંનની કોરેકોર ઊતર તરફ ચાલવાને
 ઠકાવ કીધો, કે આગલ ચાલતાં પુલો દરીઆ મલે.
 તે પરમાંણે તે આગલ ચાલીતો ગયેઆ, અને વચે છુ
 યા છુડા જે આઈસનાં ઢગલા તરતા આવતા તે સંભાલ
 તો ગયેઆ, પણ કેટલેક ઘણડે તે ઢગલાઓમાં એટલો
 તો વધારો થયેઆ કે વાંહાંણુને આગલ ચાલતાં ઘ
 ણીજ અડચણ તથા ધાસતી પડવા લાગી. તોપણ
 તે આઈસની વચેનાં પાંજીના ગલી સરખા રસતામાં
 ભારે હીમતથી આગલ ચાલીઆ, પણ તેવામાં એક
 એવો જખરો કકડો વચે આવી આડો પડીઆ કે
 વાંહાંણુને રસતો તદન બંધ કરી મેલીઆ. એ ખી
 ડા ઠાલવાને મહા મેહનતે તે મોટા કકડાને કરવતીઆ
 વટે કાપી કાઢીડીઆ, અને તેમાં થઈ આગલ મારગ
 લીધો, તે તા૦ ૩૦ મી જુલાઈને દીને લાનકાસર
 સાબિનક નામની જગાએ પોંહાંચીઆ. એ સાંજીકના
 ખાડી સરખા દરીઆમાં આસપાસ ડુંગરોની હુર જે
 તે પારી આગલ ચાલીઆ, પણ મોડાંપરનો પવન
 હોવાથી વાંહાંણુની ચાલ ઘણી ધીમી પડી ગઈ. વ
 લી પાંજીતો એટલા નેરથી ઊછલતું હતું કે વાંહાંણુ
 ની અંદર આવતું હતું, પણ તે જોઈ સઘલા પ્રુથી થ
 તા હતા કે, એ પરમાંણે અહીં પાંજીનો નેર હોવાથી
 આગલ મારગ આઈસ વગર ચાલેલો અને ખોહાલો
 હો. એવા વીયારથી તેઓ આગલ ચાલીઆ અને
 ઘણેક ઘણડે થોડીક જમીન તેમની નજરે પડી. તે
 જગા તથા ખીઆખાન અને ખીહમત્વી સરખી હ
 તી, અને તીઆં આવીઆ પછે તેમને હોકા ઈઅંત
 ર ખગડીઆ, કેમકે તે ઊતર મધ્યવી તરફ વધારે
 નજદીક આવવાથી તેનું ખરાખર કેાંણું રહેવા ન
 લાયું. તે છતાં તેઓ આગલ ચાલીઆ, પણ તારીખ
 ૧૫ મીને દીને લલી એકાએક આઈસ એવું તે વાંહાં
 ણુની આસપાસ શરી વલીગી કે તેનો મારગ બંધ કર
 રી મેલીઆ. વાંહાંણુ ઊપરથી કેટલાંક માંણેઓ
 ઊતરો આઈસનાં એક ઊંચા ટેકડા ઊપર ચડીને

નેઈજી તેા જીઆંવેર નજર પોંહાંએ તીઆંવેર સંધ
 હું આઈસજ નજર આવવા લાગું. એ નેઈ તેઓ
 વીચાર કરતા બેઠા હતા, તેવામાં તા૦ ૧૮ મીને દીને
 એક શંકત પવન નીકલી આવીઓ, અને તેની
 સાંતે વરસાદ પણ થોડા પડીઓ. એ પવનનાં નેર
 થી સઘલું આઈસ એવુંતો તીઆંથી જવું રહીજી કે,
 તા૦ ૨૧ મીને દીનેતો એ જગાએ પરથમ સઘલાઓ
 એ આઈસજ નેઈજી હતું, તેને બંદલે સઘલું પ્રાંણીજ
 તેમની નજરે પડવા લાગું.

(એવું સાંધનછે.)

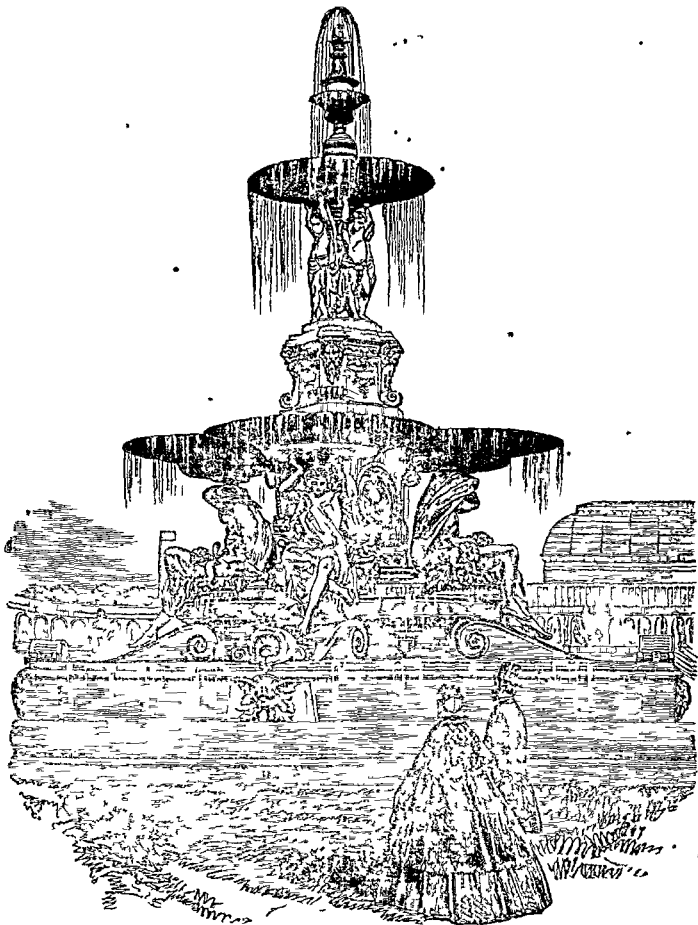
**ફ્રાંસની પાદશાહી બાગાએત મંડલીનાં
 બાગ મધેનો કાંસાનો કુવારો.**

બેનો, કુવારાતો તમાએ મુ'ઈમમાં ઘણા દીક્ષ
 હશે. હાલમાં લોકોને ઘેરેઘેર અને વાડીએ વા
 ડી કુવારા નજર પડે, પણ દશ બાર વરસની અ
 ગાબી તેમ ન હતું. કોઈજ કોઈ બાગમાં એવો કુવા
 રો નજર આવતો, અને તે લોકો પ્રુશી થઈ નોતા
 હતા. તેનો સખખ એ હતા કે અગાબી અહીં વેહાર
 થી પાંણી આવતું ન હતું, અને હાલમાં આવે છે. વે
 હારનાં પાંણીની જરૂર એટલા માટે પડે છે કે, એવા
 કુવારામાં ઊડાડવાનું પાંણી ઊંચી જગાપરથી આવ
 િ નેઈએ; અગર નહીતો તે ઊંચે ઊડે નહી. કેમ
 કે પાંણીની એવી ખાશીઅત છે કે, જેઠલે ઊંચેથી તે
 નીચે આવે; તેહું તે પાછું પોતાની ત્રેલે ઊંચું ચઢે;
 તેથી હાલમાં વેહારનું પાંણી મુ'બેઈની જમીન કરતાં
 ઘણી ઊંચી જમીન ઊપરથી આવે છે; તેથી તે લોકો
 ની ઘરમાં તેરીબ; ચોપા-કે પાંચમાં માલ મુધી ચઢે
 છે; તેમજ કુવારાઓની નલીઓમાંથી પણ ઊંચે ઊડે
 છે. જીઆરે વેહારનું પાંણી આવતું ન હતું, તીઆરે
 એ કાંમને માટે એક ઊંચું બાંધકામ કરવું પડતું હતું,
 અને તે ઊપર જે હેંટની મારફતે પાંણી ચઢાવવી પા
 છું કુવારાની નલીમાં ઊતારવામાં આવતું હતું, જે
 થી તે ઊંચું ઊડતું હતું. એમ કરતાં ઘણાક ખરચ
 લાગતો હતો, જેથી ઘણાખરા લોકો તે કરતા ન હ
 તા. હાલમાં ઊપર લખેલાં બાંધકામ કરીઆ વીનાં
 પાંણી પોતાની ત્રેલેજ નલીમાં ઊંચે ચઢે છે, જેથી

લોકોને માંતરે એક કુંડ ખાંધી તેમાં એક નલીજ એક
 વધી પડે છે, જેમાં ઘણા જાછો ખરચ લાગે છે તેથી
 હાલ તે ઠરેઠાર નજર આવે છે.

જે કુવારા આપણે અહીં નેઈએ છઈએ તેમ
 ને ઈંગલંડનાં તથા ફ્રાંસનાં કુવારા સાથ સરખાવ
 તાં ઘણાજ સાદા અને હલકા નજર આવે છે. ઊપ
 લાં દેશમાં એવાતો મોટા અને રોનકદાર કુવારા ખાં
 ઘેલા છે કે, તે જોતાંજ માંણસો પ્રુશી થઈ જાએ છે.
 અહીંનાં ઘણાખરા દોલતમાં દો સાદાઈને વધારે પ
 સંદ કરે છે, તેથી તેઓ સઘલાંમાં સાદાઈ વાપરવાની
 કોશેશ કરે છે. પણ જો ખધા લોકો એવોજ વીચાર
 કરેતો દુનીઆં દુખલી રહી જાએ. ઈંગલંડ તથા ફ
 રાંસનાં તવંગરો એવો વીચાર કરતે તો, તેમના શેહ
 રો, આજે પુરૂ થવીપર સહીથી વધારે રોનકદાર અને શો
 ભીતાં ગણાએ છે તેવું થાત નહી, અને એવી અનેક પ
 રકારની રચનાંથી જેવાં તે લોકો સુખ ત્રેલવે છે, તેવાં
 ત્રેલવત નહી. હાલમાં પાલવાં આગલ એક એવો કુ
 વારો બંધાએ છે, જે તઈઆર થયેઆ પછે થોડો ઘણો
 ઊપલાં દેશના રોનકદાર કુવારાઓને મલતો આવ
 શે. પણ તેનું કાંમ એટલુંતો ધીમું ચાલે છે, કે ખો
 દા જાણે કીએ જનમ તે પુરો થશે.

પાસેનાં પાના ઊપર એક મોટા કુવારાનું ચી
 તર આપીજી છે, તે જોતાંજ તરત માલમ પડી આવ
 શે કે, તે કવો રોનકદાર છે, અને એક ચીતર છતાં તે
 કવો શાલે છે, એ કુવારો ફ્રાંસની પાદશાહી બા
 ગાએત મંડલીના બાગ મધે, ૧૮૬૨ નાં વરસમાં ચે
 લવામાં આવીઓ હતા. એ સઘલો કાંસાનો ખના
 વેલો છે, કેમકે પથરનાં ખનાવેલા કુવારા કરતાં તે, પા
 ણીની અંદર વધારે શાલે છે. એ કુવારો જોતાં ઘ
 ણા ભજકાદાર દેખાએ છે. તેમાંથી પાણી જોલ પ્રવું
 ઊડે છે. જીઆરે સમીકાંજનો વખત હોએ, અને
 આસપાસનાં લીલાં ઝાડો ઊપર રંગ ખેરંગી કુલો ર
 થીર થઈ ઊભેલાં હોએ, તે વખતે એ અને એની સા
 થે એક ખીજો એવોજ, ખલકે જોનાથી સરસ કુંવા
 રો છે, તેમાંથી પાણી ઊડે છે, તીઆરે તે જગાનો દે
 ખાવ ઘણોજ રમણીક લાગે છે, અને જોનાર માણસો
 ની આખા દાહાડાની ધંધાની થાક ઊતરી જાએ છે,
 તથા શીકરમંદ જીવને બે ઘડી પ્રુશાલી ઊતપન થા
 એ છે. એ કુવારાની રોનકતુ વરણુન હુમો કરીએ

इसलनवी सादयाली आगाखेत मउपीना आग भविनो कंगानो कुवारि

તેનાં કરતાં તેનું ચોતર જોઇ વાંચનારી બાઈઓ પો તેજ પોતાની તીકણણુ ધીધી સમજશે તે વધારે ઠીક પડશે.

સાધારણ સમજ—ગરમી.

ભાગ ૪ થો.

સવાલ—આકસીજન એટલે શું ?

જવાબ—એક જાતની ગેઆસ તે હાઈડ્રોજન કરતાં ઘણી ભારી હોય છે; તે બલતાને ડેકો અથવા નોર આપે છે; અને તેના વડે પરાણી માતર હવે છે.

૨૦—બલતું એ શું થીજ છે ?

જા—આગલ કહીશું તેમ હરેક વસતુને સલ ગાવતાં, તેમાંથી હાઈડ્રોજન ગેઆસ બહાર નીકલે છે, અને તેને બાહરની હવા માહેલું આકસીજન મલી જઈ, બલતી થીજમાંથી એક પીલા રંગના સોલો ઊઠે છે, તે બલતું કહેવાય છે. એ બલતામાં ગરમી પુસ કલ હોય છે, તેથી તેને બીજ સલગી ઊઠે એવી વસ તુ સાગતાંજ તે સલગી ઊઠે છે.

૨૦—ચુલામાં મેલેલું લાકડું સલગીયા પછે, તે ઘણું ગરમ સાથી થઈ જાય છે !

જા—આગલ જણાવીશી છે કે જે જે વસતુ એ આપણને કંઈ લાજે છે તેમાં પુસકલ ગરમી છે થીવાનાં પાણીમાં ગરમી છે, એટલુંજ નહીં પણ આ ઈસમાં વડીક છે. તેમજ લાકડાંમાં તથા હવામાં એ વી જે છુપી ગરમી રહેલી છે, તે એવી વસતુઓનાં મેલાપથી તેમાં રસાએણુ કીરીયા ચાલી, બાહર આવે છે.

૨૦—લાકડું બલીયા પછે, આતસ થતાં તે ને રંગ લાલ કેમ થઈ જાય છે ?

જા—લાકડું અથવા કોએલો સલગીયા થી તેમાં પુરતી ગરમી આવે છે, અને તે ગરમીના નોરથી તેમાંના કોએલાનાં રજકનો, હવા માહેલી આકસીજનના રજકનો સાથે ઘણી ઝડપથી મલી જાય છે, તેથી તે એવો રંગ પકડે છે.

૨૦—લાકડું અથવા કોએલો સલગાવતાંવાર,

અથવા તેને સુકામાં ચુકતાંવાર તેમાંથી ધુમાડો કેમ નીકલે છે, અને તે શું છે ?

જા—લાકડાં અથવા કોએલામાં નહીં બલે એ વી અથવા નહીં બલેલી વસતુની, તથા તે માહેલા કો એલાની બારીક કરએ છુટી પડે છે, તેને ધુમાડો ક હુ છે; અને તે ગરમ હવાના આંચકાથી, તથા તે સા ધારણ હવા કરતાં હલકો હોવાથી, ઊપર ચડે છે, અને ઘરમાં ચીમની, એટલે ધુમાડીશું હોએનો તેમાં થી તે બાહર નીકલી જાય છે. આપણા ઘરોમાં ધુમાડો જવાનાં ધુમાડીયાં ન હોવાથી આપણને ઘ ણી અગવડ તથા નુકશાન ખમવાં પડે છે. ધુ માડો દમમાં જવાથી શેરસાને ખરાબ કરે છે, અને આંખને ઘણુ નુકશાન કરે છે. ઘરની ભીતો તથા ઘ ર માહેલો સઘલો સામન કાલો થઈ જાય છે, અને આખું ઘર બદ સુરત તથા મેલું દેખાય છે. વલી તે સાથે કામકાજ સુહુજ પડતું નથી, અને હવ અકલા ઈ આવે છે. એટલી બધી આપદ તથા નુકશાની છતાં, હુગુ લોકો ઘર ખાંધે છે, તેને ધુમાડીયાં મેલતા નથી. ને નવા ઘર ખાંધનારાઓ, તથા જુના ઘરવાલા એ, પોતાનાં ઘરોમાં ધુમાડીયાં મેલવા માગેતા તેમને કશી અડચણ નથી. તેથી કાંઈ તેમને નુકશાની થતી ન થી, કે તેમની રીતભાતને તથા ઘરમને કશી હરકત પો હોયતી નથી; વલી તે કરતાં કાંઈ ઝાઝો ખરમ ખેસતો નથી. એટલું છતાં પણ હુગુ લોકો કરતા નથી, તેનું કાર ણુ એ છે કે, ઘણાક એ યાવો તથા અનસમગુઓ, અસલ જેમ ચાલતા હોયે તે, અથવા ખાપદાઘ જેમ કરતા આવીયા હોયે તેજ રીતે કરવું તકા ચાલવું, એવો વી ચાર તેઓ હુએમાં પોતાનાં ઠુકાં મગજમાં ભરી રાખે છે, અને તેથી તેઓ ઈયું પણ નવું અને શક્તિદારક કામ કરવાને બીહ છે તથા છીત કરે છે. પણ તેઓ સમજતા નથી કે જે સઘલા જમાનાના સઘલા લોકો એજ વીચારથી ચાલીયા હોતતા, દુનીયામાં જે આ જે આપણે માટે શેરગાર તથા ધુધારો જોઈએ છે, તે ચુલે હોત નહીં. આપણા લોકનાં કોઈજ ઘરમા ધુ માડીયાં નથી એમ નથી; પણ ઘણાક સમગુ લોકો એ પોતાનાં ઘરમાં તે ખાંધેલાં છે, અને તેથી તેઓ તે નાં ઊપર લખીયા પરમાણેના ઊપદરવથી તદન મોકલા રહી, તે પાંતીનું મોટું સુખ ભોગવે છે. તે મનો દાખલો બીજાઓ પણ લેનો કેવુ સાઈ !

૨૦—લાકડું તથા કોચોલા પેટલો સુલામાં કે લતાંજ તથા સહગાવતાંજ તેમાંથી ઘણા ધુમાડો ક્રમ નીકલેછે, અને પછે નરમ ક્રમ પડી જાય છે.

૧૧૦—કોચોલાને તથા લાકડાંને સુલામાં મેલી તેને ગરમી આપતાં જેવી તેનામાં રસાયણ કીરીઆ ચાલુ થાય છે, તેવીજ ધુમાડાની વસતું તેમાંથી જો રમાં ખાહર નીકલી આવી ઊડી જાય છે: એ પર માંજી તે સઘક્ષી નીકલી રહી કે પછે ધુમાડો યતો નર મ તથા ખંધ પડે છે.

૨૦—સુલા માટેલું ખલતું પોતાનીજ મેલે કા ઇવાર જોરમાં અને કોઈવાર ધીમું ક્રમ ખલે છે.

૧૧૦—કેમકે, હવા પાંણીની માશક સહ હીલ તી તથા દોડતી છે, પણ તેનું હીલવું તથા દોડવું ખ ધી વખતે એકસરખું હોતું નથી, તેથી જ્યારે તે ઝડપથી હીલે છે તથા દોડે છે ત્યારે તેનો મોટો જ થો ખલતી ચીજ પર જઈ પડે છે, જેથી તેમાંથી વધારે આકસીજન નીકલી ખલતું વધારે જોરથી ખલે છે: અને જ્યારે તે ધીમે હીલે છે ત્યારે તેનો થોડો થોડો જથ્થો ખલતી ચીજને લાગાથી તેમાંથી થોડું થોડું આ કસીજન તેને મલે છે, તેથી તે ધીમે ધીમે ખલે છે. આંગલ જણાવીઆ પરમાંજી, જો હવા ધીમી હોય, અને થોડી પડતી હોય તો વીણાયે વીઝકીને, એટ લે હવાને આંચકા મારી ખલતી ચીજ ઊપર નાખવી પડે છે, કે તેમાંથી તેને વધારે આકસીજન મલે અને તેથી તે વધારે જોરથી ખલે.

૨૦—લાકડાંનાં કરતાં કાગલ, રૂ, કપડું વગેરે વસતુઓ વધારે જલદી ક્રમ સહગી ઊઠે છે ?

૧૧૦—કારણકે તેમાં ખલી શકે એવી વસતુઓ ઘણાજ જોઈને જોરથી એક ખીજા સાથ મલી રહી છે જેથી તેને સેડેજ ગરમી લાગતાં તરત તેમાં રસાયે ણ કીરીઆ ચાલી, જલદીથી તે ખાહર આવે છે, અને હવા માટેલાં આકસીજન સાથ મલી જઈ ભકડી લઈ ઊઠે છે. જેટલી ગરમી એ લાકડાંમાં રસાયેણ કીરી આં પુરી થઈ ભકડી ઊઠે છે, તેનાં કરતાં કાગલ તથા ક પડું, રૂ વગેરેને ઘણીજ જોઈને ગરમી જોઈએ છે.

૨૦—લાકડાં કરતાં કોચોલા વધારે જોરથી કે મ ખલેછે, એટલે તે વધારે ગરમી ક્રમ આપે છે ?

૧૧૦—કારણકે, લાકડાં કરતાં કોચોલામાં ખલે

જોવી વસતુઓ વધારે હોય છે, તેથી તે વધારે જોરથી ખલેછે, અને વધારે ગરમી આપે છે.

૨૦—લાકડાંની માશક, સુલામાં પથર ક્રમ ન થી ખલતો.

૧૧૦—આગલ લોહાડાં વીથે જણાવીઆ પર માંજી તેમાં હાઈકરોજન તથા કોચોલા નથી, તેથી ખલ તો નથી. વલો આકસીજન તેની સાથે આગલથીજ મલેલી હોય છે.

માણસનું ડોંગાપણું તથા વજન.

માણસનું વજન તેના કદ ઊપર આધાર રાખે છે. પાતલાં અને સુકાઈ ગયેલાં માણસ કરતાં કદાવ ર અને ડોંગાં માણસનું વજન વધારે છે. શરીરની અંદર ચરબીનો, કે એવીજ ખીજ વસતુનો વધારો થવાથી માણસનું શરીર ડોંગું થાય છે, પણ તે થોડું અથવા ઘણું કંટાલા ભરેલું હોય છે. ડોંગાં માણસોને ચાલવાની, દોડવાની ઈતીઆદી વગેરેની કૃતી અગવડ પડે છે, તથા ગરમીની રૂતમાં તેમનાં શરીર પર કેવો ઘા મ થાય છે, તેથી થોડીજ ખાઈઓ અંજાણી હોય. તે મજ એવી કાઈજ ખાઈ હોય, કે જે પોતાનાં પા તલાં સરવ જેવાં કદમાંથી ડોંગી- પવાને ઈછતી હોય. પુરસનાં કરતાં સ્ત્રીનું ડોંગાપણું ઘણું ખો ડું હોય છે, કેમકે તેથી તેની ખુબસુરતી ખગડે છે, અને શ્લવંતપણુ જનું રહે છે. પાતલાપણું એ પણ સ્ત્રી જાતની ઘણીક શાભાઓ મધેની એક શાભા છે, જેને માટે સઘક્ષી ખાઈઓએ કાલજી રાખવી જોઈએ. જે ખાઈઓ પાતલી હોય તેઓ ડોંગી થવાને ખી હીતી હોય, તથા જે ખાઈઓ ડોંગી હોય તેઓ પાતલી થવાને ઈછતીઓ હોય, તેમને હ મો સેડેલોં અને સાથે ઊપાએ એ ખતાલીએ છ ઈએ કે, ખાઈને કાચપર આડાં પડવાને ખદલે, અને આખો દાહણે ખુરસી પર બેસી, સોહોલા અને ઘ લાને હાંક મારી સઘલું કામ કરાવવાને ખદલે આખો દાહણે ઘરમાં ફર હર ક્રવું તથા કામકાજ કરવું, અને સહવારનાં પોહરમાં તથા સમી સાંહુજને વખત ખોલાં મેદાન પર, કે દરીઆને કીનારે ખોલી હવામાં ફરવા જનું, અને તીઆં ખુખ ચાલવું. મેહનતને જે

ઈને ડોંગાપણું નાહાએ છે, અને મેહેનતુ માણસ ઊપર તે તરાપ મારવાને સંધ બીડે છે.

ઘણાક માણસો જનમથીજ ઘણા ડોંગાં હાએ છે, અથવાતો ધીમે ધીમે પણ પોતાની આલાદની માં શક માતતાં જાએ છે. ડોંગાં માણસો ઘણુ કરીને બલવાન હોતાં નથી, પણ તેમ સઘલાં નથી: કોઈ કોઈ તો એવા બલવાન હાએ છે કે, પંદર માણસને પુરાં પડી શકે છે; પણ એવાં થોડાંજ હાએ છે. અંસલના વખતમાં ડોંગાં માણસને લોક ઘણા પસંદ કરતા ન હતા. આગલા વખતની રોમન સ્ત્રીઓ ડોંગી થવાને ઘણી બીડીતી હતીઓ, જેથી તેઓ તેવી નહી થાએ તેથી પોતાનાં પાસલાં ઊપર "એનબલ" જાતની માછલીનું ધાનું માસ પાંધતી હતીઓ. આગલા વખતના એશીઆપંડના એક રાજના શહેરમાં એક અમલદાર રાખવામાં આવેલો હતો, જે પરજનાં લોકો ડોંગાં નહી થાએ તેની મંલાક રાખતો હતો! અને જે કોઈ ડોંગું થઈ જાે હાએ, તેની ખોરાક વગેરેની માણવજત કરી તેને પાછું પાતલું કરી નાખતો હતો. આગલા વખતની ટીકીનીસીઅન સ્ત્રીઓ, પોતાની છોકરીઓને પરણાવવાને વખતે ઘરતી ડોંગી તથા ઘરતી પતલી કરી સરખાં કરની બનાવતીઓ હતી, અને રોમન સ્ત્રીઓ પોતાની છોકરીઓને એમજ પરણાવવાને વખતે પાતલી રાખવાને પ્રુબ લુખે રાખતીઓ હતી.

પણ ચીન દેશમાં એથી ઊલટોજ રેવાજ છે. એ દેશમાં ડોંગાં માણસને ઘણુ માન મલે છે, અને તેને લોકો ભાએગશાલી સમજે છે. ચીનાઓ એવું સમજે છે કે, જેમ કોઈ માણસ વધારે ડોંગા તેમ તેનામાં પ્રુધી વધારે. તેથી તેઓ એવાં માણસને ઘણા પ્રુધીવાન તથા હાદેઓ ગણી તેને ઘણું માન આપે છે. ચીનાઓનાં ઘણાંખરા દેવતાઓની મુરતી તથા ચીતાર પણ ઘણા ડોંગા જેવામાં આવે છે, તેને સખબ પણ એજ હોવાને જોઈએ.

માણસ જેમ વધારે ડોંગું હાએ છે, તેમ તેનું વળન પણ વધારે હાએ છે. તેના ઘણાક ધાખલાં જણાએલા છે. લીનકોલન ખાતે એક સખશ રહેતો હતો, જે દરરોજ ૧૮ રતલ ગોસ ખાતો હતો; અને તેના શરીરનું વળન ૫૨૦ રતલ હતું. તે ૨૮ વરસની ઊમરમાં મરણ પામીઓ હતો. ઇનશામ

ની મદરેસાને સીકશક મી૦ ફોલેટ જાઆરે જે વરસના હતો, તે આરે તેનું શરીર એટલુંતો ભારી હતું કે, જે આએઆએ મલી તેને ઝોરીમાં સુવાડતી તથા ઊઠાડતી હતીઓ. જાઆરે તે ખાર વરસના થાએઓ તીઆરે તેનું વળન ૨૬૪ રતલનું થઈ જાું હતું. શન ૧૭૫૪ માં એસેકસ મધે જેકોબ પાવેલ નામનો સખશ મરણ પામીઓ તીઆરે, તેને ઘોરમાં લઈ જવાને ઊંચકવા માટે ૧૬ માણસો લાગાં હતાં. તેનાં શરીરને ઘેરાવો ૫ ફુટનો હતો, અને તેનું વળન ૫૬૦ રતલનું હતું. ગરોસ નામે એક સખશ એવોતો ડોંગા હતો કે, જે કસાઈને તીઆંથી તે ગોસ વેચાતું લેતો હતો, તે કસાઈ તેને રોજ કાલાવાલાકરી કહેતો કે, "તું લોકને કહે કે હું ક્ષલાણુ કસાઈ થાએથી ગોસ લઉછું!" એટલે તે ઊપરથી તેનું ગોસ ઘણુ સરસ છે એવું લોકોને લાગે! લીસેસટરશચેર નામનાં શહેરમાં એક ધનીચાલ લેમખરર નામે સખશ હતો, તે ૬ ફુટ ઊંચો હતો, અને તેનાં શરીરનું વળન ૭૨૯ રતલનું હતું. સેમીગ્રીએલ શુગર નામનો એક અંગરેજ, જે ૧૮૧૬ નાં વરસમાં મરણ પામીઓ હતો, તેનું શરીર, પેટી સુધાં તોલતાં, ૭૦૦ રતલ થઈ જાું હતું. જેમજ માનસશીલક નામનો એક સખશ ૧૮૫૬ નાં વરસમાં ઈંગલાંડ મધે ૮૨ વરસની ઊમરે મરણ પામીઓ, તેનું વળન ૪૭૬ રતલનું હતું. એકસીમીઅમ નામનો એક શાહાનશાહ એટલોતો માતેલો હતો કે, તેની સ્ત્રીના હાથની ખાંચરી, તે વીટીની જગાએ પોતાનાં છેલાં આંગલાંમાં પેહરતો હતો! ટીનેસી મધે, માર્લેસ ધરવન નામે એક સખશ હતો, જે ૧૮૫૭ નાં વરસમાં મરણ પામીઓ, તેના શરીરનું વળન ૧૦૦૦ રતલનું હતું. ઊપરું વળન વાંચનારી ખાઈઓએ થોડું નહી સમજવું, તેમજ તેવાં માણસને કોઈ હલકાં નહી બાણવાં, કેમકે ૨૮ રતલે એક મણ થાએ છે, જે ૫૨ માંણે ગણતાં છેલા સખશનું વળન, જે ૧૦૦૦ રતલનું છે તે લગભગ ૨૬ મણ થવા ગઈકાં; અને માંણસનું સાધારણ વળન ૬ કે ૭ મણનું ગણાએ છે. એ પરમાંણે દુનીઆમાં તરેવાર રીતનાં માણસો તે સાહેબે પેદા કરીઆં છે.

જલો.

જલોનો સઘલી ખાઈઓએ જોઈ હુએ. તેનો આકાર લાંબો લેવડાનો જેવો હોય છે, પણ લેવડાને પાંખ, પુછી વગેરે હોય છે, અને એનાં શરીર પર તે વું કશું નથી. તેને પગ નથી તેથી તે જોતાનાં શરીર ને મરડીને અલારીઆની માફક ચાલે છે. ફટકીક ખતની જલોની ચાંમડીનો રંગ તદન કાલો તથા લીલો હોય છે, અને ફટકીકને પીલી કોર તથા ખીબ રંગનાં ડાઘા હોય છે. તેનાં શરીરમાં વીંટી વીંટી જેવા સાંધા હોય છે, જેથી ચાલતી વેલા તેવું શરીર લાંબુ તથા ઠુકું થાય છે, એ જનાવર ઘણું કરીને પાંછીનાં ખખચીઆઓમાં રહે છે, જાંબી ખાહર કાહાકતાં તે પોતાનાં શરીરને ત્રકોચી નાંખી ઘણી નાની થઈ જાય છે.

• દુનીઆમાં ફટકીક ખતનાં જનાવરો એવાં આવે છે કે એકનીજ અંદર નર અને માદા એ બંનેનો ગુણ હોય છે. તેમાં જે નરનો ગુણ હોય છે તેથી તેને ખચાં રહે છે, અને તેમાં જે માદાનો ગુણ હોય છે તેથી તે ખચાં જાય છે. અચલ શકતીનાં શાહખની આ ફેવી કરાંમત કે એકમાં ખેની જરૂર પોં હાંતી પાડી છે! જલો પણ એક એવીજ ખતવું પરાણી છે, એટલે તેમાં નર અને માદા જુદાં નથી હોતાં પણ તે બંને એકજ હોય છે. એ જનાવર પો તે પોતાનાંજ સેવાપથી હુલેલદાર થઈ ચાલીશથી પચાશ શુધી ખચાં જાય છે એ જનાવરને ખાટકી માં પાંછી ભરી માહે રાખીછી હોયોતો તેને કચો પણ દખીતો ખેરાક મલોઆ વગર તે ઘણાક મહીનાં ખલક વરચો સુધી તેમાં જવું રહી શકે છે. એને તેલમાં રાખે છે તો તેમાં પણ જવતી રહે છે. આ પછાં દેશનાં લોકો એને એક ખતની મરોડીમાં રાખે છે, તેમાં પણ તે લાંબો વખત શુધી જવતી રહી શકે છે. આપણા દેશમાં તથા એવાંજ ખીબ ગરમ દેશમાં જલો છે, સાતથી તે આઠ ઇંચ શુધીની અને ઘણી જખરી મલો આવે છે, પણ ઠંડ દેશમાં ચાર ઇંચ થી વધારે થતી નથી “લોડાની જલો” નાંમની એક ખતની જલો આવે છે, તે સરો કરતાં મોટી હોય છે, અને તે પાંછીના ખખચીઆમાં તેમજ કોઈ કોઈ મોટી નંદીઓમાં પણ હોય છે. કોઈ કોઈ ખખચી

ચીઆમાંતો તે એટલી ખધી હોય છે કે કોઈ માંજુસ તેમાં નાહવા ગયેઓ હોયોતો તેનાં શરીર પર તથા પગ પર ખધે વલગી જાય છે, અને તેને લોહી ડુહાણુ કરી નાખે છે.

જલોનો ઊપીઓગ શું કરવામાં આવે છે તે તે સઘલી ખાઈઓને ખખર હુએ. ફટકીક દરદ.વાલી જગા જાંબી નસતર વડે લોહી ખરાખર કાહાડી નાખવાને નહી ખની આવે તીઆં એ જનાવરને વલગાવે છે, જેથી તે જોઈએ એટલું લોહી તેમાંથી સુંશી કાહાડે છે. એ જનાવરનાં મોડાંની રચનાં ઈશવરે ઘણીજ અજબ જેવી કરેલી છે. તે સઘલી રીતે જુમખાને મલતી આવે છે તેનાં મોડાંને ખે હાક હોય છે, જેને તે દરેક જનાવરની ચાંમડી પર એવી રીતે ખેસાડી શકે છે કે તે જોલ આકાર પકડે, અને તેમાંથી જરા પણ ખાહરની હવા માંહે જાય નહી. તે હોડાની અંદર એક ઝીણા દંખ હોય છે, જેની ઊપર શુક્રમદરશકઈઅંતરથી જોતાં ઘણુંજ ખારીક દાંતની ખે હાર નજર પડે છે. તે ખે હારની વચે એક ઝીણી જાલ છે જે વડે તે હવા સુસે છે. હુએ જેવી એ જલોને ચાંમડી પર વલગાવે છે, તેવી જ તે પરથમ જોલ આકારમાં પોતાનાં હોડાને મજાલુત ચાંમડી સાથે વલગાવે છે, અને પછે પેલા દાંતોની મદદથી માંહે દંખ મારી જાલની મદદથી તે જગા માંહેલી હવા સુસવા મંડી જાય છે. તેનાં જોરથી ચાંમડીમાંથી લોહી ખેંચાઈ આવે છે, તેને તે લી જાય છે. કુદરતે તેનામાં એવી શકતી મેલેલી છે કે કહી જગાએથી જલો લોહી નીકલી આવશે તે તેને માલમ પડે છે, તેથી જો કોઈ ઘણા માંસ વાલી જગા પર તેને વલગાવી હોયોતો તીઆંથી છુટી થઈ ખીજગમ વલગે છે. જે લોહી એ જનાવર સુસે છે, તે તેનાં પેટમાં જરી નથી જવું, પણ ઘણા લાંમખા વખત શુધી જરા પણ ખખચીઆ વીનાં એમવું એમ રહે છે, અને પછે તે આંતે તેનાં શરીર માંહેલા ઈદરને વાટે ખાહર નીકલી જાય છે.

પરચુટણ.

લાણવાઓગ ખાખદો.
 ઊપવાની હીકમત—રસીઆની અંદર એક સખ છે, ખેનસીલના ચીતાર તથા લખેલાને ઊપી કાહાટવાની ઈ

ઉક્તી શોધી કાઢાડી છે. તે એવી રીતે કે તે પેનસીલથી ચી તારેલાં તથા લખેલાં કાગલને પરધમ, કોઈથી જાતની એસી ડ પાંછીમાં નાંખી તેમાં ખેરવુ' અને પછે તેની ઉપર સા હી લગાડવી. તે સાહી માતર પેનસીલના રેખા તથા અ કશરવાલાન ભાગ ઉપર લાગશે, અને આક્રીનું કાગલ કોરુ' ન રહેશે. પછે તેને પથરપર ઢાળી, તે ઉપરથી એઈએ તે રલી નકલો છાપી કાઢાડવી.

મોઢલીનો ખપ—હુરંગ કરીને એક જાતની માઢ લી યાએ છે, તેનાં, ૧૮૬૨ નાં એક વરસમાં ૧૫૩૮૫૬ થી ૫ ભરીને ઇંગલંડથી પરસીઆ ખાતે મોકલવામાં આવી હતી. તે સઘલીની અંમેપત ૩૫૨૪૨૫૦ ની થઈ હતી.

દેહુડાંમાં બચાવ—ગેમપીઆઈ નામનું શેહર, જે અસલના વખતમાં ધરથીકે પછી ગરક ગઈ હતું, અને જેને હાલમાં ખોદી કાઢાડવામાં આવે છે, તેમાંથી હાલ એ ક મોટું દેહુડું નીકળી છે. તે દેહુડાંનાં મોટા વાવટા ઉપરથી ૨૦૦ માણસના ખોખાં બધી આવીઆ છે. એવું માલમ પડે છે કે, ધરતીકે પની વખતે તે બાપડાંઆ, ખોધા ખાસ આસરે ભાગવાને તે દેહુડાંમાં ભરાએઆ હશે.

પીઆર કેવી રીતે લાગે છે ! કેટલીકવાર એક સ્ત્રી અને પુત્રસ વચે થણી નવાઇ જેવી રીતે પીઆર લાગી જ એ છે. કહે છે કે, લીલીઅમ ધી કાનકર નામના મોટા સ રદારની માએને, એક લીલા મેદાંન ઉપર છલાંગ મારી ચા લતી એઈ, નારમંડીના મોટા ડીકક તેની ઉપર મોહીત પ ઈ ગએએ. ડીકક નામના સપ્તમે નામ નાયતાં આંચ કો ખાલો તે તીઆં મેઢેલી રાણી કેચેરાઈનના ખોલાપર જ ઈને પડીએ, જેથી તે રાણીને તેની સાથ થણેલ પીઆર ખાજી ગએએ !

હુરખથી મરણ—કેપટન કરેઈટ નામના એક લશકે રી અમલદારને, ફ્રાન્સના શાહાનશાએ એક માન ભરેલો ખેતાબ આપીએ, જે તલતાંવાર તે એટલીતો ખુશીઆ આ વી ગએએ કે, તરત તેના છવ કરી આવીએ, અને થોડા વારમાં ત્રણ પાંખીએ.

પકવાન વગેરે બનાવટ.

એક શેહુડું પલમ પુરંગ—પોણો રતલ આટો, પો હો રતલ કીસમીસ દરાખ, છ આંઉસ ધી, ભરાક મીહું, ભરાક તબ, તરણ ઈડાં અને એક પેઈ કુધ; એ સઘલાંને એકકું મેલવી, મસલી, એક લંડી રક્ષાખીમાં ભરી સવા ક લાકવેર આતસપર રાખી ઉતારી લેવું, પછે આધામાં લેવું.

ખોમટમ—ગાએની અથવા કુકરની ચરખી લઈ તેને સુલાપર મેલી તાવી નાખવી. માહુ માખડાં જેવું રહે તે કાહાડી નાખી, આડીનાં ધી જેવા ભાગમાં મરજમાં આવે

તે ખશખોનાં તેલનાં રીપાં નાંખી ઠંડું પડવા દેવું; પછે બ રવાને કાનમાં લેવું.

ગાનરનો મુરખો—ગાનરને ખાસી કાહાડી, તેની ઉપરની છાલ આપવી કાહાડવી, પછે જેમ બીજા મુરખાને માટે શીરો કરે છે તેમ શીરો તઈઆર કરી તેમાં નાંખી દે વે; પણ તેની શાયે દર રતલ શીરાએ એક આંઉસ આહુ' તથા કુંઠે લેવી, અને પછે તેને કાચનાં વાસણમાં ભરી મેલવે.

કુંપતોતર વાત.

એક દાહાડે નાં પોહોરમાં, મારા નાં ૧૨ણા આગલ એક છાક આ મેલરને પડેલો જોઈ, હું એવીતો ધીધી કે, એ ઓસ પણ પ ડઈ ગઈ. તે સાંભલી ઘરમાંથી બધાં ઘોડી આવી આં, અને મને અંદર ઘઈ જઈ એક પર રસાડી. તેવાંમાં મારા ભાઈ, જેઓ મારપર ક કરતા હતા તેઓ નીચે આવીઆ, ત થા મારા ઘરમાંનો લઈને આવીઆ, અને ખં ને જન તેને કીઠકવા ગએઆ. સીપાઈએ તેને કીઠ વા કહીછાં તેથી તેનેતો કરી કાહાડીએ, પણ મારા ભાઈએ અંગરેજમાં કંઈ કહીછાં તેથી કરી તેમને શકુનડ કીધી પણ તીઆંથી ભીડીએ નહી; તેથી ખંને જન તેને ઘસડતા લઈ જ ઈ સામર એક તલે સુવાડીએ. તીઆં તે પો તાનું પેટ ભી મેલીને સુતો, અને ઘડી સ ખાવા લાગે. તેવામાં એક સીપાઈ આવીઆ તેને માં નાખી ચોકીમાં લેઈ ગએએ.

સમશીઆં.

(ઓપાઈ.)

- (૧) છઈએ હુને, ખાઈ, બંને બેન; સમજે ચીતે હમારુ' કેહેન. એક માતની મેઈ દીકરી; સંગ જનમી, નવ સંગ ઉછરી. એક રહે નીત છુટી માહાર; બીજા બંધમાં હુ:ખી વ્યપાર. એક વહુડકણી લડકણી નની; ને બીજા ઉસકેરનારી ઘણી. રાંતે મહી સલગાવે આગ. દીવસે નીરે નીરજ બાગ.

(૨) હું એક માણસ છું: મારા નામનો પેહલો અક્ષર લેતો એક ઉભીઆનવઈ અવીઆઈઅં ધાએ; બીજો ને તરીએ લે તો ઘઈ ને દાલથી ધએલું એક પકવાન ધાએ; અને ચોથો ને પાંચમાં લે તો ખેતરમાં ઉગતી, માણસને ખાવાની, વસતુઓનું નામ ધાએ. મારું દેશ કીઈ તે કહે—એ તેના પેહલા બે અક્ષર લે તો અનાજ ભરવાનાં એક માપનું નામ ધાએ; તેના છેલા બે અક્ષર લે તો શરીરમાં લોહીને ફરવાતી એક જ ગા ધાએ. હું તીઆં શું એવો ધરાઈ છું તે કહે—મારા એવાનાં નામનો પેહલો અક્ષર લેતો હર કશાના માર કકડામાંનો એક કકડો ધાએ; અને છેલા બે લો તો ફરેક ગામ, શેર, ભગા કે ધરના માર ભાગનાં માર નામ અધેનુ એક નામ ધાએ.

ખોલાસો.

માણસ, ઝાડ વગેરે હરેક વસ્તુનો એવો.

ના: નાખ, નાગ, નામ, નાજ, નાથ (બલદના નાખમાં પોએછે તે) નાદ; નાંત, નાર (સાંકડી ગલી—સી) નાલ; નાશ.

૨ મત.

જેટલાં જન રખાને બેસે, તેટલી કાગલની ચીઠીઓ ફરવી, અને તે દરેક ઉપર દરેક રખતારે દરેક દેશ અથવા શેરનું નામ લખવું. તે બધી ચીઠીઓને ઘડીવાલી ભેલી નાખવી, અને પછે એક એક જન પાસે ઉંચકાવવી. જેના હાથમાં જે દેશ તથા શેરની ચીઠી આને, તેણે તીઆંના રહેવાશીઓ, તીઆંની પેદા થતી વસ્તુઓ, તીઆંની અજાણ્ય જેવી વાતો વગેરેનું વરણન કરી જવું. જેનાથી નહીં ધાએ તે હારે. એ રમતમાં રમુજ સાથે ગનાન ખેલે, અને દરેકને મોડેથી તરેવાર વાતો સાંભળતાં પુશાલી ઉપજે.

અગનાનપણાના સંકટમાં ફરોલી બે સ્ત્રીઓ

વચેનો શોક.

(રાસડો.)

સાચું શુન કહું છું બેની સાચું શુન કહું છું;
લેવે ના લઈયા છું આની, હો બેતુરી,
કરી લે તું તોલ બેની તિવેકી તોલમાં;
કહું છું સમજ ડાહી જાણી, હો બેતુરી.
સીનો ધર્મ બેની કેલતણા પાન સમ;
અકતાં જરાએ ઝટ ફાટે, હો બેતુરી.
સીનો ધર્મ બેની કાએ ત કુંભ છે;
કુટમાં બેરાએ ચારે વારે, હો બેતુરી.

સીનો ધર્મ બેની વિષ શ્રેષ્ઠ જાતનું;
કુલુક હાથે જાતાં મજા, હો બેતુરી.
સીનો ધર્મ બેની દિપ ઘોર રાતની,
જુજતાં જવાએ સંકટ શર્ણ, હો બેતુરી.
એવો જ ધર્મ બેની તારો ને માહરો;
કેમે સંભાલી તેને શક્યે, હો બેતુરી ?
કીધાં સુકાની બેની સંસારી વાહાણનાં;
અનુભવ વિના કેમ રકબે, હો બેતુરી.
મારગ ન દીશે બેની આખેછે પડ બહુ,
વલયાં અગનાનપણાનાં સામટાં, હો બેતુરી.
વલી વરસેછે ધુમર બેની વેહેમતણુ આસપાસ;
ગુસ્સે ગુગલાવી સદા નાખતું, હો બેતુરી.
વલી દરીએ તોફાની બેની મોજ બહુ મારતો;
સમો અંધારી અતિ રાતનો, હો બેતુરી.
નીચે નીર બેની જંબેછે આભલાં;
ચારો ન દિશે કશીં વાતનો, હો બેતુરી.
હવે કરવે તે કેમ બેની કરવે તે કેમ રે ?
કેમે અજાણી રાહ કાખે, હો બેતુરી ?
ખડકને ખોડાથી બેની ભરપો આ સાગરો;
જાણીને જીવ કેમ આખે, હો બેતુરી.
પડયાં છે નાનાં બેની મોટાં કંઈ આસરે;
ધરયા છે પાપ કોઈએ હાથ રે, હો બેતુરી.
વલગયું છે કોઈ બેની કેડે ને છાતીએ,
કોઈએ મોઝીએ ભીંડી બાથ રે, હો બેતુરી.
તેનું શું કરવે બેની તેનું શું કરીએ ?
કેમે કરીને ખરવા દઈએ, હો બેતુરી ?
લાગે છે તીર બેની કારી આ દીલમાં;
કેમે કરીને હવે સમજે, હો બેતુરી ?
બાંધ હવે બાંધ બેની તારાં આ પીઠપર;
બાંધું આ છાતીપર મારાં, હો બેતુરી.
માલ હવે જઈ બેની બેરપે આ કોર પર;
ખરવે વલગીને કોટે સારાં, હો બેતુરી.
દયા ન લાયા બેની પાપીએ કંઈ દીલમાં;
ગયા નાખી આ ડ ખ તાણીમાં, હો બેતુરી.
ભણું શું ધરો બેની તેમનું આ જગમાં ?
વરે નાનાભાઈ કહું વેણમાં, હો બેતુરી.

સ્ત્રીબોધ.

સ્ત્રીની વક્ષદારી અને વચન.

એક વારતા.

પરકશન ૯ જી.

લોગનો લોગ.

જેલીકાનો પતર, જેવો તેની દાસીએ લઈ નહીને પસંગના હાથમાં આપ્યો, તેવોજ તે મોટી ઉલટથી ઉપેરીને વાંચવા બેઠો. વાંચતાં તેને તે પતર હુમેશ કરતાં ઘણો પીઆર ભરેલો; તેને મનથીતો, બરોબર બોલીએતો ઘણી મેહુરબાની ભરેલો લાગે, જેથી તે ઘણેજ બુશીમાં આવી ગયેએ, અને બોલીએ—“આહા! એ કેવા પરીત ભરેલા શબ્દો! કેવી આ પરેશ ભરી લીટીએ! અને તેથી આ કેવી સુખી હંડગી!” એ પરખાણે પસંગ, જેલીકાનો પતર વાંચી, પુર આનંદમાં મથન થાયે છે, તેવામાં તેના આપ તે નગાએ આવી લાગે, અને બોલીએ “કેમ પસંગ આ કોણું કાગલ છું વાંચે છે?” પસંગે તરત જવાબ દીધો—“સાહેબ, એ પતર, મારો મીતર હોસંગ, જે હાલમાં કરમાન ગયેએ છે, તેની તરફથી આવીએ છે.” એ સાંભળી તેના આપ બોલીએ, “જેલ તીઆરે, આ પતર મારા હાથમાં આપ; જેલ કે. તેમાં કરમાનની શું ખબર લખી છે.” આ શબ્દન સાંભળી પસંગ ગભરાટમાં પડી ગયેએ, પણ મન રહી બોલીએ “નહી સાહેબ, તેમાં કાંઈ ગાઝ અગતતાં તથા બાણવાનેગ સમાચાર નથી. હોસંગ માતરે લખે છે કે, તે હાલમાં કરમાનની દરબારમાં ઘણા સુખ મેનથી રહેલો છે, અને તીઆંનો પાદશાહ તેને ઘણો ચાહે છે; એ સીવા એ બીજું કશું એમાં લખેલું નથી.” તીઆરે તેનો આપ બોલીએ “કેમ તીઆરે, આ પતર વાંચી તને કેવું લાગે છે?” તેને પણ એમ પરદેશ જવાની મરજ થાયે છે કે નહીં?” “સાહેબ” પસંગ બોલીએ “તે સઘળું તમારી મરજ ઉપર આધાર રાખે છે: મારી અને મારા મીતરની ઉપર કશો આધાર નથી.”

હવે આવીએ એનેકાક એવો અનેલો હતો કે, પસંગના આપ તરતેજ એક સારાં માણસ સાથે વાત મીતક

રિને તીઆં આવીએ હતો, જે વાત એવી થયેલી હતી કે, શાખણા ઘણીએ ઘણી અચરતીથી તથા લગાર કપકાથી તેને કહીલું હતું કે હજી સુધી તે તેના છોકરા પસંગને કેયે પણ બાહર પરદેશ મોકલી, કંઈ સાહાસીક કામ કરાવી તેને કીરતીવંત કરવા, અને પોતે ધવાને બદલે, હજી તેને ઘરમાં, “તોલીઆમાંના ત્રાકડ” તી ત્રાકડ રાખી મેલીએ છે. તે વલી વધારે બોલીએ હતો કે—આજ તમારા, જે વા ઘણાએએ, પોતાના છોકરાએને, કોઈને લડાઈ પર, કોઈને નવી નવી શોધો પર અને કોઈને મોટી મોટી ત્રાહી તમારીએ મેલવવા પર પરદેશ મોકલીએ છે, અને પસંગ આવરો મોટો થયેએ તોપણ તેને ઘરમાંથી બાહર કાઢાડીએ નથી. તે મીતરનાં આવાં બેલવાથી પસંગનાં બાપના મન ઉપર ઘણીજ અસર થયેલી હતી, અને તે તે વેલાએ થેડાવન કરીને આવીએ હતો કે, પસંગને કેયે પણ પરદેશ મોકલવો. વલી તે સાથે તે માણસ એવો હતો કે, જે તે તેના છોકરાને કહે, તે ધણુંજ જોઈએ, અગર નહીતો તે ઘણાજ યુસાગાં આવી નતો.

તેથી પસંગનો આપ એક ગમથી મનમાં એવો થડાવ કરીને આવેલો, અને વલી પસંગે તેને કહીલું કે; (જેલ કે તેલો તેણે પોતાના બચાવને મારે ખોટું કહીલું, પણ તે મ કરતાં તે આપડો વધારે ફૂસી ગયેએ. એમ ઘણીવાર બને છે કે, માણસ વખતે પોતાના બચાવને સાચું ઈલકતી કરી એવું બોલી દે છે કે, તેમાંથી તેના બચાવને બદલે એવો મરો થાયે છે કે, જેનો તેણે સવપનામાં પણ વીચાર કરીએ નહી હોએ) હોસંગ કરમાનની દરબારમાં ઘણા સુખ મેનથી રહે છે, અને તેને તીઆંનો પાદશાહ ઘણો ચાહે છે, તેથી તેના (પસંગના આપના) મનને થડાવ ઘણેજ મનજીત થયેએ, અને એકદમ પસંગને હોકમ કીધો કે, તેણે પણ કરમાન ખાતે કુખ કરી જવી, અને તીઆંની દરબારમાં હોસંગની સાથે રહી, તેણે પણ પાદશાહને પીઆર મેલવવો. અલબત્તે પસંગને તેના આપનો હાવો હોકમ જોઈ ઘણુંજ આશચર્ય લાગીલું, અને ગભરાઈ ગયેએ. તેમ ધવાનો સમખ બીજે કંઈને નહી પણ એજ હતો કે, તે જ વધારે જોરથી જેલીકાને વલગી રહેવાને માહાતો હતો, તેમ તેને એકદમ તેનાથી છુટું પડી જવાનો હીગામ આવીએ. તેને એમમાં ખોટું માહાતમાં એકવાર પણ જેલીકાનું મોઠું જોએઆ વગર એન પડું

ન હુવું, તેમજ જેલીકાને પણ હુવું આ વેલા પસગ જેલીકાના પીઆરના એટલાંતા અુધાર્થ ગમેના હુતા કે, તે કશાને માટે પણ ઈઅનલ છોડી બીજી કુચે જાએ નહીં પણ નાચાર ! તે તેના આપના સવલાવને સારી પેઠે જાણુ તેા હુતા, અને તે સમજતોા હુતા કે તે જે બોલીએા છે, તે કીરીઆ વીગર રહેશે નહીં તેવામાજ, પમ ગને એવી અચરતીમા પરોા જોઈ તેના આપ બોલીએા, "કેમ, એમ ગભરાઈ શાને માટે જાએ છે " ? મેં તુને અનચીતીએા આરેર જવાને હાકમ કીવા તેથી તુ એમ અનઅ ના યા ગમે તે હુએ, અને ગમે તે યાએ તુ મારી આગલ કષ્ટ પણ આતુ લાવતો ના કેમકે, જે ને કહીઉં છે, તે નહીં કહી ઉં એમ ધનાર નથી, માટે આજની આજ તુ તારી તઈ આરી કર, કેમકે માએ તને કરમાન તરક કુચ કરી જવાની કરજ પડશે

પસગે જોઈઉં કે, અહીં કશી પણ તકરાર તથા વાત માતવાની નથી, તેથી તેણે નાચારીએ કયુલ કીધુ, અને આ પના હાકમને તાએ યઈ, પોતાની તઈઆરી કરવા પડીએા સઘ ની તઈઆરીમા તેને એજ કરવાની હતી કે, તેની તનથી વાહાલી, અને સદાકાલના સોખની ધનારા, એટલે તેની સાથ પરણનારી, જેીકાને એ શોક ઉપજવનારી ખબર કેહેવી, અને તેની રજા લેવી એ ખતલબથી તે જેલીકા પાસે ઘોડીએા, જેણે એવી નાપુચ ખબર સાલવતાજ પોતાની બેહદ દલગીરી બતાવી, અને ભારે ગમ કરવા લાગી પણ તે જાણતી હતી કે તેના તેમ કરવાથી પમગથી અહીં રહી શકવાતુ નથી, પણ ઉરો તે મનમા બેદ પામશે, તેથી તેણે હીમત રાખી પસગને કહીઉં, "મારા વાહાલા પસગ, કીકર નહીં, તુ ઘોડી યુલ આહાર જા, અને જેવો તુ તોઆથી કીરતીવ ત યઈને આપશે, તેવોજ આ મારો રીત ભરેલો નાજુક હાથ આ તારા વાહાલા હાપમા આપા." એવા એવા તેને કેટલાક દીલાસા ઈઈ પસગની દાગીરીમા ઘણેક ઘટાડો કીધા, અને અતે બને બને, પોતાની આપેલી કયુલવાત પુરી પાડવાની નીશાની દાખલ, એક બીજની વીટી બદલી લીધી, અને તે જ દગીતા છોડા શુધી સાચવી રાખવાને એક એકને કોલ આપી, છેલી સલામ કરી છુડા ધએએા

અલબત્તે એ વેલાએ જેલીકાના, તેમજ પસગના દીલમા કાઈ યોગુ લાગીઉં નહીં હુચો કેમકે તે જેીકાને કઈ ઘોડી આહાતો ન હુતા, અને જેલીકા તેને ઘોડો માહુતી ન હુતી જેમ કુપમા સાકર મલી જાએ, તેમ તે બનેનેા પવીતર પીઆર મલી ગએલો હુતા, અને તે બનેના તન, મન અને ધન જાએ એકજ હુતા પણ જામા નાચારીની કરજ આવી પડી, તીઆ બીજે કથો છુટકો નથી પરીતને માટે, પરણુ આપવો એજ લોકો કહેછે, પણ તે અનીતીની રીટે, તથા મેઈમાની કે નાકરમાની કરી આપવો નહીં કેમકે તેમા કીરતીને બદને ધીકાર છે તેમજ જેલીકાના પીઆરને માટે પસગ પોતાના આપનેા હાકમ તોડે, અથવા કાઈ બીજુ આડુ કામ કરે, અથવા જેલીકા, પસગના પીઆરને માટે પોતાના માખાપોને ઠએ, અથવા કુપ દે, કે કાઈ તેમા આડુ કામ કરે, તો તેમા બનેની પરીત કશી પણ રીતે વખાણવા જોગ તથા બલી કેહેવાએ નહીં

એવા પીઆરને માટે નીચ કરમ કરનારા હુમેશ નીચન ગણુ ! એ છે, અને હુમેશ તેએા ધીકારવા જોગ યઈ પડે છે માટે પરીતમા જે એવી કીસમની અડચણ આવી, તો તેને માટે કાઈ આડુ કામ કરી તેને દુર કરવાને બદને, ઘોડોક વખત તે આપદાને તાએ યઈ, પોતાને જુવુ કેહેવાડી, વખત મલતે તે પરીતી સાથ પાણુ મલવુ એ કીરતી ભરેતુ છે પરીતીને માટે જાન આપવો કે લેવો કીઆ પડે છે કે, જામા એકની ઉપર એવુ સકટ આવી પડીઉં હુએ, જેમાથી તેનો બચાવ કરવો હુએ નહીં કે માતરે પોતાની બીજ પર કારની કાઈ નીચ મત અપાર પાડવાને

તેમજ આએ વેનાએ પસગ તથા જેીકાએ ધીરજ રાખી જે મા ન ચલાવી, તેને માટે તે બનેના વખાણુ કરવા ઘટે છે પસગ જેવો જેીકાની વીટી પોતાને આગને પેહેરી, તેને મની ભેટી છુટો ધએએા, તેવોજ પોતાને પેર આવીએા, અને કાઈ અગતંજોગ સામનની તઈઆરી કરવા મહેએા બીજે ઘાહુડો સહુવાર પડતા તે કરમાન તરક કુચ કરી ગએએા

• પરકરણ ચોથું.

સઘતુ પડતાંજ જાણાએ.

પસગ જેવો ઈઅનલ છોડી નીકલીએા, તેવો કેટલીક મજલ કાપી કરમાન ચોરેમા આવી પોહાએએા અને તીઆની દરખારમા જઈ હોશગને મરીએા હોશગ તેને જોઈ ઘણેજ ખુશી ધએએા, અને તે સાથે ઘણે અચરત પણ ધએએા, કેમકે પસગ જેીકાની પરીતમા એટલો બધોતો પડેલો હુતા કે, તે ઈઅનલ છોડી કુચે પણ જવા માગતો ન રોતો પણ તેતુ કારણ નીરતે યુજવા ઉપર રાખી તેની હેતથી સુલાકાત લીધી અને પોતાની સાથે ઉતારો આપીએા

અહીં પસગ જોએ છે તો, જે તેણે તેના આપને જેલીકાનો પતર છુપાવવાને માટે, અમસકુ કલપણાથી કહીઉં હુવું કે, હોશગ કરમાનની દરખારમા ઘણા સુખ મેવથી રહેછે અને તીઆનેા પાદશાહા તેની ઉપર ઘણો પીઆર રાખે છે, તે ખરું જાહે હોશગને રહેવાને પાદશાહે એક ધણુન સરસ મકાન આપેતુ હુવું, અને તેને દરરોજ પોતાના મેહેલમા મોલાવતો અને તેની સાથે ખાતો તથા વાતચીત કરતો પણ એ કરતા તેની બીજ વાતની ઘણીજ અજાએબી લાગી તે એકે હોશગ જે પરીતનો રાત ઘાહુડો મોટો ધીકાર કરતો હુતા, અને જાઆરે તે (પસગ) તેની આગલ, જેલીકાની પરીતની વાત કરતો તીઆરે તે ભારી કશો આતો, અને કેહેતો કે, એ વાત રહેવા ઈઈ કઈ બીજ વાત હુએ તે કર, તે સઘતુ તે વીસરી ગએા હુતા, અને કરમાનના પાદશાહાની એક ઠાકરી, જેતુ નામ શીરી ન ખાતુ હુવું, અને જે જતે ઘણીજ ખુચયુરત, રાહી અને નીતીમાન છોકરી હતી, તેના પીઆરને તે પડીએા હુતા વલો એવેતો પડીએા હુતા કે, તેને શીરીનખાતુ વના જરા પણ આલતુ ન હોવું, તેમજ શીરીનખાતુ પણ હોશગની ઉપર તેવોજ પીઆર રાખતી હતી, કેમકે તે પ

પુ નતે ધણે ખુબસુરત, કદાવર, બાહાદુર અને અકલ વાલો હતો. અલખતે જેમ પાણી સાથે પાણી, અને કુધ સાથે કુધ તરત મલી જમ્મે છે, તેમ છાયાં મે ખુબસુરત અને કાહેઆં વ્યથવા સમગ્ર મલીઆં કે તરત મલી જમ્મેઆ વગર રહેલાં નથી. તેમજ હાસંગતુ અને શીરીનખાનુ દીલ એક મલી ગમ્મેણ હુવું, અને તે બંનેએ એક બીજ સાથ નુકા પા ડવાને એક બીજને કોલ આપેલા હતા. પણ એ સમયે શીરીનખાનુએ પોતાના બાપ, પાદશાહથી છુપાવી રાખેલું હતું, સમય કે, એકે પાદશાહ હાસંગને ધણેજ માહાતો હતો ખરો, પણ તેને સમલા સદગુણ તથા બાહાદુરી તેણે હણુ જોઈ ન હતી, અને વધી તેણે શીરીનખાનુને સામ નામના એક જીવાન દરખારી સાથે પરણવાનો વીચાર ક રેલો હતો; જે જીવાન દરખારી, કસી પણ રીતે શીરીનને બરધાર, અને પાદશાહને નમ્રાઈ થવાને લાએક નહી હ તો; તેથી એઆવેર તે બંનેમાંથી એકના સદગુણ અને બી જના દુરગુણ, એકબાહાદુરી અને બીજનું હીચકારાપણું બહેરમાં બરોબર આવે નહી તીઆંવેર, એ વાતથી પાદશા હને બાણીતો કરવાને તેમને દરસત લાગીઈ હતું નહી. એ રીવાએ તે વાત છુપાવવાની તેમની બીજ કસી પણ માડી તતલખ હતી નહી. કેમકે જે સ્ત્રી અને પુરસ બ ને સદગુણી હયે, અને એવી રીતે ગમે એવી એક બીજ સાથે મોહાખત રાખયે, તેપણ તેમાં માડું પરીત્યાન કરી નહી નીપજયે.

હાસંગની હાલતમાં, તથા તેના વીચારમાં આલે મોટો ફેર પડી ગમ્મેલો જોઈ પસંગને ઘણુ અમરત લાગું; પણ તેણેથી તેનાં કારણો પુછવાને બીજા વખત ઉપર રા ખીઈ, બીજે દાહાડે હાસંગ છઆરે રખેલા પરમાંણે પાદશાહના મહેલમાં ગમ્મેઆ, તીઆરે પરાંગને સાથે લે તો ગમ્મેઆ, અને તેની પાદશાહ તથા શીરીનખાનુ સાથે સુલખાત કરાવી, જેથી તે સમલાં ખુશી ધમ્મેઆ, અને તે ને (પસંગને) પણ દરખારમાં રહેવાને પાદશાહે બજાવીઈ.

સર રીચરડ આરકરાઈટ.

માંણસ ગમે તેવી ગરીબ હાલતમાં જનમી, ગમે તેવી ગરીબ હાલતમાં મોટો થઈ પાછલથી પો તાની જાતી અકલ, ઊદીઓગ અને ખંતથી ફેટવું કરી શકે છે, તથા પોતાનાં ભાઈખંધને અને પોતાનાં દેશને ફેટવો શકેલો કરી શકે છે, અને પોતે કવા દ રજખાને પોહાંમે છે તેનાં એક સહીથી સરસ દાખલો સર રીચરડ આરકરાઈટની છંદગીનાં ઉવાલમાંથી મહે છે. વસ જે માંણસ જાનને સહીથી પેહેલી જર રની અને જેનાં વગર એક પક્ષ પણ નહી ચાલે એ વી વસવુ, તે જેમ ગસતી અને શાભીતી તથા જયા ખંધ મલી આવે એવી કોરોશ અથવા ગ્રાધ કરવી

એ કાંઈ નાનું પરકરમ નહી કહવાએ; તેમજ એક પુ કુંથવી સ્ત્રીપર મોટાં દખલ્યા વાલા દેશમાં એવો હુનર દાખલ કરવો કે જેથી તેને ખોલાલો શકેલો થતાં પુરુ થવીનાં મોટા ભાગને તે કરી શકે, તે કાંઈ થોડું કીર તી ભરેલું નથી.

અજે સહી કાઈ જાણે છે કે, ઇંગલંડ જે આ જે પુરુથવી ઊપર મોટી જાહેજલાલી વાલુ દેશ છે, તેની શેલતનો મોટો ભાગ તીઆંનાં કાપડ બનાવવા નાં કારખાનાં છે. એ કારખાનાંઓથી ઈંગલંડનાં લખો ગરીબોને રોજ મહે છે અને તેમનું પોપણ થા એ છે; અને તેમાંથી કરોચે રૂપીઆની આએપત સ રકારને થાએ છે. એ દેશનું કાપડ આખી પુરુથવીપ રનાં દેશને પોહાંતું પડે છે, અને સમલા લોટી આજે તરેવાર જાતનાં કપડાં ઘણાંજ ઓછા દાંમથી મેલવી તથા પેહેરી શકે છે. એ પરમાંણે ઈંગલંડમાં સહી થી સરસ અને સહીથી સસનાં કપડાં થવાનું મુલ તી આંનાં સાંચા છે, અને તે સાંચાઓનું મુલ સર રીચ રડ આરકરાઈટ છે. એ નામીચા પુરુપે પોતાની જા તી અકલ અને ઊદીઓગથી સુતર કાંતવાને સાંચો શાથી કાહાડીઓ છે, અને તે આજે આખી, દુનીઆ ને મણુ ઊપીઓગી થઈ પડીઓ છે. જે પુરુથે આ વી મહુભારત શોષ કીધી, અને જેણે લગભગ આખી દુનીઆની વસતીને સગવડ કીધી, તે એક ઘણાંજ ગ રીચ સા બાપનો દીકરો હતો, અને હંચાંમનો ધંધો કરતો હતો એવું સાંલલી કોણ અચરતીનાં ઊંડા સા ગરમાં છુડીઆ વગર રહેશે ? ખચીત તે કાઈ માને નહી પણ ખરેખર તેમજ છે. જે માંણસ પરસા વાલો તેજ અકલ વાલો હુએ એમ નથી; અકલ એ એક ગોહર છે, જે તે સરવ શક્તીજાન સાહેએ સરવેને સરખાજ ગણી આપીછી છે; જેથી તે તવંગરનાં કર તાં ગરીબમાં ઓછું હોતું નથી. તવંગર પોતાનાં પરસાપર મુસતાક રહી પોતાની અકલનો પુરો ઊપી ઓગ કરનાં બેપરવા રહે છે, અને ગરીબ પોતાની ગ રીખાઈપર ભજે ભરેલી નજરે જોઈ પોતાની અકલનો ઊપીઓગ કરવાને વધારે ખંતી તથા સાવચેત થાએ છે; અને આકેખત તેમાં તે શાવી તવંગરને દાંડી ના ખેછે. માટે અકલ એ માંણસની મોટાઈ તથા ગરીબાઈ શાય કશી નીચખત ધરાવતી નથી.

સર રીચરડ આરકરાઈટ પરેત્રટન નામના કર

ખામાં શન ૧૭૩૨ નાં વરસમાં જનમીઆ હતા. તેનાં મા બાપ ઘણાંજ ગરીબ હતાં, અને તેમને પેટે ૧૩ છોકરાં હતાં, તેમાંનો રીચરડ ત્રીજો નાનો હતો. તે કદી નીશાલમાં સીખવાને ગએઆ ન હતો, પણ પોતાની મેહનતથી ફેટકીક મેહનતે મેહન વાંચવા શીખીઆ હતો. સર રીચરડ જીઆરે નાનો છોકરો હતો, તીઆરે તેનાં બાપે તેને એક હજામને તીઆં હજામત કરવાનું કામ શીખવાને સુકીઆ, જ્યાં તે ફેટકીક મુદત શુધી રહીઆ પછે શન ૧૭૬૦ માં તેણે એક ઘેરની તલેનાં નાનાં ભોંચેરામાં હજામત કરવાની દુકાન કાઢી, અને તીઆં એક પાટીણી મારી તે ઊપર એવું લખીણી કે—“આ ભોંચેરામાં મેહનાર હજામની દુકાનમાં આવો, તે એક પેનીએ (બે ફદીએ) હજામત કરે છે”. હજામતની એ કીમત ઘણીજ થોડી હોવાથી ખીબા હજામનાં ઘરાકો પણ રીચરડને તીઆંજ જવા લાગ્યાં, જેથી તેઓએ ચીરડાઈને પોતાનો ભાવ પણ ઘટાડી બે ફદીઆં કીધાં. એથી કરીને રીચરડનાં ઘરાક જરા ઘટીઆં તેથી તેણે પોતાનો ધંધો બને તેમ આગલ ચલાવવાની મતલબથી અરધી પેનીએ એટલે એક ફદીએ માથું ખોરવા માંડીણીં.

એ પરમાંણે હજામનાં ધંધામાં ફેટલાક વરસ કાઢીઆ પછે રીચરડે ખાલ લેવા તથા વેચવાનો ધંધો કરવા માંડીઆ, કેમકે તેને એવી વાતમાં ધધારે ગુમ પડી રહેલી હતી. લાનકેશાઅર નામનાં ગામમાં ઘણીક સ્ત્રીઓ પોતાનાં માથાનાં લાંબા ખાલો કાતરીને વેચતી હતીઓ, તે તરફ તે જઈ તેની ખરીદી કરવા લાગો. અને તેમાંથી નશો ખાઈ ખીબાઓને વેચવા લાગો. એ ધંધામાં જરા પગલર થએઆ પછે, તેની સાથે ખાલ રંગવાનાં તરેવાર રંગોનાં પણ ધંધો કરવા લાગો. એ વખતે તેની હાલતમાં ફેટલોક ફેરફાર થએઆ અને એક સ્ત્રી સાથે લગન કીધાં.

રીચરડ જોકે આવી હાલતમાં અને આવા ધંધામાં પડેલો હતો, તે છતાં તેના મગજમાં તે સરવ શક્તીમાન શાહેને ઊમદા શોધક શક્તી રેલેલી હતી, તે તેહાં નીરાંતે પડી રહી નહી. ઘણાક એવા નામીયા શોધક છુધીનાં પુરૂપની માફક રીચરડનું મન નવા નવા સાંચા શોધી કાઢાડવાપર દોડીણીં, અને પરથમમાં “પોતાની રેલે ચાલુ ગતી” શોધી કાઢાડવા પાછલ્લ તેનું મન લાગીણીં. તે બાબેનાં અખતરા કરવામાં તેનું

મન એટલુંતો ગુતાઈ ગઈણીં કે, પોતાનો ધંધો છોડતાં પોતા પાસે જે થોડાઘણાં પઈસા હતા તે પણ સઘલા તેમાં ખોઈ દીધા જેથી તે ઘણીજ ગરીબ હાલતમાં આવી ગએઆ, અને તેની તથા તેની સ્ત્રી ઊપર લુખમરો પડવા લાગો. એક દાહાડે તેની સ્ત્રી તેનાં એવા કામને માટે એવી તો ચીરડાઈ ગઈ કે, તેણે જે આટલી ખધી મેહનત કરીને અને આટલા ખધા પઈસા ખરચીને જે એક નાનું એવું ઈઅંતર ઊલું કીધું હતું, તે લઈ તેણીએ ભાંજ નાખીણીં. એથી કરીં રીચરડને એવું તો દુખ લાગુ અને એવોતો દલગીર થઈ ગએઆ કે પોતાની સ્ત્રી સાથે ફેટલોક કલ્જો કરવા પછે અંતે બને જન છુડાં થએઆ.

રીચરડ જેવા પોતાની સ્ત્રીથી છુટો થએઆ તે વોજ તે ગુસારીએ નીકલી પડીઆ, અને શહેરે શહેર ભટકવા લાગો. એ પરમાંણે ભટકતાં તેને વાર્સા ગટનનાં કસખા ખાતે એક “ક” નામના ઘડીઆલી સાથે એલખાંત પડી, અને તેની સાથે પાછું પોતાનું આગલું ઈઅંતર ખનાવવા બેઠે. એક દાહાડે તે ઘડીઆલીએ રીચરડ આગલ રોલરથી સુતર કાંતવાની ખાખદની વાત કરી, જે તેનાં મનમાં એટલીતો લાગી કે તેનું મન તરત તે ઊપર લાગીણીં. એ વાત તેણે પેહલીજ મીઠો “ક” ને ગોડેથી તે દાહાડે સાંભલી હતી. એ વાતનાં વીચારનો ભરેલો રીચરડ પરસેટન ખાતે પાછો આવીઆ, અને સઘલું કામ છોડી તેનાં ગાંમની એક “ફરીચરડ ગરામર સકુલ” નામની એક ગોટ્ટી નીશાલ હતી, તેના હાલમાં તે સુતર કાંતવાનો એક સાંચો ખનાવવાનાં કામમાં ગુતાએ આ. એ વેલાએ તે એટલીતો ગરીબ હાલતમાં આવી ગએલો હતો કે, તેનાં ગાંમની તરફથી પારલામેન્ટમાં એક વકીલ મોકલવાને સુટી કાઢાડવાને મત આપવા માટે સભામાં જવાને તેનાં ફેટલાક મીતરો એ પોત પોતામાં ઊઘરાણું કરી થોડાક પઈસા કરી આપીઆ, જેમાંથી તેણે એક કપડાંની જોડી ખરીદ કીધી, અને તે સભામાં ગએઆ.” એ ગામમાં ઘણાખરા વણકર લોક મેહતા હતા તેથી જીઆરે તેમને એવી ખખર પડી કે રીચરડ શુંતર કાંતવાનો એક સાંચો ખનાવે છે, તીઆરે તેઓ ભારે ગડખર કરવા લાગા; કેમકે તેઓ એવું સમજતા હતા કે સુતરનો સાંચો નીકલવાથી તેમનો ધંધો લાગી જશે. ખલાકખરન નામનાં

એક ગામમાં એક "હારગરીવ" નામનો પુરુષ પણ એવાં કાંઈ મ પછવાડે લાગે હતા, જેની ખખર તીઆંનાં વહારુ લોકોને પડતાંજ તેઓએ તેને માર મારી તીઆંથી નહાડીઓ હતા, અને તેનું તપાસનું ઈઅંતર ભાંજ નાખીએ હતા. તે વાત રીચરડને ખખર હાવાથી અને ગામમાં ચાલતી ગણપડ તેને માલમ પડવાથી તે ખીધે, અને પોતાનું ઈઅંતર લઈ તીઆંથી જતા રહ્યો, તે મોઢીગઢમ નામનાં ગામમાં ગએઓ. તીઆં જઈ તેણે એક શાહુકાર પાસે નાંણાંની મદદ માંગી, જેનાં ખદલામાં તેણે પોતાની શોધમાંથી થનારા નશામાંથી લાગ આપવાને જાણાવીએ. એ કપુલાતે તે શાહુકારે રીચરડને નાંણાં ધીરીઆં, પણ તેના સાંચો જલદી તઈઆર ન થવાથી તેઓએ પોતાનાં નાંણાં પાછાં માંગીઆં, અને તેને એક ખીબા સખસની મદદ લેવાને જાણાવીએ, જેણે સચાકાગમ વણવાનો સાંચો શોધી કાઢ્યો હતા, અને તેને માટે તેને પેટં મલેલો હતો. રીચરડ તેની પાસે ગએઓ, અને તેને પોતાનો સાંચો દેખાડીઓ, જે નોતાંજ તેને લાગીએ કે એમાં એ ખચીત પાર પડશે. તેણે તરત રીચરડને જોઈતાં નાંણાં ધીરીઆં, અને તેને જે તે સાંચાનો પેટં મલે તેમાં પોતાનો લાગ કીધો. અંતે રીચરડ પોતાની મતલબમાં શલદરૂપ થએઓ, એટલે તેનો સાંચો તઈઆર થએઓ, અને તેને માટે તેને ૧૭૫૯ માં પેટં મલેઓ.

પણ એ પરમાંણે રીચરડ પોતાની મતલબમાં શ તે પાંખીઆથી કંઈ તેનો દાહ્યો ફરીઓ નહી, પણ ઊલટો વધારે આપણમાં આવી પડીઓ. જેવો તેને પેટં મલેલો તેણે જ તેણે કરેમશરૂ નામનાં ગામમાં એક મોટું કાંતવાનું કારખાનું કાઢાડીએ, અને તેમાં પોતાના સાંચા ગોઠવી કામ ચલાવવા લાગે. એ મામલો જોઈ લા નકેશાઅરના સઘલા વણકરો, જેઓ અતીઆર શુધી હાથે કાંતી, વણીને ગુજરાન કરતા હતા, તેઓ ગભરાએ આ, અને રીચરડને જેમ અને તેમ હેરાન કરવાનો થાય કીધો. તેઓ સઘલા ખીચારા રીચરડના દુશમન થઈ લાગા, તેની ઊપર તરેવાર તોહામનો મેલીઆં, તેના કારખાંતામાં કંતાએવું શુનર સવલાઓએ ખરીદવાને ખંધ કરીએ, અને અંતે તેનાં કારખાંતાનો નાશ કરી, તેની ઊપર એક મોટું તરકટ કીઠાવી, નેઆએની દરખારમાં ઘસડી લઈ જઈ, તેનો પેટં ઈનવી લીધો.

રીચરડ ઊપર આવી મોટી આશતો પડી, અને છેડે લાઈલાજ થઈ ગએઓ, પણ તે છતાં તે ઊરી ખાઈને બેઠો નહી. તેણે ફરીને ભારે દેશોશ કીધી, અને દરખીશાઅરમાં તથા નીચીસેનારક નામના ગામોમાં બે મોટાં કારખાંતા ઊભાં કીધાં. એ કારખાંતા પછે ધેમધેકાર ચાલવા લાગાં, અને તેમાંથી રીચરડને મોટો નશો થવા લાગે. તીઆર પછે થોડે વરસે તેનું આગણું કારખાનું, જે તેનો ભાગીઓ ચલાવતો હતો, તે પણ તેનાં મરણથી તેનાં હાથમાં આવીએ. એ તરણે કારખાંતાં ઘણી સારી રીતે ચાલવા લાગાં અને તેમાંથી પુષકલ નશો થવા લાગે. અંતે રીચરડ એક મોટો દેલતમંદ અને બાણીતો પુરુષ થઈ ગએઓ, અને છેલે તેને "સર" નો માંન બરેલો ખેતાખ મલીઓ.

એ પરમાંણે સર રીચરડ આરકરાઈટ એક ગરીબ મા ખાપનો છોકરો છતાં, અને જાતનો એક હુલમ હાવા છતાં, તે પોતાની જાતી ચંચલાઈ, ઊરીઓગ અને હીમતથી આગવ ચાલતાં ઈંગલંડ સરખાં મોટાં દેશનો એક ઊમરાવ થઈ ગએઓ. ગરીબ માંણસને જેઓ હલકાં ગણી ધીકારે છે, તેઓને આ ખાખદ ઊપરથી કેવો ધણે મલવો જોઈએ.

માંણસ અને તેનું કદ.

પારસી, હીંદુ, મુસલમાન, ખરીસ્ટી વગેરે સઘલી વરણનાં ઘણાં લોકોમાં એવું માનવામાં આવે છે કે, હલકાં માંણસો જીવે છે તેનાં કરતાં અચલનાં વખતે માં ઘણી લાંબી મુદત શુધી એટલે પાંચજોથી હજારે વરસ શુધી જીવતા હતા; અને તેમજ હલકાં માંણસનું જીવનું કદ છે તેનાં કરતાં તેમનાં કદ પણ ઘણાંજ મોટાં, એટલે વીસ, પચીસથી પચાસ ફુટ વેરનાં ખલકે તેથી પણ વધારે હતાં. જોકે આજે ઘણાં લોકો એવું માને છે ખરા, પણ તે વાતની સચાઈ ઊપર મુદલ જીત ખાર આવતો નથી; અને કુદરતનાં નીઅમે તરફ જોતાં તે ખીલકુલ માની શકાતી નથી. માંણસ ધંણમાં ઘણું મોટી ઊપર થોડાંક વરસવેર જીવીએ કે છે, તથા ઘણાંમાં ઘણું આક ફુટ શુધી ઊંચું મલી આવે છે. એવા દાખલા ઘણાંક જાણીએલા છે, અને તે ઊપરથી તે માનવાને સખખ મલે છે; પણ એ ધીખો વધારે વરસ જીવે તથા એથી વધારે કરનાં હો.

એ, એમ ખની શકવું માહલ છે. એમ આપણે અટકવેજ કહીને બેસી નહી રહીયું, પણ તેની આપણી પાત્ર સામેનીઓ છે. મીસર દેશનાં અસલી રહેવાશીઓ પોતાનાં મુરદાને જે દવા લરી જલવી રાખતા હતા, તેમનાં આજે હજારો વરસનાં મુરદાં ચાપણા નોવામાં આવે છે, તેમનું કદ હાલનાં માણસોનાંજ જે રહ્યું છે. એવી જાતનુ ૩૦૦૦ વરસનું સભીથી પુરાણું એક મુરદુ મીસરની મોટી પીરેમીડમાંથી મલીકાં છે, તેની લંબાઈ ૬ ફુટથી જરાકજ વધારે છે. હજારો વરસની જુની અને લાગી ગએલી ઈમારતો જોતાં તેમાં દાખલ થવાનાં દરવાજા વગેરેની ઊંચાઈ હાલનાં નેટલા માણસોને ખસ આવે એટલીજ છે. તેમજ હજારો વરસની તલવારો, તથા લડાએક પુરૂશોનાં ખખતરો હાથ આવીયાં છે, તેઓ પણ હાલનાં માણસોને ખેસતાં આવે એવાં જણાએયાં છે. તે છતાં પક્ષીની, પહુટારખ વગેરે ગરંથ કરતાઓ નહી મનાએ એવી માણસોની લંબાઈ લખી ગએઆ છે, જેમ કે, પહુટારક લખે છે કે સારંગોનીઅસે એક ઘોર ઊંચેડી જેમાં ૧૦૫ ફીટ લાંબુ એક માણસનું ખોખું પડેલુ નેઇછાં, પક્ષીની લખે છે કે કરેડી નામની જ ગાએ એક મોટો ધરથીકંપ થએઆથી એક માણસનાં હાડકાં નીકલીયાં હતાં, જેમાંનાં એકની લંબાઈ ૮૨ ફીટની હતી, અને કરચનર નામનો ગરંથકાર લખેછે કે ચહીદમી સદીમાં સીસલી મધે તારાપાની નામની જગા આગલનાં એક ખોહાંમાંથી એક માણસનું ખોખું મલી આવીઊં હવું, જેની લંબાઈ ૩૦૦ ફીટની હતી (?) અને તેનાં એક દાંતનું વજન આસરે ૪ રતલનું હતું, તે સધલામાં, નામીએ ભુચર શાસ્ત્રી કુવીઅર કહે છે કે, તેઓ મગર, હાથી વગેરે ખીબા ઘણાંક મોટી જાતનાં જાનવરો અસલ આ જમીનપર વસતાં હતાં, તેમનાં હાડકાં નેઇને તેઓ ઠગાએઆ છે. એ સભીથી નામીએ પંડીટ પણ એમજ કહે છે કે, માણસની ઊંચાઈ હાલમાં આપણા નોવામાં ઘણાંમાં ઘણી ઊંચી આવે છે, તેનાં કરતાંને વધારે કોઈ વખ તે.ન હતી.

એક માણસની સાધારણ ઊંચાઈ સાહાડ્ર ચાર થી છ કે સાહાડ્ર છ ફીટની હોએ છે, પણ જેમ કોઈ કોઈ માણસો ઘણાજ ઠંગણાં મલી આવે છે, તેમજ કોઈ કોઈ એ કરતાં વધારે લાંબા પણ મલી આવીયાં

છે. કહે છે કે શાહાનશાહ કલાડીઅસનાં વખતમાં રોમમાં એક સખશ હતો, જેનો ઊંચાઈ ૧૦ ફીટની હતી, અને તેને આરબસતાનથી લાવવામાં આવીઓ હતો. પરોસેરેસીઅસ નામનો એક ઈઊનાની શીલ મુજ હતો, તેની ઊંચાઈ ૯ ફીટની હતી. પણ એવા અસલનો વખત પડતો મેલી આ ચાલુ વખતમાં પણ એવા અસાધારણ ઊંચાઈનાં કેટલાંક માણસો જણાએલાં છે. ઘેનકેશાએર નામનાં પરગણામાં જોન મીડકલાન નાંમનો એક શખસ - રહેતો હતો, તે ૯ ફીટ ને ૩ ઇંચ ઊંચો હતો. પારસનનો એક લોહાડુ ૭ ફીટ ને ૨ ઇંચ ઊંચો હતો, અને શરેડરીક ધી ગરેટનો એક સુઈડીસ સીપાઈ ૮ ફીટ ને ૬ ઇંચ ઊંચો હતો. પેટરીક કોટર નાંમનો એક આઅરલંડનો રે હવાશી જે ૧૭૬૧ નાં વરસમાં જનમાઓ હતો, તેની ઊંચાઈ ૮ ફીટ ને ૭ ઇંચની હતી, અને તેનાં હાથનાં પોહોંચાથી વચલાં આગલાનાં નખ શુધી હોયે લીની લંબાઈ ૧૨ ઇંચની હતી; અને તેનાં પગનો જોડો ૧૭ ઇંચનો હતો. ખીગશમ નામનો ઈંગલંડ નાં એક શાહુબદાનો નોકર હતો, તે ૮ ફીટ ૪ ઇંચ ઊંચો હતો, અને ૧૮૦૮ નાં વરસમાં લનડનનાં એક ઓપેરા હાઉસમાં એક રાખશશની જગાએ ખેલ કરવા આવીઓ હતો.

એ પરમાંજો જોતાં માંણસની ઘણાંમાં ઘણી ઊંચાઈ ૯ ફીટની માલમ પડી આવે છે, જે જોતાંજ આપણે અચરતીમાં પડીઆ વગર. રહીએ નહી. એ થી વધારે ઊંચાઈનાં માણસ આજવેર કોઈને નજરે પડીયાં પણ નથી, અને આગલ તેવાં હતાં એવી કશી સામેતી પણ મક્કતી નથી, જેથી એવી વાતો એક કથા તરીકે હોએ એમ માલમ પડે છે.

સી દરપણ.

ધાનપર ધાર આવી !

ઓ ! ઓ ! ઓઓઓ ! ઓ માએરે ! ઓ ! ઓ ! ઓ કોઈ લેએરે ! ઓઓઓ ! (પાસણું પકડીને) શીરીનબઈ—અરે ધનમાએ, વરી યું પઈઈ ? વરી કાંએ ઓ ઓ કરવા પડેઆં ? ધનમાએ—ઓ માએ, ઓ ! ઓ ! અરે માએ, ઓ ઓએ !

શ્રીરીનો—અરે શું થઈ બોલોની ? વરી શાંના
એવો કરોય, શું છે ?

ધન૦—અરે માએ જોની, એ ! અરે નરા એ
અઃ ! અરે માએ મપરે મારીથી બોલાવું નહી.

શ્રીરીનો—અરે શુનાવડું, બેસીને જોએઆ કરેય તે
કંઈ ભરં મોપરની ; અરે શું થઈ વરી, હમણાતો કેહે
જે સારાં થયેઆંતાં, નરા નરા ઉડીને કરતાંતાં ને વરી એ
કાએક એ એ શાના કરવાં પડેઆં ? નહીંતો અરે ડાકટ
રને બોલાવતી.

શુના૦—તમે બોલોના શ્રીરીનબાઈ, મારો પીએ પા
છી જાએય, ને મને ચીર લાએય. હું શું કરું, મારો છ
વ કાહુકું ? જે માણસ કહેલુંજ નહીં માને તેની સાથે
શું કરું ? કેલએય તે કાઈ સમજતાથી નહીં ને માનતાંથી
નહી.

ધન૦—એ ! એ ! એ ! માએરે ! એ અઃ ! કો
ઈ લેએરે ! એ માએ. હવે શું કરું.

શુના૦—કંઈ નહીં, મુઆં તમે એવેજ લાગના છે.
તમારો પર આટલું બધું પરેય તોથી તમે સમજતાં નથી.
હવે જોએઆ પરીને શુમ પારો કે ગરી જાએ, હું શું
કરું તેને.

ધન૦—અરે હારે, એ ! હું જાંજુમની, એ ! એ !
કે એએએ ! તારા પેટમાં, એ ! જલરી અબીતરી નરા
એલી છે ! અરે ! તે તું કંઈથી મને જોએ ! એ !

શુના૦—જેવની, હજી એવણના બોલતો સાબલો. કે
હેવત છે કે "દારડી બસે પણ તેને વલ નહીં જાએ," તેમ
મુઆં અરેય, પરીને શુમ પારેય, તોથી પોતાનો તનકો છે
રેય ? એવણની પછવારે આજ તન તન મહીના થયેઆ
આકરી ખાંડમ, તે એવણ નરાથી જોએય ? મુઆ એવ
ણની એવી માલે હજીમાર થાએય, અને ઉપરથી કુખી પ
ણ થાએય.

શ્રીરીનો—પણ હમણાતો સારાં થયેઆંતાં, કરતાતા
હરતાંતાં, ને વલી એકાએક આને શું થઈ આઈઈ ?
જે કેટલા દાહારા થયેઆ કોઈ જાણવુંતું નહીં ને ?

શુના૦—હું શું કરું માએ ? માને તેને કેવું નહીંતો
કોણને કેહું ? ઉંતા બેવરા મારામા આવીને પરીમ. રાત
ને દારો, શ્રીરીનબાઈ માએ, તમે ઓદાના બંદાં હોએતો
માનને, એવણની પછવારે એક વંતરીના અવતાર લીધે
મ, મારાં શુનાં જવાં બયાને રાથી ટવલાવી પેહેલું એ
વણવું કરવા જઈમ, ને તોથી એવણના બોલતા તમે હ
મણ સાંભલીઆ, અને વરી તેણાના ધેરમાં આપરો તારે
જીવું બોલશે કે—મારાં માએની કોઈ તંકરો નથી કરવું !
હવે ચાકરીની કરનારી શું છવ આપે ? જે માણસ વારી
ઉંબ વરે નહીં તેને પછી કેમ કરીએ ? એવણતો જાંજુ ઘ
રડાં થયેઆંમ તેમ પેલા થતાં જાએય. તારે હું શું કરું ક
ઈ મારો છવ બીવ કાહારું ? બલા હું, તેમ ઘવું હોએતો
તેમથી કરું : કરું શું હવે ?

ધન૦—એ ! એ એ એ ! એ ! મારાં મહીરાં મ
રે રે ! ઉડ અહીંથી. એ ! તું અરે ચાકરીની કરતી, તું
ચાકરી કરતી હોએ, એ ! તો જોએ શું : એ એ ! તું જ

કહેઆ મારની હોએતો કુખ શાંતું છે ! એ બાપરે ! કોઈ
મારું પાંસરું માપરે ! અરે મહીરાં મુખ, એ એ એ !
નરા કોલનપારાતો ભર.

શુના૦—જુવોની, જુવોની એવણની છબ હજી. એ
આને શું લરવાના બરો છે ? કંઈ નહીં, કંઈ નહીં તમારે
ગમે તે બોલો : તમેતો હવે છેક પેલાં થઈ ગીઆંમ, હું જા
ણુમ : તમે જામે તેટલી ગાર રેએા કે બેર રેએા, હું કંઈ
તેની પરવા કરતી નથી, કેમકે હુંતો તમુને મારાં માએ જ
વાં જાણુમ, ને તમારું કરુંમ, પછી તમારે ગમે તે બોલી
આ કરો; પણ આને તમુને કંઈ ભરવાનીથી નહીં, ને એ
પરવાનીથી નહીં : જોએતો અરી જાએ ! મારો છોકરો ર
રીને અપરો થાએમ.

ધન૦—એ તું અરે જે બોલતી. એહ : !

શ્રીરીનો—લાવો ધનમાએ હું કોલનપાર ભરું,
મને કેહો કહી જાએ. તેનોથી છોકરો રરીને ગોપીઆ
રું કરેય તે તેથી શું કરે ? ને વરી ઉપરથી બોલ એવા બો
લોમ કે, કોઈ આગર ઉણું રેહેવું હોએ તેથી ઉણું ન
હી રહે.

ધન૦—એ માએ તારું પેટ તાહારું રેહે નરા ભરરે,
ભર જે અરી જાઉં, એ એ એ અઃ ! નરા અહીં પાંસ
લીપર ભર અરી જાઉંઉંઉં.

શ્રીરીનો—માલો, હાથ ખીસારો, મને ભરવા જે
એ. એ હમણા નરમ પરી નરો.

ધન૦—ભર જે અરી જાઉં, ભર પેટ તાહારી, એ અઃ !
માએ નરા આસતે, માએ નરા આસતે એ એ એ ! એ
એ એ. નરા અબલગે હાથે મોરની અરી જાઉં, નરા અ
લગે હાથે.

શ્રીરીનો—કંઈ નહીં, કંઈ નહીં, ધનમાએ તમે હા
થ ખીસારો હું અલગે હાથેજ ભરુંમ. પણ મને કેહોની,
વરી એ એકાએક શાને થઈ આઈઈ ?

ધન૦—અરે માએ કંઈ નહીરે કંઈ નહીં, એ હ !
મારી કુવરબાઈને તાંહાં આને આદરની જોઈ તે, એ એ !
તેને તાંહાંથી સપરાણુતું બોલું આઈઈ તેમાંનાં નરા ધાન
પર ધાર આવી જે માએ, માને ધાનપર ધાર આવી, એ !
એ ! એ એ એ ! નરા ધાનપર ધાર આવી : નરા ધા
નને કહી કરીને ખાધું. એ એ ! મારું ઘણું દાહારાતું
મોતું મોરાઈ જેલું હવું, તે ઉડીને મે શુક ખાધું : તો મ
હીરાં મુખ, એ એ ! એ કુકતીએ ઉપરથી એવો અવવાર
કરો કીયો કે, અતે મને તે જરીઉંબ નહીં; એ એએ !
જરીઉંબ નહીં જે માએ ! એ મોટલા જરીએ ને કહીઈ તે
જ થઈઈ. એમ ભર અરી જાઉં, ભર માએ, હવે મને
નરા નરા કરાર થાએય : ભર જે તારું પેટ તાહારું રેહે.

શ્રીરીનો—અરે જે મુઆં ધન માએ, તમે કંઈ અરી
ગીઆંતાં, તમુને આલો સરદીને પોકો યએતો, ને ઉપરથી
ધાન ને કહી ખાધું. તમુને ડાકટરે શું કહીઈમ, કે પી
લાંના સેરવો ને પાઉં અપવા રોટલી સીનાએ બીજું કંઈ
ના ખાતાં, તારે તમે ધાન ને કહી ખાધું ! ને વરી તમારી
વહુએ તમુને તે ખાવા નાં કહીઈ તારે તમે તેને બીઆ
રીને આવી ગાર રેએામ ! તમે સાંભલીઉંતું નહીં, કાએ
કટર તમુનેથી અને તેનેથી કેટલું કહી જાએતો ?

ધન૦—ડાકટર મરે રે, ઓ ઓ ! ડાકટરોએ મુઝ્યા ઓએન એ વધારીલો. તે મરે રે, મારા ગનસતરામને એ લાવેજો હાલેતો કીએવારની મને સારી કરી ગીએ હાલે. એ મુઝ્યાઆ એમ નહી કેહેતો કેમ કેહે ? ઓ ! ઓતો મુ ઓ કાલ હીને કેરો કઈન ના ખાઓ, તો તેમ કઈ ક રાએ માએ ? એતો મુઝ્યા એમન કેહે.

સીરીન૦—મરેરે ધનમાએ, તમારી છાન માએમ કે બલા ! બીઆરા ડાકટરને-શુ કવા ગાર દેઓય ? તે બીઆ રાએ તમારૂં શુ નરશુ કીધુ ? તેલેતો તમને કેરો ફેર પા રેઓ, નહીતો આખી આખી રાત છુમ પારતાંતો તે જ છુતાં નહીં ? પણ તનેતો, આએ પરમાણે, કોઈનાં કહેઆ સર માલતાંન નહીં રેખુ તે પછી સાડૂં તે કેમ થાએ, અ ને તેનાં ડાકટર તે શુ કરે; કોઈ દુશમેનનો છવ આપે ?

ધન૦—હા માએ હા; મનેતો ખાટું ખાધા વગર ન હી માએને મારોતો છવ જાએ તોખી ખાટાં વગર ગરે છુક નહીં ઉતરે. જીની માએ, ગરે મને તાપ આવેકેની, તારે માએ મરે મારો રશતમછ કેહેકે, માએ, ડાકટરને તાંહાં જાએ. વરી આએ કુકતી કેહે કે, માલો સાસુ મારી સાથે ડાકટરને તાંહાં આવો; ઓ ઓ ! પણ જો તેમ કીધુ; તો પુરી મરવા પડે. યુગી યુગી આમલી નાખીને ખાટું ખાટું માહલીતું દોહાડૂં ને ધાન અથવા ખીમરી ખાંઈ, એટલે મે દાહારામાં સાહાછ થઈ જાઉં. ને મુએ ડાકટરતો કેહે કે કાંછ વગર ઓઅ ! બીજું કઈન ખાતાનાં, કલેજી મુઝ્યાનુ: મે દાહારામાંતો યોરા જીવી થ ઈ જાઉં.

સીરીન૦—તે તાહારેજ પછી એમ અરોમખીતો, મુ ઓ, તે પછી એમ વેઠવું પરમ તે આ જાએમ કેની ? એ બધી મોહાકાંન તેની. શુ જુવું ખાએ તોવું તે લાએકે ? તે ધીમે ધીમે પચી પચીને પછી એકદમ નીકરે. વલી આ એ એકજ દાહારામાં જાણઈ કેની ? તમે કેવાં સાહાજાં થએલા જરા મોવું વસ નહી રાખવાથી આ પાછાં પરે ઓ. એ જોવાએકેની ?

ધન૦—હા માએ, હા; તે ખરી વાત; તેતો હું બી જાણું, પણ કઈ કેમ ? મારીથીતો ખાટાં વગર એક પલ નહીં રેરેવાએ.

સીરીન૦—મરો તારે આ એમ પડીને છુમ મારે આ કરો. વારૂં માલો, હવે જરા મસકા નરમ પડેઆમ, તેલે બંદુસ હોરીને દાખીને સુઈ જાએ; હવે એ નરમ પ ડી જશે. ને સવારે ડાકટર આવે તેને કેહેજી.

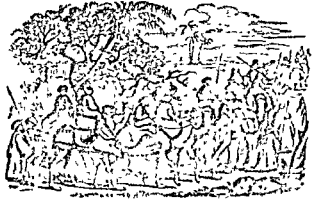
દુનીઆનો મુસાફર.

પત્ર ૩૦.

પીઆરાં ખેન, હેલાં પતરમાં, મેં તમોને જાણવીજી હવું કે, હજીનો હું મીઝરમાં જ છું, અને હવે પછે કીઆં જ દંશ તે લખી શકતો નથી, કેમકે તે વીચે હજી કશો

થકાવ કરીઓ નથી. પણ ખેન, હવેતો અહીથી, આ ધરીકામાં, આગલ જવાનું માંડી વાલીજી છે, કેમકે હ લમાં આહીં મને એક સારાં માણસ સાથે મીતરાઈ થઈ છે, અને તે લગલગ આખા આધરીકા ખંડમાં ધ રી વલેલો છે, તે કહે છે કે, હવે, એ ખંડના ખીજા ભા ગમાં કાંઈ અઝુ જોવા જેવું નથી, અને વલી તેવી જ ગાઓમાં ફરતો, તીઆંના લોક ઘણા જંગલી અને ઝનુની હાવાથી છવનુ મોટું જાખમ ખેચવું પડે છે. તેરથા માટે હવે એ ઊજડ દેશ છોડી ખીજા ગમ જવાની મોહવણ કરી છે. પણ તેની આગમ્ય ઊપલો મારો મીતર જે જે આધરીકાના ભાગ જોઈ આ વલો છે, તેની તેણે રોહન, મારી આગલ વાત કરી છે, તેનો ટુક સાર તમોને લખી જાણી છું.

તમે જાણતાં તો હોશ કે, આધરીકા ખંડની અં દર એક મોટું જખડું રેતીનું રણ છે. જે રેંકે હા ગાજી લાંબુ તથા પોહાલું છે. એ રણનો એવા મોહાલો વીસતાર હાવાથી, અને તે સઘલું ઊ જડ અને રેતીથી ભરેલું હાવાથી તે એક મોટો રેતી નો સાગર જાણાએ છે. એ રણમાં રેતી સીવાએ ખી જું કશું નથી, અને તેમાં તાપ એટલોતો પડે છે કે, માણસ અથવા જાનવરોથી ખમતો નથી. તેપણ ખેન, તમે જાણો છો કે માણસ જાત કીણથી કરી બેઠું છે કે, એ રણથી બીહીને બેસે; તેથી એ રણમાં પણ ક્યે ક્યે માણસો વસે છે, અને તેમાં માણસો મુસાફરી કરી આએ પારથી પેલે પાર જાએ છે. એ રેતીન સાગરમાં મુસાફરી કરવાને ઈશવરે એક જાતનાં છ: તાં વાંહાંણુ (!) કરી આપેલાં છે, તે ઊપર બેસી માંદ સો તેમાંથી આવજાવ કરે છે. તે છવતાં વાંહાંણુ ને ઊંઠ છે: ઊંઠની ઊપર તીઆંનાં આરખો બેસી રોલ અંધ એકકા થઈ તેમાં મુસાફરી કરે છે. એ દેશમાં ઊ

કને જોઈ કારણને માટે દર્શાવે છે એમ કહીએ છીએ. એમ કહીએ છીએ, કેમકે તેવાં રણમાં મુસાફરી કરતાં ઘણાક દાહાડા શુધી અને કે પાંણી મલતું નથી, અને વખતે મુસાફરી કરનારા માણસો પણ પાંણીની તાનથી મરણ પાણી પાંચે છે, તે સઘલા સંકટથી મોકલું રહે એવું તેને કહીએ છીએ, એટલે તે ઘણાક દાહાડા શુધી ભુખું તરસું રહી શકે છે; અને વલી તેવી હલતમાં પોતાનો મારગ કાપવું બાંધે છે. એ રણમાં મુસાફરી કરનારાઓ ઊપર કાંઈ કાંઈવાર મારાં સંકટો આવી પડે છે, જેથી ઘણાકે મરણ પાંચે છે. તીઆં તાપ અતી શરૂ પડે છે, તેથી મુસાફરોનાં તરસે ગલાં શુકાએ છે; અને તેવામાં જો વચે પાંણી પુટી ગઈજાં તો તેમનાં પરાંણની ઘાત પણ થાએ છે. એવી રીતે તરસથી પીડા પામતાં મુસાફરો તે રણમાં ઘણીવાર ઠગાએ પણ છે. તે જોઈ તીઆંની રેતી ઊપર સુરજનો પરકાશ પડવાથી વખતે દુરથી રેતીનો કંટલોડ ભાગ એવો ચલક તો બહાએ છે કે તે બાહ્ય પાંણીની નદી હાએ એવું સાગે છે. તે જોઈ તે બાપડો નાચાર થએલો મુસાફર તે તરસ દોડે છે, પણ જઈને જોતાં તો તે માતરે રેતી નજર પડે છે. એને મરણબલ કરી કહે છે. એ સીવાએ ખીલ આપત એ પડે છે કે, કાંઈ કાંઈવાર તે રણમાં પવનનું તોશાંન ઊઠી આવે છે, જેની સાથે એ ટહીતો રેતી ઊડે છે કે ખરે ખરો મધ રાતનાં સરખુ અંધારું ઘઈ બાંધે છે, અને તેમાં બાપડા મુસાફરો કાંઈ મરણ પાંચે છે.

એ રણ છેકજ ઊગડ નથી, પણ તેમાં કંચે કંચે પાંણીનાં ઝરા હાએ છે, જેની આસપાસ ઝાડ વગેરેની લીલાતરી ઘઈ રહેલી હાએ છે; અને તેમાં માણસો, ચોડાંક દોરની સાથે વસે છે. એવી દરેકજ આ દુરથી ખેટના સરખી લાગે છે, કેમકે જેમ એક ખસ ખેટની પાસે ચોતેર પાણીજ પાણી હાએ, તેમ તેમની પાસે ચોતેર રેતીજ રેતી છે; તેથી તેને રણના ખેટ કરીનેજ કહે છે. એ ખેટમાં વસનારા લોક સીધીની બાંતના આર છે, અને ત્રહમદી ધરમ પાવે છે. તેઓ ઘણા જંગલી અને ઝનુની છે તેથી તેઓ હરેક પારકા મુસાફરને જોઈ બાંતનાં શુધી તેને હુડી લઈ મારી નાખવાની કોશિશ કરે છે. મારો મીતર, જેણે એ વાત મારી આગલ કરી છે, તે પણ એકવાર, એ રણમાં મુસાફરી કરતાં, એવા ખેટનાનાં જ

ગલી માણસોના હાથમાં સપડાઈ ગએઓ હોને, તે

વામાં જો તરત મદદ મલી આવી ન હોતે તો તેને ખેશક મારી નાખીએ હોને. તેની એ વાત એવીતો બઅંકર છે કે, તેનો વીચાર તમારાં મનમાં આવે તેને માટે તેનું એક ચીતર પાડી તમારી ઊપર જોડાઈએ. એવા ખેટમાં શીમુરગ ઘણાં નજર આવે છે, અને તેમને તીઆંનાં લોકોએ એવાતો પાલેલા હાએ છે કે તેઓ તેમનાથી બચાએ ખીહીતા નથી. એ શીમુરગ

પકશીઓની બાંતમાં સંજીથી મોટું જનાવર છે, અને તેઓ આપરીકામાંથીજ મલે છે. કંચે કંચે એ શીઆ ખાંડમાંથી પણ મલે છે, પણ તીઆંના બેટલા નહી. એ પકશીઓનું કદ ઘણું મોટું હાવાથી તેમનાંથી હવામાં ઊંચે ઊડી શકતું નથી, પણ તેઓ એટલીતો ઝડપથી ઊડી શકે છે કે, જેની બરોબરી થાયે પણ કરી નહી શકે. તે સાથે તે ખેટમાં એક બાંતનાં હરણો પણ ઘણા વસે છે, જેમનો તીઆં વસનારા સીંહ વગેરેનાં જનાવરો શીકાર કરે છે.

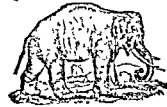
એ મારો મીતર, આપરીકાની દકશાણુ બાજુએ, જેને કપ કરી કહે છે, તીઆં પણ તે કરી આવેલો છે. તે કહે છે કે, તીઆં અસલ સીધીઓ તથા હરેન ઘર બાંતના લોકો વસતા હતા, પણ કીનારે કીનારે જગાઓ ઊપર, પરથમ કવ લોકોએ પગ પેસારો કે

રી તેમને અંદર હાંકી ઢાલડીઆ, અને તે જંગાના ધણી તેઓ થયેઆ. પાછલથી તે જગા અંગરેજોનાં હુથમાં આવી, અને તેઓએ તીઆં સારી વસતી ત મુધારે કરેઆ. તેને આને કૃષકોલોની ઢરી કહેછે. એ કૃષકોલોનીની ઊતરે હુગુ હાઈનગટ નાતનાં લો

કે વસે છે, જેઓ ઘણાજ ઘાતકી ત થા ખાધરાછે. એ ભાગમાં હરણો એ ઠલાંતો વસેછે કે વ ખતે દશ હજાર ઊ પરનાં એકકાં ડો

લાં જંગલમાં ચરતી માલમ પડેછે. તેમનો, તે જંગલમાં વસનારા જખરા શીંહો શીકાર કરીને ખાએ છે. કોઈવારતો તે પાદશાહી જનાવર ડોલાં ઊપર એકદમ હુમલો કરે છે, અને કોઈ વારતો એક જગા એ ઊભો રહી, મોડું નીચું કરી એક જોરથી ખરાડ મારે છે, જે સાંભલતાં તે હરણું ડોલું વીખરાઈ જઈ ચોમેર દોડી નાએછે, તેમાંથી જે નાહુસતું તે સીંહની જગા આગલ જઈ લાગું તે તેનાં પંજામાં ફસી નાએ છે. આપ્રીકાના એ ભાગપર પશુવી મ તરફ યુગલ લાચીઓ થાએ છે, અને તેમનાં પણ જખરાં ડોલાં ભટકયાં નજર પડે છે. તે લાચી

કદમાં ઘણા મોટા નથી, પણ તેમનાં દાંત ઘણા લાંબા હોએ છે. તે દાંત, તીઆંનાં સીંધીઆ, ઈજીરોપીઅન વે પારીઓને, ધાતુ, દારૂ, કપડાં વગેરે વસ્તુઓને ખદ લે આપે છે. વાહુલાં ખેન, એ સીવાએ તેણે મારી આગલ ખીલ ઘણી વાત કીધી છે, પણ તે જરા પી જન સરખા મને લાગવાથી તે વાંચવાની તમોને ત સદી આપવાને આજ જરૂર જોતો નથી, માટે હાલતો એજઅરજ.

હું કું તમારો,
વાહુલો ભાઈ.

કીમતી પથરાઓ.

ભાગ ૪ થો.

શોપ્રાચેર, શનીચર, અથવા નીલમ.

એમેરલડ, પાતું, જમરૂદ અથવા લીલમ.

શનીચર માણેકને એટલું તો મલતું આવે છે, કે ધાતુની પરીકશા કરનારાઓ એ ખેડુ રતનોને એક જ વરગમાં મુકે છે, અને એઓમાં ફરક માતર એટલો જ છે કે શનીચર માણેકના કરતાં વધારે શકત છે—એક ખરાં શનીચરનો રંગ ખોલો આશમાની હાએ છે પણ ઘણાખરાંની અંદર ઊપલાજ રંગની ઊંડી છાંટ હોવાથી તેઓની ખુબસુરતી અને કીમતમાં મોટો ફરક પડે છે. શન ૧૮૫૧ નાં સંગરહસ્થાનમાં એ જવા હરનો મોટો જથ્થો મુકવામાં આવીઆ હતો જેઓમાંના એકમાં એવી ખુબી હતી કે શવારના ખલુ અને રાતના એત્રેથીશટ ઈઆને ચરડીજના જેવું તે દેખાતું હતું.

આ રતન ઘણું પારદરશક ન હોવાથી તેને હ મેશાં ખોલું રાખી તેની આશપાશ મોતીના છના દાંના જડવામાં આવે છે. એ જવાહર માણેકના કરતાં ઊતરતી કીમતતું છે. એક સારા શનીચરનાં લંડન તથા પારીશના ખજારમાં એક ફરટે ૧૫ થીતે ૨૦ રૂપીઆ ઊપજેછે પણ ખીબ જવાહરોની માફક જેમ કદ અને રંગમાં ફેર પડતો નાએ છે તેમ તેની કીમતમાં પણ અ નાએખ જેવો ફરક પડેછે—જેમકે ફરાંનશ મધે એક વે લાએ ૬ ફરટેના એક શનીચરની કીમત ૧૭૪૦ ફરટેની ઊપજ હતી તેમજ ૬ ફરટેનાની કીમત ૧૫૦૦ ફરટેની આવી હતી. મોટામાં મોટું શનીચર હલ આવાના રાજા પાસે છે જે વજનમાં ૯૨૧ ફરટે, પણ ખાધ અને એખથી તે કાંઈ ખાલી નથી.

શનીચર વીશે જેવો આપણા લોકોમાં વેંહમ છે તેવોજ આગલ ઈજીરોપીઆનોમાં હતો. એવું કહે છે કે જો તેને કોઈ છાકટો અથવા ખદ નજરનો આદમી પેહડતો હોતો તો તે પોતાનું પાણી તથા ખુબસુરતી તદન છોડી દેતું હતું. જે કોઈ શખસ તેને પેહડતો હતો તેની નજર પાખ રેહતી હતી અને ચાંમડીનોં રોગ તેને કલાચજ થાતો હતો—કપાલ ઊપર મુઝીઆ અથવા પેહડીઆથી હરણ અને એવાજ ખીબ રોગો જેમાંથી

લોહી વેહું હોએ તેને તે બંધ પાડવું હતું—અને તે ની શામને વારેઘડીએ જોએઆથી આંખતું તેજ વધ તું હતું અને એની ભુકી આંખને આંલ હોએતો મુશ અથવા હરકાંઈ હતું આનવર આંખ મધે ગએઊં હો એ તેને તે કાહાડી નાખતું હતું અને શહીએક અથવા એવાજ બીજા રોગોથી આંખ ખરાબ થઈ હોએતો તે સારું કરવાને આએ જવાહર શક્તી ધરાવતું અને એ નો ભુકો નો દુધમાં પીધો હોએતો તાવ, જેહર, મરકી અને હીશતરીઆ જેવા દુખોને તે દર્દે કરતું હતું—જે હરી જનાવરોને મારી નાખવાને એ અશક્તના વખત માં ઘણું જ કામ લાગતું હતું. કૃષ્ણકે એક જેહરી કરારી આને શીશીની અંદર મુકી તેની અંદર એક શનીશય ર નાખીઊં હોએતો તે કરારીએ તરત મરણ પામે છે. ઈજીરોપખંડના ધરમગુરુએ આ જવાહરને હુમે શાં પોતો પાથે રાખતા હતા કોએજે તેએા હેવું ધારતા હતા કે તે પેહડીઆથી સારા અને પાક વીચારો ઊત પન થાતા, દુકામાં એ જવાહરને દરેક નાંતના દુખ અને આશ્તમાં અકશીર ધારવામાં આવતું હતું.

એનેરલક, પાનું, જમરૂદ, અથવા લીલમ.

ક્રીમતી પથરાઓમાં લીલાં પાનાના જેવાં છુખ સુરત જવાહરો થોડાંજ હો. માણેક પોતાના લોહી જે વા રાતા રંગથી આપણી આંખને દીપાવી નાખેછે. શનીશયર પોતાના રંગથી આપણું દીલ ખુશ કરેછે અને પાનું પોતાના શાખાએમાન લીલા રંગથી પોતા ત રજનોનારની આંખને ઠંડક આપેછે. જેવારથી એ શોધી કાઢવામાં આવીઊંછે તેવારથી આજ થુધી દરેક કોમ વાલાં એની તરફ પીઆર લરેલી નજરથી નીતા આ વીઆહે. અસલના લોહા એના રંગ ઊપર એટલાનો ફીદા હતા કે એ જવાહરને ખરીદ કરતી વખતે તે પા ર અથવા અપારદરશક છેકે નહી તે ઊપર થોડુંજ ધી આન આપવામાં આવતું હતું.

ઘાતુના પરીકશકો પાનાને તદન જુદાજ વરગો માં મુકેછે તેજ અને કહણાઈમાં આગલ કહેલા બે રત નોથી તે ઊતરતુંછે અને કાચને વધારે મલતું આવેછે, આટલી બધી ખાંખીએ છતાં એ શરવે એએા એના રંગથી ધંકાઈ જાએછે—પાનામાં એક ઘણીજ અજા એજ જેવી ખાશીઅતછે, કે આજ થુધી તે ખાણવના

તું ઈઈપ્રણ કેપ્રણેથી મલી આવીઊં નથી તેમજ મા રાં અને ઊસાં પાંણીના પાનાએ મલકાં મુશકેલ પડેછે (જનાઈ આવેછ)

ઉત્તર ધરૂવ.

(સાપણ ગએઆ આંકને પાને ૧૬ ગથી)

એ તકનો લાલ લઈને કેપટન પારીએ વાંહાંણુ નાં સઘલા સંડ ચહુડાવીઆ, અને પવન પડેલો હોતો તેપણુ આગલ ચાલીએા. ચાલતાં વચે કેટલાંક ઊ જડ ડાપુએા મલતાં ગએઆં તેમનાં તે નામ આપનો ગએએા. એમ કરતાં અરથો મપટેમખર પુરો થએ એા કે વાંહાંણુની આસપાસ પાંણી ઊપર ખરફ ખંધા વા લાગે, જે જોઈ કેપટન પારીએ વીચાર કીધો કે, હવે શીઆલો બેસવાનો વખત આવીએા છે, તેથી એ આઈસ ખંધાવા માંડે છે; માટે જેમ બને તેમ અહીં થી પાછું ફરી પાછલ મેલી આવેલા એકુ ડાપુનો કી નારી પકડવો જોઈએ. એ વીચારથી તે તરત પા છેા ફરીએા અને પસચીમ તરફનો રસતો લીધો. પણ થોડુંક ચાલીઆ પછે તેનું વાંહાંણુ ખરેફથી ઘેરાવા લા ગું, અને છેસે અટકી ગઈઊં. પણ તે આડા પડેલાં ખરફનો વીસતાર થોડોજ જોઈ તે ઊપરનાં માંણુએા તેને કાપી માંહીધી વાંહાંણુનો રસતો કરવા લાગા. કાપીને મોટા કકડા છુટા પાડતા, અને તેમને પાંણીપ ર આંચકો મારી ઢકેલી મેલતા. ફેલાકાકપરતો તેએા એ ઊાટોનાં સડ ખાંધીઆ કે તેનાં જોરથી તેએા પાં ણીમાં આગલ ચાલી જાએ, અને વાંહાંણુને આગલ જવાનો રસતો મલે એવી મેહનત નકરતા આગલ ચાલતા તા૦ ૨૬ મીને દીને છેક ઊપાએ વજરનાં થઈ ગએઆ, કેમકે વાંહાંણુની આસપાસ પુસકલ ખર ફ જમવા લાગે, અને તેને કાપી કાહાડવો ઘણો મુશ કેલ પડીએા. અંતે વાંહાંણુની આસપાસ લઆંવેર નજર થોંહાંએ તીઆંવેર આઈસ ખંધાઈ ગઈઊં, અ ને તે તીઆંજ ધમ થઈને પડી રહીઊં. એ સ્તના તરફ વરસનાં છ મહીનાં થુધી સુરજ દેખાએઆ કરે છે, અને છ મહીનાં મુદલ દેખાતોજ નથી, તેથી તી આં છ મહીનાંનો દાહાડો અને છ મહીનાની રાત ફેહ વાએ છે. છ મહીનાની રાત હોએ છે ખરી પણ તે રલો સઘલો વખત તેદન અંધારૂં થતું નથી. જેમ

લોહી વેહું હોએ તેને તે ખંધ પાડવું હતું—અને તેની શામને વારેઘડીએ જોએઆથી આંખનું તેજ વધતું હતું અને એની ભુદ્રી આંખને આજ હોએતો ધુધ અથવા હરકાંઈ અંનુ આનવર આંખ મધે ગએઈ હોએ તેને તે કાહડી નાખવું હતું અને શંભીએક અથવા એવાજ ખીબ રોગોથી આંખ ખરાખ થઈ હોએતો તે સાડ કરવાને આએ જવાહેર શક્તી ધરાવતું અનેરે નો ભુદ્રી જો દુધમાં પીધો હોએતો તાવ. ચોલવા વગે અને હીશતરીઆ જેવા દુખોને લે થાએ છે, કમકે મોહરી જનાવરોને મારી, કરવા દેવાને કશી આનાકાનીમાં ઘણું જ કામ દા. જોકે તીઆં મોટા દોકરાઓ આને શેઈ ધરાવતા નજર આવે છે, તેપણ ગમે એ ર નાખી હોએ, મોડાંપર કદાચ મુછ પણ હોએ, તેપ છે. ઈજીઆ એવી કીરીઆતો શું પણ કપાલપર મોટો શાં પેત હુડી, ગલામાં કુલનો હુર પેહરી, કાનમાં કલહતા કે પ્તી, હાથમાં નાલીએર ધરી અને પીડપર કુપન થમ્લ પેહરી ઘોડાપર ખેસીને ફરવાને જરા તેઓ અને ય ખાતા નથી: તેમજ તેમને ઈઈ તીઆં હુસતું

ગેસે છે, તીઆરે તીઆં દોનું કોઈપણ દેખાણેથી વેલાએ સઘલી સ્ત્રીઓ પણ રાં અને ઊંઝાં પ્તીં મને અને મલાહાબથી ખેસે છે, જે તલી ભરેલું છે. દોલીઓ નાચતી વેલાએ દાલ ચોલવી એક ચોક્કસ રીતે વળડે છે, અગોલ ફરે છે વખતેતો એવી ગોલ ચકરી ખાએ છે કે, તે નેઈ આપણને અચરતી લાગે છે. એ વેલાએ તીઆં ખેદલા પુરૂશો તેમને ખખેઆની આપી પોતાનાં મીતરો સંગાં વગેરીની "દાલતબદા" ખોલાવે છે. એ રમત તીઆંના લોકોને ઘણી પસંદ પડે છે, પણ તે કશી રીતે પસંદ કરવાજોગ નથી. દોલીઓ જે વળડે છે, તથા ગોલ ફરે છે તે કશી રીતે જોવા લાએક નથી પણ ચોર કંટાલા ભરેલું છે. તેનાં કરતાં તેઓ ખેસીને ઘણું સાડું વળડી શકે છે. દોલીઓ વીગે એટલું ખધું કહેતાં તેમને માટે એક ઘણી અગતની વાત કહેવાની ખાકી રહી છે, જે સાંભલતાંજ વાંચનારી ખાઈઓને લગાર અચરતી ઊતપન થગે, અને સાથે જરા હુસતું પણ આવશે. એ દોલનાં વળડનારા ગામ માંહેલા હુખો હોએ છે ! જીઆરે લગન હોએ તીઆરે તેઓ દોલ લઈ વળડવા જાએ છે, અને નહી તીઆરે તેખરા લઈ લોકોનાં માથાં ખોરે છે ! લગનમાં વળડવા આવે છે તીઆરે પણ પોતાની સાથે અસતોરા વગેરે સામન લેતા આવે છે, અને લગનમાં આવેલા પુરૂષોનાં માથાં ખોરે છે! જે વેલાએ તેઓ અસતોરો લઈ માથું ખોરવા આવે છે તે વેલાએ તેમને કોઈ અડકતું નથી, પણ જો તે અસતરો મેલી દોલ લીધું કે તે તરત ચોખો થઈ જાએ છે ! ને પછે તેને અડકવાને કોઈ છીટ કરવું નથી. એ ઘણુંજ હસવા સરીખું છે. જરાવારમાં તે અડકાએતો અને જરાવારમાં ચોખો કેમ ખની જાએ છે, ને મમ જ પડતી નથી. એજ પરમાંજી નોશારી વગેરે મોટા કસખાઓમાં પણ છે.

૧. કેમકે તેમનામાં એવો ચાલજ પડેલો એને
 જો આર દાહડા શુધી ખારણા આગલ જે કપ સુરત જડવ કીધેલો હોએ છે, તીઆં એક મોટો માચવા રાતા તીઆં દોલીઓને ખેસાડે છે. એ દોલ અજનીશ્ય જે દોલ કે દેકરખાનાનાં સરખાં નથી હોતાં, અને પાનુ જે રીતે તે વાગે છે. એવાં દોલ મુંખઈમાં રચનેના મણુ તે કોઈજવાર જોવામાં આવે છે, અને તે કાહડામાં મીએતો મુદલ કાચે લગાડતાજ નથી. તેમનાં વાલા જેઈના દેકરખાનાનાં દોલનાં જેવાજ ઘાટનાં વીઓછે, પણ કદમાં નાનાં હોએ છે, અને તેની સાથે શીદા હું વળડવામાં આવે છે. એ દોલને દુરથી કે પાર અથરાતનાં સાંભલીઆં હોએતો તેનો સરોદ ઘણોજ આન મામણો લાગે છે. દોલીઓ જીઆરે શુરપર છે, તીઆરે ઘણી સારી રમુજ આપે છે; સરૂઈની અંદર ઘણાં સુંદર ગીતો ગાએ છે, અને તે મોં સાથે પાવા વળડે છે; વલી (દાલ) વળડનારાઓ મોઈડેથી પણ ગાએ છે અને વળડતાં વળડતાં હાથમાં મોં ઠાંડીઆ તરેવાર રીતે ફેરવે છે તેથી ઘણી ગમત થઈ રહે છે. રાતને વખતે સઘલા મરદો જમી. ર

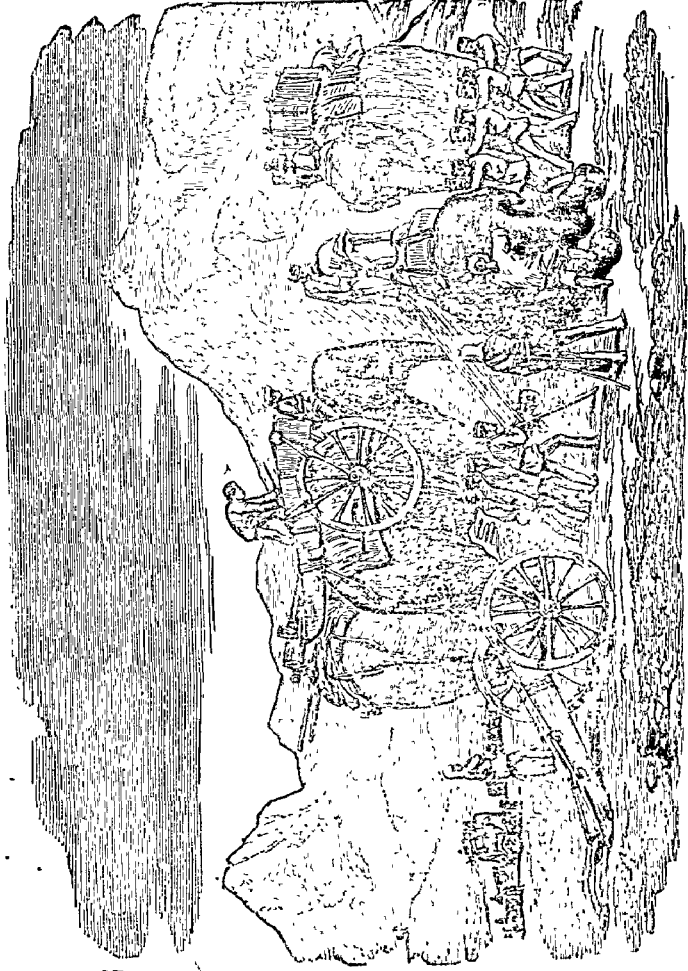
વરણીને દાહડેથી તેલગનનાં દાહડા શુધી પરણતાં દોકરા તથા દોકરીની માએઓ, ખેનો વગેરે ઘણી ક ખાઈઓ ઘણાક મોશાલાં તથા કપડાં પેહરે છે એ મોશાલાં તથા કપડાં પેહરતી વખતે તીઆંની સ્ત્રીએ પોના કપાલ ઊપર કુંકાની એવાતો મોટી પીએર દાહડે છે કે, એક કાનથી તે ખીબ કાન શુધી લાંખી, અને આંખના ભવાંથી ને માથાના ખાલ શુધી પોહોલી હોએ છે !

રુકામાં કહીએતો આખું કપાલ કુંકાએ લપટી મેલ છે, અને તેની ઊપર મુઠ્ઠીએક ચોખા ચોહાડે છે. એથી ત્રોડાંનો દખાવ ઘણોજ ખગડી નાએ છે, અને તે નોઈ આપણને ઘણું હસવું આવે છે. એ ચાલ ઘણીજ નકાંરી તેમજ હસવા સરીખી છે, તેથી તે ખાઈએને તે જ લદીથી છોડી દેવાની હોવા લંલામણુ કરીએ છઈએ. ઘણીક ખાઈએના ત્રોડાં ઘણા ખુબસુરત હાએ છે, તેમાં નવાં કપડાંથી જે વધારો થવો નોઈએ તેને ખદલે એ વી થેલી રીતથી તેમાં એાર ઘટાડો થઈ ખેડોલ દખાએ છે. ત્રોડાંમાં પેહરી સઘલી ખાનુઓ ગીત ગાતી અને આગલ દોલ વજાવતીઓ થોડકવેર ફરી આવે છે. એ વેલાએ થોડું થોડું ચાલી દોલીએ તેમને અટકાવી ઊભા રહે છે, અને ત્રોડાંમાં વાલી ખાઈએ પાસેથી પઈસા કહાડાવે છે. એ વેલાએ તે દોલીએ તરેવાર હસવા સરખા ચાલા કરે છે અને એાછામાં એાછો અરથો રૂપીએ પણ લે છે.

લગનને દાહાડે સહવારથી ત્રોડી ધાંમધું થઈ રહે છે, અને આખો દાહાડો સઘલી તઈઆરી કરવામાં સ્ત્રીએ તથા પુરૂષો ગુંતાએ છે. સાંજનો વખત થવા આવીએ ક ધારા પરમાણે છોકરાં પરણાવવા ખેસાડે છે. એ વેલાએ પરણતી છોકરીને તેઓ એક ભતની ઘણીજ કડંગી વસતુ ત્રોડાંપર પેહરાવે છે, તેને ખાસકી કહાડે છે. એ ખાસકી આસરે એક કુટલાંખી અને તરણ ઈંચ ભડી હાએ છે. તે કોઈ ભતના હલકા રો પાની ખનાવેલી હાએ છે, અને તેની ઊપર સુનેરી વરખ વગેરે વલગાવેલા હાએ છે. છોકરીના માથાપર એક રેશમી કટકા એાદારી, કપાલપરથી એ ખાસકી ખાંધે છે, જેથી તેનું સઘલું ત્રોડું ઢંકાઈ નાએ છે, અને તે ઘણીજ ખેડોલ લાગે છે. એવી રીત અતરે ઘાટી લોકોમાં જોવામાં આવે છે. એ રીતનો પણ તે ખાઈએ તતકાલ તીઆગ કરેતો ઘણું સારું. છોકરાને આગલ લખીઆ પરમાણે હસવા સરીખી રીતે શનગારી ઘોડાપર ખેસાડે છે, અને ગાંમમાં ક ત્રોહાલામાં ફેરવે છે. ઘોડાપર ખેસાડવાની આગમચ તે ઘોડાને ઠીસા ફરી ચોખા ચોહાડે છે, તેને ખતાસા તથા નાલીએરથી વધાવી લે છે, અને તેના ત્રોડાં આગલ લુખાન કરે છે ! એ વેલાએ ખીચારો ઘોડો પણ મનમાં અજખ થતો હશે ક એ તે શું થાએ છે ! એ પરમાણે લગન પુરાં થવા પછે તેઓ સંદલ છકી વગેરે ઘણીજ ખેવકુશાઈ ભરેલી

અને પાખી કીરીઆઓ કરે છે. તે માટે તે ખાઈએને જેટલા કપકા આંપીએ તેટલા થોડો છે. એ ચાલ ખરેખર ધીકારવા નોગ છે.

એ પરમાણે લગનસરાનું વરણનું રૂકમાં માપત કરી તીઆંની સ્ત્રીઓની ચાલ ચલણ વીશે થોડોક ખોલાશો કરીએ છઈએ, જે યુંખઈની સ્ત્રીઓને ઘણો અગતનો ધારીએ છઈએ. અલખતે જે લગન કીરીઆમાં હોવા સામેલ હતા, તીઆં લગલગ તરણ સોધી વધારે સ્ત્રીઓ હતી, અને વલી તેઓ તરણથી ચાર દીવસ થુધી રાત ને દાહાડો તીઆંજ હતી, જેથી તેમની ચાલ ચલણની મરીકશા કરવાને હોવાને સારી તક મલી હતી. પરથમમાં તે સ્ત્રીઓની કપડાં પેહરાવાની રીત તથા ખોલવાની ધપ સઘલી. યુંખઈને મલતીજ હતી, પણ ખોલવામાં કોઈ કોઈ સુને ખદલે હવાપરતાં હતાં. એથી કરી તેઓ નોશારીની સ્ત્રીઓ કરતાં વધારે શારી લાગતીઓ હતી, કમકે તે (નોશારીની) સ્ત્રીઓ સારીની કાછડી મારે છે, અને ખોલવામાં ધ ઘણો વાપરે છે, તેથી તેઓ મુદલ શોભતીઓ નથી. ઊપલી સ્ત્રીઓ સુને ખદલે હવાપરે છે, પણ તે છતાં તેમની ખોલી રસીલી લાગે છે. તેમની અચલી જનસો, જેવીક કંઠી, ગુલસો, હલકા, પોલાં વગેરે કોઈજ કોઈનાં આંગપર નજર આવતાં પણ તેને ખદલે યુંખઈગરી આંગરીઓ વધારે દાખલ થએલી હતી. એ પણ તેઓમાં ઘણો સારો સુધારો થએલો ક હવાએ, કમકે આગલી જનસો ઘણીજ ખેદાલ છે. તે સ્ત્રીઓની ખાવા પીવાની રીત પણ ઘણીજ વખાણવા નોગ છે—તેઓ પાંતમાં ખેસીને કશી પણ ગડખડકીર્યા વગેરે ધીરે ધીરે અને અંદાજથી જને છે, અને જમતાં અચકી અચકીને ખાવા વગેરેની ખાલી ઈતરાજ મુદલ ખતાવતાં નથી. રમુજની વેલાએ મલાહાળથી પુરૂષોની મંડલી આગલ ખેસે છે, અને ખોલશથી હસે છે તથા ખોલે છે: એ તેમની ચાલ ઘણીજ તારીફ લાએક છે. એ રીવાએ તેઓ ઘણી ચાલાક અને સમજુઓ છે. તીઆં હોવાએ એક વીધવા છોકરીને નોઈ હતી, જે એવીતો ચાલાક અને ઊંચ વીચારની હતી, અને નોઈ તેણે યુંખઈ કોઈવાર નોઈ ન હતી, તે છતાં સુધારા સંખંધી તે ખાઈનાં એવાતો સાચ વીચાર હતા ક તે નોઈ હોવાને ઘણીજ અચરતી કી પછ, પણ તેની સાથે દલગીરી પણ ઊપજ. દલગી

महान् शिल्पकर्म.

રી એટલા માટે કે તે ખીચારી વીધવા હોવાથી તેને એ વખતની સઘલી ધામધુમથી દુર રાખવામાં આવેલી હતી, અને જુનાજ કપડાં પહેરતી તે ફરતી હતી. એ વેળા જુલમ ખીચારી વીધવાઓ જેઓ તરણ કે ચાર વરસની એવી હાલતમાં હોય, તેમની ઊપર શાને માટે જોઈએ, તે પારસી સ્ત્રીઓ હજુ સમજતીઓ નથી. વલી એવી ચાલાક છોકરીઓને જો પુરતી ફેલવણી આપવામાં આવે તો તેમને તેમજ પારસીનાં ડોલાને કેવો ફાંચે છે, થાએ ? કેમકે એવા ઘણાક ખેતુલ હીરા એ પરમાંણે ખુણે પડી રહેલા હોય. ટુકામાં એટલું જ કહીએ છઈએ કે તે તરફની સ્ત્રીઓ ઘણી સારી ચાલની અને નીતીમાન છે, અને તેમની ફેટલીક ચાલ ચલાણું મુંખઈની સ્ત્રીઓ જેઓ ઘણી સુધરેલીઓ થવાનો શંકા રાખે છે, તેમનાં કરતાં વધારે સારી છે.

અલખતે કોઈખી ચીજ ખાંમી વગરની નથી, તેમજ તે સ્ત્રીઓ પણ ફેટલીક ખાંમીઓથી ખાલી નથી. તેમનામાં બે ત્રોટી ખાંમીઓ છે—એક એકે તેમને ફેલવણી ન હોવાથી ઘણીજ વેહમીઓ છે, અને ખીજ એકે પોતાનાં બચાંઓને ઘણાજ નાનપણથી તથા સગા સગામાંજ પરણાવે છે. નાહાનાં એટલાં કે વખતે ધાવતાં પણ હોયે ! જ્યાં સુધી કુટુંબમાં છે કરો હોયે, પછે તે ગમે એવો હોયે, પણ તેનેજ છોકરી આપે છે. એ બે ચાલ તેઓમાં ઘણાજ માઠાં છે, અને તેમનાં સંસાર સુખનાં યુલમાં ઊંધાઈ થઈ લાગેલા છે. જ્યાંવેર એ માઠાં ચાલ તેઓમાંથી દુર થશે નહીં તોજ્યાંવેર તેમની હાલત પુરી સુધરવાની નથી.

પંજાબનું પાહાડી તોપખાતું.

લડાઈની જંગલ અને આશ્રત જેઓએ જોએ આં તથા સહણ કરીઆં હોય, તેઓ સીવાએ ખીજું કોઈજ તેનો પુરતો વીચાર કરી શકનાર નથી. લડાઈમાં જઈ રણમાં ઊભા રહી લડવું, અને લડતાં કપાઈને નીચે પડી મરવું, કે ફતેહમાં થઈ ફીરતી સાથ પાછા ફરવું એમાં જેટલી જંગલ છે તેનાં કરતાં ખીકર મારગો ધાપી, અને ઊંચા હુંગરો તથા પાહાડોએ જો લાંબી, સાથે હજારો માણસોને મહીનાનાં મહીના સુધી ચાથે એટલો ખોરાક, તથા લડાઈને બરનાં તોપ,

દારૂઓએ સરખાં અતી ભારી હુથીઆરોને સાથે લઈ રાતનીઓ ધારીમાં, અને દીસનાં તકકામાં, કકકતી થાંડીમાં, કે તપતા ઊનાલામાં, ધુલ અને રેતીનાં ભચંકર તોશનમાં કે ગાજ અને વીજથી ધોધવાની માફક પડતા વરસાદમાં દાહાડાનાં દાહાડાવેર મુસાફરી કરવી, અને હુશનેની યુકાબેલ જઈને ઊભું રહેવું એમાં કાંઈ એાઈ જંગલ નથી.

એવા વખતમાં તલવાર ને ખંદુક સરખાં હુથી આરો ઊચકવાને ઝાઝી મેહનત પકતી નથી, પણ તોપ અને તેનાં મોટા ગોલા તથા તેનો અને ધાસતી ભરેલો દારૂ સરખી ભારે વસતુઓ લઈ જવાને ભારે મુશકેલ પડે છે; તેમાં રસતા સાફ હોયેનો ભલું, નહીતો પાહાડી કે એવાજ ખીજ રસતાપરતો સુસીખતનો કાંઈ પાર લાગતો નથી. એવી જગાઓમાં બલદ કે એવાં જનાવરનો આસરો લાગી શકતો નથી, તેથી હાથી, શિક, ખચર વગરે જખરાં તથા પાહાડોનાં ખીકર મારગપર ચાલવાને અનુભવી જનાવરોને કાંમમાં લેવાં પડે છે. તેઓ પણ તેમને ગાડાંની માફક ઘસડી શકતાં નથી, પણ તોપ વગરે તેમની થીક ઊપર લાધી પગે ચલાવવાંજ પડે છે. પાસેનાં પાના ઊપર એક ચીજ આપીછે તેમાં જણાએ કે ત્રોટી જખરી તોપો હાથીઓની થીક ઊપર લાધવામાં આવે છે. અલખતે હાથી એ ઘણજ કદાવર અને જખરૂ જનવર છે, જેથી તે એવી ભારી તોપો કે તેનો અસખાખ ઊઠાવી શકે છે, અને તે એક જ ગાએથી ખીજ જગાએ લઈ જઈ શકે છે. માણસ જા તે સઘલી પાંતીનો શુધારો કરીઓ છે, ઘણુંક અઘરોટ પણું દુર ફીધું છે, અને વસતુનો ગેરઊપીઓગ કરવો તજ દીધો છે, પણ લડાઈ સરખી એક કમકમાટ ભરેલી અને જંગલી રસમ હજુ તેઓએ છોડી નથી. હજુ તેઓ એક ખીજના હુકને માટે કે સવારથને માટે કાંઈ ખીજા ઊપાએઓથી લડવાને બદલે તલવાર, ખંદુક અને તોપ સરખાં ભચંકર હુથીઆરો વડે લડે છે, અને જે પોતાના ભાઈખો સાથે હુલી મલી ચાલવું જોઈએ, જેમને સંકટ કે ઊદીઓગની વેલાએ મદદ કરવી જોઈએ, અને સઘલા સુખો થાએ એવું કવું જોઈએ, તેને બદલે જંગલી જનાવરોની માફક તેમની સામણે હુથીઆરો ઊઠાવી લડે છે, અને તેમનાં લોહીથી સુખી જખીનને તર કરે છે, અને સુરદાલ ફી

હાઓ તથા જંગલી હવનિનાં પેટ ભરે છે. અમેરીકા સરખા નામીઓ અને ખલવંત દેશ લડાઈનાં ચક્રથી આજ પાંચેઆમાલ થઈ ગયેઓછે, અને દરેક માણસો જંગલ માહેલાં સગીથી જંગલી જનાવરો કરતાં પણ ખદતર થઈ ભાઈ ભાઈને, ખાપ દીકરાને અને દીકરો ખાપને વાહુડેછે તથા તોપને ગોલે ઊડાડે છે. ગોદા જાણી માણસનાત કીચે દાહાડે પોતાની એ લુંલ સમજ્યે, અને કીચે દાહાડે એવી કરપીણ રીતીનો તી આગ કરશે.

વાંચનારનાં મનમાં કદાચ એમ આવશે કે હાથીઓ ઘણા ઊંચા હોએ છે, જેથી તેમની ઊપર તોપો ચડાવવાતાં અને ઊતારતાં ઘણા વખત જતો હોય, અને ઘણી ગેહનત પડતી હોય, પણ તેલું કંઈજ નથી એ હાથી ઊપર તોપને ચડાવવાતાં તેમજ ઊતારતાં પંદર મીનીટથી વધારે વખત જતો નથી. ચીત્ર તરફ જનર કરતાં જણાશે કે તોપ ચડાવવાતી તથા ઊતારતી વખતે પરથમ હાથી ઘેરી જાયે છે, અને પછે બે પાટીઆં મુકી તે ઊપર તોપને લોટી ઊપર લે છે તથા ગગણવી નીચે ઊતારે છે. એ કામ જેમ ઘણી ઝડપથી થાયે છે, તેમજ ઘણી સેહલાઈથી પણ થાયેછે. વાંચનારને ખખર હો કે લડાઈપર જતાં લશકરને ઘણી સાવચેતીથી અને સઘલી તઈઆરીથી ચાલવું તથા રેહવું પડેછે કેમકે ઘણીખરી વાર શતરૂઆ ઝાડીઓ માંથી અનચીતીઆ નીકલી આવી હુમસો કરે છે, કે વખતે રાતની અધારીમાં આવી એકએક દૂરી પડે છે. એવા વખતમાં જો શામણી ખેરદુ તઈઆર ન હોએ તો તેઓ માર ખાઈ ખેસે છે. તેથી એવા હુધીઓ ઊપર તોપો ચડાવવા તથા ઊતારવાનું ઘણીજ ઝડપથી ખની આવે એવાં સાંધને તેમને ખચીત કરવાં પડે છે. એ કામમાં અંગરેજ લશકરવાલા એટલીતો ઝડપ રાખેછે કે, વખતે દેશ મીનીટની અંદર સઘલી તોપે જમીનપર ઊતારી દઈ, માહે દારૂગોલા લરી તેમાંથી જમની સવારી સરખા ગોલા ફેંકવા માંડેછે.

એ ચીત્રને પંખખનું તોપખાનું એટલા માટે લખીજાં છે કે, આરે અંગરેજોને કાણુલીઓ સાથે લડાઈ ચાલતી હતી તીઆરે પંખખ તરંધથી, તેની ઊતરે આવેલા હુંગરા ઝોલંગી તેમાની ખીનો પસાર કરી જવાને એક તોપખાનું તઈઆર કરવા માં તથા મોકલવામાં આવીજાં હતું તેનું એ ચીત્રછે.

વાંચનારને. ખખર હો કે હુંકુસથાનના ઊતર ભાગ ઊપર હીગાલીઆ પરવત આરો પડેલા છે, તેથી તે દીશાએથી ખાહર પડનાં ઘણા ખીકટ હુંગરાઓ ઝોલંગવા પડે છે, તથા ચોટી ભઅંકર અને ઊંડી ખીનો પસાર કરવી પડે છે. એવા રસતા પસાર કરતાં માણસો ઊપર જે મુશીખનો પડે છે, તે આગલ લખીઆ પંચમાણે, જેના ઊપર વીતીજીં નહીં હો તેના વીચારવામાં કદી પણ આવશે નહીં. એવી જંગલોમાં સેંકડો ખલકે હુમરોથી લાખો માણસને નાખી, કેટલાક, લલા રાખેઓ પોતાની પરખનો અને દેશનો ખચાવ કરે છે, અને કેટલાક લોલીઆઓ નાહેકને માટે પોતાના ગરીખ પડોશીઓને દુખ દેછે તથા મારેછે.

પીસતાલીસ દાહાડાનો લુખમરો.

(સાધન ગએઆ આંકને પાને ૮ વેધો.)

જેમસ કેમપણેલ તે હુખશીનું કલેનું ખાઈ જાયેઆ પછે તેનાં શરીરને બધાઓએ મલી વેતરીજી અને તેમાંનો થોડોક ભાગ જુંલ ખાઈને ખાકીના ને મીડું દઈ શુકાનું ચેલીજીં. તેની-મુડી અને હુથ તથા પગના આંગલાં સરલાંઓએ એકમતથી વીચાર કરી પોણીમાં નાખી દીધાં. આએ કમકમર ભરેલા ખાનામાં કપતાંનને ભાગ લેવાને શ્રમલાઓએ ઘણુંખી કહીજીં પણ તેણે તેમાં જરા પણ હુથ લાડીએજાં હી. તરીજે દાહાડે કેમપણેલ વેલુંકાનું કુવેનું ખાધાથી દીવાનો ખની ગએઓ અને પછે મરણ પાંખોએ તેનું શરીર પણ જુંલને ખાઈ જવાનો વીચાર થયેઓ, પણ તે આવે ચોને મુએ હુનો તેથી સઘલાઓ તેનું માસ ખાવાને ડર લાગીઓ. એ હુખશીનું માસ જોકે તેઓએ ઘણીજ કસરથી વાપરીજીં તોપણ તાં ૧૩ મીથી તે તાં ૨૬ મી જનેવારો શુધી જે રહે ૧૩ દાહાડા જે ૬ જણ તે વેલાએ ખાકી-રહેવ હુના તેમને ચાલીજીં; અને વડી-પાછા ખાપડા લુખમરામાં આવી પડીઆ, અને વાઈન સાથે લાંગા. તેણે દાહાડાવેર એવો લુખમરો ખખી વલી તાં ૨૬ મીને દીને ફરીને તેઓએ ચીકી કાહાડવાનો વીચાર કીધા, અને આગલની માફક તેમાં સાંચેલ પવાને ઇવલા કેપટને કહેવા ગએઆ. આએ વેલાએ પણ

કપટને તેમને ઘણુંક સમજાવીશિં, પણ તેઓએ તેનું કશું માનીશિં નહીં. કપટન ખીચારો નાચાર થએઓ અને ઘોતે અલગગે રહી તેમને મરવાનો હક લેવા દેવા ને દરૂસત ન વીચારો તેમની સાથે સાંમેલ થએઓ.

તેઓ સઘલા આંગલની માફક એકઠા ખેદા અ ને ચીકીઓ કાહડી જેમાં એક ખીચારા દેવીડ ફલાંટે નામનાં શખસની અજલ આવી. તે જોઈ તે તેમજ ખીજા સઘલા સુપ થઈ ગએઆ, અને એક ખીજાનાં મોડાં તરફ જોવા લાગા પણ ખીચારો ફલાંટે જે ચી નેતાંજ પેતાની હરખાતીથી હાથ ધોઈ તરફઆર ઈ ઊભેા હોતે તે ખોલીઓ, “મારા વાહલા મીતરો, મને મારા દુખી બાઈબંધો હવે હું તમને એટલીજ ખરજ કરશું કે મને કશું પણ વધારે દુખ લગાડવા રતાં ઝટ લઈને મારો અંત લાવો, કેમકે જેટલો વ મત હવે જાએ છે, તેટલું મને વધારે દુખ પેદા થાએ કે.” તે દારૂડ નામને સખસ જેણે પેલા હખસીને ખોલી મારી હતી તેની તરફ ફરીને ખોલીઓ, “મારી ખુશી છે કે કે તું મને હમણા એક ગોલી માર.” ઘણીડે ને ઘણીજ દલગીરીથી અને લગાર આનાકાનીથી કણુ ક ધીધું, અને હાથમાં બંદુક લીધી, પણ તેવામાં ફલા ડે ખોદાની ખંદગી કરવાને થોડોક વખત માંગી લી થો. તે તેને સઘલાઓએ મોટી ખુશીથી આપીઓ, અને જેટલો વાર તે ખંદગીમાં રોકાએઓ તેટલોવાર સઘલા જણુ ઘણી દલગીરીમાં ખેદા, અને તેને મારવા ને આનાકાની ખતાવવા લાગા. કેમકે ફલાટ ઘણો સોરો અને નમનતાઈ વાલો માણસ હતો, અને સઘ લાઓ તેને ઘણેજ આહતા હતા; પણ તેમને સુખી અ વીચાર. એજ આડો આવતો કે પછે ખાવું શું ? અંતે તેઓ ઊઠીઓ, અને સહી આતસ સલગાવવા ની, તથા એવીજ ખીજા તરફઆરી કરવા મંડી ગએઆ.

ફલાટ ખંદગીથી શરેગ થએઓ, અને મરવા ને તરફઆર થઈ આગલ આવીને ઊભેા. તેને જોતાં જ સઘલાઓનાં મનમાં ઘણીજ દએઆ આવી, અને તેને મારવાને કોઈનું જગર ચાલીશિં નહીં. અંતે તેઓએ એવો ઠરાવ કરીઓ કે, ફલાટને મારવાનું આવતી કાલે અગીઆર વાગતાં શુધી મોકુફ રાખવું, કે તેટલામાં જો કાંઈ ખોદાની મેહરખાનીથી કાંઈ શર માર ખની જાએતો તે સલામત રહે. તેઓએ કપટન

ને અરજ કરી કે તેણે તેમની આગલ ખંદગી વાંચી સમજાવ્ની, જે તેણે કણુવ રાખી. એ ઠરાવ તેઓએ ખાપડા ફલાટને જણાવીઓ, અને કહીશિં કે તું પણ ખોદાની ખંદગી કર, કે તે કંઈ પણ આપણને મદદ કરે, અને તારો જાન ઊગારે. ખીજું એવું કહી ઊં કે જોકે આજ શુધી એક માછલી પણ આપણા હાથમાં આવતી નથી, તોપણ આજે ફરીને સઘલા હુક પાંણીમાં નાખીએ છઈએ, કે ખોદાની મેહરખા નીથી તેમાં કંઈખી આવેતો દીક થાએ. એમ કહી તેઓ સઘલા હુકો નાખી માછલી પછવાડે લાગા, પ ણુ તે ઠાવથી ખીચારા ફલાટને કશી ખુશી ઊપજ નહી. જેમ જેમ વધારે વખત જતા ગએઓ તેમ તે મ તેનાં હાડ ગગડતાં ગએઆ, અને વધારે લએ લી ત તથા દુખી થવા લાગો. અંતે તેનાં દીલમાંની ચીં તા એટલી વધી ગઈ કે રાત પડતે તે કાને તદન ખેહરો થઈ ગએઓ, અને પાછલી રાતનાં ચાર વાગે તેટલા માં ઘેલો થઈ ગએઓ. તેની આવી હાલત જોઈ સ ઘલાઓ ઘણુ દલગીર થએઆ, પણ હવે તેને જલદી થી મારી નાખવો કે ઠાવ પરમાંણે અગીઆર વા ગાવેર રાખવો તેની ભાંજગડ ઊઠી. અંતે તેને આ પેલા દીલ પરમાંણે તેટલા વખતવેર જવતો. રાખવા નું જ નકી થઈશિં.

ખીચારા ફલાટને એવા દુખમાં પડેલો જોઈ કપ ટન દલગીરીથી શોક કરતો ખેદો હતો તેવામાં આઠ વાગતાને સુમારે બે માણસો ઘણાજ આકરા ગાબરા દોડતા તેની આગલ આવીઓ, અને તેનો હાથ પક ડી ખોલવા ગએઓ પણ તેમની જખાં ખંધ થઈ ગઈ અને મોટા દોલા કાહડી તેની તરફ તકીને જોવા લા ગા. કેટલેક વારે તેમને ઊંડરો નરમ પડીઓ, તી આરે તેઓ હાંપતા હાંપતા ખોલીઓ કે, એક વાંહાંણુ આપણી નજદીક આવે છે ! એ ખોલો સાંભલતાંજ કે પટન એવીતો ખુશીમાં આવી ગએઓ કે એકગમું ઢ લી પડીઓ, અને થોડોવાર ખોલવાને પણ અશકત થ ઈ ગએઓ. જરાકવારમાં જોશાયી ઊઠીઓ અને તે વાંહાંણુ વાલાને દુખની નીશાનો ખતાવવાને સઘલા ઓને હોકમ કીધો. સઘલા જનાભારે ખુશીથી આમથી તેમ તુતકપર લયકતા દોડવા લાગા, અને તે આવતાં વાં હાંણુ વાલાને દુખની અને મદદની નીશાનો ખતાવવા લાગા. જેમ જેમ તે વાંહાંણુ નજદીક આવતું. ગ

ઇતિ, તેમ તેઓ "તે પાસે આવીશી," તે પાસે આવી શી," એમ પ્રથમ મારવા લાગા, અને અહીંથી તહીં દોડવા તથા કુદવા લાગા. તેઓએ એ પ્રશાલીને માટે એક કુદાઈ ગઢાસ પીવાનો ઠકાવ કરીએ, પણ કેપટને તેમ કરવાને ના પાડીશી. અંતે તે વાંહાંણુ બે માઈલને અંતરે રહીશી, તેવામાં પવન છેક પડી ગયેએ, અને તે વધારે નજદીક આવી શકીશી નહી. એ જોઈ પેલા ખીચારા દુખીચારાએ જરા ગભરાવા લાગા, અને તેમનાં પ્રુશીથી શાસ્ત્રી જતાં જ ગરમાં ભચે પાછી જરા જરા પેસવા લાગી, તેવામાં તે વાંહાંણુ પરથી ફેટલાક માણસ સાથની એક ખેટ તેમનાં તરફ આવવાને નીકલતી જોઈ પાછા તેઓ પુર પ્રુશીમાં આવીઆ. થોડાક વારમાં ખેટ તેમનાં વાંહાંણુની ખેટરુમાં આવી લાગી, પણ તે ખાપડાઓનો જે આવા ભચંકાર દુખ અને લુખમરારથી અતી ખીજ મણા દેખાવ થઈ ગયેએ હતા, તે જોઈ તેમનાં માંણુએ ખીધાં, અને પુછવા લાગા કે તમે માણસ છે કે કોણ છે. "અંતે તેઓની ખાતરી થઈ કે તેઓ લુત બધા નથી પણ ઘણાજ દુખીચારા ભાઈખંધો છે, તેવાજ તેઓ ઊપર ચડી ગયેઆ, અને તેમને સંભાલીને પોતાની ખેટમાં ઊતારવા લાગા. કેપટન ખીચારો તદ્દન હીલવાને આશકત થઈ ગયેએ હતા તેથી તેને દોરણએ ખાંધીને ખેટમાં ચેલીએ; ગરીબ ખીચારો ફલાટ જે અતીઆર શુધી ઘેલોજ હતા તેને તેવીજ હાલતમાં ઘસડીને ખેટમાં લીધા; અને તેમને માલમ જે આવા છુટકારાની પ્રુશાલીમાં પ્રુખ વાઈન પીને પરેલા હતા, અને જંગલો જનાવરની માફક મોટા ઊલા કાહડી પ્રુશાલીથી તે ખેટ તરફ જતો હતો, તેને પણ ઊંચંકોને મોહ ચેલીએ, અને ખેટ તરત પોતાનાં વાંહાંણુ ભણી ચાલી. તે વાંહાંણુ લનડનું સુનાના નાંમનું હતું, અને તેનો કેપટન થોમસ ઈવરસ કરીને હતા. તે લલા કેપટને ઘણી પ્રુશીથી સઘલાઓને ઊપર લીધા, અને તેમની પ્રુખ માહાવજ ત કરવા લાગે. તેણે રાતે રાત પોતાનું વાંહાંણુ તીચાંજ રેહવા દેવાનો ઠકાવ દીધો કે તે ભાગેલાં વાંહાંણુ માં કેપટન હેરીસનની કાંઈ પણ મતા હોએતો તે બચાવવામાં આવે; પણ તેવામાં પવન એવો જોરથી નીકલીએ કે તેને તરત ચક ચડાવી આગલ ચાલવું પડીશી.

એ પરમાંણે તે-માઠાં ભાગેગનાં માંણુઓનો ડુપ દાહાડે આવા મહા સંકટમાંથી છુટકો થયેએ, અને ખોરાક તથા પાંણી મલીઆં. ઘણક જેણે પેલા હખસીને ગેલી મારી હતી તે પોતાનાં મનના પસતાવાથી રસતામાંજ મરણું પાંગીએ, અને બાકીનાં સઘલા મારચ મહીનાની શરૂઆતમાં સહી સલાંમત ડાહીનનાં ખંદર ખાતે પોહંતા. ગરીબ ખીચારા ફલાટને પણ દેવાનાંપણની હાલતમાં કીનારે ઊતારવામાં આવીએ, અને પછે સઘલા પેત પેતાને કંકાંણે લાગા.

પારસીઓનાં લગન તથા તલાક સંબંધી ધારો શને ૧૮૬૫ નો ૧૫ મો કાએંદા.

પારસીઓમાં લગન તથા તલાક સંબંધી કરી પરકારના ધારા તથા બંદોખસત ન હોવાથી ઘણાક કરખીણુ પુરસો પોતાની પરણી સ્ત્રીઓને નીરધાર નાખી છોડી મેલતા હતા, અને કેટલીક ખંધી સ્ત્રીઓ પોતાના ગરીબ ભરથારોને છોડી બીજા સાથ પરણી જતી હતીઓ. એ બાબે અતરેની નેઆએની દરખાશોમાં ફરીઆદ સાંભલવા માં આવતી ન હતી, કેમકે તે બાબેનો નેઆએ કરવાને નેઆએપીશો પાસે કશો ચોક્કસ ધારો નહી હતો. એથી કરી ઘણાક સ્ત્રી પુરુશોને કાવીતું પડી ગઈ હતું, અને એક બીજને ગમે તેમ દુખ દેતાં તથા હેરાન કરતાં હતાં. પારસીઓની એવી હાલત ફેટલાક પરોપકારી પુરુશો નજેવાઈ શકવાથી નેઆએ પેતપોતામાં એક મોટી મંડલો હતી કીધી, અને આઠ વરસ ઉપર વેર મેહનત કરી, એક ધારો ઘડી કાહડી, તે ઉપર તકરારો કરી તથા નરસો સતીઓનાં મતા લઈ, તેમને નકી કરો પસાર કરાવવાને કલકતાની લેજસલેટીવ કાઉનસીલમાં મોકલીઆ, છતાં તેના ઘણાજ કાબેલ મેઝમરોએ તેમાં કેટલોક ફેરફાર તથા ચુધારો કરી, નામદાર ગવરનર જેનરલની પસંદગીથી, નાં તાલ ૦ મી એપ્રેલ ૧૮૬૫ ને દીને પસાર કરીએ. ધારાની ફેરીઅત તાલ ૨૦ મી એપ્રેલનાં સરકારી જેનના વધારા ઉપરથી, આ મોપાનીઓનાં સરવે વાંચનાં યોની જાણને માટે નીચે પરગટ કરીએ છઈએ.

ધારાનું નામ—એ ધારાનું નામ, પારસીઓના ગન તથા તલાક સંબંધી, શને ૧૮૬૫ નો કાએંદા એ સમવામાં આવીઈ છે.

+ સ્ત્રીઓનો આ અંક રજવારી મહીનાએ છે, અને માં આ બાબે એપ્રેલ મહીનામાં બનેલી લખવામાં આવી છે તેનો અગ્રમ એઈ કે આ કોપાનીશી કેટલીક અધ્યક્ષોનાં અગ્રથી પાછલ પડવાથી અને એવી અનતની બાબને એપ્રેલનાં ૨૫ ક શુબી મોટી સમવાતું દરજન ન લાગાથી એમ કીલે છે.

લગન કરવા બાબે—આ કાએદા અમલમાં આ વીઆ પછે, જે જે જાતની સગાઈઓમાં લગન કરવા ને પારસીઓમાં નતાં છે, અને જેની એક દીપ પારસી ઓની ધારા સભાએ કાઉનસલમાં રજુ કરેલી છે, જે ના મદદ ગવરનર નેરનેરે પસંદ કરીઆ પછે, તથા તેમાં ઘટતા ફેરફાર કરેઆ પછે અમલમાં લાવવામાં આવશે, તેવી સગાઈમાં અથવા તેવાં સગાં સાથે જે લગન કરવા માં આવશે; તથા જે લગન પારસીઓની રીત પરમાંણે આસીરવાદની કીરીઆથી, એક પારસી મોબેદે, બે સાએ ધીએા, જેઆ તે મોબેદથી જુદા હુએ તેમની હુજુરમાં નહી કીયેલા હશે, તથા પરણતા છોકરા અથવા છોકરીની ઉંમર એકવીશ વરસની અંદરની હશે, અને તેવાં લગનને માટે તેમનાં બાપ અથવા વાલીની પરવાનગી મેલવેલી ન હી હશે, તે તે લગન કાએદા ખુવક ગણવામાં આવશે નહી.

લગન તોડવા બાબે—આએ કાએદા અમલમાં આવીઆ પછે કોઈબી પારસી પુરૂષ અથવા સ્ત્રીએ કોટ થી ખાશ હોકમ મેલવીઆ વગર તથા કોટરતના હોકમ થએઆ વગર એક બીજાની હુધઆતીમાં, બીજા સી કે ભર ધાર કરવો નહી: તેમજ આ કલમની સરીએતથી જે લગન કરવામાં આવશે તે રદ બાતલ ગણાયો.

લગન તોડવાની સજા બાબે—આ કાએદા અમલમાં આવીઆ પછે, જે કોઈ પારસી સ્ત્રી અથવા પુરૂષ એક બીજાની હુધઆતીમાં, કોટરતના ખાસ હુકમ સીવાએ લગનને ગાંઠ તોડશે, અને બીએ ભરધાર અથવા સ્ત્રી કરશે તેને, ઇનડીઅન પેનલકોડની ૪૯૪ મી કલમમાં ફરમા વીઆ પરમાંણે (૭ વરસ દેશનીકાલ કરવાની તથા તે સા બે મોટા દંડ પછુ લેવાની) સજા કરવામાં આવશે. એવી રીતે લગન તોડી જે પુરૂષ અથવા સ્ત્રી બીજા સી કે બીએ ભરધાર કરશે, અને તે નવા પરણુને જે પોતાનાં તોડવાં લગનની બાબદથી અનજીએ અથવા અનજી સખ ચે, તે તેવા પુરૂશ અથવા સ્ત્રીને ઇનડીઅન પેનલકોડની ૪૯૫ મી કલમ અનુઅ. (૧૦ વરસ દેશનીકાલની, અને (નરૂ પરતો) સાથે મોટા દંડની) સજા કરવામાં આવશે.

લગનની નોંધ બાબે—આ કાએદા અમલમાં આ વીઆ પછે, જેબી લગન કરવામાં આવે તેના વીગતવાર મોલાસો, આ કાએદામાં નજાવેલા કોઠામાં લખી, તે ઉપર તે લગનની કીરીઆ કરનાર મોબેદે, જે બે સાખશી ઓની હુજુર તે કીરીઆ કરવામાં આવી હુએ તેઓએ, પરણતાં બેડાએ, અને જે તે એકવીશ વરશની અંદરનુ હુએતે તેમના બાપે અથવા વાલીએ સહીએ કરી, જે શેહર અમથા ગામમાં તે કીરીઆ થઈ હુએ, તીઆં ૧૮૬૪ ના કાએદા પરમાંણે જે રેલસટાર થડાવેલા હુએ તે રે અસંસારની ઉપર, ભરધારની તરફથી ફીના રૂર સાથે, મો કલવી તે સરડીફીકેને તે રેલસટાર રેલસટારનાં પુસ તકમાં નાખે. એ પુસતક માંહેલી નાખ કોઈબી જેવાં ગણેતા તેને રખાડવામાં આવશે, અને જે કોઈ તેવી નાખની નુકલ ફરી લેવા માગશેતા તે રૂર ફી લઈ કરવા દેવા માં આવશે. એવી નોંધ રેલસટાર ઉપર મોકલવાને જે મોબેદ મોકલતી અથવા અખાડા કરશે, તેની ઉપર તે ત કશીર સાબેત થવાથી તેને અખાડાના શુધી જલની અથ

વા ૫૦૦ રૂપીઆ શુધી દંડની કે વખતે એ બનેની સજા કરવામાં આવશે. તથા જે પુરૂશને એ કલમમાં, તે નોખ ઉપર સહી કરવાને ફરમાવેલું છે તેએ જે બહી જોઈ ને અથવા ગફલતથી સહી ન કરશેતા તેમને ૧૦૦ રૂપી આ શુધીના દંડ કરવામાં આવશે. તથા એવી જાતની ખો ટી નોખ ઉપર જે સખશો બહી જોઈને સહી કરશે, તે તે જુનાહ સાબેત થવાથી તેમનાં ઉપર મોટા દસ્તાવેજ ઉભો કરવાને (શિરનીરો) અનેઆએ લાજુ પાડવામાં આવશે, અને તેને માટે તેમને ઇનડીઅન પેનલકોડની ૪૬૬ મી કલમ પરમાંણે (૭ વરસ દેશનીકાલની અને વખતે તેની સાથે મોટા દંડની) સજા કરવામાં આવશે. તથા જે રેલ સંસાર પોતાના દસ્તરમાં એવી નોખ કરવામાં બહી જોઈ ને કે ગફલતથી ચુક કરશે તેને ૧ વરસ શુધી કેદખાનાની અથવા ૧૦૦૦ રૂપીઆ શુધીના દંડની, કે વખતે એ બનેની સજા કરવામાં આવશે. તથા જે કોઈ સખ શ એવી નોખમાં બહી જોઈને કોઈ ફેરફાર કે કોઈ એવા ન બીએ ડોઝા કરશે તે, જે તે સખશ કોઈ ખાનગી સખ શ હશેતા તેને ૨) વરસ કેદ ખાનાની, અને જે તેવી તક શીર કરનાર રેલસટાર પોતે હશેતા તેને ૫) વરસ કેદખાનાની અથવા ૫૦૦ રૂપીઆ દંડની, બનેની, સજા કરવામાં આવશે.

ખોટાં લગન સારવાની સજા બાબે—જે કોઈ મોબેદ બહી જોઈને, આ કાએદાની સરીએતથી ઉલટી રીતે યતાં લગન સારી આપશે અથવા તેની કીરીઆ કરશે તેને ૩ મહીના કેદખાનાની કે ૧૦૦ રૂપીઆ દંડની કે વખતે બનેની સજા કરવામાં આવશે.

નેઆએ કરવા બાબે—એ બાબેની ફરીઆરો સાં ભલવાને અથવા ચુકાલ કરવાને ફરકે શેહેરમાં તથા પરગણામાં એક જુદી કોટ કરવામાં આવશે, તેને "પારસી મેટરીમોનીઅલ કોટ" કહેવામાં આવશે, એવી કોટરો મથેની યુંબઈ, મથરોઅ અને કેલકતાની કોટરો અખીઅ કહેવાશે, અને તેમાં નેઆએકરતાની નગાએ તીઆંની હાઈ કોટરોને વડો નડન બેસશે, અને તેની સાથે ૧૧ પારસીએ, જેમને "ડેલીગેટસ" કહેવામાં આવશે તેએ (જુરીની માફક) બેસશે. બંધવો અથવા બંધવી તકશીર વાર છે કે નહી તે એ અગીઆર પારસીઓં ગેડવશે, અને તે જુનેગાર થડીઆ પછે નડન તેને સજા થડાવશે. એ તરહે શેહેર સીવાએ બીજા શેહેરો તથા પરગણા ઓની કોટરો નાની કહેવાશે, અને તેમાં નેઆએકરતાની નગાએ તીઆંની જલા કોટરોને નેઆએકરતા બેસશે, અને તેની સાથે ૭ પારસીઓ ઉપર લખીઆ પરમાંણે કામ કરશે. એવા ડેલીગેટોને માટે પરસીઓની માંથી ૩૦ અને જલામાંથી ૨૦ પારસીઓને સરકાર પો તે પસંદ કરી ગેડવશે, અને પછે તેમાંથી દરે વેલાએ ૧૧ તથા ૭ નજુને નેઆએની ખુરશીએ બીરાંનેતા નડન વારાકરતી કોટરમાં બોલાવતા બંધે. એ નેમનુકલ આંબેર કોઈ (ડેલીગેટ) પોતાની ખરજથી કે કોઈ અડઅલ અથવા સખબધી પોતાને આંબેરોડે નહી તીઆંવેર તે કાએદા સર્વામાં આવશે, અને તેવાં સખશો સંસ્કારી નોકર તરીકે ગણાશે. જે ને વકીલા બીરીસટરો વગેરે હાઈ કોટરમાં કામ ચલા

વતા હોય્ને તેમને એ કોરટમાં પણ કામ ચલાવવાનો હુકમ છે. એ આયેના મુકદ્દમો જે નગામાં વાદી તથા પરતીવાદી હોય તેને નગાની કોરટમાં માંડવામાં આવશે, પણ જો બંધેલા બરોડીય ઇનડીયા છોડી નાહાસી-ગમ્મેઓ હોય્ને, જે નગાએ વાદી તથા પરતીવાદી બને સાથે છેલાં રહેવામાં હોય તે તીઆની કોરટમાં માંડવો.

તલાકના હુકમ બાબે—૧ હુરેક પારસી સ્ત્રી અથવા પુરૂશ લગનની વેલાએ દેવાનાપણાની હાલતમાં હોય્ને; અથવા તેની તેવી હાલત લગન પછે જેમની તેમ રહેલી હોય્ને, અને બાહી જેઇને તેવી સ્ત્રી અથવા પુરૂશના તેવી હાલતમાં લગન કરવામાં નહીં આવ્યામાં હોય્ને, તે લગન કોરટના હુકમથી રદ થઇ શકશે, અને શામલી યોરડુવાલને બીજી ભરથાર અથવા સ્ત્રી કરવાનો હુકમ મલશે. ૨—જે પુરૂશ અથવા સ્ત્રી, કુદરતી બનાવથી મરદખાવા અથવા સીપણામાં નહીં હોયે, તે બેઆથી એકની ફરીઆદ ઉપરથી, સાબેત થતાં ફરીઆદ કરનારને તલાક મલશે. ૩—હુરેક પુરૂશ પોતાની સ્ત્રીથી અથવા હુરેક સ્ત્રી પોતાનાં ભરથારથી એવી રીતે દુર બંધે, અથવા ગેરહાજર રહેશે, કે ૭ વરસ થી તેના કેકાણાની કે હુદ્દમ્યાતની કશી ખબર મલે નહીં, તે સાત વરસ પુરાં થયેઆં પછે, સ્ત્રી અથવા પુરૂશે, કોરટમાં અરજ કરવાથી, સાબેત થતે, કોરટથી તલાકને ઇખ્યાને તે લગન રદ કરી ફરીના બીજાં લગન કરવાનો હુકમ મલશે. ૪—હુરેક પારસી પુરૂશ કોરટમાં એવી ફરીઆદ કરશે કે તેની સ્ત્રીએ લગન થયેઆ પછે કોઇ પારકા પુરૂશ સાથે બદ્દેલી કરી; અથવા હુરેક પારસી સ્ત્રી કોરટમાં એવી ફરીઆદ કરશે કે તેના ભરથારે કોઇ પરલેલી કે કુમારી સ્ત્રી સાથે (વે સીઆ સીવાએ) બદ્દેલી કરી, તથા હુરેક સાથ એવું બંધેલીનું કામ કરી, તે તે ફરીઆદ કોરટ સાંભલશે, અને તે સાબેત થવાથી, તેમનાં લગન કોરટ રદ કરશે, અને ફરીઆદ કરનાર પુરૂશ અથવા સ્ત્રીને તેના આગવાથી બીજી સ્ત્રી અથવા બીજે ભરથાર કરવાનો હુકમ મલશે. એવી જાતના મુકદ્દમમાં, જે સ્ત્રી સાથે કે કુરૂડી બદ્દેલી કરી હોયે, તેની પાસે, યદ્યપ્ત જેતાં, તે મુકદ્દમા ચલાવવાનો સમયો અથવા થોડો ખરમ કોરટ અપાવશે. ૫—હુરેક ભરથાર પોતાની સ્ત્રી ઉપર એવું યાતકીપણું ગુજારશે અથવા એવી માલ ચલાવશે કે જેથી તેની સ્ત્રીનાં જીવ જેખમમાં આવી પડે એવું કોરટને લાગે તથા તેવાં યાતકીપણામાં તે સ્ત્રીને તેના ભરથાર પાસે રાખવી કોરટને નાદરૂસત લાગે; અથવા હુરેક ભરથાર પોતાના તથા પોતાની સ્ત્રીના મકાન પર વેચીઆને લાવે તથા રાખે તે, તેવી સીએ કરેલી ફરીઆદ સાબેત થતે, તેના આગવાથી તેના લગન કોરટ રદ કરી તે સ્ત્રીને બીજે ભરથાર કરવાનો હુકમ અપાશે. પણ એવી જાતના તલાક ચેલવવાના સમયા મુકદ્દમમાં કોરટે આતરી કરવી જેઇએ કે તેવા સી ભરથારે સંપ કરીને કે એવી જાત રીતે તે મુકદ્દમો માંડેઆ નથી, તથા મુકદ્દમો માંડતો જાગે વીલમ લગાડીએ નથી, તેમ કોરટે તલાકને હુકમ અપાવે, અગર નહીંતે નહીં અપાવે. એવી જાતના તલાકને મુકદ્દમો કોરટમાં ચલાવતી વેલાએ તે સ્ત્રીને પોતાનું પેપણ કરવાની કે મુકદ્દમો આગલ ચલાવવાની જે અપાવી ન હોયે, તે સ્ત્રીના આગવાથી, કોરટે તેનું ભરથાર

પાસે તેની કુલે આએપતમાંથી તેનાં પાંચમાં હીસા પરમા હો દર મહીને અથવા અથવાડીએ ચોકસ રકમ અપાતી કરાવવી. એવા મુકદ્દમમાં જે કોરટના ધેઆનમાં આવેતો તલાક અપાવવાનો હુકમ કરવા આગમ્ય તેવી સ્ત્રીને માટે તેના ભરથાર પાસે ચોકસ રકમને ઉમકે અપાવવો, અને તે ઉમકો કોરટે તરસટીએ થેડવી તેમના સવાધીનમાં આપવો.

સંબંધ રાખવા બાબે—હુરેક પુરૂશ પોતાની સ્ત્રીને તજને અથવા હુરેક સ્ત્રી પોતાના ભરથારને તજને દુર રહે, તથા સંબંધ રાખવાને ના પાડે, અને તેમ દુર રહેવાનું તથા સંબંધ બંધ કરવાનું કશું વાનથી કારણ નહોયે, તે જેલે એવો સંબંધ બંધ કરીએ હોયે તેને તે સંબંધ રાખવાનો કોરટે હુકમ કરવો; અને જે તે હુકમ થયેઆ પછેથી તે વેા પુરૂશ અથવા સ્ત્રી સંબંધ નહીં રાખેતો તેને ૧ મહીના થી કોરટમાંની અથવા ૧૦૦ રૂપીઆં થી ૬૬૩ની જે વખતે બનેની સજા કરવામાં આવશે.

ફરીઆદ સાંભલવા બાબે—આ કાએદામાં ફરમા વીઆ પરમાલેની ફરીઆદી કોરટમાં માંડતી વેલાએ જે ભરથારની ઉમર ૧૬ વરસ અંદરની અને સ્ત્રીની ઉમર ૧૪ વરસ અંદરની હોયેતો તેવી કોઇ જાતની ફરીઆદી કોરટ સાંભલશે નહીં. આ કાએદામાં બહાવીઆ પરમાલેની ફરીઆદ વાદી કે પરતીવાદી, હુરેકની ગરજ બંધ બારલે ચલાવવાની હોયેતો તે બાબે અરજ કરવાથી તે ફરીઆદ બંધ બારલે સાંભલવામાં આવશે. એવી જાતની ફરીઆદના દસતાવેન ઉપર ૩૨ રૂપીઆનો સંસામ્પ માર વેા જેઇશે. એવી જાતની ફરીઆદીના પારસી ઝેટરીમોની અલ કોરટમાં થયેલા મુકાદા ઉપર કોઇ મોરડુવાલ રાજ નહીં હોયેતો તેણે તે આયેની ૩ મહીનાની અંદર હાઇ કોરટમાં અપીલ કરવી.

અરજનાર શેલજ બાબે—અર કરાર પરમાલે હુરેક નેકું હુડું પડેઆ પછે જે બધાં હોયે તેમો ૧૬ વરસનાં થાએ તીઆવેર તે પછ; તેમને તથા કેલવણી અપાવવાનો કોરટે બંદો લઇસલેલી વ કાઉનરીને સ્ત્રીને બદ્દેલીના અનુચાં ઘણાં કાએલ મેમબરોએ રથારથી હુડો કરવામાં બધાં થુધારો કરી, નામદાર ગવરનર મીલકત હોયે, તે તેમને તા ૦ થી એપરેલ ૧૮૬૫ ને દરૂસત લાએ તેમ હી ૧૦ થી ફરીઆત તા ૨૦ થી એપરેલ ઉપરથી, આ ચોપાનીઆં આયેને માટે નીચે પરમટ કલિ જેની ઉપર ૬૬૩ ના અવેલાને નીચે નીચે નાંમ—એ ધારાને ૬૬૩ નહીં આપે, અને તેની વચ્ચે લાક સંબંધી, અરટે કાહડી હુરરામ કરીને તે માંથી વચ્ચે આવીડે જે નમુલ નહીં થઇ શકેતો ૬૬૩ના પરમાણ પરમાલે ૬૬૩ નાની સજા કરવામાં આવે.

એ કાએદા તા ૦ થી સપ્ટેમ્બર ૧૮૬૫ ને સી નથી અપાવવામાં આવશે. આ ધારાને માતરે અમતએમ સારે અરારે પરમટ કરીઆઇ.

પરચુટણ.

ભાણવાનોગ ખાખદો.

તલવારની ભેટ—ઉત્તર અમેરિકાની ફોર્મના સરદાર નેતરલ બેંકસને આ માણ લગાઈમાં જુદી જુદી વખતે કેટલોક તલવાર ભેટ આપવામાં આવી છે, તે બધીની કિંમત ૪૫૦૦૦ રૂપીઆની થઈ છે.

ફેલવણીની કીમત—આખાં ગરેટ બરીટનમાં, વીદી આ હુનરની ફેલવણીને માટે, ગમેઆં વરસમાં ૧૩૧૧૬૧૮૦ રૂપીઆનો ખરચ થયેઆ હતા.

હુવાથી વણત—વણવાનસ સાંચા, જે હાલમાં બાક ના સાંચાની ખદરથી માલે છે, તેને બદલે હુવાના જ્વેરથી મલાવવાને એક યોમસ પેન નામના એનજનીઅરે શોધી કાઢીડી છે. એ પરમાણે વણવાનુ કામ મલાવતાં ઘણજ આમાં માણસો લાગી શકે.

આગનો ઉપાએ—આતણ ઉપર પાણી નાખવા ક રતાં પીધેલો નવસાગર નાખવાથી ઝટ બલતું છુગાઈ જા મે છે, એવું હાલ એક અંકસમાતથી જણાઈ આવીડી છે. એક ઘાંધીની કુદાનમાં, કાંઈ બનાવથી પાટીઆની ભાંએ સલગી ઉડી, જે ઉપર બધા જણ બાલદી બાલદીએ પાણી ના મવા મંડી ગમેઆ, પણ બલતું નરમ પડીઈ નહીં. તે વામાં તે ઝાંધીની નજર એક બાલદીપર પડવાથી તે પણ તેણે ઉંચકી તેમાં નાખી, જે કરતાંજ તતકાલ સઘણું બલ તું હાલવાઈ ગઈ. તે જોઈને બધાને અનન્ય લાગીઈ. પણ પછે તેપાસ કરતાં બાલમ પડીઈ કે, તે બાલદીમાં પા ણી નહી પણ પીધેલો નવસાગર હતો.

નેપોલીઅન એક ઘડીઆલથી બીધો! નાગીએ શાહાનશાં નેપોલીઅન મોનાપારટ, જરમનીપર મદાઈ કર તો વેલાએ, પરશોઆના પાદશાહાનાં મેહેલમાં સુતેલા હુ તો, તેવાંમાં એકાએક રણસીંગડાં આવ્યાને નીકલવાથી તે લડકીને ઉડીએ, અને અચરત થઈ આસપાસ જેવા લાગો કે, રણનાં મેદાનમાંનાં સરખાં રણસીંગડાં અહીં છી આં વાગે છે! તેની સામનાં સઘલાં માણસો પણ ગભરાટ માં પડીઆ, પણ તેવાંમાં એકાએક તે સઘણું સુપ થઈ ગઈ, અને શેડેવારે બધા યાજા ઉઘાઈ ગમેઆ. વલી શેડેકે વખત ગમેઆ પછે ફરીને તેવા આવાજ નીકલી આ, જેથી ફરીને શાહાનશાહા નેપોલીઅન તથા તેનાં માણસો અબધી જાગી ઉડીઆ, અને વલી અચરતીમાં પડી વીધાર કરવાં લાગાં; તેવામાં ખામ પડીઈ કે, જે આરડામાં નેપોલીઅન થુતો હતા, તેની પાસેના આરડા માં એક ઘડીઆલ-હુ, જેમાં કલાક વગવાની અગાઈ એ વા આવાજ નીકલતા હતા. એથી એક નવાઈ શરખી ઠેરવાત રહી ગઈ કે, શાહાનશાહા-નેપોલીઅન એક ઘડી આલથી બીધો!

વાહાણ લાગવાનો ઉપાએ—માણસોને દરીઆની મુસાફરી કરતાં જે વાહાણ તથા આગબોટ લાગે છે, અને તેઓ આજની જેવા થઈ જાયે છે તેનો ઉપાએ હાલ એક ડાકા મેપમેને નામના વહદે શોધી કાઢાડીએ છે.—તે એક ખરડાના હાડકાં ઉપર આઈસ માંધણું.

બચાંનો ખોરાક—કેટલાક વહદાએ એવું મત પરગ ટ કરીઈ છે કે, નાહાના ઠોકરી તથા ઠોકરીમી, જેઓ સહ વાના સકારાં મહે ઉંઠે છે, તેમને દાહાડામાં ચાર વાર યો રાક આપવાથી તેમની તંદોરસતી ઘણી સારી રહે છે; અગ ર નહીતો લયરી જાયે છે.

પકવાન વગેરે બનાવટ.

એક સસતું પુડીંગ—એક રતલ ઘઉંનો આરો, એ ક રતલ અરબી અથવા ધી, પોણા રતલ ખાંડ, અરધો રત લ દરાખ, એ સઘલાંને એકઠાં મેલવી, તેમાં, એક રતલ પ મોટા અને એક રતલ ગાજર બાકી અસલીને નાખી, સઘલાં ને સારી પેઠે મેલવી રેવું, અને મેલવાનાં સાથે જરા પાણી ભેવું. પછે તેને એક વાસણમાં મેલીને તેને આઠ કલાકવે ર ભડીમાં જુનવું, અને પછે કામમાં ભેવું.

બોખાનું કશટર—ચાર મોટા અથવા ભરી મોખાનો આરો લઈ પરથમ તેમાં અરધો અથવા તબ મેલવવો, પછે એ ઈડાને ખુબ ચારવીને મેલવવાં પછે તેમાં રોહોડ પેટ ૬ થ મેલવવું, પછે તેમાં એક ઝીણું વાઈન ગલાસ ભરીને બરાતડી અને થોડાંક બદામના તેલના રીપાં નાખી, પુ રતી ખાંડ નાખી સઘલાંને ખુબ મેલવવું. પછે તેને એક વાસણમાં રેડી અરધી મીનીટ વેર ચુલા પર મેલવું, અને તે સઘણે વખત તેને ચારવતા રહેવું, કે બધાઈને ગાંગડા નહી થઈ જાયે. અરધી મીનીટ પછે હો ઉતારી એક બી જા વાસણમાં રેડી રેવું, અને જાઆંવેર ઠંડું પડે-તીઆંવે ર ચારવીઆ કરવું; પછે કામમાં ભેવું.

રચુલ વારતા.

કોઈએક ભંગો નંગલમાં ઘેસીને ભાંગ મુરટો હતા તેવાંમાં ઝાડીમાંથી એક હરણ નીકલી આવીઈ અને તેની પાસેથી ઠોડી ગઈ, જેના આંચકાથી તેની ભાંગની કુંડી ઠોલાઈ ગઈ. એ જોઈ તે ભંગી મોલીએ, "બચાં, હું તુંને એ બાબે થું કહું? તારા સુરખીને નર્ધને કહું." કેમકે તે હરણનું નાહણું કદ નર્ધને તેને કોઈ મોટાં ચોપખાનું બ ચું સમજાએ! તે પરમાણે તે પોતાના હાથમાં ભાગેલી કું ડી અને સોટો લઈ તીઆંધો ઉડીએ, તે પાસેનાં એક કા મમાં ગમેઆ, અને તીઆં હરણને ખલતાં આંવે એવાં; કે ઈ મોટાં પરાણીની શોધ કરવા લાગો. તેવામાં તેની નજરે એક ગઈ પડીઈ, જે પેલા હરણને સેહન સાહાન મલતું આવાવું જોઈ સમજાએ કે એલ પેલાં બચાંનો સુરખી હરો. અવું સમજ તેણે તે ગવેડાંના આજેકની આમલ નઈ તે વી

શે ફરીઆદ કરી કે "ભાઈ, આ તારાં જનાવરના છોકરાં એ મારી ભાંગીની કુંડી ભાંલ નાખી." તેનાં ઉત્તરમાં તેને તપાવીએ" કે, ભાઈ તે મને-શું કહેછે, તે ગપડાને બંધન કરે!" એ સાંભળી તે ભાંગી ગપડા આગલું બંધ તેની પી ડ કોઈ મોલવા ગયેઓ પણ તેવાંમાં ગપડાંએ ચોંકીને બં ને પગની ઘાત એવાતા મેરથી તે બીમારાના પેટમાં મારી કે કલ ખાઈને નીમે મેસી ગયેઓ. પછે યોડાવારમાં ઉ ડીને મોલીઓ "જેના યુરખી એવા આડા, તેના બમાં આ ડાં હોએ તેમાં નવાઈ શું!" એટલું મોલી તે બીમારો તીઆંથી માલતો થયેઓ.

અવખતે આ ભાંગીનું કામ મેવકુશાઈ ભરેલું છે, પણ તેના હેશા મોલ યજ્ઞન અપકલ ભરેલા છે: જેના વડા પા પરાં નહી હોએ, તેવાં બમાં કરી પાપરાં નીકલે નહી.

સમશીઆ.

(કીરિટ હંદ.)

(૧) સનન સાંભલ વાત હુમારી હુમે જન પાંચ સગાં ભાઈ મેનન;
પાંચ હથે પણ પાંચ નથી પણ સાતન સાપ રહો દિન રેનન.
સાત મથે પણ મે જન ભાઈ અને માર મેન નપુસ ક એકન.
વાણિ વરી સુનિ ઉતર રે ત્રટ ધારિ અને ધિર ઘાવિ વિવેકન.

(મનહર હંદ.)

(૨) ખસી ખસી આપે પાસ, હસી હસી નામે પાસ,
મોરી મોરી આપે આસ, લપટ લગાવીને.
ભારી ભારી મોરે મોલ, સારી સારી કહે તોલ,
નામી નામી નમન, અનાવે રે હગાવીને.
ધીમે ધીમે લેઈ હાપ, સીમે સીમે માલો સાપ,
મોડી મોડી કરે વાત, જઈ એક મુલમાં.
કસી કસી બધે બધે, કસી કસી કાપે લકે,
કસી કસી બધે, હસી. હંકે અનારે કુલમાં.

ખોલાસો.

(૧) હાઈડોનન અને આકાસીનન એવાસ.
(૨) ને. પંડી. અન: રસા નસા: ધ: હસા: મેલોલી
અન કસાનસોતો પારકુહા.

સમાજ ઘાલ.

સમાજ સમાજ સમાજ સમાજ સમાજ સમાજ
સમાજ સમાજ સમાજ સમાજ સમાજ સમાજ
સમાજ સમાજ સમાજ સમાજ સમાજ સમાજ
સમાજ સમાજ સમાજ સમાજ સમાજ સમાજ
સમાજ સમાજ સમાજ સમાજ સમાજ સમાજ

શુભમ સરસ ગાલીઆ બિહાઆરે:
બહુ મહિ મોતીના ચોક પુરાઆરે. ૨.
મળકતી પુરસીઆ માંડીછે ખાસીરે;
પટ્ટના ઉલેમ રણાએ પ્રકાશરે. ૩.
તખતા ને હાંડીઓ નેઈ મન હુરખેરે:
જમરૂપ રંગે કિરણ રંગ સરખેરે. ૪.
રમકડાં જુગતે ધવીં મોવા નવાંરે;
અગણિત મિત્ર છે મન હુરે એવાંરે. ૫.
રૂડાં મેલ ઉપર રૂપાના યાજરે;
રૂડાં તેમાં પાનના બીડાં રસાજરે. ૬.
શિશીઓ યુગંધિની શોભે છે પાસેરે;
સુખ ધણુ ઉપનંદે એની સુવાસેરે. ૭.
તથા જુઓ કલના હાર ને તોારે;
શુભિપલ મોટી શુલાખના મોારે. ૮.
એવા એવા શણગાર સુંદર છાન્યારે:
રૂડી રીતે સાંભન આવી બિરાન્યારે. ૯.
સારા સારા સાહેબ મેડા છે સાથેરે;
જ્યે રૂડી શુદ્ધિ દિધી રીનતાથેરે. ૧૦.
મોરા મોટા શેક મળી મેડા સાઆરે;
જેના અંગ ઉપર અરકશા જાઆરે. ૧૧.
સુખના પ્રકાશ તે પસરાઈ પચારે;
નિરખગિરિ શિખરો ઉપર ઘણિ ઉચારે. ૧૨.
નિરખતાં મેહુભયોં રિસે નેજારે;
મળકોં છે શાંત વરે અપારે વેણારે. ૧૩.
ગમનમાં તારા મંડળ નેજુ ગણિખેરે;
બલિ શોભા શાંતતણી એવી ભણીએરે. ૧૪.
રિસે રૂડી સૌની અમૃત ભરી ફણિરે;
વનિ જેને આનંદની ધાય વૃણિરે. ૧૫.
ભયોં ભયોં ભાયણ સુખવધી ભાખેરે;
કરતાં કલ્હોળ કયાથ ન શખેરે. ૧૬.
ધન ધન આન દિવસ એવું ધારોરે;
નેઈ આન સુદન ધનો જનવગોરે. ૧૭.
સખિ આન કાન ઉતમ એવું ધારોરે;
વિષ વિરે વિષ વિષ વખણારે. ૧૮.
આનતો ઉદારતા શખેરે એવીરે:
કિરતી વધારો ભણના જેવીરે. ૧૯.
આવો રૂડો અવરુર રૂરિ અધિમ આવેરે;
એવું અણિ ઉમરૂડો ઉર ઉમરૂવેરે. ૨૦.
ભણે એવ: ઉમરા મુખ અવતરોઆરે;
એણે મોનાં ભગનમોં ઉકાર કરીઆરે. ૨૧.
પણુ ફરી આપણી અપણી મજારે;
આવ: અવા શિવસ સૌને દેખારે. ૨૨.
રૂડાં રૂડાં મૌન મનોહર અણિરે;
હાઈડાન અનહર હુરખિત અણિરે. ૨૩.
રશ્મને મેંભિ મેંજુખ ભામેરે;
રિસે એવી અણિમ ૧૭૧૨૨. ૨૪.

સ્ત્રી વ્યાધ.

સ્ત્રીની વક્ત્રદારી અને વચન.

એક વારતા.

પરકશણ ૫ મું.

મીતરનો દગો.

મીને ઘણાં હોસંગ અને પસંગ બંને સાથે વાત કરવાને અને એક બીજાની ખબર અંતર પુછવા લાગાં. પરથમમાં હોસંગ બોલીઓ, "કેમ પસંગ આપણે તીઆ બધાં થું કરેછે, અને તારી વાહાલીની કેવી ખબર છે તથા તમારો બંનેનો પીઆર કેમ છે?" તે સાંભલી પસંગ બોલીઓ, "લાઈ મારી પરીતની વાતથીતો તને કંટાલો આ વે છે. હું જાણુ છું કે પરીતની વાત સાંભલી તું ખુશી થતો નથી." "હા, પસંગ," હોસંગ બોલીઓ, "પણ તે વખત હવે બદલાઈ ગયેઓ છે. પીઆરને મેં આગલ ઘણાં ધીકારીઓ છે; નેટલો મેં તેને ધીકારીઓ છે તેટલો તે હવે મારી પર વેર લેતાં મારી ઉંધ અને લુખ પણ લઈ ચુકી છે. એા લવા પસંગ, પીઆર એક ઘણાં મોટો કુરેશતો છે. તેની ગેરહાલરીના નિવું કુખ અને તેની હાલરીના નિવું કુખ ફનીઆમાં બીજું કશું મને લાગતું નથી! હવે મને પીઆર સીવાએ બીજી કરી વાત ગમતી નથી; હવે આ જ હું તેના માતરે નામને ખાતર માડું ખાવાતું અને સુવાતું સમજું લુધી જાઉં છું." હોસંગનાં મોડાંમોઢી આંવા સખદો સાંભલી પસંગ ઘણાં ખુશી થયેઓ, પણ જો મો તે તેના શબદોથી ખુશી થયેઓ તેવો તેની હાવા હાલ તપી ખુશી ન થયેઓ. પસંગ જો કે હોસંગનો એક સહ ધી સરસ અને વાહાલો મીતર હતો, અને તે બંને જન વચે સગાં લાઈ લાઈ કરનાં વધારે પીઆર અને સંપ હ વો, પણ અકુશોસ! પરીતી; પરીતી, જે માહેતો સુરજ અને મંદર એ બેને સાથે મેલવે, અને માહેતો આટલાનટી કે અને પાર્સીકીક સરખા મહાસાગરનાં સંપે એકઠાં રહે પાણીને જુદાં પાકી વચે મોટા પરવતો ઉભા કરી દે, તે એક એ મીતરોનાં દીલને છુટાં માડવાને કેટલો વી લમ લગાડે? માણસ જે પોતાની નમલાઈ અને નીમ

ખહુરામીને માટે આએ ફનીઆની સપાટી ઉપર તેની શરૂઆતથી પરખીઆત થઈ છે, તેનું અચું એક પસંગ પોતાના મીતર સાથે, પોતાના દીલની નમલાઈએ, નીમખ હરામી કરે તેમાં નવાઈ શી? પણ આખરે, આખરે સમાધ અને એકીનદારીન કૃતે મેલવવાની અને નીમખહુરામી ઉપર શરમ, અને ધીકારના વરસાદ સીવાએ બીજું કશું વ રસવાતું નહીં.

હાઆરથી પસંગની નજરે શીરીનખાતું પડી હતી, તીઆરથી તે પોતાની શુષ અને શુષ લુધી ગયેઓ હતો, અને તેની તનથી વાહાલી જીલીકા, જેના વના તેને એક ધડી નહીં માલવુ હતું, અને જે તેને એક ઘણાં જોએ આ વગર આંધલી બની જતી હતી તેનો પીઆર તથા તે નો પરાણુહીતુ સનેહી હોસંગ, જેની સાથે અતીઆરશુધી, પાણી અને માહલીની માફક રહેલો હતો તે મીતરમાં, એ સમજું સમીસાંભના વાદલના રંગની માફક એક પલવાર મા જવું રહીઉં, અને શીરીનખાતુના પીઆરમાં પડી તે ની જુદાઈના જખમથી પોતાના જગરને ઝેરવવા લાગો. અને એટલો અધીરો બની ગયેઓ કે તે પોતાનો આવો સુરખાઈ ભરેલો વીમાર એકદમ શીરીનખાતુ આગલ જાહેર કરે, પણ તેવામાં તેના ખનખાહેલી ખંધાઈ આડે પડી અને તેને ધીરજથી હોસંગનો ગર લેવાને ભવામણ કીધી.

હવે આણીગમ બનાવ એવો બનીઓ હતો કે, હોસંગ અને શીરીનખાતુએ પોતાની વાંત પાદશાહામી વધારે વાર છુપી રાખવાને દરૂસત ને વીમારીઉં, કેમકે જેમ જેમ ઘણાં જતા હતા, તેમ તેમ તે મુંદરે રાજકુવરીનાં લગન શામ સાથે કરી આપવાની ગોઠવણ મનજુત થતી જતી હતી. અલબત્તે આગલ લખીઆ પરમાણુ શામની માલ ચલણ તથા સવલાવ એવો ન હતો કે તે રતીભારખી શીરીન ખાતુનો ભરથાર થવાને લાએક થાએ; તેથી તે તેનું નામ સાંભલી કંટાલો ખાતો. અને તેની સાથે પરણવાનાં વાત સાંભલી થયર કાંપ તી. શીરીન સારીપેકે સખતી હતી કે, ભરથાર તે કું અને તે કેવો કરવો જોઈએ; તે સારીપેકે જાણતી હતી કે જ્યાં અને લાએક ભરથારથી જાંદગીનાં અંત થયું કેવું શુખ મ લે છે, તથા કટંગા અને નાલાએક ભરથારથી અંતના ઘણાં શુધી કેવું કુખ વેડતું પડે છે. તેની પકી ખાતરી હતી કે, જો તેનો જનમનો સાથી શામ થયેઓ તો તેના ઘણાં કદી શુ ખમાં જનાર નથી, અને તેની આંખમાંથી આંસુ કદી શુ

કાનાર નથી. જેમ હરેક વસતુને વાખવાથી તેનો સવાદ નજાવ્યે છે, તેમ હરેક માંસુને વાપરવાથી તેનો ગુણ નજાવ્યે છે. જેમ ઘણક નવાવરોમાં સવાસથી પોતાને લાએક શીકાર શોધી કાઢાડવાની શક્તી હોય છે, તેમ સીએમમાં વાપરવાસથી પોતાને લાએક ભરધાર શોધી કાઢાડવાની કુદરતી શક્તી હોય છે. તેજ પરમાણુ શીરીને બનેને વાપરવાથી નેઈ લીધું હતું કે, તેને લાએકને ભરધાર શામ નથી પણ હોસંગ છે. તેને મુખનાં સાગરમાં તરાવનારો આખી દરબારમાં એક હોસંગજ ન છે, તેથી હોસંગની સલાહથી શીરીને એક દોરથે પોતાનાં ભરમનો બાલાસો પોતાનાં આપ પાદશાહા આગલ કીધા, અને તે ખાહલ રાખવાને તેની પાસ માંગી લીધું. પણ એ વાતમાં પાદશાહે તદન નારાજ બતાવી, અને ખોલી રીતે શીરીને નજાવીઈ કે એમ કદીથી બનનાર નથી; શામ સીવાએ બીજા કોઈની પણ સાથ તેને પરણવાનાર નથી, પછે તે ગમે તેવો હોએ. શીરીને પોતાનાં આપનાં સવલાવથી સારીપેઠે જાણીતા હતી, તેથી તેણે જાણીઈ કે તે જ મોલીએ છે તે કરીઆ વગર રહેનાર નથી, અને તેને અપાર દુખનાં દરીઆમાં હોએઆ વગર રહેનાર નથી, તેથી તેણે એ દલગીરી ભરેલી વાતથી હોસંગને જાણીતા કીધા, અને હુવે શું ઉપાએ કરવો તેની સલાહ પુછવા લાગી. અતે હોસંગેબી નેઈઈ કે પાદશાહા એ રીતે સમજવાનો નથી, અને તે એવું આ હું કાંમ કરવાને ભરા પણ અટકનાર નથી, એથી તેને અતેના અકર ભરેલા દુખને ઉપાએ લેવા વગર બીજું કશું દર સત મુશઈ નહી. બીચારી શીરીને પણ નાચારીથી, અને બીને કરો આરો ન રહેવાથી તે કબુલ કરીઈ, અને મેહલ છોડી મોરતામ તરફ ચાલી નવાને યડાવ કરીએ.

ખોલો બીચારો હોસંગ ! તે હણુ પસંગને આગલની આફક પોતાનો પરોજ ભીતર સમજતો હતો, અને તેનાં દીલ માહેલાં કષટથી તદન મેખમર હતો. જેમ આગલ રહેવું અને તેવું દીલ ખલી ગએણું હતું, અને જેમ એક બીજની ગમે એવી ધુધી વાત એક બીજને કહેતા હતા, તેમજ અતીઆર શુધી સમજતો હતો. તેથી તેનાં કાલાં દીલમાં ઉજેલા કાંટા તેની નબરે નહી પડીઆ, અને તેની અધીએથી પોતાનાં છગરને છુપા ધા લગાડીઆ પસંગના અકર ભરેલા પીઆરમાં કઠાઈ, હોસંગે પોતાની આએ સઘલી ધુધી વાત તેને કહી, અને તેએએ મેહેલ છોડી જવાને કેવી ગોઠવણ કરી છે તેબી કહી, એટલુંજ નહી, પણ રોર ડાંની શીરી વડે શીરીને બારીએથી ઉતારવાની હતી, એને જે તે ક'બરે બીંધીને કરતો હતો તે પણ બતાવી. એવી ગોઠવણ સાંભળી તથા તેને પાર પાડવાની ઈઈકતી જે ઈ પસંગનાં દીલમાં અરેઆઈના એવેતો કારી નખમ લાગો, અને તેની અગન તેને એવીતો બલવા લાગી, કે તે બીંધાનાં દુખને જોડાંનું એકદમ સતીઆનાથ વાલવાને વીચાર કીધો, ઈઆને એ સઘલી વાતથી તરત પાદશાહાને બીંધે કરવાનો ઠડાવ કીધો. પણ તે વેલાએ તે કરવીને નીતરે હોસંગની ચાવને ઘણી પસંદ કીરી, અને તે જાણે તે મ વવાથી મુશી હોએ, અને હરેક બાહોવે તેવું શુખ શોષતો હોએ એવું ડોલ ઘાલી હોસંગને ઘણીક હોમત આપી, અને તેને તેનાં કામમાં ક્તેમ'દી માહી તેનાથી ખુદો ધએ.

જેવા તે નીમખહરામ ખીતર હોસંગથી છુટો ધએએ તેવોજ તે પાદશાહાની હુજુરમાં ગએએ, અને સેનરો બનવીને તેની પાસે મેઠાં. મેસીને પરથમતો અહીં તહીની વતે કાહાડી, અને તેમાં કેટલોક વખત કાહાડી નાખીએ. પછે ભરમમાં ને ભરમમાં હોસંગની વાતનો એસારો કરવનો શરૂ કીધો, અને મોટા હોલ તથા ભારથી, પાદશાહાને દખાવી દખાવીને ખોલવા લાગો કે, જે વાતનો ખોલાગો તે કરવા માંગે છે, તે કરવાને જોકે તેની કુરબ અને વચનથી ઉલટું છે, પણ તે (પાદશાહા) જે તેની ઉપર ઘણો ખં આર રાખે છે, અને તેને પોતાની દખારમાં સઘણું મુખ આપે છે, તેને માટે જે તેને એવી અગતની વાતથી જાણીતા નહી કરેતો તેમાં મોટી નીમખહરામી ગણાએ. એવા એવા ઘણક ખોલાથી પાદશાહાને અધીરો બનાવી મેલી અતે હોસંગને મોટી સાંભલેલી સઘલી વાત, તથા તેની કબરે વીટાલેલી જેએલી રેશમી શીડી એ સઘણું કહી દીધું. અવખતે એ ખોલાસો સાંભલી પાદશાહાને ઘણું દુખ ઉપલઈ; તેમજ પસંગે કરેલી આવી નીમખહરામી વીથે તેને ઘણું અચતર લાગીઈ, અને જોકે તેણે તેને ઘણી અગતની વાતથી જાણીતા કીધો, તેપણુ તેની એવી વી સવાસઘાતે ભરેલી ચાલથી તેને ધીકારવા લાગો. પણ તરતતે તે વેલાએ પસંગનો ઘણોજ ઉપકાર માનીએ, અને તે વાત ખરી છે કે મોટી તેની પસંગનાં કેહેવાપર પુરતો ભરેથો ન લાવતાં ભેતે જાતે તપાસ કરવાનો ઠડાવ કરીએ.

પરકરણ ૧ હું.

હીકમતની આપ્રત.

પાદશાહાને મેવકા પસંગે જે કહીઈ તેની સમાઈ વીથે તેણે પોતે જાતે તપાસ કરવાનો ઠડાવ કીધોતે ખરો, પણ તે કેમ કરવી તે વીથે વીચારમાં પડીએ. અતે કેટલોક વીચાર કરી મનમાં એવું મેડવીઈ કે, હોસંગ સાથ એક કઠાઈ કરવી, અને તે કઠાઈમાં તેનો ભરમ લેવો. તે ઠડાવ પરમાણુ તે હોસંગ પાસ જાવો જાએ છે, તેવામાં તે તેને શામજોન ધએએ; તેવો તેને અટકાવી મુહીઈ "હોસંગ તું ઝડપમાં કીમાં જાએ છે ?" "કેથે નહી સાહેબ," હોસંગ મોલીએ; "મારે ગામ જનારો હલકારો મેહેલની બાહાર ઉત્રો છે, તેને મારા ખીતરો ઉપરનાં કાગલો આપવાને જઈ છું." "તે ગમે એવાં કાગલ હોએ," પાદશાહા મોલીએ, "પણુ ભરા ઉત્રે રહે; મને કાંઈ ઘણાજ અગતનાં કાંમસર તારી સલાહ લેવી છે." એટલું કહી હોસંગને પોતાની પાસે મેસાડીએ, અને તેને ભરમ લેવાને મેડવેલી પોતાની કઠાઈ શરૂ કીધી. પાદશાહા જાણતો હતો કે, શીરીને શામ સાથ પરણવાવાની વાત હોસંગને ખચર છે, તેથી તે મોડાંપર મ'ભીરાઈ લાવી મોલીએ, "હોસંગ, તું જાણે છે કે મારી છોકરોનાં લગન હું શામ સાથે કરવા માંગું છું, પણ તે વાત તે કબુલ કરતી નથી, અને મારા હોકમની વીરૂધ નઈ મોરોસ પકડી મેડી છે. એથી કરી એની ઉપરનો મારો સઘથો ખીઆર ઉતરી ગએએ, અને તેની ઉપર મને ભારે મીડ મહીઈ. તેથી અતે મે એવો ઠડાવ કરીએ કે, હું ધરમાં એક રી

રણી લાઈ, અને પછે એને (શીરીનને) જે કોઈ પરજુવા માગે તેની સાથ, વગર રીત ભાતે પરજુવાની કાહાડી, પેલું. ની જે ખુબશુરતીછે, તેજ તેની રીત દાખલ કાંમ લાંગરો, એકે તેને હવે હું સુદલ ચાહાતો નથી, અને તેને ખારે ક કરવા માંગતો નથી." પાદશાહાનાં મોડાંમાંથી એકાએક એવા શબ્દો સાંભવી હોસંગ ઘણી અચરતીમાં તેમજ નેકરમાં પડીઓ, અને વીચાર કરવા લાંગા કે એ શું નવી આતી ઉભી થઈછે, અને તેનું સેવક કેમ આવશે. પણ રત તેજ પાદશાહાને પુછીકે, "સાહેબ એ બાબદમાં તમે મારી શું સલાહા માગો છો?" તે સાંભવી પાદશાહા બોલ્યા, "મારી સલાહ એક અગતની બાબદમાં લેવીછે; અને તે એકે કે—જે સીને હું હુમલા પરજુવા માગું છું, તે જીવાન અને ખુબશુરતછે, તેથી એકાએક મારી ઉપર ૧૨ થાએ એવું લાગવું નથી, કેમકે હવે હું છેક ઉભરે પોં ડુંચોલા છું. વલી તેનો પીઆર ખેંચવાની રીત, અચારે : જીવાન હોતો, તીઆરનાં કરતાં, હાલમાં તદન બદલાઈ ઇછે, અને તેની અને મુદલ માહીતગારી નથી; અને અખતે વું જીવાન છે, અને વુંને એ બાબે પકી માહીતગારી છે, તેથી તે સીને પીઆર હું કેમ મેલવું તે વીશિ હું તાી પાસે શીખવા માગું છું. એ સાંભલી બીચારો બોલો હો મંગ, તે વખતતા જીવાનોની પીઆર ખેંચવાની રીત, જે રીકે તે સી ઉપર કાંઈ ભેટ મોકલવાની, તેની રોજ મુલાકા લેવાની વગેરે ફેટલીક કહી નહાવી. તેના ઉતરમાં પાશાહે નહાવીકે, તેજે તેની ઉપર ફેટલીક ભેટો મોકલવી પાછી આવી, અને તેની ઉપર તેના બાપનો એટલોતો તપતોછે કે તેની કોઈપી મુલાકાત લેવાતી નથી. તીઆરે હોસંગ બોલીઓ, "એ એ પરમાંજે દીવસે તેની ભેટ નહી રવાતી હોએતો તમારે રાતને વખતે લેવી." તીઆરે પાદશાહા બોલીઓ, "એ વાતતો ખરી, પણ રાતરે તેના ઘરનાં મરણા અજીવ બધે રહે છે તેથી તેમ કેમ અને?" એનો ઉતર તેનાં બોલો હોસંગ સપડાઈ ગયેઓ. તેજે ઘરડાંની પીરીની ભલામણ પાદશાહાને કરી, એટલુંજ નહી પણ સા પોતાના દીવરને ડગલો બનાવી તેને કહીકે, "તે સીડી ખરે વીટાલી રાખી ઉપરથી આવે ડગલો પેટરવો. એ શરો સાંભલેજ પાદશાહાની સઘલી મતલબનો છેડો આ રીઓ. તેજે તરત હોસંગને કહીકે કે, તીઆરે એ તમારે ડગલો અને ઉતારી આપ; પણ તેમ કરવાને હોસંગ આ માકાની કરેછે, તેટલાંમાં પોતાને હાથે તેના ઉપરથી ડગલો કાહાડી નાખીઓ; અને તેવીજ તેની કારે વીટાલેલી ઘરડાંની સીડી, અને તેનાં ખોશોલો શીરીનને એક પતર ની નવરે પડીઆં, હોસંગ ઘણેજ ગભરાઈ ગયેઓ, અને તેવામાં પાદશાહે પેલું કાગલ કાહાડી લઈ ઝટ ઉપેડી તે વાંચીકે, જેમાંથી તેમનો સઘલો ભરમ માલમ પડી આ રીઓ, અને પસંગનું કહેલું સઘલું ખરું પડીકે.

આ હા ! આ વેલાએ હોસંગના ગભરાટનો અને પાશાહાના સુસાનો શો પાડ ! પાદશાહે હોસંગને, તેની એ પી માલને ખારે ઘણાકે ઘણા મારીઓ, અને તેને તરત ભાતની દરબારમાંથી કાહાડી મેલી રાતેરાત કરમાન શેર મોડી નવાનો હોકમ કરીઓ.

કુનીઆનો મુસાફર.

પત્ર ૩૧ મો.

પીઆરાં બેન,

તમોને છેલો પતર મેં આપરીકા મધેથી લખીઓ હતા. તીઆરખાદ તે છોડી, એક વાહાણપર સવાર થઈ ભુમધીઅ સમુદરમાં રહી, અખરાલરની સમુદરકુની વટાવી, આટલાનટીક સમુદરમાં થઈ નીજી ઈઆરકમાં, એટલે અમેરીકા ખંડમાં આવીઓછું. તેમને ખખર હુએ કે અમેરીકાખંડ એટલો મોટો છે કે તે આખો પશચીમ ગોલારધ, એટલે પુરુથવીનો પસચીમ તરફનો આખો ભાગ, રોકે છે. તરણથો ધરસની અગાળી એ ખંડની હસતી વીચે કાઈ બાણુનું ન હતું. અમેરીકા માલમ પડીઓ તેની આગમય ઈજીરોપ, એ શીઓ, અને આપરીકા એ તરણ ખંડ મલી આખી કુનીઆં ગણાતી હતી. અમેરીકા ઈજીરોપ ખંડની પશચીમ દીશએ આવેલો છે, અને તેમની વચે મોટો આટલાનટીક મહાશાગર છે. પંદરમી સદીની આખે રી શુધી ઈજીરોપના મોટો એમજ બાણુ હતા કે, તેમની પશચીમે જે મોટો મહાઆટલાનટીક શાગર છે, તે

અયાગ સમુદર છે, અને તેની પેલીત્રેર કશું નથી. પણ તેવામાં કોલમખસ કરી એક તીકશણુ છુધીનો માણસ નીકલી આવીઓ, જે એવું કહેવા લાગોઃ કે આટલાન ટીક મહાસાગરની પેલીત્રેર કાંઈથી જમીન. હાવી નો ઇચ્છે, માટે નો તેને કોઈ મદદ કરેતો તે વાંહાણુ લઈને જાએ, અને જમીન શોધી કાઢાડે; પણ કોલમખસની એ વાતને સરવે હુચી કાહાડવા લાગા. અંતે કોલમખસ સપેનમાં ગએઓ, અને તીઆંતે વેલાએ ઈસાખેલા નાએ રાણી રાજ કરતી હતી તેને જઈ મલીઓ, અને તેને સમજાવીગી કે નો તે તેને વાહાણુ વગેરેની મદદ કરેતો તે આટલાનટીક મહાસાગરમાં જઈ તેની પેલીત્રેર જમીન શોધી કાહાડે. રાણી ઈસાખેલાના મનમાં એ વાત એકાએક ઊતરી ગઈ, અને કોલમખસને વાંહાણુ તથા ખીજો સરનજમ આપી તેની ધારેલી મુસાફરીએ રવાના કીધા.

એ વખતમાં આટલાનટીક પસાર કરવાની પે હેલી કોગેશ કોલમખસેજ કરી હતી, કેમકે તેની પેલીત્રેર શું હો તેની કોઈને ખખર ન હાવાથી, તેના છે ડોજ નહીં હો એવી ખીકથી તે વખત શુધી કોઈ સખસ વાંહાણુ લઈ તેમાં ગએઓ ન હતો. વલી તે વેલાનાં વાંહાંણો હાલનાં વાંહાંણો સરખાં જખરાં નહીં, અને તે સાથે વાંહાંણુ ખેડવાને હુનર પણ ઘણેજ અધુરો નેથી, એવા એક અબાણીઆ અયાગ સમુદરમાં નોંકાવવું ઘણું મુશકેલ અને ધાસતી ભરેલું કાં મ હતું; પણ કોલમખસ જાને એવાતો હીમતવાન પુરુશ હતો કે તે જરાએ ડરીઓ નહી, અને ઈઆહોમ પોતાનાં વાંહાંણુ આગલ ચલાવીયાં.

એ અબાણુ મહાસાગરમાં થોડાક દીવસવેર તે વાંહાંણોએ સેહલાઈથી મારગ ધાપીઓ, પણ એક ઘણુંદે એકાએક એક એવુંતો શકત તોફાંન ઊઠી આવી ઊં, કે નેથી તેનાં ખધાં વાંહાંણો અને તે ઊપરનાં સઘલાં માંહોસાને છુધી જવાની ધાએતી પડી. એ તોફાંનથી વાંહાંણુ માંહેલા માંહોસા એટલાંતો ડરી ગએઆં કે તેઓએ એકદમ વાંહાંણુ પાછાં ફેરવવાને કોલમખસને ઈચ્છા કીધી, અને નો તે તેમ નહી કરેતો તેને મારી નાખવાની તેઓએ ધાસતી આપી. પણ કોલમખસ જાને ઘણો હીમતી હાવાથી એ ખનાવથી કશી પણ રીતે ન કરતાં સઘલા માંહોસાને સમજાવી ધીરજ આપી, અને પોતાનો મારગ આગવ ધાપવા લાગી

ઓ. એ પરમાંહો શીતર ઘાહાહવેર વાંહાંણો ચાલવા પહે અંતે એક માણસ, જે ઊંચે ઊંચે ઊપર ઊભેલો હતો તેની જજરે જમીન પડી, અને તે મોટા હરખથી થોકાર મારી ખેલીઓ "જમીન! જમીન!" એ ખેલ સાંભલાંજ કોલમખસનાં અને તેના સઘલાં માણસોનાં દીલ હરખથી છુચી થવા લાગાં, અને સઘલા મોટી ઊલટથી ઈર ઊપર આવી જમીન તરફ જોવા લાગા. એ જમીન તેજ અચેરીકા.

જમીન જોતાં આગલ ચાલતાં થોડાક વખતમાં સઘલાં વાહાંણો કીનાસપર આવીયાં, જ્યાં તેમને લંગર નાખી થોખાવવામાં આવીયાં. એ વાહાંણોએ કીનારા આગલ આવેલાં જોઈ, તે જમીન ઊપર જે ઈનડીઅન નાએ જંગલી લોક વસતા હતા, તે શેલાંખં ધ આવીને તીઆં એકાં યએઆં, અને ઘણીજ અચરતીથી તે વાહાંણો તથા તે પરનાં માણસો તરફ જોવા લાગા; કેમકે તેઓએ કહી પણ એવાં માંહોસાને તથા એવાં વાંહાંણોને જોએલાં ન હતાં. તેઓ જાને જંગલી હાવાથી તે વાંહાંણો તથા ઈઊરોપીઅનેને જોઈને તરેવાર વીચાર કરવા લાગાં, અને એવું સમજ્યાં કે એ લોકો આકાશમાંથી, આકાશી મોટાં પક શીઓ ઊપર ખેસી આવીઆ છે! તેઓ ઈઊરોપી અનનાં જેવા ગોરા કે હખશીઓનાં જેવા કાલા નહી હતા, પણ તેમની ચાંમડીને રંગ રાતાસપર હતો, અને તેઓ શરીરે નાગા હતા. અંતે થોરોકવાર રહીને ઘણીક સાવએતીથી કોલમખસ અને તેનાં માણસો આંગમાં શુંદર થોશાક પેહરીને હાથમાં તરેવાર રંગીન તથા ચલકતી ચીજો લઈ કીનારે ઊતરીઆ, અને તે ઈનડીઅનેને ટોખાડી, જે જોઈ તેમને ઘણુંજ આશચરોચ લાગીગી, અને ખીહીતા ખીહીતા તેમની પાસે આવવા લાગીઆ. તેઓ તેમનાં આંગ માંહેલો થોશાક તથા તેમનાં હાથ માંહેલી વસતુઓ જોઈ એટલાંતો અચરતીમાં પડતા કે ખચીત તેમને આકાશી લોક જ માનીઆ.

એ ખાંડ ઊપર ઈઊરોપીઅન આવીને વસીઆ, તેની આગમય તીઆં સઘલા એ ઈનડીઅન લોકોજ વસતા હતા. એ લોકો ઘણુંજ જંગલી હાવાથી તેઓમાનાં ઘણાકતો આંગપર વસતર સરખું પણ કાંઈ પેહરી જાણતા નહતા, પણ જ્યાંએ ઘણા શીઆસો પડેતો તીઆરે માતરે જનાવરોનાં ચાંમડાં તેઓ શરીરપર એાદતા. એ

વા એક ઈનડીઅનનું ચીત્ર તમારી ઊપર ખીડીલ છે, તે જોવાથી-તેમની હાલતનો તમને કંઈક વીચાર આવશે. તેઓ જંગલમાંનાં જનાવરો મારી પોતાનું ગુજરાત કરતા, અને જંગલમાં નાની ગુપડીઓ ઊભી કરી તેમાં સુતા. પણ જીવનમાં ઈ ઈરોપીઅનો તીઆં આવીઆ, તીઆરથી તેમને દાડ વગેરેના લતમાં નાખી તેમની જમીનો લઈ ચેલી, તથા તેમના ઊપર ઘાતકીપણુ ગુજારી માર મારી તેમને જંગલમાં નહુસાડી ચેલીઆ, જીઆરે ઈ ઈરોપીઅનો પેહલા અમેરીકામાં આવીઆ, તીઆરે તેમને ઈનડીઅન લોકોએ મોટાં હેતથી આવવા દીધા, અને તેમની સાથે ઘણી લક્ષમણસાઈથી ચાલીઆ, પણ તેના બદલામાં તેઓએ તે ખાપડાઓને મારમારી તેમની ગુપડીઓ ખાલી નાખી, તેમને જંગલમાં નહુસાડી ચેલીઆ તથા કંઈકને મારી નાખીઆ, અને તીઆની સઘલી જવાના માલેક તેઓ થઈ ખેડા. આજે તેમની ગુપડીઓની જગાએ મોટાં મોટાં શેહેરો ખંધાઈ ગયેઆં છે, અને તીઆં લાખો ઈ ઈરોપીઅનો વસે છે, અને હવે ઈનડીઅનો કથેજ કથે જંગલમાં માલમ પડે છે. જે મ ઈ ઈરોપીઅનોએ તેમની ઊપર ઘાતકીપણુ ગુજારી ઊં તેમ તેઓ પણ લાગ શવતે તેમને છોડતા ન હતા.

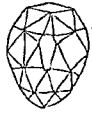

આ ચીત્ર ઊપરથી તમને જણાશે કે કેટલાક ઈનડીઅનો કેવાં ઘાતકીપણુથી ઈ ઈરોપીઅન સ્ત્રીઓ તથા પશુ ખચાંઓને મારે છે !
જે જગાપર કોલમખસ પેહલો ઊતરીઆ તે એક યપુ હતું, જેનું નામ તેણે "ચેનટ સાલવાડોર" કરી આપીલું. એ યપુમાં તેઓ ઊતરીને ફરીઆ, અને તેને ઘણું રસાલ તથા ગાડ પાનથી ભરેલું

જોઈલું. જેમ તીઆંનાં માણસો નવાં હતાં, તેમ તીઆં ઘણીક વનસપતી પણ નવી હતી. તે સીવાએ તીઆં મોના રૂપાની તથા હીરાની ખાનો પણ હતી. શોધક ઘણા રહીને કોલમખસ તીઆંથી પાછો ફરી આ, અને સપેનમાં આવી પોહાંચીઆ. સપેનમાં આવીઆ પછે પોતાની શોધની સઘલી ખખર તીઆંના લોકોને કરી, તથા તીઆંની વનસપતી તથા સુનાં રૂપાં વીચે, પણ ઘણુંક કહીલું, જેથી તવંગર થવાની લાલચે ઘણાક લોકો તીઆં જઈને વસીઆ, અને તેથી અમેરીકા ખંડમાં ઈનડીઅનોને બદલે ઈ ઈરોપીઅનોની વસતી થઈ.

વાહુલાં ખેન, હાલમાં મને ઘણી ફરજદ ન હોવાથી, અને વલી આ પત્ર આટલામાંજ ઘણો લાંબો થઈ જવાથી હાલ તરત તે મોકુફ કરું છું, અને એ ખંડ ઊપર પરથમ ઈ ઈરોપીઅનોની વસતી કેમ થઈ તેની વીગત આવતાં પત્રમાં જરૂર તમારી ઊપર લખી મોકલીશ, જે હું આસા રાખું છું કે, તે તમને ઘણી ગમશે તથા અગતની થઈ પડશે—હાલતો એજ અરજ.
હું હું તમારો,
વાહાલો ભાઈ.

શર જમશેદજી જીજીભાઈ ખારોનેટે ખરીદેલો હીરો.

આએ પાશેનું ચીતર, આપણા નામ દાર શર જમશેદજી જીજીભાઈ ખારોનેટે હાલમાં એક કીમતી હીરો ખરીદીએલું, તેનું છે. એનું નામ શેનસી કરીને છે, અને વજનમાં પચાસ કરડોના છે. એની કીમત ખે લાખ રૂપીઆ આપવામાં આવી છે. આ હીરાની તવારીખ કંઈક ગુચવણુ ભરેલી તેમજ જાણુ વાનગ છે.

એવું કહુ છે કે એ હીરો એક વેલાએ ખરગન ડીનો ડીલક ચારલશ ધી ખેલકની તોપીમા જડેલો હું તેને જેણે તે ૧૪૭૭ માં નેનશીની લઘઈમાં ખોચીઆ. તાહાર પછે એ હીરો ૧૪૯૨ માં ૫૦૦૦ ડીલકટસ વાણતે પ્યારકુમાલના રાજાના હાથમાં ગચીઆ, અને જે વેલાએ આ હેરા રાખને સપેનીઅરડોએ તેના રા

જા: પાશ્વથી છીનવી લીધું તે વેલાએ ઊન આનઊની
 ઝોંઝો પોતાનુ રાજ પાછું મેલવવાની મતલબથી ઇં
 ગલંડની ઇલીજબેકની રાણી પાસ ૫૦૦૦૦ રૂપીએ
 આ હીરો ગીરવી મુકીઓ પાણ આ શખશ ઊપલી રા
 હીને એ હીરા ઊપર વધારે નાણુ ધીરવાને કંકલો
 આપીઆ કરતા હુનો વાશતે ઈલીજબેક રાણીએ એ
 હીરો પાછો તેના અશલ ધણીને આપી દીધો. એ ઊપ
 રથી ઊન આનઊનીઝોએ શીહીર.ડી ઊનસી નામના
 ઈંગરેલ દરખારના પ્રેચ એલથીને ૨૮૦૦૦ રૂપી
 આ વાશતે એ હીરો વેચીઓ, જે ઊપરથી તેનું નામ
 ઊનસી કરી આપવામાં આવીછીં.

એક વેલાએ ચોષો હુનરી પઈસાની તંગીમાં
 આવી પડીઓ તેઆરે આ નીમખહલાલ શીહીર ડી શા
 નસીએ પોતાનાં રાજને મદદ કરવાની મતલબથી પોતા
 નો એ હીરો મેજ શુહરનાં ઈંગ્રીધીઓને ગીરવી મુકવા
 નો વીચાર કીધો. એ ધરણથી તેણે પોતાનાં એક વી
 શવાથુ નોકરને પેરીશ શુહરમાંથી એ હીરો લાવવા
 ને મોકલીઓ, અને એવી ગોટવાણુ કીધી કે જો તે ચો
 રો અથવા બલવાખોરોનાં હુથમાં આવી પડેતા તેણે
 એ હીરો ગલી જ્યો. સીહીર ડી ઊનસીએ પોતાનાં
 નોકરની ઘણાએક ઘણાક શુધી વાર જોઈ, પણ આખરે
 છઆરે તે પાછો નહીજ પ્રસોઓ તીઆરે આ શખશ
 પોતાનાં ચાકરની શોધમાં નીકલીઓ, અને ખખર કા
 હાકતાં તેને માલમ પડીછીં કે તે બલવાખોરોનાં હુથ
 મી ખરીઓ જ્યોઓ છે. એ ઊપરથી તેણે પોતાનાં
 ચાકરની મુએલી લાશ ઘોરમાંથી બાહર કાહુડી તેનું
 પેટ ચીરી તેમાંથી આ હીરો બાહર કાહુડી પોતે લીધો !
 એ પરમાંણે આ હીરો ૨૦૦૦ વરશ શુધી આ ધણીનાં કુટું
 બમાં રહ્યો, અનેતીઆર પછે ૧૫ માં હુઈનાં હુથમાં
 ગ્યોઓ. ૧૭૮૯ માં જે વેલાએ પ્રાંનશમાં એક જો
 હડું રમખાન ઊડીઊં હું, ને વેલાએ એ હીરો જેપ
 થઈ ગ્યોઓ હતો, પણ ૧૮૨૦ માં પાછો તે એક
 વેપારીનાં હુથમાં આવીઓ હતો. એવું કહેછે ૧૮૨૦
 નો હીરો અશલનાં કરતાં ૧૫ કેરટ વજનમાં ઝાછો
 નીકલીઓ હતો.

ખો આપેલીછે, પણ તેમાં આ વધારે ભરેશા ભરેલી
 કહેવાએ છે.

હુનો આશા રાખીએ છઈએ કે, એ હીરો અ
 તરે આવીઆ પછી આપણા માનવતા ખારોનેઈ તેને
 કોઈ બહર બગીઆ ઊપર દેશી સીઓને જોવાને મા
 ટું મેલજો.

સી દર પણ.

તાતમાં ઘાત !

ઝુંબાઈમાં ચરહીવાડીના લતા ઉપર એક કુવરલ કરી,
 ને પારસી રેહતો હતો. તે કાઈ ચીનનો વેપાર કરતા હ
 તો, અને પોતાની હાલતે મુખી હતો. કુવરલનાં ધનીઓ
 ની ખબરા ચરબ્જો કેટલાંક વરસનાં યુવરી ગ્યેલાં હતાં
 તેથી તે તેમનાં માએ હવણાઈ સાથે રેહતો હતો. કુવરલ
 ની એક શીરીનબાઈ કરીને છોકરી હતી. છઆરે, તેનાં
 માએ ખરણ પાખીઓ તીઆરે તે છેક ૭ વરસની વચ્ચેની
 હતી, તેથી તેને તેનાં મામાએ પોતાને ઘેર લઈ બઈને રા
 ખી હતી; અને પોતાની એક બ્યાઈમાએ નામની છોકરી
 શાય ઈસકોલમાં મોકલી તેને સારી કોલવણી આપી હતી.
 શીરીનબાઈના મામા તથા મામી એ બંને બહુ ભણેલાં અ
 ને સારા તથા સુધરેલા વીચારનાં હતાં, તેથી તેઓએ પોતા
 ની છોકરીને તેમજ શીરીનબાઈને ભણાવી ગણાવી સારા
 સુધરેલા વીચારનાં; સદ્યુણી અને નીતીમાન કરીઓ હતાં.
 શીરીનબાઈના મામા હુમેશ સારી સારી ચોપડીઓ લાવ
 તા હતા, તેમાંથી જે તેમને લાએકની હુએ તે તેમને વ્યાખ
 તા હતા, તે તેઓ બંને બંને એટલે શીરીનબાઈ ને વ્યાઈ
 માએ સાથે બેસીને વાંચતાં હતાં, અને તેની માટેનું જે
 નહી સમજ પડે તે એક બીજાને પુછીને સમજતાં હતાં, ત
 થા જે વાત બંનેને એક સરખી પસંદ નહી આવતી હતી,
 તેને ખરી ઈચ્છા ખોટી થેડવવા મનસુત તકરાર કરતાં
 હતાં.

મે અધરાવી છે તેના કાલે દીવા કરવાનો છે." શીરીનબાં
 ધનરાધને બોલી "શુ' શુ' બપાઈ શુ', અને અધરાવી?"
 માંએ તારે તુને શુ' કહ્યું, આપણા મંચેરશાંના પે
 તનલની સાથે." શીરીનબાંઈ બીચારી ઉભલી કૂક થઈ ગ
 અને આંખમાં આંસું, આવી ગયાં; પણ જન તેમ બ
 મધને બેસી રહી. આપણાએ પણ ધનરાધને રડવા સ
 મી થઈ ગઈ, અને શીરીનબાંઈના મામ્રી વીચારખં પડીયાં.
 તું કારણ એવું હતું કે તેમણે સંઘર્ષાં મંચેરશાંને અને તે
 આપમાં કુટુંબને સારી પેઠે આંબળખતાં હતાં. મંચેરશા
 ધાઈના ભાઈનો છોકરો હતો. તે ઘણો વેહેમી અને
 સલ સવભાવનો હતો. વલી તેની ધણીઆણી હીરાંબાઈ
 પૈણ તેવીજ વેહેમી, આકલા સવભાવની અને વગર લણે
 લી હતી, તેથી કરીને તેમનાં બધાં છોકરાં પણ તેવાંજ ઉપર
 થાં હતાં. તેમાં પેસતનજીતો બધાં કરતાંને ખરાબ અને
 ક્ષત્રણ છોકરો હતો. તે તેર વર્ષનો હતો તેણાંઈકડો
 વખત તરીકે ચોપડી શીખતો હતો; અને વલી તે સાથે એ
 વે બાપના ભેવો પાછ સવભાવનો હતો કે નરા નરામાં
 મરાઈ પડે. વલી એવો બરીએલ કે કાઈ સાથે બરોબર
 ખેલે નહી કે હસે નહી. એવા છોકરા સાથ શીરીનબાંઈ
 ને તેના બપાઈએ એટલાજ વાશતે અધરાવી હતી કે, તે તે
 મના ભાઈના છોકરાંનો છોકરો વામ્યે. કારણકે છવણાઈ
 પણ ઘણાજ વેહેમી અને અસલી વીચારનાં હતાં, તેથી જ
 મં અને તેમ સગાં સગાંમાં લગન કરવાને તેમણે ઘણા રાજ
 હતાં. વલી શીરીનબાંઈના બાવા પણ કાંઈ અઝા સુધરેલા
 નહી કે છવણાઈને એવું આડું કાંમ કરતાં અટકાવે, તે
 થી તે બીચારી આવા-બોગના ખાડામાં પડી હતી.
 શીરીનબાંઈએ બપાઈને મોઢીથી આવી માઠી વધામ
 ણી સાંભલીને વીચાર કીધી કે, "આએ વાત કાંઈ જીવી તે
 વી નથી: અધરાવું અને પરણવું એ કાંઈ મે ચાર દાહાડા
 તું-કાંમ નથી, પણ બધા ભવતું છે; વાસતે જી પરથમથી
 તેના બરોબર વીચાર નહી કીધોતો આ છ'કગીના છેડા સુ
 ધી કુખના દરીઆમાં ડુંબચાં ખવાં પડશે. હું સારી પેઠે
 જાણું છું કે જી મંચેરશાંને ઘેર, અને તેના પેસતનજી
 સાથ અને પરણાવીતો બેશક હું સુખી થવાની નથી. મારો
 સવભાવ અને તેનો સવભાવ ત્રલતો આલવાનો નથી.
 વલી તેના ઘરમાંનાં બધાં વેહેમી, અને પાછ, તેથી મારેથી
 તેમની સાથે એક ઘડીબર પણ રહેવાશે નહી. માઝ બેલે
 હું તેમને નહીં ગમશે, અને તેમનું બોલેલું અને નહીં ગમ
 શું. વલી પેસતનજીની હાલની સઘલી માલ ચલણ ઉપર
 થી માલમ પડે છે કે તે કાંઈ આગલ ચાલતાં સારો નીકલ
 વાનો નથી, તથા આજનેના ધંધો કરવાનો નથી. વાસતે
 એવાં સાથ અને એવે ઘેર પરણવું એ ગોએઆ હાથે કરી
 ને વાઘનાં મોખાં નહને કસવા સરખું છે." એવા એવા અ
 નિક વીચાર કરીને શીરીનબાંઈએ તેનાં બપાઈને કહીલું
 "મારી ખુશી મંચેરશાંને ઘેર અને તેનાં પેસતનજી સાથ
 પરણવાની નથી. કારણકે તેમાં અને સુખ જેવું કશું નં
 રું આવતું નથી." એવી વાત સાંભલીને બપાઈજીના ડોલા
 ફરી ગએઆ, અને તેમણે એકદમ ભભાં મહુડાવીને બો
 લીઆં "શુ! તારી ખુશી નથી! મરે-આનને વખત!
 આટલી આટલી મોરીએ તે પોતાની ખુશીથી પરણવા માં

ગેય. આજનો કહેલો હમારી ખુશી, પરમાણી, પરણીએ, ને
 કાલે-કેહો કે હુમેતો—નહએ. ઠીક, એ મંજવું, મા
 એ; માઆજને ઘેર રહીને એવું શી-નીઆં કે! માઝ સા
 ડું." એ સાંભલીને શીરીનબાંઈનાં માંમી બોલવા જએ છે તે
 ઠલાંમોતો છવણાઈ ખુશીપરથી ઉઠીને ઉભાં. ઘએઆં અને
 તખકરો ફરીને ચાલતાં ઘએઆં.
 આએ. મામ્રો નેજન. શીરીનબાંઈ બીચારી ઠીસકે ર
 ડવા લાગી. તે બીચારીને આખા ભવ સુધી દુખમાં પંડ
 વાની ફીકર પડી. તેને નેજન આપણાએ પણ રડવા લા
 ગી. એ પરમાણી બનેને રડતાં નેજ શીરીનબાંઈનાં મામી
 તેમને સમજાવવા લાગાં અને શીરીનબાંઈને કહેવા લાગાં
 કે "તું હમણાથી એટલી બધી ફીકર શાની કરે છે, અને ર
 ડે છે? કંઈ તારા મામા એવું કરવા દેવાનો છે?" તે સાં
 ભલી શીરીનબાંઈ રડતી રડતી બોલી "મારાં પાહાલાં-મામી
 છ, તમે જાણાજો, મારાં કે મારા બાવા અને બપાઈની
 મોઢશ આજણુ મામાજીતું ને માઝું શું ચાલવાનું છે? એ
 મારા ખોદાએ, એ મારાં માએ, આ મારી ઉપર શું આ
 કત પડે છે. અરે, હવે હું શું કરું; એ મારાં માત્રીજી
 (મામ્રીને વલગી પડીને) અને કંઈ ઉપાએ બતાવો, કંઈ રસ
 તો બતાવો." મામ્રી શીરીનબાંઈને પેટમાં માંપીને બોલવા
 જએ છે તેઠલાંમો તેના મામા આવી લાગીઆ. તેમણે એ
 પરમાણી શીરીનબાંઈને રડતી નેજ ધનરાધને પુણવા લાગા
 કે, "એ શું છે!" તીચારે શીરીનબાંઈનાં મામ્રીએ તેમની
 આગલ સઘલી વાત કહી. તે સાંભલીને તેમણે ઘણા દલ
 ગીર થઈ ગયા, પણ શીરીનબાંઈને હીમત આપીને કહી
 ઠું કે "કંઈ નહીં માએ, તું કંઈ ફીકર ના કર, હું તારાં
 આવાને સમજાવશ, અને એ વાત મારી વલગશ" તે સાં
 ભલી શીરીનબાંઈએ મામાજીનો મોઢી ઉપકાર માનેઆ,
 અને તેમનું કહીલું મામ્રીને યુગી રહી; પણ તેનાં મન
 માહેલી ફીકર મટી નહી. એજ કરતાં સાંજ પડી, ખાવા
 ખેડાં, અને અંતે સઘલાં સુઈ ગયાં. પછું શું બાંપડી શી
 રીનબાંઈને હંથ આવે! ના કહી નહી. શું ફાંસી નંનાર
 માણશને રાતરે હંથ આવે છે! કહી નહી. તારે શીચાર
 શીરીનબાંઈને કેમ આવે! તેને ગમે પણ એક મોઢી ફાં
 સી આવી પડી હતી. જી તે ફાંસી એવી હતે કે તે બી
 ચારીનો પલવારમાં પરાણ લે, તો તે ભલી, પણ આએ ફાં
 સી સઘથી માઠી. જીના ગલામાં ક મોડાંનો ફાંસી પડે, તે
 બીચારું નતમ શુધી રીબી રીબીને મરે. તેનાં કરતાં મર
 વું બેહેતર, કારણ કે તે જીવીલું ફેકટ અને ફુખકારક છે.
 તેમ બીચારી શીરીનબાંઈની આપની રાંત ડંપ સાથે આં
 ખ લાગી નહી, અને તે બાપડીનાં મનમાં ફરેવાર વીચાર
 રોની હારની હાર ચાલવા લાગી. એવી રૂવતમાં સવા
 રું પડતાં ઉઠી, અને હાથ મોડું ઘોણને માનાજી, મામ્રીજી,
 અને આજમાએની સાથે માઠે પીવા બેઠી. જોકે તેને આ
 હેતો ભાવતીજ નહી હતી, પણ માઆજને ખાતર, ટેમજ
 ઉપર બેઠી હતી. તેવાંમાં અનમીતા તેના બાવા આવી
 લાગા, અને શીરીનબાંઈના મામાને મોઢે સારે કહેવા લા
 ગા કે "શાબાથ છે રશતજી, તમે મારી છોકરીને ઘેરમાં
 રાખીને આવી કેલવણી આપી કે! અને આવી શીખ
 શીખવી કે મામાપ કહે તે નહી અને મન ગમતો વર ક

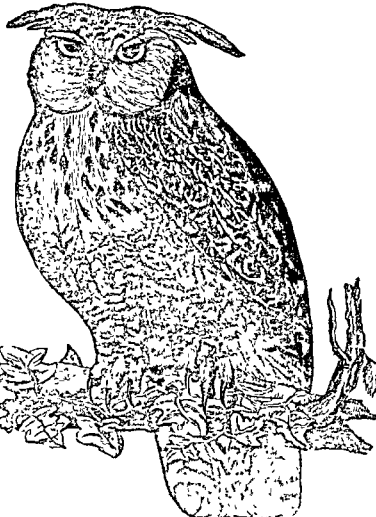
રવો ? છોકરીની જાતથી મનગમતો વર કરાવ્યો ! વાહુ ! સા બાથ છે તમુને." એ સાંભલી રૂશતમજી બેલેઆ, "કુંવરજી, તમે આજે એટલા નાદાન કેમ બની ગયા છો ? તમે એ સો, મારી સાથે વાત કરો, હું જરા કહું તે સાંભલો." "અ રે બલી ગઈ તમારી વાત મારી છોકરીને ત્રણે ઘેર મોકલો." "હા હું મોકલું," રૂશતમજી બેલીઆ, "પણ જરા હું ક હું તેનો સાંભલો. તમે શું વીચાર કરીને શીરીનબાઈને મંચેરશાને ઘેર પરણાવવા નીકલીઆ છો ? કંઈ જરા લાંબા વીચાર કરીશો ?" તે સાંભલી કુંવરજી ચીરડાઈને બેલીઆ "શું, શું, શાનો વીચાર કરવાનો વલી ? આપણી છોકરી ને આપણા કુટુંબમાં નહીં તેા કીઆં આપીએ ? શોકને

બારજીં આપીએ કે ?" "ખરી વાત," રૂશતમજી બેલીઆ. "પણ આપણા કુટુંબનો છોકરો સારો, ભણેલો, અને ઉદો. એાગી હુએતો આપવી કેની ?" એ સાંભલી કુંવરજી ખુ બ ગુસામાં આવીને બેલીઆ, "શું તારે તેઓ લુમાં મો ઠાં છે કે ? ઘેર છે, બાર છે, ગાડી ઘોડા છે, ઘરમાં ચાકર નકર છે, વલી બીજું શું નેઈએ ? જમ્મેા જમ્મેા જરા વી ચાર રાખો, અને બચાંને એવી ખરાબ શીખ શીખવવાની છોડી દેઓ." એટલું કહીને કુંવરજી શીરીનબાઈને હા થ પકડી ઉઠાડીને ગાડીમાં બેસાડી પોતાને ઘેર લઈ આ લેઆ.

(મિત્રું સાંપનછે.)

ધુઅડ અને તેને લગતા વેહમ.

ધુઅડ એ એક પકશી ની જાતનું જનાવર છે. તે કદમાં ચોરી કરતાં મોટું હોએ છે, અને તે જનાવ રોનો શીકાર કરીને જીવે છે. એનું માથું મોટું અને ગોલ છે, અને તેની ચાંચ ઘણી જાણુત તથા વાંકી હોએ છે. તેનાં ન ચક્રારાં ઊપર ઝીણાં પી ઠાં હોએ છે, અને તેની આંખો તથા કાન મોટા હોએ છે. એ જનાવરની આંખો એવી હોએ છે કે, તેને સમી ચાંજનાં અંધારામાં ઘણું ચાઈ દેખાએ છે તેથી તે પોતાનો શીકાર શોધવાને સુરજ અસત પામીઆ પછે બાહર નીક લે છે, તે તદન અંધારૂં થા એ તેટલાવારમાં પોતાની જગાએ પાછું જાએ છે કે મદે તદન અંધારામાં તેને કશું દીશવું નથી. એ જનાવ રને દોવસેતો મુદલજ દેખાવું નથી, તેથી તે વખતે તે કદી બાહર નીકલવું નથી; અને જો લોગજે નીક લવાની શરજ પડે છે તેા, માણુસો તથા બીજા પકશી

એ તેને મારી નાખે છે, તથા ઘણું હરાંન કરે છે. તેને બીજા પકશીઓ એટલા માટે હરાંન કરે છે કે, તે તેમના મોટો શત્રુ છે જેવાં તેઓ તેની ચાંચમાં શરેછે તેવાંજ તેનાં ચેટમાં જાએ છે, તેથી જાએ તે તેમના લાગમાં આવે છે તેાએ તેને મારી નાખવાની સઘલી પરકારની કોશેષ તેઓ કરે છે. બેનેા, કહેવાત છે કે આપ લલાતો જગ લલા," તેમ આપણે કોઈ સાથે જુરાઈ કરીએ તેા કોઈ આપણી સાથે ક વચીતજ લલાઈ કરે, પછે તે જુરાઈ કરવાને કઈ પણ આપણી પાને સખખ હોએ. એ જનાવર ઘણું કરીને પોતાનું રહેઠાન પથરોની શરોમાં, ઘોકલ આટોમાં, ભાગેલી ઈમારતોમાં તથા એવીજ બીજા ઊં ઠા તથા અંધારા ખાધ જેવી જગામાં કરે છે, અને તે માં આખો દાણુસો પડી રહે છે. રાતનો પણ મોટો જા ગ નેમાંજ પડી રહે છે, જે વેલાએ તેઓ એક જાતનો

આવાજ કાઢાડે છે, જે ઘણા ખીણમણાં લાગે છે, અને તેને માટે ઘણાક વેહેમી લોકો મોઝો વેહેમ રાખે છે.

ધુઆડનો દેખાવ કોઈખી રીતે શોભીતો નથી, તથા કોઈ રીતે તે કેલવાઈ શકતું નથી, તેથી તેને કોઈ પોપટ તથા ચેનાની માફક પીજરામાં રાખી પાલતું નથી; પણ ઊપરથી તેને ધીકારે છે, અને તેને માટે ખીણ છે. પારસીની લોલી સ્ત્રીઓ એ જનાવ ર વીશે ઘણીક ભતનાં હસવા સરીખા તથા ખેવકુશાઈ ભરેલા વેહેમો રાખે છે, અને તેથી તથા તેનાં નામથી ખીણ છે. આ બાબદ વાંચતાં ફેટકીક ખાઈઓ કદાચ એમ પણ ખોલશે કે “શું ખીણું લખવાનું નહીં બૂડીઊં કે એ યુ'આં નાપાકને શોધી કાઢીડીઊં?” પણ ખેને, ધુનીઆંમાં જગત કરતા ઈશવરે જે જે પેદા કરીઊં છે, તે કશી રીતે નીકરૂપીઓગી તથા ધીકારવાન્ને ગ નથી, પણ ઘણાકીના ખરા ઊપીઓગની માહીતી આપણને ન હોવાથી આપણે તેમને નકામાં તથા ખીણમણાં સમજી ધીકારીએ છઈએ.

ધુઆડ સંખંધી એક ઘણાજ કટંગો વેહેન, સુરત, નોશારી વગેરે શહેરોની સ્ત્રીઓ રાખે છે, જેથી તેમના ખચાંઓની ઘણી ખરાખી થાય છે: પણ લખવાને ખુશાલી ઊતપણુ થાય છે કે, એવા નાશકારક વેહેરે મુંખઈની સ્ત્રીઓમાં ઘોડીજ બડ ઘાલેલી છે, અને કોઈ જ કોઈ ખાઈ, જે ઘણુ કરીને ઊપર કહેયા સરખાં શહેરો તથા ગામોની રેહનારી હોય છે, તે એવો વેહેન રાખે છે. તેઓ એવું માને છે કે, ધુઆડ, જે સાંજની તથા બામદાદની વેલાએ શરવા નીકલે છે, તે વેલાએ જો કોઈ નાહાના છોકરાંને ચોકમાં લઈને ઊભાં હોય, અને તેના માથા પરથી તે ગજેઊં તે તેને એક ભતતું દરદ લાગે છે, જેને તેઓ “રે'હંવાંસ” કહે છે. તેની અસર તેઓ એવી માને છે કે, ખચું ઘણુજ ગલાઈ અથવા તવાઈ બજે છે, અને છેલ્લે રીખી સીખીને મરણુ થાય છે. એવો વેહેન તે સ્ત્રીઓમાં ચાલવાથી, કોઈ ખચાંને ખરાખર અથવા કારો ખોરાક, કે સોજી હવા ન મલવાથી, કે તેના શરીરમાં કોઈ તેવો રોગ પેદા થવાથી તેનું શરીર ગલાઈ બજે છે, તીઆરે તેને રે'હંવાંસ લાગેજું માની, તેની ઘટ્ટી દવાઈ કરવાને બદલે, તે રે'હંવાંસ ઊતારવાને મંતર મંતર તથા ચીડી દોરા વગેરે ઘણીક વેહેન ભરેલી કીરીઆઓ કરે છે, અલખ તે એવી કીરીઆની અસર માણુત તથા ખચાં ઊપર

કશી તરેથી થતી નથી, અને તે ખચાંને થયેલાં દરદનો ઘટ્ટો ઊપાએ થતો નથી; જેથી આકેખત તે ખીઆડ નીરદોશ ખચું કુખી થઈ થઈને મરણુ પામે છે. એમ થયેઆથી તે ખચાંનું ખુન તેની માજીજ અથવા તેના પોતાના સુગંજીજ કરીઊં, એમ કહીએતા તે કશી રીતે અનઘટતું નહી કહેવાય. એક માએ, વેહેમથી આંધલી થઈ જઈ પોતાના ખચાંને પોતાનેજ હાથે મારે એ કેવું દુખ ભરેજું તેમજ પાપ ભરેજું છે!

છઆરે ખચાંને રે'હંવાંસ લાગેજું તેઓ સમજે છે, તીઆરે ધુઆડની આંચ તથા નખ મેલવી તેમને દોરાએ ખાંધી ખચાંના ગલામાં પેહરાવે છે. વલી ફેટલાક લુઆ અને પાપી ધુતારાઓ તે રે'હંવાંસ ઊતારે છે; તે એવી રીતે કે—રવીવાર ને દાહાડે મધીઅમ રાતને વખતે તે કગારો આસપાસ અંધારુ કરી પોતાનાં આંગમાંથી શઘલા કપડાં કાઢી નાગો થઈ કંઈ ભણુતર ભણી ફેટલુંક સુતર લઈ તે ખચાનાં જમણા ખલાં પરથી ડાખી ગમની કમર શુધી અને ડાખાં ખલાંથી તે જમણી ગમની કમર શુધી વીટાલે છે. એને “કાવર” ખાંધી એમ કહે છે. એવો ઢોંગ તે ફેટલાક રવીવાર શુધી કરે છે. એલું કરવામાં તે ખચાંની લોલી તેમજ પાપી માતાઓ એવું સમજે છે કે તેથી તેમને આરામ થશે; પણ અશ સોસ! તેનાં ખીઆરા અને નીરદાપ ખચાંને અંતે સદનો આરામ થાય છે, અને. તે બાપડું હમેશગીની ઊઘમાં જઈ ઊઘાય છે. હુષ છે એવી કરપીણ માતાઓ ઊપર કે તેઓ ડાહ્યાં માંણુઓનું કહીઊં ન માનતાં પોતાનાં આવા ખુરા વેહેમોને પકડી રેહ છે, અને પોતાની તથા પોતાનાં પેઆરા ખચાંઓની ખરાખી કરે છે.

એ જનાવર વીશે ખીજો એવો વેહેન છે કે, જે જગાએ તે રેહેતું હોય, તે જગાએ જઈ તેનું મંતર આવે છે તે ભણી, તેને તાડી અથવા દાડ પાએઓ હોયેતા તેને જે પુછે તેના તે ખરેખરો જવાબ દે છે!!! આ કેવી ઘેલાઈ! આ કેવી ખેવકુશાઈ! એક પકશી તાડી તથા દાડ પીને ખોલે, અને વલી તે હુવે પછે શું ખનશે, એટલે ભવીશીઅની સઘલી વાત ખજેખરી કહે, એવી વાત કોઈ મુરખ તથા દેવાનો પણ કયુલ રાખે નહી. જે વાત એક મુરખ તથા દેવાનો પણ કયુલ રાખે નહી, તે વાત પારસીની સ્ત્રીઓ કયુલ રા

એ અને ખરેખરી માને, એ કેવી સુરખાઈ, તથા દેવાનાપણું! એવી સ્ત્રીઓને કેવી કહીએ, તે ખરેખર હોમોને આવડતું નથી. એ વેલુમથી પણ ખારી ખરા ખી થાએ છે—કોઈ આખરી પડીકાં હોએ, કે કાંઈ એવાજ ખીન્ને ખનાવ હોએ, તીઆરે એવી એવકુંજ સ્ત્રીઓ તેનો ઘટ્ટો ઊપાએ કરવાને ખલે તેને શાઈ થશે કે નહી તેની ભવોશીઅવાણી ઘુઅડ પાસે ખોલાવી (!!) તેનાં આધાર ઊપર પાહાડ જેવા માંજુશને મરતું ગલે છે, તથા આખેરે મારી નાખે છે. ખોદા જાણે આપણી સ્ત્રીઓમાંથી એવા પરાણુઘાત કરનાર વેલુમો કીએ દાહાડે જશે, અને કીઆરે તેમાંથી થતી આવી ખરાખીઓનો અંત આવશે.

પરંખીઆત કંજુશો.

દુનીઆમાં એવાં થોડાંજ માંજુશો હો, જેઓ પરશાથી દુર રેહવા માંગતા હોએ, પણ એવા ઘણા શખશો મલી આવશે, કે જેઓ પરશાથી પોતાનું જીવન ર શમજે છે અને તેને કાંઈ પણ શારે મારગે વાપરવા અથવા ઊપીઓગમાં લાવીઆ વગર તેનો ગોલામ થઈ રેહવાને ઇજે છે. એવા શખશોને કાંઈ પણ રીતનું સુખ હોવું નથી પણ એર તેઓ દુખી અને યુના ખા હવરા હોએ છે કેમકે તેઓ કંજુશ હોવાથી હુમેશ ખીહ છે કે રખે તેમની દોલત કોઈ ચોરી નાએ. તેઓ પરશા કોઈનાં શએદાને માટે વાપરતા નથી એટલુંજ નહી પણ પોતાને ખાવાને, પીવાને, અને પેહરવાને, કપડાં, તથા ખોરાક મેલવવા શારૂ માહ માહ શખતી બોગવે છે. એવા કંજુશોએ પોતાની જીનદગીમાં યું યું કંજુશાઈ કરી છે તેના જુજ દાખલા હુને ધારીએ છઈએ કે વાંચનારી ખાઈઓને નાપસંદ પડે શે નહી.

જોશતરવેલદ નામનો પારીસ શેહરનો એક જાણીતો શરાફ ૧૭૮૦ માં મરણ પામીઓ. તેને વીશે એવું કહુ છે કે તેનું ગ્રામ લુખમરાથી ની પજીકાં હવું, કે ને લુખમરો તેણે પરશા ખરચવાની ખીહીકે શેવીઓ હતો. તેનાં મરણની થોડા દીવસ આગમ્ય તેનાં એક શાખતીએ તેને ખોહાશ કીધી કે, તારે માટે શેરવો ખનાવવા શારૂ થોડું ગોશ મંગાવ,

એ સાંભલી કંજુશો આનાકાની કીધી અને ખોલીઓ, મને શેરવો ઘણો ગમે છે. એ વાત ખરી, પણ શેરવો કાહાડીઆ પછી ગોશ નકાતું નાએ અને માહરા ખાધામાં નહી ચાવે એ મને પસંદ નથી; તીઆરે ગોશ મંગાવેલું કામતું શું ? એવી રીતે ઘણા દાહાડા રહેઆથી તે આખરે મરી ગએઓ, અને ખોલ કરતાં તેની દોલત ખાર લાખ પચાસ હમર રૂપીઆની માલમ પડી !

ઈવીશ નામના શખસ વીશે એવું કહુ છે કે; તે પોતાને પેહરવાને શારૂ રસતામાં શટેલાં ચીકડાં શોધતો હતો અને તેમને શીવીને પેહરતો હતો અને ખાવાને શારૂ લોકો પાશથી લીખ માંગી મેલવતો હતો અને નો નહીજ મલેતો ખન્યરમાંથી શકીથી કોહીલી અને શશતી ચીજ લાવતો હતો. તેની દોલત હંશી લાખ રૂપીઆની હતી !

દેનીઅલ ડેનસર નામનો એક મખીચુસ એટલે પોતો કંજુશ હતો કે જીઆરે તેનાં ગીતરો ઘણાજ ખજાણે થએઆ તીઆરે ઘણા દાહાડા રખડી રખડીને એક જુની ટોપી કોઈ ઈઆકીધી પાશથી દસ આંને વેચાતી લીધી, અને તેને માટે કોટલોકે હેરાંન થએઓ. પછે ખીન્ને દાહાડે વગર ટોપીએ તેનાં દોશતોએ તેને નો એઓ અને પુછીકાં કે તેને કાલે ટોપી પેહરી આવીઆ હતા તે કાંડાં છે, તીઆરે તે ખોલીઓ કે તેતો તેણે એક શખસને આગીઆર આંને વેચી નાખી. તે એકુ ખજોચી આમાં નાહાતો અને જુવાલનો ખરચ ખચાવવા પોતાનાં લીના ખદનને તકકામાં શુકવતો. એની મીલકત એટલી હતી કે જેની વરશ દાહાડે ૩૦૦૦૦ રૂપીઆ આ વક થતી હતી !

ખીન્ને જાણવાજોગ દાખસો, “વારવીક શએરનાં” થામસ પીટનોએ. જીઆરે તે મરવા પડીઓ તીઆરે મરતો મરતો એક શયતું કરન શોધવા શારૂ તે આજુ શેહર રખડીઓ, તે એવી ખીહીકથી કે રખેને તેનાં દોશતો તેને માટે ગ્રાવું ખરીદે અને તેની કીમત એની પાશથી લે. એ પોતાનાં વારસામાં હુડી લાખ રૂપીઆની પુંજ મેલી ગએઓ !

થામસ કુક વીશે એવું કહુ છે કે તેનાં ડકટરે તેને એવું કહેલું કે, મને લાગે છે કે તું લાંબા વખત જીવનાર નથી, પણ હું તારી દવા કરી જોડીહું, તેથી જો કાંઈ તને શએદા થાએતો તારૂ નહીખ. એ ઊપરથી

તે યોદ્ધાઓ કે હુએથી મારી શીડી ઊપર તારે ચહુ ક્યું મહી, કેમકે તું બાણુતો હતો કે હું જીવનાર નથી તે છતાં મારી દવા કરી માહુરા પર્થશા તેં શા માટે ખરચાવીઆ ? તેની દોલત તેના મુઆ પછી તેર લાખ રૂપીઆની નીકલી !

સર વીલીઆમ સમીથ એક ઘણાજ તવંગર પુરૂ શં હતો પણ શહીથી કંગાલ અને કંગુશ હતો. તેની શીતેર વરસની વચ્ચે તે તદન આંધલો થયો અને ચોતાની મુનાથી ભરેલી દેલીઓ જોઈ શકીઓ નહીં તેથી તેને એક ટેલર નામના આંખ વર્ધે શાય કબુલાત કી ધી કે જો તેહની આંખ શારી થાયોતો ટેલરને ૬૦૦ રૂપીઆ આપવા. થોડા દાહડામાં દવાથી તેની આંખ તદન શારી થઈ, અને તે વગર ચશમાએ લખવા તથા વાંચવા લાગો. શારો થયા પછે તે પશતાવા લાગો કે જે કાહાને કાંહુ એટલી ચોટી રકમની કબુલાત આપી, અને વીચાર કીધો કે કાંઈખી કરી એ રકમ ઓછી કરાંહી. એટલી નજીવ રકમ ઓછી કરવા તેને ચોતાની આંખે પાટા ખાંધીઆ અને ખીજો એક મહીના મુધી અંધાપો શેવીઓ. તેનો ડાકટર ખીચારો કંગોઈ ગીઓ અને ૬૦૦ રૂપીઆને બદલે ૨૦૦ રૂપીઆ લેવા કબુલ થયો. ચાર વરસ પછી થેલો કંગુશ મરણ પામીઓ અને તેની દોલતમા બેદશરક શાએ રના શહીથી ચોહાં. ૧૩ ઘરો, ૩૭ લાખ રૂપીઆ ખેંકમાં, અને ૧૦ લાખ રૂપીઆ રોકડ ધરમાંથી નીકલીઆ !

હવે વાંચનારી બાઈઓ એવી દોલત રાખી તેવો મું મુખી થયા, અને તેઓએ ચોતાના જીવપર જીલમ ખેંચી જે નાણુ એકકુ કીધું તે તેમને મું કામ લાગું. કાંઈજ નહીં પણ તેમના વારશોએ જન્મમાં તે ઊડાવી દીધી અને આખરે તેમના બાપ દાહડાએ જીવ કરતાં શંભાલેલી દોલત ધુલમાં ચેલવી.

એક પારસીને તીઆં લગનના દાહડાપર યજ્ઞેલી એક કમકમાટ ભરેલી કીરીઆ.

મુંબઈમાં બલકે આખા હીંદુસથાનમાં તેમજ ઈંગલંડમાં લોકોનેા એવો વીચાર છે કે, મુંબઈમાં પારસીઓ જેટલા મુધારામાં આગલ પડીઆ છે તેવી ખીજ કોઈ કોમવાલા પડીઆ નથી. અલખતે એ

વાતનો તદન ખરીજ છે. અને તેમાં શક કાંઈજ નથી. પણ તે ઊપરથી એમ નહીં ધારવું કે મુંબઈમાં દરેક પારસી મુધરો ગજોઓ છે, અને તેમની દરેક સ્ત્રીઓ એ વેહેમને ઊંઘ ખાડામાં ઘડીઓ છે. હજુ ઘણી કંસીઓ તેમજ પુરૂપો એવાં અપક, અનસગજુ અને હરરતાં વેહેમી છે કે, તેમના વેહેમોની વાત સાંભલીને તન કમકમે છે. એવા વેહેમમાં પારસીની સ્ત્રીઓને ગીરપ્રતાર યજ્ઞેલી જોઈને ઘણી દલગીરી ઊપજે છે, પણ તેમની શાયે પુરૂપોનેખી પડેલા જોઈ બેહદ દલગીરી ઊપજે છે. અલખતે આજના વખતમાં સ્ત્રીઓને જેવી જોઈએ તેવી કેલવણી ગવતી નથી, પણ પુરૂપોને ઘટ્ટી કેલવણી મલે છે, જેથી અબલા જાતીઓને મુધારવાની અને તેમનાં મન માહેલો વેહેમ રૂપી ચેલ ઘોઈ કાહડાવાની ફરજ તેમને માથે આવી પડેલી છે. સ્ત્રી મુધરેતો બધી જોલાદને મુધારે એ વાત ખરી છે, પણ પરથમ સ્ત્રી મુધારાનાં પછડાંને ગતીમાં ચેલી ગગડતું કરવાને પુરૂપોમાં બલ તથા ઊલટ આપવાં જોઈએ છે: ઈઆને સ્ત્રીઓને મુધારવાને પરથમ પુરૂપોએ મુધરેલા યવું જોઈએ છે. જીઆંવેર પુરૂપો ચોતે મુધરવાના નથી, અને જીઆંવેર તેઓ ચોતે વેહેમની ખેડીમાંથી નીકલવાના નથી, તીઆંવેર તેમની સ્ત્રીઓ મુધરે એ વાતને સવખના સરીખી સમજવી.

આ ચાલતા મહીનામાં કોટ મધેનાં એકે મોહોલા માં એક આખરૂદાર પારસીને તીઆં લગનને દાહડાએ એક ઘણીજ કમકમાટ ભરેલી કીરીઆ કરવામાં આવી હતી, જેને માટે તે ઘરની સ્ત્રીઓને તેમજ પુરૂપોને જેટલો કપડો આપીએ તેટલો થોડો છે. ઘણીખરી સ્ત્રીઓ તે બાજો વેહેમી છેજ, તેમ જો ઈરની પણ હો; પણ તે સાથે તે ઘરનાં પુરૂપોએ પણ વેહેમી ખની, કશા પણ અટકાવ ન કરતાં ઊપરથી મદદ આપીને તેમને એવી કમકમાટ ભરેલી કીરીઆ કરવા દીધી છે, એ ઘણુંજ દલગીરી તેમજ શરમ ભરેલું છે. એવા પુરૂપોને સ્ત્રીઓ કરતાં પણ માહાં કહીએતો માલે, કેમકે તેમની સાહેતાથી તેમનાં ઘર માંહેલો સ્ત્રીઓ એવા લગન સરીખા પવીતર અને પુશી પુશાલી ભરેલા દીવસ ઊપર એવી કમકમાટ ભરેલી કીરીઆ કરે. માંજસને અકલ છે, અને જનાવરને તે નથી, તેથી કાંઈ ચેહેલાને તેનો પરાંણુ વાહલો અને ખીજાને

અકારો નથી. તેમજ એકને કાંઈ દુખ, દીધાથી વેદનાં થાએ છે, અને ખીજાને કંઈ લાગતું નથી એવું પણ કાંઈ નથી. વલી આપણે માંણસ અને ખીજા જ નાવર વચ્ચે તફાવત ગણીએ છઈએ, પણ તે સારી જ ગતનો ખાપ, જેણે આએ દુનીઆની કુલે લક્ષ્મી તથા નીરલ્પ વસ્તુઓ પેદા કરી છે, તેની નજરમાં તે સઘલા એકજ સરખા છે. સઘલાને તેણે એકસરખી રીતે પેદા કરીઆં છે, અને સઘલાને તે એકસરખી રીતે ઊધારે છે તથા રક્ષણુ કરે છે. માણસ સરવેથી મોટું આપસવારથી છે, જેથી તે પોતાનાં સવારથને માટે દરેક જાતનાં જનાવરને હલકું ગણે છે તથા દુખ દે છે, પણ તેમાં તે કુદરતનો ખાવીદ મુદલ રાજ થ તેા નથી. નીઆરે માંણસ જાતે પોતાનાં સુખને સા રૂ શાને માટે ખીજા જનાવરોને દુખ દેવું નેઈએ, અને શાને માટે પારસીની સ્ત્રીઓએ પોતાનાં ખયાંનાં “હવા માંહેલા કીલા” નાં સરખાં સુખને માટે તેમનેા રીખાવી રીખાવીને પરાંણુ લેવા નોઈએ ? શું એવાં ધમને માટે તેમને તેમનાં કીરતારને જવાખ દેવો ન હી પડશે ? શું તે સરવે ઊપર દેખેઆનો કરનાર શાહે ખ, તેનાં ખયાંને દીધેલા એવાં દુખનો જવાખ તમારી પાસે નહી માગશે ? અને તેને માટે તમને સજા નહી કરશે ? ખચીત તમને તમારા એવાં ઘાતકી કાંમને માટે ત સાહેબની હુજુર એક પગે ઊભા રહી જવાખ દેવો પડશે, અને તેની દેડવેલી ભારે સજા ખમવી પડશે.

ઊપર લખીઆ પરમાંણે જે પારસીને તીઆં નાં લગનમાં જે કમકમાટ ભરેલી કીરીઆ કરવામાં આવી હતી તે એ હતી કે—લગનને દીવસે બે ખકરા (કેમકે બે છોકરા પરણનાર હતા) મંગાવી સાહજનની વખતે તેમનાં જ્ઞાન કાપી તેમાંથી નીકલેલાં લોહીનાં ટીલાં પરણતા છોકરાઓનાં કપાલપર કરી તેમને પરણાવવા લઈ જવામાં આધીઆ હતા. એવી રીતે ઘાતકીપણાથી તે ખીચારા વગર વાચાનાં જનાવરોનેા છરી વતે ઘસીને જ્ઞાન કાપવાથી તેમને એટલુંતો દુખ લાગુ હતું, અને તેથી તેઓએ એનીતો દેખેઆ ઊપ જાવવા નોજા પરાણે મારી હતી કે જે સાંખલી દરેક માણસને કમકમાટ છુટીએ હતો. એવી દુખ ભરેલી ખરાણે તે ખીચારા નીરદોશ જનાવરોએ એક બે કલાક નહી પણ આઠ દાહાવેર પાડવાની જારી રાખી હ

તી, કેમકે તેમને એવી દુખ ભરેલી હાલતમાં આખા સાત દાહાક રાખી આઠને દાહાડે, એટલે વારોવારને દાહાડે.કપાવી તે ઊપર સઘલાઓએ જેખાની કરી હતી. એટલા દાહાકાવેર, સાત અને દાહાડો, તે ખીચારા વગર વાચાનાં પરણીઓની ખરાડથી આગો મોહાલો કંડાલી ગએઓ હતો, અને એવા કાંમ કરનારાઓને દરેકે દાપ દીધા હતા. અશ્રદ્ધા છે એવી ચાલ ઊપર. હુમો ઈઈએ છઈએ કે શરીને એવી શરમ ભરેલી ખાખદની જાહેરમાં ટીકા કરવાને હુમને શરજ નહી પડે; અને હુમો આસા રાખીએ છઈએ કે આ હુમારા ટુક એસારા ઊપરથી એવી વેહુમી સી એા તથા પુરૂ પો મજબુત ધડો પકડશે.

મારીઆ ડી સોન.

“જાડ તેવાં શલ,” તેમ માએ તેવાં દોકરાં હા એ તેમાં કશી નવાઈ નહી. ડાહી માએનાં ડાહ્યાં ખયાં, લલી માએનાં લલાં ખયાં, અને ખાહાકુર માએનાં ખાહાકુર ખયાં. જે દેશની સ્ત્રીઓ લણેલીઓ હાએ છે તેઓ પોતાના ખોદા તરફની, પોતાના ભાઈ ખંધા તરફની, અને પોતાના દેશ તરફની વગેરે ઘણીકે શરજો ઘણી સારી રીતે સમજે છે, અને તેથી તેઓ, તેવી શરજો અદા કરવાની કટલી જરૂર છે, તે પોતાનાં ખયાંનાં કુમલાં મગજ અને નાજુક હઈડામાં એવાતો જોરથી ઠસાવે છે કે, તેનો છાપ કીઈ દાહાડે પણ ઘસાઈ કે ઊડી જતો નથી. ધનીઅએ એવા દેશને, કે લખાંની સ્ત્રીઓ એવી હાએ, અને ધનીઅ છે એવાં કુલને, જેણે એવી સ્ત્રીઓને જનમ આપીએ હાએ. આપણા દેશની સ્ત્રીઓ નોકે આગલ ઘણી લણેલીઓ હતી; પણ જમાનાના ઘેરે આજ માડી હાલતમાં આવી પડીઆથી કલવણી રૂખી નીરમલ ઝરો તેમની આગલ મુકાઈ ગએઓ છે, અને તેની તાનની પીડામાં તેઓ સઘલી એવી પોતાની શરજો લુલીઓ છે, અને પોતે લુલવાથી પોતાનાં ખયાંને લુલાવામાં નાખીઆં છે, અને તેથી આજે આગો દેશ લુલાવામાં પડીએ છે એમ કહીએતો અકચાલુ દીસતી નથી. તેા પણ ધનીઅ છે ઈંઈક પરોપકારી પુરૂપોને, કે જેઓ આજે તે પુરાઈ ગએતો ઝરો કંચંનની કોદાલોએ ખોદવા

લાગા છે, જેથી તે એકવાર ફરીને પાછો તાજો થઈ આ દેશને તાજો કરે, અને તેની ખેડીઓને એકવાર ફરીને તેમની અસલ પાંચેરી ઊપર લાવીને ત્રેલે એ વી આશા આવે છે.

માણસ જાતની જે તરેવાર ફરજો છે, તેમાં પોતાના દેશ તરફની ફરજ એ પણ એક મોટી છે, જે ખળવવાને, અને જેને ખળવતાં જેણી ભાગ આપવો પડે તે પ્રુશીથી આપવાને દરેક જણે શીખવું જોઈએ છે. સવદેશના અથવા પોતાના રાજના ખચાવને માટે પોતાની દોલતનો સું, પણ પોતાનો જીવ જો આપવો પડતો હોય, તો તે પણ આપવાને દરેક માણસની ફરજ છે. જે સ્ત્રીઓ એવી ફરજ સારી રીતે સમજે છે, તેઓ પોતે હથથાં તલવાર પકડી ખાણુર નીકલવાને, કે પોતાના પરાણથી પણ વાહલા ભરયારને અને જગરથી પણ વાહલા ખેડાને વીજવીની માફક સમકતી તલવાર અને નોકદાર ભાલાઓની શામલે એકલવાને જરાએ ખીલીતી કે આનાકાની કરતી નથી. પોતાનાં દેશનાં ખચાવને માટે જે પડે તે સહવામાં ઘણીક સ્ત્રીઓ અમર કીરતીવંત થઈ ગઈ ગયા છે, તેમાં મારીઆડી જોળ પણ એક છે, જેની ખાણુરનો નમુનો નીચે યંકીએ છઈએ:—

ડચ ઇઆને વલંદા લોકોએ અચેરીકાનાં ખરે જીલ નામનાં શહેરમાં પોતાનો અમલ બજાયાઈથી ખેસાડવાને તીઆનાં લોકો ઊપર જેવો તેઓએ જીલ મં ગુજારીઆ છે, તેવો ખીજા થોડા ઊપરજ ગુજારી આ હોય. તેવા ધખતમાં ખરેજીલનાં ઘણાક સવદેવ સહીતકારી પુરૂષો ડચ લોકોની સાંગલે લડાઈ કરતા હતાં, જેમાં મારીઆનાં જે જીવાંન અને કદાવર છોકરા પણ હતાં, એક દાહડે નાજરથ નામની જગા આગલ એક મોટી લડાઈ થઈ, જેમાં મારીઆના ખંને છોકરાઓ મારીઆં ગજોઆ. એવી ખખર જે વી મારીઆને પકી, તેવીજ તે જરાએ ગલરાઈ નહી, કે આપણી સ્ત્રીઓની માફક મોટે મોટે જીવો પાડી રકવા અને કુટવા મંડી ગઈ નહી, કેમકે તે એવી હીચકારી અને અનસમજી હતીજ નહી, પણ તરત પોતાના ખીજા ખેનાના છોકરા, જેમાના એકની ઊમર ૧૪ વરસની અને ખીજાની ૧૩ વરસની હતી, તેમને પોતાની આગલ ખેલાવીઆ, અને ધીરજથી તેમને તેમના ખંને મોઢા લાઈઓનાં મરણની ખખર કહી.

પહે તે ખાણુર સી ખેલી, “વાહલા દીકરાઓ, આપણા દેશના અને આપણા રાજને માટે આંખલી ઊપર જેણી પડે તે સેહુવું જોઈએ અને તેમને ખચાવ કરવો જોઈએ. વધી તે સાથે તમારા જે જીવાંન લાઈઓ ડચ લોકોની શામલે લડતાં મારીઆ ગજો આ છે, તેવું ચેર તમારે લેવું જોઈએ માટે હવે તમારે એ તલવાર કમરે ખાંધી લડાઈનાં મેદાનમાં જવું જોઈએ, અને તીઆં, ઈઆતો ફતેમદ થઈ કીરતી મેલવવી, અગર નહીતો જે મોઢા લાઈઓની માફક મારીઆ જવું.” એવી ખાણુર માંએનાં ખચાં કહી હીચકારાં હોયે નહી, તેથી મારીઆનું ઊપવું ભાશણુ પુરૂં ફતો જ તે ખંને છોકરા મોટી ઊલટ અને પ્રુશી તથા ઝનુનથી ખેંલીઆ, “હા જાએજ, લાવો હુમાને હુમારી તલવાર આપો, હવે હમાણુ રણના મેદાનમાં જઈએ, અને ઈઆતો હમારા લાઈનો કીનો ડચ લોકો ઊપર લઈએ, કે નહી તો તેમની તલવારથી કપાઈ જઈ ખંને લાઈઓની પાસે જઈએ.” આફરીન છે. એવા હીમતવાન છોકરાઓ ઊપર. તેમની ખાણુર માંએ તરત જે તલવારો લાવીને તે ખંને છોકરાઓને આપી, જેકમરે લટકાવી. તેઓ ખંને જન જાયાં લડાઈનું મેદાન ધુલ રહીજી હવું તીઆં ચાલીઆ. એને આખરે ફતેમદ થઈ મોટી કીરતી સાંધે પાઈ ફરીઆ. એ ખંને છોકરાઓ ઘણુ ગુધી જીવીઆ; અને પાછલથી ઘણાજ કીરતીવંત થઈ ગજોઆ.

કીમતી પંથરાઓ

ભાગ ૫ મો.

એનેરલ, પાંતુ, જમરૂદ અથવા લીલમ.

લનડન તથા પારીશના ખંનેરમાં એક ફેરટનાં પાનાની ૪૦ થી તે ૫૦ રૂપીઆ વેરની કીમત ઊપર છે; અને જે ફેરટનાની ૧૦૦ થી તે ૧૨૦ રૂપી આ આવે છે. એ ઊપરથી માલમ પડ્યો કે જેમ જેમ વજનમાં એ જવાહરો વધતા જાય છે તેમ તેમ તેની કીમતમાં વાહલો ફેર પડતો જાય છે. એવું કહ્યું છે કે વીજિના શહેરની ખાંદશાહી તીજેરીમાં ૨૨૦૦ ફેરટનું એક પાનું છે જેની કીમત ૩૦૦૦૦૦ કરાજિનની થી રવામાં આવે છે—ફરનાનદા ફેરટને નામનો એક વી

હુશીક જનરલ અમેરીકામાંથી જે હુટ લાવીશો હોતો, તેની અંદર પાંચ ઘણાજ કીમતી પાનાં હતાં, જેની તે વેલાએ ૧૦૦૦૦૦ રૂપીયાની કીમત અંકાઈ હતી પણ આજનાં વખતમાં તેની કીમતજ નહી થઈ શકે! એ પાંચે પાનાઓને જુદા જુદાં આકારમાં કાપેલાં હતાં—પેહલાંને એક ગુલાબના ફૂલનો આકાર કાતરીને આપવામાં આવીશો હોતો, બીજાનું એક નાથકું રણભાંગડું બનાવામાં આવીશો હું, તરીબનો ઘાંટ બનાવામાં આવીશો હોતો, જેની વાગવાની તકોરીને ઠેકાણે એક બેચુકું મોતી જડવામાં આવીશો હું, ચોથાને એક શુનેરી આંખ થયાંની માછલીનું રૂપ આપવામાં આવીશો હું અને પાંચમું જે શરૂથી કીમતી હતું તેનું એક શોનાની બેક્ક જુધાનું પીચાકું બનાવામાં આવીશો હું!

એક વેલાએ જાનોઆ શેહરમાંની એક પાનાંની રકાબીએ આખા ઈજિપ્તના લોકોને દીવાના બનાવીયા હતા. આએ રકાબી એક મોટાં પાનામાંથી કોતરી કાઢાડવામાં આવી હતી, અને એવો એતકાદ છે કે ઈયુબરીશહે મોતાનુ છેલું ખાંતુ આ રકાબીમાં ખાધું હતું: ખારમી શદીમાં આએ થાલીને પાલેશશર્ધનમાંથી લાવીને "શન લોરેનબ" નામના દેવલમાં ચુકવામાં આવી હતી, જેની આશપાશ મોટા મોટા નાઈજોરાત અને ઘણાં મોટી કરતા હતા. આએ રકાબીને વરશમાં એક વખત લોકોને ઘખાડવાને માટે ખુલી ચુકવામાં આવતી હતી—જે વેલાએ લાખો વેહેમી સખથો તેની પુળ કરતા હતા અને જે કોઈ તેને એક હીરાની મારફતે હુથ લગાડવાને ઈછતું હતું તેને ૧૦૦૦ શોનાના ડીક્રીકેટ આપવા પડતા હતા! પણ એક વેલાએ શરેય તથા ઈટાલી અનેા શાથ એક જખરી લઘઈ થઈ, જેમાં ઈટાલીઅનેાની હુર થવાથી શરેયો તેમના દેવલમાંથી આએ રકાબી કાઢાડી લેઈગીઆ, અને ધાનુના પરીકશકો પાશ તપાશ કરાવીઆથી માલમ પડીકે કે તે કાંઈ પાનાની ન હતી પણ શાદ કાચની હતી. તેએપણ દેની આને આ વાત મુદલ કબુલ કરતા નથી અને કહે છે કે એમ કહી શરેયોએ રકાબી ખાઈ ગએઆ.

એક અરવાચીન યુશોશર એવું કહે છે કે, શીઆ મ દેશની અંદર ખુધના દેહકુંડાંમાં મોટા પાનામાંથી કોતરી કાઢેલી ચુરતી તેણે નજરે નજર નોઈ હતી!

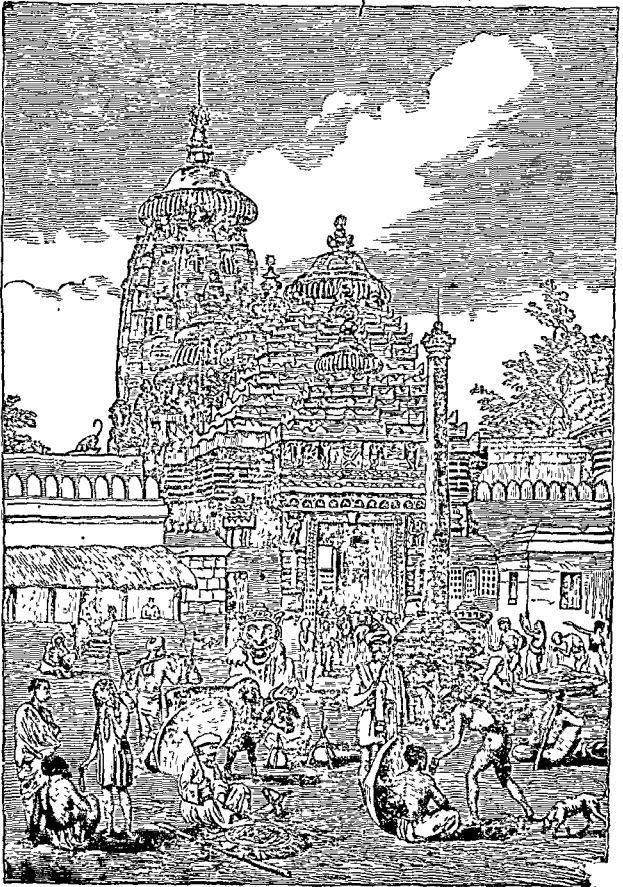
પલીની નામનો ગરંથ કરતાં લખે છે કે શાઈપરશના યાપુ મધે હુરમીશ નામના રાબની ઘોર જે દરીએ કીનારે ખાંધવામાં આવી હતી તેની ઊપર જે શીહ ઊભો રાખીઆમાં આવીશો હોતો તેની આંખોમાં બે મોટાં તેજસવી પાનાઓ જડેલાં હતાં, જે એટલાં તે તેજથી દરીઆમાં પરકાગતાં હતાં કે, તે જગાએ ધાશતીથી કરી માછલીઓ મુદલ આવતી ન હતી! એજ લખનાર એવું કહે છે કે, નીરો પાદશાહુ કુશતી પોલનારાએને લીલાં પાનાના ચશમાંથી જોતો હતો.

દખલુ અમેરીકા જઆરથી શોથી કાઢાડવામાં આવીકે છે, તીઆરથી આખી દુનીઆમાં પાના ઘણા શાધારન થઈ પડીયાં છે. જોશરકી આ કોશર, જેણે નીઊગરનાડા અને પીરુ દેશની પાનાની ખાંનો નજરે જોઈ હતી, તે કહે છે કે પેહલાં તે ખાનમાંથી એટલાંતો પાણાં નીકલતાં હતાં કે ૧૫૮૭ માં જઆરે તે સપેન દેશમાં આવીશો તીઆરે તેની શાંથે એક એક હનડરેડવેટની બે પાનાથી ભરેલી પેટીઓ લાવીશો હોતો!

જેમ બીબ જવાહેરો વીશે અશલના લોકો ઘણો વેહમ રાખતા હતા તેમજ એ જવાહેર વીશે પણ કાંઈ થોડું કંહવાતુ નથી પણ હાલમાં તે વીશે લખવાની હોમ અગત જોતા નથી.

નવરનાથનું દેહકુંડું.

હીદુઓ લાકડાં, પથર, માટી વગેરેની ચુરતી આ બનાવી તેની પુળ કરે છે. એવી ચુરતીઓને માટે તેઓ પ્રયત્ન પર્થસા ખરચીને મોટાં મોટાં દેહકુંડાં ખંધાવે છે, અને માહે તેમને બેસાડી તેમની આગલ તરેવાર કીરીઆ કરી, તેમનાથી આ જગમાં સુખી થવા અને પેલી જગમાં પાપનો આધાર પવાને ચાહે છે. અલખતે આપણી ખુશીતો આપણને નાજ કહે છે, કે એવાં નીરજવ પુતલાંઓથી માંજુસનો આધાર કદી પાએ નહી, પણ ઊપરથી એવું કહે છે કે, એમ કરવાથી માણસ પાપી થાએ છે, કેમકે તે પોતાનાં ખસ અને એકજ ખોંદાને લુલી જઈ તેનું રૂપ પથર અને માટીને આપે છે. ઘણાક ભણેલા હીદુઓતા કહે છે કે હીદુ ધરમનાં ચુલ પુચતકોમાં ચુરતીની પુળ કરવાને શ

તેથી તેમને દેવ, જો તેને દેવ કહીએ તો, કેમ શબ્દ થતા હોય તે સમજ પડતી નથી. એવું પણ કહેવાય છે કે એ દેહમાંની જાતરા દરવાને ગએલાં લોકોમાંથી જે કોઈ લાગમાં આવે છે તેને તીઆનાં શરીરો અથવા જોગીઓ મારી નાખી તેવું જે કોઈ હોય તે લેઈ લે છે. એવા લુચારાઓને સ્ત્રીઓની નીતી લુચવાને ક્રેટ લોક વીલમ લાગતો હોય ? એ દેહમાંનાં ક્રેટલાક જોગીઓ, આંખને કંઈલો અને દીલમાં દુએઆ ઊપજે એવી તરેવાર રીતે, જેમકે કોઈ નીચી મુડીને ઊંચા પગે, કોઈ એક હાથજ ઊંચા રાખીને, કોઈ કંઈ જુદીજ રીતે પડીને, એવી તરેવાર કપડી ભોગવીને તેઓ દેવની પુંજ કરે છે. જો શરીરને કશી આપી ભકતી કરવાથી ઈશ્વર રીઝતો હોય તો તેને દુએઆલુ કહેવામાં આવે છે. એ દેહમાંને અંગે ઘણીક ગાએઓ તથા વાંદરા છે, તેઓ પણ પધીતર ગણાય છે. એ દેહમાંનું ચીત્ર પાસેનાં પાનાપર આપી ઊં છે.

સાધારણ સમજ—ગરમી.

ભાગ પં. ૩૦.

સવાલ—લાકડાં પાંણીથી ભીણાએલાં હોય તીઆરે તે ખલતાં કંઈ નથી ?

જવાબ—લાકડાંની ઊપર પાંણી હાવાથી હવામાંની આકૃતીજન તેને લાગતી નથી, અને વલી જે આપણે તેને ગરમી આપીએ તે લાકડાંપર અસર કરે તેની આગમય તે પાણીમાં ચુંસાઈ જાય છે. એ પરમાણુ લુઆરે ઘણોવાર વેર ગરમી લાગે, અને લુઆરે લાકડાં ઊપરનું સઘલું પાંણી ખાક થઈ ઊડી જાય, તીઆરેજ તે લાકડું સઘલું ખલવા માંડે. લીલાં લાકડાં જલદી સઘલું નથી તેનો સખખ પણ એ જ છે, કારણ કે તેમાં ભીનાસ ઘણો છે. મુકાં લાકડાં જલદી ખલે છે તેનો સખખ એકતા, ઊપર પરમાણુ, એક તેમાં ભીનાસ નથી તેથી તેમાં જતી ગરમીને કોઈ લેઈ લેવું નથી, અને વલી તે મુકું થએઆથી તેનાં ઈદરમાં હવા ભરાઈ રહે છે તેથી તેમાંની આકૃતીજન તેને અડપથી સઘલાવે છે. લીલાં લાકડાં મુકાં કરતાં ભારી હોય છે તેનો સખખ પણ એ જ કે

તેમાં ભીનાસ અથવા પાંણી હાવાથી તે ભારી લાગે છે, પણ લુઆરે ગરમીથી તેમાંનું પાંણી ખાક થઈ જાય છે. જો એ છે તીઆરે તેવું તેટલું વજન ઓછું થાય છે.

૨૧૦—મુલામાં મીઠું નાખીઆથી તે કુડીને ક્ર યકાની માક આવાજ કેમ કરે છે ?

૧૧૦—મીઠામાં પાંણી છે, તેથી તેને ગરમી લાગતાં વાર તે ઊકલી જઈ તેનો ખાક થઈ જાય છે, અને પછે જોર કરી મીઠાંની પોપરી પાંજ ખાકાર નીકલી જાય છે, તેથી આવાજ થાય છે. પણ ઊપર લખી ઊ છે કે લાકડામાં પણ પાંણી છે, તે છતાં તે સઘલું વેલાએ મીઠાંની માક આવાજ કરતું નથી, તેનો સખખ એ છે કે, મીઠામાં પાંણી ઓગર તેની પોપડીમાં મલેલું હોય છે તેથી તેનો ખાક તેને લાંછને ખાકાર નીકલે છે; પણ લાકડામાંતો તેનાં ઈદરમાં પાંણી હોય છે, જેમાંથી તેનો ખાક ખાકાર નીકલી જાય છે.

૨૧૦—રોશની એટલે શું ?

૧૧૦—સૂરજ અને ચંદરમાંથી તેમજ હરેક ખલે એવી વસ્તુને સઘલાવીઆથી જે આપણને અજવાલું સરખું કંઈ મલે છે તે. એ અજવાલું અથવા રોશની શું ચીજ છે, અને તે કેમ આવે છે તે હજી એકશ જણાઈ ઊં નથી; પણ સર અઈબક નીઊટન એ વીરો એવું કહી જાય છે કે—જેમ એક કુલમાંથી ઘણીજ ખારીક કરએ હવામાં ઊડે છે, અને તે આપણા નાખમાં જવાથી આપણને વાસ લાગે છે, તેમ જ સૂરીઅની સપાટી ઊપરથી એવી અંધાગ ખારીક કરએ ઊડીને ઓગર પંથરાય છે, અને આપણી આંખ ઊપર આવે છે, તીઆરે અજવાલું જણાય છે. પણ સઘલાં અવાજવાલાંમાંથી ગરમી નીકલતી નથી, તેમજ સઘલી ગરમ ચીજોમાંથી રોશની પેદ થતી નથી. આગીઆ ક્રીડા અને માછલીનાં ભીંગડાં તથા ચંદર રાતના રોશણી આવે છે, પણ તેમાં ગરમી જાયે લાગતી નથી; તેમજ લોકોમાં, મુનાં વગેરેને ગમે એટલું ગરમ કરીએ, પણ તે રોશણી આપતું નથી. વલી સઘલી ગરમી આપનારી વસ્તુમાં એક સરખી ગરમી હોતી નથી, તેમજ ઘણી ગરમી વાંદી વસ્તુ ઘણી રોશની આપતી નથી. ઘણું કરીને જોર ની રોશનીનો રંગ ધીલો તથા ત્રેદાઈપર હોય છે, પ

છુ તેનાં કરતાં રાતા રંગની રોશની, પીલીના કરતાં ઝાંખી લાગે છે, તેમાં ગરમી વધારે હોય છે.

૨૧૦—ઊનાલાના કરતાં તાહુકાના અથવા કા રના દાહુકામાં અથવા રાતે ખલતું જોરથી કેમ ખલે છે?

૧૧૦—એ દાહુકામાં હવાને પુરતી ગરમી દા લાગીઆથી તે પાતલી થઈને ઊપર જવાને ખંદલે ના ડી થઈને મોટા જ્યામાં ઘરમાં રહે છે, તેથી તેમાંથી પુ પકલ આકસીજન મલી આવે છે; અને વલી કંડી હ વા ભારી હાવાથી તે જલદીથી આતસને લાગી માં હુથી આકસીજન આવે છે. એથી ખલતુંજ વધે છે એટલુંજ નહીં, પણ સાથે ગરમી પણ વધે છે. ખુ લી જગાએ સુરજનાં તકકામાં ખલતું ખરોખર ખલતું નથી, અને વખતે આતસ હાલવાઈ પણ નાએ છે તે નો સખખ પણ એજ છે કે, તે વેલાએ સુરજની ગ રમીથી હવા પાતલી થઈ નાએ છે, તેથી તે ખલતી ચીજને થોડી થોડી લાગે છે, અને વલી સુરજનાં કીરણોમાં કાંઈક રચાયેણું સંજોગ હાવાથી તે ખલ તી ચીજને ખલવામાં ઘણીક અડચણ કરે છે. પણ હુરે ક ચીજને ખોલી હવામાં છાએકામાં મેલી હોએતો તે ઘરનાનાં કરતાં વધારે જોરથી ખલે છે, કેમકે સીરામાં હ વા જરા નાહી હોએ છે, અને વલી તે ચોરેરથી લા ગે છે. ખલેલાં લાકડાંને હુથમાં લઈને જોરથી હી લાવે છે તીઆરે તે ઊપર ખલતું સલગી આવે છે, તે નું કારણ પણ એજ છે કે તેમ કીધાથી તે લાકડાંનાં ખલેલા ભાગ ઊપર પુપકલ આકસીજન લાગે છે, અ ને તેથી તે ઊપર ભડકી થાયે છે. કોઈવાર દીવા હોલવાઈ જવા પછે તેનો ખલનો કાકરો એકાએક પા છે સલગી ઊઠે છે, તે પણ એજ કારણથી છે, પણ તેવો ખનાવ જોઈ અનસમજી તથા વેહમીઓ તેને મા ટે ઘણીક વેહમ લાવે છે: એવો વેહમ લાવવાનો સ ખખ એકે હોલવાએવો કાકરો પોતાની ચેલે કેમ સલ ગે, એ તેમને નવાઈ જેવું લાગે છે.

૨૧૦—આતસ ઊપર પાંણી નામીઆથી તે ખુબાઈ કેમ નાએ છે?

૧૧૦—આતસની ઊપર પાંણી પડનાંજ તેની ઊપર તેનું પડ થઈ જઈ હવામાંથી આવતાં આક સીજનને અટકાવી નાખે છે, અને તે આતસમાંની ગ રમી તે પાણીમાં દોડી નાએ છે, તેથી તે ગરમી વનાં નો થઈ નાએ છે, એટલે ખુબાઈ નાએ છે. પણ જો

આતસ ઊપર થોડું પાંણી પડીછે હોએતો તે ખુબ વાને ખલે જોરથી ખલે છે, કેમકે તેથી તે પાંણીનો જલદીથી પાશ થઈ નાએ છે, અને તેટલામાં આતસમાં ની સઘલી ગરમી કાંઈ નીકલી જતી નથી, અને પછે તે પાશમાં આતસને વધારે જોરથી ખલવાને ટેકે મે લે છે. એ કારણથી આગની વખતે પુરતું પાંણી મલી આવે તેની આગમચ થોડું થોડું નાખવાથી આગમાં ઊલટો વધારો થાયે છે, અને ખલતું જોરમાં ખલે છે; માટે એવી વખતે પાંણી નાખવું તો પુરતુંજ નાખવું, પુરતુ તે એટલું કે જેટલા આતસ ઊપર તે પાણી પડે તેટલા માહેલી સઘલી ગરમી તેમાં જવાની આગમ ચ તેનો પાશ નહી થઈ નાએ; કેમકે જો તેમ થઈછે તો તે પાશના જોરથી ખલતું વધારે મજબુતી પકડે છે. આગની વખતે ઘણીઓએ જોઈછે હો કે ઘર ના ભારવર સરખા ખલતા ભાગ ઊપર ઘણુક પાંણી નામતાં છતાં પણ તે ખુબતા નથી; તેનો સખખ એજ કે તે ઊપર પાંણી એટલું ખધું નથી પડતુ કે જેથી તેના પાશ થવાની આગમચ તેમાંની સઘલી ગરમી તેમાં મુસાઈ આવે. આગની વખતે અતરેનાં લોકો એ ખાખદ ઊપર ઝાઝ ઘેઆંન આપતાં નથી તેથી ઘણીવાર ભારે ચેહનત લેવા છતાં મોટી ખરાબીઓ નીપજે છે.

પારસી સ્ત્રીઓનાં નામ તથા તેનો અરથ.

પારસીની સ્ત્રીઓનાં તરેવાર નામે છે, પણ તે અર્થ શું અરથ ધરાવે છે, તથા તે કેવા કેવા શખદો ઊપરથી ઊતપન થયેઆં છે, તે જોઈ ઘણુ ચેહુ છે, તે છતાં ઘણીજ થોડી ખાઈઓ જાણતી હો; સ ખખ કે તેમને હુરેકે ખાખદ ઊપર વીચાર કરવાની ટેવ નથી. તેમની નજર આગલ કાંઈખી નવુ ખની ઊ હોએ, તથા કાંઈ નવાઈ જેવું તેમનાં સાંભલવામાં આવીછે હોએ, તો માતરે હુથચે હુથ ઘેકી “મરે રે” એવા લાંબા દાહુકાનો શખદ ખોલી મુગાં રેહુ ચે, પણ તે શું હો તથા કેમ હુએ તેનો વીચાર એટી ને તેઓ કહી કરતાં નથી. એથી કરી ઘણી ચીજો તથા ખનાવો જો કે રાત દાહુકો તેમના જોવામાં ત થા સાંભલવામાં આવે છે પણ તેની ખાશીઆત તથા

કારણથી તેઓ તદ્દન અબાણીયાં હોય છે. પાર સી સ્ત્રીઓનાં બધાં મસ્તીને આસરે ૪૨ નામ છે, જેમાં નું દરેક જુદા શબ્દો ઊપરથી નીકલી જુદા જુદા અર્થ ધરાવે છે. જેમ કે:—

- આઈખાએ—આઈ—બપાઈ—ધરડાં ખાએ.
- આદરખાઈ—આદર—આદર રોજ—ફરેસતો.
- આશીખાઈ—આસ—આસા—ઉમેદ.
- આવાંખાઈ—આવા—દરીયા—આવાઈઈઈ.
- કુવરખાઈ—કુવર—રાજનો છોકરો.
- કાલીખાઈ—કાલી—ધણીન સફેદ.
- કુકીખાઈ—કુકું—નાનું બચું.
- ખરચેદખાઈ—ખારચેદ—સુરજ.
- ગુલખાઈ—ગુલ—ગુલાબ.
- માંદનખાઈ—માંદન—માંદની અથવા માંદ.
- નરખાઈ—નર—કસબ—સોનું.
- ખાઈલ—ખાઈ—છોકરી.
- છવણખાઈ—છવણ—છવાડનાર (ધસવર !)
- હોસીખાઈ—હોસી—ધરડી.
- તીરખાઈ—તીર—તીર રોજ.
- દીનખાઈ—દીન—મગ્ન—દીન રોજ.
- ધનખાઈ—ધન—પદ્ધતિ અથવા ધોલત.
- નવાજખાઈ—નવાજેસ—મેહુરખાની તથા શખાવત.
- નાલીખાઈ—નાની—નાની
- નાજખાઈ—નાજ—નાજ—લાડ.
- પીરોજખાઈ—ફીરોજ—ફતેહમંદ.
- બચુંખાઈ—બચું—નાનું બચું.
- ખમનખાઈ—ખમન—ખમન રોજ—ફરેસતો.
- ખાઈઆઈ તથા ખાએ—ખાઈ—ખેન.
- ખાનુખાઈ—ખાનુ—શેઠાની.
- લીખાઈલ—લીખ—લીખશા.
- માણકખાઈ—માણક—માણક અરેર.
- મીડીખાઈ—મીડી—મીડું મીડાચ.
- મેહુરખાઈ—મેહુર—એઆ.
- મેડીખાઈ—મેડી—મેડી.
- રતનખાઈ—રતન—અવેર.
- રૂપાખાઈ—રૂપું—રૂપું.
- રૂરીખાઈ—રૂરી—શારી ભલી.
- રાણીખાઈ—રાણી—રાજની સી—સી રાજ.
- વીરખાઈલ—વીર—અકલ—દાનાઈ.
- સાકરખાઈ—સાકર—સાકર.
- શીરીનખાઈ—શીરીન—નરમાસ—મીડાશ.
- સુનાંખાઈ—સુનું—સુનું.
- હોમાએલ—ખાઈ—હોમાએ—હોમાએ પકંડ.
- હીરાંખાઈ—હીરા—હીરા.
- હોરખાઈ—હોરખા—ખોદા !

જેમ જંગલનાં સઘલા બનવરો ઊપર સીંહ સરદારી ભાગવે છે, અને તે તેમનો રાજા કહેવાએ છે, તેમ જંગલનાં સઘલા ઝાડ ઊપર આપણા દેસમાં વડ અને ઈંગલડમાં ઝાક સરદારી ધરાવે છે. અથવા સઘલા ઝાડનો રાજા ગણાય છે. ઝાકત્તુ ઝાડ કદમાં ઘણું જ મોટું હોય છે, અને જંગલમાં ઘણું જ દબદબા ભરેલું ઊભું રહે છે. એ ઝાડ ઘણું પીયુષ વધે છે, અને તે એકઠો વરસ વેર જેવીને તેવી હાંસ તમાં પુર ભલકથી રહી જાય છે. પેનસહેંગર ખા તે એક મોટું ઝાક છે, જેની ઊંચાઈ અને ૨૫૦ વરસની ગણાય છે, તે હજુ પુર જુવાનીમાં ખીલતું હોયે એવું લાગે છે: પણ એ સીવાએ દેનપરશાચર અને નેડખરધનાં પરગણાઓમાં જે મોટાં ઝાક છે, જેની ઊંચાઈ એકઠો વરસની ગણાય છે. નોર શેક નામની જગાએ એક ઘણું જ જખડું ઝાક છે, જેને લોકો “વીનશરધાંગ ઝાક” ને નામે ઓલખે છે. એ ઝાડની હસતી ઈસવી સન ૧૦૬૬ નાં વરસમાં, જ્યારે નારમન લોક ઈંગલડ ક્ષેત્ર કરી શકે હતા, તીઆરની ગણાય છે; જેથી તેની ઊંચાઈ અને ૮૦૦ ઊપર વરસની થવી જોઈએ. એ ઝાડનાં થકનો ઘેરાવો ૭૦ ફીટનો છે, અને તેની માંડ જે પો કલ જગા છે તેમાં ૩૧ માંસ સમાઈ શકે છે. નોરથ મપટનશાચર નામનાં પરગણામાં એક એવું જ પુરાણું ઝાક છે, જેને “પારલામેનટ” ઝાક કરી દે છે: સખખ કે ઈસવી સન ૧૨૯૦ નાં સાલમાં ઈંગલડનાં પાદશાહ પેલેલા એવરડે તેની તલે પોતાની પારલા મેનટ ભરી હતી. એ વેલાએ પણ એ ઝાડ ઘણું જ પુરાણું ગણાવું હતું ! એ ઊપરથી જોતાં તેની ઊંચાઈ અને ૧૦૦૦ વરસની પણ ધારીએતો અડધા નહી. એ ઝાકનાં ઝાડ જ્યારે નાનાં હોય છે તે જ્યારે તેની ઊંચાઈ અને ૧૦૦૦ વરસની સરખા ઝીણાં થાય છે, જે અગાડીનાં વખતમાં લોકો તેને અનાજને ઠેંકાણે પુસકલ વાપરતા હતા.

ઝાકત્તુ ઝાડ જેમ કે મોટું અને દબદબા ભરેલું છે, તેમ તેવું લાકડું પણ ઘણું જ ટકાઈ અને ચીમ ટકે. એવું લાકડું ઘણું ચીમટ અને ટકાઈ હવાથી આને વેપારને બરનાં અને લાઈનાં વાંકાં બનાવવા

† જે નામે આગળ આપેલી યાદીઓમાં, તેનામાં પ્રથમમાં કાંઈ સમજી શકી, પણ નોંધાયેલાં સખખામાં આવેલ, એવાં નામે પણ કરીને દેશમાં તમા એમિદાનાં કુટુંબમાં સખખામાં આવેલ.

વવાને ઘણુંજ કાંચે લગાડવામાં આવે છે. એ લાકડાં નાં ખનાવેલાં લાકડાંની વાલણના કાષ્ટકા ઊપર આજે ઈ'ગલ'ડ. સરખા નાનો ગેટ આખા ઈંગ્લિશીપમાં મોટી ગંઝડુપી ધરાવે છે, અને સગ્રીધી ખલવંત ફેરવાયે છે. જે મ ઝોકાનાં ખનાવેલાં વાંહણિયા પાંણીની અંસરથી બંધ દી ખરાખ થતાં નથી, તેમજ જળસી તેખના ગોલા તે ઊપર પુરતી અસર કરી સકતા નથી. એવી મજ છુંતી સાચે ઝોક ટ્રાકિપણમાં પણ પાછલ પડતું ન થી. ઈ'ગલ'ડના વેસ્ટ મીનીસટર ઝોળી નામનાં દેવલમાં પાદશાહ એડવરડને નામનો એક ઝોકનો ખનાવેલો ગુમળજ છે, જેને આજે ૮૦૦ વરસ થયે આં છે. તે પણ તે હજુ જેવીને તેવી હાલતમાં છે. વી નવેસ્ટરનાં સેંટ સ્ટેફન નામનાં દેવલમાં એક ૧૮ ફીટ લીઆસની, એકજ કકડાની, ઝોકની ટેબલ છે, જે આજે ૧૨૦૦ વરસની જુની ગણાયે છે. તે પણ તે હ જુ કશી પણ નુશાની વગર જેવીને તેવી રહેલી છે ।

ઝોકના ઝાડની છાલ તથા તેનાં લાકડાંનાં વેહ રને આગાહી રંગવાના કાંમમાં લેતા હતા, અને રંગ કા હાડીઓ પહે ખાકી રહેલો છુંએ કચરા તરીકે નાખી દેતા હતા; પણ તેને ખાતર તરીકે ખાગ માંહેલા રોપા ના થડમાં નાંખવાથી તેને ગરમી તથા યોપણ મુવે છે એવી શોધ પાદશાહ તરીખ વીલીઅમે કરવાથી તે કંચરો પણ આતી ઊપીઓગી થઈ પડીઓ, અને તે થી ખાગાએતના કામમાં ઘણા શુધારો થયેઓ.

એ ઝાડ (ઈ'ગલ'ડમાં) ઊનાવો ખેસતાં ઘણુજ ખીલી નીકવે છે, અને તેના ખણ આંસમાન તરફ ઊંચાં થયેલાં, અને પવનની વેહકી ઊપર ગંભીરાઈથી હાલ તાં ડાલાં, અને તેના સુંદર લીલા રાતાશપરના રંગનાં કુમલાં અને પાકા પાતરાં ઘણુજ રલીઆમણુ લાગે છે. તેનાં જખરાં ડાલાંઓના ચોખેર શેલાવાથી જખ રી ઘસા થઈ રેહે છે, અને તપતા સુરજની વેલાએ તે નો છાંચેઓ વટેમારજુઓને ઘણુજ ઊપીઓગી તથા રીલાપસંદ થઈ પડે છે.

પરચુટણ.

લાણવાનોગ ખાખદા.

એક શખરી ઓરત—નેપલસ શેહેરમાં નહી સારાં

યાએ તેવાઓની એક ઈસપીટાલ છે તાંહાં હાલ એક ઓરત ને દાખલ કરવામાં આવી છે, તેણીનું દરદ કંઈ ઘણુંજ ન્ય જમ્યે જુવે છે, કેમકે તે દર રોજ રોસ કરેલાં ગોશનાં પાં મ કટકા, ૭૦ ઈંડાં, કેટલાંએક પાંડ અને મોટા બહો અડી ચેવનો ખાયે છે । આએ તે લુખ કેવી ! એ ઓરતને યા રે કરવાને ડાકર જામોગલીઆએ માંચે લીધું છે, પણ આ ન શુધી કંઈ ફેર પડીઓ નથી. જે બરાબી તેણીને ખોરા ક ઓહો કરવા જમ્યે છે તેાં, એક વેલી ઓરતની મીશાલે જુ મ ખરાડા પાડે છે, અને જ્યારે ઉપર પરમાણે આમેડે તારે જ તે નરમ પડે છે.

પરોફેસર થોમસ નામનો હાલ એક તલવારનો ર મતીઆલ નીકલીઓ છે. તે જાતે એક સરખનટની પદવી ધરાવે છે પણ પોતાની માલાકીથી એટલાંતા ઈનામ નેલવો આં છે કે તેને પેહેલવાંનને ખેતાળ મનીઓ છે, તેની ૮૦ વર શતી ઉમર છે. માલવાના અને રેડવાનાં કાંમમાં તે સરવે થી એકાં છે, કેમકે આખાં ઈ'ગલ'ડ, સકાટલ'ડ અને આપર લાડનાં સઉમી શરસ માલનારા તથા રોડનારામાં એણે આ શરે પચારા ઈનામો મેલવીઆં છે; તેમાં આખી વેલાતના સ ઉધી ધરસ માલનારાઓ સાથે ૧૮૬૧ માં તરણ માઈલ કકડતા ખરકમાં ૨૩ મીનીટમાં ચાલી તે ઈનાંમ જીતીઓ હતા । તાર પછી ૭ માઈલ ૫૪ મીનીટમાં અને ૩૭ શેંકડમાં ચાલીઓ; સવાએકવીશ કલાકમાં ૧૦૦ માઈલ અને ૧૮૫૭ ના ઉના લામાં નેરવીય શેહેરમાં ૧૦૦૦ માઈલ ૧૦૦૦ કલાકમાં ચા લીઓ હતા । !

તાર પછી ઝી૦ હારકડની વખણએલી ઘોડી નામે "ખલાકએસ" સાથે એક માઈલમાં ૫૦ વાડ અથવા તતી કુંદલામાં પણ એજ જીતીઓ હતા । આએ સરત ંબલીન આગલ ૧૮૫૧ ના થઈ હતી. એજ પરમાણે બી જ કેટલીએક નામાંકીત ઘોડીઓ સાથે વાહો કુંદલામાં એ જેજ ઈનામો લીધાં હતા.

હવે તલવારની રમતો ઉપર ધીઆન આપો. એક નારંગીને રોરાવરે ડાંગી એક અટકાથી રોરો કાપી તે ના રંગી જખીન ઉપર પડે તેનો અગાઉ તેના ને કટકા કરીઆ હતા । શીયાંનાં જાડા શરીઆને એકજ ઘાએ બે કટકા ક રીઆ હતા । એક લીચુને પોતાની હુચેલી ઉપર સુકી તલ વાર વરે બે કટકા કરીઆ હતા ! તેવામાં એક તમાશગી રે હીમતથી પોતાની હુચેલીમાં એક લીચુ પકડીડ. તે પ છુ તેમજ કુતેહમ'દીથી કાપીવ' હતું !

તીઆર પછી પોતાના દીકરાને પગલે એક ડાગી અને કહણ નારંગી આપી તેને તેની ઉપર ઉભા રાખી તે ના રંગીના તલવાર વરે બે કટકા કરીઆ હતા । તીઆર પછી પોતાના દીકરાના માથાં ઉપર એક નારંગી સુકી તેને પણ તેવીજ રીતે કાપી હતી !

ઈંગલંડમાં નવાઈ જેવો મેયો—આનસુધી વેલાતમાં નારીએલીનું ઝાડ પુખ્ત થતુ ન હતુ પણ હાલ એવી ખ. ખર મલી છે કે મોટી મેહનત અને ખરચે એક ઝાડ ઉપર આખાં બે નરીએલ ઉગવીઆં છે! એવી એક નવાઈનતા !

તાં ૧૮ મી ફેબ્રુવારીએ આખર થતાં અથવાડી આંખાં એકલા લંડન રોડેરમાં ૨૩૩૬ અયાંઓના નનમ થ એઓ હતા તેમાં ૧૧૦૧ છોકરા અને ૧૧૬૫ છોકરી ! હુતે ન અડવાડીઆમાં ૧૮૫૯ મરણ થયાં હતાં.

પારલીઆમેનટના એક મેમ્બર નાંમે કરનલ પાઉ એલે મીશ લીફિશ સાથે નેકા કરવાને વચન આપીઆ છતાં તે નહી કરીઆં અને ઉલટાં કાંઈ તોડાંમુતોં તુકીઆ ધી ઉપલી આઈએ પાંચ લાખ રૂપીઆની દામીની કરીઆ દી માંડી હતી તેમાંથી ૨૦૦૦૦) રૂપીઆ ફેરરે તે આઈને અપાવીઆ હતા.

મુછનો ચમચો !—માંણુશો શોકને ખાતરે મોટી મોટી મુછો રાખે છે, પણ ખાતી વખતે તેમને ઘણીક અડ મણુ નડે છે તથા વખતે મંડલીમાં હસણુ ઉતપન કરે છે કે મઠે પાંણી નવી વસતુને મોડામાં લેતાં તે ખરડાઈ જાય છે. એવી અગવડને ઠાલવાને ખાટે અમ્બેરીકામાં એક ન ને એક જાતના ચમચો બનાવીઆ છે, અને તેને ખાટે પે ટંટ લીધા છે. એ ચમચાથી ગમે તેવી વસતુ ખાતાં મુછ ખરડાતી નથી.

વીનલીક એનજીન—મેશ્ટ અને ડીરોવર નામનાં બે સમ્પ્રદાયે એક એવું એનજીન બનાવીઈ છે કે, તે આક ને બદલે વીનલીધી ચાલે છે. અલબત્તે એમાં ખરચનો ઘ ઊાન થટાડો થવો જોઈએ.

દાઝેલાનો ઉપાય—એક સમ્પ્રદાય દાઝેલાંને ઉપા એ એવો બતાવે છે કે પરથમ તે દાઝેલા ભાગ ઉપર કંડુ પાંણું તામણુ, અને પછે તેની ઉપર એક ઈંચ જાડો કા રોટો આટો ભભરાવવો એથી નલદીથી માંખડી આવી જશે.

બારીક ૧૮૬—ઈંગ્લેન્ડમાં એક સમ્પ્રદાયે લોહાડા તુ પતરુ એટલુંતો પતલુ બનાવીઈ છે કે, તેની જડાઈ એ કે ઈંચનો હજારનો ભાગ છે. તેની ઉપર સારા અકથરે લખાયે છે, અને તેની ગોલ બીંદરી ધઈ શકે છે.

કામની જડપ—ખરમીગહાંમનાં સડીલપેન બનાવ વાનાં કારખાનામાં દરેક સી આપે દાહાડો, દાહાડાનાં ૧૦ કલાક પરમાંણુ ૩૬૦૦૦ પેન બનાવે છે, અને તેને ખાટે તેને ૭૨૦૦૦ વેશા પોતાનાં હાથ વલાવવા પડે છે !

ફેલવે—અમ્બેરીકાનાં એક નીઉધઆરકનાં પરગણાં માંહેલી રેલવેની બધી મલીને લંબાઈ ૩૫૦૦ માઈલ છે.

દરીઆઈ બલ—આખા ઈંગ્લેન્ડમાં ગરેટ બરીટનની દરીઆઈ કોલ તથા બલ મોટાં ગણાયે છે, અને તેમાં આ ને બધા મલીને ૭૮૫ લડાઈનાં ખારકસ છે; અને તેમાં ઓઝામાં ઓઝી ૧ થી વતાગ વતી ૧૩૧ મુધી તોપો છે.

પકવાન વંગેરે બનાવટ.

અંજરનું પુડીંગ—એક રતલ મોલ અંજર લઈ તેને મુખ બારીક કરી નાખી પા રતલ ધીમાં મેલવી રેવો, અને પછે તેમાં થોડોક આટો લઈને મુખ મસલી નાખ વાં. પછે એક રતલ પાંડની પોપરી અને પા રતલ ખાંડ લઈ, તેમાં એક આટલું પેઆણું ભરી કુથ લઈ માહે બે ઈ ડાં મુખ ચારવીને ભેલી રેવું. તેમાં મસલેલાં અંજર પણ નાખી સઘણુ મુખ મેલવી રઈ, ઉપરથી થોડીક કાપેલી બદા મ નાખી ભુંનવા મેલવું, અને તેને ભડીમાં ચાર કલાક વેર રાખવું.

લીથુનુ પુડીંગ—અરથો રતલ પાંડની પોપરી, પા રતલ ધી, અને પા રતલ ખાંડ એ સઘલાંને ભેલી ઉપર ત રણ લીથુનો રસ, સારીપેઠે ગાલીને, નાખી, તેમાં બે ઈડાં મુખ ચારવીને મેલવી રેવું. પછે તેને ભડીમાં મેલી પો ણો કલાકવેર ચરવા રેવું.

આરજનો મુરબો—ગમે એટલાં આરજ લઈ એક વાસણમાં પાંણી નાખી માંહે એક ચમચો મીઠું નાખી, તે માં બે કલાકવેર ઉકાલવાં પછે નીચે ઉતારી તેમાંનું પાંણી કાઢાડી નાખી ફરીને બીજું મીઠું પાંણી રેડી માંહે બીજા બે કલાકવેર આકવાં; તેમાં પેટેલા અરથો કલાક નેરનાં બથ તાંથી આકવાં અને પછે જમ વખત જતો જાયે તેમ બથ તું ધીમું કરતાં જવું. પછે એક ટાંચણીતું ચાથું માહે પો શી જવું, જે તે ગલી જાયેતો બરોબર બકાંચેઆઈ એમ જાણવું. તીઆરે તેને નીચે ઉતારી માંહેવું પાંણી કાઢાડી નાખવું, પણ તેને સીરાને ખાટે રેહવા રેવું; અને પેલાં આરજની બધે ચીર કરી માંહેથી ગર આહાર કાઢાડવો, અને તેમાંથી બીઆં કાઢાડી નાખવાં. તે ગરને તથા છા લને મુખ મસલી નાખવાં, અને પછે નેટલું તેવું વનન થાયે તેથી બચણી ખાંડ લઈ ઉકાલેલાં પાણીમાં તેનો શીરો કરી માંહે પેલો ખાવો ભેલી નાખી અરથો કલાકવેર મુલાપ ર મેલવું. એ મુરબો નેલીનાં નવો થશે.

એક રમુજ વારતા.

એક સમ્પ્રદાય ઘણાં અફીણી હતા, તેણે પોતાના ધ રમાં એક ચાકર રાખીઓ. તેની સાથે પગાર વગેરેની ભોલી કરીઆ આદ તેને પુછીઈ, કે તેને કોઈ જાતની કેંઈ કરવાની રેવ છે કે નહીં. તીઆરે તે નોકરે તેને તરત નવાબ દીયા કે "સાહેબ, હું અફીણુ સીવાએ બીજા કશા ની કેંઈ કરતો નથી." એ સાંભલી તેનો અફીણુ શેડ ઘડો ન મુશી ધઈ ગયેઓ, અને તેની ભારી વખાણુ કરી, મ નવાંમાંથી દાખડી કાઢાડી માહેથી થોડું અફીણુ પોતે ખા ણું અને થોડું પોતાના નોકરને આપીઈ; તે તે તીઆંજ ગલી ગયેઓ ! પછે પેલા અફીણુ શેડે તેને હાકમ દીયા

કે બચ્ચરમી ખાનામાં બંધને મીઠા ચાવલ (પલાવ) પકાવે. તે નોકર શેઠને સલામ કરી બચ્ચરમી ખાનામાં ગએઓ અને મુલાવર ચાવલ મેલી, ચમકીઓની કેકમાં જુકવા પડીઓ. પેલીગમ શેઠ પણ જુકવા પડીઓ અને એમ કરતાં બપોર થઈ ગઈ. એ વખતે શેઠને બરા હુશીઆરી આવી, તી આરે મોટે શાદે નોકરને હાંક મારી પુછીલું, “ચાવલ થએ આ કે ?” નોકર બોલીઓ “હા સાહેબ થએએ. એમ પુછતાં ને જવાબ દેતાં છેક સાંહાંબ થઈ, તીઆરે પેલો નોકર ર કાબીમાં ચાવલ મેલીને શેઠની પાસે લાવીઓ. નોકરે એટલું મોઠું પકાવીઆથી શેઠનો મીઠાન જતો રહીઓ તે ધી તેને પુચ્ચ ધનકાવીઓ. તે ધનકા સાંભલી તે નોકર બોલીઓ “સાહેબ તારેથી તમારી ચાકરી નહી થવાની; જો તમે એવીજ ઉતાવલે રોજ કરાવશે તો હું મરી જવા નો ! એટલું બોલી તીઆથી જતો રહેઓ !

“જવા શેઠ તેવા વાણેતર” એવી કહેવાત જ આપણામાં ચાલે છે, તે બરોબર છે.

સમશીઆ.
(દિહરા)

- (૧) જે રાજ તન સર્વનો,
તેનો જ કોઈ ધાય;
મન ગમે, તેમ રાજ કરે,
આતિય ખરાબી ધાય.
- (૨) ઘડા સેંકડો જલે ભરયા,
મોઢે તાતના તાત;
વસે સુસંપથી એકડા,
કંઈક દિવસ ને રાત.
- (૩) ગરીબ કુળથી ઉપજ,
ઉતમ જ કહેવાય,
અચુક્ય જેનું નામ છે,
તેને સૈ જન ચહાય.

(૪) હું જે અકચરનો શબ્દ છું : મારા પેઢેલા અકચરની પાસે કંઈ નહી કાહાડો તો તેનો અરથ લાગ અથ રા તાલ થએ; જો કાનો કાહાડો તો દશની ઉપરની એક મંખીઆ થએ; જો અચુ કાહાડો તો એક જાતનો અમરેલ દારૂ થએ; અને જો કાનો માતરા કાહાડો તો એક જાતનું વાનું ફલ થએ. જો મારા પેઢેલાને કાનો રહેવા ઈ ઈલાને અચુ કાહાડો તો તે એક જાતની ખાંપણ વાલી આખ થએ, અને વલી માલવર ઉજરું તથા હવા આવવાની જગાનો રખેવાલ થએ, જો તેને વડુ કાહાડો તો શેઠરની નજરીકનો દરોઆનો ભાગ થએ, પણ તીઆં વાંહાંજો ઉભાં રહેવાં નહી હએ.

ખોડાસી.

(૧) પાંચ ઈંદરીઓ; પણ બે આંખ, બે કાન, એક નાક, એક જીભ અને એ આંઠડી મલી શાત થએ, જેમાં બે બાઈ તે બે કાન, ચાર બેન તે બે આંખ, એક જીભ, અને આઠડી; અને એક નપુસક તે નાખ.

(૨) ડગાંબાજ ડનીઆં.

સાહસ.

(ગરબી.)

બેનો જ સાહસ જેવું કામ છે દી નવ કરીએ; સાહસે જાય છે પસ્તાવે પડીએ. હુતો રાજ પુત કહું એક રૂડો રૂપાતો; લાડકવાઓ ભૂપ અતિ શુરશા વાલો. કરશે એક દી એવા વિચાર જાવુંતો વતમાં; ને કરવા શિકારે સાર એવું લઈ મનમાં. અટ રાજો શિકારી વેશ કેશ સમારોને; બીંડયા પીડકું તીર—કમાન હિખત ધારોને. લીધો અશ્વ જ વાયુ સમાન દોડમાં પૂરો; પટ કુદીને થાયો સવાર વન માલ્યો શૂરો. મહો વાટમાં પીતા સાય રૂડી રવારીએ; જોઈ રાખ શિકારી વેશ મોંઝો વલો એ. “ઓ પુત તું મારા પ્રાણ કયાં જાય એખેલો ? કયાં ગઈ છે તારી છુલ્ક કેને બન્યો યેલો ? આ જગલું મોઠું અધાર ભારી ભયંકારી, વલી વાધ વરૂનો વાસ જોનો કર ભારી. ત્યાં જઈ શકે તું કેમ એકલરો મારો, માનીને મારી, શીખ પાછો પૂર વારે નહીતો આપું તારી શંગ જુધા સુરાઓ; વલી આપું હાથી હવ રહના પૂરાઓ.” સુની કુવરજ કહે “હું, હું થું નામદીને ? હું જુધો પૂરો શૂર જુકિતએ દાંનો. શેને કાને જોઈએ સાય જુધાઓ મારે ? શેને કાને જોઈએ હવ હાથીઓ તારે ?

* આકવા પડી નહ અથવા ગુચાખ આવી નઈ, કાંઈ અમીટ કામ કરી દેવ, એને આશ્ચ કહે છે

† આ ગરબીની દરેક કહાણીમાં તરણ વખત તાલી પડે છે; ને ને અકચરનો કાનો અને મોઠાં છે, તીઆ તીઆ તાલી મારવી

भरो मई हुं त्पारे शोभ, जठं जोमिने,
 भारी सिंहुडी ने वाध अपार इइ पूरे वृद्धो.”
 ज्येन जोवतां भारी जोड अन्ध तो नाहरे;
 होडी वायु ने वीजसमान वनभां पेंहारे.
 नध जठके त्यां आभने तेम हुं शिकारने;
 पखु ननरे ना ज्येने जोक सीहीउं तेने कारणे.
 हीडी तेवाभां हुरणी जोक रमती प्ररती जे;
 अट तीर सहडायो कभायु ताक्यो जीपर ते.
 पखु हुरणी जे संचल जित युकवी ने नाही;
 अति सहडडी कुपरने अंजं शुं छोडुं कर धीं ?
 ज्येन जोवी होडायो अन्ध हुरणीनी पुके,
 ज्येन होडता ज्येने तेम मन सीता ठेरे.
 पखु हुरणी न ज्येनी उाध गधं शुं छुपी;
 अट ताकीने भारयो तीर यधं अतास इपी.
 पखु हुरणीता नाडी पार शुं छेडीने,
 ने नधं वागो ते तीर सुती जोक सिंहुडीने ।
 तर्त कुडी ते आहाडुर नार पाय पछाडती;
 ज्येनी जीनी शुंकीनी आहाडुर बराडा भारती.
 ज्येन रायने घोडेसवार ताती नारीरे;
 कुडी नाज्यो जपाटे जोक अन्ध पछाडी रे.
 ज्येतां गजरायो अहु राय शुंभु शुंभु जोधने;
 लुवी गीज्यो ते तीर कमान जपाटे जोधने.
 पीजे अन्धने सिंहुणु ज्येन मणी सुभ जीधने;
 ठडी नाहो तेवाभां राय यधं हुरीने शरणे.
 सुभ होडतां नाहासतां छेक यधं संध्या काले,
 त्पारे याक्यो कुंवरज अपार रहयो दम नव ज्ये.
 गीज्यो जेसवा अटनी छेड तेवो पडीज्यो रे;
 ज्येन जोवी अन्धसथानीन लारी रडीज्यो रे.
 ययो पाखीने ज्येनी ज्येन ते कोणु लधं ज्येने ?
 याक लुभ ज्येने तान यकीन जोडे प्रीत्य ज्येने.
 वाग्या पायने धंटा अपार इंधीर जहुं माले;
 पीड ज्येनी रडी सारे शरीर ने जलती ज्येने.
 नव हीहो ज्येने उपाय हुवे कंधं ज्येनेवाना;
 पारयुं ज्येनी हुवे ज्येने वेळ ज्येने भरवानो.
 ज्येना शोडभां वीती रात ने वाहायुं वायुं,
 त्पारे रायतुं अगडुं शरीर दुःख वायुं वायुं
 पाय सुनया थंल सभान ने सलुडा ज्येने;
 वली सहडयो शरीर ताव ते कोणु उगावे.
 ज्येन पडयो करीता शोड तेवाभां नीज्यो;
 जोक मईरे इ ज्येनेता पास जे अट लधं ज्येनेवायो.

हुतो रायने पावेतो ते अति गभमत धारी;
 पखु नाहो हुतो जोक हीन सी सुभ पीसारी.
 ज्येनेवायो मईरे रायने तर्त पेडो ज्येनी पास;
 ज्येन हुंभुं नराज्येक राय धरी मन कंधं ज्येने.
 हीधी हायनी धसारत पाखीने काने;
 तर्त सभज्युं पयु ते सतुर गंधु धरी मन दजे.
 हीधी पायने होडी ज्येने नव लरीयुं भाडे;
 होडी लायो रायनी पास हीधी ज्येनेवाली वाडे.
 वली लायो इंधोदि कंधंक पाखीनी साथे;
 हीधी रायने भावा कान प्रीत यकी हाये.
 त्पारे ज्येनी मन कंधं शुंभु लव ज्येने तनभां;
 ज्येने प्रलुतलो अहु पाड ज्येनेवायु दधं मनभां.
 पछे यायो ते निद्रायस, मईरे शुं ज्येने,
 ज्येनी नागणु जोडी जोक दसवाने ज्येने !
 अट ठापट भारी जोक राय नगाडीज्यो;
 ठडी रोय धरयो अहु मन पखु पाखी पडीज्यो.
 वली नागणु ज्येनी पास कुं कुं अहु करती;
 वली मईरे भारी थाप ज्येने करी करी.
 ठडी उजकीने ज्येने राय अंज सहडडी लारी;
 पटकेयो मईरे लुभि राय इंधी हीधी भारी.
 नध पडयो ते नागणु पास जोडी ते जीधवी,
 ज्येन राये ज्येने संधं राय सुभे करी ज्येनेवाली.
 पछे ज्येने शोडतुर अहुन मईरेने भारी,
 हीधी पन्थाताप अतिश दुःख धरी लारी.
 हुवे पेडो लारे मन ज्येने हाड न ज्येनेरे;
 निद्रा लेवानी लेथ, ययो जे ज्येनेरे.
 जोक पासधी पांजे कुंभ जे ना लोहाज्ये;
 जीने पासो ययो ज्येनेवाली हुवे अहु पस्तज्ये.
 ज्येने ज्येनेवायो सुभेधी ज्येनेवाली ज्येने,
 “मईरे साहस नगभां जे दथा तेनी ज्येने ज्येने.”
 ज्येने तेवाभां रोडुं जोक सिपाधज्येनेतुं पास;
 हुता हुंउता रात ने हीन कुंवरने ज्येने पास.
 वध वीयो राय सुशीधी ज्येनेने माहया घेरे;
 कडे नानालाध रात करी हुरीज्येने मेहरे.

સતી વ્યાધ.

સતી વદ્યાદારી અને વચન.

એક વારતા.

પ્રકરણ ૭ મું.

પરી વદ્યાદારી.

કમનસીબ બીચારો હોસંગ ! તેને રાતોરાત, તેનાં તનથી વાહાલી શીરીને નવરે નવરે જોએઆ વગર, અને એલી મુલાકાતને એક પરીત અને શોક ભરેલા બોલ પોતે બોલીઆ-તપા તેના સાંભલીઆ વગર, એકદમ કરમા ન-શેહેર છોડ્યું પડીલું. એ વેલાએ બીચારા હોસંગને કેવું દુખ લાગ્યું હશે, અને શેહેરની વાહાર-નતાં તેને દરેક ડગલું ઉચ્છેડ્યું કેવું ભારી લાગ્યું હશે, તેના વીચાર, ખરેખર, બીન અનુભવીને કદી આવનાર નથી. હોસંગે રાતોરાત કરમાન છોડીલું, પણ તે છોડી તેણે એવી શરમ ભરેલી દેશનીકાલની હાલતમાં પોતાને વતન પોતાનાં બાપની પાસે જવાનું ઘણું હીનપસંતી ભરેલું ગણીલું, અને તેવી હાલ તમાં તેમજરવાને બદલે તેણે નંગલમાં ભટકી મરણ પામ વાતું વધારે પસંદ કીધું. વલી તેને તેની વાહાલી શીરી નની જુદાઈથી, અને તેને માટે ધારેલી આસામાં નીશકલ થવાથી તેની છંદગી તદન અકારી થઈ પડી હતી, તે થી તેણે એકદમ નંગલનો રસતો લીધો, અને છવ્યાં જવા એ તીઆં માલી જવાનો ખનમાં ઠડાવ કીધો. જ્યારે તે કરમાનનાં નંગલના પ્રધીઅ ભાગમાં દાખલ થયેએ, તી ચાર તેને તેની શીરીન ઈઆદ આવી, અને આગલ કરેલા ઠડાવ અનન્ય-તીઆંથી આગલ માલવાને તેને મુદલ ગ ખીલું નહીં. તેને ખનતાં શુધી કરમાનની નવદીકમાં રહેવાને એટલુંતો ખન થઈલું કે, જોએઆ જાણે તેનો છવ તે શેહેરમાં હોય, અને તેનું પોપુ માતરે નંગલમાં માલી આવીલું હોય ! તેથી હોસંગે આગલ માલવાનું મોકુક કીધું, અને તે નંગલમાં જ આવી પહોંચી ત્રણકવા લાગીએ. એવામાં ખતાવ એવા બનીએ કે, તે નંગલ માંહેલા વાર માડાએનું એક ઠોણ તીઆં આવી પોહોંચીલું, અને હોસંગને પકડી તેની પાસે જોએઆ તે તેમને આપી દેવાને

તેને ફરજ પાડી. તે જોઈ હોસંગે ધીરભથી તે વાટપાડા એને જણાવીલું કે, તે એક ઘણેજ દુખી અને દેશનીકાલ થયેલો માણસ છે, અને તેની પાસે તેનાં આંગપરનાં વસ્ત્ર સીવાએ બીજું કશું નથી. એ વાતથી તે વાટપાડાએની ખાતરી થઈ, અને તેઓએ તેને એક ઘણેજ સારો અને માલાક માણસ જોઈ, તેને એવી દરખાસત કીધી કે, તેણે (હોસંગે) તેમની સાથે સાંભેલ ધર્મને રહેવું, અને તેમની ઉપર સરદારનું કામ મલાવવું, અને તેઓ બધા તેને તાથે રહી તેનાં હુકમ પરમાંજે ચાલશે તેઓએ સાથે એવું જણાવીલું કે, જે એ દરખાસતને કબુલ નહીં રાખે શેતો તેઓ તેને મારી નાખીઆ વગર રહેશે નહીં. એવો મામલો જોઈ દરખાસત કબુલ કરવાને હોસંગને ફરજ પડી, અને તે પરમાંજે તેણે તે વાટપાડાએનાં સરદારનું કામ માથે લીધું; પણ તે એવી બોલીથી કે, તેઓએ કોઈ પણ કી ઉપર અથવા ગરીબ યુસાફર ઉપર કશી પણ રીતની બસતી જીવરવી નહીં. એ બોલી તે વાટપાડાએએ વાહાલી રાખી, અને હોસંગ તેમની સાથે રહેએ.

હવે આણીગમ, છવ્યારથી પસંગ જલીકાને મેલી કરમાન તરફ આવીએ હતા, તીઆરથી તે તેની જુદાઈથી ઘણીજ ભયેન હતી, અને રાત દાહાડો તેને આવી જલવાની મોટી ઈનતેજરીથી રાહા જોતી હતી. પણ એમ કરતાં ઘણીકે સુલત જીવરવી જવા છતાં પસંગ ઈવજનદ ખાતે પાછો ન ફરવા થી જલીકાએ પોતાની સવલી ધીરજ જોઈ દીધી, અને કોઈખી પરકારે પોતાના વાહાલા પસંગને જલવાનો વીચાર કીધો. અત તેણે એવી ગોઠવણ કીધી કે એકદમ ઈવજનદ શેહેર છોડી કરમાન તરફ જવું, અને તીઆં જઈ પીચારા પસંગનાં દીદાર જવા. એ ઘડાવ પરમાંજે જલાં કાએ, રસતામાં પોતાના બચાવને માટે, મેહેર નામની એક દાસીને સાથે લીધી, અને બંને જને સાનો પોસાકે ઠાહાડી નાખી પુરખનો વેશ લઈ, ઈવજનદ છોડી કરમાન તરફ નીકળી ચાલી.

કેટલેક દાહાડે, ભારે રંજ અને શકતીથી યુસાફરી કરતી, પુરખના જ વેશમાં, મેહેરની સાથે જલીકા કરમાનેમાં પોહોંચી, અને તાઆંની એક ધરખલાલામાં ઉતારો લીધો. હવે હર તદબીરથી જલીકા પસંગની ખવર કાહાડવા લાગી, પણ ખનમાં ઘણીજ ભયે ખીત થઈ કે, રખેને પસંગ તેની આવી ચાલ જોઈને નાખુશી થાએ, અને તેના આ

વા ખરા પીઆરને હલકાઈનું રૂપ આપે; કેમકે પ્રથમ પસંગ જેવા તેની ખુબ ચુરતીથી તેના પર મોટી પડીઓ હતા, તેવાજ તે તેની આગલ અને મોલા ઉપર પણ મોટી હતો. પણ હવેતો સમજી યઈ ચુકું હવું. તેથી તે વધી વધારે અક્રોશ તથા ફીકર કરવાની છોડી દઈ, તે તે ધર મશાલાના રખેવાલ સાથે વાતચીતમાં ગુટાઈ અને હુમલોને પસંગની જોસતેજોઈ કરવા લાગી. તે ધર મશાલાનો રખેવાલ એક જીવાન અને શોખીણો સખશ હતો, અને જેલોકાને એક ખુબચુરત છોકરો જેઈ તેની સાથે મોઠાં હે તથી વાત કરવા લાગે, અને તેને દલગીર જોઈ, હુમલોને તેની દલગીરી છોડાવવાની કોશિશ કરવા લાગે.

બીજી દીને ધર મશાલાના રખેવાલને ખબર મલી કે આજે રાતરે પસંગ શીરીનઆનુને; રાતને વખતે તેના બા. ગમાં જઈ, મેહેલની બારી આગલથી કેટલુંક ગાનુ ગાઈ સંજ લાવવાનો છે, અને પોતાના પીઆરની કેટલીક વાતો કેહેવાનો છે, તેથી તે જાતે મોજીયા હોવાથી, અને વલી જેલોકાને પણ એક તેવાજ ખુબચુરત અને જીવાન સરખો છોકરો સખશ વાથી તે જોવા જવાનો, અને સાથે જેલોકાને લઈ જવા નો યદાવ કીધો. જેલોકાએ તે કથુલ રાખાઈ, પણ તે બી મારી નજીતી ન હતી કે તે મેહેલની બારી આગલ ગાનુ ગાનાર કોણ શખસ છે, અને તે રખેવાલ પણ કયું નજી તે ન હતો કે તે જીવાન છોકરો જેલોકા છે, અને તે તે પસંગનીજ શોખને માટે આવેલી છે. એ પરમાણે બંને જન ગફલતીમાં હોવાથી, માતરે એક રજુજ જોવાની ખબર બધી તીઆં જવાનો યદાવ કીધો, અને તે પરમાણે મોટી રાત ગમેઆ અને પછે તે બંને જન શીરીનના બાગ તરફ ચાલીયાં, અને એક બાજુ ઉપર છુપાઈને ઉભા રહીયાં. પણ અક્રોશ ! આહી બીચારી જેલોકા એક મોતી અખર તી અને ભારે દુખમાં ગીરફતાર યઈ ગઈ, અને પોતે થું જોએછે, અને તેની આગલ એ થું બનાવ બનેછે, તે એક સાવપનાની માફક જોવા લાગી. જેલોકા જોએ થું, કે જે શખસ શીરીનના મેહેલની બારી આગલ ઉભો રહી થુંદર ગાનુ ગાતો હતા, અને તેને ભારે કાલાવાલા કરતો હતા, તે તેનો વાહાણો, અને હવે નીખપહરામ, પસંગ પોતેજ હતા. પસંગની આવી બેવકાઈ જોઈ, બીચારી જેલોકાને ઘણુંજ દુખ યાઈઈ, કેમકે તેના પીઆરને માટે, અને તેની વફાદારી ઉપરના પદા બરોશાથી તેણે આટલું બધું સંકટ પોતાના માથે ખેંચીઈ હવું, અને આખરે તેમાથી સારતો આ બે નજીએઆ. બીચારી જેલોકા આવાં દુખમાં ગરકાવ યએઆ છતાં તેને પાછલથી એક વાતે કેટલોક દીવારો લીઓ : તે એકે, પસંગનું ગાનું તથા તેના કાલાવાલાનો આવાજ સાંભલી શીરીન મેહેલની બારીએ આવી, અને તેને દીવારો દેવાને બદલે, તેણે જે તેના ખીતર હાસંગ સાથ દગાબાહ કીધી હતી, અને તે એક આરત તે જે લોકા સાથે પીઆરમાં પરેજો અને તેને વચન આપેતો હતો, તેથી તેની એવી નીખપહરામી અને બેવકાઈને માટે, તેને કેટલાક ટાણુ મારો, ઉપરથી કેટલોક ધીકાર નાખી બારીએથી જતી રહી.

આ બનાવથી જેલોકાને દુખ અને દીવારો બને જ લીઆં, પણ હવે તેણે કોઈ પણ મારગે, પોતાની તીઆં આ

વવાની મકશદ બર લાવવાનો યદાવ કીધો. તેણે કેટલીક મેહેલને, અને પેલા ધર મશાલાના રખેવાલની મારફતે, પસંગના એક ખારા નોકરની જગા મેલવી, અને ગસતેખને ના મે તેનો એક નોકર યઈને તેની આગલ રહી. પોટા દાહા ડાખાં, એ નોકરની ઉપર, બરોખર મોલીએતો જેલોકા ઉપર, પસંગના ખુરતો વીસવાસ બેસવાથી, એક દીવસે તેના હાથમાં પોતાની વીટી, જે વીટી તેને ઈઅબદ છોડાતી વેલા એ તેની વફાદાર જેલોકાએ, પોતાના પીઆરની નીજાની દાખલ આપી હતી, અને જે વીટીથી એક પલવાર પણ હુરો નહી રહેવાને પસંગે વચન આપેલો હતો, તે આપીને તેને શીરીનઆનુ પાસે મોકલી, અને તે તેને જોઈ કરી આવવાને ફરમાવીઈ. આહા ! માણસની બેવકાઈના કી એમાં પાર લાગશે ! જે વીટી જેલોકાએ મોટા પીઆર અને આસાથી, પસંગને પોતાના પરાણ કરતાં વાહાણો ગણી તેને આપી હતી, તેજ વીટી, તે બેવકા ખુર, તેનીજ પાસે, એક પારકી સી સાથ મોહાબત બાંધી તેની ઉપર મોકલે ! ગીબ બીચારી જેલોકા ! આથી તેને કેવું માહાબારત દુખ લાગીઈ હશે, અને તેને પસંગ ઉપર કેટલો ગુસો લાગે હશે, તથા તે કેવો તેને અકારો યઈ પડીઓ હશે ? પણ નહી, તેજ નહી હવું. ખરા પીઆરની નડ પાહાડની મીસાલે, છગર માં ગુટી રહેછે. જે કોઈ પણ બતના પવન કે તોફાનથી હાલતી નથી, પણ ખોટો પીઆર, પાણીના પરપોટાની મીસાલે જરા હવાના આંબકાથી ડુટી જાય છે. તેજ જેલોકા, જેનુ દીલ ખરેજ ફરેસતાના સરખું હવું, અને તેનાં છ ગરમાં પસંગને માટે ખરોજ પીઆર હતો, જેથી તેની આવી બેવકા માલથી તેને ઘણુંક દુખ યઈઈ ખરું, પણ તે તેને જરાએ અકારો પડીઓ નહી, અને તેની ઉપર નો પીઆર જરાએ તે જલો છોકરીએ આજો કીધો નહી. હજુ તે તેને જમનો તેજ માહાતી હતી, અને હજુ તેની સાથ પરજીવાનીજ તે ઈછા તથા આશા રાખતી હતી. પણ આએ વેલાએ તે એક નોકર તરફે રહેવાથી, પોતાના શેઠના હોકમ બજવવાને હાથમાં વીટી લઈને શીરીન આનુ પાસે ગઈ, અને તેને પોતાના શેઠના પેગામ કહી તે વીટી તેની નબર કરી. પણ જલો શીરીને, વા જખીની રાહ, તે વીટીને હાથમાં ધરવાને ના પારીઈ, અને પસંગની એવી બેવકા માલને ધીકારી, તેની આગલી બાનું જેલોકા વીજે કેટલીક વાત, જેલોકાનીજ આગલ, અને તેની શનુખ એક નોકરના વેશમાં ઉઘેલી હતી, તેની આગલ કીધી, અને તે બાનુ વીજે પોતે કેટલીક દલગીરી તથા દએઆ નજીવી. ખરા એકીનવાલો શીરીનેને મોટી આવા શખરો સાંભલી જેલોકાને હીખત આવી, અને તેની ખરણ પામેલી આસા પાછી છવતી યઈ; કારણ કે તે બીટીની હતી કે રખેને તે વીટી શીરીન કથુલ કરી દી એ, અને તેની (જેલોકાની) આસાને ભંગ યાએ. એ પરમાણે શીરીનેને જેલોકાની દએઆ ખાતાં જોઈ, જેલોકા (નોકર) મોલી, "હા હું" પણ તે જેલોકાને સારોપે એલ ખુજું, અને તેને જે ખોટાં દીવાને પસંગ આજો દજો કરવા જાય છે, અને તે બીચારી હજુ તેને પોતાનો ખરો પીઆરો મ જોછે, તેથી અને પણ તેની ઉપર ઘણી દએઆ આવેછે. તેનું કદ ખારા જેટલુંજ છે, અને તેનાં મોઠાંને રંગ પણ ખારા જે

વેળ છે: તેની વ્યાખ્યા અને બાલ પણ મારા જ્ઞાન છે, અને દુકામાં બોલીએતા તે લગભગ મારા જ્ઞાન છે, અને બાણે હું તે તેજુ છું.” અલખતે વ્યાખ્યા વેલાએ જ્ઞાતીકા મરદના પોશાકમાં હતી, પણ તેથી તેની જ્ઞાતી ખુબધરતી મા કથો ઘટાડો યમ્યેલ ન હતો. તે એક ખુબધરત છો કરીને બદલે ખુબધરત જ્ઞાન છોકરો દેખાતો હતો, અને તેનાં સઘલા દેખાવ પરથી કોઈબી સ્ત્રીની વ્યાખ્યા તેના પર નહીં એવાએ એવો બાણતા ન હતો, તેથી જ્ઞાતી શરીરને એ વું સાંભલીકું કે જ્ઞાતીકા પણ તેના જ્ઞાતી છે, તીઆરે તે તેને તેની ઉપર ઘણી દમ્યેઆ વ્યાવી, અને પસંગની બેવકુ કી ઉપર શકત રીકા કરવા લાગી; અને વલી એક એવી સુંદર સ્ત્રીએ, પોતાનાં ખરા ખીઆરથી જે તેને વીઠી આ પી હતી, અને જ્ઞાનાથી તે કોઈબી કારણસર છુટો ન થવા ને બંધાએલો હતો, તે વીઠી તેની (શરીરની) ઉપર મોક સતાં નરાએ અમકાએઆ નહીં, તેથી તેનાં ઉપર ઘણી જ રમ અને ધીકારે નાખવા લાગી. છેલે તે જ્ઞાતીકાની તરફ જઈને બોલી, “છોકરા તું બીઆરી જ્ઞાતીકાની આટ લી બધી દમ્યેઆ ખાએ છે, તેથી હું તને ઘણી માહુકું, અને તારી ઘણી વખાણ કરું; અને તેનાં બદલામાં, જે લોકાને ખાતર, તુને વ્યાએ નાંજાંની એક કોથલી બેટ આ પુકું.” ભલી બીઆરી જ્ઞાતીકા, પોતાનાં હુરૂક શરીરની વ્યાવા શબ્દો સાંભલવાથી, અને તેનું વ્યાવું સવમજ અ તકરૂએ જ્ઞાવાથી તેનાં મન માહેલી સઘલી દલગીરી જ્ઞાતી ર હી, અને તેનું દીલ ખુશીથી ખીલી ગઈ.

એવામાં, મોકાક મહીનાં પછે એવો બનાવ બનીએ કે, કરમાનના પાશાએ શરીરનાં લગન શામ સાથે કરી આપવાને એક દાહાડો નકી કીધો, અને લગનની સઘલી તઈઆરી કરવા મંડીએ. જ્ઞાતીએ એ વાતની ખબર શી રીતને પડી, તીઆરે મોકથી તેનું જગર ફાટી ગઈ, અને શામ સરખા બેવકુક અને નાલાએક પુરૂ સાથ પરણ વા કરતાં, પોતા ઉપર જે રીતે તે શોશવાનેા ઠડાવ કીધો. એ ઠડાવ પરખાણે તે એક પોતાનાં જુદા અને નીમખહલા લ નોકરને લઈ, રાતોરાત મેહેલમાંથી નંગલ તરફ નીકલી ચાલી, અને તેને જે ખબર હતી કે હાસંગ કરમાનનાં નંગલમાં જ ક્યો છે, તેથી તેને મોકી કાહાડી મલવાની ઉમેદથી રાત દાહાડો નંગલમાં રાહ કાપવા લાગી. એવા માં એકાક એવો બનીએ કે, એક ચોરનું રોલ તીઆં આવી પોહોંચીકું, અને સીરીન તથા તેનાં નોકરને ઘેરી લીધાં, પણ તેવામાં તેનો જુદો નોકર છકકી નાહાસી ગએ એ, અને બીઆરી સીરીન તેમને હાથ સપડાઈ ગઈ.

પુશ્યોનાં પાણી તથા તેલ.

કેલોંબવાપર, લવંકર, ગોલાખ, અતર વગેરે જે કડોં જ્ઞાતનાં પુશ્યોનાં પાંજી તથા તેલ આવે છે એ પાણી તથા તેલને લોકો રૂઆલમાં નાખીને પાણી રાખે છે, તથા પોતાનાં દીલ માહેલાં કપડાં ઉપર છાંટે

છે. એથી કરીને નાખમાં સુંદર અને મનપસંદ સુગંધી આવતો રહે છે, જેથી જ્ઞાતને ઘણો આનંદ થાય છે; અને વલી તેના વાસથી ખરાખ હવાની અસર માણસ ઉપર લાગતી નથી, જેથી તેની તંદરોસતી નો મોટો અચાવ થાય છે. સુધરેલા દેશના ઘણાખરા પુરૂપો તંથા સ્ત્રીઓ હુમેશ એવી પુશ્યોનાથી પોતાનાં શરીર ખેક ખેકતાં રાખે છે. અલખતે એમ કરવામાં દેટલોક ખરચ પડે છે, જેથી હુમે એવી જ્ઞાતની મોજ મારવાને તથા એવી રીતે તંદરોસતીની બલવણી કરવાને ગરીબાને ભલાંમણ કરતા નથી. જે ખીઆરને સારો દાહાડો મેહનત કરતાં પુરૂનું પોપણુ જોગ મલી શકું ન હોએ, તેવાં એવી પુશ્યો વા પરવાને હુમે ભલામણ કરતા નથી એટલુંજ નહીં, પણ ઉપરથી મના કરીએ છઈએ. એવાં ખશ્યોધાર પાંજી તથા તેલ એક જ્ઞાતનાં નથી આવતાં, પણ સેકડો જ્ઞાતનાં આવે છે. મુંખઈમાં જે અંગરેજખબર છે, તીઆંની મોકાદી એવી દુકાંનમાં વાંચનારી ખાઈએ મધેની કાઈ જઈને જોએતા, તેને અયાગ જ્ઞાતની ખશ્યોની સુંદર સીસીએ ચાલીતી રીતે હારખંધ ગો ઠવેલી નજરે પડે; પણ એવો દાહાડો કીઆંથી હોએ કે આપણી સ્ત્રીએ એવી દુકાંનોમાં જાએ ! સેવકા અ ને ખરામણાને ઘેર જતાં લાજ નહીં આવે, અને એવી આખરુ ભરેલી દુકાંનોમાં જતાં “નાખ કપાઈને હુ પી પડે.”

એ સઘલી જ્ઞાતનાં પાંજી તથા તેલ કુલોમાંથી, કાહાડવામાં આવે છે. જ્ઞાતનાં એ જુદર ઈજીરોપખંડમાં ઘણા મારા પાએઆ ઉપર આવેલા છે, અને તી આના લોકો, મોટાં મોટાં કારખાનાઓમાં ખુપકલ જ્ઞાતનાં પાંજીએ તથા તેલો ખનાવી, સીસીઓમાં ભરી દેશે દેશ મોકલે છે. તેમની કીમત તરેવાર હોએ છે. તેની એક સીસી અરથે રૂપીએ પણ મલે છે, અને પાંચથી દશ રૂપીએ પણ મલે છે. પણ એ સઘલી જ્ઞાતનાં પાંજી તથા તેલમાં અતર સહીનો સરદાર છે. તેની ખરોખરી કોઈ કરી શકું નથી. તેમજ તેની કીમત પણ ઘણીજ મોટી હોએ છે. સોજાંમાં સોજાં અતર પમાશયી પાણાએ રૂપીએ તોલો મલે છે. આ ખા ઈજીરોપખાં સહીથી સરસ અતર પુરૂકસ્યાન સીવાએ ખીને ટથે ખનું નથી, કેમકે તીઆં જે ગોલાખ થાએ છે, તે એવોતા ખશ્યોધાર હોએ છે, તેની ખરો

સૌંદરપણ:

તાતમાં ઘાત !

(સંપૂર્ણ અંક પર થી.)

ખરી-આખા ઈંજિરોપનાં કંથેનાં ગુલાબ કરી શકતાં નહીં. એ સીવાએ જે ખીન્ન અનેક ભાવનાં પાણી તથા તેલો આવે છે; તે સઘંકાં શરોનસ, ઈટલી, સચેન વગેરે દેશમાં બને છે. એ દેશમાં ગરમી વધારે હાવાથી તીચાં તરેવાર ખુશબોનાં ફુલો પુષ્કલ થાય છે, અને તેમાંથી તીચાંનાં લોક તેલ તથા પાણી બનાવે છે.

એવી ભાવનાં તેલો તથા પાણીને જનમ આપવામાં ઈંગલંડ દેશ ઘણા પાછલ રહેલો છે, કારણકે તીચાંની હવા ઘણી ઠંડી અને ભીનાશવાલી હાવાથી તીચાં એવાં પાણીઓ બનાવવા જોગ ફુલો થઈ શકતાં નથી, એવાં ફુલોને ઊગવાને ગરમ હવા જોઈએ, જેથી ઈંગલંડમાં જો શોખને ખાતર થોડાંક ઊગાડવામાં આવેછેતો તેને કાચના ઈંગલામાં રોપી તેમાં ઊધારવાં પડે છે. જોકે ઈંગલંડનાં ફુલોમાં મજા છુત સુંગંધી નથી, તેમ તેના રંગો એવા મનપસંદ છે કે જેની ખરોખરી વલી ખીન્ન થોડાજ દેશનાં ફુલો કરી શકે. તેપણ ઈંગલંડ છેજ તે વગરનું નથી: ઈંગલંડમાં જેવું લવંડર અને પેપરમીનત સરસ થાય છે તેવું કંથેનું નથી હાતું. ઈંગલંડમાં ગુલાબનાં ફુલ પણ ઘણા થાય છે, પણ તેમને વાસ એવોતો નખલો હોય છે કે તેમાંથી પાણી (ગુલાબ) તથા તેલ બનાવી આં હોએતો ઘણાજ નખલા વાસનાં થાય છે.

આપણા દેશ, જે કાઈખી ભાતની ઊતપત્તીથી ખાલી નથી, તે પણ ઈંજિરો એવાં ફુલોને જનમ આપવામાં પછાટ નથી. ઈંજિરોપનાની ભુમી ઊપર ઘણી ભાતનાં સરસ સુંગંધીવાલાં ફુલો થાય છે, જેમાં ગુલાબ અને મોઘડું એ મુખીય છે. પણ તેઓમાંથી પાણી તથા તેલ બનાવવાનો હુનર આપણા લોકોમાં આજે તથા ચહુડતે દરજેનેા ન હોવાથી તેમાંની કુદરતની ઊમદા બખશોશો જેવી રીતે આપણા દેશીઓએ લોગવવી નેઈએછે તેવી રીતે આજે ભોગવવી શકતા નથી. આપણા દેશમાં ફુલો સીવાએ ઘણીકે ભાતનાં લાકડાં તથા ફુલો એવાં સરસ સુંગંધીવાલાં છે કે, જે સારી દેલવણીથી તેમનાં તેલો તથા પાણી બનાવી આં હોએતો તે ઈંજિરોપની ખરોખરી-કરે એમાં શક નહીં.

બપડી-શીરીતબાઈને ઘણે વરસે એ પરમાણે એકાએક તેના આમા-મામી અને આઈઆએથી છુટું પડતાં, અને વલીં વ્યાવીકિટંગી-રીતે અને કઠંગી અલબબને સાડે, તેથી મનમાં ઘણું જ લાગીયું, પણ લામાર ! રૂથતમજની બોહોશાઆગલ કોઈનું માલે નહીં, અને શીરીતબાઈ એવી છોકરી નહીં હતી કે તે પોતાના બાવાની સામને નરા પગ ધાપ. પછે તે દાહાડેથી શીરીતબાઈને તેનાં આમાને વેર મોકલવાની બંધાકરી અને આં તે થોડાક મહીનામાં સઘલી ગાઠવણ તથા તઈઆરી કરીને ખીઆરી શીરીતબાઈને એક મોઠા નવાલામુખી પરવાતના મોઠામાં નાખી દેખી: ઈઆને તેને અંચેરશાને વેર પેસતનજ સાથે પરણાવી. ગરીબ ખીઆરી શીરીતબાઈ ! તે લામાર, તે શું કરે; તે બાપડીના કાઈજ ઉપાએ નહીં. તેપણ તે બંને: ઘણી ડાહી હતી, અને વલી તેના આમા મામીએ તેને સારી કેલવણી વ્યાપી હતી, તેથી સખુરી પકડીને સખળું ખંચીઠ; પણ તે દાહાડેથી તેણે આવા પીવાનું તથા હસવા બોલવાનું સહુ તેલુંજ રાખીઠ. આસપાસનાઓનું જન રીજવવાને, અને તેમને માડું નહીં લાગે તેને માટે તે નરા હુસની બેલતી ખરી, પણ પોતાના મનમાં હમેશ બલાપો અને ફીકર કરતી હતી, તેથી જેમ કોઈ વસતુને ઉપાઈ લાગે અને તે તેને શેલો શેલોને પોકલ કરી મેલે, તેમ તે બાપડીનું આપું શરીર ફીકર અને બલાપોથી ખવાઈ ખવાઈને દનપર દન પોકલ થતું જતું હતું. જો એકાદ તેવી ચોપડી તેનાં હાથમાં આવતી તો તેમાં નરા તેનું મન વેરાતુ અને કંઈ તેવી બાબદ વાંચતાં વખતે પુરાઈ ઉખતતી, પણ તેથી ચોપડીએ તેને પોતાના ઘરખાથી મલી ન આવેઆથી વખતે તે, પીરોનશા કરીને ઘરમાના બાહુતને એક છોકરો હતો તેની પાસેથી માંગી લેતી હતી. પીરોનશા આટલ વીસ વરસનો જુવાન છોકરો હતો પણ બંને ઘણેા યંચલ, માએઆણુ અને નીતીમાન હતો તે કાલેનમાં ભંતો હતો, અને સાડે ભણેલો હતો તેથી શીરીતબાઈનું સખળું દુખ મનમાં સખ ભંતો હતો, પણ શીરીતબાઈએ માગેલી ચોપડી આપેઆ સીવાએ, અથવા કોઈવાર મેલેતો "કેમ બેન કેમ છો" એટલું પુછેઆ સીવાએ બીએ કરો. હેવાર તેની સાથ રાખતો ન હતો, કારણ કે તે તથા શીરીતબાઈ આપણા બઈમાંએ ની શુગંતરી અને એકની ચાર કરીને તાત નીંદા કરવાની માલ સારીપેડે સખભતાં હતાં તેથી જેમ બને તેમ બને ન અને એક બીઆથી દુર રહેતાં, અને અગતસાન કાઈ મોલડું પડે તેથીએ મોલતાં.

હવે તે ઘરમાં અચુમાઈ કરીને એક બાહુતની રહેતી હતી, તેને લોકોની તાત નીંદા કરવાની, તથા એકની ચાર કરીને એક બીજાને અથડાવી મારવાની ઘણીજ માલ હતી. તેને એ વાતની ખબર પડી કે શીરીતબાઈ પીરોનશા પાસેથી ચોપડીએ વાંચવા લે છે. વલી એક દાહાડે શી

રીતબાઈ નરા બારણા ઝાગલ ઉઘેલી હતી, તેવામાં મીરીન સા બાહારથી આવ્યો, તે તેને નિંદન નરા હસીઓ, તે થી તે નિંદને સીરીતબાઈ પણ નરા હસી. "તેવામાં બને જતા ઉપર બચુબાઈની મનર:પડી, અને તે જોતાંવારન ઘાંતમાં હોઠ પકડીને ટોફું ધુનાવવા લાગી. પણ તરત તાં હાંધી ખીંથી ગઈ, અને કંઈ વધારે ચારા જોવાની મતલબ થી એક જગ્યાએ સંતાઈને જોવા લાગી, પણ ધીરોભસાતા એટલું હસીને માલપર ચહુડી ગયેઓ, અને શીરીનબાઈ તાંહાંન ઉભી રહી. બચુબાઈ પોતાની સંતાએલી જગાપરથી બાહરે નીકળી સીરીતબાઈની ઝાગલ ઝાપીને પુછવા લા ગી "કેમ સીરીનબાઈ આહી શું કરવા હભાય?" સીરી નબાઈએ જવાબ દીધા "નહી માંએ અમથી ઉભીમ; નરા ર સતાપર જોઉંમ." "અમઅમ, અમઅમ હભાય", એમ નરા ડસાથી બોલીને માથું હીલવી બચુબાઈ ચાલી ગઈ! નીરદોશ બીચારી શીરીનબાઈ! તે જેવી ચેહુરે પુખ્તુરત હતી, તે વી તે દીલે એલી હતી. ન્હુતું તેનું મોડું સાક હુતું તેનું ન તેનું અંતઃકરણ પણ તદન કેસ વગરનું હતું, તેથી તે બીચારી પેલી કંપટી બચુબાઈનું ઠેસા ભરેહું બોલતું, અને ડોહીને લેહેકે, તે કથું સમજ નહી.

પણ પેલી અંડાલ બચુબાઈ પોતાનું નોરી કરમ કરે આ વગર રહી નહી. તેને જે સદા લોકોની તાત નીદ કરવાની ટેવ પડેલી, તેથી જે કંઈથી કોઈની વાત બે વધારી રીને કોઈને કેહે નહીતા તેનું પર કુહી ઝાવીઆ વગર રે હે નહી. તેથી તે કરપીણ આરત વેહેલી વેહેલી જવણાઈ યાસે ગઈ, અને તેમને શીરીનબાઈ વીજે સઘલી વાત કહી, પણ તેમાં તેણે ન્હુતું નેહઈ હુતું તથા સાંભલીઈ હુતું તે માં સેકંકે પંચાણુ ટકા વધારીને કહીઈ; અને વલી તે એ વી અતુરાઈથી કે સામનાં માણસનું દીલ જેસામાં આવે આ વગર રહે નહી; તેથી જવણાઈ એકતાં જતે વગર બહેલાં અને વેહેની, વલી શીરીનબાઈએ પોતાની ખરજ પરમાંજો ને ધર મંગોલો અને પેસતનજ સાથ પરણવાને ના પારેહું; તેથી તેની એવી ચાલ ઉપર તેમને મોરો વેહેમ પડેલો, તેથી બચુબાઈનું કહેણું સાંભલીને છેક લીલાં ને પી લાં થઈ ગયેઓ, અને શીરીનબાઈને હજારો ગાલ તથા બદ કુવા દેવા મંદી ગયેઓ. બચુબાઈ પોતાની ઝાવી નીચ ચાલની અને તાતની અસર જવણાઈપર એટલી બ ધી થયેલી નિંદને અનઅં મઘત થવા લાગી, અને "મારું નામ નાં રેતાં હો," એમ કહીને જતી રહી.

જેવી બચુબાઈ ગઈ કે જવણાઈએ તરત શીરીનબા ઈને ઉપર બોલાવી. શીરીનબાઈ બીચારી વેહેલી વેહેલી જા વ પર ઝાવીને બોલી "કેમ બપાઈજ શું કહોય?" પ જ બપાઈજનો મીજનતા છેક જતો રહેલો તેથી ગણું અપરા વીને બોલીઓ, "અરે તારી બપાઈજખી અને તે ટુંખી મરે, ને તારું સતીઆનાશ ભાઈ, અહીં આવ, અહીં આવ, અમદર મર, કે તારો મોરો ધરીને પીયું; તું મરે પેરેની ખાવ તી, રોડ બધા કટમને એજ લગારવાને, ને બધાં કટમનું ના ખ કપાવાને જવી; તારું નપોદ જએ તારું, આ તું રોડ શું કારું મોરું કરતી કરેમ!" આવો મામલો નિંદને બી ચારી શીરીનબાઈના હાથ કોશ હડી ગયેઓ. તે ધ્રણારાઈ ગઈ, તેની છાતી ભરાઈ ઝાપી, અને બોલવાનું ગણું બં

ધ થઈ ગયેહું. તેવાંમાં વલી જવણાઈએ બે હાથની ચોસ ર-તેની પીઠ ઉપર એવોતાં બેરમાં મારી, કે તે બીચારીને માથે ભમરો ઝાવી ગઈ, અને તેથી પુરાઈ ઉપર તુટી પડી, પણ તરતજ પાછી હડી અને ગભરાઈને રડી પડી, અને બ પાઈને પુછવા લાગી "એ મારાં બપાઈજ, એ શું છે? મેં શું એટલું બધું કીધું? મારો શું વાંક છે?" જવણાઈ બોલેઓ "અરે તારું ખાંતું ખરાબ થાએ, નપોદ જેઈ હ જુર વાંક પુછેમ? આ જગમાં નાખ કથી થાએ તેવું કરીને વાંક પુછેમ? આ બધાં કટમને એજ લગાડીને વાંક પુછેમ? તુનેતા હવે મારીન નાંખુમ. તુનેતા હવે ઝેરને કાકો ભ રાવીને સુવાડી મેહુંમ." બીચારી શીરીન રડતી અને ધ ર ધર પુજતી ફરીને બોલી, "પણ બપાઈજ મને કેહોતા ખ રાં કે મેં શું કીધું." તીઆરે બપાઈજ બોલેઓ, "શું કી ધું, શું કીધું તે તું અને પુછેમ? તે તારા જવનેજ પુજ ની, પેલા મુખ્યા ધીરોભસા પાસે ચોપડી કોણુ લેમ? તેની સાથે ઉમરમાં જુવું રહીને કોણુ હશેમ?" તે સાંભલી શી રીનબાઈ અચરત થઈને બોલી "એ મારા જોદાએ, બપા ઈજ, તેને મારે આટલું બધું કરોય! શું મેં તેની પા સે એક બે વેલા વાંચવાની ચોપડી માંગી અને હુનેતો એ કખીજની ખબર પુછીને હશેઓ તેથી શું હમે ખરાબ કા મ કીધું? એ મારા પાક પરવરદેગાર! આ શું આકૃત!" તે સાંભલી જવણાઈ બોલીઓ, "અમઅ, નરાક હશેને એ ક બે ચોપડી માંગી! અરે રાંડ મકરખોરી, તું કાંહાં તા રાં મકર લગારેમ? મારી ઝાગલ! નરાક હસી! તુંને પારકા છેકરા સાથ હસવાનું શું કામ અને ચોપડી માંગ વાનું શું કામ? તુંને કોઈ પારકા માટીડાનું મોડું જોવા નું શું કામ?" સીરીનબાઈ નરા ખરી થઈને બોલી "અ રે મારા જોદાએ! કોઈ પારકા માટીરો સાક દીલથી બે ન પરમાંજો ગણી આપણી સાથ બોલે અથવા હશે તેની સાથ બોલીએ નહી! શું બોલીઓ કે નરા હશેઓ અને એ રલે બગડી ગયાં? અને તેથી શું કુટુંબનું નાખ કપાઈ ગીઈ? તારે શું ઘરમાં મોડાં લંકીને ફરીએ? અરે મારા જોદાએ, જે એમજ બગડતાં હોએતો પછી આ ડુનીઓ કેમ ચાલે! જે એક પારકી અસતરી અને પુત્ર થ સાક દી લથી એક બીજ સાથ અગતની વાત કરતાં બગડતાં હોએ તો પછી થઈ ચુકું, ડુનીઓમાં બધીં બેહુલ થઈ જએ." એવોમાં કુંવરજી ઝાવી લાગા, અને ધ્રણારાઈને પુછવા લા ગા કે "માએ શું છે?" તેમને જવણાઈએ બધી વાત કહી; તે સાંભલતાંન કુંવરજીએ એમથી કુદીને એમ પડીઓ, અ ને બોલીઓ "અરે તારું નપોદ જએરે શીરીન, આ તે શું કીધું?" શીરીનબાઈ બાપની ઝાગલ પણ ઉપર માકેક ન બોલી, પણ જવણાઈએ સાક કહીઈ કે એ બધું જી કું બોલે છે. કારણ કે પેલી અંડાલ બચુબાઈએ તેમને ધ હુતું વધારીને અને ઘણુ જીકું મોડી કાઠાડીને કહીઈ હ હુવું. પછે કુંવરજીતો બોલીઓ "એનેબી ઝેરને કાકો ભ રાઈ અને જીખી ભરીને સુઈ રહું." એટલું બોલીને હા એ અકુશોશ કરતા બીજા એરડામાં ગયા, અને જવણા ઈ તેમની પછવાડે ગયાં. શીરીનબાઈ બીચારી પેલી સર ખી થઈને તેજ એરડામાંનાં એક કોચ ઉપર પડી, અને ખુબ રડવા લાગી, અને અનરો બોલવા લાગી; "અરે એ

દા, આ શું આકૃત, આ શું જીવન, અરે, મેં શું ક્રીધુ. બીચારો પીરોજ્યા કે ને મને પોતાની બેન સમજીને વખતે હુશોતો હતો, અને હું તેને મારા ભાઈ સરખા ગણીને તેની સાથ વખતે સોંઠે બોલતી હતી, કે વખતે કંઈ ચોપડી માંગતી હતી, તેમાં આટલાં બધી આકૃત, આવી ઝોઠી કૃન્તી, અરે ખોદા, હવે તો મરણુ બેહેતર છે. અરે વેહેત્રી લોકો, તમારા વેહેત્રના કીઆરે અંત આવશે; મારા જીવી અબલાઓનાં કુખનેા છેડે કીઆરે આવશે. અરે ખોદા, ને લોક બોલવામાં પાપ ગણે, તે લોક બીજુ શું નહી કરે ? અરે, ને શેહેરમાં છીકટાં દંડે, ને ઘરમાં બોલતાં દંડે, ને લોકમાં હુસતાં દંડે તેમાં શી રીતે રહેવા એ ? અરે ખોદા, હવે માત્ર મોત આપ. બલીઈ માત્ર જીવતર, એવું જીવેલું શા અપનું; અરે મારાં માએ, મારાં રતનબાઈ માએ, મારાં બેહેશતી માએ, હવે મને તેડી લો, તમારી પાસે તેડી લો." એટલું બોલતાં બીચારી શીરીનબાઈને કાંઈ એવુંતો યદ્ય આવીઈ કે ગોએઆ મેશુષ યદ્ય ગઈ હોએ, પણ નરાકવારમાં તે ઇમરોતે મટી જતાં પુખ રડવા લાગી. એમ કરતાં રાતના નવ વાગી ગયા, પણ બીચારી શીરીનબાઈને જનવાબી નહીં બોલાવી, અને કોઈ આગલબી નહીં આવીઈ, તેથી બીચારી તાંહોન આખી રાત પડી રહી. પણ આવી રીતે ધાસતી પ્રાધાથી, અને ઘણું રડવાથી પાછલી રાતના જેમાં તાપ ચડી આવી.

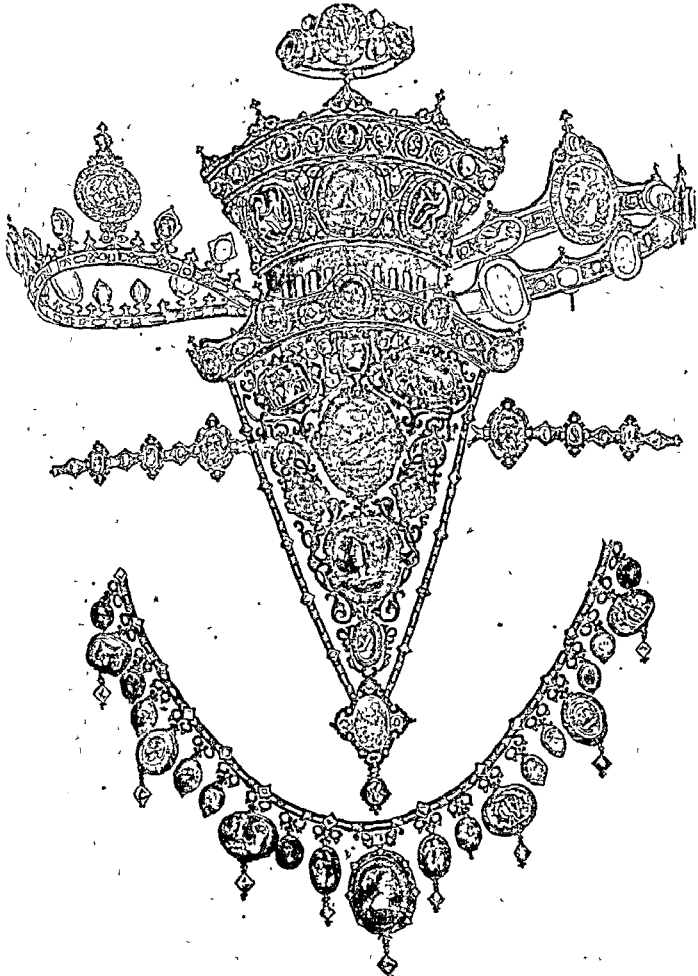
સરવાર પડીઆ પછી શીરીનબાઈના હાથ ચોખા ન રહેવાથી નીચે જઈને બેઠી, અને જીવણાઈએ તેની ઉપર પાટી ને ખોરીઈ કેંકી દીધું તે લઈને ઢોલકી ભરીને બીચારી ખડકીમાં એક પુણામાં બેઠી. તેવામાં એક બીજા ભાડુતનીની વડુના હાથ ચોખા ન રહેવાથી તે પણ શીરીનબાઈની પાસે ઢોલકી ભરીને બેઠી; પણ તેવામાં તેની સામુએ નીચે આવીને તેની ઢોલકી શીરીનબાઈની પાસેથી ખસેડાવી નાખી, અને જુદી ગમ બેસાડી; અને તેને પુખ દમકાવીને શીરીનબાઈ સાથે કંઈબી વાત કરવાને જના કીધી. કારણકે શીરીનબાઈની ઉપલી વાત આખા ઘેરમાં ફેલાઈ હતી અને તેની તેજ ચંડાલ બચુંબાઈએ બધે ફીધી હતી. બીચારી શીરીનબાઈને આએ બનાવ જોઈને ઘણું દુખ લાગુ. આલો વગર વાંકને નીચ ફીકાર તેનાથી ખાએ નહી, પણ લાચાર ! મુઈને, ભીતગમી મોડું કરી રડવાસીવાએ તેની પાસે બીજી કશો ઉપાએ હતો નહી. પણ એટલાંજાન તે બીચારીનાં કુખનેા અંત આવેએ નહી. તે તેને ઉપર એક બીજું નમરું દુખ આવી પડીઈ. તે એ કે તેની એ સઘલી વાત પેલીજ નાપાખ બચુબાઈ તેને સાસરે કહી આવી; તેથી તે સઘલાંનું માયું કરી ગીઈ. મંચેરશા અને તેમનાં ઘણીઆંની બોલીઆં કે "એવી એબને હવે મારા ઘરમાં નહી ઘણું," અને પેસતનજ બોલીએ, "એવી ખરાબ બઈરીને હું નહી રાહાડું," અચક્રોશ ! આ વાતની ખજાર નેવી શીરીનબાઈને પડી, તેવજી તોણે સઘલી ધીરન જોડી દીધી, અને છેક નાસીપાસબઈ ગઈ. તે કાંઈ તેના વર અને સાસુ સસરા ઉપરના પીઆરને માટે નહી, કારણકે તેતો સઘણું તેને અનગમનું અને મરણની ઉપરાંત ધમેચું હતું, પણ વગર કારણે અને વગર વાંકે તેને માથે આણું નીચ તોહામત ચેહોટીઈ, તેને માટે તેને

એટલું લાણું હતું. તે અંતે બોલી "હવે યદ્ય ચુકું : નીઆંમાં કૃન્તી યદ્ય ચુકી. હવે ગાંખમાં ફરણું અને કીનીઆંમાં જીવનું શરમ ભરેલું છે. એવા એવા તહુરવાર બીચારોથી શીરીનબાઈની તાપ ઘણી વધી ગઈ, અને તેના આવા અને અપાઈ તેની ઉપર ઘણા ક્રકા ધએલાં તેથી તેની કાંઈ દાદ ફરીઆદ લીધી નહી, અને કોઈએ દવા દાડુ કીધી નહી, તેથી તે તાપનું જેર એટલું તો વધો ગીઈ કે, ખાપડી શીરીનબાઈ અંતે પાંચને દાહડે દસતાનની જગામાં, મરણ પાંચો !!! અચક્રોશ ! અચક્રોશ ! સદ હજાર અચક્રોશ !

વાંચનાર બેનો, આએ પરમાણે જીવણાઈની બોહાસમાં, બચુંબાઈની તાતમાં શીરીનબાઈની ધાત યદ્ય !!

દેવનશાપરતું અવેરાત.

શીનગાર કુદરતે સરવે ચીજને આપેલો છે, તેમ માણસને પણ તેની જરૂર છે. જેમ એક ઝાડ, કે પશું, કે પકશી, કે પથર પોતાના કુદરતી શીનગારથી શોભી રહે છે, તેમ માણસ, શું પુરુષ, કે શું સ્ત્રી, કે શું નાના બચાં એ પણ શીનગારથી શોભે છે. જેમ કુદરતે માણસને અન અને વસ્ત્ર, બીજાં પરાણીઓની માફક આદર્તાં આપીઆં નથી, તેમ તેની જાતી પુખસુરતીમાં વધારો કરવાને શીનગાર પણ તઈઆર આપીએ નથી: જેમ તેને મેહેનત કરી ખાવાનું તથા પેહેરવાનું જમીન ખેડી બનાવવું પડે છે, તેમ શીનગારની જનસો પણ જમીન ખોદી માહથી કાઢી તે ઊપર કંટલીક કારીગીરી કરી બનાવવી પડે છે. જેકે માણસમાં તરેવાર જાતી પુખસુરતી તોહએજ છે, પણ તેમાં વધારો, કપડાં તથા જનસ વગેરેના શીનગારથી ધાએ છે. શીનગારથી સ્ત્રી અને પુરુષો શોભી રહે છે, અને શીનગારમાંથી મોહાબતના અરાનેા ઘણાક ભાગ વડ છે. એ ઊપરથી જોતાં શીનગાર કરવેા, અથવા ખીજા બોલિમાં બોલીએતો શુંદર કપડાં તથા તરેવાર જણવેા સ્ત્રી તથા પુરુષો પેહેરવાં, એ ઘટકું દીજ છે, અને તે છતાં હાલમાં દેશી સ્ત્રીએ જે શીનગાર કરવાને માટે જનસો પેહેરે છે તેમને ઘણાક મુઝરેલા અને શીખેલાઓ હો છે તથા મના કરે છે, અને એવી જાતની મના તથા ટીકા આ ચોખાંનીઆંમાં પણ ઘણીવાર કરવામાં આવી હો, ને થી વાંચનારને અચરતી ગ્રીતપન થયે કે, આએ વેલા એ તેને ઘટકું કેમ ગણવામાં આવે છે; પણ તેનું કારણ ઘણું મેહેનું છે—એમતો કહેવાએજ નહી, કે કાઈ પ

देवनागरीपरमं अथरात.

ણ સ્ત્રી અથવા પુરુષે શીનગારને ખાતર કશી જનમ પેહરવી નહી જોઈએ. જો એમજ હુતેતો ખોદાએ હીરા, માણિક્ય, મોતી વગેરે ઊમદા ઝવેરાત ચાને માટે પેદા કરીછી હુતે, અને તેને માણસને માટે જમીનના તથા દરીઆના પેરમાં શાંતી રાખીછી હુતે? પણ તે મ નથી: કોઈ એમ નથી કહેવું કે હીરા, માણિક્ય, મોતી અને તેણે, કોઈએ પેહરવાં નહી. એવી જાતની તથા સોનાં રૂપાંની જનસો આપણા લોક પેહરે છે માટે સમજીએ તમને હસતા નથી, પણ જેવી જાતની જનસો છે, અને જેવી તેની પેહરવાની રીતો છે તે હસવા તથા દીકા કરવા જોગ છે. દરેક વસતુ, પછે તે જગે એવી હોએ, પણ જો તેને એકસ ઘટ્ટી રીતે ગોઠવી અથવા ખનાવી હોએ તોજ શોભે, અગર નહીતો કંઈજ નહી. કુંભારને તી આંના હાંલાંને પણ સારો ઘાટ આપીએ હોએ તથા તે મને ખરોખર રીતે ગોઠવીઆં હોએ, તો તેખી શોભા એમાન દેખાએ, અને જે જગામાં તેમને મેલીઆં હોએ તે જગાનો તે એક શીનગાર થઈ પડે: પણ શોના ના વાંકા દીકા સેંકડો કકડાને ટગ મારીએ હોએ, તો તે જરાએ ન શોભે, અને જે જગાએ તેને મેલેલાં હોએ તે જગાની ખીલ ખુખસુરતી જે હોએ તેને ઝાંખી પાડી નાખશે. તેમજ આપણા દેશની સ્ત્રીઓ શીનગાર કરે છે ખરી, પણ તે એવીતો કદંગી રીતની જનસો થી, તથા એવીતો તેમને કદંગી રીતે પેહરીને કરે છે કે, તેથી તેમની ખુખસુરતીમાં વધારો થવાને બદલે એ ર તેમની જાતી ખુખસુરતી ઝાંખી પડી જાય છે, અને મોહાંડું તથા બદન શોભાએમાન દેખાવાને બદલે બેચેલ તથા વખતે ખીહાંમણ દેખાએ છે. પારસીની સ્ત્રીઓના હાથમાં વારા ને સાંકરાં, હીંદુની સ્ત્રીઓના પગ માંના—અધમણના—પોલાં અને હાથમાના મોટા ચુરા, નાખમાંની મોટી મોટી નથો, કાનમાંના મોટાં ચોકરાં તથા દીકલા શું શોભા આપે છે, તે તે પેહરનારી ખાઈએને સમજ પડતી નથી. જો તેઓ મોટી આરસી નો અને ચોતાની વીવેકનો ખરોખર ઊપીએગ કરી, પરથમ એવી જનસો વગર, અને પછે એવી જનસો સાથે પોતાની ખુખસુરતીને જોએતો તેમને તરત શેર માલમ પડી આવે. સર્કાઈએ પણ એક જાતનો મોટો શીનગાર છે, તેજ, એવી જનસો પેહરી આ વગર કરીને રહેતો, તેથી તેઓ વધારે શોભતાં લાગે. એ અને એ વીગરે ખીલ ઘણીક જાતની જ

નસો જે તેઓ પેહરે છે તે મુદલ શોભા આપતી નથી, અને જે જનસો શોભા આપે નહી તેને શીનગાર કહેવો મુદલ ઘટે નહી. એટલાજ માટે એવી ખાઈએને એવું પેહરવાને સમજીએ મના કરે છે. જો તેઓ ઘટ્ટી રીતે, સુંદર ખનાવરનાં કાનમાં ઈચ્છારંગસ, હાથ માં હીરાની, મોતીની કે સોનાની, સુંદર રીતે ખનાવેલી, અકેદી ખાંગરી, કે ગલામાં મોતી કે હીરાનો હાર કે વખતે આંગલામાં એકાદી સુંદર વીટી, એટલી અને એવી ઘટ્ટી જનસોજ પેહરેતો તેમને કોઈ મના કરે નહી, અને તેમની જાતી ખુખસુરતીમાં જરાએ ઘટ્ટો કે ખાંખી આવે નહી. થુધરેલા દેશની સ્ત્રીઓ એવીજ જનસો પેહરે છે, તેથી તેઓ ઘણી શોભાએ માન દેખાએ છે, અને તેમને કોઈ હસવું કે મના કરવું નથી. રાજવંસી સ્ત્રી તથા અમીરી ખાનદાનની સ્ત્રીઓ વખતે એથી પણ વધારે જાતની જનસો પેહરે છે, પણ તે એવીતો રીતે પેહરે છે, અને તે એવીતો રીતે ખનાવેલી હોએ છે કે તે પેહરનારનાં મુખમાં શોભી રહે છે, અને જોનારની આંખ થોડોવાર અચરતીથી તેની ઊપર વલગી રહે છે. પાસેનાં પાનાં ઊપર જે ચીત્ર આપેલું છે, તે “ક્રાક્રિનટેસ આર્થ ગરેન વાઈલ” નામની એક અમીરજાદીના જરીઆનનું છે. એ જરીઆન સઘલું હીરાનું ખનાવેલું છે, અને તેમાં પાદશાહને લાએકનું તથા અમીરને લાએકનું એવાં બે તાજ, ગલામાંનો હાર, હાથની પોહાંચીઓ અને એ વીગરે ખીલ કેટલીક જનસો છે. એ સઘલી જનસોને એકકી કરી પાસેનાં ચીત્રમાં મેલેલી છે. એ સઘલું જરીઆન, ઊપલી અમીરજાદીએ, રશીઆનાં શાહનશાહને તખત નશીન મવાનાં દાહાડા ઊપર પેહરીછી હવું. એ જરીઆન માંહેલા સઘલા હીરા દેવનશાપરના એક અમીરના હતા, જેણે તેની ઊપલી જનસો ખનાવી, ઊપલી દીવસે પેહરવાને, ઊપલી અમીરજાદી, જે તેની સગી લાગતી હતી, તેને પેહરવાને આપી હતી. એ સઘલી જનસો મીઠું હેનકાક નામનાં એક ઘણાજ કાબેલ કારોગરે ખનાવી હતી, અને તેણે તેમાં સઘલા હીરા એવીતો ઊતમ રીતે ગોઠવીઆ હતા, અને તે જનસોનો એવોતો ઘાટ કાહડીએ હુતો, કે તેને જે જોવું તે અજબ થવું અને તેનાં ખનાવનારની તારીફ કરવું. એ સઘલી જનસોની કીમત ૨૦૦૦૦૦ રૂપીઆની થઈ હતી. ઊપર દ

ખીઆ પરમાંણે એ સઘલું ઝવેરાત દેવનશાયરનાં આ મીરનું હતું, તેથી એનું નામ “દેવનશાયરનું ઝવેરાત” કરી પડીછે. આપણા દેશની સ્ત્રીઓ પણ બે દાહાડે વારા, સાકરાં, પોલાં, પોલી, ધુધરી, નથ, ઈ તીઆદી વગેરે બેટોલ જનસો તણ, એટલી મોઢી નહી પણ ચોતાની નોગવાઈ પરમાંણે, થોડી અને એવી સરસ કારીગીરીથી ખનાવેલી જનસો પેહેરવાને શીખ શે, તે દાહાડેજ તેમની ખરી ખુબશુરતી ખાહાર ચલકી નીકલશે. જે ખાઈઓમાં એવી જનસો પેહેરવાની શકતી નહી હોએ, તે ખાઈઓને હમો સંબંધી સરસ શી નગાર એ કરવાની ભલાંમણુ કરીએ છઈએ કે, દીલ અને મોહું સાફ કરી માથું ઊંચી સરખો સેંશા યાડી, સોબં કપડાં સફાઈથી પેહેરવાં, એટલે તેમની ખુબશુરતી, એવી ખેટોલ જનસો પેહેરીઆનાં કરતાં દશ ગણી વધારે દીધી નીકલશે.

દુનીઆનો મુસાફર.

પત્ર ૩૨ મો.

ચેઆરાં બેહેન,

ગએઆં પતરમાં કયુલાત આપવા પરમાંણે હાલમાં તમારી ઊપર અમેરીકામાં સંસથાનો કેમ ખંધા એઆં અને તીઆં ઈજીરોપીઓનોની વસતી કેમ વધી તે વીઠે ટુક ગોલાશો કરી જણાઈ છે, અને આસા રાખું છું કે તે વાંચી તમે ઘણા ખુશી થશો, અને બાણુ શો કે માણસ ઊદીઓગી અને ચાલાક હોએ છે તે જગલમાં પણ તે મોટું શેર કરી શકે છે, અને દુનીઆનો વઈભવ મેલવે છે.

કોલમખસે અમેરીકાની ખખર સપેનમાં કરવા પછે પરથમ તીઆંથી કેટલાક લોક તીઆં ગએઆ, અને સપેનની સરકારે, મોટી લકાઈ કરી દકશણુ અમેરીકા માહુંજ મેકસીકો નામનું મોટું દેસ પોતાને હાથ ક રીછે. તીઆર પછે પીબરો નામના એક સરદારે પીરુ શોધી કાહીડીછે, અને તેને પોતે તાણે કરી લી છે. એ પરમાંણે કેટલાંક વરસવેર દકશણુ અમેરીકામાં મારશાડ તથા આવ બાવ ચાલવા લાગી અને ઊતર નો ભાગ જેમને તેમ રહેએ હતા. અંતે તેની ઊપર ઈંગલંડના રેહેવાશીઓની નજર દોડી, અને ૧૬૦૭

ના વરસમાં આસરે શો ઊપર અંગરેજો ઈંગલંડથી ઊતર અમેરીકામાં જઈ તેના વરજનીઆ નામના પરાંતમાં, જેમસ નદીને કાંઠે આવી સંસથાન કરીને રહેઆ. એ જગાએ તેઓએ પેહેલા એક કસંખો ખાંધી ણો, જેનું નામ “જેમસ ટાઉન” કરીને રાખીછે. પરથમ એ જગાએ ખધા ઈનડીઓનો વસતા હતા, પણ તેમને તીઆંથી અંગરેજોએ હાંકી કાહીડીઆ હતા, તથા તેમની ધાંકે તેઓ જગલમાં નાહારી ગએઆ હતા, પણ તેઓ અંગરેજો ઊપર ભારે વેર રાખતા હતા, અને જો તેમના હાથમાં તેઓમાને એકાદો આવી ગએઓતો તેને ઘણા ધાંતકીપણે મારી નાખતા. એક દાહાડે એ જેમસ ટાઉન મધે રહેનારો એક કેપટન સમીથ નાંમનો સખશ એક ખોટમાં બેસીને જતાં ઈનડીઓનોની નજરે પડીઓ, તેવોજ તેને તે લોકો પકડીને તેમનાં “પાછીહાટન” નામનાં રાજા પાસે લઈ ગએઆ. એ રાજાએ તેને જોતાંજ તેને મારી નાખવાનો કાવ કરીઓ, અને તે પરમાંણે તે ખાપણ ને જમીનપર મુવાડી, તેનું માથું એક પથરપર મેલા વીછે અને રાજા પોતે પોતાનાં હાથમાં એક જખ રો મોટો લઈ, તેનાં પ્રકાથી તેનું માથું છુડી નાંખવાને તીઆં આવીને ઊભો. ખીઆરા સમીથનું માથું પથરપર ખરોખર ગોઠવી જેવો તે રાજા પ્રક્ટી મારવા બળે છે, તેવામાંજ તેની એક જુવાંન અને ખુખશુરત હોકરી ચીસ પાકતી દોડી આવી, અને કેપટન સમીથનાં આંગ ઊપર પડી જઈ તેને મારવાને

પોતાનાં ખાપને મના કરીઓ. આપ્રીન છે એ છે કરી ઊપર ! વાહલાં બેન, તે ખનાવનું એક ચીત્ર તમારી ઊપર મોકલીછે છે, તે ઊપરથી તમે જોશો કે કેવી તે ભરી હોકરી, તે દએઆને સાચ ર, ખીઆરા સમીથનાં આંગ ઊપર પડી, પોતાનાં શ

રીરપર જામ થવાની દરકાર ન રાખતાં, એક હાથ સમીથની છાતી ઊપર ચેલી ખીજે હાથે પોતાનાં કૂર ખાપને મના કરે છે. બેન, એવી લલી છેકરીની નેટલી વખાણ કરીએ તેટલી થોડી. પાછી હાથને પોતાની છેકરીને એ પરમાંણે સમીથનાં દીલપર પડેલી નોઈ, તથા તેનાં કાલાવાલા નોઈ તેનાં દીલમાં દેએઆ આવી, અને સમીથને પાછો ઊઠાડીએ, અને ખીજે ઘાણડે તેને સલામત પાછો જમરા યજીનમાં ચોકલીએ. ખરેખર જો તે લલી છેકરી એ પરમાંણે વચે પડી ન હોતો ખીચારો સમીથ ફેવાં ધ્વતકી ઊઠાડોતે મરણ પામીએ હોતે તે તમને ઊપલાં ચીખી ઊપરથી જ માલમ પડશે.

તીઆર પછે ૧૬૨૦ ના વરસમાં ફેટલાક "ખી ઊરીટનસ" પંથના અંગરેજો અમેરીકાના મેસેચુસેટ પ્રામના પરગણામાં આવી નીકી ઈંગલંડ નામના કસબામાં રહેઆ. તેઓ જે ચોકસ ધરમ પાલતા હતા, તેને માટે તેમને ઈંગલંડમાં ફેટલીક અડચણો નડતી હતી તેથી તેઓ તે સુખથી અને સગવડથી પાલી સફ એવી મતલબથી તીઆં આવીઆ હતા. તેમની સંખીઆ એકસો ઊપરની હતી. જે જગામાં તેઓએ આવીને વાસો-કીધો હતો, તે જગામાં આગલ પુપકલ ઈનડીઆનો રહેતા હતા, પણ તીઆં એક ભતનો રોગ શેલા વાથી ઘણાક ઈનડીઆનો મરી ગએઆ, તેથી તેઓ તે જગા છોડી જતા રહેલા હતા. એ પીઊરીટનો ઝોગણીશ કુટુંબમાં વેહું ચાઈ ગએઆ, અને દરેક પોત પોતાનું ઘર ખાંધીને રહેઆ. એ પરમાંણે તીઆં એક નાનો કસબો થઈ ગએઆ, અને તેથી આસપાસ જે થોડા ઘણા ઈનડીઆનો વસતા હતા તેઓ તીઆંથી નાહાચી જંગલમાં જઈને વસીઆ. એ પરમાંણે જે લોકો ઈંગલંડથી આવીને વસીઆ તેમને રહેવાને જગાતો ખીચીઆર મલી, પણ તેની સાથે તેમને ફેટલીક આપણેએ પડવા લાગી. ફેટવાર કાંઈ ભઅકાર દરદ તેમનામાં નીકલી આવતું, કાંઈ અનાજનો પાક ખરેખર નહી ઊતરતો, અને ફેટવાર તેમને ઈનડીઆનોની સાથે લઈઈમાં ઊતરવું પડતું હતું; પણ તે છતાં તેઓ તીઆં હીમતથી રહેઆ, અને તેથી વસતી આગલ વધવા લાગી.

એમની પછવાડે ૧૬૨૧ ના વરસમાં ફેટલાક

સુવીડન તથા શીનલંડ દેશના લોકો આવીઆ, અને તેઓ ડીલાવેર નામની જગા કરી વસીઆ. ૧૬૨૪ ના વરસમાં લારડ પાલેટીનોર નામના એક ઈંગલીશ ઊમરાવે રોમન કથોલીક પંથના અંગરેજોને તીઆં ચોકલીઆ, જેઓ મેરીલેંડમાં આવીને વસીઆ. ૧૬૮૧ માં વીલીઅમ પેન નામનાં એક કુએકર પંથનાં આસારથી ફેટલાક કુએકરો આવીને પેનસીલવેની આમાં વસીઆ. એ પરમાંણે સાહાક વરસનાં અરસામાં ઊતર અમેરીકાનો ઘણોક ભાગ ઈઊરોપીઆનોથી વસી ગએઆ જે આજે ઈઊનાઈટેડ સ્ટેટસ એટલે જો કાએલાં સંસથાનને નામે ચોલખાએ છે. પણ જેવી હાલત અને રચણાં આજે એ સંસથાનોની છે તેવી તે વખતે ન હોતી.

એ પરમાંણે ઊતર અમેરીકામાં દનપર દન સન ૧૭૫૬ થુધી ઈઊરોપ ખાંડનાં જુદાં દેશનાં લોકોની વસતી વધતી ચાલી, અને તેમને માહોમાહે સ્વહું સમાધાની ભરેલુ ચાલીઊં, પણ અંતે એ વરસમાં શ્રેચ લોકો જેઓ કનેકામાં અને મીસીસીપી તથા ઝોહીઆ નદીને કાંઠે આવીને વસેલા હતા, તેમની અને અંગરેજોની વચે માટો ટંટો થએઆ અને તેમાંથી એક પુનખાર લડાઈ ઊભી થઈ.

વાહલાં બેન, આ પત્ર આટલીજ ખીનામાં લખાન થઈ ગએઆ છે, માટે હવેમાં તે એટલામાં જ થ કરું, અને આવતામાં એ શ્રેચ લોકોની લડાઈ વગેરેની ખાખદ તમોને લખી જણાવવાની આશા રાખું.

હું ક તમારો,
વાહાતો ભાઈ.

હુમામખાનાં.

નુરકસાનાન, અરખસાનાન, ઈંગલંડ વગેરે ઘણાક દેશમાં, નાહાવાને માટે મોટી જગાઓ ખાંધેલી હાએ છે, તેને હુમામખાનાં કહે છે. એવાં હુમામખાનામાં ઘણાક પુરૂશો તથા સ્ત્રીઓ પરસા આપીને નાહાવા જાએ છે. એવાં હુમામખાનાથી ઘણા કાએલા થાએ છે, કેમ કે તીઆં જેવું નોઈએ તેવું; એટલે નેટલું ગરમ તથા નેટલું થંડુ પાણી નોઈએ તે તીઆં મલી આવે છે, અને તેવાં પાણીમાં ખોલાશથી નાહાવાથી માણસને ઘણો જ કાં

એ દેહ થાએ છે, અને તેની તંદારસતીની કૃપાકારી વ
 યે છે. એવાં હુમામખાનાં કંઈ નાહાનાં તથા મેારી જે
 ઘાં નથી હોતાં, પણ તેને માટે મોટી અને રોનકદાર ઈ
 મારતો ખાંધેલી-હાએ છે, અને તેની અંદરની રચણા
 ઘણીજ સુંદર હોએ છે. અદખતે તે હુમામખાનાં કેવાં
 હોય તે જાણવાની વાંચનારી ખાઈએને ઘણી હેંશ હોય,
 માટે એક અંગરેજ મુસાફર- હુમાસકસ શેહરમાં મુસાફ
 રી કરતાં, પોતાના શાખતીઆ શાય તીઆનાં એક હ
 મામખાનામાં તે નાહાવા ગએઆ હો, તેનું જે તેણે
 વરણન કરીકિં છે, તે નીચે જણાવીએ છઈએ:—

ગુરકસતાનાનાં હુમામખાનાં ઘણુજ સુખકારી છે.
 તવંગર મોકો પોતાના ઘરમાં હુમામખાનાં ખાંધે છે, તે
 યણુ થોડે થોડે દાહડે પોતાના મીતરોને મલવા તથા
 વાતનીત કરવાને માટે તેઓ જાહેર હુમામખાનામાં
 જાએ છે. વલી ઘરમાનાં હુમામખાનાં ઘણા નાહાનાં હો
 એ છે, અને તેમાં છ કે આઠ માણસથી વધારે માતાં
 નથી, તેથી રોજના કે એવાજ ખીજા તેહવારના દાહડા
 ડમાં સ્ત્રીઓને માટે જાહેર હુમામખાનાઓ ભાડે લેવાં
 પરહે. મોટાં શહેરોમાંતો સ્ત્રીઓને માટે જુદાં હુમામખા
 નાંઓ ખાંધેલાં હોએ છે. જ્યાં જુદાં નથી હોતાં
 તીઆં સ્ત્રીઓને માટે અથવાડીઆનાં ફેટલાક ચોકસ
 દીવસો થેડવે છે, તથા દહાડાનો ચોકસ વખત થેડવે છે.

હુમાએ હુમારા મોમીઆને સાથે લીધા અને એ
 ક હુમામખાનાં આગલ ગએઆ. નેનાં દરવાજા ઉપ
 ર એક છુદો તરક, કાફી પીતા તથા હુકો તાણુતા મેઠો
 હો, તેને છ આનાના પછિા આપી અંદર દાખલ થ
 એઆ. પરથમમાં એક મોટાં દીવાનખાનામાં ગએ
 આ, જ્યાં ઘણીક ગાદીવાલી મેકો મોકેલી હતી, અ
 ને ફેટલાક જન જેઓ નાહી પરવારેલા હતા તેઓ તી
 આં નીરંતે મેશી શરખત પીતા તથા હુકો તાણુતા હ
 તા. તે જોરકાની વમોવચ એક મોટો સંગેમરમરનો
 હોજ ખાંધેલો હતો, અને તેની આસપાસ બધાં કુલ મો
 કવેલાં હતાં. તેની જમીન ત્રઘલી સંગેમરમરના પથ
 રની હતી, અને ભીત ઉપર કાલ, બહુ વગેરે રંગના
 ચીતારો હતા. તેનું છાપડું ચપડું હતું, અને તેમાં
 નાની જાલીદાર ખારીઓ હતી. એ જગાએ હુમારાં
 આંગમોથી કપડાં કડાડવીઆં, અને એક રમાલ કમ
 રપર ખાંધવાને તથા એક પીકપર ખાંધવાને આપીઆ.
 તેમ કરવા પછે તે જગાને એક માણસ, જેને લવંધી

કહે છે, તે હુમાને એક ખીજા જોરકામાં લઈ ગએઆ.
 તે જોરકો પણ આગલા જોરકાની માફજ સીનગા
 રેલો હતો, પણ તેનું છાપડું મેહરાપના આકારનું હતું,
 અને તેમાં જાલીદાર ઝીણાં ઝીણાં સુરાંખ હતાં, એ
 ને તેમાં પેહેલા જોરકા કરતાં વધારે ગરમી હતી. યો
 હવાર તે જોરકામાં ઊભા રાખીઆ પછે એક ખીજા
 જોરકામાં લઈ ગએઆ, જ્યાં જોટલીતો ગરમી લા
 ગાં કે તીઆં ઊણુ રેહેવાને ઘણુજ ભારી પડીકિં, -પ
 ણુ થોડા વારમાં આખાં શરીરપર ખુખ પરજેલા છુટી
 આપીઓ.

એ જોરકામાંથી થોડવારે એક ખીજા જોરકા
 માં હુમાને લઈ ગએઆ, જ્યાં હુમારી ઉપર એક ન
 વાઈ-સરખું ઠામ ચાલીકિં. ફેટલાક માણસો આવી
 હુમારા ખરકા, મોમી વગેરે ખુખ ચાંપવા તથા રગડવા
 મંડી ગએઆ, અને હાથ પકડી કડાકડ કડકા રેડવા
 લાગા. હુમારી ઠોકીઓ ધરોને એમથી તેમ ખુખ રે
 રવી, અને છેવે હુમારા ખરકા તથા છાતી ઉપર ચહ
 ડી મેઠા (?) અદખતે એ સઘલી કીરીઆ હુમાને નવા
 ઈ જેવી તેમજ કંડાલા ભરેલી ઘાગી, કેમકે કોઈ પણ
 ઇકીરોપીઅનને એવી ટેવ હોતી નથી, પણ તેમની ર
 સમને તે વેલાએ તાણે થવું પડીકિં. ગમે તેવું હતું ય
 ણુ એમાં હુમાને દુખનાં કરતાં ગમત વધારે મલી.

એ કીરીઆ પુરી થઈ કે એક જાતના ખાજટ
 કરેલા હતા તે ઉપર હુમાને ટુવાડીઆ, અને પછે પેલા
 માણસો હુથમાં જાડા ખીરા પેહેરી, હુમારા આખાં
 બદનપર એવીતો રીતે ઘસવા લાગા કે, હુમારી ચા
 મડી પણ ઘસાઈ ગઈ! પછે મોટાં પેઆલામાં ગરમ પા
 ણી પાચેની હોજમાંથી લઈ હુમારા દીલપર ખુખ તરે
 થી રેડીકિં. વલી પછી એક જાતના રેશમના હુમા
 લઈ, તેને સાણુ લગાડી હુમારા આંગપર એવીતો રીતે
 ચોલવા લાગા કે તે સાણુ આંખમાં, નાખમાં, અને
 મોઝામાં પણ જવા લાગે! એ પરમાંણુ મોલી રહી ર
 રીને ખુખ દીલપર પાણુ રેડીકિં, અને પછે હુમા ના
 હી રહેઆ. નહવાડવાનું ઠામ જેવું પુરું થઈકિં કે ધો
 તા તરણુ ટુવાલો, એક કમરપર, એક પીકપર અને એ
 કે માથાપર લપેટવાને આપીઆ, અને તીઆંથી ખી
 જા જોરકામાં લઈ ગએઆ. તીઆં જઈ હુમારા
 આંગપરના ટુવાલો કાહડી લીધા, અને ખીજા સુકા ત
 થા ધોતા આપીઆ. તીઆંથી હુમાને ઉપર લખેલાં

દીવાનખાનામાં સદ્દેશને ખેસારીઆ, અને હમારી આગલ શરખત, કાશી, હુકા વગેરે લાવીને ખેલીઆ, જેનો સહીએ પોત પોતાની મરજી પરમાણે ઊપીઆ ગ કરીઆ, અને અંતે હમારા ખીદમતગારોને કાંઈક બખશીશ આપી હુમે તીઆંથી હમારે મકાને ગએઆ. એવાં હમાખખાનાઓની એવી કીરીઆથી, અને તેમાં નાહવાથી ખુસારોને તથા મેહેનતુ માણુએ ને. ઘણોજ શએદે થાએ છે. તેમની સઘલી થાક ઊતરી ગએ છે, અને શરીર ઘણુ હલકું તથા એન લરેકું થાએ છે.

સાહારા મારટીન.

પરમારથ પઈસા વગર થાએ નહી, એવું ખોલવું સરશ ખોટું છે નો માણુસમાં પરમારથ કરવાને ખરું દીલ હએતો તે હુરેક પરકારે કરી શકે છે, પછે તેની હલત ગમે એવી હએ. ઘણીક સીઓ દુનીઆમાં પરમારથને માટે પરખીઆત થઈ ગઈઆ છે, અને તેમનાં નામ આને તવારીખનાં સજા ઊપર કાએમ ચલકી રહીઆં છે, જેઓએ એક ગરીબ ખુપડીમાં જ નમ લીધા હુનો, અને એક હલકાં કશનમાં વીરવાઈ પોતાનો અંતનો મારગ લીધા હુનો. પેહલેથી તે છેલ્લે થુધી દોલતે તેમની સાથે દુશમની રાખી હતી, તેપણુ તેઓ પોતાનાં તન અને મનની મદદથી એવાં કાંમ કરી ગઈઆ છે કે, તેમનાં નામની આગલ સંકલે લખ શાપતીઓનાં નામો, તેમનાં તનની સાથે ઘોરમાં ગુમ થઈ ગએઆં છે.

એવી સીઓની સંજમાં સાહારા મારટીન પણુ એક થઈ ગઈ છે. એ નામીચી સી, સન ૧૭૯૧ નાં વરસમાં "ગરેટ ઇંગ્લેન્ડમાઊથ" ની પહેલમાં, "કે સર" નામનાં ગામડામાં જનમી હતી. તેનો ખાપ એક નાનો વેપારી હતો. સાહારા નાની હતી તેટલા માંજ તેનાં ખંને મા અને ખાપ મરણુ પામીઆં, જેથી તેને તેની બપાઇએ ઊધારી ચોટી કરી. એ બપાઇને સાહારા ઘણી ચાહતી હતી, અને તેની તરફનો પોતાનો ખીઆર, એક, "મારા વાહ્યામાં બપાઈની ઈ આદદસત," એવે નામની સુંદર કવીતામાં ઘણી સર સંરીતે ખતાવીઆ હુનો. સાહારાની બપાઈ ઘણી ગરીબ હતી, જેથી તેને થોડીજ કલવણી મલી હતી.

સાહારા પંજે વરસની થઈ, તીઆરે વધારેવાર પોતાની ગરીબડી બપાઈ ઊપર ખોજે પડી રહેવાને તેને દરસત ન લાગથી, તે એક ગરહસથનાં ઘરમાં સીવવા રહી, અને "જે કામ કરવું તેમાં સરસજ નીકલવું," એવી તેની ખાશીઆત હોવાથી તે થોડા વખતમાં એક ઘણીજ સંરસ સીવનારી દાખલ વખણાવા લાગી. પણુ અલખને સાહારા એકગમ ખેસીને સંકા ભરવાનેજ માટે સરજએકી ન હતી, જેથી તે સીવતી સીવતી એકશખીઅર વગેરે નામીયા કવીઓનાં ખુસતકી મથેથી તરેહવાર કવીતાઓ મોડે કરતી, અને સાંજે પરવા વારીઆ પછે તે ઘરનાં માણુએ તથા છેકરાંઓ આગલ સુંદર આવાને અને મનપસંદ રીને ગાઈ સંલલાવતી હતી.

સાહારાની બપાઈ ધરમ ઊપર ઘણીજ ખુસત હતી, તેથી તે સઘલી બાબદમાં ધરમનેજ વચે લાવી, તે સીવાએ ખીજું કશું તેને સમજાવતી ન હતી, પણુ સાહારાને તે વાતનો એટલોતો કંડાલો આવતો કે તે તેનાં ઊપર મુલકે ઘેઆન આપતી ન હતી. એમ કરતાં જઆરે તે અદાર વરસની થઈ, તીઆરે તેનાં હુથમાં એક ધરમ સંખંધી વાએજનું ખુસતક આવી ઊં, જે વાંચવા પછે તેનું મન સઘવું ધરમની બાબદમાં એકદમ રોકાઈ ગઈઊં, અને તીઆર પછે ધરમને લગતી બાબદોનેજ ખુબ અભીઆશ કરવા માંડી આ. એ અંભીઆસને માટે તેને માતરે, આખા ઘણુ યે પોતાનાં, તથા સાંજરે ઘરનાં કામમાંથી પરવારી આ પછે, રાતનો વખત મલતો, અને તેને માટે તે ભારે ઊતાવલથી ઘરનું કામ કરી લેતી તથા ખાઈ લેતી હતી. સાહારાની આવી ઊતાવલ જોઈ તેની બપાઈ તેને જઆર તીઆર ઠપકા આપતી, જેનાં ઊતરમાં તે હુનેક ખોલતી હતી કે, "બપાઈજ, નકાએ ખોવાને મારી પાસે મુલક વખત નથી." એ પરમાંજી કેટલાક મહીના ધરમની બાબદનો અભીઆશ કરવા પછે તે વાત તેના મનમાં પકી ખેડી, તે એટલે થુધી કે, તેણે હવેથી બને એટલાં ધરમનાં અથવા પરમારથનાં ખમે કરવાનો કડાવ કરીઆ. જેથી પોતાનાં હુથમાં ખાવે તે સખાવતમાં આપવું એવું તે હુનેશ ચાહતી, અને ઈર્ષનાં પણુ દુખને વીશે ઈર્ષ તેની આગલ વાત કરવું તીઆરે તે તેને વાત કરવાને બદલે, તે દુખીનું લવું થાએ એવી લકતી કરવાને હુનેસ કહેની.

સાહારાએ પોતાની એ બહી મતલબ પાર પા
 ડવાને ૧૮૧૦ માં શરૂ કરીહી, અને ચેલ્લ વેલ્લી
 તે, જે મકાનમાં આલસુ તથા ખંધાં લોકોને કામ કરા
 વવામાં તથા ધંધા આપવામાં આવે છે, તેમાં અલ્લા
 ડીઆનો એક દાહાડો જઈ તે મધેનાં કમનસીબ સ્ત્રી,
 પુરૂપ તથા છેકરાઓની હાલત શુધારવાની કોશેશ કર
 રવા લાગી. થોડાક મહીના પછે તેણે જેલમાં પણ
 જવા માંડીહી, અને તેમાં પડેલા ખંધવાઓની હાલ
 ત શુધારવાને પણ તે કોશેશ કરવા લાગી. એવાં પ
 રમારથી કામમાં ફેટલાક વરસ ગુજરીઆ પછે, તેણે
 તે ખંધ કરી, પોતાનાં ગામનાં ફેટલાક ગરીબ છેકરા
 ઓ ફલવણી વગર ભટકતાં ફરતાં હતાં, તેમને એકઠાં
 કરી શીખવવા બેઠી. થોડીક યુદ્ધ ગુજરીઆ પછે
 તે ગામમાં એક ધરમની ઈસકીલ નીકળી, જેથી સાહ
 રાનાં ખંધાં નીશાલીઓ તેમાં દાખલ થયેઓં. છઠ્ઠા
 રે સાહારા તેમાંથી છુટી થઈ તીઆરે, તેણે ઊપલાં
 આલસુ તથા ખંધાં માંજીસોને કામ કરાવવાનાં મકાન
 માં જે છેકરા હતા તેમને શીખવવાનું માથે લીધું, કેમ
 કે તે વેલાએ તે ખ્યાઓને શીખવવાને, તેજ મકાન મ
 ધેનાં લુગા, ચોરા, છાકરા વગેરે ખરાખ ખસલતાં
 માંજીસોનેજ રાખવામાં આવતા હતા, જેથી તે માઠાં
 ભાઓગનાં ખ્યાઓનાં કુમલાં મગજ ઊપર ઘણીજ
 માંડી અસર થતી હતી, અને તેથી તેમનામાં સદગુણને
 ખદલે દુરગુણ દાખલ થતા હતા. એ કાંમ સાહારાએ
 ૧૮૩૮ થી ચાલુ રાખીહી, પણ તીઆર પછે તે ખ
 યાંઓને શીખવવાને ઘટતી ગોઠવણ થવાથી, એટલે જે
 વેા નોઈએ તેવો એક શીખશક રાખવાથી તેમાંથી તે
 છુટી થઈ. એવામાં સાહારાનું કાઈ સચુ, મરણુ પાંમ
 વાથી, તેને વરસ દાહાડે ૧૨૦ રૂપીઆની આજીવત
 ની એક મીલકત વારસામાં મલી, જેથી તેણે પોતાનું
 સીવવાનું કાંમ તદન ખંધ કરી માતરે પરમારધનાંજ
 કાંચો પાછલ લાગવાને દડાવ દીધો.

તેને દરરોજ જેલમાં જઈ ખંધવાઓની હાલ
 ત સુધરે એવા ઊપાએએ લેવાને સહીથી વધારે દર
 સત લાગાથી, તે કાંમ પાછલ લાગવાને દડાવ કરીએ,
 અને થોડા દાહાડામાં સઘલી ગોઠવણ પુરી કરી તે કાં
 મ પાછલ લાગી. તે દરરોજ જેલમાં જતી, અને ખં
 ધવાઓને તરેહવાર નીતીની વાતો ફેટતી તથા તેમને
 લખવા અને વાંચવા શીખવતી. પોતાની ચપરી લ

રી આજીવતમાંથી ફેટકું ખચાવી તેમાંથી તે કાગલો
 ખરીદતી, અને તેની ઊપર, માડી રાતવેર બેસીધર
 મં અને નીતી સંખંધી તરેહવાર ખાખલો લખતી, અ
 ને પછે તે ખંધવાઓને આપતી. જે વેલાએ સાહારા
 ખંધવાઓને માટે આવેા પરમારથ કરતી હતી, તે
 વેલાએ જેલની હાલત તથા રીતભાત હાલનાં સરખી ન
 હતી. તે વખતમાં ખંધવાઓને માતરે ગેસાડીને ખ
 વાકવામાં આવતું હતું, જેથી તેઓ આખો દાહાડો
 આલસુ રહી એક ખીજા સાથે મસકરી, તોપાંન, ગાલ
 ખેલ વગેરે તરેહવાર જાતની મસતી કરતા, અને તેથી
 થોડા તથા નવા લુચાઓ, તથા નાના છેકરાઓ, તે
 મને લીધે વધારે ખગડતા હતા; તેથી સાહારાને એ વા
 તની માટી ખંત લાગી, કે એ લોકોને આખો દાહાડો
 કામ મંલે, અને તેમાં તેઓ કાંઈ એવું શીખે કે છુટી
 આ પછે પોતાનું ભલી રીતે ગુજરાણુ કરી શકેતો ધ
 ણુંજ બેહુતર થાએ. તેમજ તે એમ પણ ફેટતી હ
 તી કે, એવાઓની સંજમાંથી છેકરાંઓને દુર રાખવાં
 નોઈએ, અને ચેલ્લાઓને ધરમ સંખંધી ભાશાણેા સં
 મજવવાં નોઈએ તથા છેલાઓને ફલવણી આપવી
 નોઈએ. નોક તે વખતમાં ફેટલાક વીવેકી પુરૂપો પણ
 કાંઈ એવી ગોઠવણનાં વીચારમાંજ હતા, પણ તે કેમ
 અમલમાં આવે તેની ફીકરમાં હતા, પણ હીમતવાન સા
 હારાએ તે કામ પોતે ઊઠાવી લીધું, અને ઘાસની ટોપી
 ઓ ખનાવવાનું, સીવવાનું, વણવાનું વગેરે ફેટલીક
 જાતનાં કામે જેલમાં દાખલ કીધાં, અને પોતાની આ
 લાકીથી તે કામે ખંધવાઓ પુશી થઈને હોંસાથી કરે
 એવી ઈજાકતીએ કરી. તેમજ તેમને ધરમ સંખંધી
 વાએજ કરી સંભલાવવાનું પણ સાહારાએજ માથે લી
 ધું, અને આંતે સઘલામાં એવી ફતેહ પામી કે, જે કામ
 ને માટે ગાઠ ગાઠાઓ વીચારમાં હતા, તે ઝટ લઈને
 હુંકા વખતમાં રાહ પાડી લેલીહી: એથી કરીને ખં
 ધવાઓની હાલતમાં ઘણો ફેર પડવા લાગે, અને તેમ
 ની ફેટલીક ચાલવણી સુધરવા લાગી, જે વાત મ
 મનાં લોકોમાં સારી પદે ફેલાવાથી, સરવે તોફા સાહ
 રાની વખાણુ કરવા લાગા, તથા તેને મુદ્દ આપવા
 ને નીકલોઆ. જેમ જેમ સાહારાને આત્રપાસની મદ
 દ મલતી ગઈ તેમ તેમ તે પોતાની કોશેશમાં વધારે
 અને ખંધવાઓની હાલતમાં શુધારો ફરતી ગઈ. આ
 ખરે તેણે એટલું ખયું તેા કરીહી, કે તે ગામના ઘણા

ક મોટા લોકોએ તથા સતાવાલાઓએ તેને તેનાં એવાં પરમારથનાં કામોના બદલામાં કાંઈ સાદું ઈનામ આપવાનો યથાવ કરીએ, પણ તે કણ્ણલ રાખવાને સાહારા એ સાફ ના પાડીશો. તેને ઘણી સમજાવીશો પણ કશાથી તે ન સમજવાથી અંતે તે લોકોએ એવું જણાવીશો કે, જો સાહારા તેમનું ઈનામ કણ્ણલ નહી રાખશે તો તેને નેસમાં જતી બંધ કરવામાં આવશે. એમ થવાથી સાહારાને તેમનું ઈનામ કણ્ણલ કરવાની ફરજ પડી, અને તે પરમાણુ તેણે કરીશો.

એવાં ભલાં અને પરમારથી કામોમાં, સાહારા એ આએ દુનીઆ માહેલું પોતાનું સઘલું સુખ છેડી વેતરીશ વરસ ગુજરીઆખાદ ૧૮૪૩ નાં વરસમાં તેની તંદોરસતી લથરી, અને શકત માછળીમાં પડી. ૧૮૧૯ નાં વરસથી સાહારાએ બંધવાઓની હાલત સુધારવાનું કામ માથે લીધું હતું, તીઆરથી તે આ પે છેલીજવાર, તેમજ છેલીજવાર એવી આઝારી પડી હતી: એ ભલી સીએ માદગીનાં ખીછાનાંપર ફેટલાક માસ ગુજરીઆ બ્રાદ, શીઆલાની રૂતુમાં આએ દુનીઆનો પોતાનો અસખાબ ઊઠાવી હસતે મોડે તેને હાલતમાં પોતાના પેદા કરનારની હુજુરમાં ગઈ. એ પરમારથી સીનાં મરણથી તેનાં આખા ગામનાં લોકોને મોટી દીલ્- પેદા થઈ, અને સહીકોઈ તેની મુખાખાદ પણ ભારે વખાણુ કરવા લાગાં, અને તેનાં નામને માન આપતાં રહેઆં.

એને માટે ઘણીવાર લાકડાંની નહીંએ જેવી બનાવી કોએલાના ઢગના જુદા જુદા ભાગમાં ઊતારે છે. એ બે રીતે કામ લાગે છે—એક એકે તેમાં હવા દાખલ થવાથી ફેલશે એકાએક સલગતો નથી, અને જો વખ તે સલગે છે તો તે નહીંએને વાટે તેમાં અંદરના લાગપર ઘણી દાખલ કરવાને બની આવે છે. એજ પરમાણુ ઘણીવાર રૂ, સણ વગેરેથી ભરેલી વખારો તથા વાહાણો પણ પોતાની જેવે સલગી ઊઠે છે, તેનો સખખ એકે કે, એ વસતુએના જથામાં કોઈબી રીતે ભીનાસ દાખલ થવાથી તેમાં કોહાણુ ચાલે છે, અને તે કોહાણુ ચાલવાથી તે કોહલા ભાગનો ખાર આવી જાય છે; તેમાં તે બંધ જગામાં ઊતપન થયેલી ગરમી મલો જઈ એકદમ ભડકાં લઈ ઊઠે છે. જે દાન ઊપર નાખેલી ઘાસની ગંજને કોઈ રીતે તલેથી પાણી લાગવાથી, અથવા વરસાદનુ પાણી ઊપર પડી માહે ઊતરી જઈ, ઊપર લખેઆ પરમાણુ તેમાં કોહાણુ ચાલી તે સલગી ઊઠે છે. ઘાસની ગંજ ઊપર ઘર પડવાથી પણ એવો બનાવ બને છે. વખતે તે સલગી ઊઠવાને બદલે માહેથી, કાલું ખલેલું જેવું થઈ રહે છે, અને તે જનાવરોના ખાવામાંથી નીરૂપીઓગી થઈ પડે છે. એટલા માટે જ્યાં એવી વસતુએને જથાબંધ ભરી હાએ તીઆં ખરોખર હવા જવાની ગોઠવણુ રાખવા જોઈએ, અને તેમાં કોઈબી રીતે ભીનાસ દાખલ નહી થાયે તેની મોટી સાવચેતી રાખવી જોઈએ.

સાધારણ સમજ—ગરમી.

ભાગ ૬ છે.

સવાલ—શું કોઈ સીજ કોઈવાર વગર સલગાવવે પોતાની જેવે પણ સલગી ઊઠે છે ?

જવાબ—હા: કોલસા, રૂ, સન, કાથો, ઘાસ છતી આદી વસતુએને એકઠી એક જગામાં ભરી સુકવાથી અથવા બંધ કરી રાખવાથી, ઘણીવાર તે પોતાની જેવે સલગી ઊઠે છે. જઆરે કોએલાનો મોટો ઢગ મારી મેલવામાં આવે છે, તીઆરે તેની માહે, પોતાની જેવે ફેટલીક ગરમી ઊતપન થઈ અંતે તે એકાએક સલગી ઊઠે છે: જો તેમા આગમચથી ખેલી હવા જવાની જો કંવણુ કરેલી હાએ છે, તો તીઆરે એવું બનવું નથી.

સા—કોએલો એટલે શું ?

જા—લાકડું ખલી, તેમાંથી જે ગેઆસ હાએ તે નીકલો જઈ, જે કાલી વસતુ રહી જાય છે તે. એવા કોએલાને સલગાવીઆથી તે લાકડાં કરતાં વધારે ગરમી આપે છે. સખખ કે, લાકડામાં ફેટલીક જે આસો જે ખલવામાં હરકત કરે તે તેમાંથી નીકલી જવાથી, અને લાકડાં માહેલું એખી ખરનારી વસતુ તેમાં રહી જવાથી તે વધારે જરથી ખલે છે, અને વધારે ગરમી આપે છે. એ કોએલામાં શેશક શકતી ઘણી છે, તેથી તેને પાણી ગાલવા વગેરેના કામમાં પણ વાપરે છે. જે પાણી સાફ પીવા જોગ નહી હાએ, અથવા તે વાસ મારવુ હાએ, તેને જો કોએલાનુ જાડુ પડ કરી તેમાંથી ગાલી કાહાડીની હાએતો તેમાંની સઘલી ખરાખ અથવા વાસ મારતી વસતુએ

નો કર્યો તે કોએલામાં શેશાઈ નાએ છે, અને પાણી સવચ થાએ છે. આબરો માણસને પીવાનું પાણી ઠાકરો ઠોસ કરાવે છે, એટલે તેમાં પાકોનો અથવા રોટલીનો કકડો ખલી નાએ તેમ ભુંભવી, અંદર ન ખાવે છે, અને પછે તે પાણી પાએ છે, તેનો સખખ પણ એજ કે તે રોટલી અથવા પાંચીની સપાટી ખલીને કોએલા થાએ છે, તેથી તેને પાણીમાં નાખતાંવાર તેમાં જે કાંઈ પણ ખરાખ વસતુના રજકણા હાએ છે તેને શે શી લે છે. એથી આબરો માણસને ઘણા પ્રએદા થાએ છે; કેમકે સવચ પાણી અને સાદા તથા રોજો ખોરાક, એ તંદોરસતીની સુખાકારીનાં યુલ છે. અંગરે જ વગેરે લોકો ફેલકેક નાતનું ગોસત ઘણાક દાહાડાવેર વાપરેછે, તેથી જો તે ખગડેછે કે તેમાંથી વાસ નીકલે છેતો તેની ઊપર કોએલાની લુકી ભભરાવવાથી તેમાં નો વાસ દુર થાએ છે. ઘણીવાર પાણી તથા વાઈલુ ભરવાના પીપોની અંદરની સપાટીને જરાક ખાલી કોએ લો કરી પછે તેમા તે ભરેછે, તેનું કારણ પણ એજકે તે સ વચ થાએ. નવાં લાકડાં ઘરમાં ખોલાં ચેલવાથી ખરાખ થાએ છે, અથવા શરી ચીરા પડેછે, તેનો અ ઠકાવ કરવાને તેની સપાટી ઊપર ગરમી લગાડી, તે ને જરાક ખાલી કોએલા જેવી કરે છે, એટલે પછે તેને કશી નુકશાની પોંહાંચતી નથી; કેમકે કોએલા ઊપ ર ઘરની અથવા હવાની કશી અસર થતી નથી. તે મજ જે થામલાં લોએમાં ગાડવા હાએ છે, તેનો પણ નીચેનો ભાગ જરા ખાલી તેની સપાટી કોએલા જેવી કરે છે, તેથી તે જમીનમાં ઘટીઆ પછે જલદી કોહી જતો નથી. પણ એ પૂરમાંણે થામલાને કરવામાં એટલી સાવચેતી રાખવી જોઈએ કે, તેનો જે છેડો જમીનમાં ઘાટવાનો હાએ, તે છેડાથી તે નેટલો તે જ મીનમાં રેહ તેનીથી કંટલેએક ઊપર સુધી તેને એ પરમાંણે ખાલવો; અગર નહીતો જમીનની સપાટી ઊપરનું પાણી તેમાં પચી તે કોહીને જમીન ઊપર થી ભાગી નાએ છે.

કમનશીળ નાણવો ! એણુરૂં દરદ એકવાર માણસને લાગુ, કે પછે કદી સારૂં થતું નથી, પણ શીઆવી રી ખાંવી અંતે તેનો પરણ લઈને નાએ છે; માટે એ નાપાક દરદની અસર પોતાને તથા પોતાનાં ખયાઓ ને નહીં લાગે, તેને માટે સઘલી ખાઈઓએ ઘણીજ સંભાલ રાખવી જોઈએ.

એ દરદ બે રીતે થાએ છે. એકતો એ જો ધે ઊતરે છે, એટલે જેના મા અથવા ખાપ એ ખંને ને કે ખેમાંથી એકુને એ દરદ હાએ તેથી તેનાં છોકરાં ને પણ તે થાએ છે; અને ખીલ રીતે દેહની ગેરસંભા લથી તે લાગુ પડે છે. એ દરદનું યુલ શેશાંમાં છે; જેને એ દરદ થાએ છે; તેને પરથમ કષ તથા ઠોસો થા એ છે, અને પછે તેનાં શેશામાં આંધલાં પડી તે ખઈ જવા, એટલે ખરી જવા માંડે છે, અને તેમાંથી લોહી પડે છે. શરીરમાની શક્તી યુદ્ધા જતી રેહ છે; દમ લેવાને ઘણી કષ્ટી પડે છે, અને છેલે માણસનો અં ત આવે છે.

એ રોગનું યુલ, એાધે ઊતરીઆ ન છતાં ઘણી ક રીતે લાગુ પડે છે. જેથી કામથી અથવા ખનાવ થી શેશાંને નુકશાન પોંહાંચે તે કામ તથા ખનાવથી એ ખુરા રોગનાં ખી રોપાએ છે. રાત દાહાડો ઘણ તથા માટે ખાલવાથી, છતીને ઘણી સરદી લાગાથી છતીમાં કાંઈ શકત વાગાથી, દમમાં નબુક મઠેડું, ખ લગાની કરચો, લોહાંડાંની કરચો ઈતીઆદી જવાથ અને પીસાખના તથા એવાજ ખીજ ખરાખ વાસા લી જગામાં નબુક વસવાથી શેશાં ખરાખ થાએ અને તેમાંથી એ રોગ ઊત્રપન થાએ છે. લા માટે એ ભજેકર રોગની તરાપમાંથી દુર જે વાને દરેક માણુએએ ઊપલી ખાખદોની ઘણી સંભા લ રાખવી જોઈએ; અને તેમાં અકશર કરી ખયાઓ ઊપર મા ખાપોએ ઘણીજ સાવચેતી રાખવી જોઈએ; કેમકે ઊપર લખીઆ પરમાણે, પછે માટપણે કે નાનપણથી, એકવાર એ રોગે જડ ઘાલી, તે પછે કદી જતી નથી. ગામઠી રેહનાલએ, તથા જંદ અવસતા પહુડ વનારા મોએદે છોકરાંએને ઘણેજ મોટે સાદે સારો દા હાડો પહુડવે છે, એથી તેમનાં કુમલાં શેશાંને ઘણજ નુકશાન પોંહાંચે, અને વખને નાનપણથી એવા ખરા બ દરદનાં ભાગ પઈ પડે છે. ઘણીક અનસમગ્યુ માતાએ પોતાનાં ખયાંએને શીઆલાના કે મોમાંસાનાં દાહુડ

ખઈ રોગ, તેની ઉતપત્તી અને ઉપાએ.

સઘલા રોગમાં ખઈનો રોગ સધીથી ખુરો છે. જે માણુસ એ રોગનો ભાગ થએએ, તેને ખરેજ

માં નાનાં રાખે છે, તેથી પાણી સરદી પોંદાંચી તેમનાં શેષવાને નુકશાન થાય છે. ઘણી સોપારી ખાયાથી પણ એ દરદની ઊંતપનતી થાય છે, માટે એ વસતુને પ્રણ-ઘણી જ થોડી; અને ખનતાં શુધી મુદ્દ નહી વાપરવી જોઈએ; તેમાં નાનાં ખંચાનેતો જરાએ ખવાડવી ન જોઈએ.

એ છુટું દરદ નહીં થાય, તેવું કરવાને, તથા યતું હોય તેટલામાં અટકાવી દેવાને આટલા ઊપાયોની જરૂર છે—ખોલવાનું કમતી અને ધીરું કરી દેવું; શરીરને, તેમાં અગત કરીને ગહુ, તથા છાતીને શ્લાનકથી ઢાંકેલું રાખવું; સાંજને વખત ખોલી અને ખારી હવામાં ફરવું, ખોરાક સાધે અને પુષ્ટીકારક લેવો, પુલ મટાડું વગેરે ઊંડતી જગામાં નહીં ખેસવું, ઘણા ઊંજોગરો તથા રાતે ઘણું વાંચવું કે ઘણા અભોઆશ નહીં કરવો, અને છાતી પોહાલી થાય, અને ઘણા દમ નહીં ચઢે તેવી કસરત કરવી જોઈએ. છાતી પોહાલી થવાથી માંડ શેષાં મોટાં થાય છે, તથા છુટાં પડે છે, અને તેથી સવાસોસવાસ ખરાખર આવે છે તથા શેષાં ઊંખર, જે કષ્ટ ખાતી ગએલો હોય તે ની કલી પડે છે. ધીરેથી, અને ઘણી યાક તથા દમ નહી ચઢે એવી રીતે આપણા લોકની (લાલીમની) કસરત પરમાણે રોજ જોર કાઢે કે જોરી શેરવેનો તેથી પણ છાતી મોટી થાય છે. અંગરેજ લોકોમાં એવી રીત ન હોવાથી, અને વલી એવી કસરત, જે એ રોગ લાગાથી, કે કાંઈ ખીજા સખખથી, કે નાનુક સી એથી ખનવાને લગાર કઠણ હોવાથી, તેઓએ ખીજી રીતો શોધી કાઢેલી છે. રખરનો એક દોરડાં જેવો ગોઠ અને જે તરણુ હથ ધાંચો એક કકડો લઈ તેને જે છેડે કડાં જેવાં જડકાં હોય છે, જેને એસટ એ કશપાનડર, જે એટલે “છાતી મોટી કરનાર,” કહે છે તે તેઓ નાનાં ખચાને, મોટાંને, ઘરડાંને કે સ્ત્રીઓને સઘલાંને, પછે તેમને એ દરદ થએલું હોય કે નહીં હોય, તેપણુ આપે છે, અને તે ઊપર કસરત કરાવે છે. તેમાં કસરત કરવાની એટલી જ છે કે, તેનાં ખંને કડાં ખંને હથમાં પકડી, રખરને ખેંચી હથ પોહાલા કરવા, અને પછે ધીરે રહીને પાછા સાંકડા કરવા. એમ રોજ કરવાથી છાતી ઘણી જ ખીલે છે. કાકર લાંબ નામના એક વર્ષદે એવા જ એક ખીજો ઊપાયો શોધી કાઢેલો છે, અને તે નાનાંથી તે મોટાં શુધીને, એટલું જ ન

હી પણ જે માણસ એ ધુરા રોગમાં પડીને શીખતું હોય, તથા ઘણું જ નાતવાન થઈ ગોડી હોય, તેને પણ કાંચે લગાડવાની મજબુત લવામણુ કરે છે. તે ઊપાય એ એ છે કે, તરણુ કુટ લાંબી એક લાકડી લેવી, અને તેને વચોવચ સાંકડાં જડવી તથા મજબુત દોરડું પાંધવું; પછે તે દોરડાંને કે સાંકડાંને એક છેડે લારવટી આમાં છુટ શેરવી તેમાં બેરવવો. સાંકડા તથા દોરડાંની લાંબાઈ એટલી રાખવી કે, પેલી લાકડી માયાથી જે કુટ કરતાં વધારે ઊંચી રહે. પછે તે ઝુલતી લાકડીના ખંને છેડા ખંને હથમાં ધરી, તેને ઠીંગાઈ, પગની કેસ મારી હાંચ ખાવી. અલખતે પરથમમાં તેમ કરતાં હથ ઘણા કુખરો, તેથી તે છેડી નહીં દેવું, પણ પેટલાં ધીરે ધીરે અને થોડો થોડો વાર જ હાંચ ખાવી: જો હાંચ નહીં ખવાયે તે થોડા ઘણા અમસથું, થોડો વાર ઠીંગાઈ રહીને જ છેડી દેવું, એમ કરવાથી; કાકર લાંબ લખે છે કે, તરણુ કે ચાર મહીનામાં માણસની છાતી તરણથી ચાર ઈંચ પોંદાલી થાય છે, અને તે પરમાણે માટે શેષાં પણ મોટાં થાય છે, તેથી જો ખઈ સરખો રોગ નહીં લાગેલો હોય તેના તે લાગી શકતો નથી, અને જો લાગે હોય તેના તે ઘણા નરમ પડી જાય છે, તથા તદન નાણુદ થઈ જાય છે.

એ દરદની ઊપર પીવાની દવાઈ દાખલ જેવું કાઢવી વર આઈલ, એટલે કાક જાતની માછલીનાં કલે જાનું તેલ, જેને આપણુ ઘણાક લોકો છુલથી મગરનુ તેલ કહે છે, તે માણક આવી જો છે, તેવી ખીજા કાઈ દવા આજનેર આવી નથી. એ રોગનાં તરણુ તખકા થાય છે, તેમાના પેટલાથી ખીજા તખકા શુધીનાં દરદીઓ એ તેલથી ઘણુ કરીને તદન સાહુજા થાય છે, અને તરીજા તખકાનો દરદી, એટલે ઘણા જ ખેલુલ થઈ ગએલો, તદન સાહુજો નહીંતો જરા ફરતો હુરતો પણ થાય છે. એ તેલ મોટાંથી તે નાહના ખચાં શુધીને વગર ધાસતીએ આપી શકાય છે.

ખઈ રોગ મજબુત પાંધાનાં માણસને મુદ્દલ લાય પડી શકતો નથી, તેથી જો મા ખાપો પેતાનાં ખચાંને ખચપણુથી જ કસરત કરાવી મજબુત અને પેહોલી છાતીનાં કરેતો એ ધુરા રોગથી તેઓ સલ વેગલાં રહે:

વાહણ.

માણસ જાતે પોતાની અપલ બુધીના બંધથી વાહણ સરખી વચનુની શોધ કરી દુનીઆમાં નકતી ઘણીક ખીકટ અડચણો ઊપર મોટી પ્રતેહ મેલવી છે. પુરુથવીની આખી સપાટીનો બે તરતીઆંબિસ ભાગ પાણીથી ઘેરાજોલો છે, અને માતરે એક તરતીઆંબિસ ભાગ જમીન રહેલી છે. તે ઊપર એક એકથા ચેંકડોથી હજારો કીશને અંતરે શહેરો તથા ગામો ખાંધી માણસો વસે છે. એવાં શહેરોની વચે ચેંકડો ક હજારો કીશના દરીઆઓ આવેલા છે, જે માતરે વાહણ સરખાં ઊંચીઓગી ઈઅંતરની મદદથીજ પસાર થઈ શકે, અને એક દેશથી બીજે દેશ જવાઈ શકાએ, તથા મોટા વેપારો કરી શકાએ છે. જો એવાં ઈઅંતરની શોધ આજવેર થઈ ન હોતે, તો હડવાઈ નથી શકાવું કે આજે દુનીઆના સઘલા ભાગ પરનાં લોકોની કંવી અવસથા હોતે: પણ તે જગતકરતા ઈશવરે, એવી જાતની મોટી અડચણો નહી શોધવાને માણસ જાતને બુધીનો જોલો ઊતમ ખબનાં આપીઆએ કે, જેની મદદથી તેઓ સઘલી આપદઓને પગ તલે કચડી નાખે છે.

વાહણ લાકડાંના તેમજ લોહાડાંના પણ ખનાવવામાં આવે, પણ અલભથીજ કાંઈ લોહાડાંના ખનતાં આવીઆં નથી: એ શોધ માતરે શોડાંજ વરસની થએલી છે. અલખતે લાકડું પાણી કરતાં હલકું છે, એટલે જેટલાં કદનું લાકડું હોએ, તેટલાંજ કદનું પાણી લઈ ખંનેને તોલીઆં હોએતો, તેમાં પાણી ભારી થયે; અને લાકડું હલકું થયે: તેથી તે પાણી ઊપર રહી શકે છે, પણ લોહાડું તેમ નથી: જેટલાં કદનું લોહાડું લઈએ, તેટલાંજ કદનું જો પાણી લઈ સાથે તોલીએતો, તેમાં લોહાડું ભારી થયે, અને પાણી હલકું થયે, તેથી તે પાણી ઊપર કરી ન શકતાં તરત નીચે જાએ છે; પણ આરે લોહાડાંના કદક ટીપી પતરાં જેવો કરી તેને જોલ વાલીએ, તો તે પાણી કરતાં હલકો થાએ, કેમ કે એમ થવાથી, તેનું વજન તેટલુંજ રહેતાં તેના કદમાં ઘણો વધારો થએજો, તેથી જો હવે તેલખા પથા કદનું પાણી લઈએતો તે ભારી થયે, અને લોહાડાંનું પતરું, તથા વાસણ હલકું થયે, કેમકે તેમ કરતાં પાણીનો જથ્થો વધીજો, અને લોહાડાંનો જથ્થો જેટલોને તેટલોજ રહેજો. એથી કરી લોહાડાંના પતરાંના ખનાવેલાં વા

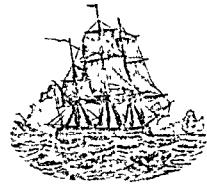
હાણો, લાકડાંના વાહણોની માશક શેહેલાઈથી પાણી ઊપર તરી શકે છે.

હાલમાં આપણે મોટાં અંગરેજી, તરણ અથવા ખેડેલના વાહણો જોઈએ, તેવાંજ કાંઈ અસલથી ખનતાં ન હોતાં. અસલનાં વખતમાં, હુમાણાનાં કરતાં ઘણીજ ગુદી જાતનાં વાહણો હતાં, તેમજ તેઓ ઘણી ધીમી ચાલનાં હતાં, અને વહી ખરાખર તથા મોટી મુસાફરી કરી શકતાં ન હતાં; કેમકે તે વખતમાં હાલના જેટલો વાહણ ખેડવાનો હુનર લોકો જાણતા ન હતા. અસલનાં વખતના વાહણનું આ એક ચીતર છે, તે

ઊપરથી જણાયે કે તે હાલના વાહણ કરતાં કેવલ ગુદી રીતનું છે. એવી જાતના વાહણો અસલના ઈજીપ્શીઅન, કારથેલની અન તથા ફીનીશીઅન વગેરે લોકો, વેપારને માટે, તથા લડાઈને માટે વાપરતા હતા. તે વખતમાં તેઓ હાલના અંગરેજોની માશક વાહણની લડાઈમાં જાઓ શકતા ન હતા, કેમકે તેમને વાહણની લડાઈનો હુનર ખરાખર આવડતો ન હોતો, તથા તેઓ તે વેલાએ દારૂગોલો વાપરતા ન હતા.

એવાં વાહણોમાં શુધારો કરતાં કરતાં, હાલના વાહણો જે ખનેઆં છે, તે ઈજિપ્શીઅન તથા અરેબીકોની મોટી ચંચલાઈ તથા મેહનતથી, આગલનાં કરતાં ઘણાં કામનાં થઈ પડીઆએ, કેમકે તે શોપીવાલા લોકોએ, તેની પછવાડે મંડી મંડીને, એ હુનરને ક્ષમ ભગ સમપુરણપણા ઊપર લાવીઆ છે. હાલનાં શુધરેલી રીત પરમાંજો ખાંધેલાં વાહણોનો વાંચનારી ખા

ઈઓના જોવામાં ઘણા આવીઆં હયે. તેનું પણ એક ચીતર અતરે આપી ઊં, તે ઊપરથી જણાયે કે આગલનાં કરતાં હાલમાં તેમાં કેવો અને કેટલો યુધારો થએજો છે. આ

પણા લોકો, જેઓ સદા પ્રાપ્તલાનીજ ચાલને પકડી રે
 હુવા માગે છે, અને જે તેઓએ કરીણી તે વાજખીજ,
 માટે આપણે તેમાં કથો શેરશર કરવો ઘટે નહીં એવું
 માને છે, તેઓથી એવો શુધારો મુદલ થઈ શકીઓ ન
 થી. આપણા દેશનાં વાહાણો જેઓ, પરાણી, ખતેલા
 તથા ફતેમારીને નામે જાલખાએ છે, તેઓ આજ રોં
 કયો વરસ થએઆં, તેમની ખાંધનીમાં કથો પણ શેર
 શર થએઆ વગર હજુ જેમનાં તેમ રહેઆં છે. તે
 ઓ હજુ એટલાંતા નાનાં અને નખલાં છે કે, તેઓથી
 ભર દરીએતો મુસાફરી થઈ શકતીજ નથી. વહી તે
 ઓ ચાલમાં એટલાં ધીરાં હોએ છે કે, લાએજે, ગાડાંમાં
 નોટોલા ખલદ કરતાં વધારે ઝડપથી ચાલતાં હોએ.
 આગલ જ્યારે અહીં આગળોટો ફરતી ન હતી, તી
 આરે ખુંખઈથી નોશારી, સુરત, ખંગાત વગેરે શહેરમાં
 જવાને એવા ખતેલા તથા ફતેમારીઓમાં બેસવું પડતું
 હતું, જેમાં અનેક તારાંની આપલ વેદતાં ઘણે ઘણે દી
 વસે, ધારેલ, મકાને પોહોંચાવું હતું.

વાહાણ સડથી કરી આગલ ચાલે છે, અને સુધા
 નથી કરી તેને ડાખા જમણી શેરવી શકાએ છે, અથવા
 જ્યાં લઈ જવું હોએ તીઆં લઈ જઈ શકાએ છે. સ
 ડ જામ અને ઘટ કુમાસના કપડાંના ખનાવે છે, અને તેમ
 ને વાહાણમાં ઊભાં કીધેલાં જાલ લાખાં લાકડાં, જેમને ડો
 લ કરી કહે છે, તેમની ઊપર ચહુડાવે છે, તીઆરે તેમાં પ
 વન ભરાઈ તેને આગલ અણસેલે છે, તેથી તેના આંચકા
 થી આખું વાહાણ આગલ ઘસડાએ છે. એ પરમાણે વા
 હાણને જમીન પર સેલી સડ ચહુડાવીઆ હોએતો તે
 કદી આગલ ચાલે નહી, કેમકે હરેક વસ્તુ જેવી સેલેલા
 ઈથી, તથા જેટલાં નોરે પાણી ઊપર ઘસડી શકાએ
 છે, તેટલી સેલેલાઈથી તથા તેટલા નોરે જમીન પર ઘ
 સડી શકાતી નથી: કેમકે જમીન પર તેને ઘસારો ઘણો
 લાગે છે, અને પાણી ઊપર ઘણેજ શોહો લાગે છે. જે
 મ પવન મધીઅમણે, વધારે અને એકસરખી રીતે
 લાગે, તેમ વાહાણ વધારે ચાલે, અને જો તે તદન ન
 રમ પડી જાએતો વાહાણ માતર ઠોલા ખાએઆ કરે,
 પણ જો ઘણાં નોરમાં લાગેતો વહી તેને એકદમ દુખા
 ડી પણ દીએ. દરીઆમાં વાહાણો, મોટાં તોશન લા
 વાથી, તથા પરાખાએ સાથ અથવાથી, ઘણા ભાગે
 છે, અને વખતે તેમાંનાં સઘલાં માણસો મરણ પામે છે.

વાહાણનું સુધાન લાકડાંનું જ નાવે છે. એક

વાહાણો, પાટીઆંનો કકડો લઈ તેને, વાહાણના પાછ
 લા-લાગ ઊપર ઊભા જડે છે, અને તેના મથાલાં ઊ
 પર એક લાંબો લાકડાંનો દાંડો જડે છે, અથવા એવી
 જ કાંઈ ખીજ ઈઊકતી કરે છે. તે દાંડાની મદદથી
 સુધાનનું પાટીણી ડાલા જમણી ફરે છે. વાહાણને જ
 મણી ગમ શેરવવું હોએતો તે દાંડાને ડાખી ગમ-મ
 રડે છે, અને ડાખી ગમ શેરવવું હોએતો જમણી ગમ
 મરડે છે. દાંડો જ્યારે ડાખી ગમ મરડે છે, તીઆ
 રે સુધાનનું પાટીણી જમણી ગમ ફરી જાએ છે, જે
 થી વાહાણની ચાલને એકદમ અટકાવ થવાથી તે
 જમણી ગમ ફરી જાએ છે. એમજ ડાખી ગમખી
 ફરે છે.

વાહાણનો રસતો હોકા ઈઅંતરની મદદથી શો
 ધી કહુડાએ છે. એટલે કે જે દીશાએ વાહાણ લઈ જ
 વાવું હોએ, તે દીશા હોકા ઈઅંતરની મારફતે માલ
 મ પડે છે. હોકા ઈઅંતર ઘણુ સાદુ હથીઆર છે.
 એક લાકડાંના તથા પીતલના દાખડામાં, એક ઝીણું અ
 ણીઆલા ખીલ ઊપર, એક લોહાંખુકની રોએ અતર
 ગ સેલેલી હોએ છે. તે રોએ, પોતાની ખાશીએત પરમા
 હો, પોતાનો એક એકસ છેડો હમેશાં ઊંતર દીશાનીજ
 શામણે રાખે છે. તેને ગમે તે દીશાએ શેરવીએ, તેપણ
 તે પોતાની સેલે પાછી ફરી પોતાનો તે છેડો ઊંતર
 તરફ રાખે છે. એ પરમાણે ઊતર દીશા માલમ પ
 ડી આવીઆથી ખીજ તરણે દીશાઓ તરત માલમ
 પડી આવે છે. તે સોએની નીચે, દાખડાનાં તલ્લી
 આંમાં એક કાગલ જડેલું હોએ છે, તે ઊપર સઘલી
 દીશાએ માંડેલી હોએ છે. અસલનાં વખતમાં, જ
 આરે એ ઈઅંતરની લોકોને ખબર ન હતી, તીઆરે
 તેઓ, રાતરે આકાસમાં દેખાતા એક તારાની મદદ
 થી દીશા શોધી કાઢાકતા હતા. તે તારો સુરયવીનાં
 ઊતર ભાગપર છે, અને તે પોતાની જગાએ હમેશાં
 સઘીર રહે છે: એ તારાને, "ઊતર ધરુવ નકસોતર" ક
 હે છે. પણ એ તારો દીસનાં વખતે, તથા રાતનાં
 આકાશમાં વાદલાનો ઘેરો હોએ તીઆરે, નજર પડી
 શકતો ન હો, તેથી વાંહાણ વાલાઓને ઘણીક અગ
 વડ પકતી હતી. વખતેતો તેમને લંગર નાખી, તા
 રો દેખાએ તીઆરે પડી રહેલું પડવું હતું. એ
 સઘલી અડચણે ઊપલાં સાદાં હથીઆરથી તદન મ
 રક અઈ છે.

છે, તથા તેમને નાના સડ પણ હોએ છે. જ્યારે સારો પવન હોએ તીઆરે સડ ચડાવે છે, અને નહી હોએ તીઆરે હલેસાં મારી ચલાવે છે.

હોડી કે મછવો નહી મલે તીઆરે થોડાંક લા કડાનાં કકડાને તથા પાટીઆંને એક ખીજ સાથે દો

ખી તેને માણસ વલગી રહી જી હોએતો તેથી પણ તે તરે છે, અથવા કુખતાં ખચે છે. વેપારની વુરૂધી ની નીશાણી દાખલ વાંહાંણુતું ચીતર પાડવામાં આ

જખોટ અથવા સટીમર કહે છે. એવી આગખોટ ખા એ હવે પછે લખવામાં આવશે.

કીનારે કીનારે શરવાને, વાં હાંણુપર સામન તથા માંણુસોને લઈ જવાને તથા માછલાં મારવાને નાનાં વાંહાંણુ ખનાવે છે, તેમને મછવા તથા હોડીઓ કહે છે. એવા મછવા તથા હોડીઓને હલેસાંની મદદથી ચલાવે

છે, તથા તેમને નાના સડ પણ હોએ છે. જ્યારે સારો પવન હોએ તીઆરે સડ ચડાવે છે, અને નહી હોએ તીઆરે હલેસાં મારી ચલાવે છે.

હોડી કે મછવો નહી મલે તીઆરે થોડાંક લા કડાનાં કકડાને તથા પાટીઆંને એક ખીજ સાથે દો

રડાંથી ખાંધી લઈ તથા આડા તેડ ખીલા મારી કામ ચલાવે છે, તેને તરાપો કહે છે. એવા તરાપા ઘણીજ અગવડની અને અગતની વખતે ખનાવવામાં આવે છે. જો શકત એક મોટો લા

કડાંનો કકડો પણ પાણીમાં નાખી તેને માણસ વલગી રહી જી હોએતો તેથી પણ તે તરે છે, અથવા કુખતાં ખચે છે. વેપારની વુરૂધી ની નીશાણી દાખલ વાંહાંણુતું ચીતર પાડવામાં આ

વે છે, કમકે વેપારનું ચુખીઆ સાધન વાંહાંણુ ગણાય છે. વાંહાંણુમાં ખા

ફના સાંચો ગોઠવી સડ વગર, તેનીજ મદદથી તેને ચલાવે છે, તેને આ

જખોટ અથવા સટીમર કહે છે. એવી આગખોટ ખા એ હવે પછે લખવામાં આવશે.

વલી તે સાથે તેમાં ઘણાકો તો એવાં હલકાં અને તોછડાં છે કે, જે ખોલતાં કાનને અને મનને ખંનને જોડુ અથવા શીકું લાગે છે. આસી, કોલી, કુકી, નાલી, ભીખાઈ, ચાંદન, મોટી, રૂપાઈ, ઈતીઆદી વગેરે નામો એવાંનો તોછડાં અને ખેસવાદ લાગે છે કે, તે ઘણાઓને મોટોથી ખોલવાં પણ ગમતાં નથી. વલી, જેમ નામો ખોલતાં રસ ઊતપન કરે એવાં જોઈએ, તેમજ તે એવાં પણ જોઈએ કે ખીજ બનેઆતનાં નામો સાથે ખરોખર મલતાં આવતાં ન હોએ. નામ, એ પણ જુદો તેલો ખતાવનારું એક ચુખીઆ સાધન છે.

જો ખે ટોલા વચેનાં નામો એક ખીજને મલતાં આવે તો પાછલથી તવારીખ મોટા ગુંચવારોમાં આવી પડે, અને તેના અભીઆસીઓને ચુકના વખલમાં ગો

તાં ખાઈ, સચાઈ પકતી મેલી અટકલ ઊપર પોતાનો આધાર ખાંધવો પડે. જેમકે માણુકખાઈ, રતનખાઈ, હીરાંખાઈ એવાં નામો એમનાં એમ હીંદુઓમાં વપરાયે છે; એવાંમાં આજના વખતમાં એવે નામની કોઈ પારસણુ મોટી કીરતીવંત થઈ, અને તેની કીરતી તવારીખમાં નોખાઈ, તથા તેનાં ચીતરો અને પુતલાં

ઓ થઈ ચોરેર શેલાએઆં. અલખતે તરતનાં વખતમાં તો ઘણુ કરીને લોકો જાણુ કે તે માણુકખાઈ, રતનખાઈ અથવા હીરાંખાઈ એક પારસણુ છે, પણ પાછલના વખતમાં મોટાં ગુંચવારો પડે. જો ખસો વ

રસ ગુજરીઆ ખાદ એક ચીતર કોઈ ઈશિરોપીઅન ખલક આપણા દેશીના જોવામાં આવે, અને તેની નીચે તે માણુકખાઈ. એવું નામ વાંચે, તીઆરે તે કાણુ માણુકખાઈ સમજે, હીંદુ કે પારસણુ ? વલી પો

શાકમાં પણ એવો શેર નહી, કે જેથી તે ઊપરથીખી કોઈ ચતુર અથવા ભણુલા મનને સચાઈ શોધી કાઢકવાને ખની આવે. એવીજ ખલક એથી વધારે અડચણુ લખેલાં નામ ઊપરથી પણ નીકલે, કમકે તેમાં

તો તેનો પોશાક પણ માલમ નહી પડે: જો તેમાં થરમ અથવા રીતભાત વીશે કયું લખવામાં આવેલું હોએ તોજ પકી સમજ પડે અગર નહીનો ગુચવારોજ પડીઓ રહે.

જો ખે ટોલા વચેનાં નામો એક ખીજને મલતાં આવે તો પાછલથી તવારીખ મોટા ગુંચવારોમાં આવી પડે, અને તેના અભીઆસીઓને ચુકના વખલમાં ગો

તાં ખાઈ, સચાઈ પકતી મેલી અટકલ ઊપર પોતાનો આધાર ખાંધવો પડે. જેમકે માણુકખાઈ, રતનખાઈ, હીરાંખાઈ એવાં નામો એમનાં એમ હીંદુઓમાં વપરાયે છે; એવાંમાં આજના વખતમાં એવે નામની કોઈ પારસણુ મોટી કીરતીવંત થઈ, અને તેની કીરતી તવારીખમાં નોખાઈ, તથા તેનાં ચીતરો અને પુતલાં

ઓ થઈ ચોરેર શેલાએઆં. અલખતે તરતનાં વખતમાં તો ઘણુ કરીને લોકો જાણુ કે તે માણુકખાઈ, રતનખાઈ અથવા હીરાંખાઈ એક પારસણુ છે, પણ પાછલના વખતમાં મોટાં ગુંચવારો પડે. જો ખસો વ

રસ ગુજરીઆ ખાદ એક ચીતર કોઈ ઈશિરોપીઅન ખલક આપણા દેશીના જોવામાં આવે, અને તેની નીચે તે માણુકખાઈ. એવું નામ વાંચે, તીઆરે તે કાણુ માણુકખાઈ સમજે, હીંદુ કે પારસણુ ? વલી પો

શાકમાં પણ એવો શેર નહી, કે જેથી તે ઊપરથીખી કોઈ ચતુર અથવા ભણુલા મનને સચાઈ શોધી કાઢકવાને ખની આવે. એવીજ ખલક એથી વધારે અડચણુ લખેલાં નામ ઊપરથી પણ નીકલે, કમકે તેમાં તો તેનો પોશાક પણ માલમ નહી પડે: જો તેમાં થરમ અથવા રીતભાત વીશે કયું લખવામાં આવેલું હોએ તોજ પકી સમજ પડે અગર નહીનો ગુચવારોજ પડીઓ રહે.

જેટલાં આપણા પેતાનાં હલ વપરાએ છે તેમાં નવા ઊંચેરી બીજા શેડાંક તેવાં રાખવાં. અલખતે જ માનાનાં દોરથી આપણા પર એકવાર ગોરો વાખો પડીએ, અને તેથી આપણને આપણું સંભાળી વાહુ શું વતન ઈરાન હોડી હીંદુસ્તાનની સરજમીનનો આગરો લેવો પડીએ, તે વખતે આપણને હીંદુઓની કે સ્ત્રીક રીતભાતે લેવાની પુદ્ધરજ પડી, અને કેટલી કે અબાણપણે લેવાઈ. તે ગમે એ રીતે લેવાઈ હોય, પણ તે ઊપરથી કાંઈ એમ નથી કે હુવાતું કે આને તે આપણથી છોડાએ નહી. જીઆરે જે રીતભાતે ૧૨ જી અખતીઆર કરવી પડી હતી તે ૧૨ જ સ્ત્રી ગઈ છે, તથા જે અગનાનપણથી લેવામાં આવી હતી તે અગનાનપણ આને દુર થઈ જી, તીઆરે આપણે કાંઈ નહી તે છોડી દઈ, આને જે આપણું જી મુ મેલેલું હોય તેને પાછું પકડીએ? આપણે વાંહાંણમાં ખેસીને મુરાશરી કરવા નીકલી આ, અને તોશાન લાગાથી તે વાંહાણુ ભાણું અને આપણે એક ઊંજડ પ્રપુર પોંહાંચીઆ, જ્યાં અનન મલવાથી, ગાડનાં મુલીઆં ખાવાં પડીઆં, અને વસતર ન મલવાથી તેનાં પાતરાંએ શરીર દાંકવું પડી જી; પણ જીઆરે મદદ મલવાથી એકવાર આપણે પાછાં આપણી ભુમી જીપર આવીઆ, કે પછે અન ખાવું તથા વસતર પેહરવાં કે નહી? શું તીઆરે બી આપણને ગાડનાં મુલીઆં ખાવાં અને પાતરાં પેહરવાં નોઈએ, કેમકે તેમ આપણે ઘણા મહીના શુધી કરી જી? તીઆરે હવે આપણે અગત તથા અગનાનપણામાં લીધેલી હીંદુઓની રસમો તથા નામો શાને વાસ તે છોડી દઈએ નહી? એ ઊપરથી હુમે એમ નથી કેહેવા મંગતા કે હીંદુ લોક ઘણા ખરાખ છે, અથવા આપણથી હલકા છે તેથી તેમની રીતભાત તથા નામો આપણે છોડી દેવાં નોઈએ; પણ અહીં મતલબ માતરે એટલી જ છે કે, આપણા શેલો હીંદુઓથી જુદો હોવાથી આપણી રીતભાત તથા નામો જુદાં જ અને આપણને ખેસતાં આવતાં હોવાં નોઈએ. હીંદુઓનાં નામો આપણા કરતાંને એક ખારગી વધારે સરસ પણ હોય, તેમણે ઊપર લખીઆ પરમાંણે જુમ વારાને ખાતર, તે આપણથી લેવાએ નહી તથા લીધેલાં હોય તેને છોડી દેવાં નોઈએ.

આપણી સ્ત્રીઓનાં જે હલ નામો રાખવાંમાં

આવે છે, તેમાંથી માતરે ૧૫ નામ આપણ પેતાનાં નીકલે છે, તેથી તે પંદર એમનાં એમ રાખી, તેમાં બીજાં શેડાંક જે આપણા વડવાએ વાપરતા હતા, તે હુમે નીચે આપીએ છઈએ, તે ઊંચેરી તેમાંથી હવે પછે જનમ લેતી ખેડીઓનાં રાખવાં એવી હુમે સઘણા પારસી પુરુષો તથા સ્ત્રીઓને લલામણુ કરીએ છઈએ. એ નાંચેની પછવાડે, જે આપણે હલમાં "ખાઈ" શબ્દ લગાડીએ છઈએ તેને બદલે "ખાનુ" કરી લગાડવે, કેમકે તે શબ્દ આપણા છે, અને તે પણ ખાઈને બદલે જ વપરાએ છે. પણ એ નાંચે એવાં છે કે, તેની પછવાડે ખાનુ લગાડે તેમણે તે ચાલે, અને નહી લગાડે તે પણ ચાલે; કેમકે જેમ કુમલી, ભીખી, ધના, વગેરેનાં નામોની પાછલ ખાઈ ન લગાડતાં તે છેક તોછડાં અને ફીકાં થઈ પડે છે, તેમ એ નામોમાં શીરીન, અરન વાજ, જુલ, મેહર એ નાંચેની પાછલ ખાનુ ન લગાડતાં તે મુદલે તોછડાં કે ખેસવાદ લાગતાં નથી.

માટે પારસી સ્ત્રીઓનાં હવે પછે નામ કેવાં રાખવાં નોઈએ તેની એક ટીપ નીચે આપીએ છઈએ, તેમાં જે જે નાંચેની આગલ * આવી નીશાની છે તેને હલમાં આપણામાં વપરાતાં જાણવાં, અને તે વીનાં ખાકીનાં નવાં જાણવાં. એ નવાં નાંચે જે ચાલતાં નાંચેને બદલે વાપરવાની હુમે લલામણુ કરીએ છઈએ, તે કેટલી ઘટ્ટી છે તે પરખમાં. તેનાં રસીલા કીચારોથી જ માલમ પડી આવશે. —

* અરનવાન.	જેહાનઆરા.
* આનર અથવા આદર.	* તીર્યાનું.
* આબાન અથવા આંવાં.	* તેહરીના.
* એખાન.	* દીમ.
* કતાઈકીન.	* દેલનવાન.
* ખેરશીદ.	* દીલખર.
* ખેરરમ.	* નવાન.
* ખુરમની.	* નાંજ.
* જુલ.	* પોશીન.
* જુવેર.	* પરીશખત.
* મોહર.	* પરીચેહર.
* જુલમેહર.	* ફરગીન.
* ગોરદઆફરીદ.	* ખાનું.
* જુલરખ.	* મેહર.
* જુલનાર.	* માહાખાનું.
* જુલેસતાન.	* મુરવારીદ.
* મોસસપ.	* વીરખાનું.
* નરખાનું.	* શીરીન.

સાધબ.
સીમબર.
સીમીન.
ગોહરએ.
ગોહરખાંતુ:

ગોહરખાંતુ.
શરખાંતુ.
હોમાએ.
* હારમખાંતુ.
હોમાઈબન.

એ સીવાએ રાખવા નોગ આપણાં ખીળાં ઘણાં નામો છે, પણ હાલ તરત આટલાંજ અહીં આપીયાં છે, પછે જેમને એ સીવાએ ખીળાં મલી આવે અથવા પસંદ આવે ને રાખેતો તે પણ ઘણુ દરૂસત છે.

કીમતી પથરાઓ.

ભાગ ૬ છે.

રોપાજ અથવા પોખરાજ.

આ પ્રુખસુરત જવાહર હીંદુસ્થાનના લોકોમાં કેટલાએક વેહુમ તરીકે વપરાતું જોવામાં આવેછે, પણ હીંદુસ્થાનના રાજવંશીઓ આ જવાહરને ઘણું જ માન આપેછે—પોખરાજનો રંગ ખોલો પીલો હોએછે અને કદાચઈમાં ત્રાણેક તથા સનીસચર કરતાં ઊતરતું છે. પોખરાજ કેટલીક વેલાએ તદન સરેદ હાલ તમાં મલી આવેછે કે ને વેલાએ પીલીઆનના ચલકા ઠને પણ તેએક કીરે મુકેછે. ખરેલક, ઈબીરલ તથા સાઈબીરીઆ તથા હીંદુસ્થાનના કેટલાક ભાગમાં રેતી સાથે લેલાએલો અથવા ગરેનાઈન નામના પથરની શાકમાંથી એ જવાએર મલી આવેછે. લંડન તથા પારીશમાં એક ફેરટ કાપેલા પોખરાજની કીમત આશરે ૧૮ રૂપીઆ ઊપજેછે. એવું કહેછે કે પીલા પોખરાજને જો આતશમાં મુકીએ હોએતો તેનો રંગ તદન શેરવાઈને ખોલો લાલ ખની જાએછે. આજ શુધી ખાધ વગરનો ત્રોહટો પોખરાજ મલી આવીઓ નથી. ટેવરનીઅર નામનો મુશાધર ઝવેરી એવું કહેછે કે ૧૫૮ ફેરટનો એક પોખરાજ તેણે હીંદુસ્થાનના મોગલ વંશના એક રાજા સાથે જોએઓ હતા, કે જેની કીમત તેણે ૧૦૦૦૦૦ રૂપીઆની આંકી હતી. પોરટુગાલના રાજાના ખળનામાં ૧૬૮૦ ફેરટનો એક પોખરાજ હાલ મોજુદછે, પણ આજ શુધી તેને કાપીને પાશાં પાકવામાં આવીઆ નથી. પોખરાજ વીશે એવો લોકોને વેહુમ હોતો કે જો તેને ઊકલતાં પાણીમાં નાખી

જો હોએતો તે પાણી ઠંડું પડી જાએછે—અને એ દરમાહના તેજ સાથે એનું પણ તેજ વધતુ જોણું થાએ છે. એવું કહે છે કે એ રતનનો છુટો કરી ઘડુમા પીધો હોએતો ખઈ જેવો નાપાખ રોગ દૂર થાઈ શકે છે.

કરીશોલાઈટ અથવા લસાણીઓ.

આ જવાહરનું નામજ તેનો રંગ કહેવો આવે છે તે કહી આપે છે. એ ઘણા કદાચ ન હોવાથી કરીને એના ઊપર પાસા તથા પાલીસ આવેછે તે જલ દીધી ઘસાઈ જાએછે—ઈલપટ, ખરેલલ અને હીંદુસ્થાનમાંથી આ પથર નદીની રેતી સાથ લેલાએલો મલી આવેછે. વાંચનારી બાઈઓને ખબર હો કે ફેટલીક વેલાએ આપ્રાસમાંથી ત્રોહટ મોહટા પથરો આપણી દુનીઆની સપાટી ઊપર પડેછે—એવા પથરોમાંથી કોઈ વખતે આ રતન મલી આવેછે, એવો એક પથર ૧૭૪૯ માં એનીસી નામની નદી આગલથી મલી આવીઓ હતો જેનું વજન ૧૦૦૦ રતલનું હતું અને તેની અંદરથી નાધલા નાધલા પુશકલ લસાણીઆ એ નીકલીઆ હતા.

પરચુટણ.

નાણવાનોગ બાબદો.

મસતીખોર ઘોડાનો અટકાવ—મોનશીએરે લંડન પરીએલોએ એક એવી ઈલકતી શોધી કાઢાડી છે, કે ગાડીમાં જોરેલો ઘોડો અથવા ઘોડા એકાએક મસતી ઉપર આવી જાએ, અથવા ગાડી લઈને નાહાસવા મંડી જાએ, તીઆરે તતકાલ તેને ગાડીએથી છુટો પાડી શકાએ. એ ઈલકતી ઘણીજ સેહુલીએ; અને તે ઘણાજ ઓળા ખરમથી કોઈ પણ હારનેસને લાગુ પાડી શકાએ છે.

કુદરતી રંગનો ક્રોટોગસાક—મોરીશ ખાતે રહેતા સ મોનશીએર એમને નામના એક ફરેમ ગરહસયે એવો શોધ કરીઓ છે કે, જ્યો ક્રોટોગસાકની સખી લેતાં, ને વસતુની સખી લેતા હોએ તેના કુદરતી રંગ જેવો તે તેજ તેમાં પડે છે. આ શોધ ઘણી અગતની ગણાએ છે, અને તેને ખાટે પેટન્ટ મેલવવા તથા તેનો ફેલાવો કરવા ને મનકુર ગરહસય પારીસ ખાતે જનાર છે.

કરમની ઉતપતી—ગાકર સપેનસર કોબાલડે, લંડનમાં એક મોપાનીંગ કાઢાડી એવું નણાવીઈ છે કે, ગદરનાં પાણીને એક જગાએ એકકું કરી તેમાંથી ખાતાર જ

નાવી વનસપતીએ ઉગાડવાનાં કામમાં લેવામાં આવે છે, તેથી એ દેશનાં ટોરોને મોટી નુકશાની થાય છે ! તે એકે એ પાણીમાં, કરોડો કરમનાં ઈંડા હોય છે, જે ખાતરની સાથે વનસપતીનાં પુરાવાથી તેમાં તે ચાલી જાય છે, અને તે વનસપતી બનાવરોના ખાધામાં આવવાથી તેમને ક રમતુ દરદ થાય છે.

રેલવેની મીલકત—ગણતરી ઉપરથી એલું માલમ પડી છે કે, આખાં ઈંગ્લાંડ દેશમાં કોંગ્રેસમાં જેટલી રેલવે મિલકત તે બધાની મીલકતની કીમત ૩૦૦૦૦૦૦૦૦૦ રૂપી આની છે, અને તે ઉપર ૧૦૦૦૦૦ માંહુસો કામે લાગેલાં છે.

ગામ્બેનનાં મકાન—એખલાં લન્ડનમાં, નાનક ના નાં બાદ કરતાં, સઘી મોટાં અને આખરવાલાં ૩૨ ગામ્બે નનાં મકાનો છે. તે સઘલાંની મીલકત ૪૩૨૦૦૦૦ રૂપી આની છે. તેમાં ૧૫૪૦ માંહુસો કામે લાગેલાં છે, અને તે માં ૪૨૦૦૦ માંહુસો સમાઈ શકે છે.

લશકરની જમાબંધી—ગમ્બેઆ વરસની આખેરી સુધી અમેરિકાની લડાઈને માટે, જુદા જુદા શેરોરોમાથી બ ધાં મલીને ૩૬૦૪૦૪૩ માંહુસોને સરકારનાં ધારા પરમાણે લડાઈમાં કાહાડવામાં આવીયા હતાં. એ સીવાયે બી જાં ૫૦૦૦૦૦ માંહુસો પોતાની મરજીથી લશકરમાં દાખલ થયેઆં હતાં.

મોઘી મોજ—એલું કહે છે કે પારીસ આપેરામાં છ આરે બાલ થાય છે, તોઆરે એક બાલની પછવારે માં ઘણે ૧૪૦૦૦૦ ફ્રાંકસનેા પરચ થાય છે !

ખાલી જમીન—શેષ ઉપરથી એલું જણાઈ છે કે ઉતર ધરવની આસપાસ ૧૧૩૧૦૦૦ ચોરસ માઈલ જમી ન ખાલી પડેલી છે.

ખાંપણ વાલાં—છોકરાં—આખાં ગરેટ બરીટનમાં બધાં મલીને ૩૦૦૦૦ છોકરા ખાપણ વાલા છે, તેમાંથી કે ટલાંક કુદરતી તેવાં જનમેલાં છે, અને કેટલાંક મા બાપોની ચેરસાંબલથી તથા કાંઈ કુદરતી અકસમાતથી એવાં થયેલાં છે. એવાં બધાં સાહાજાં થાયે, અથવા નહીતે તેઓ ઉદીઆગ રીમે એવાં ઘણાંક કરમનાં મકાનો તોઆં કાહાડવામાં આવેલાં છે.

સમશીઆ.

ચોપાઈ.

- (૧) જોના પેટમાં આપણુ જ્યે,
- પ્રાણુ એક પલમાં તણ દયે:
- જે તે આવે આપણુ માસ,
- પ્રાણુ આધાર મોટો કહેવાય.

(૨) લંગડાંને પગવાલાં કરે,
પગવાલાંને લંગડાં કરે;
પાતાથકી નેવ થાયે કઈ;
કરનારો તે બીજીન સાહી.

(૩) યુખ નહીં પણ બોલું સર્વ,
ઉત્તમ પણ નવ રાખું ગર્વ;
નગત ભરમ યુખ યુબની માણ,
કાલે ધોલું ધોલું થાય.

(૪) બહુ ખરો પણ બાહુ નહીં,
આઈ બઈ પણ આહુ નહીં;
એકે વધો વધુ બે કાર,
ઉચ્ચ ગગન નીચ પાણી અપાર.

ખોલારો.

- (૧) દરૂ. (૨) દારમના દાણા. (૩) હીરો. (૪)
- બર, બાર, બીર, બોર, બારી આંખ—ધરની બારી, બારૂ.

પકવાન વગેરે બનાવટ.

આરંજની બીસકીટ—થોડાંક સોનાં આરંજ લઈ, તેઓ સારીપેટે નરમ થાયે તોઆંવેર આફવાં; બાફતાં તર ણુ માર વેલા તેમાતું પાણી બદલવું, પણ બદલતી વેલાએ તે નીકલી જ્યે. ખરોબર બફાઈ રહે તે નીચે ઉતારવાં, અને દરેકની બંધે સ્પીર કરી માહેથી ગર કાહાડી નાખી કોટ લાં રહે તેમને તોલી, તેના બે ભાગ જેટલી યુરાખાંડ મા હું ભેલી તેમને યુખ ખસલી નાખવાં. છઆરે તે ખસલા ઈને યુખ માવાં જ્યું થાયે, તોઆરે તેને રોટલીની માફ ક વણી, રકાબીમાં નાખી, એક આખો દાહોડો કુકવા રે વું બીજે દાહોડે તેમાંથી તરેવાર જાતાનાં તથા તરેવાર કરના કકડા કાપી; તેતું ઉપલું પડ નીચે જાયે એવો રી તે બીજી રકાબીમાં મેલી તે રકાબી, છઆંવેર તે લુંબાઈ ને બીસકીટ જેવી થાયે તોઆંવેર ઈંગારની આગલ રા ખી મુકવી.

બદામની બીસકીટ—એક રતલ યુરા ખાંડ લઈ તે માં, બે આંઈસ બદામ કાપોને, તથા બે ઈંડાં સારીપેટે મા લવીને મેલવી દેવાં, અને ઉપરથી જરાક બદામતુ તેલ અથ વા અરખ નાખવી. પછે થોડોક આરો લઈ, તેમાં જેટ લો માએ તેટલો મેલવી, ખસલી માવા જ્યેા કરો, બીસ કીટ બનાવવાનાં પતરાંમાં, પરથમ માહે આરો લગાડી, તેમાં ભરી ધીમી ભડીમાં જુલુ કાહાડવી.

આરંજની જેલી—તરણ આંઈસ ખાંડને એક પે' ટ તાજાં પાંહીમાં પીથલાવી, તેમાં એક આરંજની બારી ક... ના દાહોડ આંઈસ આઈસીંગ

લાસ, અને રંગને માટે જરા કેસર, તથા ગમેતો થોડીક તલ, એટલું નાખી તેને ચુલાપર મેલવું, અને છાયા રે તેમાંની આઈર્સ્ટીંગલાસ પીઘલી રહે, બીઆરે તેમાં તરણ આરંભનો રસ રહેવો, અને પછે સારીપેઠે રોહોવી, બારીક ચાલણી અથવા ફ્લાનલમાંથી ગાલી, વાસણમાં ભરી ઠંડી ભગાએ મેલવું. કાણડતી વેલાએ પરથમ તે વાસણને ગરમ પાંણીમાં બેલવું:

એક રમણ વારતા.

એક દાહારે, લનડનની પોસ્ટ આફ્રીસના બાકસ માં એક "લાઉડર" (લાઉડર બોલને અથવા અંગરેજીમાં "ગોટે બોલ" થાએ છે) નામના સખસે મોડું ખોસી માટે બેઠેલા કલારક પાસે પોતાનું કાગલ માગીલું. કલારકે તેને પુછીલું, "તમારું નામ શું ?" તે બોલીએ, "લાઉડર;" તી આરે પેલો કલારક સમજાએ કે તે મને મોટે બોલવા કહે છે, તેથી તેણે ફરીને જરા મોટે સાદે પુછીલું, "તમારું નામ શું ?" પેલો સખસ સમજાએ કે તેને બરોબર સંભવાઈ નહી હશે, તેથી ફરીથી બોલીએ, "લાઉડર;" પેલો કલારક સમજાએ કે તે બીઆરો મેહુરો હશે તેથી તે હજી મોટે બોલવા કહે છે, ફરીને મોટે સાદે પુછીલું, "તમારું નામ શું ?" તીઆરે પેલો સખસ સમજાએ કે, તે કલારક કાને મેહુરો હશે! તેથી તે હજી મોટું નામ સમજતો નથી, તેથી તે ફરીને મોટે સાદે બોલીએ "લાઉડર;" એ જોઈને પેલો કલારક આરંભ ગમેએ, અને "તમારું નામ શું ?" એ તેણે એવાતો મોટા પોકારથી પુછીલું કે આખી પોસ્ટ આફ્રીસમાં તે સાદ ધુમી રહે એ, અને પેલો બીઆરો શખસ પણ પરથમમાં ચોકી, પછે ઘણેન મોટે સાદે બોલીએ, "લાઉડર, સાઉબ, લાઉડર, મેં તમને કહીલું કે લાઉડર, એ વીગર મોટું નામ બીજું છે જ નહી." તીઆરે પેલો કલારક સમજાએ કે, તે મેહુરો નથી, પણ તેનું નામજ "લાઉડર" છે, તેથી તરત તે નામનું કાગલ જોઈ કાણડી તેને આપીલું !

શેર બજારનું ગીત.

"લુલ્યો મન ભજરા તું કયાં ભખો"

એ રાગનુછે.

શેર બજારે આ શું કર્યું, વાલ્યો ડુનિયાનો ડાટ;
લાજ લિધી લાખો લોકની, ઉપજાયા ઉમાટ. શેર: ૧
પ્રથમ તો પૈસા પમાડીઆ, લલચાવિયા લોક;
મૂડી વિના થયા માનવી, ફાંફાં ભારતા શોક. શેર: ૨
બાંગમાં બહુ સારો ચોભતો, જેવો ફૂલનો ફાલ;
જેવો તમાસો જાડતણો, તેવો થઈ ગયો તાલ. શેર: ૩

સુખઈની મોટી સાહેબી, સુખ શ્વરગ સખાન;
દિલગિરિ વાળી દેખાયછે, જેવું મોટું મશાલ. શેર: ૪
નર ગયું નર નારિતું, સુખ ભંખાં ભણાય;
શીતુને લશકરે લટિયા, એવું રોજ દેખાય. શેર: ૫
કમકે વાશણ થઈ વેચિયાં, વેચ્યા બંગલા બાગ;
કદતો કરજ દરિયે પડયા, તેનો નાહુ પતાગ. શેર: ૬
ભવારે ભવાને ભુલાવિયા, ભૂલ્યા ડાહ્યા દિવાન;
હાણ અને હસવું થયું, ખોઈ સુખ ને સાન. શેર: ૭
એક સંકટ આં જીગરનું, બીજો રૂ તણો રોલ;
ત્રીજું કોગળિયું તુટી પડયું, ધરા થઈ ધર ગોલ. શેર: ૮
કશિ મતુરાર્થ માલે નહી, દીસે દેવનો કોપ;
કયાંથી આનું નાણું કયાં ગયું, એમ થયુરે અલોપ. શેર: ૯
જેવપત્રમાં રમથિવ જે સાંપડી, ગઈ સ્વપનાન સાથ;
અંગે પિડા ઉલટી વધી, વાગ્યા છાતિયે હાથ. શેર: ૧૦
કઈકે સખા મેલી રખડતી, મેલ્યાં રમજતાં બાળ;
નાશિ છુટયા નર એકલા, આપ્યો કહણ આ કાલ. શેર: ૧૧
કોડપતી હતા કઈકે તે, થયાં કોડીના આન;
અતિશે વધારેલી આબરૂ, તેની લૂટાણી લાન. શેર: ૧૨
ન્યારે જવા મેડી લક્ષ્મી, જીએ દેવનો જલ,
દરિયો પુરાવાનુ દિલ થયું, ભૂલ્યા અધિક ભણેલ. શેર: ૧૩
નાણુ નાખ્યું આરા નીરમાં, જાણ્યું ઉગરો ઝાડ;
લક્ષ્મી તણા ફળ લાગશે, ઘાશે સોનાનાં પહાડ. શેર: ૧૪
વાંકે નથી એમાં વિચનો, કીધે કરીરે કોપ;
આખો અનજાઈ અચાનથી, થઈ અકલ અચોપ. શેર: ૧૫
એગણિસે એકવીશયું વિક્રાન્તિ વર્ષ;
સાંભરશે આતો સર્વને, ઉતર્યો સઉનો અખર્ષ. શેર: ૧૬
મતુર ઘણાએ એતાવતા, ભાખી લખતા ભવિષ્ય;
એતી શકે કેમ ચિતમાં, ન્યાં રૂપા જગદીશ. શેર: ૧૭
ધાયલ કઈકે ઘણા થયા, જેતાં એવા ભણાય;
આખી ઉગર લગી એહુના, નહી ધાવ રૂપાય. શેર: ૧૮
કુકી કુકી પગ માંડતા, ખિહિતા માંખિયિ મન;
ફાદામા આવી ફૂશી પડયા, તેનાં તરફે તન, શેર: ૧૯
દેશ આખે દવ લાગીએ, એતો કેમ એલાય;
શું જાણિયે હવે શું યશે, કદ્યું કદ્યું એ ન જાય; શેર: ૨૦
કઈકે હુબક આધી કારમી, થયા ચિતલમ રોગ;
નાણુ જતાં લાજ નવ રહી, જેને કર્મના ભોગ; શેર: ૨૧
સાચ તન્યાં સાચવારિએ, તન્યા મોલેલા મોલ;
ભડનર જે ભારે ખમ હતા, તેનો પણ થટયો તોલ; શેર: ૨૨
ધરમાં સંતાઈ ઘણા રહે, લાગે લોકમાં લાજ;
મરણ હાંધે કઈકે માનવી, દેખી ન ખમાય લાજ; શેર: ૨૩
પ્રભુને જાનું કરિ પ્રાર્થના, એજ છેલો ઉપાય;
દલપતરામના દેવ તું, સઉની કરને સહાય, શેર: ૨૪

સ્ત્રીપાંચ.

સ્ત્રીની વક્ષાદારી અને વચન.

એક વારતા.

પરકરણ ૭ મું.

ખરી વક્ષાદારી.

શીરીન બીચારી જ્યારે ચોરોને હાથ સપડાઈ, અને તેઓ તેને લેઈ ચાલવા લાગા, તીચારે તે ઘણી જ ગભરાવા લાગી, અને ડર થકી દેવાની સરખી ઘઈ ગઈ. શીરીનને એટલી બધી ભયેમાં લેઈ તે ચોરોએ તેને જાણીઈ, કે તેણે એટલું બધું બીહુણું નહીં, કેમકે તેઓ તેને તેમનાં સહાર. ખાસે લેઈ જાય છે, જે જાતે ઘણાજ દુઃખેચાલુ છે, અને સીચોની ઉપરતો તે એટલી રહેજ નવર રાખે છે કે, તેના પાર નથી. એટલું કહી શીરીનને, તેમનાં સરદાર પાસે લેઈ જવાને, તેઓ મથેનાં એકને હવાલે કરી બીજા એ આગલ ચાલી ગયેઓ. જ્યારે શીરીને ઉપવા શબ્દ દા. સોલલીઓ, તીચારે તેને કેટલીક ધીરજ આપી, અને જરા હીમત પકડી મકમ ઘઈ તે ચોરની સાથે ચાલવા લાગી. પણ એવામાં પસંગ, શીરીનને મેહલમાંથી જતી રહેવાની ખબર ફેલાતાં પોતાનાં નોકર (જીલીકા) ની સાથે તેને ચોષવાને તે જગલમાં આવી ભટકેતો હતો, તે તેમની સાંગેણે આવી લાગે, અને કેટલીક મેહેનતે તે ચોરનાં હાથમાંથી શીરીનને છોડાવી લીધી. એથી કરી શીરીનને મેહલ ખુશાલી ઉપજ, અને પસંગને ઢાણાજ ઉપકાર માનવા લાગી, પણ તેનાં મોડામાંથી તે ઉપકાર ભરીઓ શબ્દ દા. ખુશ નહીં થયેઓ એટલામાં તે સાથે પોતાની યેવકુંડી પરમોણે શીરીનની આગલ પોતાની આગલી સાંગેણી કરવા લાગે, અને તેને એ વેચાએ જે તેણે કીમતી મદદ કરી તેને માટે તે તેને પાર ચહુડાવી તેની શરમ ભરેલી આંગણી કથુલ રાખવાને ફરજ પાડવા લાગે. એ વેલાએ બી મારી જીલીકા, જે અહીં શુધી એક નોકરનાં પોશાકમાં, તેના યેવમની પસંગની સાથેજ હતી, તેણે ગભરાઈ જઈ, પસંગને માટેની સખલી વ્યાસા છોડી, અને પોતાની વ્યાસાનો તથા વ્યતીચાર શુધી તેણે કોથેશ અને મેહેનત કરી

ધી તેના ભંગ થયેઓ એવી ધાસતીથી તે રડવા સરીખી ઘઈ ગઈ, કેમકે તેણે જાણીઈ કે પસંગે શીરીન ઉપર જે વ્યાવા મોટો ઉપકાર કરીઓ છે, તેને માટે હવે તે પસંગની આંગણી કથુલ રાખીઓ વીના રહેનાર નથી. પણ શું જી મીનમાં જડ ઘાલેલા પાહાડ કોઈબી જાતનાં તોફાંતથી હી લે છે? શું ખરો હારી તે કોઈવાર મોટો ધાએ છે? તેમ શું શીરીનને હોસંગ ઉપરનો જે ખરો અને મનજુત જડ પકરણ પીચાર તે કાંઈ પસંગનાં આટલા ઉપકારથી હી લી શકે છે? ના, એણે કહી અને નહીં. ખરા પીચારની ઉપર કરાતી અસર થતી નથી, અને તે કશાથી ચોએલો યોવાઈ જતો નથી શીરીન ગમે એવાં શકેટમાં હતી, અથવા પસંગનાં ગમે એવા ઉપકાર તલે દબાઈ હતી, તોપણ તેની એવી કડંગી આંગણીને તરતજ આગલની ઝાકક ધી ધારી કાહાડી, અને જેની એવી ચાલને માટે તેને દોષ દેવા લાગી.

સમાધની હમેસા કુતોહ હોએ છે, સમાધને હમેશાં જરા હોએ છે; સમાધને વલગી રહેવામાં જેણે અતવેર કોથેશ કીધી, તે પોતાની મુસાદમાં કાવીઓ વીનાં કદી પણ રહેનાર નહીં સતીવ્યતા એ ગમેઓ બીરાનો જમણો હાથ છે, જેને પકડી રહેતાં, માંજુસ પરથમ ગમે એવી કુખી હાલતમાં ચાલવા છતાં આડેજવત તે પોતાની મુસાદમાં પાર પડે છે. બીઆબાન અને ભયેકાર જગલમાં એક તરફથી નીમખહુરામ પસંગ શીરીનને સતાવે છે, અને બીજી તરફથી ભલી શીરીન તેને તુછકારી કાહાડે છે. તથા નીમખહુરામ જીલીકા ચોકમાં ગરકાવ ઘઈ ઉચેલી છે, તેવામાં હોસંગ તીઓ એકાએક આવી પોહાંગીઓ, અને શીરીન તથા પસંગને તીઓ ઉભેલાં જાહેને, તથા પસંગને શીરીનને સમજવતો જાહેને ભારે અચરતીમાં પડીઓ; તેમજ પસંગ માટે તેના મનમાં મોટો ધીકાર છટ્ટી આવીઓ. હોસંગને જોતાંજ પસંગનું મોહું ફીકું પડી ગઈ, અને શરમથી તેનું માણું તીજુ ઘઈ ગઈ. તેણે જે માહાભારત કુખ હોસંગને દીધું હતું તેને માટે તે તરત પસંગને કરી તેની ખાસે ઝાક માંગવા મંડી ગયેઓ, અને ભારે પરોખાન ઘઈ ગયેઓ. જો વો હોસંગ! તે અસવધીજ ખુલાં અને માએઓ હીલ નો હતો, જેથીજ આને એટલો બધો કુખી થયેઓ હતો, અને પોતાની વાહાલી અને નીમખહુરામ શીરીનને કુખી

ક્રીધી હતી, તેથી તરત તેણે પોતાના મન માટેલા સથલો શુ
સો દુર ક્રીધો, અને પસંગને તેની તકશીર માફ કરી તેને
પાછો પોતાનો ખીતર ગણ્યો. એવામાં નેલીકાએ એક વી
ટી, ને વીટી પસંગે તેને ઈચ્છ મથે, પોતાના પીચારની ની
શાની દાખલ આપી હતી, તે કાહાડી, "આએ વીટી મારા
શેકે (પસંગે) શીરીનને આપવાને કહી હતી, તેહું તેને આ
પવાને લુલી ગઈ" એવું બોલી ગઈ તે પસંગના હાથમાં
આપી. પસંગ તે વીટોને જોતાંબ ભારે અચરતીમાં પડી
ઓ, અને ઘણુંબ આતુર થઈ નેલીકા, તેની નીમખહલાલ
નેલીકા, ને તેની શામણે સ્મીદસતંગાર-ચઈનેલ ઉભેલી છે,
તેને પુછીઈ, "આ વીટીતો મેં નેલીકાને આપી હતી તે છે,
આટે તે તારા હાથમાં શી રીતે આવી? એ સાંભલી નેલી
કાનું મોડું લાલ થઈ આવીઈ, અને આખરે તેણે પોતાનો
લાંબા વખતના ભરમનો પરદો ખોલવાનો મનમાં ઘડાવ ક્રી
ધો. તે હીમતથી તેમજ અસરકારીક શબ્દોથી બોલી—
એ વીટી મને નેલીકાએ આપી હતી, અને તે નેલીકા
પોતેજ આહી લઈને આવેલીઈ. આ શબ્દો સાંભલતાંબ
પસંગ ગભરાટમાં પડી ગયેઓ, અને નબર થેડવી તેના
મોડાં તરફ જોતાંબ તેને ખાલમ પડી આવીઈ કે, ને જી
વાન છેાકરો આંબ ફેટલુંક થઈઈ તેના ખીદમતગાર થઈને
રહેલો છે, અને તેના સરવે દુખ તથા સકટમાં લાગ લે છે,
તે-કોઈજ નહી પછુ તેની નીમખહલાલ, અને ખરેન ની
મખહલાલ નેલીકા છે! હા! એ વેલાએ પસંગના મનની
હાલતનો કોણુ ચીતાર ચીતારી શકે! તેની ઉપર પડેલી બે
પડ. એવડ શરમના બોલનું કોણુ વચન કરી શકે! તે પ
છુ તે ખરેન લાએગસાલી—તેના ઉપર ખરેન ખોદાની મો
ટી મેટરખાની: તેના પાહાડ નેવો અનેઆએ તેના ભલા
ખીતર હોસંગે તેને માફ ક્રીધો, અને તેના પરવત નેવડો
વાંક તેને ખરેન આહાતાની વાહાલીએ માફ ક્રીધો. એ
વેલાએ, નેલીકાને આવે બેહુદ પીચાર, અને પોતાની ત
રફની આવી બેહુદ નીમખહુરામી નેઈ પસંગ એટલોતો શરમ
અને પસતાવામાં ગરકાવ થઈ ગયેઓ, કે જે તેને તેના બ
ને વાહાલા ખીતરો માફ કરી, પોતાની ખીતરાઈમાં પાછો
લે નહીતો ખરેન તે તે વેલાએ ખરણ પામવો નેઈએ, ને
લીકા નેવો: એલખાઈ તેવીન તે પસંગને બેટી પડી, તે
ની ઉપરનો પીચાર તેના દીલખાથી એક રતી પુર પણ એ
છો ધયેઓ નથી એવું નજાવી તેને પોતાનો ખાવંદ કરવા
નો કોલ તાલે કરીએ અને તેને મોટો દીલાસો દીધો. પ
સંગ એથી કરી પોતાની સથલી ગમગીની લુલી ગયેઓ,
અને નેલીકા પાસે માફ માંગી તેના હાથ હમેશવેર પકડવા
ને અને છઆવેર તેની ઘાંટીમાં પરાણુ આવે તીઆવેર તે
ને સુખી કરવાની કોયોશ કરવાને ખરાં દીલથી વચન આ
પીએ, અને તેની શામણે હોસંગની પાસે શીરીન ઉભી હ
તી; તેની પાસે પણ માફ માંગી પોતાની આગલી સાલનો
પસનાવો દીધો.

ને તે મોટી હીમત તથા જીસાથી બોલીએ, "શામ, ઉ
દુર ઉભે રહે: જે ફરીને વું એમ બોલીએ, કે શીરીન
મારો છે, તો એમજ બાણુને કે તેમ વેલાએ તારું મોત આ
વીઈ" વલી તે બાહાદુર હોસંગ હાથમાં ઉભી તલવાર પક
ડીને બોલીએ, "આ શીરીન આહીઆં ઉભી છે, એને મારી
છે, કરોને તારા સવાધીનમાં લેવાને નરા એને આંગલી
બો લગાડ પછે જે હું તને અહી થું કવું છું." શામ અ
સવધીન બતું કમ અકલ અને હીચકારો હતો, અને તેનેજ
આટે શીરીને તેને પોતાનો સદાનો સાથી કરવાને ધીકારી
કાહાલીએ: એહોને તેથી—તે—હરી—વધને—શીરીનની ન
જલીકાથી દુર ખસી ગયેઓ, અને એમજની નજાક
બોલીએ, "હું: એવે: બેવકુન: તથી કે: એક: એવી: એક: શરી,
ને: મને: કુલ: આહાતી: નથી: તેને: માટે: તાહેક: મારો: પરા
ણુ મોડું" ! કરમાનેનો પાદશાહા ને બતે ઘણો બાહાદુર
હતો, અને બાહાદુરો તથા બાહાદુરને તે ઘણાંબ આહાતો
હતો, તેથી શામને આવાં હીચકારાપણાંથી હડી ગયેએ જે
ઈ ઘણું જીસામાં આવી ગયેઓ, અને તેને ધીકારી નાંખી
ઓ. તેને એકે રાંડીરાંડને એલકાણ આપીએ, અને હો
સંગની તેની તકસીર છતાં મારે તારીફ ક્રીધી, અને તેને
ઘણુંબ પીચારથી આહવા લાગે. એ અવવીચારી પાદશા
હા અને ઘાટકી બાપે હુમણાંબ પોતાની ચુક નેઈ, અને
હુમણાંબ તે સમજ્યો કે, શીરીનને લાએકનો ભરખાર હી
ચકારો શામ નથી, પણ બાહાદુર અને ચાલાક હોસંગ છે.
એવેન તેણે બાણુને કે પરખમાં શીરીનનાં લગન તેનાં લા
એક ભરખાર હોસંગ સાથ કરવાને ના પાડવાથી ને તેમ
ની ઉપર ઘાટકીપણું ચુનરીઈ હુવું, તેમાંથી મોઢલોં થવાને
જે અને બને મારગ એખંતીચાર ક્રીધી હતા - તે ઘટોતબ
હતો. એ પરમાંજ પાદશાહા ફેટલોક વીચાર કરવાં પછે તે
શામની તરફ ફરીને બોલીએ, "આટલી ધમકીથી - હરી
જવું, અને પાંચ માંજુસમાં આડું, હીચકારાપણું બતાવવું,
એ જવું પાદશાહી ખાનદાંનો અચાને નીચ અને શરમ
ભરેલું બીજુ કશું નથી." પછે હોસંગની તરફ ફરીને બો
લીએ, "બાહાદુર હોસંગ, હું તારી આંબી બાહાદુરની આ
ટે તારી ઘણીન વખાણુ કાઢું, અને તુને એક મોટી શા
હાનશાહાહાનની ભરખાર થવાને લાએક ગણુછું. હું શી
રીને તુનેમ આપુછું, કેમકે તેના હાથ પકડવાને તું ખર
તી રીતે લાએક છે." એટલું બોલી તે સથલાંએએ કરમા
ન તરફનો રસતો લીધો, અને મોડા વખતમાં મેટલમાં પેં
હાંચીઆ. અલબતે આએ પ્રલોભ ખુશાલી ભરેલો વખ
ત હતો, પણ પસંગનું દીલ, તેની નીમખહુરામીને આટે
હવે તેને એટલુંજ તે અપુ હુવું, કે તેની સથલી ખુશી
ખુશાલી જીમ થઈ ગયેલી હતી, પણ પોતાનો નરા ટેક શ
ખવાને, અને તેની વાહાલી નેલીકાને ખુશી રાખવાને તે
બાહાદુરથી ખુશી ભરેલો રેખાવ રાખતો હતો. બીલે ઘડા
ને લગનનો મોટી ધામખુમથી તઈચારી થઈ, અને પાદશા
હા પોતે આગલ રહીને, પોતાની છેાકરી . શીરીનનાં હોસંગ
એ, અને નેલીકાનાં પસંગ સાથે લગન કરી આપીઆં;
એ અને નેહાં ખુશી ખુશાલીથી પોતાનાં ઘાહાડા ઝુજ
આફરીન છે, એવી રીએ ઉપર, નેએ પો
આવી રીતે બલવે છે, અને પોતાનાં ધનાર

ભરખારની ગમે એવી અનઘટતી માલ છતાં તેની સેવા બંધાવે છે. એવી સીઆ પરણ્યા પછે પોતાનાં ભરખારને કે તો સુખી કરે, તે માતરે ફરેસતાઓને કહી શકશે.

મહારાણી વીકટોરીઆ અને તેની એક સાદી મુસાફરી.

ગ્રેટાર્થ હુમેસાં સાઘર્ષમાં જણાએ છે. ગ્રેટી ધામધુમ અને ભપકો કરવો એ ઘણી વેલા હવકાં-અને છાલકાં માણસનું કામ ગણાએ છે. દુનીઆમાં કેટલાક ગ્રેટા માણસો ભારે સાઘર્ષ ખતાવી ગએઆ છે, તેમાંની હાલ એક આપણી મહારાણી વીકટોરી આ છે. જો કે એ નામવર ખાનુ, આજે માણસ બતામાં સહિથી ચડડસી પડવી ધરાવે છે, તેાપણ તે ઘણીજ સાદી રીતે રહે છે, અને પોતાની પરબની સાથે પરીત ભરીઆં દીલથી ચાલે છે. એ નામવર રાણીએ ૧૮૬૨ નાં વરસમાં સફારતકાંનાં પાહાડી પાગમાં એક મુસાફરી હતી, જે એવીતો સાદી અને સુખાસુખી હતી, કે જાચારે તેની સેવામાં ખખર પડી જાય. ભારે અચરતીમા પડીયાં રાણી આવે છે એવુ બાણીને ધરેધરે ધામધુમ મચા રહે, અને બોધકાંનાં યેલેયેલાં તેને જોવાને એકકાં થાએ, એવુ તે નામવરને નલાવીઆથી એ મુસાફરી એવી છુપી અને સાદી રીતે કરી હતી.

તારીખ ૮ મી અક્ટોબર ૧૮૬૨ ને દીને નામદાર રાણી વીકટોરીઆ, પોતાના વજ દીકરા અને બે દીકરીઓ, પરીનસેસ લુઇઝા અને પરીનસેસ હુર્થ આફ હેન્નીની સાથે મુસાફરીએ નીકલી. આખો દાહાડો મુસાફરી કરીઆ ખાદ તેઓ હાંગરી નામની જગાએ આવી પોહાંચીયાં, અને ગરંટ આરમસ નામની ધરમશાલા અથવા પોહાંચખાનામાં ઊતારો લીધો. તેઓએ તીઆં ઊતારો લીધા પછે, તેમની સાથે, તેમનો કારોખાર કરવાને સર જોગારજ ગરે નામનો ઊમરાવ હતો, તે તેમને તીઆં મેલી, તેમને માટે, ખીજ મંજબે આવતાં દેલવાહીની નામના પોહાંચખાનામાં તઈઆરી કરવાને ગએઓ. એ પોહાંચખાનાં માલેક મી૦ પલર નામનો પુરૂષ હતા, તેને તેણે એકદમ જણાવીબી કે નામદાર રાણી કાલે અહીં આં આવશે, માટે તેનાથી બને તેટલી તઈઆરી કરી

રાખવી. અનચીતી આવી ખખર સાંજલવાથી મી૦ પલર અચરતીમા તેમજ ગબરાટમાં પડીઓ, પણ સર જોગારજ ગરેએ તેને ધીરજથી નેટું બની આ વે તેરજુજ તઈઆર કરવાને પ્રમાવીબી, પણ એ વાતથી તેણે તેના ચાકરો વડીકને પણ બાણીતા કરવાને શકત મના કરી તે ઊપરથી મી૦ પલર છુપી રીતે પોતાની તઈઆરી કરવા પડીઓ, અને સર જોગારજ તરત હાંગરી ખાતે પાછો ફરીઓ.

ખીજે દાહાડે સહવારનાં નામદાર રાણીએ નીકલવાની તઈઆરી કીધી, જેને માટે, તે પોહાંચખાનાં ની માલેકણુ, જે મીસીસ હાઇ નામની એક સ્ત્રી હતી, તેણે કેટલીક મેહનતે બે ગાડીઓ તઈઆર કરી. તેમાં એક ઘણીજ અસલી શેશનની અને બેડોલ, પણ ગ્રેટી, અને ખીજ લગાર ચોલીતી અને નાંની હતી. અલખતે તે ચોલીતી ગાડી પેલા પાદશાહી કુટુંબને માટે હતી, અને તે પરમાણે તેઓ તેમાં બેકાં, પણ તે કદમાં નાની હતી માટે અગવડ પડવાથી તેઓ તેમાંથી નીકલી પેલી ગ્રેટી ગાડીમાં બેકાં, અને સર જોગારજ નાની ગાડીમાં બેઠે દેલવાહીનીનાં પોહાંચખાનાં આગલ, ગાડી આવવાને વખતે તેનો માલેક મી૦ પલર અને તેનો છોકરો એ બંને જન, નામવર રાણીને લેવાને ખારણુમાં તઈઆર થઈને ઊભા હતા, અને સઘલી પરકારની સફાર તથા તઈઆરી કરી મેલી હતી. વખત થતે દુરથી ગાડીઓ આવતી નજર પડી, અને મી૦ પલર નામવર રાણીને લેવાને તઈઆર થએઓ. પણ પેહેલી ગાડી, જેમાં નામવર રાણી અને તેનો શાહાબદે તથા શાહાબદીઓ બેઠેલાં હતાં, તેને ઘણીજ જુની અને ખેડોલ નેઈ, તથા તેમાં જોડેલા થોડા અને તેનો હાંકનાર એ સઘલાં બોધાર જેવા નેઈ તે સમજાએ કે એ ગાડીમાં નામદાર રાણીનાં ખીદમતગારો હશે, અને પછવાડે જે ગાડી આવે છે, તેમાં તે નામવર પોતે હશે એવું સમજા જેવી તે ગાડી ખારણુમાં આવીને ઊભી, તે વુજ તેનું ખારણુ ઊઘાડી કશાં પણ ઘટતાં અને મોટાં માન વગેરે ઊતાવલમાંજ નામવર રાણીને, રાણીની દાસી બાણી, પલરે હાથ ધરીને ગાડીમાંથી ઊતારી પછે તેની શાહાબદીઓને પણ તેવીજ ઊતાવલથી ઊતારી પછવાડે આવતી ગાડીમાંથી રાણીને ઊતારવાને તઈઆર થઈને ઊભા. પણ તેમાંથીતો એખવા

સર જીઓરજ નીકલી આવીઓ, અને તેણે મી૦ પલરને જણાવીઊં કે જે સ્ત્રીને તેણે પેહલે ઊતારી તે પોતેજ નામવર રાણી છે. એ સાંભલતાંજ મી૦ પલર ગભરાઈ ગયેઓ, પણ નામવર રાણીએ તથા તેની શાહુભદીઓએ તેને જરા પણ ગભરાવાને ના પાડતાં, તેઓ તેનાંથી ઘણાં ખુશી થયાંઆંહે એવું જણાવીઊં.

તીઆંથી ઊઠેલી, તે નામવર ખીજી મનજે લે ખલેર એથોલ નામના પોંહોંચખાંનામાં ઊતારી લેનાર હતી, જેને માટે તઈઆરો કરવાને, આગલની માફક સર જીઓરજ તીઆં દોડીઓ, અને તીઆંના પોંહોંચખાંના વાલાને સઘણું જણાવી પાછો ફરીઓ. પણ ઉલવાહીની અને ખલેર એથોલની વચે ઉલનેકારડોકના મનું પોંહોંચખાંનું હતું, અને તેઓમાં એક ખીજી વચે એવો ખંદોખસત હતો કે, એક પોંહોંચખાંનામાંથી મુસાફરને જોડી આપેલી ગાડી તથા ઘોડા ખીજાં પોંહોંચખાંનાની હુદની પેલીવેર નહીં જાએ, પણ તીઆંથી ને છુટાં થાએ અને તેને ખલે પેલાના લેવામાં આવે, તે ઠકા માટે ઉલવાહીનીના પોંહોંચખાંનાવાલાએ ઉલનેકારડોકના માલેકને સારોસત જણાવીડા હતું, અને રાણી આવતીકાલે ખલેરએથોલ તરફ જવાને આવી લાગશે, માટે તેણે ઘોડા તઈઆર રાખ્યા. પણ મી૦ પલરનો માણસ તેને જઈને કહ્યું તેટલામાં તેને એ વાતની ખબર ખલેરએથોલ તરફથી મલવાથી, તે તે વીઠેની તઈઆરો કરવાજ મંડી ગયેઓ હતો.

ઉલવાહીનીના પોંહોંચખાંનામાં સારવાસો રેહવા પાદ સંહવાર પડતાં નામવર રાણી પોતાના નાના કુટુંબ સહીત, પેલીજ મોટી અને જુની ગાડીમાં સવાર થઈ, ખલેરએથોલ તરફનો રસ્તો લીધો. ઉલવાહીનીથી જે ઘોડા નામદાર રાણીની ગાડીને મી૦ પલરે જોડી આપીઆ હતા, તેને માટે તેના હાંકનારને તેણે તેમના ધારા પરમાણે એવો હાકમ આપીઓ હતો કે, તેણે ઉલનેકારડોકના હોટેલ આગલ જઈ તે ઘોડા છોડી નાખવા, અને હરજેજ આગલ જવું નહીં. પેલી મેર ઉલનેકારડોકના માલેકે કેટલીક ઘણીજ શુંદર ઘોડાની નેટીઓ, અને શુંદર પોશાકના હાંકનારાઓ તઈઆર રાખી, તથા નામદાર રાણીને વાસતે એક જાતનું ઘણુંજ સરસ શરખત ખનાવી, તે નામવરને આવતાં વારણજ કરવાને માટે પોતે તઈઆર થઈને ઊભો હતો.

ખરોખર વંખત થતે દુરથી નામદાર રાણીનું પેલું વાંહાંણુ જેવું ખડખડીકી આવતું જણાઈઊં, જે નોઈ ઉલનેકારડોકનો માલેક સમજીઓ કે એમાં નામદાર રાણીના ખીદમતખરો હશે, અને તે પછવાડે આવતી હશે. અંતે પેલી મોટી ગાડી ઉલનેકારડોકનાં ખારણામાં આવીને ઊભી, પણ તેની કોઈએ દરકાર કીધી નહીં. ઉલનેકારડોકના માલેકે, તથા જે ખીજાંઓ, નામવર રાણીનું મોહો જોવાને આવીને ઊભાં હતાં, તેઓએ નોઈઊં કે ગાડીમાં એક સ્ત્રી, જે છેકરી અને એક છોકરો છે, પણ તેમને નોકરજ સમજીને, સઘણાં તેમને પડતાં મેલી ઇનરોજરીથી પછવાડે જોવા લાગાં કે હમણા રાણીની ગાડી આવશે. નામવર રાણી અને તેની પુત્રીઓ પણ ગાડીમાં યુગે મોડે ખેસી રહ્યાં, અને જે યતું તે યુગે મોડે જોએઆ કરતાં. એ મામલો જોઈને તે ગાડીનો હાંકનાર તરત ઊતરી પડીઓ, અને ઉલનેકારડોકનાં માલેકને જણાવીઊં કે, એ ગાડીમાં નામવર રાણી છે, માટે તેણે ઝડપથી તેના તઈઆર રાખેલા ઘોડા જોડવા. એ સાંભલી તે પોંહોંચખાંનાં વાલો પેલા ગાડી વાલા ઊપર ચીરડાઈ ગયેઓ, અને જોઈઓ. “શું તં મને ખેવકુશ ખનાવવા આવી ઓ છ કે, આજ હર ઘોડા, જે નામદાર રાણીની ગાડીને માટે તઈઆર રાખેલા છે તે તેનાં નોકરોની ગાડીને જોડાવે છે? ના, ના; તે કદી એ ઘોડા આજે ખડખડીઆંને જોડનાર નથી: ના કદી નહીં.” એ સાંભલીને જે છેકરો તેને ઉલવાહીનીથી કહેવા આવી ઓ હતો, તેણે પણ તેને ઘણું કહીઊં કે એમાં નામવર રાણી પોતે છે, પણ તેણે તે માનીઊં નહીં. એ વામાં પેલા ગાડી વાલાનાં કહેવાથી જે નોકર નામદાર રાણીને માટે તઈઆર કરેલું શરખત લઈને ઊભો હતો, તે તે લઈને ગાડી આગલ જવા જાએ છે, તેવા માંજ તેની ઊપર તેનાં ધની, પેલા પોંહોંચખાંનાં વાલાની નજર પડવાથી તેણે તેને ધમકાવીને પાછો ફરવીઓ, અને મુસામાં આવી ખોલીઓ, “શું આજ મજનું શરખત, જે નામવર રાણીને માટે કરેલું છે તે તેના માકરોને પાવા જાએ છે કે?” એ પ્રથો વખત પેલી ગાડી તીઆંજ ઊભી રેહવાથી, પેલા પોંહોંચખાંનાં વાલાનું પાકી આવીઊં, અને એકદમ તેના હાંકનારને કહીઊં કે એ ગાડી અહીંથી ખાહર કાઢ્યક અને રાણીની ગાડીને માટે જગા મોકલી ફર! પણ તે

ગાડી માહેલા ઉલવાડીની ખાતેના ઘોડાતો છોડી ના ખેલા હતા, તેથી તે ગાડી તીઆંથી કેમ ખસેડવી તેનો તેણે વાંધો લીધો. એ જોઈને પેલા પોહોંચખાનાંવા લો ઘણોજ ચીરડાઈ ગયોઆ, અને તેથી બે ઘણાજ મુરદાલ ઘોડા ઊપર શાહેલું હુટેલું હારનેસ નાખી, તે ગાડીમાં જોડવાને આપીઆ, કે જ્યાં તીઆંથી તે મોટું ખડખડીછી વચમાંથી પતેતો નામદાર રાણીની શુંદર ગાડીને માટે જગા થાયે ! એ પરમાંણે તે ગાડીને ઘોડાતો જોડીઆ, પણ કોઈ હાંકનાર મલે નહીં. આગલો હાંકનાર તો તેના શેકનાં હાંકમ પરમાંણે તી આંથી આગલ જાયે નહીં, અને પેલા પોહોંચખાનાં વાલાએ પોતાના શુંદર પોશાકના હાંકનારને આપવાને સાધ ના પાડીછી. આ અડચણથી વધી તે ગાડી જેમની તેમ તીઆં ઊભીજ રહી. આ સઘલો વખત નામદાર રાણી તથા તેની પુતરીઓ ગાડીમાં મુજે મોટે ખેસી રહીઆં, અને વચે એક શબ્દ પણ બોલીઆં નહીં ! એ જોવાથી સઘલાઓની પુરતી ખાતરી થઈ હતી કે, તે આ નામદાર રાણીના નેકર શીવાએ ખીજ કોઈ નથી, તેથી સઘલાઓ તેમની કળી દરકાર ન કરતાં તીઆં હસતા, બોલતા, મસતી કરતા, અને રાંણીની ગાડીની રાહ જોતા. અલખતે વીકટોરીઆ સરખી મહારાણી એવો ખનાવ એક પલ ભાર પણ જોઈ શકે નહીં, પણ તે નામવરે એવીજ રીતે મુસાહરી કરવાનો થડાવ કરી આ હતો; અને એ સઘલું અજાણપણેજ ખનવું હતું, તેથી તે જોઈ તેમને ગુસો ચડડવાને બદલે ખુશાલી ઊપજતી અને ગમત પડતી હતી. આખરે કોઈ હાંકનાર નહીં મલવાથી, અને તે ગાડી તીઆની તીઆં જ પડી રહેવાથી, એક ભરવાડ, જે ખાંધાં લોકની સાથે ઊભેલો હતો તે તેને હાંકી લઈ જવાને તઈઆર થયો આ. તે પણ એટલીજ મતલબથી કે, તેને ખલેર એ શોલ તરફ જવુંજ હતું, તેથી તે ચાલનો તીઆંવેર જાયે, તેને બદલે તે ગાડી હાંકી તેપર ખેસીનેજ જાયેતો ઠીક. અલખતે તે ગાડીની સહીને અડચણ લાગતી હતી, તેથી તે ભરવાડને હાંકવા ખેસતાં કોઈએ અડચણ લીધી નહીં, જેથી પેલા મુરદાલ ઘોડાઓની લગામ દોરડાંની મારક તાણી તાણી તેમને દોડાવી તે ખડખડીછી ભરવાડ હાંકી ગયોઆ. એ પીડા પતવા બાદ દુરથી સર જ્યોરજની પેલી નાની શાલીતી ગાડી જોરમાં દોડતી આવતી જણાઈ, જેમાં રાણી હ

શે એમ સંમલ બધા પુર ગંભીરોઈ અને તઈઆરી માં ઊભા પણ દુરથીજ સર જ્યોરજે જોઈછી કે નામદાર રાણીની ગાડીતો આગલ ચાલી ગઈ છે, તેથી પોતાની ગાડીને ઉલનેકારડોકનાં પોહોંચખાના આગલ ઊભી સપવાને બદલે, એકદમ તેના ખારણાપર રહીને તે આગલ નીકલી ગઈ. એ પરમાંણે તે મુંદર ગાડી એકદમ દોડી જવાથી, અને તેમાં માતરે એક પુરુષજ નજર આવીઆથી, જે બધા મોટી ઈનતેજરી થી તેની આગલ દોડી આવીઆ હતા તે બધા અચરતીમાં પડી ગયોઆ, અને જોજોઆજ કરવા લાગ કે, એ શું થઈ ગઈછી ! પણ તેમની અચરતી શોડાજ વારમાં નરમ પડી ગઈ, અને તેને બદલે સઘલાઓ માં નાશીપાજેશી પેદા થઈ, કેમકે ઘણવાડેથી તેઓએ જાણીછી કે, નામદાર રાણીતો પેલી આગલીજ ગાડી જેને ખડખડીછી ગણી રખડતી નાખી હતી તેમાંજ ગઈ, અને તેમાં જેમને રાણીનાં નેકરો સમલ બે દરકાર પણ ખેસી રહેલા દીધાં હતાં તેજ પોને નામવર રાણી અને તેનાં છોકરાં હતાં ! આથી કરી ખીચારો ઉલનેકારડોકનો પોહોંચખાનાવાલો ઘણો દલગીર થઈ ગયોઆ, અને પોતાના હાથ ને પોહોંચા ઘસડતો પાછો ગયોઆ !

નામદાર રાણી એશોલ ખાતે પોહોંચી, અને તીઆંના અખીરની મુલાકાત લીધી. તે અખીર પણ, તે નામવરને, આવી સાદી અને છુપાછુપ રીતે આવી લાગવાથી ઘણોજ અજબ થયોઆ, અને એથી લના સઘલાં રહેવાસી પણ તેવીજ અચરતીમાં પડી આં. ઉલનેકારડોકનાં પોહોંચખાનાંનો માલેક જે ઠગાએઓ અથવા ખેવકુશ ખનીઓ હતો તેની વાત આખાં એશોલમાં અને તે વીગરે ખીજ જગાઓમાં ફેલાઈ ગઈ, જેથી બધે તેની હસાહસ થઈ રહી.

દુનીઆનો મુસાહર.

પત્ર રર મો.

ખીઆરાં ખેન,
ગએઆં પત્રમાં, અજરીકા મધે ઇછીરોખીઓની શી રીતે વસતી થઈ તેવીશે તમોને ફેલોક ખોલા સો લખી જણાવીઓ હતો, જે તમોને ઘણો પસંદ

આવીઓ હો એવું હું ધારછું. તે પત્રમાં મેં ત
 મોને જણાવીછી હું કે આવતામાં તમોને અંગરેજો
 તથા પ્રેચ વચેની લડાઈ વીરો જણાવીશ, તે વીરો
 હાલ થોડોક ખેલાશો કરીઆ ખાદ એક ઘણીજ અગ
 તની ખાખદ, જે અમેરીકનોને સવતંતર થવા વીરોની
 છે, તે ખાખે તમોને થોડુંક લખી જણાવવાની રજા
 લકીછું.

ગએઆ પતરમાં લખવા પરમાંલો અમેરીકામાં
 ઇઊરોપીઓનોની વસતી થવા પછે, ફેરલાંક વરસ યુ
 જરવા ખાદ સન ૧૭૫૬ નાં વરસમાં એ લડાઈ ઊ
 ઠી હતી. તેનો સખખ એ હતો કે, અમેરીકાનાં ઊત
 ર ભાગમાં અંગરેજોની ઊહાલો વસતી થઈ હતી, અને
 તેઓએ ઘણીક જમીન પોતાને સવાધીન કરી લીધી હ
 તી, તેથી પ્રેચ લોકો, જેઓએ ફનેલામાં પોતાનું સં
 ઊસથાન કરીછી હું, તેઓએ તેમનાં હુથમાંથી ફેર
 લીક જગા છીનવી લેવાની ફોશ ઠીધી. એમાંથી
 એ બે ઠોલા વચે ઝગઠો કીડીઓ, અને તેમાંથી અંતે
 એક યુનખાર લડાઈ ઊલી થઈ. એ લડાઈમાં અંગ
 રેજોની તરફથી બેનરલ ઊલ્ક નામનો એક ઘણોજ
 ખાહુદર સરદાર હો, જેણે પોતાની અંચલાઈ અને
 ખાહુદરોથી મોટી લડાઈ કરી, પ્રેચોને હરાવી, તેમ
 નાં હુથમાંથી કીડીએક અને ફનેલા ખંને છીનવી
 લીધાં, જે આજ શુધી ખરીડીઓને તાંબે છે. નેકે એ
 લડાઈમાં બેનરલ ઊલ્કની પ્રતેહ થઈ ખરી, પણ તે
 ખાખડને એક ગોલી લાગાથી તે તીચાંજ મરણ પાં
 નીઓ હતા. એ લડાઈમાં ખંને તરફ ઘણીક ખરાખી
 થઈ હતી, અને તેમાં અંગરેજો કરતાં પ્રેચો ઘણા
 મારીઆ ગએઆ હતા. એ પરમાંલો થોડા વખત
 માં એ લડાઈનો છેલો આવીઓ, અને સંઘલી સમા
 ધાંની થઈ.

હવે એ ખાખડને પડતી મેલી અમેરીકનો સવ
 તંતર કેમ થએઆ, તે ખાખદ ઊપર તમારું ધેઆંન
 ખેંચવા માણું. આગલ લખવા પરમાંલો તમોને ઇ
 આદ હો કે પરથમમાં અંગરેજો અમેરીકાનાં ઊત
 ર ભાગમાં આવીને વસીઆ, તેથી તેઓ ઇંગલંડનાં
 રાજની પરજા ગણાતા હતાં. પણ પાછલથી જેમ
 જેમ વસતી વધતી ગઈ, તેમ તેમ ઇંગલંડ તે ઊપર
 વધારે ધીઆંન આપવા લાગું, અને છેલે સઘલા અમે
 રીકનોએ ઇંગલંડને પોતાની સરકાર ખાહાલ રાખી

તેને માન આપવા તથા તામે રેહવા લાગા. એ પર
 માંલો ઇંગલંડ તે લોકો ઊપર પોતાનો અમલ પુરનો
 બેકેલો નોઈ, અને તેમને નખલા તથા લગાર અનસમ
 જી માની, ફેરલીક વાતે કર વીગરેનાં ઊાનમી દાખ
 વા માંડીઆ. એ દખાન, તે વખતનાં હુશીઆર અને
 ને ફેલવણી પાંચેલા અમેરીકનોથી ન ખમાવાથી, તેનો
 અટકાવ કરવાને તેઓએ ઇંગલંડનાં સતાવાલાઓને
 ઘણીક અરજો કીધી, તથા સમજાવીઆ. અલખતે તે
 ઊો સઘલા ઇંગલંડથી આવીને વચેલા, અને બને
 અંગરેજોનાંજ ખયાં, તેથી ઇંગલંડને પોતાનું વતન
 સમજી તેને ઘણું આહતા હતા, અને તેથી ઇંગલં
 ડની સરકારને પોતાની સરકાર કરી ગણતા હતા, તેથી
 તેઓ તે અમલ તલે સુખથી રેહવાને ઘણુંજ આનુર
 હતા. પણ તે વેલાએ ઇંગલંડનાં સતાવાલાઓએ તે
 મને જરાએ ગણકારીઆ નહી, અને તેમની અરજો
 ઊપર યુદ્ધ ધીઆંન આપીજી નહી. અંતે એક બ
 તનો કર, તેમની મરજી ઊપરાંત તેમનાં ઊપર જખ
 રીથી અંગરેજોએ નાખીઓ; જેથી તેમનો યુસો ધ
 ઊણ ઊસકારાએઓ, અને તેથી ઇંગલંડના અમલ
 ને પોતા ઊપરથી કાહાડી નાખવાને તેઓએ દઘવ
 કીધો.

એ થડાવ પરમાંલો સઘલા અમેરીકનોએ એક
 સંપ થઈ, એક મતથી ફેરલાંક કાખેલ પુરોનો સુંદ્રો કા
 હાડી શીલાડેલશીઆ નામનાં શેહરમાં મોકલીઆ. છ
 આં તેઓએ એક મંડલી થઈ. અમેરીકાનો રાજકો
 રોખાર પોતાને સવાધીન લઈ તા ૪ થી જુલાઈ
 ૧૭૭૬ ને દીને ગોલી રીતે જણાવીજી કે, આંએ દ
 શના લોકોએ આજથી ખરીડીઓનો અમલ પોતાને
 માથેથી કાહાડી નાખીઓ છે, અને તેઓ સવતંતર થ
 એઆ છે, તથા હુચેશવેર તેમજ રેહેવાના.

એ વાતની ખખર છઆરે ખરીડીશ સતાવાલા
 ઊને પડી, તીઆરે તેઓ તેમનાખર ઘણા કચેલચ
 એઆ, અને તેમની સાથે લડાઈ કરી તેમને પાછ તા
 બે કરવાનો થડાવ કીધો. અમેરીકનો પણ પોત પોને
 હુશીઆર લઈ, પોતાનું હુંગ્રપણ, જે માંખમથી તે પર
 પકશી અને છવજોતને પણ વાહાણું હાએ છે, તેનો
 ખચાવને મટે લડવાને તઈઆર થએઆ, અને એ પર
 માંલો એક મોટી લડાઈનું ખી રોપાઈજી. અંતે એ
 બે પરજા વચે મેહેલ વેહેલી લડાઈ તા ૧૯ મી એ

પરીલ ૧૭૭૫ ને દીને શરૂ થઈ. તે એવી રીતે કે—
 જ્યારે અમેરીકનોએ છુટાપણું પકડવાની જેવી ખ
 ખર ઇંગલંડનાં સત્તાવાલાઓને પકડી, તેવુંજ તેમને
 અટકાવ કરવાને, તથા આગલ વધતાં સંભાલવાને તે
 એએ તરત એક લશકરને ઈંગલંડ ખાતેથી રવા
 નાં દીધું, જે ખોસ્ટન નામનાં શેઠરમાં આવીને પ
 ડીઊં. અહીં આવીઆ પછે તે લશકરનાં વડાને એ
 વી ખખર પકડી કે, ખોસ્ટનથી ૧૬ માઈલને અંતરે
 કોનકોરડ નામની જગા આવેલી છે, ત્યાં અમેરીક
 નોએ તોપ, ઘાડગોલા વગેરે ઘણાક લઘાઈનાં સરંજામ
 રાખેલા છે, તેથી પરથમમાં તેનો નાશ કરી નાખવા
 ને, તેણે કોનકોરડ સીપાઈઓને એક અમલદારનાં સ
 વાધીનમાં આપી ત્યાં મોકલીઆ. કોનકોરડ જતાં
 વચે લેકસ્ટોન નામનો એક કક્ષણ આવે છે, જ્યાં
 તે લશકર જઈ પોહોંચતાંજ ત્યાંના લોકો ગભરાટ
 માં પડી ગયેઆ, અને સઘલા ઘરમાંથી નીકલી દે
 વલની આસપાસ એકઠા થઈને ઊભા. તેમને એ
 ધરમાંજે જમાવ થયેલા જોઈ ખરીટીશ લશક
 રનો એક મેજર પીટ ફેન નામનો અમલદાર તેમ
 ની ઊપર ધસીને ગયેઆ, અને ખુમ પાડીને ખોલી
 આ, “જો ખલવાખોરો, એકદમ અહીંથી જાઓ.”
 એટલું ખોલતાંજ તેની સાથે જે લશકરનાં માણસોં હ
 તાં તેઓએ તેમનાં ઊપર ગોલીઓ ફેંકી જેથી કેટ
 લાક જન મારીઆ ગયેઆ. આ મામલો જોઈ તે અ
 મેરીકનો ઘણાજ ચીરડાઈ ગયેઆ, અને તરત પોતાનાં
 ઘર તરફ દોડી જઈ, જેનાં હાથમાં જે આવીઊં તે, ખુંદક,
 પીસ્ટોલ, વગેરે હથિયારો લઈ પેલા ખરીટીશ લશકર ઊ
 પર હુમલો કરીઆ, અને તે એવી ખાહુદુરી અને હી
 મતથી કે, ખરીટીશોને એકદમ ત્યાંથી નાહાસવું પડી
 ઊં. જેમ જેમ તે લશકર નાહાસવું ગઈઊં તેમ તે
 મ પેલા અમેરીકનો તેમની પુઠે દોડતા ગયેઆ અને
 એમ કરતાં ઘણીક ઝડપથી તે લશકર પાહું ખોસ્ટ
 નમાં લાખલ થઈ ગઈઊં. એ પરમાણે એ લઘાઈ
 ની શરૂઆત થઈ, અને એમરથી અમેરીકનો ઊસકે
 રાઈ, હાથમાં હથિયાર લઈ, પોતાના દેશના પીઆર
 ને ખાતર, પોતાના ઘરખાર, અને વાહલાં ખયાં, સ્ત્રી
 તથા મા ખાપ હોડી, લડાઈ કરવાને. નીકલીઆ. પે
 હુલી લડાઈ ખેંકર સહીલ નામની ટેકડી ઊપર થઈ,
 જે અમેરીકનોનો સરનજામ ખુટી જવાથી ખરીટીશ

લશકરના હાથમાં આવી ખરી, પણ પરથમમાં તેઓ
 એ જખરો માર ખાધા.
 એ પછે એક ગમથી ઈંગલંડની સરકારે એક
 મોટા પાએઆપર લઘાઈ ચલાવવાને ઈંગલંડથી જમીન
 ની તથા દરીઆઈ મોટી શેએ મોકલી, અને ખીજગમ
 થી તેમને ખરોખર જવાખ દવાને અમેરીકનોએ સઘલી
 તઈઆરી કીધી, અને પોતાને માથે એક જોરજ વા
 શીંગટન નામનાં સખશને સરદાર બનાવીઆ, જેની
 કોશેશ અને ચંચલાઈથી અંતે તેઓ અંગરેજો ઊપર
 શાવીઆ, અને છુટા થયેઆ. એ નામીયા સરદાર
 વાર્સીંગટનને હુગુ અમેરીકનો ઘણા ચાહે છે, અને તે
 ને પોતાનો છુટકો કરનાર ગણે છે. એ લોકોએ એ
 નામીયા સરદારની ઈઆદગારી કાએમ રાખવાને તેને
 નામનું એક શેઠર વસાવીઊં છે, જે વાર્સીંગટનને ના
 મે આલખાએ છે, અને જે આજે અમેરીકનાં ઈગીના
 ઇટેડ સટેટ્સની રાજધાનીનું શેઠર છે. જેનરલ વા
 ર્સીંગટને લશકરની સરદારી લીધા ખાદ, ખરીટીશો સા
 થે આમન સામન લઘાઈ ચાલવા લાગી, જેમાં પરથ
 મમાં ખને સરખા ઊતરવા ખાદ પાછલથી ખરીટીશો
 ની હાર થતી ચાલી, અને અમેરીકનો શવતા ગયે
 આ. છેલે, એવું ખનીઊં કે, ખરીટીશ જેનરલ લાર
 ડ કારનવાલીસને પોતાનાં લશકર સહીત જેનરલ
 વાર્સીંગટનને તાથે થવું પડીઊં, અને ખરીટીશ સરકાર
 એ અમેરીકનોને પાછા પોતાનાં તાખામાં લેવાની આ
 સા હોડી. અંતે કેટલાક વખત અને લાંજગડ પછે
 ખરીટીશ સરકારે અમેરીકનો સાથે સુલહ કરી, અને
 તેમને સવતંતર પરજા તરીકે કબુલ રાખી; પોતાનો
 અમલ તેમનાં ઊપરથી કાહુડી નાખીઆ. જે ઘ
 હાડે તેઓ એ પરમાણે સવતંતર થયેઆ તે ઘહાડને
 અમેરીકનો મોટા તેહવારના સરખો ગણી દર વરસે
 મોટી ધાંમધુમ કરે છે, અને મોજ મળાહમાં દીવસ
 ગુજારે છે.
 એ પરમાણે અમેરીકનોએ, ખરીટીશોનાં અ
 મલમાંથી છુટા થયેઆ ખાદ, પોતા ઊપર કોઈ પણ
 રાજની સત્તા ખેસાડવાને દરસત ન જોતાં, પોતેજ રા
 જ ચલાવવાનો યઘવ કીધો. એ યઘવ પરમાણે તે
 એએ, પોતાના બધાં સંસધાનો એકઠાં મેલવી તેવું
 નામ “ઈગીનાઈટેડ સટેટ્સ,” એટલે “જોડાયેલાં સંસ
 ધાનો,” એવું આપીઊં, અને તેની રાજધાની શેઠરમાં

દરેક ગામ તથા શેઠરથી અરેકા કાખેલ માણસને મોકલવી એક મોટી શલા ઊભી કીધી, તેનું નામ "કાનગરેસ" આપીઠી. એ કાનગરેસને મથિ એક "પરેસીડંટ," ઈઆને વડો થકાવીઆ, અને તેમના હાથમાં આખા દેશનો રાજકારોખાર સાંપ્રીઆ. એ રીતે આજસુધી અમેરીકાનું રાજ ચાલે છે. 'પરેસીડંટ' રાખના જેટલો અખતીઆર ધરાવે છે, અને તે કાનગરેસની સલાહ લઈ કામ કરે છે. એ કાનગરેસમાં ઘણાક માણસો હાજર છે, જેઓ ખધા વરસમાં એકવાર એકઠા મલી દેશને લગતા કાએદા ખાધે છે. તેમનો પરેસીડંટ દર ચાર વરસે બદલાય છે, અને મઘલા લો કીની પસંદગીથી ખીજો નવો થકાવવામાં આવે છે. એ પરબ અને તેનું દરેક આદમી આજે પુરવું સવ તંતરપણ ભોગવે છે. તેઓજ લશકર અને તેઓજ પરબ છે. જીઆરે આવી પડે છે તીઆરે તેઓ સઘલા, પોતાનો ધંધો છોડી, હાથમાં હાથીઆર લઈ ડવાને નીકલે છે, અને જીઆરે સઘલું મટી જાય છે તીઆરે હાથીઆરે ઠીઆં મેલી પોતપોતાને ધંધે વલગે છે. એવી પરબ ઘણી સુખી ગણાય છે, અને અમેરીકાનો તેમજ પોતા વીરો માને છે. એ દેશમાં ઘણા મોટી લડાઈ ચાલે છે તેનું સેવટ નજદીક આવીઠી છે તેતા તમે સારીરેઠે જાણો છો માટે હાલમાં આ પતર અર્હાજ ખંધ કરું છું. હું આસા રાખું છું કે આ પતરની બાબદ તમોને ઘણી પસંદ પડતી અને ઊપી ઓગી લાગશે.

હું છું તમારો,
વાહાલો ભાઈ.

સ્રીની પુખ્તશુરતી.

પુખ્તશુરતી, એ માણસ નાત ઊપર થએલી કુદરતની મોટી બખશેષ છે. પુખ્તશુરતી સી અને પુરુષ એ બંનેમાં હાજર છે, તેમાં સ્રીની પુખ્તશુરતીની ઘણીજ જરૂર છે. પુખ્તશુરત સી એ દરેક કુમારા પુરુષને સુરીઅ છે, અને પરણેલાનો સંદર છે. સ્રીની પુખ્તશુરતીએ કુનીઆની ઊપર મોટા શેરશરો કરીઆ છે, અને મોટા બનાવોને જનમ આપીઆ છે. સ્રીની પુખ્તશુરતીએ મગરૂષ શાહનશાહોનાં તાજ ઊતારવીઆં છે, અને યુવા પેહેલવાંનેની તલવાર છોડાવી

છે. સ્રીની પુખ્તશુરતીએ પથર જેવાં ધીલને નરમ મીણ સરખાં કરીઆં છે, અને પાહાક જેવા તનને સુકી કાઠી બનાવી છે. ટેસો નામનો નામીઓ ગરંધ કરતા લખે છે કે, "પુખ્તશુરતી અને નખરાં, એ સ્રીનાં મુખીઅ હાથીઆર, અને મુખીઅ અખતીઆર છે." એ રીતે આજેનો નામનો ગરંધ કરતા લખે છે કે, "જીઆરે પુરુષનો ઊપાચે પુરૂ છે, અને તેનું દરેક હાથીઆર નકામું થાય છે, તીઆં સ્રી પોતાની પુખ્તશુરતીથી શકવી જાય છે, અને બધાની વતી તે રૂતે મેલવે છે." નામીઓ કવી હામર ટરાએની લડાઈનું વરણન લખતાં કહે છે કે, "જીઆરે ટરાએનાં કીલાની ઊપર હેલન આવીને ઊભી, તીઆરે તેની પુખ્તશુરતી જોઈયુરા પેહેલવાંનો અને પરાએમનાં છુદાઓ વટીક તેને તાખે ઘઈ પડી આ હતા." એજ નામીઓ કવી એજ અચરતી ઊપજવનાર પુખ્તશુરત સ્રી વીરો લખે છે કે, જીઆરે જેનલીઅ સ મોટી શેજ લઈને હેલનને સળ કરવા આવીઓ હતા, તીઆરે હેલનનું મોડું જોતાંજ તેનાં હાથ થરથર કાંપીઆ, અને તેની તલવાર તેનાં પગ આગલ પડી. લેલીની પુખ્તશુરતીને માટે મજબુતે પોતાની જાંઘની કુલ મેલવી, અને શીરીનની પુખ્તશુરતીને માટે ખીઆરો શરાહદ પથર શેડી શેડીને મરી ગયે ઓ. એવું સ્રીની પુખ્તશુરતીનું ખલ છે. સ્રીની પુખ્તશુરતીને માટે, કુનીઆની રૂઆતથી તે આજ થકી મોટી લડાઈઓ થતી આવી છે, અને મોટી કતલો ચાલી છે. હાંકુસયાન સરખો સરવોતપતી વાલો દેશ ઘણાખરો સ્રીની પુખ્તશુરતીની બાબદમાં મરાઈ પાએઆ માલ થયેઓ છે, અને તેજ પરમાણે કુનીઆનાં બોજ દેશોની પકતીએ તેમાં મુખીઅ ભાગ લીધો છે. સ્રીનો પુખ્તશુરતી એ કવીની કલમનો, અને ચીતારાની પીછીનો મુખીઅ સીનગાર છે. જે કવીની કવીતામાં સ્રીની પુખ્તશુરતીનું વરણન નહીં, અથવા ખામી લરેહું, અને જે ચીતારાનાં ચીતારમાં સ્રીની પુખ્તશુરતી નહી, તે કવીતા અને ચીતાર મીઠાં વખરનાં ખોરાકનાં સરખાં શીકાં અને ખેસવાદ છે. તેને જીવા નોતો શું પણ વખતે છુદાઓ પણ વાંચવાને તથા જીવાને આનાકાની કરે છે, અને કંસલો ખાય છે.

એ ઊપરથી જણાય છે કે, સ્રીની પુખ્તશુરતીનું ખલ કિયું મોડું છે; પણ તે પુખ્તશુરતી સામાં છે, જે માટે એરહું ખબું થાય છે? ખચીત તે જોઈ આ

પણને અચરતી પેદા થાય છે: પ્રુખશુરતી, કોઈની આંખમાં, કોઈની નાખમાં, કોઈની હાથમાં, કોઈની ગાલમાં, કોઈની ભરમમાં અને કોઈની ખાલનાં જીલ્લમાં: હા ! આવી નાની ચીજો, ખુદા અને જવાન, કાચર અને શુરા, પાદશાહ અને ફરીર એઓ ઊપર ફવી અબજોખી ભરેલી અસર કરે છે ! એક થુરો પેહેલવાન, રણનાં મેદાનમાં સેંકડો સવારોનાં માથાં કાપી, અથવા એક ખીઆખાન જંગલમાં કંઈક વાઘ અને સીંહનાં જીવર વીંધી, લોહીથી ભરેલી સમગ્ર હેર લઈ છેડાએલા સીંહની માથેક ઝપાસા ખંધ આવે, અને એક સ્ત્રીની આંખ; નાખ કે મુઠીભર ખાલ જોઈ હોયકરો, દેવાનો અને જેવકુશ ખની જઈ પોતાની તલવાર ફેંકી હાથ જોડી તેને શરણ થાયે, એ કેવું ન વાઈ જેવું તેમજ શરમ ભરેલું લાગે છે ! પણ કુદરત પોતાનું કામ ધારા પરમાંલું કરી જાયે છે, અને જીઆવેર માણસ જાતનાં ચલણ વલણની લગામ તેના સવાધીનમાં છે, તીઆવેર તેના નીઅત્રો ટુટનાર નથી.

હા ! આવી જે પ્રુખ શુરતી, જે સ્ત્રીમાં હોયે, તે ફવી ભાએગસાલી કહેવાયે ! તેને કેટલું માન મલે, અને તેને કેવું મગરૂખ રેહેલું જોઈએ ! પણ એમ જોલવા અથવા સમજવાની આગમય વીચાર કરવેા ધરે છે કે, એ પ્રુખશુરતી કીઆવેર રેહેશે ? અશ્રોશ ! અહીંઆં સઘલું માન જતું રહે છે, અહીંઆં સઘલી મજરૂખી ઊતરી જાયે છે. ખામદાદ પોતાની સઘલી પ્રુખી સાથે નીકલી અસત થાયે છે, અને તેની પાછલ કકકતો ખપેર પડે છે; સમીસાંજ પોતાની સઘલી પ્રુખશુરતી સાથે થોડા વખતમાં ગુમ થાયે છે, અને તેની પાછલ કીલ સરખું અંધારું આવે છે, વસંત પોતાના લીલા મનેતરંજક અને મધમઘાત ભરેલા પોસાક સાથે દેખાવ ઈઈ થોડા ઘણાકમાં ગુમ થાયે છે, અને તેની પાછલ પાંનખર રૂત આવે છે; પણ તે સઘલું વીતે છે, અને તેની પાછલ ગએલું પાછું આવે છે. રાત વીતી કે પાછી ખામદાદ થાયે છે, ખપેર વીતી કે પાછી સાંજ થાયે છે, અને પાનખર વીતી કે વસંત આવે છે, પણ અશ્રોશ ! સ્ત્રીની પ્રુખશુરતી, જે સમી સાંજના વાદલનાં રંગની મીસાલે, અને આકાશમાં થતી મેઘધનુંપીઅ, એટલે વરસાદની કમાણની મીસાલે એકદમ ખીલી નીકલી, થોડા વખતમાં પાછી જાયે છે; તે કદી ફરીને આવતી નથી. પછે જે સમકા

ક ભરેલી શુલાખી રંગની સપાઈદાર ચાંમડી, જેણે કંઈક જવંતોનાં લોહીને ખાલી તેમની શીકી કરી નાખી હતી, તે હવે કરમાએલા કેવડાનાં રંગ સરખી થઈ કરચલી વલી જાયે છે; જે કમાનદાર ભવાં, જેણે ભલા તીરનદાજતા હાથ ખુજાવી તીર ચુકાવીઆ હતા તે વાંકો શીકી આકાર પકડે છે, જે ખંજર સરખી અણીઆલી આંખ, જેણે હજારોનાં જીવરને વીંધી સઘ સઘતાં કરી મેલીઆં હતાં, તે અંદર ખેસી જઈ આંખી પડી જાયે છે. ટુકામાં જે પ્રુખશુરત મોડાંએ સુરો અ અને ચંદરને શરમમાં નાખેલા, અને જે હજી રો ખીલતા શુલાખી રંગના મુખડાનાં જવાનોની વાંદરાના જેવી સુરત ખનાવેલી, તેજ પોતે હવે વાંદરા જેવુ ખની એક ખુણે ખેસે છે, અને તેની ઊપર ગુશ તો દીવો હશે છે !

એવી પ્રુખશુરતીની પાએદારી છે: માટે જે સ્ત્રી એ પ્રુખશુરતી ઊપર મગરૂખ હોયે, અને જે પુરૂખો તેમની પ્રુખશુરતીને માટે દીવાના ખનીઆ હોયે, તે ખંનેએ તેનું આ આકેખતનુ પરોણામ પ્રુખ ધેઆનમાં રાખવું, અને પછે આગલ ચાલવું. સીંહ પોતાની જીવાનીમાં અથવા મસતાની જ્ઞાનમાં, જંગલ માંહેલાં હાથીથી તે સસલાં થુધી પરાણીને ધુભાવે છે અને જેરક રે છે, પણ જીઆરે તેના પગમાં કાંટો લાગાથી, કે ખુદા પાએ નખલા કરી નાખીઆથી, જીઆરે જમીનપર પડે છે, તીઆરે પ્રગથ તેનાં ડોલા શેલી ખાઈ તેને અંધ લો ખનાવે છે.

સાધારણ સમજ-ગરમી.

ભાગ ૭ મો.

દીવા વીશે.

દીવો કીપરેલ, દીવેલ, વજેરે તેલથી, તથા મીણખતીથી ખલે છે. દીવો ગેઆસથી પણ ખલે છે. હરેક વાસણમાં તેલ રેડી, અથવા મીણને ખતીના આકારમાં ખાંધી તેમાં રૂની જોત ચેલે છે, અને પંછે તેને સલગાવે છે, એટલે દીવો ખલે છે; તેના સખખ એ છે કે, પરથમ રૂની જોતની મારફતે, એક જાતનું અકરશણ જેને “કેશાકરશણ” કહે છે, તેની મદદથી તેલ તથા મીણલેલું મીણ ઊપર ચડુડે છે, અને પછે તેને ગરમી

દામણ કેરલે દરબો પાણી છે, તે હમારી તકરાંર ઊપરથી નહીં પણ ખુદ નામે, અને તે ખોલતાં ઊતપન થતી શીશી ઊપરથી જ પાંજનારોએ નોઈ લીધું છે.

એજ પરમાણુ, જેમ સીચોનાં નામે હીંદુ નામે સાથે લેવાએલાં છે, તેમજ પુરપોનાં નામે પણ લેવાએલાં છે, અને તેમાંનાં ઘણાક કાનુને કથોર અને ખેસપાદ લાગે છે. આપણાં સરપોના જે હાલ નામે ચાલે છે, તેમાં આપણા ચોતાનાનો નામે ખાદ કરતાં નીચે લખેલાં હીંદુઓનાં સાથે વેપરાએ છે.

હીંદુઓ ઊપરથી રાખેલાં નામ.

- કુવરજી. કોકાજી. કાંહાંનજી. બાપુજી. ધાંધીભાઈ. યેલાભાઈ. ચાંનજીભાઈ. ડોશાભાઈ. ધનજીભાઈ. નાનાભાઈ. કુકીરજી. ભીમજીભાઈ. માણિકજી. રાનજી. લીમજી. રતનજી. વીકાજી. હીરાજી. હીરજી.
- સોહાભાઈ. મોહાભાઈ. દાંભાઈ. દાંભાઈ. જિલવલભાઈ. લીખાઈ. પદમજી. કોઈઆજી. મોદાભાઈ. શુભાઈ. ઉકરજી. ભોભાઈ. બનાજી.

એરલાં નામોને પારસીઓ સાંધી કાણડી નાખવાને હોયે બલામણી કરીએ છે અને તે સખખ ખોલી રીતે, ગજોઆ આંકમાં સીઓનાં નામોની ખાખદમાં જણાવેલા છે; તેથી તેનું તેજ પ્રરીને આએ આંકમાં લખવું દરસત લાગવું મથી. પારસીઓમાં હીંદુઓનાં નામે લેવાએ આંધી જે વાતનો ગુણવારો સીઓની ખાખદમાં ઊઠે છે; તેજ વાતનો ખાલકે તેથી વધારે પુરપોની ખાખદમાં ઊઠે છે, માટે તે અવશીઅ કારીને ખદલવાંજ નોઈએ છે. તેવી નીચે કાણડી નાખી તેને ખદલે ફેલાં દાખલ કરવાં નોઈએ તેની એક રીપ નીચે આપીએ છઈએ, જે એક હાંપારા સઘલા હમનતીઓને પસંદ પડશે. એરજીવનની પણ તે ની

ચો ઘણાંજ માણલાં, લાગશે, કેમકે તે આપણાં ચોતાનાં છે; અને તે એકવાર મોટી જાહેજવાલી સાથે ઈરાન સરખીને, જે આપણુ સરવેથી પીઆઈ વતન, અને જેની જીવદાઈથી હુરકે પારસીઓ, ગુમખાર થવું નોઈએ; અને જેની ઈઆદગારીની રીતીબાર તક પણ જતી બિલવી ન નોઈએ, તે ઊપર લેવાતાં હતાં નામે, એ ગુમ ખચોલી, અથવા ખોવાએલી વસતુની ઈઆદગારી આપી, તેને લગતી પુશી અથવા ગમી, તે પોપ અથવા અધીરાઈ, જુરો અથવા નીરંત, ઊલટ અથવા આલખ ઊતપન કરવાની પુરસી શકતી ધરાવે છે. પારસીઓમાં ઘણીખરી વાર ચોતાનાં લાણલાં માએ આપ, કે ખિનના આ દુનીઆમાંથી, રસત થવા ખાદ તેમની ઈઆદગારીને માટે, અથવા તેમનું નામ ઘરમાં કાએખ ખોલાતું રહે એવી મતલબથી ચોતાનાં છોકરા તથા છોકરીઓનાં નામ તેમાં લેવાંજ રાખે છે. તીઆરે શું આજે પારસીઓ ઈરાનને ચોતાનામાં (ખિમે ખાપનાં સરખું પીઆર નથી ગણતા? એ વતનને માટે તેમની ખાણકુર વધવાએ એ ચોતાના પીઆર પરાણુ તલ્યા છે તે શું પારસીઓ નથી જાણતા? શું કોઈખી પારસી, કોઈખી રીતે ઈરાનનું નામ ગુમ થવાને એક પલભારે પણ મનમાં ખુશી ખતાવે છે? હીંઆરે એવું કંઈજ નથી, તીઆરે શીને માટે તેઓ ચોતાનાં વતન નામે, જેથી તેમનાં જગરમાં રાત દાણડો ખતેની ઈઆદગારી રહે, અને જેની જાહેજવાલી ઈઆદ આવે, તે ચોતાનાં મીલી લખાલ કરશે? હોને ખચોત લુરોઓ છે કે પારસીઓ આમ મીલી કરશે, અને નો એમજ કીધું, એરલે એ નામો નહીં દાખલ કીધાં, તેખપ છે એરજીવ સમજવાનું સહીબી કે તેઓ ચોતાનાં વતનને તદન લુલાં ગજોઆ છે; તેઓ ચોતાના ઈરાન દર્શને ધીકારે છે અને તેઓ ચોતાની વધવાએને હરકા ગણે છે. એ નામેમાં જેની પાસે આવી નીશાની કરવામાં આવેલી છે, તે લાંબમાં આપણામાં વપરોએ છે.

- પારસીઓનાં કદીમ નામ
- * કુશવાદ. * કાઈઆ. * કુકોનાં. * કાઈરા. * કુરખાદ. * કામલીન. * કુરસીચંપ. * કાને. * કુખોધારી. * કાચરોદ. * કાનોઈ. * ખોધર.

સી દરપણ.

બાળ લગનનાં વીધન-
(લલિત છંદ.)

મુંબઈ ઠાપુના બહાર કોરે, મંદનવાડિની કાંપ ઉપરે,
પરખિયાત છે કાંપના કુઓ,
સરવથી જુનો નાખિઓ કુઓ.
દિપક પાસ તેની નજીકરે,
મ્યુનિસિપાળ ખાતાં તાણીનરે.
નિત રહેછ ત્યાં ખૂર સંનીના,
દિવસ વ્યાખ્યા ને વ્યાખિ રાત્રિને.
સરદ રૂતની એક રાત્રિએ,
અમલ બારનો મધ્ય રાત્રિએ;
અતિથ મોહુટો તે કુઓ થયો,
ધુમ રેઈને સાદ વ્યાવિયો.
સંતરી એક ને ત્યાં ઉભો હુતો,
પુરત દોડિયો કયા હૈ! ભાલતો;
બધ જુએછ તે એક માનવી,
તકડવું દીકું નમ માછલી.
પુરત દોડિયો તેજ રે ઘડી,
ખબર લેજુમાં સર્વને કરી.
સમજિ કેટલાએક બહાર,
નિકલિ વ્યાવિયા તર્ત બાહર;
ઝટઝટે કુલા માહિ ઉતરયા,
ઉંચકિ લોથને બહાર નીસરયા,
પણ યઈ હતી વેળ તે ઘણો.
મરણ પામિ હતી અભાગણી.
ખબર દોડિને તેજ રે ઘડી,
પુલિસના નમાદારને કરી;
તરત તે નમાદાર વ્યાવિયો,
ત્રણ સિપાઈને સાથ લાવિયો.
અસ્તક તેમને લોથને કરી /
હુતિજ પારસી બતની સી.
પછિ સવારની ખૂરતો પડી,
ખબર ગામનાં લોકમાં પડી;
પડિ કુઓ ફલાણાની દીકરી,
ગરિબ નારિ મૂએલિ નીસરી.
ગરિબ બાપડી માત તે સુની,
રડતિ કૂટતી બહાવરિ બની,
અતિથ જ્વેરથી બૂમ પાડતી,
નિકલિ વાટમાં છાતિ કૂટતી.

- * મોદાવદ.
 * મોદાખખશ.
 * ખુદારામ.
 * મોદાદાદ.
 * ખુદામુરાદ.
 * મુરશ નદે.
 * શુશતાસપ.
 * ગોદરેજ.
 * ગીવ.
 * ઘશતેહેમ.
 * જાહુંગીર.
 * જાહુંખખશ.
 * જમશેદ.
 * જુમરદ.
 * જમશાપ.
 * જાલ.
 * જંદાર.
 * જોરાખ.
 * જાંખખશ.
 * તેહેમુર.
 * તેહેમુરશ.
 * તેહેમતન..
 * તુશ.
 * તીર નદાબ.
 * તેહેમાશાપ.
 * દીનીઆર.
 * દારા.
 * દારાખ—દારાખ.
 * દીનશાહ.
 * નવરોજ.
 * નોશર—નોશર.
 * નોશીરવાંન.
 * નરીમાન.
 * નીમાદાર.
 * નામદાર.
 * નોશર.
 * પેશોતન.
 * પાહાલવંન.
 * પોલાહદુર.
 * ફીરોજ.
 * ફરેકન.
 * ફરેખજી.
 * ફરેખખ.
 * ફરામરજ.
 * ફોલાદ.
 * બામરદ.
 * બેહરામ.
 * બેહમંન.
 * બામાશ.
- * ખીજાંન.
 * બરજી—(બરજીર.)
 * બાઅંદાર.
 * બેહુરુજ.
 * બાહાદોર.
 * માહીઆર.
 * મોમગાર.
 * મેહુરખાંન—મેહુરવાંન.
 * મીનોબેહુર.
 * માવદાદ.
 * મરજખાંન.
 * મેહુરનોશ.
 * મેહુરાખ.
 * મ્યાદર.
 * અશકુંદીઆર.
 * અદારબાદ.
 * અરદશીર.
 * એનદનરદ.
 * એનદીઆર.
 * એરમ.
 * અદલ—(એદલ).
 * ધ્યાદગાર.
 * રાજ.
 * રૂશતમ.
 * રાહામ.
 * રસીદ.
 * લોહારાસપ.
 * લકવ.
 * વકુદાર.
 * વનનરોગ.
 * વજુઆદ.
 * શીઆવખશ.
 * શુરખાખ.
 * શામ.
 * શલાંમત.
 * શોહારાખ.
 * શાહાપુર.
 * શનદલ.
 * શાશાન.
 * શેહુરીઆર.
 * શેહુમરદ.
 * શાહાબાદ.
 * શરોશીઆર.
 * શાગુશ.
 * શીરમરદ.
 * હોરમજ.
 * હોરમનદીઆર.
 * હોશંગ.
 * હીમાઈન.

लक्ष करी कुम्भे छलि भापडी,
 निरपि लोथने कूटि छाटडी.
 ठकं नली सगां वाहलां ताखी,
 लिंड थध. सह लोकाणि धंखी.
 सरव निध ते लोथने भरे,
 सुभयि भोवतां त्रास त्रास रे.
 दश कलाकने अभले करी,
 सरव नूरि कारेनरे नरी.
 अंग तपासतां अिक पत्तर,
 ननर व्यावियो छति उपर;
 विटि इभावभां भांधियो हुतो,
 ननर न्नेरथी ताखियो हुतो,
 तरत छोटि कारेनरे विधो,
 कुलशियाकळे वांयवा दिधो.
 छभडि वांयवा भांडयुं पत्तर,
 दुःख लज्यू हुतं व्याभ अहरः—
 सरव पारसी लोकरे तमे,
 अरन भाहरी सांभलो तमे.
 छति हुं भाणकी वर्ष सातनी,
 अहुन वाडकी भात तातनी.
 वगन भाहसं अेहवे सभे,
 करि दिधां हुतां, भाण वेशभे.
 वरभि अेटली छभरे हुतो,
 शरिर पुष्ट ने भाण दीसतो.
 भुशि सहू धयां भात तातरे,
 अयर ना पडी देव वातरे.
 शिन धरो वणे मोठपद्यभां,
 निक्कलथे लुंडो कंठ काभभां.
 वहि गयां हुवे अेभ देभतां,
 वरस व्याहता भोव भोवतां.
 भिलि रहूि ज्जुवानि अतीपरे,
 वरस नखे ह्येमे पचीशरे.
 पख हुती नरा रजे शांवली,
 शरिर आंधभां हींगखी वली.
 नहिले हुती भील ज्योड मूलभां,
 नहिले हुती कशी भाभि इपभां.
 वर कडे भने लावति नधी,
 हिंगख शांवली शोभती नधी.
 कदि हुं राहुं अेने हुवे नही,
 भिनिन भापडी वापुं हुं सही.
 भशि गयो कही अेपुं लोकरे,
 थरख हुं थधं लारि शोभने.

सुभकुं ना ज्जुमे भाहरे कही,
 वृतरना दिमे भूभयि पही.
 नखुद सासुणी भूभरे करे,
 ज्जुवभ कारभां मूल उपरे,
 भरत तोवतो भारतो सुभो,
 हरंधडि कडे पुरनी कुभो.
 छुट भने भले गाभ लोकरनी,
 भिनिन भापडि वापुं इपनी.
 अंगर पुं भरे अ्यान रातभां,
 परखि वापुं भीनि सवारभां.
 हुंड हुंडाति हुं घेरभां करे,
 नखुदनां भिखु सूनती भर.
 दिवसभां थपुं नरेवरे करे,
 रननि सारितो सुधने रडे.
 करनी कथा कोखुने कहुं,
 परभ दुःखडां कयां लगों सहूं.
 वरस पांय शयि थपुं सहूयुं,
 दुःख कंधन ना कंभती थयुं.
 पछि अहुन थकि गधं भरी,
 विनति भातने भूभरे करी.
 नयि अभापुंरे दुःख मूलथी,
 छुटक भापुंरे भात तुलथी.
 करि कृपा हुवे मोकलो नही,
 अतिथ ड भछे सासरे सही.
 असयि पापिनां मूल छोडवो,
 कसधं हाथथी गाप छोडवो.
 छुट छेरा करो, भाहुरा तमे,
 अंगर ना करो, वाहडो गमे.
 करिश हुं हुवे व्यापघातरे,
 पछि भरे पुं रोधश भातरे.
 लव अली गयो शू कहुं हुवे,
 रंग हडी गयो शू रहुं हुवे.
 "अरर दीकरी" भोवि भातरे,
 "सभन व्यापखी कोखु नतरे !
 "करभ अेहपुं थाप केभरे,
 "शरभतो थपुी हाथ तेभरे.
 "लुंडुं सहू कडे नींदे लोकरे,
 "भशकरी करे भो उपररे.
 "सरव सासरां हाये अेहवां,
 "करभभां हुये थाय तेहवां.
 "सभनि ले हुवे डालि दीकरी,
 "कदि नधश तू अेभ वीभरी.

“ ઉલટિ ફેશવા થાશે તું ઘણી,
 “ મુખધિ એહવાં વેણને લાણી.
 “ પ્રભુ ઉપર તૂ રાખિ આસરે,
 “ પગ ઠરીને તૂ રેહ સાસરે.”
 મુખધિ સાંભલી માત જે વધી,
 થઈ નિરાસને કુસકે રડી.
 પછિન હું ગઈ પોછિ સાસરે,
 અતિય નોખિ હાએ નિસાસરે.
 જીલમમાં જઈ પાછિ રે પડી,
 કરમની અરે કાંણીને રડી.
 છુટક ના દીકો કોઈ રીતથી,
 *મદદ ના મલી કોઈ પાસથી.
 પછિ કશો ન સૂજ્યો ઉપાય રે,
 અદલથી કીધો આ ઉપાયે રે.
 ઉઠી હું એકલી કો ન જાગતે,
 મધ્યમ રાત્રિને ખાર વાગતે.
 ગઈ હું એકલી કાંધ ઉપર,
 રડતિ ખૂબને ખાતિ ચક્રર.
 ઈન્દર એકની લક્ષિત રે-કરી,
 પડિછ, હું કુને દુઃખની ભરી.
 શક ન લાવશો કોઈ ઉપર,
 પકડશો નહીં કોઈના કર.
 કિધુંછ મેંજ મારાજ હાથથી,
 પુરણ મર્જિ ને પુર કુખથી.
 પતર સાંભલી એક મતથી,
 સુરવ જૂરેશો મોલ્યા મૂખથી.
 “ મરણુછે થયું આપધાતથી,
 “ વરતણાં કુખે ને જીલમથી.”
 ઉંચકી લોથને કુંગરે ગયા,
 સહુ સગાં પડોશિ જમા થયા.
 મુખકું જોઈને મોલિ માતરે,
 “ અરર હાપ રે હાપ હાપ રે !
 “ વગર મોતથી મુઈ તું ખરે,
 “ અરર દીકરી દીકરી અરે
 “ મુખ ન જોયું તે સાસરાં વડે,
 “ અરર દીકરી દીકરી અરે.
 “ કુખ ખહુ દિયાં પાપણા વરે,
 “ અરર દીકરી દીકરી અરે.
 “ ગરિબ આપડિ દુખિ સાસરે,
 “ અરર દીકરી દીકરી અરે,
 “ ખહુ થઈ હતી દીન રાતરે,
 “ અરર દીકરી દીકરી અરે.

“ વર મુખ્યાતણો માર ખાંપરે,
 “ અરર દીકરી દીકરી અરે;
 “ મદદગાર નાં તારૂં કોઈરે,
 “ અરર દીકરી દીકરી અરે.
 “ જીલમ સાસુના કોણ જોયરે,
 “ અરર દીકરી દીકરી અરે,
 “ અધમ રાંડને સીક પોયરે.
 “ અરર દીકરી દીકરી અરે.
 “ અધમ રાંડને વીધિ ખંજરે,
 “ અરર દીકરી દીકરી અરે.
 “ ખતિ ખખો બધાં કુખને ખરે,
 “ અરર દીકરી દીકરી અરે,
 “ પછીન આખરે લાવી અંતરે,
 “ અરર દીકરી દીકરી અરે.
 “ દીકરી તૂજને સ્વર્ગ વાસરે,
 “ અરર દીકરી દીકરી અરે.
 “ જીલમગારને નદી વાસરે;
 “ અરર દીકરી દીકરી અરે.
 મુખથી એટલા મોલ મોલિને,
 ટલિ પડી નિએ ગમ આઈને.
 પછિન ધર્મની કીરિયા કરી,
 ગરિબ લોથને દોખને ધરી.
 ઘર ઘરે ગયાં સર્વ આપણા,
 તૂજદ સાસુને કંઈ પાપણા.
 ગયું ન કોઈનું કાંઈબી ખરે,
 કરમ માતનું કુંટીયું ખરે.
 રખડતી થઈ જોઈ વાહણું,
 *રહયું ન વાલિ કોઈ ખિચારનું.
 માલ લગનાં વિધન એ
 સમજે અતુર નર નાર,
 નાનાભાઈ સત શીખ કહે
 તમે એ દુરવિચાર.

દારાએસ પાદશાહાનું વાસણ

પાસેનાં પાનાપર જે મોટું ચીતર આપેલું છે,
 તે દારાએસ પાદશાહાનું વાસણ છે. એને દારાએસ
 વેળ કરી કહે છે. એ વાસણ દારાએસ પાદશાહાનું
 રાંધવાનું કે ખાવાનું ન હતું, પણ તે તેની કારકીરદી
 ની કેટલીક નીચાણીઓને માટે, એક શાલા તરીકે થ
 હોજ મુંદર રીને વાનાવેલું હતું. એ વાસણની બી
 પર તરેહવાર ચીતારો પાડેલા છે, જેમાના દરેકની જી

शिवम बाबाबाबाबाबाबाबा

હી ગુદી નતનખ છે એ વાતણુ ઘણુ જ નુદર મા
 ડીનુ બનાવેલુ છે, અને તે ઊપરના ચીતારો ઘણુ
 જ વખાણવા લોગ છે એ વાતણુ ઘણુ જ આગ
 વા વખતનુ છે, અને તે ઊપરથી અનનના વખત
 ના લોકોની ગરીબી તથા ઘાગણે પાદગાણીની કાર
 ધીરદીને કૃપાને જોનારો થાએ છે અનનના વખતમા
 ડાબની માફક નીકળે પેરો ચોપાનીઆ કે ચોપડી
 ચોતો શેલાનો ન હોવાથી પાદગાણા અને ખીબજો,
 જે કાઈ ધીરતી ભરીઆ તથા ઈયાદ રાખવા લોગ
 કાચો ક્રતા, તે સમયાને એવા વાતણુપર, પથરોપર,
 પાણીપર તરેહવાર આમગમા કોતરી ચેવતા એ
 વા કોતરેલા લેખો આજશુધી ઘણાક મની આવીઆ
 છે, જે ઊપરથી રાચીનકાનની તવારીખ ઊપર વણુ
 જ અનનનુ થઈએ છે અને થતુ બજો છે એ વાતણુ
 ગરીબ દેશમાથી કની નાનની જગાથી ચાર માઈન
 ને ત્રાવતે જે નાગ પારેવી કનીક ઈમાનોના ખે
 હર પડેના છે, અને જીઆ હેનીમાલે રોમન લોકો
 ઊપર પેહેલી ક્ષેત્ર જેની હતી તીઆથી જોડતા જ
 મીનમાથી મની આવીજી છે એ વાતણુની હોડ ઊ
 પર એક ડારમા અને વચવા ભાગ ઊપર તરણુ હા
 રમા ચીતારો પાડેના છે, તેની મનનખ નીચે પરમા
 હો છે —

પરમમ એની હોડ ઊપર ગરીબ અને એને
 એન લોકો વચે થએલી લડાઈ ખતાવવામા આવેવી છે
 અને તે ગીવાએ ધરમને લગતા કૃપાક ચીતારો છે
 તીઆર પછે તેની નીચેથી જે તરણુ ડારમા ચીતારો
 છે, તેમાના પેહેલામા એવી મતલબના છે કે, બાણુ એ
 ગીઆખડ એક શુદર સીના રૂપમા મગીસને લડાઈની
 કમ ધવની મમાનો મારે આપે છે, ગરીબ જઈને
 (મીનગવા) લડાઈની દેવી અને (જીવીર) પુરુષથી
 અને આકાળનો જોદાની વચે ખેરે છે, જ મારે જીકી
 પીટર તેને પાખવાલા આકાળમા ક્ષેત્ર આપે છે અને લ
 ડાઈનુ ખુશા રી ભરેનુ સેવત જણાવે છે તેની પાછન
 (ગીવા) હુનરનો જોદા એક હસ અને (કાચેના) ગી
 કારની દેવીનુ પુતનુ, બને ગરીસના રકમણુ કરનાર
 દાખત આપે છે

ખીજી ડારમા—પાદગાણા ઘાગણેસ પોતાનો
 પાદગાણી ડગે અને ડગેરાતનુ તાજ પેહેરીને ખેદનો
 છે, અને તેની પાછન તેનો એક ચોકીખાન એક હાથ

માં તલવાગ અને ખીબી ઉપમા વાનસ બીતનો લાનો
 લઈને તેની ચોકીને માટે ગિલો છે તેના ડાખા અને
 જમણા હાથ ઊપર ઈંગનના લોકોને જેમ છે તેઓ
 બાણુ ઈરાનની મોટી કાકીનસવનાથી આવીઆ છે, જે
 કાકીનસી ન ઈજીગેપમા લડાઈ ચાનુ રાખની કે નહી
 તે વીરો ઈરાન મવે તકરાર તથા વીચાર કરતી હતી
 પાદગાણના પગ આગવ એક લડાઈકે પેહેનનાન ગિલો
 છે, તે બાણુ પાદગાણને એ વડઈ ચાનુ રાખવાને ન
 લાલ આપે છે તથા મનભાવે છે

એ ચીતરોની તરીજી ડાગમા—એક ઈંગની
 ડાકમ ખેડો છે અને તે બાણુ ચોતી માખડના જુદા જુ
 દા રાનજોની તરફથી આવેથી ખડની પર્લસામા તથા
 ખીજી ઊમદા ચીતરોમા વે છે જે જે પગોની તરફ
 થી તે ખડણી આવે સી છે, તે તે પરાનોને શુદર ચીઓ
 ના આકારમા પાડેવા છે

એ વાતણુ આજવેર જે એવા વાતણુ મનીઆ
 છે તેમા મજીથી મોટ ગણાએ છે અને તે ઊપરની કા
 ગીરી પહુ ઘણીજ ઊતમ કહેનાએ છે એની ઊપ
 રના દરેક ચીતર ઊાગ તેનુ નામ વખેનુ છે જેથી તે
 ની મતલબ તરત જણાઈ આવે છે એને જોદી કાણડ
 વાનુ સનુ ગાન નેપનમના પુરાણા ઇઆદ ઠગીના મા
 ધકામોના ઈનતપેકર જેનરલ કાર । મોનીકીતીને
 આપવામા આવે છે

મે ભાઈઓનો બચાવ.

નોરવે નામના ઈજીરોપની ઊતરે આવેના કે
 ગના હોડસન નામના ગામમા, જોલેવ અને એનકર
 નામના ખે ભાઈઓ રહેતા હતા એ બને ભાઈઓને
 શીખર કવવાનો ભારે શોક હતો, તેથી તેઓ ઘણીવાર
 ખીઆખાન જ ગવમા ઘણાક દાહડાના ગત્તા ઊપ
 નીકની જતા, અને ગીકાર કરી ઘણુ દાહડે પોતાને
 ઘેર પાછા કરતા એ પરમાણુ તેઓ એટવાગ ૧૬૫૨
 ના આગસ્ટ મનીનાની ૧૪ થી તાગેખે ગીડાગ કરવા
 ને નીકલીઆ અને રામેતા પરમાણુ જગતમા નીખવી
 ગએઆ તેમને ઘર છોડવાને મગીદ દાહડા વએખા
 પછે પદરમે દાહડે તેમની તારે તેમનો એક કુનુ હ
 તે, તે એખવો ધરમા આવીઓ, અને પોતાના ચાસ
 તથા દેખાવથી ભારે કુખી અને શ્રેા હુગ માવ મ પડી

ઓ, અને ઘરમાં એક નાકાથી ખીજા નાકાવેરં શોડવા અને સઘલાના કપડાં પકડીને તાણવા લાગે. એ ઊં પરથી સઘલાઓએ જાણીકીં કં ખંને ભાઈઓ ઊપર કાં ઈં પણ આપ્રત આવી પડી છે, તેથી તેઓએ તરત એ ક માણસને તે કુતરા સાથે એકલીઓ. તે માણસ બે ઘણા ધૂધી પેલા કુતરાની સાથે જંગલમાં અને પા ળાડોની ખીનામાં ચાલીઓ, પણ કોઈખી માણસ જાત ની નીશાન તેના જોવામાં આવી નહીં: આખેરે તરીજે ઘણડે તેઓ રેશ નામના સરોવરના કીનારા ઊપર આવી પોંહાંચીઆ. તીઆં તે માણસના જોવામાં એક નાની હોડી આવી, જેમાં બેસી તે સરોવરની વચે એ ક નાનો ખેટ હોતો તે તરફ તે આવીઓ. તે ઊપરે જ તાંજ તેની નજરે પેલા ખંને ભાઈઓના કપડાં પડીઆં, પણ તેઓ કંથે નજર પડીઆ નહી. તે ખેટ ઘણોજ નાનો હતો, જેથી કોઈ એક બાજુ પરથી નજર કરેતો તે આખા ખેટપર શું છે તે જણાવેઆ વગર રહે ન હી, તેવું છતાં તે ખંને ભાઈ તે માણસને ન દેખાવાથી તે સમજાવે ક તેઓ સરોવરમાં જુડીને મરણ પાંખી આ હો, એવું સમજ શેકસન ખાતે પાછો ફરીઓ, અને આવીને જણાવીકીં ક, તેઓ રેશ સરોવરમાં જુ કીમરણ પાંખીઆ છે.

જે દીવસે એ માણસ શોધ કરી રેશ સરોવર છે ડીને ગએઓ, તેજ ઘણડે તેની પાછલ થોડેકવારે ક્રેટ તાક થોડેસવાર શીકારીઓ તે જગાએ આવી પોંહાંચી આ, જેમને કાને દુરથી કાંઈ જાણે દુખ ભરેલો આ વાજ આવતો હોએ એવું સંભાઈકીં; જેથી તેઓ ત રત પોતાના ઘોડા પરથી ઊતરી, પેલી હોડી જે કીના રેજ પડી હતી તેમાં બેસી પેલા ખેટ ઊપર ગએઆ, અને સારી પેઠે તપાસ કરતાં પેલા ખંને ભાઈઓ મર તતોલ હલતમાં પડેલા તેમની નજરે પડીઆ. તેઓ એ તરત તેમને મદદ કરી અને ઊંચકી હોડીમાં ચેલી કીનારે લાવીઆ, અને પછે તેમને તેમને ઘેર સલામત પોંહાંચાડીઆ.

જીઆરે એ ખંને ભાઈઓ હુશીઆર થએઆ, તીઆરે પોતાપર પડેલી આપ્રતનું એવું વરણન કરી ઊં ક—તેઓ ગીકાર કરીને ઘર તરફ પાછા ફરતા હતા, તેવામાં તેઓએ, એ ખેટ ઊપર એક શંધા નાંખે લો હતો તે લેવાને તે ઊપર ગએઆ. ખેટ ઊપર ગએઆ પછે, એકએક જોરમાં એવું તોશન ઊડી

આવીકી, ક જેથી તેમની હોડી, ખેકને કીનારેથી છુટી થઈ શામણે કીનારે જતી રહી, જેથી કરીને તેઓ જ ખીનપર આવવાને તદન અશકત થઈ પડીઆ. તે લાએ અતીઅંત કંડીનાં દીવસ હોવાંથી 'તેમનાંથી. ત રીને પણ કીનારે પોંહાંચાઈકીં નહીં, જેથી તેમને તે ખેટ ઊપરજ પડી રહેવાની, અને જીઆંવેર તેમનાંપ ર ઈંશવરની કુરૂપા થાએ તીઆંવેર રાહ જોવાની ફ રજ પડી. તેમને ખીજે ઘણડે કકડીને જુખ લાગી, પણ ખાવાનું કયું મલીકીં નહી, કમકે તે ખેટ એવો તેા ઊજક હતો ક તેનાં ઊપર એક ઝાક પણ ન હતું. એથી તે ખંને ભાઈઓએ, જુખથી અને કંડીથી તીઆં જ મરણ પામવાનો સંભવ જોએઓ, અને દનપર દન તેઓ ઘણાજ અશકત થવા લાગા, જેથી તેઓ એ ઇપરનાં સરખો એક નાનો પથરનો ઢગલો ક રી, માટે પડીઆ, અને અસહીઅ દુખથી રીખવા લા ગા. એ પથરના ઢગલા ઊપર, જે માણસ તેમને શોધવા ગઈકીં હતું, તેની નજર, કાંઈ અકસમાતથી, યુદ્ધ પડીજ ન હતી, જેથી તે તેમને મરણ પાંખેલા સમજ પાછો ફરીઓ હતો.

એ પરમાંણે બાર ઘણાડા ગુજરી ગએઆ, પ લુ તેમને કોઈ રીતે એ આપ્રતમાંથી છુટકો થએઓ નહી; અને શરીરે ઘણાજ અશકત થઈ ગએઆ, જેથી તેઓએ બચવાની સઘલી આસા છોડી, અને જે મો હોત તેમનો શામે ઊંજું રહી ડોલા ઘુરકકું હતું, તેને નમીને તાબે થએઆ. જોલેવતો છેક એવોતો અશક ત થઈ ગએઓ હતો ક તેનાથી તેા જરા હીલાનું એ ન હતું, પણ એનકરે, જે તેના કરતાં નાનો હતો, તેના માં કાંઈ પણ શકતી રહી હતી તેથી તે હીમત ધરીને ઊડીઓ, અને તીઆં એક લાકડાંને કકચે પડીઓ હ તેા તેની ઊપર પોતાનું અને પોતાના ભાઈનું નામ કીં તરી તેઓ એ જગાએ મોટાં દુખથી મરણ પાંખીઆ છે એવું સાથે જણાવી, બચવાની સઘલી આસા ચેલી પોતાના ભાઈની એકમાં જઈને સુતો. એ પછે તેમને પેલા શીકારીઓએ બચાવીઆ હતા. તેણે પેલા નીમખહલાલ કુતરાની બાબદમાં જોવો જોલાશો કી ધો ક, જીઆરે તેઓ રેશ સરોવરમાં હોડીમાં બેસી પેલા ભચંકર ખેટ પર ગએઆ, તીઆરે તે કુતરાને કી નારેજ ચેલી ગએઆ હતા. જીઆરે તેઓ ઊપર લખીઆ પરમાંણે ફરી ગએઆ, તીઆરે તેઓએ તે ક

તરાને તરીને તેમની પાસે આવવાને ઘણાખી ખોલાવી
ઓ હતો; કે લુખી મરી જવાને બદલે તેને કાપીને
ખાવાને કામ લાગે; પણ ખોદાએ જાણે તેને તેમના
બચાવને માટે સરનેલા હોય તેમ તેણે તેમનું કહી જી-
ન માનતાં, જીઆરે જોઈકે કે તેઓ હવે કીનારે પોં
હોંવી શકવાના નથી, તીઆરે તે ઘર તરફ દોડીએ,
અને જઈને તેમના શંકરની ખખર કરી. જોકે પેલા
માણસની બેપરવાઈથી ખીઆરા નીમખહલાલ કુતરા
ની કોણેશ પ્રતેમંદીથી પાર પડી નહી, તોપણ તેમાં
તે ભલાં જનાવરની કશી તકશીર ન હતી.

ક્રીમતી પથરાઓ.

લાગ ૭ મે.

ટરકુઓઈસ ઈઆને પીરોલો, ફેરબો, અકીક.

આજ શુધી હોએ જે ક્રીમતી પથરાઓનું ખી
આને આપીજી છે તેઓ ઘણાખરા પારદરશક ઈઆને
તેની અંદરથી આરપાર જોવાઈ શકાએ એવા છે, પણ
હાલ હોએ ફેલાક અપારદરશક પથરાઓનું એક ટુક
ખીઆન આપવા માગીએ છે.

ટરકુઓઈસ ઈઆને પીરોલો—આ પથર એ
ક બતના ખરકમાંથી મલી આવે છે. એનો રંગ પી
લો, આશમાની તથા લીલો હોએ છે, પણ એવા એ
ક ઘેરા આશમાની પથરની ક્રીમત વધારે ઊપજે છે.
જોકે એ ઘણે કદબુ નથી તેએ પણ પાલીશ-કરીઆથી
એના ઊપર ચલકાટ વધારે આવે છે, અને એ ક્રીક કે
ઈ ચીજનો ખનેલો છે તે આજ શુધી ખરેખર ખાલમ
પડીકે નથી. એને હોએમાં ગોલ કાપવામા આવે છે, પણ
ઈરાનીઓ, જેઓમા એ પથરનો ખપ વધારે છે, તેઓ
એને પરા રોકા આકારમા પણ ફેટલીએક વેલાએ કા
પે છે. જોકે એ પથરના ઝીના ઝીના કટકા ઘણે સ
સવે ભાવે મલે છે તેએ પણ મોહ્ય શાર્ટ દામ આપી
આ છતાં મલતા નથી. તરણ ઈંચ લાંબા તથા એ
ક ઈંચ ઘોડલો પીરોલો મોસકો શેહરના સઘરશયાન
માં હાલ મોજુદ છે. ઈરાન, આરબશયાન તથા રૂશીઆ
ના ફેલાએક ભાગમાંથી આ પથર મલી આવે છે.
મોહામદીઆનો આ પથર ઊપર કુરાનના ફેલાએક

ખોલો કીતરી તેને બલામાં માદરીઆં તરીકે પેહરે છે.
આગલા વખતમાં આ પથર વીશે લોકોને ઘણાએક
વેહમ હતો. એવું કહે છે કે એ પેહરીઆથી આંખનું તેજ
વધું હુવું તથા કજીઆખોર જોકાં વચે શલાહ થા
તી હતી!

ફેરબો—ફેરબોને આપણે કદાચજ ક્રીમતી પથ
રામા મુકી શકીશું, પણ એક સીનગારની ચીજ તરી
કે આ વસ્તુને અસલથીજ વાપરવામા આવે છે. હા
મર કહે છે કે, ક્રીનીસીઅન લોકો ગરીસમા ફેરબો વેચ
વા લાવતા હતા, તથા પલીની ફરીઆદ કરી ગએઓ
છે કે ફેરબો ઊપર તે વખતના લોકો એટલાતો દીવા
ના ખનીઆ હતા કે એ ચીજમાંથી કીતરી કાહુડેલા
એક નાધલા આકારની ક્રીમત, એક મોહ્ય મજબુત
ગોલામને વેચાતો લઈ સકાએ એટલી આપવામાં આ
વતી હતી. સારાં કુલની રોમન સીઓ રસતામા આ
લતી વેલાએ હોએમાં ખુશબો સારૂ ફેરબોનો એક દડો
લાથમા રાખતી હતી, અને હાલ પણ એને મલતો રે
વાજ ઈરાનમા ચાલુ છે—ફેરબોને શરવે જમાનાના
લોકો પસંદ કરી ગએઆ છે તેનું કારણ તેનો વાસ, ર
ગ તથા ચલકાટ છે. જે ફેરબો ઊપર દુધ જેવી સરે
દ છાંટ હોએ છે તેને વધારે પસંદ કરવામાં આવે છે.
૧૩ રતલનો એક ફેરબો ખરલીનના સંઘરસથાનમાં
હાલ છે. લનડન તથા પારીસમા એક રતલ વજનના
ફેરબોની ક્રીમત ૧૦૦ થીતે ૧૨૦ રૂપીઆની ઊપ
જે છે. એ ઘણાખરો ઈબીરલ પાહાક ઊપર તથા
રાહીન નદીના મુખ આગલથી મલી આવે છે; પણ પુરૂ
સીઆ દેશમા એ ફેરબોની મોહુરી ખાંણો છે. એ શું ચી
જ છે તે વીશે જુદાં જુદાં મતો પડેલાં છે, પણ હાલ એ
કશ થઈ છે કે એ ચીજ કાંઈજ નથી પણ એક બત
ના સનોખરના બહુકમાંથી જહરપ્રતો ગુંદર જેવો રસ
છે, જે ઘણાએક વરશ શુધી જમીન ઊપર પડી રહ્યા
થી આવેા રંગ તથા ખુશબો પકડે છે.

જરમનીમાંથી ફેરબોનો મોહુરો જથો તુરકી દે
શમાં મોકલવામાં આવે છે, બંહુથી તે મકા શેહર, બં
હું મહમદની ઘોર છે તાંહાં બએ છે. ફેટલીએક વેલા
એ ફેરબોમાંથી ઝીણા ઝીણા હાલ નાખુદ થએલાં જ
નવરો તથા બહુકના પાતરાંઓ મલી આવે છે. એ
ઊપરથી એક લખનાર કહી ગએઓ છે કે “આ જીના
મગતરાંની ઘોર વીશે વખાણુ ગાઓ, કંઝીને ક્રીક પ

ણ પાંદશાહ એવા એક ઘોર, સ્વે, શુભેલા છે. એવું અભીમાન તે કરી શકશે નહીં."

અસલના વખતમાં તેમજ હલ પણ દયા તરીકે ફરખાને એક ઘણીજ શુભગારી પદારથ સમજવામાં આવતી હતી—ઈજીનાની વઈદો આ વસતુનો ઘણા ઊંચી યીઓગ કરે છે. ફેટલાક પ્રાખ તથા ચાર્દનમાં આ સ્ત્રીનો ભુદી કરી નાખવામાં આવે છે, તથા જે શખસને કમલો થયેઓ હોએ તેને પણ ફરખાની હાડી હાથમાં આપવામાં આવે છે. ઈજીરેપીઅન વઈદો ફરખામાંથી એક ભતનો તેમજ તથા તેલ કાઢાડે છે તેમજ પુશ્યામાં પણ એ ઘણા વાપરવામાં આવે છે.

અકીક—અકીકતો સહી કોઈએ નેએઓ હોએ, એનો રંગ ઘણુ કરી સરેદ અથવા રાતો હોએ છે. ને તાપ આગલ એ પથરને ધરીઓ હોએતો એના રંગમાં મોહ્યો ફેર પડે છે. બીજા પથરાઓ માંફક શીનગારમાં એ ઘણે થોડોજ વપરાએ છે. ઘણુ કરી એના ખટન તથા શીલ બનાવવામાં આવે છે અને કોઈ વખતે એમાંથી આખી વીઠી પણ કોતરી કાઢક વામાં આવે છે—નદી કીનારાની રેતીની તલેથી આ પથર મલી આવે છે. આરખસથાનના ફેટલાક ભાગમાંથી તથા ખંખાતથી અકીક પુસકલ આવે છે.

નેકે ઊપલા કીમતી પથરો શીવાએ બીજા ઘણાએક માનસ ભતનાં વાપરવામાં આવે છે, પણ જે ઘણાજ સાધારણ તથા નાંણીતા છે તેઓનુ અતરે બીચાન કરવામાં આવીજ છે.

નંગલી લોકોમાં બચાંઓને ઉધારવાની રીત.

ઊતર અમેરીકામાં, મધીઅ આફ્રીકામાં, અને પાસીફીક તથા હીનદી વગેરે મહાશાગરો મધેનાં ખેડોમાં આજ ઘણાક નંગલી લોકો વસે છે. તેઓ એટલાંતો નંગલી છે કે, તેમનો મોટો ભાગ શરીરપર સુદલ વસ સરીખું કાંઈ પેહેરી નાણતો નથી, તથા ઘણાક ગેલાઓ, જનાવરો સાથે માણુઓને પહું કાપીને કાચાંને કાચાં, અથવા ઈંગારપર લુંછને ખાઈ જવાને સુકતાં નથી. એવાં નંગલીઓની સઘલી રીત

ભાત પણ નંગલી હોએ છે. અને તે આપણુ સરખાં શુધરેલાં લોકોને ઘણીજ નવાઈ જેવી તપાવખતે પ્રુશી અને વખતે દલગીરી, ઊતપન કરનારી લાગે છે. જેમ એ લોકોની રહેવા, ખાવા, પીવા વગેરેની રીત ભાંતો નંગલી છે, તેમજ તેમની બચાં ઉધારવાની રીત ત પણ ઘણીજ નંગલી, એટલુંજ નહીં, પણ સાથેકેટલીકપ્રારભારે કમકમાટ અને દુખ ભરેલી છે. એ ખાખરને લગતો થોડોક હવાલ નીચે આપીઓ છે, જે ઊપરથી વાંચનારને માલમ પકશે કે, એવા નંગલી લોકો શી રીતે પોતાનાં અતી કુમલાંસાલકોને ઊધારે છે. આપણી દેશી સ્ત્રીઓ પણ, કલવણીની ખામીને લીધે પોતાનાં બચાંઓને ઊધારવાનાં કામમાં ઘણુંક નંગલીપણુ વાપરે છે. પ્રણુનિમ્નલખતે ઊપલા નંગલીઓના નેટલું નહીં. તેપણુ તેઓ એ ખાખેનો પોતાનો અધીકાર એવી રીતે બજાવે છે કે, જેમ ઊપલા નંગલીઓની રીતભાત નોઈને તેમને (દીધી સ્ત્રીઓને) નેટલું હાંપુ આપશે, તેટલુંજ તેમની રીતભાત નોઈ શુધરેલા દેશની સ્ત્રીઓને હાંપુ આવે છે. આપણી દેશી સ્ત્રીઓ, જે પુરતી અને ઘટતી ફેવવણી લેઈ, પોતાનાં બચાંઓને ઊધારવામાં તેનો ઊપીઓગ કરેતો, ખેશક તેમનાં બચાં, અને પછે તેમની આખીઓલાદ સઘલી પાંતીએ શુધરેલી, સરુશુથી, અને અકબલવાલી નીકલીઆ વગર રહે નહીં.

નેડેમ ફેર નામની નામીસી સુસારણુ લખેછે કે— મહાગાસી ભતનાં નંગલીઓમાં, બચાંનો જનમ થયે આ પછે, તેઓ, તેનુ ભવીશા, બાણવાને એક નવાઈ સરખી કીરીઆ કરે છે—એ લોકોનો એક ભતનો ખોદાએ હોએ છે, જેને તેઓ "સકીડી" કરી કહે છે. એ ખોદાએ કાંઈ પથરની કેલાકાંની સુરતી, કે કાંઈ એવીજ બીજી રીતનો નથી, પણ હજનેક કાંકરાનો ઢગલો કરી તેને પોતાનો ખોદાએ માને છે. હરકીઈ મહાગાસીને તીઆં જેવો હોકરાનો જનમ થયેઓ, કે તે ચોટપણુ ભાએગયાલો નીકલશે કે નહીં તે જ્ઞવાને તેનો ખાપ, પોતાના હાથમાં તેના સકીડી ખોદાને, એટલે વેલા કાંકરાને, પોતાના ખેડી હાપના ખોલામાં મેલે છે, અને પછે તે બચાંની આસપાસ ફેટલાક ગાલ ફેરા ફરે છે. એ ફેરા ફરતાં જો તેના હાથ માટે લા કાંકરા મધેથી થોડાક નીચે વેગએઆ, તે તેના ખાપ તથા બીનઓ સઘલા પુશી થઈ તે બચાંની

માએને મુખારકખાલી આપે છે, કેમકે તીઆરે તેઓ સ
 મને છે; તે ખચું ઘણું ભાએગસાલી નીકલશે. પ
 છુ નો તેથી ઊંચેથી ખનાવ ખનીઓ તો, એટલે જો
 લાખમાંથી એક કાંકરો ન વેરાએએતો, બધા દલગી
 ર થાય છે; અને તે ખચું એકપણે અભાગીકાંનીકલ
 શે, એવું માની તેને મારી નાખવાની તઈઆરી કુરે
 છે! ફટલાકેતો, એટલાંમાંજ મારી નાખે છે, અને ફટ
 લાકને પોતાના સહીદી ખોદા ઊપર-વીસવાસ ન આવ
 વાથી; એક ખીલ તપાસ કરે છે, જેમાંથી નો તે ખચું
 પાર પડીગીતો તે ભાએગસાલી ગણાએ છે, અને છ
 વવા પામે છે, અગર નહીતો તે પોતાનીજ મેલે મરણ
 પામે છે. તે એકે, તે ખ્યાંને ઊંચકીને, જે રસનેથી
 મોટા ખલદ તથા મોઢાઓનું મેલું અથવા ગોવાલું જ
 નું હાએ, તે રસતાની વચોવચ મેલી આવે છે. મછે
 તે ખીચારૂં પચું ખચું નો તે મસતાન મોઢાઓની ખ
 રીથી ખમે છે તો તેને મોઢા પીઆરથી તેનો ખાપ ઘે
 ર ઊચકી લઈ જાય છે, અગર નહીતો તે ખીચારૂં તી
 આજ છુદાઈ રગડાઈને પોહાંતું ઘઈ રહે છે!

એ લોકોમાં કરતાં; શીલઅન કરીને એક બ
 તનાં જંગલીઓ, જેઓ પાસીશીક માહાશાગર મધેનાં
 એક ખેટમાં રહે છે, તેમની ખ્યાં-સખંથી ચાલ વધા
 રે કમકમાટ ભરેલી છે. રેવરડ ચામસ લીલીઅમ
 નામનો એક ખરીસડી ધરમચુર, જે ફટલાંક વરસવે
 ર એ લોકની સાથે વસીઓ હતા, તે લખે છે કે—
 એ લોકોમાં ખ્યાંઓને, મારી નાખવાનું એટલું તો, સા
 ધારણ છે કે, દર રોજ નેટલાં જનમે છે, તેમનો ખે ત
 રતીઆંબીશ ભાગ મારી નાખવામાં આવે છે! તેમાં
 તેઓ છોકરીનેતો ભાએજેજ લવાડે છે. તેઓ છોક
 રીઓને મોટી થએઆ પછે તદન નકામી જમને છે,
 અને એવું કહે છે કે, “શું છોકરી મોટી ઘઈને લડાઈ
 માં જવાની છે? શું તે હાથમાં મોટો લઈને દુશ્મન
 નું માથું શેડી નાખવાની છે, કે ભાલો લઈને તે
 ની છાતી વીધી નાખનાર છે?” એવા વીચારથી
 તેઓ છોકરીને જનમતાં વાર, અથવા ખીને કે તરી
 જે ઘણડે મારી નાખે છે.

અલખતે એમાં મોટી ખેવકુશઈ છે, કેમકે સી
 લડાઈના કામમાં નહી આવે તેથી કાંઈ તે આ દુની
 આમાં તદન નકામી નહી ગણાએ, પણ તેઓ જંગ
 લી છે, અને તેથી તેવી ખેવકુશી તેમને છાને છે. પ

છુ આરે, એક કરતાં ખીલ ખાખદમાં; પણ એવી
 જ રીતની ખેવકુશી દેશી, અને તેમાં અગત કરીને
 પારસી સ્ત્રીઓમાં જોવામાં આવે છે, તીઆરે આ
 પછે કિંતું અચરત તથા દલગીર થવું જોઈએ! નો
 કે આજ ફટલાંક વરસ થએઆ, યુંબઈમાં છોકરીઓ
 ની નીશાલો નીકલી છે, અને તેની અગત વીશે તેમ
 ની ઘણીકવાર ખાતરી કરી આપવામાં આવી છે,
 તોપણ તેને આપણી સ્ત્રીઓ નકામી ગણી હજુ કહે
 છે કે “છોકરી સીખીને શું કરવાની છે? શું તે કાનમાં
 કલમ ખોશીને આશીસમાં લખવા જવાની છે, કે ચીન
 અને વેલાતનાં મોઢા વેપાર કરવાની છે?” આએ ખો
 લો ઊપલા જંગલીઓના ખોલેખીખરોખરઅસતા આ
 વે છે, પણ ફેર માતરે મતલખતો છે. નો કે મતલ
 ખની અંદર ગમે એવો, ફેર છે, તોપણ ખાંનેમાં વીચા
 ર એકસરખા છે, જેથી આપણી સ્ત્રીઓને પણ, તેમ
 ની એવી ચાલને માટે જંગલી કહીએતો આવે.

એ (શીલઅનસ) લોકોમાં છોકરાંઓ મારવા
 નુ ઘણુજ સાધારણ હાવાથી, એ કામનો ઘણુએકે
 ધંધોજ લઈ ખેડલા હાએ છે, જેમને કામ પડતે ખોલા
 વીઆથી આવીને છોકરાંને મારી નાખી જાય છે.
 જેવી છોકરી અવતરી કે, એક માણસ પાસે એક “મા
 રી નાખનાર”ને ખોલાવે છે, જે આવી તેને ગુંગલાવી
 મારી નાખીને, પોતાનુ દામ લઈ ચાલતો થાય છે. નો
 વખતે કાંઈ “મારી નાખનાર” મલી નથી આવતો, તો
 તે કામ તે છોકરીની માએ મોટી ખુશીથી ખંભવે છે!
 જેને નવ મહીનાવેર પેટમાં રાખી, મોટી કશટીથી જ
 નમ આપેલો, તેને, પોતાના ખોલાપર લઈ, તેનુ એક હા
 થે ચાંપીને નાખ દાખી ધરે છે, અને ખીજે હાથે મોઢું
 દાખી ધરે છે, જેથી તે ખીચારૂં નીરઅપરાધી ખચું,
 તરફીને જરાક વારમાં મરણ પામે છે! એ કિંતું કર
 પીલુપણું!

પણ એ જંગલીઓ છોકરીઓને એમ કરતાં
 છોકરાઓને મોઢા પીઆરથી ઊધારતાં હાએ એવું ન
 થી. છોકરાએ કાંઈ મેહજ વાંક કરવાથી તેની મા
 તેને મારી નાખે છે. જેમ આપણા ઘરમાં વખને
 છોકરૂ રડીને દંડાલો આપે છે, એવો જો જરાક દંડાલો
 શીલઅનનાં ખ્યાંએ તેની માએને આપીઓના. જે
 મ આપણી સ્ત્રીઓ વખને મેહતાલને, કે કાંઈ એવાં
 ખીખાં માણસને ધાક દેવાને ખોલાવે છે, તેમ તે શીલ

અન માએ, તરત કોઈ “મારી નાખનાર” ને ઘોલાવે છે, અને તે બંધાને તેના હુથમાં આપે છે, જે જરાક વારમાં મારી નાખીને ચાલતો થાય છે, અને પછે તે ની લાસને તેની માં જમીનમાં ખાડી કરી માટે નાખી દઈ ઊપરથી મટ્ટોડું વાલી રેલે છે!
(એવું સાંધણું.)

પરચુટણ:

બાણવાબેગ બાબદા.

એક ચાલાક છોકરો—એક દાહાડે એક પુરૂષે પોતા નાં છોકરાને કહેઈ કે પાસેની દાડની કુકાનપરથી એક ગ વાસ ખોરટ વાઈનતું લાવવું, એ ઉપરથી છોકરાએ તેહનાં પઈશા માંગીઆ, તારે આપ મોલીઆ કે પઈશા લઈને દાડ નું ગલાશ લાવવુંતો સેહુણું છે અને તેતો શઉ કોઈ કરી શ કેછે પણ વગર પઈસે લાવે તારે જાણું કે તું કેહવો હોશી આરછે. એ ઉપરથી છોકરો ગએઆ અને એક ખાલી દા રૂનું ગલાશ આપ આગલ લાવીને ચુકીઈ અને કહીઈ કે લો આપા આ પીઆ, તારે તે કેવા લાગો કે આખાંતો કાંઈ દાડ નથી, તારે છોકરો મોલીઆ કે હા આપા ગલાશમાં દા રૂ હોએ ને પીતાંતો શઉને આવડેછે પણ ખાલી ગલાશે દા પીઆ તારે જાણું કે તમે કેવા ચાલાક છેવો.

એક માણસની ૨૦૦ વરસની ઉંમર—ઈંગ્લંડની તવારીખની અંદર શઉથી અજએમ જેવી લાંબી લંદગી ની જે તવારીખ તલેછે તેમા થોમશ કારણ નામનાં શખ સંતુ નાંમ દીશે. તે બીજા રીચરડનાં વખતમાં ઈઆને ૧૩૮૧ નાં વરસમાં જનમીઆ હુતો, અને ૧૫૮૮ નાં વર સમાં મરણ પામીઆ હુતો. તેની હુઈઆતીમે બાર રા જા અને રાણી મલી રાજ કીધું હુતું. ૨ જે રીચરડ, ૪ થો, ૫ મો દા હો હુનરી, ૪ થો અને ૫ મો એડવરડ, ૩ જે રીચરડ, ૭ મો અને ૮ મો હુનરી, ૬ હો એડવરડ અને મેરી અને બલાઈબેક રાણી એઆએ રાજ કીધાં હુતાં, હુમેનાં કોઈબી પાદશાહની તવારીખ ઈઆ ફેરફાર વીશે કોઈ પુછવુંતો તે કેહી શખતો હુતો.

બીજો થોમશ ૫૧૨ નામે શખશ ૧૫૪ વરસવેર.૭ વીઆ હુતો. તે ઈઆથી ૨૧ ૧૪૮૮ નાં શાલમે આલડરખ રી નાંમનાં પરગણામે જનમીઆ હુતો જાહારે તે ૮૦ વર શની ઉંમરને ધએ તારે જન નાંમની અશતરી શાયે પેહ લાં લગન કીધાં પણ ૩૨ વરશની મુદતબાદ તેને પેટે ૨ છો કરા અવતરીઆ પણ તે ગ્રાગ્રા દીવશ જીવીઆ નહી, એક થોરાએક મહીના અને બીજું થોડાએક વરશ પછી મરણ પામીઈ. જાહારે તે ૧૨૦ વરશની ઉંમરને ધએ, તારે તે કેથેરાઈન મીલટન નામની છોકરીપર મોહીત પડીઆ, અને તેની શાયે પરણીઆ, તેણે પેટેબી કાંઈ છોકરાં ધયાં હુતાં.

તેના મરણની મે માશ અગાઉ આરેનડેલનો અરવ, તેને વેશટ મીનીશટર લેઈ આવીઆ કે જાંહું ઘણા મેલાવરાધી અને જેવા આવનારાવોએ મેહુનત આપીઆથી તે ૧૪૩૨ નાં વરશમે ૧૫૪ વરશની ઉંમરે મરણ પામીઆ.

માંણસોનું શખશરી કદ—શઉથી ઉંચું માણસ ગાબ રા નાંમતુ આરવશયાંતથી કલોડીશ પાદશાનાં વખતમાં મં ગાવીઈ હુતું તે કે જે ૯ ફુટ ૯ ઈંચ હુતું.
મેપશીમમ નામનો શાહાનશા ૮૧ ફુટ ઉંચો હુતો, તે ધારેશ શેહરનો રેહવાશી હુતો પણ તે ઘણો જંગલી અ ને ઘાતકી હુતો તેથી તેને શરવે લોક પીકારતાં હુતાં, તેની બઈરીની આજુબંધ તેનાં અંગોડા (હાથનો) મો આવી રેહતી હુતી અને તેનાં જુટ શાધારણ માણસનાં જુટ કરતાં ૧ ફુટ લાંબુ હુતું.

વેહતીઆં માંણસ—આગશટશ શેહનશાની ભતરી જાણીઆ પાયે એક વેહતીઈ માણસ હુતું તેને કોરોપાશ ને નાંમે આલખતા હુતો શરવે તેની પછવાડે જુહીઆએ ઘણો ખરમ કરી તેને વેચાતો લીધો હુતો, તે ખાતરે મે ફુ ટ ઉંચો હુતો અને જાડાઈમા ખાતરે એક હાથ હુતો એજ બાઈ પાયે આનડરોમીડા નાંમની ગેલાંમ અશતરી હુતી તેબી તેટલાજ કદની હુતી.

૨ જે. આગશટરશ શીનરે નાટકની અંદર લુશી અશ નાંમનો એક એલુજ માણસ બતાવીઈ હુતું, તે એક શારા કુલનો હુતો, તે પુરો ૨ ફુટ ઉંચોબી નહી હુતો અને વજનમે ખાતરે ૧૭ રતલ હુતો. તેએબી તેનો અ વાજ મોટાં માણસનાં જેવો નીકલતો હુતો.

૩ જે. ઈમામ બીકશના વખતમે આલેકશાનડરી આ શેહરમે આલીપીઅશ નામનો એક શખસ હુતો તે બને ઘણો લાહર અને ફીલથુક હુતો પણ તેનું કદ એટલુંતો નાહાતું હુતું કે એક કીઈબીકમેબી મોહી હુતો ઈઆને એ કે ફુટ પાંચ ઈંચમેબી આછો હુતો. તેના રખાવ પરથી હેવું લાગતું હુતું કે તેને જવ શવાએ કશુ છેજ નહી. એ ટહુંજ રેહવાતું કારણ હેવું કેહેછે કે જાંભાગ વપી શકે તે વા બાગો જુદરતવીજ મીખાઈ અને નજવા ધએઆ હુતા.

૪ થો. એક મુશાફર લખેમ કે “મે ઘણા કીંગ્ડા માણસો નેએઆં છે, તે કાંઈ ખુનદાં અથવા ખરડા અગાંલ થી વલેલાં નહી પણ જનમથીમે પેદા થએલાં નેએઆં છે તે વામેનું” એક માણસ તેણે ૧૫૨૨ ઈ. શ. ના શાલમે મે શીલ ત્રથે નેએઈ હુતું. તે ઉંમરે ૩૫ વરસનું હુતું તે સા થે વલી મોટી દાહાડી અને ઉંચાઈમા ખાતરે ૩ ફુટ હુતો તેહેનેથી ખાલપર મહુદી શકાતું હુતું નહી પણ એક માકર ઉચકી લેઈ જતો હુતો. તે તરણ બાશા જાહુતો હુતો, તે ઘ ણો હુશીઆર અને મેહુનતુ હુતો.

૫ મો. રૂન શેહરની અંદર મેકથુમશ અને ટુલશ નામે મે ગરહુશય “નાઈટ” હુતા તે મેઈ ખાતરે મે ફુટ એ ગીઆર ઈનમ હુતા.

એ વતરેએ બીજાં ઘણા કીંગ્ડાં માણસ વીશેછે કે જ શાલાં. ૩ ફુટની અંદરના.

એક રમુજ વારતા.

રોકડો હીસાબ—બે રોસતદારો, એક વેલાએ કુવા ની કલીઆ, તે ફરતા ફરતા ફરીઆ કાંડા ઉપર બઈ પોહોંતીઆ. એવામાં એકની અરજ થઈ કે નરા ફરીઆમાં નાહાડુ, તેથી પોતાનાં રોસતદારને કહીઈ કે, ભાઈ તું નરા અહીં ઉભો રહી આ મારાં કપડાં ભેળ, અને વીશ રૂપીઆ છે તે હાથમાં રાખ, હું નરા પાંછીમાં નાહી આપુ. પેલા રોસતદારે તેમ કથલ કીધું, અને પેના પાંછીમાં નાહાવા ગમ્યેઆ. જ્યવી પેવા એ પાંછીમાં એક છુડકી મારી કે તેવામાં પેલા વીગ રૂપીઆ પેલા રોસતદારે કોઈનાં હાથમાં આપી પોતાને ધેર મોકલાવી દીધા. પેના નાહીને ફીનારાપર આવીઆ, અને કપડાં પેહેરી રૂપીઆ માંગીઆ, તીઆરે તે બોલીઆ “ભાઈ રૂપીઆ શાના, તારો હીસાબ લે.” એ સાંભલી પેના બીઆરો તાજુબ થઈ બોલીઆ, “ મેં હમણાં તુને વીશ રૂપીઆ નરા હાથમાં ધરવા આપીઆ, તેટલામાં હીસાબ શાના લઈ.” એ પરમાંણે તેમનામાં ઝઘડો ઉડીઆ, અને ઘણક લોક આસપાસ નજા થયેઆં. સઘલા પેલા ને કેહેવા લાગા કે, “ભાઈ એનેા હીસાબતો સંભાલ, એ એ શું આપે છે, પછે બોલ.” તે સાંભલી તે બીઆરો હીસાબ લેવાને તઈઆર થયેઆ, તીઆરે પેલાએ એવો હીસાબ આપીઆ કે, “એ ભાઈ, જીઆરે તે પેહેલી છુડકી મારી તીઆરે મેં જાણીઈ કે તું પાંછીમાં છુડી ગમ્યેઆ, તેથી તરત મેં એક માંજુસને પાંચ રૂપીઆ આપી તારી મઈ એતની ખબર તારા ઘરમાં કેહેવાડી. પછે નરાક વારે તું પાછો ઉપર આવીઆ, તીઆરે મેં જોઈઈ કે તુતો સલાંમજુ છે, અને તારા ઘરમાં બધાં અમથાં રડી અરશે, તેથી બીજા પાંચ રૂપીઆ બીજા માંજુસને આપી તારે ધેર તારી સલાંમ તીની પાછી ખુશખબરો કેહેવાડી. હવે બાકી રહેઆ દશ, તે મેં મારે ધેર મોકલેલા છે, કે તે હું તારાં બધાં છોકરાને આપીશ, તે માલ આપણું તીઆં નઈએ કે હું તને તે આપુ.” આ રોકડો હીસાબ જોઈ સઘલાને તાજુબ લાગોઈ, તથા હસવું આવીઈ.

ફેરેડરીક ધી ગરેટ જીઆરે પોતાનાં લસકરમાં માકરી રાખતો હતો તારે તરજુ સવાલ નરમન ભાસામાં પુછતો હતો તે એકે તારી ઉમર કેટલી? તું મારી માકરીમાં કેટલા વરસ થયેઆઈ અને બીજી તો તારી બરદાસત બરાબર થાયેએ અને પગાર બરાબર મહેલે? એક વખત એક ફરેંચ જીવાંવન શીપાઈ માકરીમાં રેહવા જવાનો હતો અને તે નરમન ભાસાને અનજાણીઆ હોવાથી તેહને તેનાં સરદાર તરજુ શવાલોનાં તરજુ જવાબ મોહડે કરાવી રાખી આ હતો. તેને શીખવીઈ હતું કે રાજા જીવને પેહલ વેહલું કાંઈ પણ કેહે તેનાં જવાબ (૨૧) કરીને આપજે. બીજી કાંઈ કેહે તેના ઉતર ૧) કરીને આપજે અને તરીજી સવાલ નાખે તારે (બીહ) કરીને કેને. હવે જીઆરે પેના પુરસ રાજા આગલ ગમ્યેઆ તારે રાજાએ રોજ જમ પેહલો, બીજી, તરીજી શવાલ પુછતો હતો તેમ પુછવાને બદલે બીજી શવાલ પેહલા પુછીઆ તારે પેલા છોકરો બોલીઆ કે ૨૧ તેઆરે રાજા અતીસે અનજા થયેઆ કે એકવીસ

વરસ થયેઆં મારી માકરી કરે. પછી પેહલો શવાલ પુછીઆ કે તારી ઉમર કેટલી? તારે તે બોલીઆ કે ૧) એ ઉપરથી રાજાએ કહીઈ કે માતો તે પેલા થઈ ગમ્યેઆ કે હું પેલા થઈ ગમ્યેઆ છું, તારે પેના પુરસ સમજેઆ કે તરીજી શવાલ કે કરીને કહીઈ કે (બીહ) તારે રાજાએ હસીને કહીઈ કે તું કેહમ તે પરમાંણે પેહલીબ વખત હું પેલા માં આપીઆ છું. પેલા છોકરાને નરમન ભાસાને બંહેલ ખુદી ગમ્યેઆથી મુગો રહેઆ અને રાજાએ કાંઈ પુછીઈ તારે ફરેંચ ભાસામાં બોલીઆ કે હું નરમની ભાસાને એક હરફ જાણતો નથી. એ ઉપરથી (આંધરે બેહરે કુદાઈઈ) એવું રામજ. તેને માકરી ઉપર નેમીઆ.

રામશીઆ.
(દિહુરી.)

- (૧) એક નરે નરને ગલ્પો,
તેથી શોભે તન;
એતો ઉતમ જન ધણો,
સમજે તમે સનનન.
- (૨) ઉતમ કુલધી ઉપજ,
તાત તણા જે તાત,
તે સાથે વીવા કરયો,
સમજે સનનન વાત.
- (૩) ભરે કાળ પણ મૂગ નહી,
નહી સસજો નહી સવાન,
મેાં ઉંચું પણ મોર નહી,
સમજે મતુર મુજબ.

ક. સા.

(૪) હું એક વસતુ છું. અને સારી જગતના લોક ઉપીઆગમાં લેછે, અને જે નથી લેઈ જાણતા તે હીજા અને ન'ગલી કહેવાયેછે. અને મોડું નથી તોપણ તમે આહો તે મોહું છું, અને અને પગ નથી તોપણ તમે કહો તીઆં જીવને તમારી સઘલી વાત કહું છું. મારા પેહલા બે વ્યક શર લાતો એક જાતનું પકશી યાઉ, અને છેલા બે શાતો નાની માછલી પકડવાતું હીઆર યાઉ છું.

ખોલાસો.

- (૧) પાણી. (૨) ગાડી. (૩) ચોપડી. (૪) મંદર.

પકવાન વગેરે ખનાવટ.

મીલક પંચ ધ્યાને કુધનું શરબત. બંરાનડી, રમ, પાણી અને તાણુ કુધ, એ સઘણું એકસરખા બધામાં લે વુ. કુધને ગરમ કરીને લેણું પણ તેને કકરો પડવા દેવા નહી. પછે દર દોહોડ પાઈનટે ૧ રતલ યુરા ખાંડ અને બે મોટાં લીણુ લેવાં. તે લીણુની છાલને ખાંડના ગાંઠડા ઉપર ખુબ ધસવી કે તે ઉપરની પાતલી છાલ નીકલી જતી પછે તેમને કાપી માર માર કટકા કરવા, અને ત્રાહુથી સફેદ છાલ કાઢાડી નાખવી. પછે ઉપલાં ખરાંનડી, રમ, વગેરે સઘણને ગરમ કુધ ગુધાં એક વાસણમાં રેડી દઈ ઉપરથી પેલાં લીણુના કટકા અને સઘલી ખાંડ નાખવી. પછે તે વાસણને ખનંચુવ બંધ કરી આખી રાત એક જગાએ મેલી ઢાંડવું. સફવાર પડતાં તેને કુલાનલ વતે બે તરણુ વાર ગાલવું, પછે તેને પથરની બાટલીમા ભરવું. એ શરબત ધણું જ સવાદાર થાએ. ઇરોપના લોકો એવાં સેકરો જ તના શરબતો વાપરેછે, પણ આપણા લોકમાં એકે જાતનું વપરાવું નથી !

મૂળાક્ષરને શિખામણ.

(લુનંગી છંદ.)

કકા કામ તે દેવના ભારી મોટાં,
 ખખા ખાખિની ખોટ ત્યાં હોય જોતાં,
 ગગા ગાગિ તૂં ગણુ નીતે હરીના,
 ઘઘા ઘાભરે થાય કાં બે ઘડીમાં,
 ચચા ચામ ને હાડતો આંહિ રેશે,
 છછા છાકિ ના જા તું તે જોઈ લેશે,
 જજા જગતમાં જાણુ ના સજડું, રે,
 ઝઝા ઝાઝિ માયા કરે ઉલટું, રે,
 ઠઠા ઠાપટીવે કરી કાં દિવે રે,
 ડડા ડાઠ ઠાળે તું મૂર્ખા ખપે રે,
 ડડા ડાહિ ડાહી કરી વાત કુલે,
 ટટા ટાલની તાંનમાં જાઈ ભૂલે,
 તતા તાવની વાત તૂં કાં કરે રે,
 થથા થાગ કયાં લાગશે તૂં તણો રે,
 દદા દાવતો આપવો જોઈશે જો,
 ધધા ધાઈ ધાઈ જવાશે નહીં જો,
 નના નાણુ નીતી નિમો ના કુટે રે,
 પપા પાપ તારાં કદી ના છુટે રે,
 કકા કૂલ કુટિ જશે કમખાઈ,
 બબા બાગખાની કરી લે કમાઈ,
 ભભા ભાવ રાખી ભણો ભેદ પામી,
 મમા માન, માયા મુકો સેવ સ્વામી.

પયા યાદમાં આંહીને ઇશ મોટો,
 રસા રાપને રેક સૌ જાણુ છોટો,
 લલા લોભનો થોભ તો હોય નાહી,
 વવા ન વાતસંગ વાતમાં સાર કાંઈ ?
 સસા સારમાં સાર તો એજ મોટો,
 શશા શોધીને શાધિયો પુત્ય કોટો,
 ધધા ધડરિપુ સાચવી કોણુ રાખે,
 હહા હોય કયાં ? નાનાભાઈ સત ભાષે.

ચરયા પતરીઓને ખબર.

પીરોજાઈનું પતર પોટાંચીતિ છે તેમા જે તેઓએ સુચના કરી છે તે ઘણીજ વાનખી છે, અને તે ઊપર હંમે ખતના સુધી ધીર્યાં આપીધ. એ પતરને સદાખર પરગઠ કરવાને ખોટું પરજ નજાણવામાં આવેલી છે, પણ તેમ કરવાની ઝાઝી અગતરીસતી નથી એ વાદના પતરનુ લખાણુ અને ધવ ઘણુ સગં છે, તેમજ તેમાંની સુચનાં પણ ઘણી સારી છે, તેથી તેની લખનારને હંમે આપ્તાસી આપીએ છઈએ, અને ઇછીએ છઈએ કે, એ વાઈ વારેવાર હમારી ઊપર તેમની મેનપણીઓને શાંચિદો પામે એવી આપવદો તથા સુચનાંઓ લખતી રહે, જેની હંમે મોઠી પુગીધી આ આપાનીઆમા જગા કરીએ કોઈપણ પારસી, રીડ વગેરે દેશી સ્ત્રી, કાઈ પણ સ્ત્રીઓને અગતનેગ આખદ હમારી ઊપર લખી મોકલશેતો તે હંમે મોટી પુગીધી આ આપાનીઆમા પરગઠ કરીશું.

શ હ તમારી લખેલી આખદ ઘણી સારી છે, તેથી તેને આ આપાનીઆમા પરગઠ કરવામા આવી છે, અને તમારો લખવા પરમાણે જો તમા ટાપ અને સુધાઈવાર ઊપર લગાર વધારે ધ્યાન રાખી, એવીજ ખીજ આખદો લખી મોકલના રહેશેતો તે મોટી પુગીધી હંમે પરગઠ કરીએ.

આ આપાનીઆને ખાટે જે કોઈ ચરયા પતર વગેરે હંમે ઇ આખદ લખી મોકલે તેમને હંમે આટલી આખદ ઊપર ધીર્યાં ને અપવાને ભલાંભણુ કરીએ છઈએ:—જે લખણું તે વાકા, મોટા અને જલદી ઊકલે એવા ચડશેરે કાગળની એકજ બાણુ ઊપર લખણુ ખતનાં મુધી દતી અને સુરખની ઇચ્છાને ટાણુ અગમરો ઊપર, અને ટાંપ ઊપર ધીર્યાં રાખીને લખણું, ખતના મુધી આખરને કુટી કરીને, અગત નેગમ અતપમ લખી બધ કરવી. આએ સુચના પરમાણે જો કોઈ સ્ત્રીને લખનાં અડચણુ પડે તે તેણે જેમ પોતાથી બને તેમ લખી મોકલવું, તેને હંમે મોટી પુગીધી સુખારજ, પણ પુરુષોએ તે ઊપર જરૂર ધીર્યાં અપાવું.

આ આપાનીઆમા જેની ચરયા પતર આવે, તે આપાની અતપમને હંમે એકખતના છઈએ એજ કોઈએ વીચારવું નહી.

† વાત એટલે પવન.

સ્ત્રીબોધ.

વધનમાં લગન.

એક વારતા.

૧૨૨૧૯ ૧ હું.

સેનાહુ નામનાં શેહેરમાં એક તવંગર શોદાગર રહે
તો હતો. તે બંને ઘણોજ માથેઆણુ અને નરમ સવભાવ
નો હતો, અને પોતાના ધંધામાં ઘણોજ માહીતગાર અને એ
ક્રીનદાર હતો. તેને ત્યાંમાં, ખોદાની બખશોશથી એકી વે
લાએ બે બચાંના નનમ થયેઆ, જેમાં એક છોકરો અને
એક છોકરી હતી. આથી કરી તે બધા શોદાગરને ઘણીજ
પુશાલી ઉતપન થઈ, અને ખોદાનો મોટો પાડ માની, ત
થા તેની ભકતી કરી છોકરાનું નામ પુશરહ અને છોકરી
નું નામ અરનવાન પડીઈ. એ બંને ભાઈ બેન જેમ
એકી વખતે નનમીયાં હતાં, તેજમ તેમને ચેહેરો, રૂપ અ
ને કદ એ પણ એકજ સરખાં હતાં. એ બચાંઓને તે
બધા શોદાગરે તથા તેની સીએ ઘણા પીઆર અને મેહન
તથી ઉધારીઆં, અને જેમ જેમ તેઓ મોટાં થતાં ગયેઆં
તેમ તેમ તેઓ ધાપાંજ ડાહુઆં, મંચલ અને સારી ચાલ
નાં નીકલતાં ગયેઆં. તે સાથે તેઓ એવાતો પુખસુરત
રખાવનાં થતાં ગયેઆં કે, કોઈનીજ આંખ અચરતીથી
થોડોવાર તેમનાં મોડાંપર ફરીઆ વગર ફરતી હતી. પણ
વલી તે સાથે જિનારને બીજું નવાઈ જેવું એ લાગવું હ
વું કે, તેમના પુખસુરત ચેહેરા એવાતો એક બીજને મલ
તા રખાતા કે, બરા ગહલતી ફરતાં એક બીજાં વીશે ચુક
થયેઆ વગર રહે નહી. તેમાં જી બંનેને એક સરખો
પોસાક મેહેરાવીઓ હોએતો, તેમના પુદ બાપ અને માએ
ને પણ આલખવાં એકાએક સુશકેલ પડી જાએ.

એ બંને ભાઈ બેનો, પુખત વયેનાં થયેઆં તો
આંશુથી માબાપના મોટા પીઆર અને લાડમાં સરવે જ
તનું સુખ ભોગવીઆ બાદ, તથા સરવે જાતની કેલવણી
લીધાબાદ એક દાહાડે એવો બનાવ બનીઓ કે, તેમને જ
રનદાબ તરફ જવાની ફરજ પડી. તે બંને ભાઈ બેનોએ
પોતાને અગતમિગ સર સામન તાઈઆર કરી, તે શેહેર ત

રફ હંકારી જતાં એક વાહાણમાં સવાર થઈ તે તરફ
ના રસતો લીધો. થોડાક દાહાડા વાહાણને ઘણો સા
રો પોઠોના પવન લાગો, જેથી તે એવાતો ઝડપથી આ
લીઈ કે, તેનો નાખોદા પુશાલી સાથ બધાંને કેહેવા લા
ગો કે, આપણે આર દાહાડાની રાહા એક દાહાડામાં કા
પીએ છઈએ. એથી કરી તે વાહાણ મધનાં સઘલાં આ
હુસો પુશી થયેઆં, અને જેમ અને તેમ જલદીથી જર
નદાબ ખોહોચવાને તેઓ ઉમેદવાર થયેઆં. પણ અફ
શોશ ! જાનાને કોણને ઈઆરી દીએ છે ! જાનાને કોણનું
ધારીઈ તેની અજલ સુઆકક પાર પડવા ર છે ! આ જલ
ન જગ ઘડીમાં હસતાં મોડાં ઉપર આંશુનો વરસાદ વર
સાવે છે, અને ઘડીમાં તેમ આંશુથી ઘોવાઈ ફીકા થયેલા
તથા તેની સરદીથી ચીનડાઈ ગયેલા જાલને હસવાનાં જો
રે ખીલવી, લાલ અને ગોલાખી રંગના કરી મેલે છે. ના
ખોદાએ તેમની આવી કૃતેહમંદ સફરની પુશ ખખર સ
ઘલાએને કહેવાથી તેઓએ આપો દાહાડો પુશી પુશા
લીમાં શુજરીઓ, અને રાતનો વખત ઘવાથી ખોત પોતા
ને મકાને જઈને સુતાં. પણ થોડાજ વારમાં તેમને ગજ
રાઈને પાછું ઉડવું પડીઈ, કેમકે ઉતર પસમીરથી જોરમાં
પવન કુકવા લાગો, અને તેની સાથે પાણીમાં જોર વધવાથી
વાહાણ ડોલા ખાવા લાણું હવું. નાખોદા અને બીજાએ
એક ગમથી બીજ ગમ દોડવા લાગા, અને વાહાણના સડ
વગેરે ઉતારવાની તાઈઆરી કરવા લાગા. આ મામલો
જોઈને અરનવાન ઘણી ગભરાવા લાગી, પણ પુશરહ તે
ને દીલાસો આપી, હીમંતથી કેહેતો કે, એવા બનાવતો દ
રીઆમાં રાત દીવસ બને છે, મારે તેમાં ગભરાવાનું કં
ઈ નથી. નાખોદા પણ એજમ ભોલીઓ, જેથી અરનવા
ને પાછી હીમત આવી, અને પોતાના પીઆરા ભાઈ
ના પાસરાંમાં મેસી ખોદાની બંદગી કરવા લાગી કે, તે તો
શન, તેની મેહેરાખાનીથી જલદી નરમ પડી જાએ. પણ
જેમ જેમ વખત જતા ગયેઆ, તેમ તેમ પવન અને પાણી
માં જોર વધતો ગયેઆ, અને આખરે એવું બનીઈ કે,
હુંગર સરખા મોજ ઉડી એકગમથી વાહાણને, જંગલમાં
ઉડતાં સુકાં પાતરાંની માકક ગમડાવવા લાગા, અને બીજગ
મથી પવન તેને ગોએઆ પડંગની માકક ઉડારી લઈ જવા
ની કોશોશ કરવા લાગો. આલો મામલો જોઈ નાખોદાએ
અને સઘલાં ખોહોસોએ બચવાની આશા છોડી, અને સઈ-

પોતાની આંખમાં આંસુ લાવી મોતને તાબે ધમ્મેઆં. તે પછુ તેઓ એકદમ હાથ પગ આંધીને મોતના પંજમાં બંધ ન પડતાં અંત શુધી અમવાની કોશિશ કરવા લાગ્યાં, જેમાં છેલ્લે યુથરૂહ પછુ પોતાની વાહાણી બેનને એક બાણુ, અખંકર દીલથી મોતની સાંભણુ જોતી મેલી, તેમની સાથે ભારે મેહતમ કરવા મંડીઓ. પછુ સઘલાનાં માઠાં ભાએ જો, એક આંખકો વાહાણુ એવો આધો કે, તેથી નલીઆંમાંથી તે એકદમ કાઢી ગમ્મેહ, અને એકેક સંઘલાં મીંચુસો અક્ષવાણુન સરખાં બની ગમેલા સમુદરમાં વેરાઈ પડીઅમુ આ અખંકર વખતમાં જેના હાથમાં જે આવીઈ તેને તેઓ વલગી: ગમેઆદ અને પાણી ઉપર એમથી તેમ જોઈ ટીઆં આવા તથા ઘસડાવા મંડી ગમ્મેઆં. એવા વખતમાં તે વાહાણુને નાખોદાનાં હાથમાં એક તેમને મળવો આવી ગમેઆ હુતો, તેને વલગી, તથા તેવામાં અંરનવાળને પોતાનાં પાસાંમાં કુખકે પાંતી જોઈ તરત તેને ઉંચકી લઈ, ઘસડાંતો નનદીકના એક કીનારા ઉપર લાગો. નાખો દાએ પોતાનો આ પરમાણુ અમાવ ધમ્મેએ જેઈ ખોદાનો ઘણોન પાડ માનીઓ, અને ભંએ તથા કુખની મેણુ થઈ ગમેલી અંરનવાળને હુસીઆર કરી ઘણેક દીલાશો આપી યો. પછુ ગરીબ બીચારી અંરનવાળી જેટલી તે પોતાના આવા બારીક અમાવથી ખુશી નહી થઈ તેટલી તે પોતાના વાહાલા બાઈનાં મરણથી દલગીર થઈ, અને ભારે શોક તથા ગમમાં પડી, પોતે સલામત નીકલી તેને મારે પોતાના જીવને સરાપ દેવા લાગી. પછુ નાખોદાએ તેને ખાતરી થી નજીવીઈ કે, જે વેલાએ વાહાણુ કાઢી ગઈ, અને સઘલાં મીંચુસો પાંચીમાં પડીઆં, તે વેલાએ મેશરૂહ એક મોઠાં લાકડાંને વલગી ગમેઆ હુતો, તે તેણે નનરે નનર જેએઆ હુતો, તેથી તે કેટલી સલામત કીનારે લાગી નીકલશે. આ વાંતથી અંરનવાળને કેટલીક ધીરન આવી, અને તેથી શોક કરવાને મેલી ઘઈ, તેણે પોતે હવે કીઆં નજી તથા કેમ કરવું તેના વીચારમાં પડી. પછુ પેરો નાખોદા ઘણેન ભલો અને નીતામાન માંજુહ હુતો, તેથી અંરનવાળને દીલમાં પછુ કેટલીક ધીરન રહી, અને નાખોદાએ પછુ બનતાં સુધી તેને તેને દેહાંણુ પોંદેઆડવાની કમુલા ત આપી, કેમકે જે નરનદાખનાં શેરૂર તરક તે નનર હુતી, તે શેરૂર તીઆંથી માતરે તરણ દાહાડાના રસતા ઉપર હતું. એથી આપડી એખલી પડી ગમેલી અંરનવાળને નરા ખુસી જાણ, એને તે નાખોદાને, જે તે કાંઈ એ શેરૂર વીશે નજીતો હોએમો તે કેહેવાને અરન કીધી. એ ઉપરથી તે નાખોદાએ નજીવીઈ કે તે એ શેરૂર વીશે એટલું જ નજી છે કે, તીઆં સાસાન નામનો એક જીવા ન સાહાજદો રાન કરે છે. એ ઉપરથી અંરનવાળ મોલી, “ મેં મારા બાપને મોરેથી એકવાર એ સાસાન સાહાજદા વીશે સાંભલીઈ હતું, અને તે વેલાએ કુમારો હુતો, એવું મેં જાણીઈ હતું.” એ સાંભલી નાખોદા મોલીએ “હા, અને તે હજી કુમારોન છે. મેં મોડુંકની વાત ઉપર એવું સાંભલીઈ હતું કે, તે સાહાજદો જેહાનઆરા નામની એક ઘણીન ખુચખુચ અને નીતામાન ઠોક ઠી ઉપર મોહીત પડીએ છે, અને તેની સાથે તે પરણવાને ઘણી કોશિશ કરે છે. પછુ તે ઠોકરીના એક ઘણાન

વાહાલા ભાઈનાં મરણથી તે સઘણું ઠોકી શોકમાં મેહી છે, અને તેની સાથે પરણવાને તે શું પછુ વાત કરવાને પછુ ના પાડે છે.” તે ભાઈને મારે શોક કરે છે એવું સંભલી અંરનવાળને તેનો ભાઈ ઉઆદ આવીઓ, અને તેથી એવું માહીઈ કે, હું પછુ મારા ભાઈ વગરની થઈ તેને મારે શોક કરું છું, અને તે પછુ તેવીન હાલતમાં છે, તેથી તેની સાથે નહીને વસું, કે તે મારી દાઝ જાણુ, અને મારી સંભાલ લેશે. એ શેડાવ તેણે પેલા નાખોદાને નજીવી યો, અને તે પાંચ પાડી આપવાને તથા તેને જેહાન આરા સાથ મેલવવાને અરન કીધી પછુ નાખોદાએ મોરી દેહગીરી સોંપે નજીવીઈ કે, તે કામ તેનાથી બનવાનું નથી, કેમકે જેહાનઆરા પોતાના ભાઈના શોકમાં એવીનિ ગરકાવ થઈ રહેલી છે, તે કોઈની મુલોકાંત તેની સાથે નીચારે અંરનવાળે મનમાં એવેવેલુડાણ પ્રીશ કે, આથી તેને વેશ કાઢાડી નાખી મરના લેવો, અને શાહુજદા સ સાનાના એક ખીદમતગાર તરીકે તેની નોકરીમાં રહી, બનતાં શુધી જેહાનઆરાને જેવી અધવા બલવું. એ ઘણું પેલા નાખોદાને નજીવતાં તેને ભારે અચરતી ઉપજ, પછુ એ વખતે અંરનવાળ સરખી જીવાન અને ખુચખુચ ઠોકરીને, પારકા અને તઈન અનજીઆં શેરૂરમાં નજી કેટલું યુથરૂહ એ. તેનો વીચાર કરી તેણે તેની માગણી કમુલ શંખવાવું દેસતે મેણું, અને તે પરમાણુ તેના બાવ કોતરી, અંરનવાળની ખાસે મરણથી, તેનાં મુખે થઈ ગમેલા ભાઈ યુથરૂહનાં સરખો અંરને પોસાંક પેલા કરી પેરો વીએ. મોશાકની સાથે પોતાનું સરખી નામ પછું ઘડવી, અને કુરેવાના સરખું નેશાન કરી રાખી. એ પોસાંક મેટુરીઆ પડે અંરનવાળ તેના ભાઈને એટલાની મલતી દેખાવા લાગી કે, હાઆવેર તેનો ખોલાસો યાએ તો આને ર જે તેનો બાપ કે માં જેએ, તે પછુ કમુલ નહી કરે એ તેમનો વાહાણુ યુથરૂહ નથી. તેમન તે એવેમો બચુરત અને નખરાંદાર ઠોકરો દેખાવા લાગે કે, તેના વાહાકરા પછુ શેડાન હશે, અને શેડાએનાં નજીવા વીઆ હશે. એ પછે બંને નજી નરનદાખનાં રસતા લી

પરકરણ ૨ જી.

બંને નન નરનદાખમાં આવી મોહીઆં. નાખોદાને તીઆંની દરબારમાં કેટલાકો સાથે પોહાન હોવાથી તેમની મદદથી એક “દીવસે” શાહાજદા સાસાનેની મુલાકાત લીધી, અને તેને તવામી કરી, અંરનવાળને આગલ ધરી અરનકરી કે, નામદાર શાહાજદા, આ જીવાન અને આવાક ઠોકરીનું નામદારની નોકરીમાં રહેવાને ઘણેન આતુર છે, મારે નામદાર તેનાપર મેહરમાન થઈ એને તારી ખીદમતમાં રાખશે તો, મેશક તુને કોઈ દાહાડે તેથી પસાવું હી પડશે” સાસાન તે જીવાન ઠોકરનું રૂપ જોઈ ઘણેન અચરત ધમ્મેએ; પછુ પછે તેની વાત કરવા વગેરેની સઘલાં પાંતીની ધપ ધપ જેઈ તેનાપર એટલીત અસર થઈ કે, એકદમ અંરનવાળને પોતાના ખીદમતગારોની સંજોગ લીધી, અને સઘલાં ઉપર તેને સરદાર બનાવી. એ પરમાણુ અંરનવાળ શાહાજદાની નોકરીમાં રહી

અને એક દાહાડો તેની ખીદમત બજાવી નહી તેટલામા
 ન સાસાન તેની સઘલી ચાલ ચલાણુધી એવેતો પુરો થ
 ધ ગમેએ, અને એકાએક તેનાપર તેનો એટલેતો પી
 આર વધી ગમેએ, કે બીજા દહાડેથી, એવુ ખનીક કે,
 અરનવાને પોતાની આગલથી નરાએ ખશવાને ના પા
 ડીક અને એક બીજાના દરબજ તરફ ક્યુ પછુ ધીયાં
 ન ને રખતા, સાસાન તેની સાથ તરેહવાર વાતો કરવામા
 મશગુલ થએએ એવી વાતની વેલાએ પછુ અરનવાને
 દરેક બાબદમા એવુ દાહાપછુ અને ન મલાઈ બતાવીઆ,
 કે શાહાજદો તેના ઉપર કુરબાન થઈ ગએએ, અને તેની
 આગલ પોતાના મનની અને દુખની વાત કરવાનો થડા
 વ કીધો વધી તેને તે સાથે એવુ પંજુ લાંગોઈ કે, જેહા
 નઆરા કોઈથી સમજતી નથી, તે આ કોઈકરની 'મ મ
 લાઈ અને હાહાપછુથી સમજશે, અને એનોથાબન તેનુ કા
 ન અર આવશે તેથી તેને એક નીરાતને વખતે પોતાની
 પાસે બેસાડી, જેહા આરાને માટે તે કેવો ગયે છે, અને
 તે છતા તે તેને કેવો નાપ્રીપાસ અને દુખી કરે છે, અને
 કેવી તે તેની સાથ વાત કરવાતો નહી, પછુ તેનો પેગા
 મ સાલવવાને, તથા તે પેગામ લઈ જનારને ઘરમા દાખ
 લ કરવાને પછુ ના પાડે છે, તે વીચે સઘનો બેલાશો તેની
 આગલ કરી બતાવીઆ તે સાથે સાસાને એ પછુ બજા
 વીક કે, આજે તે જેહાનઆરાના પીઆરમા એટલેતો મી
 રફતાર છે, અને તેની જુદાઈના ગમથી તેનુ જગર એવુ તો જ
 લે છે કે, તેણે પોતાની સઘલી શીકર વગેરેની ગમત તણ છે એ
 ઠજુ જ નહી, પછુ પોતાના રાજ કારોઆર ઉપર પછુ તે ક્યુ
 લકશ ન આપતા, તેના અખીર ઉમરાવોના હાથમા તે ના
 ખીક છે, અને તે રાત દાહાડે જેહાનઆરાની જુદાઈ
 ના બલાપામા, અને એવા બલાપાના મારેલાએના, પરત
 સખ ધી ગએએ સાલવવામા વખત જુગરે છે
 સાસાનનો જેહાનઆરા ઉપર આટલો બવો પીઆ
 ર જેહા અરનવાને ઘણી દલગીરી તેમજ અચરતી ઉજા
 દલગીરી એટલા માટે કે, જઆરથી તેણે સાસાનને જાએ
 એ નો, તીઆરથી તેના પીઆરમા તે પોતે પડી હતી,
 અ. નહી તરજુ દાહાડામા જે તેનુ (એકે નાકર તરીકે) તે
 ની સાથ દીલ મલી ગએઈ હતુ, અને તેનાપર જે તેની
 (સાસાનની) અતીઅત મહેરબાની વધી ગઈ હતી, તેથી તે
 ના (અરનવાનમા) પીઆરમા એટલેતો વધારો થઈ ગએ
 એ હતો કે, તેથી ગએએ તેનુ જગર ફાટી જતુ હતુ, પછુ
 તે વેલાએ તે એવી હાલતમા ન હતી કે પોતાના દી
 લની છુપી અગનીને બાહાર કાઢાડી શકે તે સાથે તેને
 અચરતી એટલા માટે ઉપજા હતી કે, સાસાન, તેની નન
 રમા, ઘણેજ ખુબશુરત, બાહાડુર, ભયો અને પીઆર કર
 વા જાએ માણસ હોવા છતા જહાનઆરા તેને અચક આ
 પતી નથી એ તદન નવાઈ સરખુ છે
 પછુ આખરે અરનવાનનુ દીલ નહી રહી, જ્યેથી
 તેણે પોતાના મનમાહેના સાસાન ઉરના મોઢા પીઆરની
 પુરી વાસતા ન ઉડાડતા, માટે તેની જાએએ બતાવવાને
 મનમા ઘડાવ કરીએ સાસાનની સઘરી વાત માલલી
 અરનવાન બોલી 'સાસાન, જે સી તને મુદલ દીન આ
 પતી નથી, તેને તુ આટલી બધી માહે છે, અને તેને મા

ટે આટલો બધો બલાપો કરે છે તથા દુખી થાએ છે, તે
 જોઈ ખરેખર મને તારી ઉપર દએએ આવા છે પણ
 નામદાર સાસાન, જેવી રીતે તુ જેહાનઆરાને માહે છે,
 તેવી રીતે જો કોઈ ખીજ સી તુને માહતી હાએ, અને
 હુ ધાર છે કે તેવી એક તુને ખરેખર માહાનારી છે, તે
 પણ તુ મને આહાતો ન હાએતો, તુ એમન નહી કહેકે,
 હુ તેને આહી ચકતો નથી, અને એવા જવાબ ઉપર શુ
 તે જોને સતીધ નહી કહેવો, જાએ ? ' પણ સાસાને
 એ વ્રાત કણલ રાખી નહી જેવા પીઆરથી તે, જેહાન
 આરાને માહે છે, તેવાન પીઆરથી કોઈ પણ સી તેને
 માહાલી હાએ, એવુ માતવાને તેણે તદન ના પાડી તે
 બોલીએ, 'કોઈ પણ સીતુ દીક્સ એવકુ મોટુ નથી, જે
 મા, જેહા પીઆર તે જેહાનઆરા ઉપર રાખે છે, તેટ
 લો તેમા તેને મારેતો અમાઈ શકે ' પણ એ વાત, અર
 નવાનના ધીઆનમા ઉતરી નહી, કેમકે તે સારીપેઈ જાણ
 તી હતી કે, જેવા પીઆરથી તે પોતે સાસાનને માહે છે,
 તેવા પીઆરથી કોઈ કોઈને માહાતુ નહી હશે તેથી તે
 બોલી, 'હા! સાહેબ, પછુ હુ જાએ છુ કે, 'તુ શુ જાણ
 છે જોરામ ' (અરનવાને નુપરતે તામે) સાસાન બોલી
 એ અરનવાને જવાબ દીધા, 'હુ ઘણી સારી રીતે જા
 છુ છુ કે, ખરા દીલથી માહાનારી એક સી, એક પુરુષને
 કેવી રીતે માહે છે ખારી એક બેહન હતી, તે એક પુરુષ
 ને કેવી માહાતો હતી કે, જો હુ એક સી હતોતો તુ ના
 મદારને તેવીજ આહાતે ' એટલે ' સાસાને પુકીકે, 'પ
 છે તેનુ શુ થઈ ? નાસાપાએસીન, સાહેબ, ' અરન
 વાન બોલી 'તેણે પોતાનો છુપો પીઆર આહાર કદી બ
 તાવીએન નહી પણ તે મનમાને મનમાન રાખી,
 જેમ એક, સુદ દલમા કીડો બરાઈ માહેથી તે ફેરી
 ખાએ, તેમ તેણે તન અને મન સઘના ખવાઈ ગ
 એએ, અને રાત દાહાડો દુખ અને બલાપાની ગો
 એએ પોતેન મુરત બનીને રહી ' એ સાબલી સાસાને
 પુકીકે ' શુ તીઆરે તે અ તે ખરજુ પામી ? ' એનો ઉત
 ર એને અરનવાને આનાકાની કીધી, અને તેને બીજ
 વાતપર ઉડાવવા લાગી, કેમકે સી વાત એ બધી કીરી તે
 મા કઈન નહી પણ અરનવાન જે સાસાન ઉપર અનહ
 દ પીઆર રાખતી હતી તેની નીગાનીએ જુદ જુદા આ
 કારમા તેને કહી જાણવી હતી, પણ સાસાન તેમા ક્યુ
 સમજતો ન હતો, અને તેમ ધાએ તેમા ઝાઝી નવાઈ સર
 ખુ પણ નહી, કેમકે તેતો એમન જાણતો હતો કે તેનો
 એ વાહાડો નોકર એક ખુબશુરત અને હાડેએ ઠોકગે છે
 એ વાત પુરી નહી થઈ એટલામા, જે સખશની મા
 રકતે, માસાને જેહાનઆરા ઉપર એક પેગામ મોકલીએ
 હતો, તે તીઆ આવી મોજો, અને બોલીએ, 'નામદાર
 શાહાજદો, ને ઘણીબી કોશિશ કરી, પણ મને જેહાનઆ
 રાના ઘરમા જવા દેવામા આવીએ નહી, પણ દરવાજા
 ની બાહારના ઉપર રાખી, તેણે તેની એક દામી પાસે, અ
 તુ કહેવાડીકે કે, તારા શાહાજદાને કહેકે, તેણે આનથી
 એવો થડાવ કરીએ છે કે સાત વરસ શુધી દાહાડાના તેન
 ને વટીક મોડુ બતાવતુ નહી, પણ મોડાપર જરબો નાખી
 એરડામા ને એરડામાન રાત અને દીવસ શુતરી, સદ

તેની આંખનાં આંશુએ તેનાં ભાઈનાં ગમનાં બાગનાં આડે ને પાણી સીપડું.” જેહાનઆરાનો આવો શકત અને ના સીપારી ભરેલો બંવાબ સાંભલી સાસાંન ઘણાંનું કુખી ય એમ્મા, પણ તેણે જીવાન અરનવાળની મુઝલાઈ ઉપર એ ક છેલી આસા રાખી, તેની તરફ કરીને બોલીએ, “વા હાલા જોરાબ, મને ખમીત લાગે છે કે, આજના વખતમાં કોઈ નહી, પણ તું, તારી ખુબશુરી, જવાની, અને મુઝ લાઈના બલથી, જેહાનઆરાનાં પથર સરખાં શકત થઈ ગ એલાં દીલને પીઠલાવી શકશે, અને તુથીજ મારી ઉમેદ બર આવશે: વાસતે પીઆરા જોરાબ, તું મારાં દીલની વાત યીતો પુરતી રીતે વાકુફ છે, તેથી તુને હવે વધારે કહેવા ની કંઈ જરૂર નથી.” તું એકદમ જેહાનઆરા પાસે જા, અને તારેથી બને તેટલી કોશશ કરી તેની સુલાકત કર, અને મારા પીઆરની અને તેમાંથી ઉતપન થતાં કુખની વા તથી તેને પુરતી બાણીતી કર, અને મારે માટે તેનાં શકત દીલમાં દમ્મેઆ ઉખળે એવું કર. જે તુને ધરમાં નહી જ વા દેતો, દરેક ભલાઈ ભરેલા જખરીના ઉખાએ વાપરજે, અને અંદર દાખલ થજે. મને લાગે છે કે, એ કામ તારે થીજ બનશે, અને તેની કુતેહમદીને બશ તુનેજ મલશે. અલખતે એ કામ અરનવાળ સરખી જીવાન છોકારીતું ન હતું. અને વલી જેની ઉપર તેણે પોતાનું તન અને મ ન કીલા કીધેલું, તેના પીઆરનો પેગામ તે તેની હુરકી બીજ સીને કહેવા જાએ એ તદન નહી અને એવું હતું: પણ અરનવાળને તેમ કરીઆ વીના બીજે કશો ઉખાએ ન હતો, કેમકે તે એ વેલાએ અરનવાળ નામની જીવાન છોકારી નહી હતી, પણ જોરાબ નામનો શાહાબદાને એ ક ખીદમતગાર હતો, જેથી તેના ધણીએ તેને સારિલું કામ બજાવીઆ વીના તેનો છુટકો ન હતો. તેથી તરત અર નવાળ સાસાનને સલામ કરીને ઉઠી, અને જેહાનઆરા નાં ધરનો રસતો લીધો.

ધાતુની રોશની.

ઇબીરોપીઅન લોકો દર રોજ નવી નવી શો ષો કરે છે, અને તેથી પોતાના રોલાને અને દેશને સ ગવડ સાથે કોરતીવંત કરે છે. અસલના વખતમાં આપણા ખંડના લોકો પણ ઘણાજ ચાલાક હતા, તેમાં ઈરાનીઓતો વીદીઆ હુનરમાં એટલા ખધા આગલ વધેલા હતા કે, તેમનાં અમતકારીક કામોનેા ભેદ ન મ લવાથી ઈબીનાની લોકોએ તેમનું “બદુગર” નામ પા ડીધું હતું. તેમજ અસલના વખતના હીંદુઓ પણ વીદીઆ હુનરમાં કામ્યા ન હતા. પણ આજ કાલ એ સધલા લોકો, કુટલાક સખખોને લીધે, માઠી હલત માં આવી ગએઆ છે, અને તેથી પોતે નવું પેદા કર વાને ખદલે, જે તેમના વણવાઓ તેમને માટે તઈઆ

ર કરી જેલી ગએઆ હતા, તે પણ ખોઈ દીધું છે; જે બીજા બીજાઓએ લઈ જેલી, તેમાં કુટલાક યુધારો તથા વધારો કરી તે પોતાના નામે ખાહેર કાહુકતા જા એ છે. એમ ખંનવાનેા સખખ એન્ડ, આપણા લો કો કીપર કઈઈક વીપતીએ આવી પડીઆથી, ચોડાં વાર માઠી હલતમાં આવીઆ, અને તેવી હલતમાં આવતાંજ ચાલવું તથા ખેપરવા બની ગએઆ, જેથી તેમની હલતમાં પાછો કશો યુધારો થઈ શકીએજ નહી. આજે ઈબીરોપીઅનો તથા અમેરીકનેાની શો ષો જોઈ તેઓ અચરતીમાં ગરકાવ થાએ છે, પણ તેવી અચરતીમાં પડી, “આપણે પણ એવું કાએ ન હી કરી શકીએ,” એવી ઈરશાઈ કરવાને ખદલે માત રે તેની વખાણ કરી, પોતાને તદન નહવા સમજ પોતે પોતાનેજ અપમાન કરી ખેરી રહે છે. અલખ તે ઈબીરોપનાં અને એશીઆનાં, તેમજ ઈંગલંડના અને હીંદુસથાંનનાં માણસ માણસમાં કશો ફેર નથી. ખંને છુધી અને ખલે સરખાંજ છે, પણ એકમાં ઊલ ટ અને ઊદીએાગ રહેએા છે, અને બીજાઓમાં ખે પરવાઈ અને આલશાઈ વધીઆ છે. જે તેઓમાંથી એ ખે દુરગુણો નીકલી જાએતા, ખેશક તેઓ ઈબીરો પીઅનોની ખરાખરી કરવામાં જરાએ પાછલ પડી શકે નહી.

ઇબીરોપીઅન લોકોએ જે ઘણીક જાતની નવી અને અચરત સરખી શોધો કરી છે, તેમાં વલી હલ એક ઘણીજ અગતની શોધનેા કીરોરો થએએા છે. તે, જેમ તેલના, ખતીના, અને ગેઆસના દીવા કરવામાં આવે છે, તેમ ધાતુના તારમાંથી દીવો અથવા રોશની કરવાની શોધ છે. એ શોધ પુરતી ફ્રેન્ડમદીથી વાર પડી છે, અને તેથી ઘણાક શએદ થવાની, તથા વી દીઆ હુનરનાં કામ માંહીલી ઘણીક અગવડ ટલી જ વાની આસા સખખમાં આવે છે. જેમ ગેઆસની ખતી વગર તેલ અને જોતે ખલતી જોવાથી જોનારને અચરતી કીપજે છે, તેમજ આ રોશનીમાં, એક લોકો ડાંનાં તારને એક છેડેથી દીવાની માફક પુર રોશની થી ખલતો જોઈ જોનારને ઘણું નવાઈ જવું થાએ છે. અલખતે તેલ અને જોત વગર દીવો ખલે, એ ગેઆ શની રોશની હચતીમાં આવીઆની અગાકી એક દી વાનાં માંણસવું ખોલવું ગણાતું હતું, તેમજ આ રો શની જાહેરમાં આવવા આગમચ કાઈ એમ ખોલતે

કે લોહાડાંને તાર દીવાની જોતની માફક ખલે તેને દીવાનો ગણવા વગર રહે નહી. પણ આને તે થઈ જીં છે અને તે આપણે થોડા વખતમાં જોઈશું. હાલમાં એ જોતની રોશની ફરનજમાં કરવામાં આવી છે, અને તે ઘણી શારી રીતે ખલતી માલમ પડી છે. એ માં મોટી કરાંમત એજ કરવામાં આવેલી છે કે, લોહાડાંના તારને કાંઈક રસાયણ કીરીઆથી એવી ખાસી અત આપવામાં આવી છે કે, જેથી તે સાધારણ જોતની માફક, દીવાસલી લગાડતાં સલગી ઊઠે છે, અને દીવાની માફક ખલવા માંડે છે. ખલતાં ખલતાં તેમાં થી ધુમાડો પણ નીકલે છે, અને છેવે સરેદ રાખ રહી જાય છે.

એ રોશનીથી શેટોગરાફીનાં કાંમમાં એક ઘણાજ મોટો ફાયોદા થયેગ્યા છે, અને આજવેર જે કરવાને તે હુનર અશક્ત હોતો તે કરવાને તે સામરથ વાન થયેગ્યા છે. આટલુંતો વાંચનાર જાણે છે કે, શેટોગરાફીના મારફતે સખી લેવાને સુરજનાં કીરણની જરૂર પડે છે, અને તેથી તે કામ દીવસને વખતે જ થઈ શકે છે. પણ ફેટલીક વેલાએ તે દીવસ પણ નકાચો થઈ પડતો હતો—ઊંડા ખોલો તથા ગારો, અને એવીજ ખીલ અંધારી જગાએના માહેલા ભાગો નો, દીવસ છતાં પણ શેટોગરાફ લેવાતો નથી, કેમકે તીઆવેર સુરજનાં કીરણ થોડાંઅંત નથી. તેથી એવી ઘણીક અગતની અને ઊંધીઓગી ખાખદાથી નજરે જોનાર સીવાએ સઘલા આજે નાવાકેર પડેલા છે, અને કોઈખી રીતથી, તેમને તીઆં જએઆ વગર તેનો આધાર તેમની નજરે પડેતો તે જોવાને તેઓ ઘણા ઈનતેજર છે: એ કાંમ હવે આ ધાતુની રોશનીથી થઈ શકશે, કેમકે એની રોશનીનો ગુણ સુરજની રોશનીના સરખોજ માલમ પડીગ્યા છે, અને તેથી સુરજની ગેરહાજરીમાં, હરેક વખતે એ રોશનીથી હર કશાના શેટોગરાફ લેવાઈ શકાશે. ઘણાક લોકો એજા એ ઊંધીઓગી હુનરનાં શોખીઓ છે. પણ તેમને દીવસનો વખત હાથમાં ન આવીઆથી આજવેર નાસીપાસ થાઈ પડી રહેલા હતા, તેમને હવે મોટી પ્રુશાલી ઊપલ છે, કેમકે તેઓ હવે રાતના જમી પરવારીને થોડોવાર એ રસીલા હુનર પછવાડે પોતાનો વખત ગુજારી શકશે. - તેમજ મીસરની મોટી પીરેમોડ અને એ વીગરે એવાંજ ખીળાં હસતકુરૂત

તથા સવલાવીક ખાંધકાંમોના જે ભાગ આજવેર અંધારામાં પડી રહેલા છે, તેમને અજવાલાંમાં લાવવાને ફેટલાક વીંદવનોને આસાં આવી છે, એટલુંજ નહી, પણ તેઓએ તેમ કરવાને તઈઆરી પણ કરવા માંડી છે. એ પરમાણે એક નવાંમાંથી એકગો નવાંનીકલશે, તેથી એક હુબર ઘણુ માણસનું ગનાન વધશે. એ સઘણું માણસની અકલ અને ઊંધીઓગનું પરિણામ છે, જે વાપરનારા તથા કરનારાઓને ખરી કીરતી ઘટે છે.

દુનીયાનો મુસાફર.

પત્ર ૩૪ મો.

પીઆરાં ખેન,

ગજેઆં ખે તરણ પતરમાં તજોને અમેરીકાની શોધ ખાખે, તેમાની વસતી ખાખે તથા તીઆનાં લોહાડાંને ખરીલીસ અમલમાંથી છુટા થઈ સવતંતર થવા ખાખે કેટલાક ખોલાશો કરી ખતાવીગ્યાએ, જેથી તે ખાખેની તજોને સારીપેકે સમજ પડી હશે. હવે આ પતરમાં જેની ઊઈઆરક નામના શેડરમાં હુ આવીને રહેલોહુ, તેનું થોડુંક વંરણન તજોને લાખી જણાઈધું, જે તજોને ઘણું ઊંધીઓગી થઈ પડ્યો એવી મને આસા છે.

અમેરીકાનો નકશો લેઈને જોશોતો તજોને ની ઊઈઆરકનું શેડર દરીઆના કાંધા પર, આવેલા એક મોટા ખેટની ઊપર માલમ પડ્યો. જેમ મુરત શેડર તાખી નદીના ગુખ ઊપર આવીજિંછે, તેથી મુંખઈથી જતી ઈસ્ટીમર દરીઆમાંથી નદીમાં દાખલ થઈ ખંદરમાં જઈ લંગર કરેછે, તેમ નીઊઈઆરકનું શેડર હડસન નદીના ગુખ આગલછે, જેથી ઈઝીરોપ વગરે તરપથી આવતી ઈશ્ટીમરો તથા વાંહાંણો નદીમાં રહીને ખંદરમાં આવેછે. એ ખંદર ઘણું ઊંડું અને થોડાંહુંછે, અને ખારાં આગલથી વચમાં એક મોટો ખેટ આવીઆથી વેપારીના તેમજ લગાઈના વાહાણોને વચમાં રહેવાને ઘણું સાડું તથા સલાંમતી લરેલું થઈ પડેછે. એ શેડરનાં ખંદરમાં રોકડો વાહાણો પડી રહેછે, અને ખંદરની ખોટોની જગાએ ઘણીક નાહાની ઈસ્ટીમરો ફરતી હાંએછે એ નાહાની ઈસ્ટીમરો સપોલીઆંની માફક, ધુમાડો ફાહાડતી, એમથી તેમ અડપથી પાણી પર

તેની આંખનાં આંચુએ તેનાં ભાઈનાં ગમનાં બાગનાં ગાડોને પાણી સીપવું.” જેહાનઆરાનો આવા શક્ત અને ના સીપાથી ભરેલાં બવાબ સાંભલી સાસાન ઘણાં હુખી થ એએ, પણ તેણે જીવાન અરનવાનની મંચલાઈ ઉપર એ કહેલી આસા રાખી, તેની તરફ ફરોને બોલીએ; “વા હાલા જોરામ, અને ખચીત લાગે છે કે, આનના વખતમાં કોઈ નહી, પણ તું; તારી ખુબયતી, ભવાંની, અને મંચ લાઈના બલથી, જેહાનઆરાની પુર સરખાં શક્ત થઈ ગ એલાં દીલને પીઠલાવી શકશે, અને તુ થીજ મારી ઉમેદ બર આવશે: વાસતે પીઆરા જોરામ; તું મારાં દીલની વાત થીતો પુરતી રીતે વાકેફ છે, તેથી તુને હવે વધારે કહેવા ની કંઈ જરૂર નથી.” તું એકદમ જેહાનઆરા પાસે જા, અને તારેથી બને તેટલી કોશિશ કરી તેની ઝુલાકત કર, અને મારા પીઆરાની અને તેમાંથી ઉતપન થતાં હુખની વા તથી તેને પુરતી બાણીતી કર, અને મારે માટે તેનાં શક્ત દીલમાં દ્યેઆ ઉપને એવું કર. એ તુને ઘરમાં નહી જ વા રેતો, દરેક ભલાઈ ભરેલા બખરીના ઉપાએ વાપરજ, અને અંદર દાખલ થજ. અને લાગે છે કે, એ કામ તારે થીજ બનશે, અને તેની ક્તેહમં દીનો બશ તુનેજ મલશે. અલખતે એ કામ અરનવાલ સરખી જીવાન છોકરીતું ન હવું; અને વલી જ્ઞની ઉપર તેણે પોતાતું તન અને મ ન ફીદા કીધેલું; તેના પીઆરાને પેગામ તે તેની કીક બીજ સીને કહેવા જાય એ તદન નહી અને એવું હવું: પણ અરનવાલને તેમ કરીઆ વીના બીજે કશો ઉપાએ ન હુતો, કેમકે તે એ વેલાએ અરનવાલ નામની જીવાન છોકરી નહી હતી, પણ જોરામ નામનો શાહાખાદનો એ ક ખીદમતગાર હતો, જેથી તેના ધણીએ તેને સાંકેલું કામ બખરીઆ વીના તેનો છુટકો ન હુતો. તેથી તરત અર વાલ સાસાનને સલામ કરીને ઉઠી, અને જેહાનઆરા માં ઘરનો રસતો લીધો.

ધાતુની રોશની.

ઇંજીરોપીઅન લોકો દર રોજ નવી નવી શો ધો: કરે છે, અને તેથી પોતાના રોલાને અને દેશને સ ગવંક સાથે ધીરતીવંત કરે છે. અસલના વખતમાં આપણા ખંડના લોકો પણ ઘણાજ ચાલક હતા, તેમાં ઈરાનીઓતો વીદીઆ હુનરમાં એટલા બધા આગલ વધેલા હા કે, તેમનાં ચમતકારીક કામોનો ભેદ ન મ લવાયો ઈંજીનાની લોકોએ તેમનું “બદુગર” નામ પા ડીધું હતું. તેમજ અસલના વખતના હીંદુઓ પણ વીદીઆ હુનરમાં કાચા ન હોતા. પણ આજ કાલ એ સઘલા લોકો, ફેટલાક સખોને લીધે, માદી હલત માં આવી ગએઆ છે, અને તેથી પોતે નવું પેદા કર વાને ખદલે, જે તેમના વધવાઓ તેમને માટે તઈઆ

ર કરી મેલી ગએઆ હતા, તે પછુ ખોઈ લીધું છે; જે બીનાં બીજાઓએ લઈ મેલી, તેમાં ફેટલાક શુધારો તથા વધારો કરી તે પોતાના નામે બાહર કાહુકતા બ એ છે. એમ બનવાનો સખમ એજે; આપણા લોકો ઊપર કાઈક વીપતીઓ આવી પડીઆથી, થોડો વાર માદી હલતમાં આવીઆ, અને તેવી હલતમાં આવતાંજ આલસુ તથા ખેરવા બની ગએઆ, જેથી તેમની હલતમાં પાછો કશો શુધારો થઈ શકીઓજ નહી. આજે ઈંજીરોપીઅનો તથા અમેરીકોનોની શો ધો જોઈ તેઓ અચરતીમાં ગરકાવ થાય છે, પણ તેવી અચરતીમાં પડી, “આપણે પછુ એવું કંચે ન હી કરી શકીએ,” એવી ઈરશાઈ કરવાને ખદલે માત રે તેની વખાણુ કરી, પોતાને તદન નહવા સખજ પોતે પોતાનેજ અપમાન કરી ખેરી રહે છે: અલખ તે ઈંજીરોપીઅને અને એશીઆનાં, તેમજ ઈંગલંડના અને હીંદુસથાનનાં માણસ માણસમાં કશો ઈર નથી. ખંને છુધી અને ખલે સરખાંજ છે, પણ એકમાં ઊલ ઠ અને ઊદીઓગ રહેઓ છે, અને ખીજાઓમાં ખે પરવાઈ અને આલસાઈ વધીઆ છે. જો તેઓમાંથી એ ખે દુરગુણા નીકલી જાયેતો; ખેશક તેઓ ઈંજીરો પીઅનોની ખરાખરી કરવામાં જરાએ પાછલ પડી શકે નહી.

ઇંજીરોપીઅન લોકોએ જે ઘણીક જાતની નવી અને અચરત સરખી શોધો કરી છે, તેમાં વલી હલ એક ઘણીજ અગતની શોધનો ઊમેરો થએઓ છે. તે; જેમ તેલના, ખતીના, અને ગેઆસના દીવા કરવામાં આવે છે, તેમ ધાતુના તારમાંથી દીવા અથવા રોશની કરવાની શોધ છે. એ શોધ પુરતી ઈંજીરોપીથી પાર પડી છે, અને તેથી ઘણાક પ્રએજ થવાની, તથા વી દીઆ હુનરનાં કામ માંહેલી ઘણીક અગવડ ટલી જ વાની આસા સખવામાં આવે છે. જેમ ગેઆસની ખતી વગર તેલ અને જોતે ખલતી જોવાથી જોનારને અચરતી ઊપજે છે, તેમજ આ રોશનીમાં, એક લોટા હાંનાં તારને એક છેડેથી દીવાની માફક પુર રોશની થી ખલતો જોઈ જોનારને ઘણું નવાઈ જેવું લાગે છે: અલખતે તેલ અને જોત વગર દીવા ખલે, એ ગેઆ શની રોશની હુસતીમાં આવીઆની અગાડી એક દી વાનાં માંજુતું ખોલવું ગણવું હતું, તેમજ આ રો શની બાહરમાં આવવા આગમ્ય ક્રઈ એમ ખોલને

કે લોહાડાંને તાર દીવાની જોતની માફક ખલે તેને દીવાનો ગણવા વગર રહે નહી. પણ આને તે ધર્મજી છે અને તે આપણે થોડા વખતમાં જોઈશું. હાલમાં એ જોતની રોશની પ્રાનસમાં કરવામાં આવી છે, અને તે ઘણી શરી રીતે ખલતી માલમ પડી છે. એ માં મોટી કરાંમત જોઈ કરવામાં આવેલી છે કે, લોહાડાંના તારને કાંઈક રસાજોણ કીરીઆથી એવી ખાશી અત આપવામાં આવી છે કે, જેથી તે સાધારણ જોતની માફક, દીવાસલી લગાડતાં સલગી ઊઠે છે, અને દીવાની માફક ખલવા માંડે છે. ખલતાં ખલતાં તેમાંથી ધુમારો પણ નીકલે છે, અને છેલ્લે સરદે રાખ રહી બજો છે.

એ રોશનીથી શેરોગરાશીનાં કાંમમાં જોઈ ધં જોઈ મોટો પ્રજોદો થજોઆ છે, અને આજવેર ને રવાને તે હુનર અશકત હતો તે કરવાને તેમારો, વાન થજોઆ છે. આસરુંતો વાંચનારું હોલો ભાઈ. શેરોગરાશીની મારફતે સખી ની જરૂર પડે છે, અને...
જ ધર્મ શકે છે. પંકો ઉપર વેર ! નકામે ધર્મ પડે.

ને એવીજાંસ જોતે, પોતાનાં હાથમાં અખતીઆર નો, ધીથી તથા તક મલવાથી, પોતાનાં હુણ હવસો, તીચ તે કોઈ પણ ખાખદનાં, પુરા પાડવાને કશું પણ વી પુને ખાકી સખીજી નથી. જે માણસોનાં હાથ જરે આ દુનીઆનાં એક ખાલી ઢોંગ પરમાંજો પાદશા અનેખયવા શાહુનશાહુઅત સરખું રમકડું આવીઆ નો તેજોએ પોતાનાં વેર વાલવાને, અને પોતાનો ઘણા પુરો પાડવાને, તે વડે ભારી બચાંકર રમતો ર નીઆ છે. વેરનાં ઝુનુનમાં તેજોએ જથાખંધ પુરુપોને નપીઆ છે, શેલાખંધ સ્ત્રીએને વાહીડી છે, અને ઢગ લાખંધ પંથુ ખાલકોને રેહુંસીઆ છે. એટલામાંજ તે જો વેર લઈને ધરાજોઆ નથી, પણ ચોપડી સરખી નીરજીવ વસતુ, તેનાં ઊપર પણ પોતાનું વેર લેવાને, અને ગુશનો જબજ ગુનરવાને સુકીઆ નથી ! સીક દર પાદશાહુ જોઆરે ઈરાન જીલીતીજી હવું, તીઆરે પરસીપોલીસની મોટી લાઈખરેરી, જેમાં હુનરો હા થનાં લખેલાં, એકથી એક જુદાં પુસતકો ખાલીને લ રામ કરી નાખીઆં હતાં. ખલીજ જોઆર, જેનાં ના મપર અશ્વોશ હોજો, કે જેણે પારસીઓની પાદશાહુ

તથા સવભાવીક ખાંધકાંમોના જે ભાગ આંજવેર અં ધારામાં પડી રહેલા છે, તેમને અજબવાલાંમાં લાવવાને ફેટલાક વીદવાનોને આસા આવી છે, એટલુંજ નહી, પણ તેજોએ તેમ કરવાને તઈઆરી પણ કરવા માં ડી છે. એ પરમાંજો એક નવાંમાંથી એકગ્રો નડું નીકલશે, તેથી એક હુનર ઘણ માણસનું ગનાન ખી થ. એ સઘલું માણસની અકલ અને જે પરમાંજો પરીણામ છે, જે વાપરવારા તથા રજા હાથ કરીગી કીરતી ઘટે છે. ના પણ એક મોટી લાઈખરેરીનાં ગનો આગથી નાશ કરી નાખવાંને હોતે, અને તે પરમાંજો તેનાં સેંકડો કી-

પુસતકો, તે ગાંમ માંહેલા હુમાખખાનાં વાલા આને વેહુંચી આપવામાં આવીઆં હતાં, કે તેજો લોકોને નાહુવાવું પાણી ઊકારે તેની તલે લાકડાંને ખલે તે ચોપડીજો મેલી ખલતું કરે ! એની પછી, મહુમદી તરીજી સદીમાં અખદુલા નામનાં એક ખલી જે, એવાજ બેહુનદા વીઆરથી જોારાસાન મધે ફેટ લોક ઈરાની કીમતી પુસતકો ખાલી નાખાવીઆં હતાં, જેમાં એવું કહેવાજો છે કે, આગલા ઈરાની શહેરો ની અતી સુંદર અને મનોરંજક કવિતાઓનાં પુસતકોને નાશ થજોઆ હતો. જઆરે હુણતું શહેર ટ રક લોકોએ લીધું, તીઆરે હુંગરીનાં એક વીદવા ન પાદશાહુ માથીજી ફેરવીનીએ ઘણાક કીમતી પુ સતકનું એક પુસતકખાનું તીઆં રાખેલું હતું, તે સ ઘલું તેજોએ ખાલી મેલીગી હતું. ખરીસદી ધરમનાં એક સહીથી મોટા પારસી કારડીનલ ઝીમીનીએ ગરા નાડા હાથમાં આવીઆ પહે, તીગાંથી પાંચ હુનર પુસતકો એકકાં કરી, તે સઘલાં ખરીસદી મતથી ઊસ ઠાં છે એવું જણાવી તેમને ખાલી નાખીઆં હતાં. એવાજ ઝુનુનથી આગલા ઈરાનીઓએ ઈજીપ્શીઅ ન અને ઈનીસીઅન લોકોનાં પુસતકો ખાલી નાખીઆં હતાં. રોમન લોકોએ જુ લોકોનાં પુસતકો ખાલી નાખીઆં હતાં, અને જુ લોકોએ ખરીસદી અને યુ રતી પુજક લોકોનાં પુસતકો ખાલી નાખીઆં હતાં. આજેરલંડ અને ચેકોસ્લોવેની આંદર, જે આગલા વખતમાં લાઈખરોરા લોકો ઊતરી આવીઆ હુ, તેજોએ તેમનાં સઘલાં પુસતકો ખાલી નાખીઆં હતાં, જેથી તેમની આગલી વીદીઆ સાથે તવારીખ પણ ગુમ થઈ ગઈ. જેલેસઈન એપોલોની મોટી લા

ઈખરેરી, જે ઈટલાક શાહુનસાહોએ એક પછે એક તેની ઊપર મેહેનત લઈ તેમાં વીદીઆ હુનરનાં ઘણાક કીમતી પુસ્તકોનો જમાવ કરીઓ હતા, તે ખરીસદીઓનાં એક વક્ષ ધરમચુરૂ પોપ ગરેગરીએ એક યોલમાં ખાલી નખાવી હતી. ખોલીઓમાં મધે એક કીમતી લાઈખરેરી હતી, તે ધરડીનાનક શાહુનશાહના હાકમથી જોગી લોકોએ આવીને ધના કરી નાખી હતી. ઈંગલંડના ૮ માં હેનરીના વખતમાં યા રેઘણીક લાઈખરેરીઓ ખાલી નાખવામાં આવી હતી તીઆરે જોન બેલ નામનો મોટો વીદવાન તે ઊપર રડીઓ હતા. ખરીસદી મતમાંથી પીઊરીટન જાતનો પંથ નીકલવાથી તેઓ પકા પાએઆ ઊપર આવીઆ પછે, પોપ લોકોને લગતાં જેથી પુસ્તકો તેમના હાથમાં આવીઆંતાં તે તેઓ ખાલી નાખતા જાતા. ઈંગલંડમાં યાઆરે ધરમ સંખંધી ઝથડો ઊડીઓ હતા, અને તેમાં મોટો શેરકાર થએઓ હતા, તે વેલાએ ઘણા કપુરાણા લેખો અને કીમતી પુસ્તકો ખાલી નાખવામાં આવીઆં હતાં. ઈંગલંડ મધે, ૧૫૯૯ નાં વરસમાં વીહીટ ગીશટ, અને બેન કરાશટ નામના ધરમચુરૂઓના હાકમથી પુસ્તકોનો એક ઘણાજ મોટો જથો ખાલી નાખવામાં આવીઓ હતા. પુરવેની વાત છોડી દેતાં અદારમી સદીને સુધારો પણ એવી બેવકુશઈથી પાછલ રહેઓ નથી—૧૭૮૦ નાં વરસમાં ઊકેલા ખલવાની વખતે અરલ આશ મેનસપીલક નામના ઊમરાવે મોહોટી મેહેનત કરી, અને ઘણાક પઈશા વેરી ઘણાજ ઊપીઓગી પુરાણા લેખોના સંગરહ કરી રાખીઓ હતા, તે સઘલો એકદમ ખાલી નાખવામાં આવીઓ હતા. એ પરમાણે જોતાં આગલા વખતની ઘણીક વીદીઆ તથા હુનર, માંણસ જાતની બેવકુશઈથી હુનીઆંમાંથી ગુમ થઈ ગએઆ છે, જેની ખોટ આજે પુરાતી હોએ અથવા હવે પછે પુરાએ, એ વાત મોટા શકમાં જણાએ છે.

સી દરપણ.

નીતીની કીમત:

ભાગ ૧ લેા.

ખીખલી પરગણામાં કાવેરી નદીના કાંઠા પર

આવેલાં પારગાંમ નામના એક ગાંમડાંમાં ધનજીભાઈ નામનો એક પારસી ખેડુત રહેતો હતો. ધનજીભાઈની ઊંમર તરીશની ઊપરની હતી, અને તે દેખાવમાં પુખ્તુરત તથા ખાંધાનો ઘણો મજબુત હતો. તેને જે હેજ સાહજ વાંચતાં તથા લખતાં આવડતું હતું, જેથી તે પોતાનાં ધંધાનો હીસાખ રાખી શકતો હતો તથા કે જે કાગલ પતર લખી શકતો હતો. તે ગામડાંમાં જનમીને ગામડાંમાંજ ઊધરેલો હતો, તેથી તેની ચાલ ચલાણ તથા ખોલી શેહેરના વસનારાઓના સરખી ન હતી, તેાપણ તે ઘણો સદાચરણી, ભલો અને એકીનધર હતો. તે પોતાનો ધંધો ચાલાકીથી અને ઈમાનદારીથી ચલાવતો હતો, અને લેવક દવકમાં ચોખો વેહેવાર રાખતો હતો. તે સરકાર પાસે ઈટલીક જમીન પટેલઈ, તે ઊપર અનાજ, શેરડી વગેરેની ખેડણી કરતો હતો.

ગામડાંના લોકોની રીત પરમાણે ધનજીભાઈને તેના મા બાપે ઘણા નાનપણથી પરણાવેલા હતા, પણ સારાં ભાએગે તે ખાલ લગણુના માહા સંકટનો ભોગ થએઓ ન હતો. તેની સીંગું નામ કુવરખાઈ હતું, જે યાઆરે તેની સાથ પરણી હતી તીઆરે માતરે પાંચ વરસની હતી, પણ જાતે ઘણી યુધીમાન, અને ભક્તી હોવાથી જેમ જેમ મોટી થતી ગઈ તેમ તેમ તેના ઊતમ ગુણે ખાહેર ખીલતા ગએઆ અને વગર ઉલ્લવણીએ તથા કીઈને વગર શીખવવે દનપર દન ઘણી ઘાહી અને સમજી થવા લાગી. તેરમે વરસે તેની પુર જીવણી ખીલી નીકલી અને તે વખતે તેનું મોહું પુનમના ચંદરને ઝાંખ ધોહાંચાડે એવું દીપવા લાગું. તેનું સીધા મરવ સરખું કદ ભરાઈને ગોલ થઈ આવીકી, અને તેનો સાદ એક કીએલના સરખો નીકલવા લાગો. તેના ચાલાક, ઝીણા નેણ, નાખની અણી અને હાકની લાલી જોઈ એક શીરેસતો પણ પાક મોહાખત લગીઆં દીવે તેના ઊપર મોહીત થાએ, અને તેની ગરદન જોઈ તેજ જંગલમાંના મોર બેગોલ લાગે; પણ એટલીજ શોભાથી કુંવરખાઈ શોભતી ન હતી, પણ તેનામાં તે સાથે ખીલ ઊતમ શોભા હતી જેથી તે એક બેચુલ સા હતી. તેના મોહરા ઊપરની ગંબારાઈ, તેનો આંખમાંની શરમ, તેના ઢાકમાંનો મીઠાશ, તેની એકમાંની નમનતાઈ અને તેના તનમાંની લાજ એ તેની શોભામાં એટલોતો વધારો કરતાં હતાં કે કુંવરખાઈને એક માણસની નહી, પણ

પ્રેરણાની જાણાઈની છોકરી કહીએતો આવે.

કુવરબાઈ આવી પુખ્તરત અને ચંચલ હોવા છતાં, તેનો ભરથાર જે.તીઆંની રીત પરમાણે ઘણા બંધાં અને ખેડોલ કપડાં પહેરતો હતો અને ખેતરમાં જઈ ચેડનત મજુરી કરતો હતો, તેને તે પોતાનો ખરાં છગરથી ચાહાતી હતી, તેને તે પોતાનો ખાર્વાઈ અને ધણી સમજતી હતી અને ખનતાં શુધી તેને ખુશી તથા સુખી રાખવાની કોશિશ કરતી હતી. કુવરબાઈ સહ વારના પોહારમાં મોટી ખામદાદે ઊઠતી અને પરથમ ઘરનું ચોહાણું સાહાણું કરી હાથમાં તરામડી લઈ ગા એ તથા ભેંશાનું દુધ ઘેહુવા જતી. દુધ ઘેહી લાવી, જીવારની તાલ ચોટલી કરી ધનલબાઈને સકારા માં રૂ નાસતો આપતી, જે તે ખાઈને માથે પીહોડી લપે ડી, પગમાં મોલા બેઠા પેહેરી ખેતર ભણી રસતો લે તો હતો. તેનાં જાએઆ પછે કુવરબાઈ ખપોરનું રાં ધવાને ગુતાતી, અને જરૂર પડેતો ખપોરનાં ભોણું ખેતરે લઈ જઈ તેને જમાડી આપતી, અને વલી ઘર માં આવી પાછી સીવવા સંધવા તથા રાતનું રાંધ વા ખાવાનું તઈઆર કરવામાં કે પાછલ ચાહતાં તેને તીઆં એક છોકરું વઈળિં હતું તેનાં તરેવાર કાંમકાજ માં રોકાતો હતો. ધનલબાઈ રાતરે મોડો ઘરમાં આવતો, તીઆરે તરત તેને હાથ, મોહું તથા પગ ધો વાને પાંણી લઈ જઈને આપતી અને પછે ભોણું કરી તેની સાથેજ પોતાનાં ખયાંને લઈને જમવા બેસતી. જમતી વખતે તે સારી સારી અને હસવા ભોગજ વા ત કરતી, અને ધનલબાઈનાં મનમાં કાંઈ પણ બક્ષા પો હોએ તે કાહાડી નાંખતી. જમી રહેઆ પછે છોકરાને ગોઠવી સઘણું ચોણું સાણું કરીને સુતી.

આહા! આવી સીનાં ભરથારને કેવું સુખ ! ખરોખર ખોલીએતો ધનલબાઈ ખરોજ લાએગસા લી. તેની ભલી સીમાં કોઈથી બાતની ખાંખી ન હતી, જેને માટે તેને બલાપો કરવો પડે કે દુખી યવું પડે. કુવરબાઈ એક સી તરીકેનાં સંપુરણ ગુણ વા લી છોકરી હતી, અને તેથી ધનલબાઈને આએ કુ નીઆનું સંપુરણ સુખ મલીધી હતું, એમ કહીએ તો તે કથી રીતે અનઘટનું ન કહેવાએ. જેનાં ખરે જ મોલાં ભાએગ હો, તેને એવી સી મલે; અને જે ને એવી સી મલી તેજ આ દુનીઆમાં સુખી, તે સીવાએ સઘલા દુખી.

એક ઘહાડે સમી સાંહાંજને વખત ધનલબા ઈ જોટલાપર બેઠો હતો, અને કુવરબાઈ પણ પરવા રી, પોતાનાં ખયાં જે તે વેલાએ બે, એક છોકરો અને એક છોકરી, ધએલાં હતાં, તેમને લઈને ધરતાં ઝાક થી ભરેલાં આંગણામાં એક ઝાકનાં થક આગલ બે ઠી હતી, અને તે ખયાં તેની આગલ રમતાં હતાં, તે જોઈ ઘણી મલકાતી હતી. વખતે તે છોકરાને, પોતાનાં સુંદર અને નાન્યુક હાથ લાંબા કરી આગ લ તેડતી, વખતે તેમને જોઈ હરખથી હસતી, અને વખતે તેમને પકડી મોલાં હેતથી પોતાની કામલ છાતી સાથે દાખતી. એ પરમાંણે કુવરબાઈ જમતમાં બેઠેલી હતી, તેવામાં આંખમાં એક અસવારીની ગા ડી આવી, જેમાં એક પારસીને બેઠેલો જોઈ, ઝટ ઘરમાં જઈ સારી પેહેરી, તેની આગલ આવી, અ ને ઘણીજ નમનનાઈ ભરેલો રીતે તેને પોતાની ગા ડી હોડી ઘરમાં આવવાને જણાવીલો. ધનલબા ઈ પણ તેની આગલ આવીઓ, અને તે પારસીને સલાંમ કરી, ઘણાંજ હેતથી ઘેરમાં ખોલાવીએ, અ ને તેનાં આવવાથી તે ઘણો ખુશી હોએ એમ જણાવીલો.

તે પારસી પોતાની ગાડી હોડી જોટલાપર આ વીએ, તેવોજ કુવરબાઈએ બે હાથે, પાંણીનો કર શીએ તેનાં હાથમાં આંખીએ, જે વડે તે પોતાનું બુધ મોહું ઘોઈ ઘરમાં આવીએ. કુવરબાઈએ વે હેલી વેહેલીએ એક ઘેરીને ઠોલીએ વાલીએ, અને તે ઊપર મોહડું પાંચરી તે પરાણાને બેસાડી એ. પોતે અંદર જઈ ઝટ એક મરઘી કપાવી મંગાવી, અને પરાણાને લાએકનું રાતનું ખાનું ત ઈઆર કરવા પડી.

એ પારસી વઝિલ ગાંમનાં મોટા ગુતાઘરનો છોકરો હતો, અને તેનું નામ મેહેરલબાઈ હતું. તે નો ખાપ ઘણો પઈયા વાલો હતો, તેથી મેહેરલબા ઈ, બચપણથી ઘણા લાકમાં ઊધરેલો, તથા મોટપ ણે ઘણો મગરૂપ અને બેપરવા હતો. ને દખાવે પ ણુ જરા ખુખશ્ચરત હતો, અને શુદા તથા કક્ષા વગેરે, તેઆંની રીત પરમાંણે જરા લપકાથી રાખેલા હતા, તેથી તે જરા શોભીતો દખાતો હતો. તેણે બંને હુ ધનાં આંગલાંમાં સુનાં તથા રૂપાંની વીટીએ પેહેરેલી હતી, અને તેની કમરપર એક મોટો રૂપાંનો કંઠોએ

હતો. તેના ડાબા કાંન વચમાંથી વધિલો હતો, અને તેમાં એક નતની સુનાંની એખ યોએલી હતી, જેથી તે તેનાં મા ખાપનો એકજુરો અને દ્વાડકો છેકરો છે, એવું જણાવું હતું.

કુંવરખાઈ ઘરમાંનાં કાંમકાજ સર વીજલીની માફક ઝડપથી એમથી તેમ જતી આવતી હતી, તે જોઈને તથા તેની આવી ખુબશુરતી જોઈને મેહુરજીભાઈ ઘણા અજબ થએઓ, અને યોતાનો ડોલો ખાલીને તેની તરફ જોવા લાગે. તેણે તેના જનમમાં એ વી ખુબશુરત અને ચાલકો છેકરો કદી જોઈ ન હતી, તેથી ઘણીજ અચરતીયાં પડીઓ, અને યોતાનું સઘણું જુલો જઈ તેનાજ વીચારમાં પડીઓ, અને તેનેજ જોવા લાગે. પણ કુંવરખાઈ, કશી પણ રીતે અચકા એઆ વગર, યોતાના મલાડખાઈથી, યોતાનું કાંમ ક રી જતી હતી, અને યોતાનાં ખાલેશ મનમાં કશો પણ તેના વીચે વીચાર લાવતી ન હતી. એમ કરતાં રાત પડી, અને ધનજીભાઈ ત્યાં પરોણા સાથે જમવા બેઠા. જમી રહીને બને જન વાડામાં જઈને, તી આંની ચંદનીમા ઝાડ તલે એક દોલીઓ વાલીને બેઠા, અને વાત કરવા લાગા. એ વેલાએ વાત કરતાં જ ધનજીભાઈએ આણીકોં ક, તેનો પરોણા શ્વાણા ચોલ્યુ ચુતાદારનો છેકરો છે; તોઆંવેર તે તેને જોલખ તેનાં ન હતો, પણ યોતાને ઘેર આવેલા એક પરોણા ખલ, તેણે તેની સદની ચાલ પરમાંણે તેની એટલી ખરદાસત લીધી હતી. મેહુરજીભાઈએ વાત કરતાં જ આવીકોં ક, તે વડગલના દેશાઈને તીઆં કોં ઘરાણી ગએઓ હતો, જીઆંથી યાહો આવતાં, કમ રીની ખાડી જોલંગતાં તેનો એક ખલદ પડી ગએઓ, અને તેથી તેના પગને તુકગાન થવાથી જલદી ચાલી શકાઈકોં નહી, જેથી તેને અતરે આવતાં સાંડોંજ થવાથી અર્ધી ઊતારો લેવો પડીઓ. ધનજીભાઈએ એ જોલ તેને ખરોખર જોલવા પણ નહી દીધા, અને તે તેને ઘેર આવાથી ઘણોજ ખુશીછે, એમ જણાવીકોં. એવાંમાં પરોણાને તરફ લાગવાથી ધનજીભાઈએ પાંણી માંગીકી, જેવા કુંવરખાઈ ઝટ એક માટે અને સાંક કરશીઓ ભરી બે હાથે લાવીને પરોણાના હાથમાં આપીઓ. તે રાતે ચકીદેશનો ચંદર આકાશમાં પરકશતો હતો, અને તેને બેઠે બેઠે મેહુરજીભાઈ જોતો હતો, તેવામાં પુનમનો ચંદર તેનાં મા

કાં આગલ આવવાથી તે ચકીદેશનાં ચાંદને જુલો ખ એઓ, અને ધુજતે હાથે કુંવરખાઈના હાથ માંડેલો કરશીઓ લઈ, વીચારમાં ને વીચારમાં તેમાંનું સઘણું પાંણી પી ગએઓ! એ વેલાએ જે પુર ચંદની પડતી હતી, તેમાં કુંવરખાઈને, ચીધા સરવની માફક, સરદે પુલકાંનાં સરખા હાથમાં ચકચકતો કરશીઓ પ કડી ગંભીર ચાલથી તેની સામણે ચાલી આવતાં જોઈ, તેની આંખે ચીતરી આવી ગઈ, અને તેનું જીમર એકદમ જખમી થઈ ગઈકોં, જેથી તેને કુંવરખાઈના હાથમાંનો ફલશીઓ લેવાનું તથા પાંણી પીવાનું કશું ભાણુ ન રહીકોં. તેનાં દીલમાં મોહાખતનો કારી જ ખમ લાગે, અને તેથી તે ખેચેન ઘઈ ગએઓ, પણ જલો કુંવરખાઈ, જે સદ નીતી ચીવાએ ખીળું કયું પણ સમજતી ન હતી, તથા યોતાના ભરખાર ચીવાએ કોઈ પણ ખીળ પુરૂધને યોતાનો કરી સમજતી ન હતી, તેતો યોતાનાં નીરમલ મનેજ અંદર ગઈ, અને સઘણાં કાંમથી પરવારેલી હતી, તેથી યોતાને મકાંને જઈ સુતી. અંતે મેહુરજીભાઈથી વધારેવાર તીઆં ખેસી શકાઈકોં નહી, તથા ધનજીભાઈ, જેનાં ભાએમ ઊપર તેને મોટી અદેખાઈ લાગી હતી, તેની સાથે વાતચીત થઈ શકી નહી, તેથી તે તીઆંથી ઊડીઓ, અને જે દોલીઓ, જે જગાએ, તેને માટે તઈઆર કરી રાખેલો હતો તીઆં જઈને સુતો; અને ધનજીભાઈ યોતાને મકાંને જઈને સુતો.

એક જીવાન પારસણની માહારાણી વીકટોરીઆએ લીધેલી મુલાકાત.

હલેવાતછે કે, સીંહનાં બચાંને બકરામાં લાવીને ઉપરે, તો પણ તે સીંહ તે સીંહજ નીકલવાનું—તેમ પારસીનો દોલો, જેકે ગમે એવી લુખી ઉપર વ્યાવીને વશીઓ છે, અને ગમે એવી હાલતમાં તે પડીઓ છે, તોપણ તેમનામાંથી તેમના પુરૂધવીની સપાટી ઉપર મોટી જાડોનલાલી એ ગવી ગએલા અને અખંડ કીરતી પ્રેલવી ગએલા વડાવા એનો ખવાસ હજુ ગએઓ નથી. જેકે પારસીઓ હીંડસથા નની લુખી ઉપર વ્યાવીઓ પાડે, મુસલમાન વગેરે જીવમી રાખે તરે ઘણેક દરને જે કયાંએકા અને વ્યગનાન પડી રહેઓ, પણ જેવો તેમને ખરીદીશ રાનના પ્રદાપણનો પવન વાગે કે, જેમ ચુલા માટેલાં મુખાતાં લાકડાં ઉપર પવન લાગતાં, તેમાં જે બલવા જેમ ક્રુપી વસતુ હોએ છે તે બાહાર નીકવી એક ખીજ સાથે મલો ભડકો લઈ ડોંઠે, તેમ

તેમના મગજમાં જે ઉત્તમ શુભા અને બુધ્ધિઓ ભરેલાં હતાં તે એ બાહ્ય નીકળી આવવા લાગ્યાં, અને અતીત્યાર શુધીમાં એ પુરાણે યોગ્ય ઘણી કીરતી મેલવી હતી. સુધાનની અટાર કરોડ માણસની અને સેકંડો ટોલાની વસ્તી ઉપર વડાપટ્ટણે ભાગવતો ધમ્મેઓ છે. એમ ધવામાં 'પારસીઆ' માં કશું નહું નથી આવવી; પણ જે છુપું હતું તે હજી ઘણું જોડું બાહ્ય આવવી છે, પણ જે એવીજ કોયેય માણસ રહી, જેટલું તેમનામાં છે અથવા હાલુ જે બુધ્ધિ તેટલું સખલું બાહ્ય આવવી હોતો, એ કમ્પેચ્ચાની વસંતો યોગ્ય આ પ્રતિબંધુથી ઉપર બેશક એક ભાણવા જોગ દેખાવ કરશે.

હરેક ટાલેઆ-માણસ હરેક કામ શરૂ કરવાને પરથમ માં એવો મારગ ધરે છે કે, તેનાવડે સઘલા મારગો સુધુજ અને સઘલા ભરમનો યોગ્યો ધમ્મે: તેમ પારસીઓએ ડુનીઆમાં વધવાને માટે પરથમમાં એક એવો મારગ ધરી આ કે, જેના વડે તેની માટે તેમને જાતી ખવાસ ઉમેરા એવાથી તેમની નવર આગલ ડુનીઆના દરેક ધોરી રસ્તા ખુલા થઈ ગયેઆ, જે ઉપરથી તેઓ સરસાટ ક'ચ'ન અને કીરતીને દવારે દોડતા ગયેઆ. તે મારગ તે કેલવ છું: કેલવણી એ સઘલા હુનર અને ઉપાચ્ચેની કુ'ચી છે, તે તેઓએ પરથમમાં લઈ લીધી, અને પછે પોતાના જે ખવાસ, કે હરેક કામમાં પેહેલ કરવી; દરેકમાં પેહેલા પાર વડ પુ; દરેકમાં તેમને છતપુ; તેથી તેઓ ઘણુ આગલ વધી આ. તેમના પુરુષોએતો એ પરમાણુ ઘણેક દરજ્જે મોટી કેલવણી લઈ મોટાં કામો અને મોટાં નામો કરી પોતાને સાઈ કેહેવાડીઈ છે, પણ તેમની સ્ત્રીઓ, માઠાં ભાએએ, એ સખલાંમાંથી હજી દુર રહી ગયેલીઓ છે. પારસીની સ્ત્રીનું હજી એકે કામ આનવેર એવું નથી જણાઈ છે, કે તેમાં તે મોટું નામ મેલવીઈ હોએ. એનો સખલ એટલેજ છે કે, ઉપર લખીઆ પરમાણુ ડુનીઆમાં નામ કરવાની જે સુખીઆ ચાવી—કેલવણી—તેનો પરસાર તેમનામાં જેઈ એ તેટલો ધમ્મે: નથી, અને તેટલાજ માટે એ નામથી ટોલાની સ્ત્રીઓ પાછલ પડી ગઈ છે. જે તેમનામાં તેમનાજ પુરુષોના જેટલી કેલવણી ફેલાએતો બેશક એ ચ'ચલ જાતની અખલાઓ મોટાં વરસમાં આ ભરતખ'ડની સઘલી અખલાઓમાં દીધી નીકળીઆ વગર રહે નહી.

હર કાંઈ સાઈ કામ કહી બતાવીઆ કરતાં કરી બતાવવું, એ ઘણું સરસ કહેવાએ છે. એક માણસ સઘલા માણસને એક સારો મારગ પોતે દુર ઉભો રહી બતાવે, તેના કરતાં તે પોતે પરથમ તે ઉપર ચાલી પાછલ બીજને બોલાવેતો તે ખરેજ માન ભરીઈ. જે માણસ લથકરની સરદારી શખવાનો, અને લડાઈમાં દરેકને હીમત આપવાનો કાંકો રાખે, તે જો પછવાડે ઉભો રહી પોતાના લથકરને કહે કે તમે આગલ જમ્મે ને લડો, હું તમારી પછવાડે આ પુ'છું, તો તે લથકર તેમ કહી કરે નહી, અને તે તેમનો સરદાર કહેવાને નહી. પણ તે ખરો સરદાર કીઆરે કેહેવાએકે, પરથમ પોતાની ખુન વરસાવની મકબકતી શખરોડેર પોતાના હાથમાં ઉભો ધરી પોતાનો યોરો તેણી આગલ રણમાં જો કાંવે, અને પોતાની પાછલ હીમત અને આહાકુરી ભરેલો પો કાર મારી સઘલાં લથકરને બોલાવે, તો તે જીવ નાખીને કુટી પડે, અને તેમાં કુતેહ, તેમની સીવાએ બીજ કોઈની ત

રહેલુ કરે નહી. તેમજ પારસીના ટોલાને સુધારાના રણમાં લાવી કુધારા સાથે લડાઈ કરવાને ઘણુએકે પારસીઓ એ સરદારી લીધી, પણ તેઓ ઉપર લખીઆ પરમાણુ પોતાના લથકરને આગલ દોડાવી પોતે પાછલ રહેવા માગતાં નીકળતા સીવાએ બીજાં કશાંને પ્રાંતીઆ નહી. પણ તેથી એ સુધારાની લડાઈ લડવાને પારસીઓમાંથી એકે ખરો સરદાર નીકળીએ નહી એમ નથી તેવા ખરેખરી સરદારી લેવા લાએકે કેટલાએકો નીકળીઆ, જેમાં અતરેની સખલકાજ કોરડના જડજ ણીઠો માણેકજ ખરોદજ સુખી અ ભાગ લેનાર નીકળીઆ. એ ગરહણે જે જે જાતનો શુધારો કરવાને દરસત વીચારીઈ છે, તેટલું બીજાએને કેહેવાને બદલે પરથમ પોતે કરીને લોકોને બતાવીઈ છે. સીઓને પુરતી કેલવણી આપવી જેઈએ છે, તેમને શુપરેલી મ'ડલીઓની રીતભાત થી ખવવી જેઈએ છે, અને તેમને ડુનીઆમાં ચોપેર ફેરવી તેઓ રાહાલાઠ બતાવેા જેઈએ છે, એવું જીઆરે ણીઠો માણેકજને લાગીઈ, તીઆરે તેઓએ કેટલાકોની માફક, ગામનાં લોકો પાસે પરથમમાં તેમ કરાવવાને મોટી ગડબડ કરીઆ વગર, અને જેઓ તેમ કરવાને હીમત લીડે નહી તેમની ઉપર નાહુકરને કપકાને અને હુસીને વરસાદ વરસાવીઆ વગર, પોતે પોતાનાં કરમા પરથમ કરવા માંડીઈ, અને મોટે મોલવાને બદલે તેવું કરીને લોકોને દેખડાવી તેમને સમજાવવા માંડીઈ. અલબત્તે એમ કરતાં ણીઠો માણેકજનાં એકુ જે કામ પારસીઓનાં મોટા ભાગને પસંદ નહીં આવવીઆ હોએ, તોપણ તેમને દોષ દેવો કયો ઘટતો નથી, કેમકે તેઓ પોતાનાં વીચાર જેઈએ પોતાને સાઈ સુઝડું કરતા, અને તેની નકલ કરવાને કરનારની મુનસફી ઉપર સોંકતા. એવો ગુણ છતાં ણીઠો માણેકજ ઉપર કેટલાએકોને કોપ ધમ્મેઓ હોતો, તોપણ આખરે તેઓએ તેમની કોયેયનું એક સરસ ક્વ આને પારસીઓની, અથવા દેસીઓની સાંમે ધરીઈ છે. ણીઠો માણેકજએ પોતાની બે મેટીઆ, આઈમાએ અને શીરીનખાઈ, એઓને તેઓએ પુરતી કેલવણી આપી, તેમને સુપરેલી મ'ડલીનાં કાએદા કાનુન શીખવીઆ, અને જીઆં પોતે ગમ્મેઆ તીઆં તેમને સાથે લઈ જઈ ડુનીઆને આગે બતાવી અનુભવી કરીએ. એ સઘલાનું પરીણાંમ મેઓ એ નીપજઈ છે કે, તેમની નાની છોકરી શીરીનખાઈએ હાલમાં ઈંગલ'ડમાં જે દેખાવ કરીએ છે, તેથી કરીને આખા પારસીનાં ટોલાને તે દેશમાં મોટી કીરતી જ લી છે. વાંચનાર અજાણીઆ નહી હોયે કે ણીઠો માણેકજ આજ કેટલુંક ધઈઈ અતરેથી ઈંગલ'ડ ગમ્મેઆ છે, અને સાથે પોતાની એક મેટી શીરીનખાઈને લેઈ ગમ્મેઆ છે. આ બીજવારની મુસાફરીથી તેમની વડી મેટી આઈમાએ બેનસીબ રહી છે, કેમકે તેણે મોડુંક ધઈઈ પોતાની હુદખાતીનો શોખની શોધી કાઢાડવાથી, તેનાંથી એ મુસાફરીથી નીપજતાં સુખ તથા કાએદાને લાભ લેવાઈ શકાએ નથી એ જે બેને એને ઈંગલ'ડ ભાચાની ઘણી સારી કેલવણી લીધેલી છે, અને તેઓ અંગરેજ વગેરેની શુધરેલી મ'ડલીની રીતભાતથી પુરતી માહીતમાર છે. ઈંગલ'ડમાં ગમ્મેલી શીરીનખાઈની એવી પરકારની ચ'ચકાઈ જે

ઈ; તીવ્રાંતી ઉકેસ આક વેલંગરને, તેને પારસી સ્ત્રીની મંચલાઈ, કેલવણી તથા શુધારાનાં નખુનાં તરોકે આન્હ પુશ્ચવી ઉપરનાં એક સંખી ઉત્તમ અને બલવંત રાજની મહા રાંછી વીકટોરીઆની, આ ચાલતા મહીનામાં ગ્લે લી દરબારમાં, સુલાકાત કરાવી છે. એ શુરાલી ઉપજવ નારી ખબર, " વીકલી મરકીઠરી " નામનાં ઈંગલંડ ગયે પરગટ થતાં એક પત્રથી અતરે ગલી છે. એ આહારાણી વીકટોરીઆની સુલાકાતે નતા શીરીનખાઈએ, તીઆંની રીત પરખાંછે મોટો દખદખા ભરેલો પોશાક પેટુરીઆ હુતો. સારી અખંડ કસખી પેટુરી હતી, જે સાથે નોતાં તેનો દ ખાવ ઘણો દખદખા ભરેલો અને શોભીતો લાગતો હુતો. એ સુલાકાતની વેલાએ શીરીનખાઈએ એવોતો ખાલાકી બ તાવી હતી, કે તેનું શુષ ઈંગરેલ મેલવું, ઈંગરેલ મંડલો ની, અને, પાદશાહી દરબારની રીતભાતની માહીતગારી, એ સમણુ જોઈ, માહા રાંછી વીકટોરીઆ પોતે, તથા તે ની સુલાકાતે તેની હાજરીમાં આવેલી બીજ સેકંડો અખી રખદી અને ઉમરાવખદીઓ ઘણી અચરત અને ખુશી થ ઈ હતીઓ. એ ઉપરથી માહા રાંછીએ તથા બીજ સંઘલાં યોએ પારસી સ્ત્રીઓની કેલવણી અને સુધારા વીશે કેવો સારો વીચાર કીધો હશે, અને તેથી એ ટોલાને કેવી કીર તી પારસી પુરુષો કેવા ચાલાક, ભણેલા, અને પરખાણી ક તથા સાહારીક છે તેતો ઈંગલંડનાં લોકોએ આજ કેટ લુંક ધઈ જોઈ લીધું હતું, પણ તેમની સ્ત્રીઓ શુધારાનાં મંડલમાં ફેરલી આગલ વધેલીઓ છે તે તેઓ આજવેર બ રોખર ન બહુતા હતા તે બાઈ શીરીનખાઈએ બતાવી આ પીઈ છે. ઈંગલંડનાં બલકે આખાં ઈઠરોપનાં લોકો, રા જ અથવા રાંછીની એકવાર સુલાકાત લેવું, અથવા તેની સાથે એક ટેબલપર બેસીને નખવું, એમાં ઘણી મોટી કીર તી ગણે છે. રાજ તથા રાંછીઓ પોતાની મેહેરબાનીની નીશાનમાં કોઈની સુલાકાત લીએ છે, અથવા પોતાની ટે બલપર નખાડે છે એ ઉપરથી શીરીનખાઈની સુલાકાત રાં છીએ ખુશીથી લીધાથી, તેમાં અંગરેજે મોટું ખાં સમજ વાનાં તેમજ તેઓ શીરીનખાઈની મંચલાઈ વીશે, થોડો મોટો વીચાર નહી કરવાનાં, અને આપણને પણ તે નજ પું સમજવું ન જોઈએ, કેમકે એવી પાદશાહી દરબારો એ વી દખદખા વાલી હુએ છે, અને તેમાં ઈંગલંડની દરબાર એવી મોટા દખદખા અને જહોજલાલી ભરેલી ગણુએ છે કે, તેમાં સેકંડો ખાંસોની વચે, અને સંઈ સંઈનાં દરબજ સલાલી, ધીરજ અને હુશીઆરીથી કાંમ લેવું, અને તેમાં કુતેહમંદીથી પાર પડવું, એ કાંમ એક શુરા મરદને એકવા ર બીકટ ધઈ પડે છે: તેવું કાંમ શીરીનખાઈ સરખી એક જુવાન પારસણ પુર કુતેહમંદીથી બખવે, એ થોડું ન વાઈ જવું અને થોડું વખાંજવા જોગ નહી કહેવાય. આ જ વેરમાં, હીડસંખાંની જુમી ઉપર વસનારી રશી સ્ત્રીઓ મધેથી—એક બે રાંછીઓ સીવાએ—કોઈની સ્ત્રીએ વીક ટોરીઆ સરખી અમલ કીરતીની રાંછી સાથ સુલાકાત લી ધી હુએતો તે પેટેલી શીરીનખાઈજ છે. એવી સીને મા ટે પારસીનાં ટોલાની સઘલી સ્ત્રીઓને મગજબ રહેવું ઘટે છે, અને તેની નકલ કરી તેમને પણ એવું કીરતીવંત થ ઈ, પોતાનાં ટોલાની શોખ વધારવાની કોચેશ કરવી

જોઈએ છે. જેવી રીતે મીઠો ખાંજીકલએ પોતાની મે ટીઓને કેલવણી આપી છે, અને જેવી રીતે દરેક શુ ધારવાના કામમાં તેમને—કોઈની પણ રાહા જોવા વગર કે સલાહ પુછીઆ વગર—આગલ મલાવીઓએ, તેવીજ રીતે જે બીજા પારસી બાપો તથા ભરથારો પણ ખાલી મોડે મો લવાનું મેલી ઈઈ કરેતો, બેસક પારસી સ્ત્રીઓ પોતાના પંથ નો એક શીનગાર થઈ પડે, અને તેથી પારસીનાં આખો ટોલો—સારી માએ સારાં બચાં ધઈ—પુરુચવી ઉપર એકવા ર ફરીને નામીચું નામ મેલવે પણ આન્હ મોટી દીલગીરી સાથ જીવું પડે છે કે, આજ કાલ શુધારાને માટે મેલવાના અને લોકોને બદનામ કરનારા તથા અગમનાન થેડવનારા ઘ ણુ ગલી આવશે, પણ જેવી રીતે તેઓ મેલેછે તેવી રીતે કરનાર આન્હ કોઈજ નજર આવશે. જ્યાંવેર શુધારા ટો લીમાં એવું બીહીકણપણું ચાલુ રહેશે, તીઆંવેર કયો શુ ધારો થવાનો નથી. પારસીઓએ જો પુરા શુધરેલા અને માનવંતા યવું હુએતો, તેમના હાથમાં એજ ઉપાએકે કે, તેમની સ્ત્રીઓને પુતી કેલવણી અને ઘરડું છુટાપણું આપવું.

સાધારણ સમજ—ગરમી.

ભાગ ૮ મો.

જાનવરો ગરમી વીશે.

જાનવરો ગરમી જોરેલે જે ગરમી માણસ વગે રે સરવે જાતીનાં જાનવરોનાં શરીરમાં ઊતપન થા એ છે તે. એ ગરમીને લીધેજ આપણું તથા ખીજાં જાનવરવું શરીર, હાથ લગાડતાં ઊંડું લાગે છે. એ ગરમી આપણા શરીરમાં કીઆંથી આવે છે, તેનો વી દવાન લોકે એવો જાણ કરીઓ છે કે, આપણા શરીર ના સઘલા ભાગ ઊપર એક જાતના ખારીક નક્કી જેવા રેશા (Capillary Vessels) પંથરાઈ ગએલા હા એ છે, તેની માટે હાઈડ્રોજન ગેઆસ અને કારબો ન સાથે મલવાથી તે સલગી ઊઠી બલે છે, તેથી એ ગરમી ઊતપન થાએ છે. એ ઊપર કહેલા રેશા ધ ણુજ ખારીક ખાલ સરખા નલીના જેવા છે, અને તે શરીર ઊપર એવાતો પંથરાઈ ગએલા છે કે, તેથી તે નો કોઈબી ભાગ ખાલી રહેલો નથી. આપણા શ રીરના હરેક ભાગ ઊપર રોહજ નખમ લાગતાં કે યાં ચાણી સરખી વસ્તુ ભેકાતાંજ સોહી નીકલી આવે છે, તે એ રેશાઓમાં થઈને આવે છે. એ ઊપરથી માલમ પડે છે કે, આપણે શરીરના કોઈ પણ ભાગ ઊ

પરથી લોહી ઠાંડી શકીએ છઈએ, તીઆરે તે રેસા સઘલેજ પંથરાએલા હોવા જોઈએ. રાત ઘણાએ જે ખોરાક આપણે ખાઈએ છે, તે પચીને તેનું લોહી થાએ છે, તેમાં હાઈડ્રોજન અને કાર્બોન એ બંને વેદા થાએ છે. પછે જેમ આગલ લખવામાં આવી ઊં છે કે, લાકડાંમાંને કાર્બોન અને હવા માટેલી આ કસીજન મલી સલગે છે અને લાકડું ખલે છે; તેજ મા હોવા કાર્બોન અને હવા માટેલી આકસીજન મલી દોવો ખલે છે; તેમજ લોહી માટેલા કાર્બોનની સાથે ખાહારની હવા, જે દમમાં લીધાથી અંદર જાએ છે, તે માની આકસીજન મલી જવાથી, અને સાથે હાઈડ્રોજન હોવાથી તે સલગી ઊઠીને ખલે છે. એ બલતાંથી ક રીને આપણાં શરીરમાં ગરમી ઊત્પાન થાએ છે. પણ અહીં વાંચનારના મનમાં કદમ્બ સવાલ ઊઠશે કે, જ્યા રે જે રીતે લાકડાંમાં અને તેલમાં રસાએણ કરીઆ થઈ ગરમી ઊત્પાન થઈ બલતું અને દોવો ખલે છે, તે જ રીતે આપણા શરીર માટેલા ખોરાક રેસાઓમાં ગ રમી ઊત્પાન થાએ છે, તીઆરે તેજો અને પછે આપ ણું આખું શરીર લાકડાં અને જોતની માફક બલીને ખાખ કેમ નથી થઈ જતું? અલબત્તે જોના જવાબ માં એમ જાણવું કે, તેમ છેજ; એટલે લાકડાં અને જો તની માફક આપણાં શરીરના, સનાઈઠી, રંગ, અવર્ષ અવ વગેરે સઘલો ભાગો ખરેખર બલીને સાખ થતા જાએ છે, પણ તેનો જેટલો ભાગ દર રોજ એ પરમાં જો નાશ પામે છે, તેટલો પાછો જે આપણે રોજ ખો રાક ખાઈએ છઈએ, તેનું લોહી થઈ તેમાંથી નવો થાએ છે; તેથી કરી તેમાં ઘટાએ થતા નથી, અને આ યણને નુકશાન થતું નથી. જેટલો ભાગ દર રોજ બલીને ખાખ જેવો થાએ છે, તેટલો સઘલો રોજ ત રેહવાર રસતે શરીરમાંથી ખાહાર નીકલી જાએ છે. હવે જોમાં જો વધારો થતો અટ્ટી પડે, એટલે જો આ યણને પુરતો ખોરાક ન મલે, તો તેથી શરીરની અંદ ર ઘટાએ થાએ, અને તેમાંથી દરદ અથવા મરણ ની પલે. જેમકે જાંવેર એક દીવામાં આપણે જેલ પુ રીઆ કરીએ તીઆંવેર તે તેજથી બલતો રહે, પણ તે પ્રકારે તે ઝટ જુજાએ છે, તેમજ જો માણસને ખો રાક મલતો અટ્ટીજો કે, તેના સઘલો અવર્ષઅવો બ લી જઈ તેમાંની ગરમી હોલવાઈ જાએ છે, અને તે થી તે મરણ પામે છે. એ ગરમીથી આપણું શરીર

એકદમ સલગી ઊઠતું નથી, અને ઘણીજ ગરમી લા ગતી નથી, તેનો સખખ એકે કે, શરીરમાં ખલવાનું કાંમ ઘણું ધીરું અને જોઈ ગરમીથી ચાલે છે; મગ ર નહીતો આપણું શરીર સલગી ઊઠીઆ વીના રેહ જ નહી. જગત કરતા ઈશવરે સઘલે પોતાનું પુરતું પ્રહાપણું વાપરેલું છે. માણસના શરીર માટેલી ગર મી ૯૦ થી ૧૦૪ અંસની ગણાએ છે, જેથી માતરે શરપરસ સરખી ઘણીજ અકપથી સલગનારી વસતુ સી વાએ, તેટલી ગરમીથી ખીજ કાઈ વસતુ સલગે નહી. તેથીજ આપણું માસ તથા હાડકાં સલગતાં નથી. મા ણસપર લુખમરો પડવાથી તે તવાઈ જાએ છે, અને ઘણીજ નખલો થઈ જાએ છે, તેનો સખખ પણ જોજ ગરમી છે. આગલ કહીઠી જેમ એ ગરમીને બાધુક સાતુ સાખવાને, અને નાશ પાંમતા ભાગને બદલે નવો થવાને ખોરાકની ઘણીજ જરૂર છે. પણ જ્યારે તે નથી મલતો તીઆરે, માણસની સઘલો ચરખી પે હેલાં તવાઈ જાએ છે, અને તેને બદલે નવી ન થવ થી તે ખાલી થઈ જાએ છે, જેથી માંજણનું શરીર ત વાઈ જએલું લાગે છે. ચરખીના વધારાથી શરીર માતેલું લાગે છે, અને તેના ઘટાઘટી તે તવાએલું અ ને ચીમડાએલું લાગે છે. એ પછે તેનાં સનાઈઠી પ ણુ જોઈ થતા જાએ છે, તેમ તે નખલા પડના જાએ છે; અને સનાઈઠી વડેજ માણસમાં શકતી હાએ છે, તેથી તે નખલો પડી જાએ છે. પછે છેવે અંદર. સઘલું થઈ સુકવાથી તેનું મરણ નીપજે છે. ફેડલીકવાર લુખમ રાથી માણસ ઘેલું થઈ જાએ છે; સખખ કે, જેમ તે ના સનાઈઠી વગેરે બલીને જોઈાં થતાં જાએ છે, તે મ તેનું લેજુંખી જોઈું થાએ છે, અને લેજું એ વી ચાર શકતીનું મુખીઅ સઘલ છે, તેથી તેમાં ખીગાડ થ તાંજ તેની વીચાર શકતી ફરી જાએ છે. લાકડાં, મેહનન કરતાં, ઘણું ખોલતાં તથા વાંચતાં માંજણને જલદી લુખ લાગી આવે છે; કેમકે તેમ કરતાં જલ દી જલદી દમ લેવો પડે છે, અને તેથી શરીરમાં વ ધારે આકસીજન જવાથી, જેમ સુલ્લામાં વીણે કરી વીઝીએ છઈએ, તીઆરે તેમાં વધારે આકસીજન જવાથી બલતું જોરમાં બલે છે, તેમ તેમાં (શરીરમાં) પેલું બલવાનું કાંમ વધારે જોરથી ચાલે છે, તેથી ખો રાક માંડેલી બલનારી વસતુ જલદી ખપી જાએ છે; તેથી તેને બદલે નવી ઊત્પાનને ખોરાકની જરૂર

પડે છે, તીઆરે આપણને લુખ લાગી આવે છે. લુખ લાગે છે, એટલે જાણે આપણું શરીર આપણને કહે છે કે, શરીર માંહેલી ભટ્ટીમાં લાકડાં (ખોરાક) ખુટી ગયેઆં, માટે જલદીથી ઊમેરો ! એવામાં જો તેમ નહી થાયતો પછે શરીરમાં ઘડાડો થઈ તનદોર સતીને નુકસાન પોહાંચે છે. એજ કારણથી તાલીમ ખાજો તાલીમની કસરત કરી ઊપર દુધ કે કાંઈ એ વીજ પુષ્ટીકારક જનસ ખાએ છે, કે જેથી, તેની મે હેનતથી શરીર માંહેલી ગરમી વધી તેનાં અંદરનાં ભાગો ઘટી ગએલા તે પાછા પુરાએ. તેમને દુધ સરીખી પુષ્ટીકારક જનસની એટલાજ માટે જરૂર છે કે, તે જલદીથી પચી જઈ તેનું લોહી થઈ જાએ છે, અને તેમાં પોપણકારક વસ્તુનો જથ્થો વધારે હોએ છે, તેથી તે જલદીથી પેલા ઘટ્ટી ગએલા ભાગમાં લોહી રૂપે જઈ પોહાંચે છે, અને તેમાં ઊમેરો કરી દે છે. એવી રીતનાં પુરાવાથી માંણસ મજબુત અને તંદોરસત થાએ છે; પણ જ્યારે કોઈ માણસ ઘણા અથવા ઘણા સારો ખોરાક લે, અને તે પરમાં જો તેને કસરત કરીને પચાવે નહીતો, તેમાંથી ચરખીનો વધારો થઈ શરીર ડોચું થઈ જાએ છે કે, વખતે તંદોરસતીમાં મોટો ખીગાડ થાએ છે. માટે જેમ સુલામાં વધારે લાકડાં મેલીને વધારે વીઝલીએ તેમ વધારે ખલતું ખલે, તેમ વધારે ખોરાક લેતાં વધારે કસરત કરવી જોઈએ, કે ગરમીનો વધારો થઈ તેને પચવાની જગા થાએ. માણસને દાહાડાનાં ખાર કલાકમાં તરણ વેલા લુખ લાગે છે, પણ રાતનાં ખાર કલાકમાં એક વેલા પણ લાગતી નથી, તેનું કારણ પણ એજ છે કે, દીવસને વખતે આપણા શરીરમાંની ભટ્ટી વધારે જોરમાં ખલે છે. તેથી તેને માટે વધારે લાકડાં (ખોરાક) જોઈએ છે, અને રાતે જોઈ જાં જોરથી ખલે છે તેથી જોઈ જાં જોઈએ છે. એ ભટ્ટીને દીવસનાં વધારે જોરમાં ખલવાનો સમજ એ છે કે, દીવસનાં માણસ મેહનત કરતું, પ્રત્યું, ખોલતું વગેરે કસરતમાં રહે છે, તેથી તેનો દમ જરા વધારે ઊડપથી ચાલે છે, તેથી દમમાં વધારે આકસીજન જાએ છે, અને તેથી કરી, આગલ લખીઆ પરમાંજો શરીરમાં વધારે ગરમી ઊતપન થાએ છે. રાતનાં માણસ ઊંઘાઈ રહે છે, તેથી ઊંઘમાં દમ ઘણાજ ધીમો ચાલવાથી, શરીરમાંની ગરમી પણ ધીમી પડી જાએ છે, તે

થી તે વેલાએ ઝાઝો ખોરાક જોઈતો નથી, તેથી રાતનાં ખાધેલા ખોરાક સઘલો વખત જવાખ દે છે. આપણને દીવસનાં કરતાં રાતને વખતે વધારે ગરમ કપડાં પહેરવાની અથવા જોડવાની જરૂર પડે છે, તેનો સમજ પણ એજ કે, એકતો રાતનો વખત હુમેશ દીવસનાં કરતાં ઠંડો હોએ છે, અને વલી એ વખતે શરીરમાંની ગરમી જોઈથી થઈ જાએ છે. ઠંડીનાં દાહાડાઓમાં આપણને ખીજા દાહાડાઓ કરતાં વધારે લુખ લાગે છે; તેનો સમજ પણ એજ ગરમી છે. એકતો એ દાહાડામાં હવામાં આકસીજનનો જથ્થો વધે છે, અને ખીજાંતો એ દાહાડામાં આપણે ચંચલ રહી વધારે કામ કરીએ છઈએ, તેથી વધારે ઊડપથી દમ લેવાએ છે. એ ખે કારણથી શરીરની અંદર આકસીજનનો મોટો જથ્થો જાએ છે, તીઆરે શરીરમાં ખલવાનું કામ વધારે જોરથી ચાલે છે; તેથી આગલ લખીઆ પરમાંજો સનાઈઊ, રંગો વગેરે અવર્થવો જલદીથી ખલીને ખુટા જાએ છે, તેને પાછા પુરવાને વધારે ખોરાકની જરૂર પડે છે. જોકે શીઆલામાં એવી ગોઠવણ કરવામાં જગત કરતા ઈશવરે કેવું ડાહાપણ વાપરેલું છે ! એ દાહાડાઓમાં હવા ઘણી સરદ હોવાથી આપણાં શરીરમાં વધારે ગરમીની જરૂર છે, તેથી તેનો વધારો કરવાને તે અચલ શક્તીનાં સાહેબે, હવાની અંદર વધારે લાકડાં (આકસીજન) મેલીઆં છે, અને તે આપણી ભટ્ટીમાં નાખવાને આપણને એ દાહાડાઓમાં વધારે ચાલાક અને મેહનત કરીઆં છે. તેલ, ચરખી અથવા ઘી, માંસ એ ઠંડીનાં દાહાડાનો તથા ઠંડીનાં મુલકનાં રહેનારાઓનો ઘણો સરસ ખોરાક ગણાએ છે, કેમકે એ વસ્તુઓમાં કારણાન અને હાઈકેરોજનનો જથ્થો ઘણો વધારે હોવાથી, શરીરમાં ગરમીનો ઘણો વધારો કરે છે. એટલા સમજથી તે સરવ શક્તીમાન સાહેબે ઈંગલંડ, સ્વિડન, ગરીનલંડ વગેરે ઘણાજ ઠંડીનાં દેશમાં વનસપતી કરતાં જાનવરોની પેદાસ વધારે ધીમી છે, અને તે જાનવરોમાં ચરખીનો મોટો ભાગ મેલીઆ છે, કે તેથી તે તીઆનાં માણસો ખોરાક તરીકે વાપરે તીઆરે તેમને પુષ્ટલ ગરમી મલે. એથી કરી ઊપલા સરખા દેશોનાં મોટા વનસપતી ઘણાજ થોડી અથવા કાઈનો મુદલે ખાતા નથી, પણ માત્ર ઘણું ખાઈને, કે તદન તેજ ખાઈને જીવે છે. પણ ગરમ દે

શોમાં માણસોને વધારે ગરમી ન જોઈવાથી તીઆં જાનવરો કરતાં વનસપતીની મોટી પેદાશ કરી છે, અને તેથી તેવા દેશોનાં લોકો થોડુંજ માસ અને ઘણી વનસપતી ખાંચે છે, અને દેવલાકતો સુદલે માસ ન ખાતાં માતરે વનસપતીપરજ રહે છે. હિંદુઓમાં માસ ન ખાવાનો ચાક્ર પડીઓ તેનો સખખ એજ જણાએ છે કે, તેમનો દેશ જાને ગરમ હવાથી તેમને માસની જરૂર નહી, અને પત્ની એ દેશ ઘણોજ રસાલ હવાથી તેમાં પુષક્રમ અને પુરતી વનસપતી પાકે છે, તેથી તેઓએ માસ ખાવાનું, અને નાહકને માટે જાનવરોનાં પરણુ સેવાનું બંધ કરીશું છે. વનસપતીમાં, માસનાં કરતાં કારખોન અને હાઈકરોજનનો લાભ આંછો હોએ છે, તેથી તે શરીરમાં આંછી, એટલે દેશની હવા પરમાંલો ખરોખર અથવા પુરતી ગરમી ઊતપન કરે છે. વલી વનસપતી પચી જઈને તેનું લોહી થએઆ પછે તેમાં પાંણીનો લાભ વધારે હોએ છે, તેથી શરીરને ખાહારની ગરમ હવાથી ઘણું ગરમ થઈ જતાં અટકાવે છે તેથી માણસનાં જીવને નીરાંત રહે છે.

મ ખેમા મનજ છે (!) અને મોટીબાઈ કોણની છોકરી તથા સ્ત્રી છે તે માલમ પડતું નથી. હુએ ધારીએ છે કે આ ખોલાસાથી વાંચનાર ગુંચવણમાં પડી જશે, કે કુંવરબાઈનાં વરતું નાંમ ખેમા મનજ એટલે થું ? કદાચને હવે તેમને ઇઆદ આવશે કે, એ કુંવરબાઈ નામની સ્ત્રી ને, પારસણ નહી પણ કોઈ હિંદુ હશે. ખચીત જો એ નામની પછવાડે ખેમા મનજ એનું નામ ન હોતો કોઓ પારસી તે કુંવરબાઈને પારસણ નહીં સમજતે ? તેમજ મોટીબાઈનાં નાંમની પછવાડે કોઈનું નાંમ નથી, તે છતાં, જોકે તે પણ પારસણ નથી પણ એક હિંદુ સ્ત્રી છે, તેપણ કોઓ પારસી ખાલી મોટીબાઈ વાંચીને તેને પારસણ નહીં સમજશે ? જો એ બંને નાંચો એખાંચ, એટલે કુંવરબાઈ અને મોટીબાઈ એમજ છપાએઆં હોતો, કોઇ પણ પારસી વાંચનાર, એકદમ તેમને પારસણ ગણેઆ વગર રહેતે નહીં, અને જીઆંવેર તેને તેનો ખોલાસો નહીં મલતે તીઆંવેર તે એજ વીચારમાં રહી જતે. હુએ ખચીત કહીએ છઈએ કે, આ બાબદનુ મથાલું વાંચતાંજ એક પલભાર પણ વાંચનારનાં મનમાં એમ નહી આ વશે કે, તેઓ પારસણ નહીં હશે.

આ બાબદ હાલમાં લખવાની એટલાજ માટે જરૂર પડી છે કે, હુએ જે ગએઆ બે તરણ આંક થએઆ લખતા આવીએ છઈએ કે, પારસીઓમાં જે હિંદુઓનાં નાંચો લેલાએલાં છે તે કાહાડી નાખવાં જોઈએ, અને તેને ખલે આપણા કદીમ નાંચો રાખવાં જોઈએ, તે હુમારી લક્ષમણ કેટલે દરજે ઘટતી છે, અને તે ઊપર પારસીઓને વેઢેલી તદે ઘેઆન આપવાની કેટલી જરૂર છે, તેની તેમને કાંઇક સમજ પડે. એવી લક્ષમણ કરતાં હુએએ ખોલી રીને જણાવીશું હું કે, હિંદુઓ કાંઈ ખરાબ અથવા હલકા લોકો નથી, કે તેમનાં નાંચો ઘણા ખરાબ નથી, કે તે આપણામાંથી કાહાડી નાખવાં જોઈએ, પણ પારસીના એક જુદા ટોલા તરીકે, તેમનાં નામ તદન જુદાંજ જોઈએ, કે જેથી હાલનાં તેમજ હવે પછેનાં વખતમાં લખનાર તથા વાંચનારને ગુંચવારો નહીં આવી પડે, કે એ નામની સ્ત્રી તે પારસણ હશે કે હિંદુ. આવતા વખતની વાતને રહી, પણ હાલનાજ વખતમાં કેટલો ગુંચવારો પડે છે, તે આ બાબદ ઊપરથી વાંચનારને ખોલી રીતે જણાશે. જે એવી લેલાએ પાર

કુંવરબાઈએ અને મોટીબાઈએ લાડા લીધી !

હુમારા પારસી વાંચનારએને ઊપરું મથાલું જોતાંજ લગાંર દીલગીરી ઊતપન થશે કે, કુંવરબાઈ અને મોટીબાઈ નામની બે પારસણોએ લાડા લીધી, એ ઘણુંજ નરથું થઈશું છે. વલી તેઓ એનું કારણ પણ જલદીથી શોધી કાહાડી શકશે કે, આજના જુરા વખતમાં જે નાનાથી મોટા, જુવાનથી ઘરઘ, અને સીથી પુરૂપ સરાની જલમાં સપકાઈ ગએઆ છે, તેમાં ખીચારી એ બે પારસણો પણ સપકાવાથી અંતે તેમને લાહા લેવાની ફરજ પડી હશે. પણ એ બે પારસણો કોણ હશે, એટલે તેઓ કોણની સ્ત્રી અથવા છોકરીઓ હશે, એ જાણવાને વાંચનારને લગાંર ઈનતેજની ઊતપન થશે, તેટલા માટે હુએ એ બે પારસણોની તેમને એકબે આપીએ છઈએ. કુંવરબાઈ એક વીધવા સ્ત્રી છે, અને તેના મરણ પામેલા ભરખારનું નાં

સ્ત્રી સ્ત્રીઓનાં નામ હું કહું સ્ત્રીઓથી તદન જુદાંજુદું છે તેનો આવો ગુંચવારો આપણને એક પલબાર પણ પડતો નહીં. હવે વીચાર માતરે એટલેજ કરવાનો છે કે, હાલમાં ચાલતા વખતમાં, અને આવી નજીબી બાબતોમાં આવે તો ગુંચવારો ઊઠે છે, તીઆરે, પાંચથે કે હજાર વરસ પછીના વખતમાં, અમે કાંઈ મોટી કીરતી ભરેલી કે દોશ ભરેલી બાબદમાં, તે વખતના લોકોને, અને તવારીખના અભીઆશીઓને કેવો ગુંચવારો પડશે, અને કેવી એકંતી કીરતી બીજાંને આપી દેવાશે, કે એકની અપકીરતીનો કાલો હાર ખીજાની સરેદ છાતી ઊપર પેહેરાવી દેવાશે; કેવા વીદવાં નો મોટી મોટી તકરારોમાં પડશે, અને એક ખીજાને ખોટા પાડી સચાઈ ઊપરથી લોકોનો વીસવાસ ઊઠાડી મેલશે ! માટે હવે આસા રાખીએ છઈએ કે, આ સરવેથી અગતની બાબદ ઊપર સઘલા પારસીઓ પેહલું ધીઆન આપશે, અને હવે પછે જનમતા તેમના ખેટા તથા ખેટીઓના નામ, પોતાના માન પામેલા અને જુજરજ વડાવાઓનાં સરખાં રાખી, તેમનાં ગુણ રક નામ, જે આજે જમાનાની ગીરદેસતથી, સેંકડો વરસ થએાંપુરૂપવીની સપાટી ઊપરથી ગુમ થઈ ગએાં આં છે, તેમને પાછાં પોતાની જુબાનપર તાબાં કરશે.

એક સ્ત્રીની બાહુદરી.

એાલીવર કરામવેલની દોહીતર મીસીસ બેનડીશ એક વેલાએ, એક ડાકની ગાડીમાં બેસીને યુગા કરી કરતી હતી, તેવામાં તે ગાડીમાં બેઠેલા ખીજા કેટલાક સખશે વચે કરામવેલની કીરતી વીશે તકરાર ઊઠી, અને મીસીસ બેનડીશને કોઈએ પણ એાલખી આવીના તેએા આમન શામન તકરાર કરવા લાગા. એ તકરારમાં સઘલાએા, કરામવેલની તરફેણમાં બેલવા લાગા, અને માતરે એક સખશ તેની વીરૂપમાં તકરાર કરવા લાગે, અને ખનતાં શુધી એવું સાબેત કરવાની કોશેશ કરવા લાગે કે એ નામીયા પાદશાહને નેટલી કીરતી લોક આપે છે તેમનીને તે લોક એકં નથી. અલખતે આએ તકરારમાં એ સખશે નામીયા કરામવેલના ઘણાક ખરા ગુણો છુપાવીઆલા, અને કેટલીક નકામી તકરાર વચે લાવે છે, તે

અને વલી શામની ખોરકુમી, મીસીસ બેનડીશ પણ પોતે કોણ છે તે કોઈને એાલખાવીઆ વીના સામેલ થઈ હતી, તેથી તે એટલાતો જોસાથી વધી પડી કે છેવે સઘલાં બોલતાં થાકી જવાથી, અને તેમનો દન વધારે આગલ ન ચાલવાથી તેએા ગુમાં રહેાં આં. એમ કરતાં એક ઊતારાની જગા આવી પેાંઠેાં થી, જ્યાં સઘલાં ગાડીમાંથી ઊતરીઆં, અને ખાન પાન કરી આસાએસથી પૈત પોતાના એરડામાં બેઠાં. એ વેલાએ મીસીસ બેનડીશે, પેલા ગરહસથ ને કહીકી કે, તેણે તેણી સાથે એક એકાંત જગાએ આવવું, જ્યાં તેની સાથે કાંઈ ખાનગી વાત કરવી છે. તે ગરહસથે તેની અરજ તરત ખાહુલ રાખી, અને તેની સાથે એક નવરી જગાએ ગએએા. તી આં ગએઆ પછે, મીસીસ બેનડીશ બોલી "સાહેબ તમેએ, દુનીઆં ઊપરના એક સઘીથી પવોતર અને નામીયાં માણસને ઘણુજ ખુરું બોલીઆ અને તેનાં નામને ઘણુજ અપમાન આપીકીં: આ મારી રગમાં જે કરામવેલનું લોહી દોડે છે, તે તેનાં પવોતર નામને તમેએ કરેલાં આવાં અપમાનને યુદ્ધ સોશી સકરું નથી, માટે જો કે હું તલવારતો પકડી શકતી નથી, પણ ખી સંયોલ સારી પેઠે મારી બાણું છું, તેથી હું મારી પીસયોલ મારા હાથમાં લઈ છું અને તમારી પાસે મારાં કુરુંખને તમેએ કરેલાં અપમાનનો તુરત જવાબ માણું છું." પેલો ગરહસથ જોઈ બંતે ઘણા આખરૂવાલો અને હીમતવાંન પુરૂપ હતો, પણ મીસીસ બેનડીશને નામીયા કરામવેલની દોહીતર બાણી, તથા તેની તેની સાથે પીસયોલબાજ લડવાની હીમત જોઈને અચરતીમાં પડી ગએએા, અને મોટી શરમમાં પડી બોલીએા, "હીમતવાન બાઈ, હું કહુલ કરું છું કે મેં તકરાર કરતી વેલાએ નામીયા કરામવેલની ઘણીક ખરી કીરતીને મેં બાણી જોઈને છુપાવી રાખી અને તેને માકું લાગે એવી મેં તકરાર કરી, પણ હવે તેથી મોટો પસતાવો કરું છું, અને એ બાબેની તમારી પાસે માફ માણું છું". એ પરમાણે માફ માગવાથી બાહુદર મીસીસ બેનડીશને ગુણો ઊતરી ગએએા, અને ખંનો જન સુલેહ કરી પાછાં પોતાના. મમાં ગએાં.

भारतको राजा हुन्थे नारायण.

બનારસનો રાજા ઉદત નારાચાણ.

બનારસનું શહેર, પુરવ હીંદુસ્થાનમાં, કલકત્તા ની ઉત્તરે ગંગા નદી-કીપર આવેલું છે. જેવું મુસલ માન મકાને અને ખરીસડી લોક પેલેસટાઈનને પવી તર ગણે છે, તેવું જ હીંદુ લોકો બનારસ અથવા કાસી ને પવીતર ગણે છે. હીંદુઓ એવું માને છે કે, તેમ ને તેમની છંદગીની અંદર એકવાર પણ કાસીની જા તરાએ જવું અને ગંગા નદીમાં નાહણું જોઈએ. એ થી હુબંરો હીંદુઓ દર વરસે એ શહેર તરફ જાતરાએ જાય છે, અને લાંબી મુસાફરી કરી તથા મહા મહા કપ ટ વેદી તીહાં પોહ્યાંથી ધરમ કીરીયા તથા ધનપાન કરી આવે છે.

મુસલમાન લોકોએ હીંદુસ્થાન હાથ કરીકી, તે વેલાએ એ પવીતર શહેર કનોજનાં સંસ્થાન સાથ જોડાયેલું હતું, અને તે દીલીને તાબે હતું. પણ અકબર પાદશાહે તેને પોતાનાં વખતમાં અલાહાબા દ સાથ જોડી દીધું; અને તીઆર પછે અકીરંગલખે તેને આહીદનાં મુખાનાં અમલ તલે ચેલાકી. અતી આર શુધી એ શહેરનો કાઈ જુદો રાજા ગણાતો ન હતો; પણ ૧૭૨૦ નાં વરસમાં, મનશારામ નામનાં ગંગાપુરનાં એક મોટા જમીનદારે, દીલીનાં પાદશા હા મહમદ શાહ પાસેથી સનદ મેલવી, એ નામ ધારણ કીધું; પણ તે નામ પરમાંણે તેને અખતીઆર અથવા છુટાપણું આપવામાં આવીકી ન હતું. મન શારામને રાંબોનો ખેતાખ મલીઆ પછે તે આહીદ નાં મુખેદારનાં હાથ તલેજ રહેઓ, તેપણ આગલ ચાલતાં તે સારો અખતીઆર ચલાવવા ઘાગો હતો.

તીઆર પછે, એ શહેરનાં રાજા ચેતર્સીગને, હીંદુસ્થાનનાં ગવરનર જેનરલ વારન હેસ્ટીંગ્સે ૧૭૮૧ માં ગાદી કીપરથી કીઠાડી ચેલાઓ. આથી કરીને તે ખીચારો રાજા ઘણા દુખી થયેઓ હતો, અને વારણ હેસ્ટીંગ્સની એવી ચાલને ઈંગલંડમાં ત દન નાપસંદ કરવામાં આવી હતી, અને તેની વીરુ ધ પારલામેંટમાં મોટાં મોટાં લાપણા થયેઓં હતાં. અંતે ખોરક આફ ઘઉરેકરે વારણ હેસ્ટીંગ્સનાં એ ઠાવ રદ કરવાની કોશેશ કીધી, પણ તે સઘલાંની સામે તે હાકમ મજબુતીથી લડી, પોતાના યકાવને હ ઈઆતીમાં રહેવા દીધો, તેથી આખરે એવું બની

કીં કે, ચેતર્સીગને તેની ગાદી પાછી મલી નહી, પણ તેને એક ઘણું મોટું પેનસન આપવું કરીકી અને તે નું તથા તેના કુટુંબનું મોટું માન રાખીકી.

એ પરમાણે બનારસ ખરીડીસ સલ્તનત ચા થું જોડાઈ ગયેકી, તે આજ શુધી તેમજ છે. તેનો હાલનો જે રાંબા કહેવાય છે તે માતરે નામનો છે. તે નો એ શહેરના રાજા અ.કાસીખારમાં કશો અખતીઆ ર નથી. તેનું નામ ઉદત નારાચાણ છે, અને તેનું ચીત્ર પાસેના પાના કીપર આપવામાં આવેલું છે. એ રાજા બનારસથી ફટલેક છેરે આવેલાં રામનગર મધેન દીનાં કીનારા કીપર એક ઘણાજ મોટાંરલીઆંમણા મ કાનમાં, મોટા દખદખાથી, રહે છે. એજ મકાનમાં આગલ ચેતર્સીગ રહેતો હતો. એ રાજાને ખરીડીસ સરકારની તરફથી જે મોટું પેનસન મલે છે તેમાંથી તે પોતાનું અ ને પોતાના કુટુંબનું, પોતાના દરજ્જા પરમાણે, સારી રીતે ગુજરાણ કરે છે. જે જે અંગરેજોને એ રાજા સાથ મેલાપ થયેઓ છે અથવા કામ પડીકી છે, તેઓ તેની ઘણી તારીફ કરે છે. એ રાજા કેવો મંચલ અ ને જંભીર છે, તે તેનો ચેહેરોજ વાંચનારને કહી આપ શે. હાલના સરખા વખતમાં શુધારાના અને અંગ રેજોના સંબંધમાં એ રાજા વધારે આવવાથી તે એ ની પદવીના ખીજા માણસોના ફર વગેરે અનેક તરેહ ના વેચસનેથી ઘણાક મોકલો રહેલો છે.

નંગલી લોકોમાં બચાં ઉધારવાની રીત.

(અધન પાને ૧૦૮ ચેથી)

શીલઅનસ મા તથા બાપ જોડે પોતાનાં બચાં સંબંધી આણું ઘાતકીપણું વાપરે છે પણ ચારકાં બ ચાંચો કીપર ઘણેજ ખીઆર ખતાવે છે, એ ઘણુંજ નવાઈ સરીખું છે. જો કાઈ બચાંની મા કે મા બા પ બંને મરણ પાંખોઆં હુએતો તે બચાંને હરેક સી પોતાને ઘેર લઈ જઈ તેને મોટા ખીઆર અને જતનથી કીધારે છે, એટલુંજ નહી, પણ ઘણીવાર તે ને કીધારવાને માટે પોતાનાં પેટનાં બચાંને મારી નાં ણે છે! અલખતે આવી વાત એકાએક કાઈનાં માન વામાં આવેજ નહી, પણ જીઆરે આગલ જણાવે લો, રેવરંડ વીલીઅમ થોમસ એ વાત નજરે જોએ

લી, અને તેનાં દાખલા સહીત લખે છે, તીઆરે તે આપણને માનવા વગર ચાલવું નથી. તે ધરમ ગુ રૂ કહે છે કે, ૧૮૪૪ નાં વરસમાં એક લંડનમાં રોકા નાના નાંમના એક સરદાર મારીઆ ગએઆ, જેથી તેનો એક છોકરો અને છોકરી, જે નાનાં બચાં હતાં, તેઓ મા ખાપ વીનાનાં ઘઈ પડીયાં, કમકે તેની સ્ત્રીને પણ તેની સાથે મારી નાંખીને ડાટવામાં આવી હતી. તેજે છોકરાને, ધારા પરમાંણે કોઈખી લઈ ગએ, તેમ તે મરનારનો એક વહે ભાઈ હતો તેજે લઈ ગએઆ, અને તેમને પોતાની સ્ત્રીને સાંધીયાં. તેજે માનું એક બચું ધાવતું હાવાથી તેને માટે તે સખશે એક ધવાડનારી રાખી હતી, પણ તેથી તેને ઘણી અડચણ લાગતી હતી. એવામાં તેની સ્ત્રી હનેલ ધર હતી તે વીઆઈ, જેથી તરતજ તે સ્ત્રી તથા પુરૂપે એકમતથી અને મોટી ખુશીથી પોતાનાં છોકરાને મારી નાંખવાનો કક્ષવ કીધો, કે પેલાં ધાવતાં બચાંને તે સારીપેઠે ધવાડી શકેતો ધવાડનારીની કણકુટ મ દી જએ ! તે પરમાંણે તે ખીચારા તરતનાં જનમેલાં બાલકને, પેલી ખેસમજ માએ, નવ મહીનાંવેર મોટી મેહેનતે પેટમાં રાખીઆ બાદ, અને મોટી કપ ટીથી આ દુનીઆમાં જનમ આપવા બાદ, માતરે પારકાં છોકરાંને સારીપેઠે દુધ મલે એવી મતલબ થી, આગલ જાણવીઆ પરમાંણે, નાખ અને મોડું દાખી ધરી, જરાક વારમાં પેંહિંતું કરી મેલી, એક ખાડો ખોડી માંહે ડાટી દીધું ! એ પછે પેલા છોકરાંને મોસા પીઆરથી પોતાની આગલ રાખી ધવાડીને મોડું કરીજી !

એ કીજઅન લોકો સહીથી પેહેલાં પોતાનાં બચાંને પોતાની માને મારવા શીખવે છે, અને તેમ કરવાની તેઓ સહીથી પેહેલી શ્રજ સમજે છે ! જો તે છોકરું નાનપણમાં છુટથી પોતાની માને મારે નહીં તો તેનાં મા ખાપ તેને માટે મોટી શીકરમાં પહેછે કે, તે મોટપણે હીચકાડું નીકલશે. એવી રીતે બચાંઓને નાનપણથી ઘાતકી કરવા બાબેનાં રેવરંડ થોમસ ફેસાક દાખલા આપે છે, જે તેણે નજરે નજર જો એલા છે. તે કહે છે કે, સોમરોમે નામનાં બેટમાં તેણે જોઈજી હતું કે, જીઆરે તે તરફ કાંઈ લડાઈ થતી, તીઆરે તે નરમ પડીઆ પછે તે જાંમ માં રેલી સ્ત્રીઓ પોતાનાં બચાંઓને લઈને તે તરફ જ

તી, અને તીઆં પરેલાં દુશમનેનાં મુરદાને તેઓ પા શે લાતો મરાવતી, માધાં છુંડાવતી, તેની ઊપરથી ઘસવતી, ઈતીઆદી વગેરેનું ઘાતકીપણું તેમનાં ઊપર જરાવતી. એથી કરીને એ બચાં નાનપણથીજ એવાં ઘાતકી અને વેર લેનાર બને છે કે, જરાક પણ તેમને માડું લગાડતાં, તેઓ પોતાથી બને તેટલું ખીજને કરવાને ચુકતાં નથી, અને તેઓ મોઠાં ચએઆ પછે લડાઈઓ કરવાને, ઘણાંજ ઘાતકીપણું પોતાનાં હમં બરદાને મારવાને અથવા તેમને હાથ મારીઆં જવાને જરાં પણ ખીહીતા કે અચકાતા નથી. એજ ધર મ ગુરૂ લખે છે કે, એજ બેટ ઊપર એક વેલાએ એક કુટુંબને હું મલવા ગએઆ, જેઓ એક તરતની થએલી લડાઈમાં તેમનાં છ માંણુઓ મારીઆં ગએઆ થી તેમને માટે ખેસીને શોક કરતાં હતાં. તેમનાં ઘરમાં જતાંજ મારા જોવામાં આવીજીં કે, તે સઘલાંની વચે એક મરદનો પોશાક પહેલો હતો, અને તે પોશાકનાં કપડાંને, એક નાનો છોકરો, હાથમાં મોટી છરી પકડીને ગુસાથી તેને કાપીને તેની ચાંધી ચાંધી કરતો હતો. જો કે તે છોકરાના મરણ પામેલા ખાપને ડાટી વખતે તેમના ધારા પરમાંણે માનની નીશાણી દાખલ તેની આંખ લી કાપીને તેનો ભાગ આપવામાં આવેલો હતો, તેમાંથી પુપકલ લોહી નીકલવું હતું, તોપણ તેની કશી પણ દરકાર ન કરતાં તે નાનું છોકરૂ ભારે ગુસાથી તે કપડાંને કાપવું અને શાડવું હતું. એ પોશાક, જે શખરે તે બચાંના ખાપને મારી નાખીઆ હતો તેનો હોનો, તેથી તેના ખાપનું વેર કમ લેવું, તે તેના પોશાક પરથી તેને શીખવવામાં આવવું હતું. એવી રીતે એ બચાંએ નાનપણથી હરેક માણસ જેણે તેને દુખ દીધું રાએ, અથવા જેને તે પોતાનો શતરૂ કરી ગણતો હાએ, તેને ઘણાંજ ઘાતકી પણથી મારી નાખવાને તદન નીરજ એ યાએ છે, એટલુંજ નહીં પણ કોઈ તેમને દુખદે અથવા તેમના હક કે મીલકત ઊપર તરાપ મારે તેમને કદી શવવા તથા જતા મેલવા દેવા ન જોઈએ, એ પણ તેઓ પકે પાએ શીખે છે. અલખતે બચાંને નાનપણથી આવું ઘાતકીપણું શીખવવું, એ આપણા સરખા લોકોને તદન અનઘટ્ટું લાગે, તોપણ એમ કરવામાં જંગલી લોકો મોડું ડાહ્યાપણ વાપરે છે. આપણે આજે સુધરેલાં છઈએ, જેથી આપણામાં કાએલા છે, કાવું ન છે, અને માથે સરકાર અથવા ખ્યાવ કરનાર છે.

જેથી આપણને આપણા ખચાવને! આધાર આપણા હૃદય ઊપરજ રાખવા કરતાં ભાડૂતી હૃદય ઊપર રાખી શકાયે છે, જે હૃદય પરદેશ આપી ખરોદવાથી તેમને જોઈએ તે વેલાએ ગતીમાં મેલવાને, એટલે આપણા ખચાવમાં કાંચે લગાડવાને આપણે સામરથવાન છઈએ; પણ એવા જંગલી લોકોમાં આપણા જેવા કાંચેલા કાનુન નથી, કે આપણા જેવી સરકાર નથી. તેમને પોતાના, પોતાના ખચાંના અને પોતાના ઘેરના ખચાવનો સ્વથો આધાર પોતાના હૃદય ઊપરજ રાખવો પડે છે, જેથી જો તેઓ નાનપણથીજ ખીલીકણ અને બેપરવા થવાને શીખેતા, પછે માટપણે પણ તેઓ તેવાજ રહે, અને પછે જબરાઓ હોએ તે તેમના ઊપર શાંચી જઈ તેમને જંગલનું મઝેડું શકતા કરે; તેથી જંગલી મા ખાપો, જેઓ આખા ભવમાં જમીનમાં ઊગાડીને ખાઈ, અને પોતાના ખચાવને માટે લડવું, એ ખે સીવાએ ખીજું કશું કરવાને સમજતા નથી, તેથી તેઓ પોતાના ખચાંને નાનપણથીજ તેવી જાતની ફેલ વણી આપે છે. જોકે આવા જંગલી લોકો વટીક સમજે છે કે, જે વડે આખો ભવ ગુજારવો પડે તેની ફેલ વણી ખચપણમાંજ ખચાંઓને આપવી, પણ આપણા દેશના ઘણાક લોકો, જોકે તેમના કરતાં હુનર ગણે સુધરેલા કહેવાયે છે, તેઓ પોતાના ખચાંને જે વીરીઆ અને હુનર વડે આજના વખતમાં સરવેને પોતાના ભવ કાપવો છે, તેની ફેલવણી હજુ યુધી પુરતી આપતા નથી, માટે આ દેશના જે લોકો પોતાના ખચાંઓને કે લવણી આપવાને આનાકાની કરે છે, તેમને ઊપલા જંગલીઓ કરતાં પણ જંગલી કહીએતા તેમાં કાંઈ નવાઈ જેવું નથી.

(એવું સાધણ છે.)

પરચુટણ.

ભાણુવાન્નેગ ગાખદો.

હારીશન નામના એક પુસ્તકને પોતાના માલ વેચવા સારૂ ખનરમાં હુમ પાડવાને લીધે ઠા રૂપીઓ દંડને અને સારા પાંચ રૂપીઆ ખરચના ખચી પાણા છ રૂપીઆ આપવાને સરકારથી હોકમ થયેઓ હતા! હું ખઈમાં એ વો મારો કારે નીકલ્યો!

અજમાએડે ઉપરથી એવું સામેત કરીઆમાં અવ લીંછે કે લનડન શેહેરમાં દર સાત વરશે એક નાટકસાલા નો આગામી નાશ થાયે છે.

વેલાતની એક અખીરજાદી (કાઉન્ટેશ) પોતાના કોચમેન સાથે નીકલી પારીશ શેહેરમાં નારી આવી છે, તેણી નો વર પુટા ફેડા કરવા પોતાના કલ્પે યોડા દીવરામાં કોરકમાં લઈ લનાર છે! શું તેને મુન પડીલું હશે કે લખે રૂપીઆની શેલત છોડી એક ખાખાવરખા કોચમેન સાથે સંબંધ બાંધીએ છે. પીચાર એક અનમ ચીન છે!

મીઠો જ્ઞન દીલ્હન નાંખને શખરા શાથી ખરણ પાંચીએ તેની તપાશ જુરીની મારકને કરાવી હતી, તેનું પરીણમ એ આવીલું કે ખરનારનું મોહાલ વણુ ખાખાયાં તપા થણું પીવાથી નીપલઈ હતું! એથી હીકુએ કદાચ આ કડાથી યુવરેતો સારૂ.

એરુ માલમ પડીલું છે કે પારીશ શેહેરમાં રોનની આધ ખોરાકી (હાકીશમાં જતી વખતનાં દીનર) ઉપર આડલાખ રૂપીઆ ખરચાયે છે તેમાં દારૂ ૩૨૦૦૦ રૂપીઆને ખપે છે! શું મોહણું અને રંગીલું શેહેર હશે.

એક ભરથાર પોતાની ખાએડીને કરીનાલીન નહી પેહેરવા દેતા હતા. અને ખાએડીની ખરણ પેહેરવા યઈ તેથી યુશામા આવી તેણીની પાસેથી કરીનાલીન લઈ શલકાથી દીધી કે જે કરતાં તેના ધરની મીનની શલકા વડી અને તેની તપાશ થતાં તેને પાંચ રૂપીઆને દંડ થયેઓ. આએ ખરદને એ પેહેરવાસ વીગે એટલેતો ધીકાર હતા કે તે બાલીનેજ મુજો બેઠો નહી પણ તેણીને પોતાના ધરમાંથી કાહાડી પણ મુકો!

એક જીવતા માણસની કબર—એક યુથાકર કેહે મ કે પીરા શેહેરનાં એક દેવલને જેવા હું મારા ભોમીઆં સાથે ગયેઓ હતા. સઘડું દીડા પછી મારી નજર એક ધણીજ ખુબયુવત દખર ઉપર પડી કે જેની ઉપર શોનેરી અખશરે તો ખધીજ તારીક કોતરેલી હતી, પણ તારીખ ન હોવાથી મેં તેનું કારણ સાથે આવેલાને પૂછીલું, તારે તેણે ઉતર આપીએ કે જે સખસની એ કમર છે તે કઈ ખરણ પામીએ નથી પણ જીવતા છે. અને પોતાના લગનને દાહાડે માર વરથની વાત ઉપર એ પરમાંણે કરવાને હોકમ આપીએ હતા અને તેનું કારણ એવું મારીઆમાં આવે છે કે જે કોઈ એએ તે એને વીગે પુટે અને ખખર કાહાડે કે જેથી તેનાં કંધા રોનગારમાં વધારો થયેઆ વીના રહેજ નહી !!

દાકર દેક કોરક ઈજવડમાં રહીને આએરલોનડની એક સી સાથે કાગળ ખતરનો વેહેવાર શખતો હતા અને તે સીને વેહેવારમાં દાકર યાદુએ એટલેતો પસુન આવી

આક્રિ તેણીએ તેને એવું લખીલ કે, જો તેમણે વેલાત છોડી હીઆં આવ્યા તો હું તમારી સાથે પરણું. દાકટર બી મારો ભાણે પોતાને રોનગાર છોડી આમ્બેરલાંડમાં ગમ્યા અને પરણવાની તબ્દ્યારી કરતા હતા તેવામાં તેણીએ એ કે પતર લખી ના કેહેવડાવી કે જે વાંચી હુએ અક્રોશ માં યોડા દીવશ માંદગી ભોગવી ખરણ પાત્રીઆ ! પીઆર એવી મીનજે કે તે ખાણુશને જાન પણ લેએ. ઉપલી બાઈ ઉપર તેના શગાં વાહાલાંઆએ ફરીઆઈ કરીઅ, જેઈ એ થું સુકારો થાએ છે.

કાફીનો ખપ—ગમેઆં વરસાંમાં અમેરીકાનાં ઇંગ નાઈટડ સરેટસ ખાતે, અધી મલીને ૧૦૯૩૭૦૨૧૩ રતલ કાફી બાહરથી આવી હતી

કચ્છાઈને મરણ—આપણે રેલવેની ગાડીમાં બેસી ને મુસાફરી કરતાં, કચ્છાઈ મરવાની ધાસતી, મોહુલામાં અને રસતાપર ફરતી વખતનાં કરતાં ચોગણી વધારે રા ખીએ છઈએ, પણ તપાસ ઉપરથી માલમ પડીલ છે કે, રે લવે કરતાં, જાહેર રસતાઓમાં ખાણુસ વધારે છુંડાઈને મ રે છે. ગમેઆં વરસનો અડસરો કાહાડતાં એવું માલ મ પડીલ છે કે, આખાં ગરેટ બરીટનની રેલવેમાં, અકસ માતથી દર વરસે ૭૦ ગાણુસ મરે; અને લનડનના રસ તા ઉપર, અકસમાતથી ૩૦ ગાણુસ મરે. આવી નઈ દર મ હીને ૨૧ ગાણુસો કચ્છાઈ ખરણ પાત્રે.

રેલવેની ટ્રાણ—ઈંગ્લંડની રેલવે ઉપર કલાપહાન નામની સગા આગલ કેટલીક લાઈને એકડી મલે છે, તી આંના નોખા ઉપરથી આખા દાહાડામાં ૭૦૦ ટ્રેન એક પછે એક આવે જવ કરે છે એકે એક નગામાંથી આ ખા દાહાડામાં ૭૦૦ ટ્રેન પસાર થાએ છે, તોપણ આ ન કેટલાં વરસ થએઆં તીઆ એકે અકસમાત બ નીએ નથી, અને એકે માણુસના પરાણુની ધાત ધઈ નથી. એ કેવું વખાણુવા નોગ ! તીઆનો કેવો સરસ કા રોઆર હશે ? તેની સાથ સરખાવતાં અહીની ગરેટ ઇનડી અન પેનીનયુલા રેલવે વીશે આપણને થું વીમાર કરવો જો ઇએ, અઆં દર વરસે અકસમાતો બને છે, અને ખાણુસો મરે છે.

મહેલો છવતો થએઆં ! હાલમાં થોડુંકની વાત ઉપર જે રેનમારક અને નમની તથા આસતરીઆ વગે લ ડાઈ માલતી હતી, તેમાં કેટલાક બંધવાઓની સાથે એક સોલમર આસતરીઆને હાથ પકડાઈ ગએઆ હતા, જે ને પાહલથી મારી નાખવાના સમાચાર મલીઆ હતા, અ ને તે તેનાં કુટુંબને નજાવીઆમાં આવીઆ હતા. લડા ઇ પુરી થઈ સઘલી સંખાધાની થએઆ પછે, તેની અસત રી.કોઈ બીજા સાથે પરણી ગઈ; પણ તેને યોડાક માસ ગુન રોઆ નહી એટલાએ તેણીને ભરખાર, જે મારીઆ ગએ લો નહી પણ અવતો રહેલો હતો તે આવી લાગે. તે સ ખશે પોતાની અસતરી ઉપર દાવો કરીઆ, પણ તેના સુ કાંચે નજાએઆ નથી.

ચોરીનો અટકાવ—લોહાડાની તીજરીઆમાં મેલે લાં નાણુ જે રાતને વખતે ચોરીઆએ ચોરી જાએ છે, તે નો અટકાવ કરવાને હાલમાં એક સખશે ઇલકતી શોધી કાહાડી છે. તે દરેક તીજરના ચારણુ સાથે તાર બાધવો, અને તેનો સંબંધ રસતાપર નાખેલા તાર સાથ રાખવો, અને તે રસતાપરના તારને છેડે પોલીસની ચોડીમાં રા ખવો, અને તીજરીના તારને બેટરી લગાડી રાખવી તે થી જેવો ચોર તેને હાથ લગાડવા જાએ તેવીઅ, તેમાં વીનલી પસાર ધઈ, પેલી ચોકીપર ખખર મયે કે ક્લાણી નગાએ ચોરી થાએ છે. તે નગા તેના થેડવેલા નખખર ઉ પરથી માલમ પડે.

ઈંગ્લંડની મોહોટાઈ—એક વેલાએ એક અંગરે ન, ઉતર અમેરીકાના એક ઇનડીઅનને મલીઆ, જેને અંગરેજ અમલની મોહોટાઈ સમજવતાં તે અંગરેજ કે હીઈ કે, અંગરેજ અમલનાં રોજો ઉપરથી કરી મુરન અ સત પાંમતો નથી, સમજાએ ? નંગલીએ જવાબ દીધો, હું સમજાએ, કેમકે મોદાએ હુરેક રેશને અધારામાં અંગરે જેના હાથમાં રાખવાને બીલ છે, તેથી તે ઉપરનો મુરન અ સત પાંમતોઅ નથી !

મરતાં પણ મરીકેરી !—પેહેલા જમસના વખતમાં ડાકટર જસપર મેન નામનો સખશ એટલોતો મશકેરો હ તો, કે અચારે તે મરવા પડીએ, અને અચારે તેણે તથા તેની આસપાસનાઓએ જાણીઈ કે હવે તે યોડા વખતમાં મરશે, તે વખતે પણ મરાફરી કરવા વગર તેનો અવ રહે એ નહી. તેના એક માકર, જે ઘણાઅ છાકટો હતો, તે ને પાસે મોલાવીને કહીઈ, તારે મારે મેં કંઈ રાખેઈ છે, જે મારાં મરણ પછે તુને મલશે, જેમાંથી તુને પુચકલ પીવાનું મલશે. માકર સમજાએ કે, શેક મરતી વખતે તેને મારે કાંઈ સારી રકમ મેલી જાએ છે, તેથી તેનો ઘણો ઉપકાર મા નીએ, અને તેનાં નજીક આવતાં મરણથી પોતાની મો ટી દીલગીરી બતાવવા લાગે. અને તે મોડે દાહાડે તેનો શે ઠ મરણ પાત્રીએ, તીઆરે તેને નામનો એક માકસ હતો તે તેને મલીઆ, જેને મોટી ઉલટથી ઉઘાડી જેતાં મોટીથી હેરોંગ જાતની એક સુકી માછલી નીકલી !

ઓલાદનો વધારો—જાણુતરી ઉપરથી માલમ પડી ઇ છે કે, ગરેટ બરીટનમાં (૧૮૬૨ માં) દર અડાવીશ પુરે થી એક ઇોકરૂં નનમીઈ હઈ કુરાનસમાં (૧૮૬૧) માં દર ૩૭ પુરે એક ઇોકરૂં નનમીઈ હઈ. આસતરીઆ માં (૧૮૬૨ માં) દર ૪૨ પુરે એક ઇોકરૂં નનમીઈ હઈ. પરથીઆમાં (૧૮૬૦ માં) દર ૨૫ પુરે એક ઇોકરૂં નન મીઈ હઈ. મેલઅખમમાં (૧૮૬૧ માં) દર ૩૨ પુરે એ ક ઇોકરૂં નનમીઈ હઈ સુવીડનમાં (૧૮૫૮ માં) દર ૨૯ પુરે એક ઇોકરૂં નનમીઈ હઈ. રેનમારકમાં (૧૮૬૨) માં દર ૩૧ પુરે એક ઇોકરૂં નનમીઈ હઈ.

એક રમુજ વારતા.

એક ઉમરાવ ઘણાજ બખીલ હતો. તે કદી એક પ કોઈને આપતો ન હતો, અને છતાં પણ ખાતો ન હતો. એ વાતની ખબર એક મરાકેશી અને મોજકા સમ્પ્રદાયને પડવાથી, તે એક દાહડે પોતાના હાથમાં સારંગી લઈને તેને ઘેર ગમ્યેઓ, અને આગલ બઈ એવું સુદર માનું ગાવા મંડી ગમ્યેઓ કે, તે સાંભલીને બખીલને ઘણીજ ખુશાલી ઉપજ. એમ માનું સાંભળતાં કેટલોક વખત ગમ્યેઓ તેવામાં તે બખીલને બખરચી આવી કેહેવા લાગે, "જેહાં પનાહ, ખાંતુ તઈઆર ઘઈ છે." બખીલે જોઈ કે, હમણા ખાના ખેસીસ તો એ ગામ્ને ગાનારને ભાગ પડશે, તેથી બે હાથે પોતાનું માથું પકડી ચાકરને કહીકે, "ભાઈ, હમણા મારું માથું એવું જોરમાં કમ્પેકે કે, મારેથી એક નવારો પણ ખવાવાનો નથી. મારે હમણાતો હું સુઈ જઈ છું, પણ એક ઉઘ કાહાડીને ખાઈશ." એવો ઠાંગ તે ઉમરાવે કીધો. અને મોડું માથું રાંકીને ટોલી આપેર સુઈ ગમ્યેઓ. એ બખીલની ખતલજ પેરો મરાકેશી ગામ્ને ગાનાર સમજ ગમ્યેઓ, જેથી તે પણ હહુર હીને તેના ટોલીઆની તરે ભરાઈને સુઈ ગમ્યેઓ.

ચોટેકવારે પેરો બખીલ ઉડીઓ, અને મોડું ઉઘાડી ચાકરને પુછેકે કે, "પેલી બલા ગઈ કે ?" ચાકર નવી બ રવા જામે છે, તેવામાં પેરો ગામ્ને ગાનાર ટોલીઆની નીચેથી ઘોલીઓ, "અરે સાહુબ એ બકાતો તમારે ગમે વલગેલી છે, મારે તે એક બે નવાલાખી ખાવા વગર કીઆંથી નવાની છે !" પેલા બખીલે જોઈકે, આતો કોઈ સહુબર પુકે લાગે છે, અને ખાધા વગર જવાનોજ નથી, તેથી થોડુંક પકવાત મંગાવી ખાવા બેઠો, જેમાં પેલો મરાકેશી તરત ભાગીઓ યઈ ગમ્યેઓ, અને એક બે નવાલાખાં સપહું એવું સપાટી ગમ્યેઓ કે, બીમારો બખીલ એમનોએમ જુભે રહી ગમ્યેઓ !

સમશીઆ.

(દિહર.)

- (૧) પીરો પણ ઘોપત નહી, કાલો પણ નહીં નાગ; પાંખો પણ પંખી નહીં, ઉડે પણ નહીં કાગ.
- (૨) નારી પણ નીરબલ નહીં, કાલી પણ નહીં કોલ, વસેદરે સાપણ નહીં, ઉતર એનો મોલ.
- (૩) પટતાં પણ પંદીર નહીં, પુશીઓ પણ નહીં ચોર, મનુર હુએતો ચેતને, મધુરો પણ નહીં ચોર.

ક. સા.

(૪) અને પગ નથી પણ ચાહું તથા દોડું છું. અને હાથ નથી પણ મારું તથા ભાંડું છું. અને મોં નથી પણ ઘોડું, બરૂડું અને ગાઈ છું. દરેક દેશ, શેહેર, માંખને ઘેરમાં ફરી વડું છું અને એકી વખતે દરેક વસતુને સારી વેદે ભેટું છું. મારાં બે નામ છે, તેમાં એકની પાસે વી સર્ગ મેરોતો તે એક સારાં કામને મારે ખુશાલી ઉપજવ નારો અથવા ન્યાયાશી આપનારો યોલ થામે છે. મારાં બીજાં નામના છેલા બે અકશરો હોતો વસતો વારની અને વેરાન નગાનું નામ થામે છે; અને તેને એ ઉલટાયોતો એક મંખીઆ થામે છે.

ખાસારો.

(૧) જમો (૨) છાસ. (૩) દેડકો. (૪) લખેડું— ઘોસરતુ—કાગલ.

શીકશા રૂપી વાકીઓ.

માણસનું માપ આપણે કીઆરે જાણીએ કે, જ્યાં રે તેની સાથે આપણે થોડા વખત અથવા દાહાડા વસી એ તીઆરે.

માણસનું વજન આપણે કીઆરે જાણીએ, કે જ્યાં આરે આપણે યાદોવાર તેનો સાથે વાતચીત કરીએ તીઆરે.

એક સીએ એક જુદા મરદને પુછીકે કે મારો વર અને ચાહાતો નથી તેના સખજ સુ હશે ? જુદાએ જવાબ દીધા કે, તમે તેને ચાહાતા નથી.

એક દોકસલીએ એક સમ્પ્રદાયને પુછીકે કે, ભાઈ, આ બધા રડે છે તીઆરે અને હસણું આવે છે તેનું કારણ શું હશે ? તે સમ્પ્રદાયે જવાબ દીધો કે, એ બધાના મગજમાં અકલની ખાણ છે તેથી તેમને રડણું આવે છે, પણ તારા મગજમાં અકલની ખાણ છે તેથી તુને હસણું આવે છે.

સીની ખુબદુરતી એ તેની મોતાની હોલત, અને તેના સદશ્ય એ તેના ભરથારની અને બગાંની હોલત.

બોલવા કરતાં માલજું ભણું, અને હસવા કરતાં ખશણું ભણું. પણ રડવા કરતાં શું ભણું ? હસણું !

માણસ ચાલતાં પડીને પગ ભાંજે, તો દોડતાં પડીને શું ભાંજે ? માથું.

નીમ હુકીમ જ્યાં કરવા આવે તીઆરે દર દીનું શું થામે ? તેને સહાનો આરામ યઈ જામે.

સઘલાં દરમંથી લેવશ મરે ? ના: કોઈમાંથી દરમણું મરે ને કોઈમાંથી સાપ મરે. તેમ ઘણી સાધુઓ સરખી નહીં મરે: કોઈ જગ્યા નવો મરે, અને કોઈ જગ

હા જીવી મલે. તીઆરે તેને દેકાણે કેમ લાવવી ? રોજ જમણા હાથમાં ધીરજ અને ડાલા હાથમાં સમજણ પકડી તેવડે તેનાં આયાંમાં ખુબ આર.આરવો.

એકે નાની છોકરીએ એકે ઘરડાં હોસાંને પુછીઈ કે બપાઈજ મારાં માએ ને બાવા રોજ કલએ કરે છે તેનું કારણ શું ? હોસાં માએ જવાબ દીધો કે, જોતી માએ, તેમની બરાબર રાસ જોવાડેલી નહીં !

ઈશ્વર સ્તુતી.

(૫૬.)

શરણુ ચરણુ તારે હરી કરણુ કણે આપો,
જળણુ હરણુ વહેલી કરો, જીવન પીવન ગાળો—શરણુ.
જીવ કાપા કારમીમાં કષ્ટ કેમ વેઠે,
અપજ્જશો અનેક લીધા, ઠાલો ડાઘ કાલો—શરણુ.
ખોહુ માયા મદ મળી, મારે મન મોટી,
કોટી સોટી હાંકે વહેલ, મુજ વ્હારે માલો—શરણુ.
માન માયા મેલી મતી મુખ ઘુસા પેરે,
સહવાઈ અવાઈ જાણું અંત, એ શું છે માલો—શરણુ.
લોક યોક મેલી યોક કરે યોક શાનો,
શરમ શરમ મુખ રટે, છતે સતે ભાલો—શરણુ.
નાનાભાઈ ગાઈ ગુણુ જીવ પલ્લો સાહી,
માંજુ દાન સુકિત પાન, પાઈ પાપ ખાલો—શરણુ.

લોભીનો પરતાવો.

(એજ રાગમાં.)

જીવનપતી ભકત રાપ ભાજે ભીડ જીવની,
ત્રાહ્ય ત્રાહ્ય ખોલે લોક, કાર ન દે અવની—જીવન.
હાડ માસ ગયાં ગલી તનની ઘઈ કાકી,
દીધે સ્વારી મુખ શામ, આવી પ્હોંચી જમની—જીવન.
ફર થયા દોસ્ત દાસ ગઈ વાસ વાણી,
ખાન ગયું પાન ગયું, આવી રેલ ગમની—જીવન.
કોટી કોટી લેતાં કોટી કોટી આવી હાથે,
રાપ થતાં રંક બની, ખોહી ખરી ઘમની—જીવન.
જીવ જતા જીવ તણુ નહીં શીખ માની,
મતી મુખ બની મૂઠ, ગતી ગણી મનની—જીવન.
નાનાભાઈ વાની વિષ લોભ તણી જાણી,
ફર ફર ફર ભાગ, વાઘ વેર ધરની—જીવન.

નિશાલમાં શિખવા વિશે.

(રાગ દાહારવો.)

મારી ભોલી બેનો, શાને કાન્ન ડરો શાજે શીખતારે—ટેક.
શિખનાં એ શું ખોહું માએ એમાં શેતી વાન;
રાન, નીતિ, સરજીવ હુંદે આવી કરે રાન—મારી.

અપ'ધારાંથી નિકસી ખાહુર અનવાલાખાં આવો;
બદ્ધ રાન તો થાએ શીખું તત્પર રહી ગુણુ ગાવો—મારી.
સં'સાર રૂપો બાગ બન્યોછે, માલી ઘઈને ભાલો;
સુકૃત છોડ ઉધારી કુકૃત નીંદી નાખો પાલો—મારી.
સં'પ શૂર તો હુંદે બાએ, કુસં'પ ભાજે વહેસા,
સં'કટ સંખ્ય વૈધ્ય આવે, મારગ સુઝે રહેસા—મારી.
સુખતણી પાછી રેલજ આવે ઘસડી તાખે કુખો;
નાનાભાઈ કહે સત્ત માનો ભવની ભાજે જીખો—મારી.

(વધારે શિખવાં વિશે.)

મારી ભોલી બેનો, શાને કાન્ન ડરો વધુ શીખતારે—ટેક.
મહીના શિખો વરવો શિખો, શિખો સારા જીગ;
તોય હાથ ત્રવ આવે એતો અપાગ ઉડતાં મૂગ—મારી.
શિખ્યાં શિખ્યાં શું ખોલોછો એની શું છે ગણુત્રી;
પર્વત મોટા ચહડવા છે ભ્યાં ઉભાં હજી નમ્મ સંત્રી—મારી.
ગુડી ખાથે ભરે પેટ શું, હોય ભૂખ હારાની;
ડગલું માલે યાપ શું ન્યાં ઝુસાકરી દહાડાની—મારી.
સર એઝાક ન્યુટન જ્યો પંડીટ નહીં કોઈ બીજી;
મરતાં ખોલ્યો બેલ તે પણુ "શું" જઈ મેં મોજો—મારી.
" મહા સાગર તો રહ્યો તરવાનો ખોહુંએણે હજી હું કાંકે;
" અપાગ દોલત છે આધી હજી કોડા વીણુ હાથે"—મારી.
માટે એ ના ભણુ હુંએ સમજે નહીં મનમાં;
નાનાભાઈ શુર મટાવે લો હિંમત મન તનમાં—મારી.

(ગીત ગાવા વિશે.)

મારી ભોલી બેનો, શાને કાન્ન ડરો ગીત ગાતારે—ટેક.
ગાયન એ કંઈ ભુંકુ નહીં પણ ભુંડા છે કંઈ કર્તા;
રાન વાતને મેલી રખ્યાં ઘઈ નીતિથી ખર્તા—મારી.
શું ઘોડાનાં ચખ્ખો ભુંડા તેથી સં'ધાં ભુંડા ?
ના એવું ના હુંએ કાઈ ઘણું છે બીનાં રૂડાં—મારી.
પ્હુરે હીરા સૌ કો હાથે, એકે ઘાલ્યો આંખે;
કુટી આંખો તેની માટે શું સૌ કંઈ નાખે ?—મારી.
જ રાજોથી ભકિત થાએ, મુની હરી આનંદ પાંખે;
તેને કહેવા ખોટા કેવું પાપ તખે શીર જંખે !—મારી.
માટે બેનો સમજે એમાં નહીં કંઈ ખોહું લેજો;
નાનાભાઈ કહે સત્ત સહુ શિખો ખાથે વેજો—મારી.

સતીબાઈ

વધનમાં લગન.

એક વારતા.

પરકરણ ૩ જી.

અરનવાલ તેનાં ઘણી શાહુજાદા સાસાનના પેગાંઠ વધ જેહાનખારના ઘર આગલ આવી પોહાંચી, અને બારણામાં દરખાન ઉભા હતા તેને જણાવીઈ કે, તે આ ધરની ઘણીઆંતીને મલવાને આવીએ છે, માટે તેને રસતા ફેખાડવો. પણ દરખાને જણાવીઈ કે, “હું મારી શેઠાંણીને પુછી તેના હોકમ લાઈ નહીં તીઆંવેરે મારેથી તપુને અંદર જવા દેવાએ નહીં, માટે તમે આહીં ઉભા રહો, હું પુછીને આપું” એ સાંભલી અરનવાલને જણાવીઈ કે, “તારી શેઠાંણી સાથે અને ઘણું જ નરનું અને ઉતાવલનું કામ છે, માટે અને જલદીથી ધરમાં જવા દેતાં તુને તે કશું બોલનાર નથી.” પણ તેમ તેને અંદર જવા દેવાને નાજ પારી, તેને આહુરજ ઉભી રહેવાને કહી. પોતે અંદર ગએ એા, અને જેહાનખારને જણાવીઈ કે, કોઈ જીવાંત છોકરો તમારી ઉપર કોઈ પેગાંઠ લઈને આવીએ છે, અને તે અંદર આવી તમેને મલવાને ઘણું જ ઉતાવલ કરે છે. જેહાનખારના સમજ ગઈ કે, વહી કોઈ શાહુજાદા સાસાનની પાસેથીજ આવીઈ છે, તેથી ક’ટાલો આઈ તે દરખાનને તે છોકરાને એવું કહેવા ફરખાવીઈ કે, તે સુતેલી છે, માટે તેના પેગાંઠ સાંભલી શકતી નથી. દરખાને આહાર આવીને તે પરખાંણે અરનવાલને કહીઈ, પણ તે સાંભલતાં જોલી કે, “હું જીવું કે તેઓ સુતેલાં છે, તેટલાં માટે હું તેને મલવા માગુછું; માટે અને અંદર જવા દે.” દરખાન પાછો જેહાનખાર પાસે ગએએ, અરનવાલને કહીઈ હવું તે તેને કહીઈ. તે સાંભલી, તેને એવું કહેવા ફરખાવીઈ કે, તેની ત’રોસતીમાં બીગાડ થએલો છે, માટે તે તેને હાથમાં પકડી શકવાની નથી. દરખાને આવીને એ પરખાંણે કહેતાં, અરનવાલને તેને જણાવીઈ કે “હું જીવું કે તેની ત’રોસતીમાં બીગાડ થએલો છે, તેટલા માટેજ હું તેને મલવા માગુછું; માટે

તારી આઈને લઈને કહે, કે જ્યાંવેર તું મારી મુલાકાત લેશે નહીં, તીઆંવેર તારા બારણામાંથી હું ખસવાને નથી, પણ એક ડરાએલા શકત યામલાની માફક રાત અને દાહાડો ઉભો રહીશ. આવો હડીશો જવાબ સાંભલી દરખાન તરીજવાર જેહાનખાર પાસે ગએએ, અને જણાવીઈ કે, “આઈ, હું તે જીવાંત છોકરાને સમજાવતાં થાકી ગએએ પણ તે કશું સમજતો નથી. જ્યાંવેર તેને એમ કહીઈ કે તેને સુતેલાં છે, તીઆંવેર તે જોલીએ કે, હું જીવું કે તેઓ સુતેલાં છે, માટેજ હું મલવા માગુછું. જ્યાંવેર તે એમ કહીઈ કે તેઓ આજરી છે, તીઆંવેર તે જોલીએ કે, હું જીવું કે તેઓ આજરી છે, તીઆંવેર તે જોલીએ મલવા આવીએછું, એવી રીતે દરેક ખારા જોલનાં તરત જવાબ આપી, એવું કહે છે કે, જ્યાંવેર તમે તેની મુલાકાત લેસો નહીં, તીઆંવેર તે તમારા બારણામાંથી ખીશનાર નથી. એવું સાંભલી જેહાનખારને ઘણું જ અનબ લાગીઈ કે, એવો હુનતી છોકરો તે કોણ છે, તેથી તેને જોવાને માટે તેને અંદર આપવા દેવાને દરખાનને હોકમ કીધા; પણ પોતાની ઘરની ફરખાવીઈ કે તેને બુરખા લાવી તેના મોઝાં પર મેલવો, કેમકે એકવાર ફરીને—એક જીવાંત અને હડીલા છોકરા પાસે—સાસાનના પેગાંઠ સાંભલવા પડે. તેવામાં અરનવાલ જેહાનખારના આરડામા આવી, અને તેને નખીને સલામ કરી મોટી ગંભીરિઈ અને પાદશાહી દખલાથી જોલી, “એ અતી પુબુરત નાલની અને, મેહુરખાની કરીને કહેા, કે આ ધરની ઘણીઆંણી તમે છો ? કેમકે તેઓ વગર, મારી વાત જીને ઘડી ઠાહાડતાં અને અને ઈઆદ શખતાં બારે મેહુનત પડી છે, તેવી કીમતી વાત કોઈ પારકાં આગલ ફેંકી દેવાને હું માહુતા નથી.” તીઆંવેર જેહાનખાર જોલી, “તમે કી આંધી આવીએ છો ?” અરનવાલ જોલી, “જેહુ મેં તમેને કહેવાને માટે કરીઈ છે, તેની ઉપરાંત બીજું કશું હું તમેને કહી શકનાર નથી અને આ જવાબ તેની ઉકતી બારુર છે, માટે તેના જવાબ તમેને આપી શકતા નથી.” તીઆંવેર જેહાનખાર જોલી “શું તમે કોઈ ટોંગી છો ?” અરનવાલને ઉત્તરવાલીએ “નહી, હું ક’ઈ ટોંગી નથી, તેમજ ન કામને માટે હું આવીએ છું, તેને મારેના હું નથી.” એટલે અરનવાલ છોશરા રૂપે તેની સાથે વાત કરતી હતી, પણ તે બંને તે છોકરી હતી. એટલું કહી વહી

ક્રીથી જેહાનખ્યારાને પુછીઈ, “ મેરેરખાની કરી અને ક હા કે, આ ઘરના ધણીઆણી તમેજ છે ? ” તીઆરે જેહાનખ્યારાએ કહીઈ “ હા, હું છું, કેમ તમે શું કહેછો ? ”

જ્યારે અરનવાને એવું સાંભલીઈ, તીઆરે તેની વાત તેને કહેવાની આગમ્ય તેવું મોડું જોવાને તેને ધણીજ ઇનતેજારી પેઠા થઈ કે, તે જ્યુએકે એવી તે તે હેવીક ખુબસુરત છે કે તે સાસાન સરખા શાહાજાદાને પોતાની ખાતરમાં નરાએ લાવતી નથી. એ વીઆરથી એકદમ હીનતથી અરનવાને બોલી, “ ખુબસુરત ખાઈ, નરા અને તમારું મોડું દેખાડોતી. ”

એ સાંભલી જેહાનખ્યારાને ઘણું નવાઈ જુવું લાગીઈ, અને એવી અરન તે તે વખતે કોઈની કયુલ રાખે નહી, તોપણ પોતાનો જુરખો ઉંચકી અરનવાને મોડું દેખાડવાને મનમાં ખુશીથી યઠાવ કરીએ. કેમકે એક જેહાનખ્યારા શાહાજાદા સાસાનને આરેએ બધા નાપસંદ કરતી હતી, તોપણ જ્યારથી એ જીવાન ઉપકાર—અરનવાનનાં મોડાં ઉપર તેની નજર પડી હતી, તીઆરથી તેની ખુબસુરતી ઉપર તે અતીશયે મોહી પડી હતી; અને તેને પોતાના ખરે દીલથી માહુવા લાગી હતી. તે અરનવાન ઉપર એકદમ એટલીતો મોહીત થઈ પડી હતી કે, તેનાં દીલમાં એકદમ તેની પરીતવું બાણ લાગી આવીઈ હતું, અને એ કોઈ સાથેથી તે પોતાના નેકા પાડેતો તે તેનીજ સાથે, અને એ કોઈને પણ તે ખાવીઈ કરેતો તે તેજ છે. એવા ખીઆરના જુસાથી તેણે પોતાનું મોડું ઉઘાડવાને યઠાવ તો કરીએ, પણ અરનવાનનો દરેક બેલ તેને મીઠા મધ સરખીલા લાગતો હતો, તેથી તેમ કરવાની આગમ્ય તેને વધારે બોલાવવાને માટે, તે બોલી, “ શું તમે તમારા ધણી અથવા સાહેબને પેગામ મારાં મોડાંને કહેવા આવીઆછો, કે તે એવા માગેછો ? અરનવાન બોલી, “ હા, હું તેનેજ કે હેવા આવીઆછું, મારે મેરેરખાની કરી અને તે ઉઘાડી ને દેખાડો. ” એ સાંભલતાંજ જેહાનખ્યારા પોતાનો શોક, અને તેને પાલવાનું સાત વરસનું વચન એકદમ ભુલી ગઈ, અને પોતાના મોડાપરનો જુરખો ઉંચકી તેને બતાવીઈ; અને બોલી, “ એવ મારું મોડું, કેમ, સાડું છે કે નહી ? ” અરનવાન બોલી, “ ખરેખર તમે ઘણાંજ ખુબસુરત છો; તમારા મોડાંનો જે સરદ અને લાલ બેલાએકો રંગ છે તે અચીત કુદરતનાં ખુદ ગતીઆ હાથથી મીતરેલો છે. એ તમે તમારી આવી ખુબસુરતીની નકલ કોઈને પણ આ પીઆ વીનાં તેને એમની એમ લઈને પેલી દુનીઆમાં જાએતો, ખરેખર તમે આ દુનીઆમાં જીવતાં ઘણાંજ ઘાત ઠી કરવાઓ. ” “ નહી, નહી; એ નોજીવાન, ” જેહાનખ્યારા નરા મસકેરીમાં બોલી, “ હું એવી ઘાતકી નથી પણ માંગતી. દુનીઆને ગમેતો, મારી ખુબસુરતીની નકલ તો શું, પણ જેહાનખ્યારા તેની સઘલી વીગત પણ રાખે; જેમ કે, મે બધુ આપે તેમનાં ઠાંકણુ મુમાં; એક ગરદન; એક કુપરી; અને એ વીગરે. પણ સાહેબ, શું તમોને અહીં આં તમારા સાહેબે પોતાનો પેગાંમ કહેવા મોકલીઆ છે, કે મારી વખાણુ કરવાને મોકલીઆ છે ? ” અરનવાને ન વાચ દીધો, “ હું સમજાએ કે તમે કેવાં છો; તમે ઘણાંજ ગણ્ય છો, તોપણ ઘણાંજ ખુબસુરત છો; અને તેથીજ મારો સાહેબ અથવા ધણી તમોને આરે તેને એટલો બધો

તો આરે છે કે, તમારી જુદાઈથી તેની છાતીમાંથી અકસો, સનો મોટે ગગડાટ ઉઠે છે, અને આંખમાંથી આંસુનો વરસાદ વરસે છે. તે તમારા ખીઆરની અગતીમાં ગાએઆ બલીને ખાખ થાયે છે; મારે એ તમે કદાચને ખુબસુરત સ્ત્રીએમાં સરવેથી સરદાર હોવ, તોપણ એવા ખરા ખીઆર નો બદલો આપવો જોઈએ છે ” “ પણ તમારો સાહેબ, ” જેહાનખ્યારા બોલી, “ મારો વીઆર સારોપેઠે સમજે છે, એકે હું બાણુકું કે તે ઘણાંજ નીતીમાન, અંચલ, તવંગર અને કીરતીવંત છે, તોપણ હું તેને આહાતી નથી. સઘલા લોકો એકે આવાને બોલે છે કે, તે ઘણો બાહાડુર, નમત તાઈ વાલો, અને શીખેલો છે, તોપણ હું તેને આહાતી નથી. એવો નવાખ હું તેને ઘણું ધઈ આપી ચુકેલી છું. ” એ સાંભલી અરનવાન બોલી, “ જેવી રીતે મારો સાહેબ તમે ને આરે છે, તેવી રીતે એ હું તમોને આહાતી હુનેતો, બેથક હું તમારા દરવાજામાં એક ગ્રાડ ધઈને ઉભો રહેતો, અને રાત અને દીવસ તમારું નામ પોકારતો; હું તમારા ઘાટકી પછાની કરીઆદના ગોતો એડી તે મધ રાતનાં ઘાઈ સડ સુતેલાં નગાવતો; અને જેહાનખ્યારા, જેહાનખ્યારા, એમ તમારું નામ પાહાડે પાહાડ, અને હું ગરે હું ગર મોકારી એ મેર પરતીનાદ ઉતપન કરતો; અને કહેતો કે, એ ઘાતકી અને ખુબસુરત જેહાનખ્યારા, તું મારી ઉપર દ્યેઆ કર, મારી ઉપર મેરેર કર. ” તીઆરે જેહાનખ્યારા બોલી, “ તમે એવું કરી શકો તેમાં નવાઈ નથી; પણ મને કહેજો, “ કે તમારા મા ખાપ કોણ છે ? ” અરનવાને ઉતર દીધો, “ જે હાલતમાં હું છું તેનાં કરતાં વધારે સારાં મારાં મા ખાપ છે, તોપણ એમાં હું ખુશી છું; હું એક ગરહસથ છું. ” એ પછે ક્યું વધારે વાત કરવાનું ન રહેવાથી, ભારે આના કાની અને દીલગીરીથી જેહાનખ્યારાને તીઆંથી નવાને કે રખાવીઈ, અને કહીઈ કે, “ તમારા સાહેબને બધને હવે કહેા, કે હું તમને સુદલ આહાતી નથી, વાસતે હવે વધારે પેગામ મારી ઉપર મોકલે નહી, અને તમેથી હવે ફરીને તેમો પેગામ નાં લાવતા, પણ એ બનેતો, કોઈવાર એકાદ ફરો તમે અથવા ખાઈ નજી. એમ કહેવાની જેહાનખ્યારાની મન લખ એમ હતી કે, તે અરનવાન ઉપર ઘણીજ મોહીત થઈ પડી હતી, અને તેને ઘણીજ આહાતી હતી, માટે તે તેને કરી થી મહેતો, તેનાં તનમાં ઉઠેલી વીજીમની અગતીમાં ઘણેક ધ ઠાડો થાયે. અરનવાને એવો નવાખ લઈ, જેહાનખ્યારાને ઘાતકી ખુબસુરતીનું નામ આપી, તે નામે તેને સવાંખ કરી તીઆંથી નીકલી પોતાનાં મજાંન તરફ ચાલતી ધઈ.

પરકરણ ૪ થું.

જેવી અરનવાન જેહાનખ્યારાની આગવધી ગઈ એટલે તે પેલા ઉપલા મોલો ઈઆદ કરવા બેડી કે, “ જે હાલતમાં હું છું, તેનાં કરતાં તેમો વધારે સારાં છે, અને હું એક ગરહસથ છું. ” ખરેખર, તે મોકીને મોટે સારે બોલી, હું ખચીત કહુ છું કે તે એક ખીદમનગર નથી પણ ગરહસથ છે; તેનાં મેરેરો, તેની ધપ, તેની હીનત, તેની આલાકી, તેનું મોલજ, તેનું આલણું, એ સઘડું એવી રીતે બતાવી આપે છે કે, તે એક મોટો ગરહસથ છે. હા ! એમ શા

હાજરો સાસાન થાએતો કૈવું સાઈ ! એ પરમાણે મોટે સાદે તેણે પોતાને ઉભરો કાહાડીઆ પછે, એકાએક વી ચારમાં પડી ગઈ, અને તેણે ફેટલી ઉતાવળથી અરનવાળ (બીજી રીતે બોલીએતો સાસાનનો ખીદમતગાર) ઉપર પીઆર બાંધી દીધો છે, તેને માટે પોતાનેજ મનથી પોતા ને ઠપકો દેવા લાગી, પણ તે ઠપકો સેહનવારમાં તેનામાં થી હડી ગએઓ, અને તેનું સઘળું ધક ધીઆંત અરનવાળ માં પાછું ભરાઈઈ. પોતે એક મોટી ઉભરાવળદી હતી, અને સાસાન સરખો સાહાજદો તેને માટે ફૂંકું મારતો હતો, તેમાં અને અરનવાળ, એક સાસાનને ખીદમતગાર, તેમાં ફેટલો ફેર છે, તે સઘળું તે ભુલી ગઈ, જીવાંન સીએા, હરે ક પુરુષને મનમાં ઘણીબી ચાહાતી હોએ, પણ પોતાનો ટેક જાલવવાને, અને ઘણી મેહેનતે તેનાં હાથમાં આવીછે એવું બતાવવાને, તેને તે એકદમ તામે થતી નથી, પણ ઘ જીવન હુંકાવી પોતે ભારમાં રહે છે તે ભાર પણ વીસરી ગઈ, અને એકદમ અરનવાળ ઉપર પોતાનાં પીઆર નો પેગાંમ મોકલવાનો મનમાં ઠડાવ કીધો. તેણે પોતાને આંગણેની હીરાની વીટી, પોતાના ખરા પીઆરની નીશાની દાખલ તેના પર મોકલવાને કાહાડી, અને તે વાત થી તે વીટીનો લેઈ જનાર તેના નોકર જાણીતો નહી થા એ, તેથી તે વીટી જાણે અરનવાળે પોતાના ધણી પાસેથી લાવેલી તીઆં વીસરી ગઈ હોએ, અને તે તેની ઉપર પાછી મોકલતી હોએ, તેમ પોતાના એક વિસવાસુ નોકરના હાથમાં આપી તેને અરનવાળની પુકે મોકલીએા. એ ઉપરથી જીહાનઆરાએ વીચાર કીધો કે, તે જીવાન મરહસ સઘલી મતલબ સમજ નયો, અને હું તેને કેવી અને ફેટલી માહું છું તેનો એ ઉપરથી, અને તે સાથે છેલી વાત ચીતમાં જેવો મેં તેની સાથે દેખાવ કરીએા છે તે ઉપરથી તે તરત પોતાની ખાતરી કરી લેયો; કેમકે તે ઘણા મંગલ છે.

જીહાનઆરાના નોકરે તે વીટી જઈને અરનવાળના હાથમાં આપી, અને બોલીએા "લેએા સાહેબ, આ તમારા સાહેબની વીટી, જે તમો જીહાનઆરાના મોરડામાં ભૂલી આવીએા હતા, તે તેએાએ તમારી ઉપર મોકલી છે." એ સાંભળી અરનવાળ પરથમમાંતો ગભરાઈમાં પડી ગઈ અને બોલી, ભાઈ વીટી થું ને વાત થું; પણ તરતજ જીહાનઆરાએ જે ધપથી અને લાડથી તેની સાથ વાતચીત કીધી હતી, તે ઉપરથી તે વીટીની મતલબ સમજ ગઈ અને તેનો કરના હાથમાંથી લઈ તેને પાછો રવાને કીધો. એ પછે અરનવાળની ખાતરી થઈ કે જીહાનઆરા તેના ઉપર મોહી ત થઈ પડી છે, તેથી મનમાં બરા હસવા અને ઘણીજ દ લગીર થવા લાગી. તેને મેહેલાં બરા હસવું એટલા માટે આવીઈ કે, તે પોતેતો એક છોકરી હતી, અને દીલગીર એટલા માટે થઈ કે, તેના જેવી છોકરી ઉપર પીઆર બાંધી બીચારી જીહાનઆરા નકામો રાત દીન દુખી થયો. તે જીહાનઆરાની ઘણીજ દએઆ ખાઈ બોલી "અફશોશ, તે બીચારી એક સપના સરખી વસતુ ઉપર મોહીત પડી છે, જે તેને કદી મલનાર નથી. એ પરમાણે મેં ત્રદનેા પેશાક લેવામાં એક ઘણા ઘાતકીપણું કીધું છે, કેમકે જેમ સા સાનના છુપા પીઆરમાં હું રાત દીવસ બલી, દુખી થઈ છુપાં દસકાં ભડું છું, તેમ તે બીચારી મારા પીઆરમાં પડી,

રાત ઘણાં કુખી થઈ દસકાં ભરયો. ખરેખર જેમ માહા રું દુખ નકામું જએ છે, તેમજ તેનું પણ નયો, અને જેમ મારી મતલબ પરમાણે માઈ કયું બનવાતું નથી, તેમ તે ની મતલબ પરમાણે તેનું કયું વલવાતું નથી. એટલે કે, જેકે તે પોતે સાસાનને ખરાં જીગરથી માહું છે પણ તે તેનો ભેરથાર થનાર નથી, અને જીહાનઆરા તેને (અરનવાળને) ખરાં દીલથી માંહે છે, પણ તે તેનો ભરથાર થઈ શકનારી નથી. એવા વીચારથી બીચારી અરનવાળ પેવડી દુખી થઈ, પણ તે થું કરે. તેમાં તેનો કથો મારો ન હતો, અને તે વેલાએ તેનો ઉખાએ કરવાને મુદલ વખત ન હતો; તેથી તે અતે નસીબને તામે રહી, તેમાંથી થું પરીણામ નીપજ છે, તે ધીરબથી જીવાનો ઘડાવ કીવો.

જ્યોત્સના બરૂસ—એક સેલર.

નીજીજીલાંકના રાજાનો જમાઈ !

પાસીશીક મહાશાગરમાં, નીજીજીલાંક નામનો એક મોટો ખેટ છે, જ્યાંનાં લોક સઘલા જંગલી છે, જેમાના ઘણાક માંણસ માંસહારી પણ છે. એ ખેટ નો એક ડીપાહી નામનો રાજા, થોડાંક વરસની વાત ઊપર, ખરીડીશ અમલમાં ચોરટ જેદમન ના મના કસખામાં આવીએા હતો. ફેટલોક વખત તી આં રહેઆ બાદ, તે જંગલીએાનો રાજા પોતાને ડેકા જે જવાને નીકલીએા, જે વેલાએ તેની સાથે ફેટલાક અંગરેજ અમલદારોને, તેના બચાવને માટે આપવા માં આવીઆ હતા. રસતામાં એ રાજા આભરી પડીએા, જેથી જ્યોત્સના બરૂસ નામના એક સેલરને તેની આગલની આગલ રહી, તેની ચાકરી કરવાને, વ હ અમલદારે રાખીએા. જ્યોત્સના તે રાજા સાહા જે થએા તીઆંવેર જ્યોત્સના તેની એવીતો સરસ રીતે ચાકરી કરી કે, તેથી રાજા તેની ઊપર ઘણાજ ખુસી થઈ ગએા. જ્યોત્સના ડીપાહી પોતાનાં દેશ માં થોંહોંચીએા, તીઆરે જ્યોત્સના ખુરસને પોતાની પરથે રાખવાને તેણે પોતાની મરજ જાણવી. ખુરસે તેની સાથે રહેવાને ખુશીથી કપુલ કીધું, અને તેની મરજ નોઈ તેના ફેપરને પણ કથો વાંધો લીધો નહીં, જેથી બરૂસ ડીપાહી રાજાની સાથે તીઆંજ રહેયા.

ખરૂસે, તીઆં રહેઆ પછે, ફેટલાક મહીના તે આખો ખેટ જોવામાં, તીઆના લોકોની બોલી અને

રીતભાત શીખવામાં, અને એવાં જ ખીજાંમાં ગુન્હારી આ. એમાંથી તેને માલમ પડીજીં કે, નીજીજીલાં કનો ખેટ ઘણાક દખદખા વાલા પાહણે, ખીનો, અને સુંદર ઝાડ પાનો અને લીલાતરીથી ભરચુર છે. તીઆં નાં લોક, એકે જાતે જંગલી છે, તેપણુ તેઓ ઘણા ભલા અને પરમાણીક છે. એ પરમાંણે ખરૂસના કે રક્ષાક મહીના ગુજરવા ખાદ, રાજાએ તેને તેનાં લશકરનો વડે સરદાર ખતાવવાનો ચડાવ કીધા. પંણુ તેમ કરવાની આગમ્ય એક જાતની કીરીઆ કરી તેની આંમૂડી ઊપર છુંદનાં પાકી કટલીક ચોક્સ જાતના ચીતારો પાકવાની જરૂર પડી, કેમકે તે લોકની રીત પરમાંણે, એવા ચીતાર વગરનો માણસ કહી સરદાર થઈ શકે નહીં, અને તેને કોઈ સરદાર ગણે નહીં. તેટલા માટે પરથમ ખરૂસનાં શરીર ઊપર તે ભએકર કીરીઆ કરી, જે તેણે મોટી હીમતથી ખમી, પછે તેને રાજાએ લશકરનો વડે સરદાર ખનાવીઓ, અને તેને સઘલા લડવઈઆઓએ કપુલ રાખી માન આપીજીં. જેવો તે સરદાર થએઓ કે, રાજાએ તેને, પોતાની એક પંદર વરસની જીવાન, અને તેમના દેસ પરમાંણે ઘણી ખુબસુરત છોકરી સાથ પરણાવી, પોતાનો જમાઈ કરી, પોતાનાં કુટુંબમાં લીધા. એ પરમાંણે લગન થએઆ પછે ખરૂસ, તે રાજાનાં કુટુંબમાં, અને દરખારમાં સંભળી વડે અને મોટા અખતી આરવાલો ગણાવા લાગો. તીઆરપછે થોડુક રહીને, દીપાહી રાજાએ પોતાનો સઘલો અમલ ખરૂસને હાથ સારીઓ, જેથી તે રાજા થઈને બેઠે તેની સ્ત્રી દન પરદન તેની સુચના પરમાંણે શુદ્ધરતી ગઈ, અને એક સંભળી સરસ સ્ત્રીની માફક તેને સઘલી પરકારનું સુખ આપવા લાગી. ખરૂસ પોતાને ઘણાજ સુખી અને ભાએગસાલી સમજવા લાગો, અને હવે એ દેશ, જે તેનું વતન થઈ પડીજીં હતું, તે છોડી કોઈ ઘણાંડે પણ ઈજીરોપ જવાનો વીચાર તદન છોડી દીધા. એક સારી રીથી તેણીનો ભરથાર પોતાને કવો સુખી સમજે છે, તેનો આ એક ઘણો સરસ દાખલો છે. ખરૂસને નીજીજીલાંકનું રાજ કાંઈ મોટું સુખ આપનારું નહતું, કેમકે તેવા જંગલી દેશનું રાજ કંઈ ઈંગલંડ અને ફ્રાન્સના સરખું નથી; તીઆં મોટા મોટા મેહલો નથી, મોટાં ખાનાંઓ થતાં નથી, અને મોટી મોટી પાદશાહી રચણાઓ નથી. એક જીહુપડું તે

રાજાનો મેહલ, અને દીલપર રંગીન પટા અને છાતી પર કાચના ઘણાના હારડા, અને એકાદું કમરે કપડું એ તીઆંનો પાદશાહી દખદખો હાએ છે. ખરૂસને જે મોટું સુખ મલીજીં હતું, તે તેની સારી અને સમજી સ્ત્રીથી. જોકે તે એક જંગલીની છોકરી હતી, અને પોતે પણ જંગલી હતી, તેપણુ તે તીઆંની સ્ત્રીઓમાં ખુબચુરત ગણાતી હતી, અને તે ખરેખર ખુબચુરતજ હતી. ખુબસુરતી કંઈ શકત ગોરાપણામાંજ નથી હોતી, પણ કાલી હુખશણમાંખી ખુબસુરતી હાએ છે, જે પીછનનારાજ ખીજાની લેહે. તે સાથે તે સાહજબી જંગલી અને ઘણુ સમજનારી ન હતી, તેપણુ તે જાતે કાહી, સમજી, ધીરા સવલાવની, અને પોતાના ઘણીના હોકમ પરમાંણે ચાલનારી હતી. એટલા શુણેને માટે તેનો ભરથાર ખરૂસ, પોતાને સુખી સમજે એમાં કશી નવાઈ નહી.

ખરૂસની એવી એવી હાલતની, અને તેની એ ખેટ ઊપર એવી સતાની ખખર જાએ પીળાં દેશમાં રેલાઈ, તીઆરે ઘણાક અંગરેજ અથવા ઈજીરોથી અને વાહણુ વાલાઓ, તીઆં ગોરાક, પાણી વગેરે અગતની વસતુઓને માટે આવી ખંદર કરવા લાગ્યાં જેમને ખરૂસ ઘણી સારી મદદ કરતો હતો. એ પરમાંણે, એક ઘણાંડે જેનરલ વેલેસલી નામનું એક જંગલી ઘણુ તીઆં આવીજીં, અને લંગર કરીને પડીજીં. તેનો કપરન, જેનું નામ ડેલરીમપલ હતું, તે ખરૂસને સે આવીઓ, અને તેની પાસેથી તે દેશમાં થતી, જાણી જા દેશને ઊપીઓગી વસતુઓ માંગી. ખરૂસને તે કામમાં ઘણીક મદદ કરી, અને તે કપરને કટલોકાં ડાં લાકડાં વગેરેનો માલ ભરીઓ. પછે તે કપરને એક ઘણાંડે ખરૂસને એવું જણાવીજીં કે, અહીંથી સોએક માઈલને અંતરે કપ નોરથ નામની જગાએ સુનાની રેતી પુચકલ મલી આવે છે, એવું મારા સાંભલવામાં આવીજીં છે, માટે જો તે તેની સાથે આવેતો તે તે તરફ જાએ. ખરૂસે એ વાતની વેહવાંતા મોટી આ નાકાની કીધી પણ કપરને ડેલરીમપલે તેને ઘણુ સમજાવવાથી આખરે તેણે કપુલ કીધું, પણ એવી ખાલી થી કે કપરને તેને પાછો અહીં ઊતારીઆ વીના ખીજે કંઈ જવું નહી. કપરને ડેલરીમપલે તે વીજેની ખાતરી ભરેલી કપુલાત આપી, જેથી ખરૂસ પોતાની સ્ત્રીને સાથે લઈ, તે વાહણુમાં બેઠે. વાહણુ પર બેઠ પ

છે પણ ખૂસે કપટન હેલરીમખલને જણાવીજી કે, જો તે તેની કબુલાત પરમાણુ તેને અને તેની સ્ત્રીને પાછાં આહી પુગાડવામાં કશુર કરશે તો, તે પોતે (કપટન) મોટી આપદમાં આવી પડશે, કૅમકે તેની સ્ત્રી રાજાની છોકરી છે. એ સઘલી વખતે કપટને તેને મોટી ખાતરી આપી કે તે તેને સલામત આહી ઊતારીઆ વીના કદી રહેશે નહીં.

કૅટલેક દીવસે કૅપ નારથમાં આવી પોંહાંચીઆ, અને કૅટલાક દીવસવેર શોધ કરી પણ શુનાની રેતી કે થેથી મલી નહીં. આખરે તેઓ નાસીપાસ થએઆ અને વાહાણમાં બેસી તેને નીજીલલાંક તરફ પાછું હું કારીજી, પણ તેઓ તે બેટથી થોડાક દુર રહેઆ તેવામાં એક તોશાન એવું ઊઠીજી કે, તે વાહાણ તે બેટથી કેટલાક દાહાકાના રસતા ઊપર આહું નીકલી ગઈજી. તરીજે દાહાકે તોશાન નરમ પડીજી, પણ હવે પેલા બે વચની કૅપટને વાહાણને નીજીલલાંક તરફ પાછું ફેરવવાને સાધ ના પાડી, અને પાધરો હુંદુસથાન આવવા નો રસતો લીધો. વચમાં શીલ નાંમનો બેટ આવીઓ તીઆં પેલા કૅપટને ખૂસને ઊતરીજવાને જણાવીજી, પણ તીઆંના લોકો ઘણાજ જંગલી અને ઘાતકી હોવાથી તેણે તીઆં ઊતરવાને ના પાડીજી. કૅપટન આગલ ચાલીઓ અને મલાકાતું ખંદર કરીજી. અહીં આં કૅપટન વાહાણ પરથી ઊતરી કીનારે ગામમાં ગએઓ તેની પાછલ ઊતરીને ખૂસ પણ ગએઓ કે તી આંની સરકારને પોતાની ફરીઆદ કહે, પણ તરત તી આના ગવરનર સાથ મુલાકાત ન થવાથી તે ખીચારાને રાતોરાત ગામમાંજ રહેવું પડીજી, જે તકનો લાભ લઈને પેલા કૅપટન ખૂસની સ્ત્રી જેને તે વાહાણ પરજ બેલી ગએઓ હતા, તેને લઈને ખીનાંગ તરફ વાંહાંણુ હુંકારી ગએઓ. આ ખખર જ આરે ખૂસને પડી તીઆરે તે, ખીચારો ઘણાજ દલગીર અને દુખી થએઓ, અને કૅટલાક અકવાડી આંવેર, મેહનત કરીને, એક વાંહાંણુમાં બેસીને તે ખીનાંગ તરફ ગએઓ. તીઆં તેને ખખર પડી કે, તેની સ્ત્રીને તે કૅપટને એક ખીજા અમલદારને આપી દીધી છે. ખૂસે તરત પોતાની ફરીઆદ તીઆનાં ગવરનરને કરી, જેણે સઘલું સાંભલી ખૂસને પુછી જી કે, તું તે માણુસોને શું સજા કરાવવા માંગે છે? ખૂસે એટલુંજ કહીજી કે, મને કશી સજા તેમને કરા

વવી નથી, મને માતરે મારી સ્ત્રીને અપાવો એટલે ખસ. ગવરનરે તરત તેની સ્ત્રીને તેનાં સવાધીન માં આપી, જેથી તે ખંને જન ઘણાજ ખુશી થએઆં. 'પછે તીઆંથીજ, તે ગવરનરની મેહરખાંની થી, તેને એક વાંહાંણુમાં ખંગાલ ખાને મોકલવામાં આવીજો, જ્યાંથી તે એક ખીજા વાંહાંણુમાં બેસી, પોતાની સ્ત્રી સહીત, પાછો નીજીલલાંકમાં પોંહાંચીઓ.

કુનીઆનો મુસાફર.

પત્ર ૩૫ એ.

ખીચારાં બેન,

ગએઆં પત્રમાં મેં તમુને નીજીઈઆરક શહેરનું ટુક વરણન લખી જણાવીજી હુંવું, જે વાંચી, હું ઘાંટું કે, તમે ખુશી થએઆં હો. હું એ શહેર છોડી આગલ જનાર હતો, પણ કૅટલેક સખખથી હાલમાં તેમ કરવાને ન ખની શકવાથી અહીંજ રહેવું પડીજી છે. તેમજ હવે પછે આગલ કીઆં જવું તે નો મોકુસ થયવ પણ કરીઓ નથી, તેથી તેમ શએ તીઆંવેર તમોને ખોટી રાખી, મારાં પતરની રાહા જે વાકવાને દરસત ન દીસવાથી, અહીંઆં મને એક અમેરીકન ગરહસથ સાથે મીતરાઈ પડી છે, અને જે એ દેશમાં ઘણું ફરેલો છે, તેણે દકશણ અમેરીકા ખાખેની કૅટલીક વાત મારી આગલ કરી છે, તે હું તમોને લખી જણાવિજી. તેણે મારી આગલ નીચે પરમાણુ વાત કરી છે—

“એક વેલાએ હું. વેસટ ઈનડીસ તરફ જમાને નીકલીઓ, જ્યાં જતાં વચમાં ચારલસટન નામના એક કસખામાં ઊતરીઓ. એ કસખો, અમેરીકાનાં

જોડાયેલાં સંસથાનો મધેનાં એક દકશણુ ફેરોલીના નામના સંસથાનમાં આવેલા છે. વેસ્ટ ઈનડીસ, એ ઊતર અને દક્ષણુ અમેરીકાની વચે યુગ્મોનો એક મોટો ઊમખો છે. એ દક્ષણમાં અમેરીકાનો કરતાં સીધી ગુલામો ઘણા દીકામાં આવે છે, જે જોતાં લગા ર અચરતી ઊતપન થાએ છે. એ સઘલાં. સીધીઆ ગુલામ દાખલ રહેલા હોએ છે, અને તેઓ રાત ઘણુ ઊ પોતાના ધણીનુ કામ કરે છે. ગુલામો વેચવાનાં અહીં મોટાં ખબર છે, જેમાં જેમ તમે તમારી તરફ ના ખબરમાં મરઘાં ને ખતકાં ઢગલાખંધ વેચતાં જોવ છે, તેમ અહીંમાં માણસો—સી, યુરૂપ અને ખ્યાંઆ વેચાએ છે' જે ગુલામો, સારાં ભાએએ સારા સવભાવ ના અને માએઆણુ ધણીના હાથમાં પડેલા હોએ છે, તેઓ લગાર ગુખી, અને તેમની હાલત સારી છે, પણ જે ખીચારા ઘાતકી ધણીઓને હુથ પડેલા હોએ છે તેઓ સદા દુખી અને કંગાલ હાલતમાં હોએ છે.

“એ દક્ષણમાં એક મહીનો રેહવા ખાદ હું કી ઊખા નામનો ખેટ, જે વેસ્ટ ઈનડીસનાં યુગ્મોમાં સહીધી મોટો છે, તીઆં આવી પોંહાંચીઆ. એ વેસ્ટ ઈનડીસનાં ખેટો મધે ગ્રેરડીનો મોટો પાક થાએ છે, જેમાંથી તેઓ ખાંડ અને શાકર ખનાવે છે. એ દા મ ઊપર તીઆં યુપકલ ગોલાંનો કામે લાગેલા હોએ છે. એ ગુલામો જીઆરે ખુશીમાં હોએ છે, તીઆરે ખાઈ ધી

ને નાચે છે.” તેમનો નાચ ફેરા હુથે તે જોવાનું ત મોને મન પસે માટે તે મારા મીતર, તીઆંથી ઘણા ક ચીન ઊતારી લાવીઆ છે, તેમાંથી તેનું એક લઈ ને તમારી ઊપર મોકલુધું. મહે તે આગલ ખોલી આ, “એક ઘણુડે હું એ ખેટનાં દીનારા ઊપર મા રો એક મીતરની સાથે શરતો હોના, તેવામાં એક સંપે નીશ મોલજરે આવીને હોમોને ફેટકું અપમાન કી ધું. તેનાં હોમો અખાલ કરી ગએઆ, પણ તેથી તે

વધારે છગી જઈ હુમારી ઊપર હાથ ઊચકવા માંડી આ, જેથી હોમોને હુમારો ખચાવ કરવાની શરખ ડી. પણ તેમ કરતાં તે મોલજરને કાંઈ એવે કેકાંલે લાગું કે, જેથી તે મોલ વખતમાં મરણ પાંમીઆ. એ ઊપરથી હોમોને પકડીને ફેટ કીધા, અને ફારટમાં ત પારી, ગુનેગાર ફેકવી, જે વરસની ટેપ મારી પીરુ જે શમાં, તીઆંની સુનાં તથા રૂપાંની ખાનમાં મજુરી કરવાને મોકલી દીધા. એ પ્રીરૂ દેશ દક્ષણુ અમેરી કાનાં પસચીમ કાંઠા ઊપર આવેલું છે. અહીંઆં હ મોને એક વાંહાંણમાં ખેસાડીને લાવીઆ, અને એક ઘણીજ ઊંડી રૂપાંની ખાનમાં મજુરી કરવાને મેલી આ. તીઆં હુમારી ઊપર ભારે દુખ અને ગુલમ ગુજરીઆ.

અંતે ઈશવર કુરૂપાથી હોમો તે ખંધીખાનામાં ધી છુટીઆ, અને પીરૂથી ખરેજી દેશમાં જવા ની કહીઆ. એ દેશ પીરૂથી ઊતરે પુરવ પસચીમ આ ઊ આવેલા છે. એ દેશ તરફ જતાં, પીરૂથી ફેટલાક માર્દલ આવીઆ પછે, ઊંડાં જંગલમાં, એ દેશનાં અ સલ વતની ઈનડીઅનો ફથે ફથે હુમારી નજરે પડતા. (એ ઈનડીઅનોનું એક ચીત્ર તેજે મને આપીશું) છે,

જે મેં તમારી ઊપર મોકલીશું છે.) એ ઈનડીઅનો ને જોઈ હોમોને ઘણી ખીહીક લાગતી ફરખેને તેઓ હોમોને જોએ, અને મારી નાખે; કમક તેઓ ગોરા મોકી ઊપર ઘણું વેર રાખે છે.

જેમ જેમ હોમો આગલ રાહ માંપતા ગએઆ, તેમ તેમ મોટા ખીઆખાન જંગલો અને રાંનો આવ તાં ગએઆ; તેમાં એ લતા તરફ જે ઈનડીસ પરવત ની હાર લાગેલી છે, તેનો દેખાવ ખરેજ દુખદયા ભરે લો અને ભચેંકર છે. એ પરવતો ઘણા ઊંચા છે, અને તેમનાં મથાલાં ઊપર સદા ખરફ પડીશું રહે છે. એ પાહાડોની જે સહીધી ઊંચી ટાચ છે, તેને

“ચીમખરાઓ” કરોને કહ્યું છે. એ ક્રિયા, જંબીનની સપાટીથી ૪ માર્દલ ઊંચી છે, જેથી તે આખી દુની આનાં પાહોડોથી, હીમાલાયોઆ ત્રીવાએ, યુગીથી ઊંચી ગણાય છે. એમાં કંટલાક ખલતા પાહોડો પણ છે, જેમનાં મોઢામાંથી સદા ખલતાં, ધુમાડા અને ઊની રાખ તથા પથરો નીકલે છે. એ જંગલમાં પણ ક્યે ક્યે ઈનડીઅનોની વસતી જણાય છે જેઓ પીડનાં ઈનડીઅન કરતાં લગાર. જુદી ધપ છપનાં લાગે છે (તેનું એક ચીત્ર, તેનીથી મને મહેલું તમારી

સલામત અહી આવી પોહિંચીઆ.” વાહલાં બેન હાલ તરતનો આ પત્ર આટલાંમાં જ સમાપત કરું છું : હું હઈ તમારો, વાહલો ભાઈ.

સ્રી દરપાલ

શેરની મોહોકાંણ !

ઊપર ચોકલુંછું.) એ દકમણ અમેરીકાનાં એક જાતનાં મોઢા જાનજાલ યાએ છે, જે આખા ઘોડાને અને ખલદને તેા શું, પણ ઘોડો અને તેની ઊપરનાં ત્રપાર થુ ધાને કચડી નાખી ગલી જાય છે. એ નાપાક જ નાવર રસતાની બાબુએ શુલું વલીને બેસી રહ્યું છે, અને જેવું એક જનાવર કે માણસ નજર પડીજી કુ ઊછીદીને તેનાં આંચે લપેરાઈ જાય છે, અને પછે એવો જોર કરે છે કે, તેનાં હાડકાં પામલાં સઘલું કચડી નાખી, એક પંલવારમાં મારી નાખે છે. પછે તે ને ગલી જાય છે.

એવાં ભયંકર જંગલમાં કંટલાક ઘણાકાવેર મુ ચાકરી કરતા હોયો ખરેલકમાં આવી પોહિંચીઆ. એ દેશમાંથી હીરા, પાંનાં, વગેરે કીમતી પથરા ઘણા મલે છે, અને તે આખી દુનીઆંપર ઘણા વખાણાય છે. એ હીરા પાહોડોપરથી વરસાદનાં પાણી સાથે ઘોવાઈને નીચે આવે છે, અને પછે તે પાહોડોની ખીન મોહોલી રેતીને ઘોતાં તેમાંથી મલી આવે છે. એ કામ પાછા પણ તીઆં ઘણાક ગોલાઓને લગાડવામાં આવેલા છે. હોયો અહી ઘોડાજ ઘણાક રહેઆ, કેમકે તીઆંથી નીકીઈઆરક આવતું એક વાહાણ મલી આવીજી, જેમાં હોયો મોટી ખુશીથી બેસી ગએઆ, અને

જાલિય—અરે ફીટ, અરે, ધનભાએ, હવે શું કરું ? મરેરે મને કાંહા ઘરાએ ઘેરી કે એવા ખાસમાં હું પરી; હવે કાંહાં જાઈને શું કરું (કુસકે રડી પડે છે.) ધનભાએ—કાંએ માએ કાંએ જાઈ શું છે, શાનું રરેમ ? મોલતો પરી.
જા—એા ધનભાએ, હવે શું કરું ?
ધ—પણ શું દીકરી શું મોલતો પરી, તું મને હેતો હું તેનો ઉપાયે કેહું કેની.
જા—અરે, ધનભાએ તમે શું ઉપાયે કરશો, હવે શું કરું; અરેરે, મને શું મોગ લાગા, મારી શું કમખખતી લાગી (માથું કુટીને) કે મને એવું મુહુન પડીડું,
ધ—અરે ફીટ પણ અભાગણી અમથી મદઈ રરેમ કાંએ, શું છે, મોલતી ?
જા—ધનભાએ શું મોલું; મને કંઈ ઘઈ આવેમ; એ શેરનાં કાહારતા અરેરે રે, મુઆએએ મને મારી નાખી, હવે શું કરું ?
ધ—અરે તારૂં ભલું યાએરે તારૂં (હાથરો હાથ ઠોકીને) જાઈ, એ તે શું કામ કીયું ? અરેરે તુને કાહાંથી એ અવર શુહુન પડી, એ એમ શું કીયું ?
જા—એા ધનભાએ, મને કંઈ કાહારાએ ઘેરીરે, મને કંઈ શુહુન નહી પડીડું. મુઆએ તે કેહે કે ઘેર બેઠાં, વગર મેહુનને એકનાં દસ ઘઈ ઘેરમાં માલી આવે શે ! તમે અરેરે કાગાનાં કરતા, તમે કાગાને મોહોતેજ અરે. માએ કંઈક પેટ ખરીએખી કાગે રમી; કાગે રમીરે માએ કાગે રમી, કેહે કે આનનાં વખતમાં હજાર કાહાર શું તેા લાખ કમાશું તમારા દીકરાં અરેરે પેટ ખરીએખી તાં, જે તે મુઆની શુહુને હું નહી માલી હેતેતો આનને મેવરા, એવરા મારામા નહીં આવી પડતે; ધનભાએ.શું કરું; મારૂં તે ખાસરાં ખાતા ખાતો માથું ઘરાઈ જયે; મને ખુછરો તાહારે શું જવાબ દેશ ? આનતો મેરવાનજ બધી જનસ મારી પાસેથી લેવાના છે અને મારી પાસેથી વાલ ની વીટલીબે નહી નથી. અરે ફીટ, એ શું ઘઈ, હવે શું કરશ ! અરેરે એવું યાએરે કે જાહે જેરેના કાકો ખરીને શુઈ રેહું, એ શું ઘઈ ?
ધ—તારૂં ભલું યાએરે તારૂં, શું બધી જનસ વે મી નાંખી કે ?
જા—નહીં માએ બધી પેલા રસંતમઘરને તાંહાં (દર મહીને દર રૂપીએ) રૂપીએ મે કોહારીએ વેઆને ઘરહું મે

હેલી છે. મારીતા બરી ગેઈ પણ સાથે મારી પીલીની જ નસખી બધી મેલી દીધીય; તેનું શું કરશ.

૬૦—તાઝ અતેઆપત યાએરે તાઝ; જાઈ, આતે શું કીયું; આતે બધું શું ડોરોલી મુકીઈ? મરેરે તું રપ લા ખાતી ઘઈ તો ઘઈ પણ સાથે શુનાં જેવી છોકરીને પણ તેવી કીધી. અરે ફીટ, તેને વર ને સસરો જાણશેતા કોણ જાણે શું કરશે! વલી તેતો આવા છે, કે ખારણે આ વીને ફરેતી કરશે. મરેરે જાઈ, તું કોઈને મુકીતો ખરી, કોઈને પરછતો ખરી, આ આખલી આખલીએ તે શું ડોહાં વી મેલીઈ, હવે શું કરશે? અરે ફીટ.

૬૦—ધનખાએ હવે શું કર? મેંતો સાથે પીલીની ને મારી સારીઓની મુકેલી છે; હવે કેમ કર; મનેતો કંઈ ઉપાએ બતાવો નહીતો હુતો ઝરનો ફાંકો. ભરીને મરી નવશ.

૬૦—અરે તાઝ ઉનર વરેરે તાઝ; આ બધરિએ જે કાંમ કરી મેલીઈએ તે પણ અભાગાણી સાથે સુનાં જેવી પોરીનાં ધાનખાં કાંએ ધુર નાખવાનું કીધું.

ખરશેદજી—(બાહારથી આવતાં) શું છે માએ, જાઈલ રેરેમ કાંએ?

૬૦—જાઈલ મુઈ દીકરા, જાઈલ કુવામાં પરીતો પરી પણ સાથે શુનાં જેવી છોકરીને પણ નાખી.

૫૦—શું છે શું પણ માએ, બોલોની.

૬૦—અરે દીકરા, આવેલુ ક્રેથી પોતાની અને આવેલુ પીરોજબાઈની નસસ, કપરાં બધું વેચાએ મેલીને કે યા શેર લીધા દેખું. શેર મરેરે.

૫૦—જાઈલ તમે શેર લીધાય? અરે તમારૂં ભલું યાએરે તમારૂં; તમુને આ શું શુહુલ પરીઈતું? હમે જે વા ફરીઆતો ફરીઆ પણ તમે લોકખી બાકી નહી રહે આં? અરે બોદાએ આ શું જીવમ ધએઓ. કીઆ શેર તમારી પાસે છે?

૬૦—કીઆ શું આ? શેર.

૫૦—અહા, શેર તે કીઆ પણ; કોણુતા?

૬૦—કોણુતા બા, શેર તો માહારા!

૫૦—(નરા હુસાઈ જાઈને) તમારા તેતો ખરી વાત, પણ કહી બેકના?

૬૦—બેક નહી રે બા, એતો શેર છે.

૫૦—તમારૂં ભલું યાએ, તમે કંઈ સમજતાંની નહી. શેર તો ખરા, પણ કહી બેકના અથવા ફીનાનશરી અલના છે?

૬૦—ફીનાશલ શું આ? કંઈ મને નહી સમજ પડતી. મેંતો કની બા, તે આએ મુચ્ચાએએ ગામમાં શેર કારેઆ મ કેની તે શેર લીધેલા છે.

૫૦—મ. તમે કંઈ સમજતાંજ નથી. તમે તે લીધા કોણ પાસથી?

૬૦—આપતો મરેરે, ને આપતાના દીકરા દીકરી મરેરે. મુએ તારે તો કહે કે, જે જાઈલ ધોરા દારામાં, તમે કેવા એકના મોગણ કરોમ. તું મરેરે મોગણનો કરાવતો. જેવો તું મારી સાથે ડાગો રખીએમ કેની, તેવો જમ તારી સાથે રમે.

૫૦—પણ તે કોણ, તેનું નામ રેશે?

૬૦—અરે બા મારા મેરમાં પેલી પેરખરી જવણાઈ આવેમકેની, તેના મુચ્ચા વરે અપાવીઆ. તે કેહેમ કે મુએ દલાલી કરેમ, તે આરલા હુનર કખાએએ ને આરલા આનર (!) કખાએએ તે મુચ્ચાએ મને સમજાવી સમજવીને કુવામાં ઉતારી. મરેરે, હુતો નાજ કહેતીતી જે, પણ કોણ જાણે કાંહાં ધરાએ મેરી કે તે મુચ્ચાની મુહુને માલી.

૫૦—કેટલા શેર છે?

૬૦—બલા જાણેકે કેટલા છે. બે લાંખનાં અને એક ટુકડું એવાં તન કાગલ તો છે, અને તેપર કંઈ મુચ્ચાએએ છાંપેલું છે.

૫૦—તમારૂં ભલું યાએ રે જાઈલ, તમે કંઈ સમજતાંજ નથી. તમે આ શું આટો બાકી મેલીઓ.

૬૦—હું શું જાણું બા, કે એમાંથી એજમ ધવાનું છે, ને મુઆં બંધાં મારી સાથે ડાગો રમેમ. મને ધાએ મે પેરી તે કંઈ એવું મુહુલ પરીઈ. મરેરે જવરો મુખેવેરી વેઠી પાંચશો રૂપડી એકકી કીધી હતી તેથી જતી રહી.

૫૦—તમે કેટલા રૂપીઆના લીધાય?

૬૦—અરે બા માર હુનરની ધાર વારીય. મુએ

મારી પાસે આવીને કંઈ તન માર વખતના રૂપીઆ લઈ ગએઓ. કેહુંકે મુચ્ચા ઠેરાલ હુનરાલ, આ તમે બધા રૂપીઆ લઈ જએમ, તે પાછા કાહારે કરશે. તાહારે તો મુચ્ચાએ હેલીમા ચાન બતાવીને કહીઈ કે તમે જોવ તે ખરાં, હુમણુ એના કેવા ભાવ મહરે છે. ને મુએ હવેતો કેહેકે, હું શું કર? તમારૂં નરીમ, આ હું ભીખારી હાલતમાં આવી ગીએ તેનું શું કર? મુએ મને ધરમ દાહારેતો તનાઈને કેહેકે, જાએ ધોઈ પીઆ નિઈએતો, અહી આવીને શું માણુ નાએમ, મેં કંઈ તમારા ખાધા મ, બાધાય? મુચ્ચાએતો છેવે એવો જવાબ દીધો, હવે શું કરે બા?

૫૦—હા તેથી શું કરે; તે મરવા પરીએ હોરો તેમાં તમારૂં શું કરે. પણ તે આટલા બધા રૂપીઆ કાંહાંથી લાએઆ?

૬૦—અરે બા મારી ને મારી પીલીની નસસ કપરાં બધું પેલા રસતમદાઈને તાહાં વેચાએ મેલીને કહારાવી આ કેહેવાત છે કે કાનખાંની કરી મેલે, તેમ છેલે કાનખાના ચોકરાં ને કરીથી મુકીને મુચ્ચાને રૂપીઆ આપેઆ. હું શું જાણું કે એમાં એજ ધવાનું છે.

૫૦—કેટલાક રૂપીઆ કહારાવીઆમ?

૬૦—અરે બા તેથી મુચ્ચાએ બધો મલીને પાંચ હુનરનો અવેન શખીએ, અને જમ તેમ સાહારાતન હુનર રૂપીઆ આપીઆ તેમાં પાંચશો તો મારા જમ તેમ કરી કેટલાં વરસના એકડા કીધેલા હતા તે મલી માર હુનર રૂપીઆને મેર ગેઈમ બા, હવે શું કર? તે મુહુલતું નહી.

૫૦—અને વેચાન શું આપવા કહીઈએ?

૬૦—બા, રૂપીએ બે રાહોરીઆં.

૫૦—અરરરરરર! આ શું કરી મેલીઈએ! તાહારે મહીને દાહારે એકસીને દશ રૂપીઆતો તમારે માથે બે આનજ મહરેમ! તમારૂં ભલું યાએરે તમારૂં. તમે બધી નસને કપરાં વેચાએ મેલીઆં, તેને બદલે તમારા યે

ર ઠાંચે નહીં વેચ્યાનું સુક્રીચ્યા ? તેને ઘરમાં દાખી શું કરવા રાખીચ્યા,

જાન—તે મા યે કાગલનાં શીઘરાંનેખી કોણ વેચ્યાનું રાખે ? મુખ્યા યેને કોણ વેચ્યાનું રાખે.

ખા—તમારૂં બહું ધાંચે તમારૂં, તમેતો કંઈન સ મળતાં નહીં દેખું; ને વ્યાટહું બધું હોડાવાી કેમ મેલીઉં. ભલાં માંહસ નરા કોઈને કહેણોતો ખરાં; કોઈને નરા પુછોતો ખરાં. તેને કહેણ્ય કે પાંચ હજારનાં નનસ ને કપડાં મેલી તેનાં ઉપર સાહાડા તરણ હજાર લીધાય, તાહારે નહીં ને દાહારે તમારી પર લગભગ સવાસો રૂપીચ્યા વેચ્યાન યા લે, તેમાંતો તે થોડા મહીનામાં બધું ખાઈ નરો; અરરર !

જાન—અરે બા મુખ્યા ખાઈતો હજણાથીન નવા માં જેમ. પરમ દાહારે એક ખરા પાસે મારીપર કાગલ મોક લીઉં, તેમાં તે કહેણ્ય કે મારા રૂપીચ્યા, વીચ્યાન શુધાં ભ રાને તમારી નનસ તથા કપડાં લઈ જાઓ, નહીંતો થોરા દાહારામાં તે બધાં વેચી નાખરા. એમ મુખ્યા તેખી જીલમ કરવા નીકલીચ્યામ પછુ નિઉંતો ખરી, મુખ્યાની તાગાત શું કે એક વાલની વીટલીખી વેચે. મેં સાક કહેણવારીઉંચ કે ખબરદાર મારી નનસ કપડાંને હાથ નહીં લગારે. ડુ યો વરી ધુરપર તે અંગરેણમાં લખી મુખ્યામ ! તે તમા રા કાવસણ પાસેન વંચાવીઉં. છખડું તે કહેડે, અઈછ એતો તમારીપર નોટીસ કીધેલી છે. મેં કહીઉં કે બા નો ટીસ હોચે કે કોટીસ હોચે, પણ ખબરદાર મારા નનસ ક પુરાંનું નામ નહીં લે. મુખ્યા તારૂં ઘેર બાર છે તે વેચા યે, મારી નનસ પરથીતો યોવારૂં.

ખા—જાઈઉં ! જાઈઉં ! (નરા હુશીને) એ તમે શું મોહોતો, તપુને કોણ કમખમતે એવી બુધી વ્યાપી કે એણું કીધું ? એ તમારા વર વ્યાએચ્યા.

મેરવાંનજી—જાઈ, નલદી મારપર વ્યાવ; નલદી માલ.

જાન—અરે ફીટ હવે શું કરૂં. કદાય હમણાન તે માંગેતો તો કાંઈ ખરસ ને શું કરરા.

મે—જાઈ, નલદી માલ; પેહેલી મારપર વ્યાવ.

જાન—(વ્યાખ સાક કરી ગભરાએલે મોડે) કાંચે શું કહેણ્ય, શું છે એટલું બધું ?

મે—એ બલો ગીઉં બધું; લાવ બધી નનસ કાંઈ છે ?

જાન—કાંચે, કાંચે, નનસને શું કરોમ ?

મે—લાવ હવે હમણાં પુછનાં; હમણાં પુછવાને વ ખત નથી; હમણાંતો વ્યાખરૂં સંભાવવાને વખત છે. વ્ય રે, મોદા તું મદદગાર થલે. એ સાહેબ, તું મારી ધર મ રાખલે.

જાન—તે તમે નનસ શું કરવા માંગોમ, હું મારી નનસતો નહીં વ્યાપવાની.

મે—તાહારે શું કરવાની, તેની ઉપર વ્યાગ લગાર વાની, વ્યા છવ જાએય તાહારે નહીં વ્યાપવાની તાહારે કાહારે વ્યાપવાની. લાવ નલદી કબટની કુંચી લાવ.

જાન—(રડી પડીને) એ ! મેરવાંનજી એમ શું મો લોમ; મદદની છવ જાએય એટલે શું ?

મે—અરે હમણાંને હમણાં પાંચ હજાર રૂપીચ્યા બ

રવા જોઈએમ, વાસતે તારી અને પીલીની હાલતો બધી જ નસ વ્યાપ, પછે થોડા દાહારામાં હું તુને પાછી લાવી વ્યા પરા; અગર નહીંતો હમણાં પકડાઈને જેલમાં જહું પડશે, અને બધાં દાહારાની વ્યાખરૂં ધુલ મલી નરો.

જાન—(વલગી પડીને) એ મારા મેરવાંનજી ! ત મે જેલમાં કાંઈ જાએય; એ કાચે હવે શું કરૂં. અરે ફીટ વ્યાએ શું વ્યાકત.

મે—(હાથ ખીસાડીને) જાઈ, હમણાં તું ગરબર નાં કર, નહીંતો બધું ઘેર જોણરો. લાવ પેહેલે નનસ લાવ, નહીંતો હમણાં ફલેતી યશે.

જાન—(રડી પડીને) એ માએ હવે શું કરૂં ! મેર વાંનજી, અને કહેણી હવે શું કરૂં. અને પરોરે અને ફેર વ્યાવેચ, (પડી જાએ છે.)

મે—જાઈ, જાઈ, એમ શું કરેમ; ગભરાનાં, એતો જે નસીબમાં બનહું હશે તે બનરો મોદા સારૂં કર શે, એમાં ગભરાવાતું કંઈ નથી. તું કાંચે એટલી બધી ગ ભરાએમ, હીખત રાખ. માએ પીરોનખાઈ (છાતીએ દા બીને) તું શું કરવા રેમ ? તારી માએતો ઘેલી છે, તપુને રડવાતું ને ગભરાવાતું શું કારણ છે, તમે મારી કંઈ કદર ના કરો. જે ગામતું થયે તે મારૂં ધરો, કેમકે વ્યાને બ ધાની હાલત તે બધી છે. તું નાં રડ માએ.

પી—એ મારા બાવાલ.

મે—જાઈ

જાન—(ધુભતી કોમપરથી ઉડીને) મેરવાંનજી, મેરવાં નજી; હવે શું—(કેડું નાંખી ઢળે.)

મે—શું, શું, પણ મોલની; તું એટલી કાંચે ગભ રાએય ? બલા લેતી એટલી નનસ નરોતો, વ્યાખરૂંતો બનમ્ય શે, તું અને નનસ વ્યાપનાં, પછી કંઈ ખીહીવાતું નથી.

જાન—(રડી પડીને) મેરવાંનજી શું કરૂં; નનસ કાં હાંધી વ્યાપું ? (ડીણી સારે.)

મે—શું, શું, નનસ કાંહાંધી વ્યાપું ? તારી નન સ છે કેની કાંઈ ગઈ.

જાન—(રડતી રડતો હાથ જોડીને) મેરવાંનજી, મે રવાંનજી, અને ખાક કરોતો કેહું; હું શું કરૂં, મેંતો સારૂં. જ માહીઉં; પણ વ્યા કરમજ કહેણું તે સારૂં કાંહાંધી થા એ. હવે શું કરૂં.

મે—શું, શું, એ શું મોલેમ—શું ખાક કરાવેમ, ને શું શારૂં માહીઉં; મોલની, મોલની, તારો ભરમ શું છે, કે હું તેખી કારૂં થોડાં કીધુંમ કે શું ? અરે મોદાએ, એ શું ધાએમ. મોલની, મારી વ્યાગલ જે હોએ તે કેહી રની.

જાન—મેં નનસતો માહારી ને પીરોનખાઈની બધી ક્રેચ્યાનું સુકેલી છે.

મે—વેચ્યાનું સુકેલી છે ! કાંચે, શાને વાસતે ?

જાન—શેરનીન મોહોકાણમાં, બીજા શામાં.

મે—અરે તારૂં નમોદા જાએરે તારૂં ! તે શાના શે ર લીધા; એ શું કીધું; તે કીએ દાહારે શેર લીધા, કોણને પુછીને તે લીધા ? એ શું કરી મેલીઉં ! બધી નનસ મે લીમ કે ?

જાન—(માણું કુટીને) બધી મેલીમ. મારા કરમનાં ભોગ હોએ તે મેં બધી ધાંતીએ પુરા કીધા.

મેં—અરે જાઈ, જાઈ, તું નરાતો અને ખુદ; કંઈતા અને કેહે; આ તે શું કરી મેલીઈ. અરે ખોદા, એ શું બરગસતે દાહારો ખેદામ, કે બધી તરકીથી માર આ વો પરમ. કંઈ કંઈ મેહુનતં મેલવેલું, અને શું શું કરીને જાલવી રાખેલું, તે બધું નતાં ઉપરથી જગનાં ચોર અને ક રજદાર થવું પરમ: અરે નસીબ (માથું કુટીને) ખેર, જે મ ખોદાની મરજ. જાઈ, આ વખતે તેં મને ગરદન માર્યો હા, આમ્મે વખતે જનસો પેરમાં હુતેતો કેવી કામ લાગતે, અને હુલ નાખી બધું ખોહાતાં, આબરૂતો રેહુતે, પછે ખોદાએ ધુલ પગ સલામત રાખતેતો મજુરો કરીને પેટ ભરતે. બધુંતો ગીઈ, પણ સાણે એટલુંબી ગીઈ, અને વલી પારકે દેકાંલેતુબી ગીઈ, અને શુનાં જુડું એક પુ રું બચું સલાનાં ઠાણા ટપલા ખાતું થઈઈ ! (આખમાં આંસુ લાવીને) અક્રોશ! અક્રોશ! આ ખોદા, હુવેતો ખોહાત આપ, કે સથલું ટંકાઈ જાય. હુવે જવેલું શું કામનું; જીવણ ગાહા લીધો તો હુવે જવબી લે, તે-રાખીને શું કરેમ !

બેલીક—(અનચીતો ઉપર આવીને) મેરવાનજ પે સતંનજ તમારૂં નામ ?

મેં—(ધારસતી ખાઈને) હા જાઈ મારૂં નામ, કે મ શું કાંમ છે ? તમે કાંહાથી આમ્મેઆમ ?

મેં—આ તમારી ઉપર, ધી ખોમખે ભૂચી ઠગારી એ નડ જુગારી ફીનાનશીબલ એસેસીએશનની (૧) રૂ૧૦૦૦૦ ની ડીકરી હાઈ કોરટમાં પસાર થઈ હતી, તેનું આ તમે ને પકડવાનું વારંટ કાહાડવામાં આવીઈ છે; મારે હમ છા બેઈએતો રૂપીઆ આપો, અગર નહીતો હમણું જ વમાં માલો (ખાજુમાથી હાથ પકડે છે.)

મેં—(માથું કુટીને) હા ! આખર ફુલેતો થઈ, આખર જેલમાં જવું પરમ. અરે કસાઈઓ, મને જેલમાં મોકલવામાં તમારા હાથમાં શું આવવાનું. અરે જ્યો એથી દશ ગણી મોટી રકમો માંગેમ તેમ્મો બીચારા હજુ કંઈ બોલીઆ નથી, અને તમારૂં કેમ નખોદ ગઈ, ત મારૂં કેમ સત્તાઆનાશ ગઈઈ. કમખખતો, હુંતો આ જેલમાં જવસ, પણ તમારા કરવુકો એવાં છે કે તમે કા લાં પાંછી જ્યો. ખોદા તમારા પાપનો મધો યોડા વખત માં ફોડયે, અને યોડા વખતમાં તમે મારા જેવાની દમ્મે આ ખાવાને શીખ્યો (જાઈજ તરક ફરીને) જાઈ, આ ને; આ સથલાતું અરધું યુલ તું છે. જે તે જનસો ને હાથ નહી લગાડીએ હાતેતો એ યુજ બચાએનાં કપા વમાં હમણું દસ હજાર ડાહારા રેતે, કેમકે પાંચ હજાર મે એક દેકાંલેથી જેમ તેમ મેલવોઆ હતા, અને બાષીનો અને જનસપર ભરોએ હુતો. હુવે આ જાઈમ; પણ તું ગબરાતો ના; ખોદાનાં હેકમથી યોડા દાહાડામાં હું મારો છુટકારો કરય; તું પેર સંલાલને, અને પીરોનખાઈને દી વાશો રેને, અને આ બે નાલાં બચાંની સંલાલ કરને. ખેર આપણાં નસીબમાં એનું જ લખેલું હયે, તેથી આને આપણે બધી પાંતીએ દુખનાં દરીઆમાં છુડીઆં છઈએ. નેકે તે ઘણું જ અનધરતું કામ કરીઈ છે, તેપણ મેં તારા થી કયું ઘરતું કરીઈ નથી, કે હું તુંને વધારે રાચ રડું. તારા કરતાં મને પોતાને વધારે ઠંપકાં થઈ છે, કેમકે તેતો

વગર સમજવે કીધું; પણ મેંતો સમજાને કીધું; એટલું હું જાણતો હતો કે, એમાં કંઈ ચાર નથી, તેપણ મેં કીધું. તેથી તારા કરતાં હું વધારે લોભી થયેએ, અને તારા કરતાં, આપણી અને આપણા બચાંની ખરાખીનું મોટું યુલ હું થયેએ. જેટલો આપણે લોભ કીધો તેટલા આપણે કસીઆંમ, પણ હુવે ખોદા પાસ પસતાવો કરી માફ માંગી એ, કે તે હુવે દમ્મેઆ કરે. તેની દમ્મેઆ વગર આને બીજા કોઈની આસા રાખવી ફોકટછે * * * દેખાવ:—

એકગમથી જાઈજ મેરવાનજની છાતી નર હેકું નાખી રડે છે, બીજગમ પીરોનખાઈ કંખરે વચગીને રડે છે, અને તરીજગમ બે નાનાં છોકરાં ગુડલ પકડીને રડે છે. મેરવાનજ ગમમાં થેટો થઈ ધાંમલાની માફક ઉભો છે, અને તે સથલું જેતાં બેલીકની આંખમાં પણ આંસુ આવે છે. અંતે જેમ તેમ સથલા છુટાં પડી રડતાં પુર શી અને કોચપર પડે છે, અને મેહેરવાનજ, યોડા દાહા ડામાં પેર આવાવોને ભરોસો દઈ બેલીકની સાથે જેલમાં જાય છે !

આઉદનો પદભરપટ રાજા.

પાસેનાં પાનાપર જે ચીત્ર આપવામાં આવેલું છે, તે આઉદનો પદભરપટ રાજાનું છે. આઉદનો મુલક પુરવ હીંદુસ્થાનમાં, કલકત્તાની ઊતરે આવેલો છે. એ મુલકનો વીસતાર ૨૪૦૦૦ ચોરસ માઈલ છે, અને તે ઊપર ૫૦૦૦૦૦૦ માણસની વસતી છે એ મુલકને હીંદુસ્થાનના માજી ગવરનર જેનરલ લા રડ કેલહીસીએ ૧૮૫૬ નાં વરસમાં ખરીદીશ અં તલત સાથે નોડી દીધો, તેની આગમય તે ઊપર પા સેનાં ચીત્રમાં જણાવેલો રાજા રાજ કરતો હતો.

હીંદુસ્થાનમાં ખરીદીશનું રાજ થવાને ફટકાં ક વરસ ગુજરવા બાદ, અદારથી સદીની અધવચમાં એ મુલકના એક સુબેદાર સુખાગ્રીદ દરિહાએ ખરીદી શા ઊપર ચઢાઈ કરી, બંગાલ ઊપર હુંમલો લઈ મ. એએ; પણ તેમાં તે બીજાઓની માફક મુલક શ વીએ નહીં. અંતે તેમાંથી એવું પરીણામ નીપજા ઊં ઈ, તે સુબેદારને ખરીદીશને તાણે થવું પડીગી; અને ફટકીક બાબદમાં તેમના હાથ તલે રેહવું પડીગી. તેપણ દુશમનાઈનું ભકડું સહજેનું જ ચાલતું રહીગી, જે છેવે ૧૮૦૧ નાં વરસમાં ફોલકરાર થયેઆ, તીઆ જે નરમ પડી ગઈગી. તે ફોલકરાર એવી પરકારના થયેઆ હતા કે, આઉદનો મુલકની પરખને શાયે દો થાયે, એવી રીતે જો સુબેદાર રાજ ચલાવેને, બ

आदिनी परथट राज.

મેં—અરે જાઈ, જાઈ, તું જરાતો અને પુછ; કંઈતા અને કેહે, આ તે શું કરી બેલીઈ. અરે ખોદા, એ શું બરગસતે દાહારો ખેઠોય, કે બધી તરફથી માર આ વો પરેય. કંઈ કંઈ મેહેનતે મેલવેલું, અને શું શું કરીને જાલવી રાખેલું, તે બધું જતાં ઉપરથી જગનાં ચોર અને ક રબદાર થવું પરેય; અરે નસીબ (માધું કુટીને) ખેર, જે મ ખોદાની મરજી. જાઈ, આ વખતે તે બંને ગરદન મારેઓ હું; આએ વખતે નનસો ઘેરમા હુતેતો કેવી કામ લાગતે, અને ધુલ નાખી બધું ખોહોતાં, આખરૂતો રહેતે; પછે ખોદાએ હાથ પગ સલાંમત રાખતેતો મજૂરો કરીને પેટ ભરતે. બધુંતો ગીઈ, પણ સાણે એટલુંબી ગીઈ, અને વલી પારકે કેકાંણેતુંબી ગીઈ, અને શુનાં જેવું એક પુ રૂં બધું સદાનાં ટાણા ટપલા ખાતું થઈઈ ! (આખમ્માં આંસુ લાવીને) અકૂશોશ ! અકૂશોશ ! એ ખોદા, હવેતો મોહોત આપ, કે સધલું ટંકાઈ જાએ. હવે જાવેલું શું કામનું; જીવણુ ગાલો લીધો તો હવે જીવળી લે, તે રાખીને શું કરેય !

વગર સમજવે કીધું, પણ મેંતો સમજાને કીધું; એટલું હું જાણતો હતો કે, એમાં કંઈ શાર નથી, તોપણ મેં કીધું. તેથી તારા કરતાં હું વધારે લોભી થએઓ, અને તારા કરતાં, આપણી અને આપણા બચાંની ખરાબીનું મોટું મુઘ હું થએઓ. નેટસો આપણે લોભ કીધો તેટલા આપણે ફસીઆંચ, પણ હવે ખોદા પાસ પસતાવો કરી માફ માંગી એ, કે તે હવે દએઆ કરે. તેની દએઆ વગર આને બીજા કોઈની આસા રાખવી ફેકટછે * * * દેખાવ;— એકગમથી જાઈજી મેરવાંનજીની છાતી પર ડોકું નાખી રહે છે, બીજીગમ પીરોજબાઈ કંમરે વડાગીને રહે છે, અને તરીજીગમ મે નાનાં છોકરાં ગુડણુ પકડીને રહે છે. મેરવાંનજી ગમમાં ઘેસો થઈ થાંમલાની માફક ઉભો છે, અને તે સધલું જોતાં બેલીફની આખમાં પણ આંસુ આવે છે. અતે જમ તેમ સધલા છુટાં પડી રડતાં પુર શી અને કોચપર પડે છે, અને મેહેરવાંનજી, યોડા દાહા ડામાં ઘેર આવવાનો ભરોસો દઈ બેલીફની સાથે જવમાં જાએ છે !

બેલીફ—(અનચીતો ઉપર આવીને) મેરવાંનજી પે સતંનજી તમારૂં નામ ?

આઉદનો પદ્મરપટ રાજા.

મેં—(ધાસતી આઈને) હા જાઈ મારૂં નામ, કે મ શું કાંમ છે ? તમે કાંહાંથી આએઆય ?

પાસેનાં પાનાપર જે ચીજ આપવામાં આવેલું છે, તે આઉદના પદ્મરપટ રાજાનું છે. આઉદનો મુલક પુરવ હાંદુસથાનમાં, કલકતાની ઊતરે આવેલો છે. એ મુલકનો વીસતાર ૨૪૦૦૦ ચોરસ માઈલ છે, અને તે ઊપર ૫૦૦૦૦૦૦ માણસની વસતો છે એ મુલકને હાંદુસથાનના માજી ગવરનર નેનરલ લા રડ ડેલહીઊરીએ ૧૮૫૬ નાં વરસમાં ખરીદીશ ચં તલત સાથે ખેડી રીધો, તેની આગમ્ય તે ઊપર પા સેનાં ચીજમાં જણાવેલો રાજા રાજ કરતો હતો.

મેં—આ તમારી ઉપર, ધી “ખોમખેલુચી ડગારી એ નડ જુગારી ફીનાતશીઅલ એસોસીએશનની (!) ૩૧૦૦૦૦ ની ડીકરી હાઈ કોરટમાં પસાર થઈ હતી, તેતું આ તમેને પકડવાનું વારંટ કાહાડવામાં આવીઈ છે; માટે હમ છા જોઈએતો રૂપીઆ આપો, અગર નહીતો હમણાં જ વમાં માલો (ખાજુમાધી હાથ પકડે છે.)

હાંદુસથાનમાં ખરીદીશોનું રાજ થવાને ફેટલાં ક વરસ જુજરવા બાદ, અદારમી સરીની અધવચમાં, એ મુલકના એક સુખેદાર મુખીદ દહીલાએ ખરીદી શો ઊપર ચંદાઈ કરી, બંગાલ ઊપર હમણે લઈ ચ.

મેં—(માધું કુટીને) હા ! આખર ફજેતી થઈ, આખર જેલમાં જવું પરેય. અરે કસાઈએ, મને જેલમાં મોકલવામાં તમારા હાથમાં શું આવવાનું. અરે જએ એથી દશ ગણી મોટી રકમો માંજેય તેઓ બીમારા હજી કંઈ ખોલીઆ નથી, અને તમારૂં કેમ નખોદ ગઈઈ; ત મારૂં કેમ સતીઆનાશ ગઈઈ. કમખખતો, હુંતો આ જેલમાં જવસ, પણ તમારા કરતુકો એવાં છે કે તમે કા લાં પાંછી જ્યો. ખોદા તમારા પાપનો ધડો યોડા વખત માં ફેડશે, અને યોડા વખતમાં તમે મારા જેવાની દએ આ ખાવાને શીખશે (જાઈજી તરફ કરીને) જાઈ, આ જ; આ સધલાનું અરધું મુલ તું છે. જો તે નનસો ને હાથ નહી લગાડીએ હતેતો એ મજા બચાએનાં કપા

રીટીગાએ તેને મદદ કરવી, અને તેનો હરેક હુમલામાંથી ખચાવ કરવો. આતીઆર સુધી તે શુભદારજ કહેવા તો હતો, અને એ મુલકના આગલા ખીન્ન રાજા પણ એજ અથવા નવાખને નામે ચોલાખાતા હતા, પણ ૧૮૧૮ નાં વરસમાં તેણે પોતે પોતાની મેલે રાજાને પોતાખ ધારણ કીધો, જે કામ ખરીટીશાને કથું વાંધા ભરેલું ન લાગવાથી, તેની વચે તેઓ કથું પોલીઆ નહીં.

એ પરમાંણેનો મામલો કેટલુંક વેર ચલાવા પ છે, ૧૮૪૮ માં, લારડ હારડીનજની પછવાડે લારડ ડેલહાઉસી હીંદુસ્તાનનો ગવરનર જેનરલ થ ગેઓ, જેણે આવતાં વાર, આગલ થએલા કોલકરાશે પરમાણે જે જે રાજોને ખરીટીશાથી મદદ અથવા આ સરો મલતો હતો, તેમને એકદમ ખરીટીશ રાજ સાથે જોડી દેવાનોજ યજ્ઞવ કીધો. તેના કારણમાં તેણે એ પું જણાવીઠાં કે, એવા રાજાઓને ખરીટીશાની મદદ મલવાથી, તેમની કુમક પકડીને તેઓ પોતાની પરજા ઊપર ઘણોક જીવલ ગુજારેછે, અને જોઈએ તેવી રીતે રાજકારોખાર ચલાવતા નથી. તેટલા માટે તેણે વગર વારેજો મરણ પામતા રાજાની ગાદીઓ કોઈને ન આપતાં ખરીટીશ સરકાર સાથ જોડી દેવા વગેરેના તરેહવાર હોકમ કાઢીડીઆ, અને તે પરમાણે એક પછે એક પરંતોને તે ખરીટીશ રાજ સાથ જોડતો ગએઓ. જોકે લારડ ડેલહાઉસીની એવી રાજનીતી કોઈને પસંદ નહી હતી, અને તેને માટે ઈંગલંડની પારલામેન્ટમાં પણ શકત તકારો ઊઠી હતી, પણ તે કસાંને પત ન કરતાં તે હાકમ એક પછે એક સવતંતર રાજોને ચોડી આં કરતો ગએઓ. તેણે થોડા વખતમાં પંજાબ, જાહનસી, નાગપાર, ખીરાર વગેરેના મોટાં અને સવતંતર મુલકો ખરીટીશ રાજ સાથ જોડી દીધાં. અને છેવે પંજાબના મુલકની વારી આવી.

દેશમાં વગનારા કેટલાક ઝનુની મુસલમાનો ડોં ઊસકેરાઈ રહેલા હતા, તેઓએ એકા ના વરસમાં ખલવો ઊઠાવીઓ, અને એ હાંડુઓના હુતુમાનનું અસલનું ઘણુંજ પુરાણું કરું તેનો નાશ કરી નાખીઓ. એ ખનાવ જો તરના સઘલા હીંદુઓ ઊઠીયા અને પેલાં ઝ મુસલમાનોને મારમારી તથા કતલ ચલાવીને વી નાખીઆ. મુસલમાનોને મારમારવાની ખખર

આમાંથીના એક અમીર અલી નામના મોલવીને પડ વાથી તે ઝનુની મુસલમાનોની મોટી જમાખધી કરીને આહિદ ઊપર ઊતરી પંડીઓ. તેનો અટકાવ કરવા ને આહિદના રાજાએ કરનલ ખારલો નામનો જે અ મલદાર તેની નોકરીમાં હતો, તેના સવાધીનમાં કેટલુક લશકર આંખી તે મોલવીની શામણે લડવાને મોકલી ણા. કરનલ ખારલોની શેજ સાથે ખીન્ન ઘણાક હીંદુઓ મલી ગએઆ અને મુસલમાનો ઊપર એવાતો શકત હુમલો કીધો, કે તેમના લાથ પર મોલવી મારી ણા ગએઓ અને તેની સાધના સઘલા મુસલમાનો વીખરાઈ ગએઆ.

એ ખનાવની ખખર જાચારે લારડ ડેલહાઉસી તે પડી, તીઆરે તે વાત તેને પસંદ આવી ન હી અને તેનું ખાંડુંનું પકડી તે રાજને ખરીટીશ રાજ સાથ જોડી દેવાનો ઠાવ કરીઓ. તે ઠાવ પરમાણે તેણે એક મોટા અમલદારના સવાધીનમાં એક શેજને લખનો ખાતે મોકલી, જેઓએ તે શહેરમાં પેંહાં પતાંજ રાજાના મહેલની આસપાસ ઘેરો નાખી ણા, અને તેને પોતાની ગાદી છોડવાને જણાવીઠી એ પરમાંણે કરવાને તેણે સાફ ના પાડી, પણ અંતે તે લારડ ડેલહાઉસીએ હાકમનામું કાઢી, એ રાજાને તા ૦ ૭ મી શેખરવારી ૧૮૫૬ ને દીને પદ્મરથ કરીઓ, અ ને આહિદનું રાજ ખરીટીશ સનતસત સાથ જોડી દીધું.

એ રાજની ગાદી પાછી મેલવવાને, એ પદ્મરથ રાજાની હીમતવાન માએ, છેક ઈંગલંડ સુધી ગઈ, પણ તે ખીચારીનું કંઈ વક્ષીઠાં નહી. લારડ ડેલહાઉસીની આવી રાજનીતીથી હીંદુસ્તાનના ઘણાક રાજાઓ ખરીટીશ સરકાર ઊપર નારાજ થઈ ગએઆ, અને આખરે, એ અને એવાં ખીન્ન કેટલાંક સખણોનાં ખાંડુંનાં લઈ, ૧૮૫૭ માં તેઓએ મોટો ખલવો ઊઠાવીઓ, જેમા ત્રેંકડો અંગરેજો, તેમની ની રદોશ સીઓ અને ખયાંઓ વહુડાઈ ગએઆં. આખરે, ડેલહાઉસીની પછી થએલા માનવંતા ગવરનર જેનરલ લારડ ફ્રાંઝે, પોતાની દએઆણુ ચાલ, અને પાહોગ તથા નેઆએ ભરેલી રાજનીતીથી તે ભઅંકર ખલવો ખેસાડી દીધો, અને પાછલથી, સઘલા દેશી રાજાઓને દતપુતર કરી લેવાનો હક આપીઓ, જેવી આને પાકી રહેલા સઘલા દેશી રાજાઓ, ખરીટીશા ઊપર ઘણા રાજા રહેઆ છે, અને નામદાર લારડ કે

નીંગની કીરતીનું ગાનું નીત ગાએ છે. એક ભલા હ. કમથી, અને તેની ભલાઈ ભરેલી ચાલથી એક રાજ ને કંટવો દેકો મલે છે, અને તે કેવા સુન્દરકીન પાએ આ ઊપર આવે છે, તે લારડ ફનીંગની કારકીરદી ઊપરથી સાફ માલમ પડી આવે છે. લારડ ફનીંગની રૂડી કારકીરદીએ, હીંદુસ્થાનમાં ભલાઈ 'અને મીતરઠાં ઈનાં એવાં બી રોપીઆં છે કે, હવે પછે ૧૮૫૭ ના સરખો બલવો હીંદુસ્થાનમાં ફરીને પોતાનું કાલું મો હું ખતાવે એ વાત આને સપના સારખી લાગે છે.

જંગલી લોકોમાં બચાં ઉધારવાની રીત.

(સાથલ ગએઆ આકને પાને ૧૨૬ મેથી.)

હવે એ ભયંકર શીલ લોકોને હાલ તરત અહીં જ મેલી આગલ ચાલીએ. એજ પેસીશીક મહાસાગરમાં સેના નામનો એક ખીજો ખેટ છે, જ્યાંની વલી બચાંએને ઊધારવાની રીત તદન જુદીજુદી છે. સેનાન સ્ત્રીને હુમેલ રહેઆ પછે તે રાખેતા પરમાણે રાત દહાડો પોતાનું કામ કરી જાએ છે, પણ જેવી તેને જાણવાની નીશાનીઓ થવા લાગી કે તે પોતાની જુહુપડીમાં એ ક બાજુ ઊપર સાદી પાંથરીને તે ઊપર સુવે છે, અને તે જોઈ એટલે તેનો છુટવાનો વખત પાસે આવેલો જોઈ તેનો ભરપાર મોટા ગભરાટમાં પડે છે. તે પોતાની સ્ત્રીને સાદી પર સુઈને કપડાતી જોઈ તેનો ખોદા એ, જે ઘરમાં એક જગાએ મરોડાંનો ઢગલો કરી રાખેલો હાએ છે, અને જેને એ લોકો "મોસો" કરીને કહે છે, તેની પાસે મેસી તેને કહે છે અથવા કાલાવાલા કરે છે, "જો મોસો ! મારી પર મેહરખાન થા, અને મારા બચાંને સલાંમત ખાહાર આવવા દે. તું હુમારી પર દએઆ કર, અને હુમારાં બચાંને જીવતું રહેવા દે; તેના પ્રદલામાં તું જે માગશે તે હુમે આપીશું." એમ કહી તેને એક સાદી આપવાને, એક નાનો મછલો આપવાને, કે એવુંજ ખીજું કાંઈ આપવાને માનતા લે છે !

આ મોપાનીઆંની વાંચનાર ખાંનુએ, અહીંયાં જરા અચકવું જોઈએ અને કાંઈ ખીજો વીચાર કરવા ઘટે છે. અલખતે આટલુંતો તમે જાણ્યો કે એ શીલઅન તથા સેનાન લોક ઘણાજ જંગલીએ અને ત

મેતો આને સુધરેલીઓ કહેવાઓ છે, પણ તમારી રીત ભાતમાં અને તેમની રીત ભાતમાં કેટલો થોડો ફેર છે ? જેમ શીલઅન લોકો છોકરીને લડાઈના કામથી ન કામી સમજી જવાડતા નથી, તેમ તમે તમારી છોકરીએને દુનીઆંના કામથી નકામી સમજી કલવણી આપતાં નથી. વલી જેમ સેનાન લોકો પોતાના મરોડાંના ખોદાએને સાદી અને મછલા વગેરેની માનતા કરે છે, તેમ તમે પણ દેવ દેહડાંની પથરની મુરતીઓ, સઈએદ અને જનની પથરની કખરો ઈતીઆદી વગેરેને મીઠાઈ, કપડાં, પકવાંન ઈતીઆદી વગેરેની નાની તથા મોટી માનતાઓ કરો છો. તોઆરે હવે અહીં જરા વીચાર કરો કે, તમે પોતે હજી કેટલાં જંગલીપણાની હાલતમાં ઠાહડા કાહાડો છો.

જાઆરે તે પુરુશનો ખોદાએ તેની રીઆદપર ખરોખર ધીઆન નથી આપતો, એટલે પેલી સ્ત્રીનો જલદી છુટકારો નહીં થતો, તોઆરે તે તેની સ્ત્રીનો ખોદાએ, જે ઘરની ખીલ ગમ હાએ છે, તેની પાસે જઈને તેને કાલાવાલા કરે છે, અને કટલી ક માનતા માને છે. એમ કરતાં જાઆરે કુદરતનો હાકમ થાએ છે તોઆરે તે સ્ત્રી છૂટે છે, તોઆરે તે જંગલીઓ, તેમના પર તેમનાં મરોડાંનાં ખોદાએની જે હરખાની થએલી સમજે છે, જેથી તરત પોતાના એ ક ધરમગુરને ખોલાવે છે, અને જે જે વસતુઓ માનતામાં આપવા કહી હાએ, તે સઘલી તેને આપે છે, જે, અલખતે, પેલો મોસો ખોદાએને અનાંમત પોહાંચાદી આપે છે ! (જેમ આપણી સ્ત્રીઓ માનતાની વસતુઓ ખરોખર આપે છે, અને તેઓ સઘલા દેવો તથા દેવીઓને ખરોખર પોહાંચાદે છે તેમ) જેવી સ્ત્રી છુટી કે, જુહુપડી માહુલી સઘલી ગડખડ નરમ પડી જાય છે, અને એકવાર પાછું સઘલું સુપ થઈ જાય છે પેલી સ્ત્રી એક સાદી ઊપર સુઈ રહે છે, અને માથા તલે એક પાટલો, તરીઆની જગાએ, મેલે છે. પછે જે સ્ત્રીને, જાણતી સ્ત્રીની માહુવજત કરવાને ખોલાવેલી હાએ છે, તે વેહલી વેહલી નાલીએર મોડાંમાં ચાવી, તેને એક કપડાંનાં કકડામાં છુટી તેનું દુધ ગાલી દાહાડે છે, અને પેલાં બચાંને પાએ છે. (જેમ આપણે લોક ગોરવાણી પાએ છે તેમ) પણ જાણતાં વાર બચાંને શું કરે છે, તેનો એહવાલ ખચીત વાંચનારને ઘગાર નવાઈ જેવો લાગશે. એ સેનાન લોકો, બચાં

નાં માથાંને કુદરતે જેવો ઘાટ આપીએ છોએ તેવા ઊં
પર તેઓ સંતોષ પામીને ખેડતા નથી, પણ તેને ખદ
લી પોતાની મરજી અથવા રીત પરમાણેના કરે છે.
તેમને જે માથાં, દાહાડીની યુંથીથી તે ચાવણીઆં
શુધી દેખાએલાં, અને કપાલથી તે માથાંની ટાલકી શુ
ધી દોહાવદાર હોએ, તે ઘણાજ ગમે છે, અને તેમાં
માટી શોભા સમજે છે. તેથી જેવું ખચું પેટમાંથી ખા
હર આવીએ, કે તેને ચતું સુવાડે છે, અને તરણુ પ
થરના સુમાડ કકડ, જે એ કામને માટે તઈઆર સ
ખેલા હોએ છે, તે લઈ, બે કકડ બે કાનની ખાળુએ
થી ચેલે છે, અને એક કપાલની ઊપરથી તાલવાંપર
ચેલે છે. અલખતે એ પથરા ઘણા વજનદાર નથી
હોતા, તેપણુ તેમનામાં એટલું વજન હોએ છે કે, જે
થી તે ખયાંનાં માથાંનાં તે તરશના ભાગ દેખાઈને વ
ધતાં ચટકી જાએ છે. એવી હાલતમાં તે ખયાંને ઘ
ણુક દાહાડા સુવાડી ચેલે છે! એ વેલાએ તે ખયાંને
દેખાવ ખરેજ નવાઈ જેવો અને ધાસતી ભરેલો લા
ગે છે : તેનું કાલું શરીર જમીનપર પડેલું અને બે ના
ના કાલા પગ એમથી તેમ ચંચરતા નજર આવે છે
પણુ તેનું માથું જાણે પથરનાં ઢગલામાં છુડાઈ ગએ
લું હોએ તેમ દેખાવું જ નથી !

છોકરું જનમીઆ પછે, તેને ઊપલી હાલતમાં
રાખી તરણુ દાહાડા શુધી, માતરે, ઊપર લખીઆ પ
રમાંણે, નાહીએર ચાવી તેનું દુધ પાએ છે, પછે
એથે દાહાડે એક ધરમશુર સ્ત્રીને બોલાવે છે, જે આ
વી ચેલી માએનું દુધ તપાસે છે. એક વાસણુ લઈ તે
માં જરા પાંણી નામે છે, અને તેમાં ચેલી માએનું
દુધ નમાવે છે; પછે બે પથરનાં કકડ ગરમ કરી તે
માં નાખે છે. એવામાં જો તે દુધ જરાખી ખંધાએ
લું જણાઈએ તો તરત તે સ્ત્રી કંઈકે ક, એ દુધ ઊંરી
અને ખયાંને નહી યાવા જોગ છે. એ પરમાંણે તરણુ
ચાર દાહાડા વેર તપાસ કરીઆ પછે જઆરે દુધ જ
રાએ ખંધાએલું જણાતું નથી, તીઆરે ચેલી પવીત
ર સ્ત્રી તે દુધ ખયાંને પાવાને કહે છે. એમ કરતાં કેટ
લેક દાહાડે, જઆરે તે ખયાંનું માથું જેવું જોઈએ તે
વું થાએ છે, તીઆરે તે ખીચારાને તે પથરનાં ભાર
તલેથી કાહાડી છુડું ચેલે છે.

આંખે પડતા ખોટા દેખાવ.

ઘણીખરી વાર, સ્ત્રીએને, પુરૂપોને કે ખયાંએ
ને માંદગીને વખતે કે, તેમાંથી માકલાં થએઆં ખાદ
કે કાંઈ એવાજ ખીજા વખતે આંખે ખોટા દેખાવો દે
ખાએ છે: એટલે વખતે તેમની આગલ કોઈ ન હો
વા છતાં માણુસો નજર પડે છે, વખતે સુંદર મકાન દે
ખાઈ આવે છે, અને એજ પરમાંણે કૃત્રીક વસતુ
ઓ, જેઓ ખરેખર હસતીમાં ન હોવા છતાં તે તેમ
ની આંખે આબેહુબ દેખાએ છે. કોઈવાર સારી વ
સતુઓ દેખાએ છે, અને કોઈવાર નરસી પણ દેખા
એ છે. કોઈવાર કોઈ માણુસ તેની પાસે યુંગો ઊભેલો
જણાએ છે, અને કોઈવાર લાકડી લઈને મારવા આવ
તો, કે વીકરાલ સવરૂપ કરી ખીહવાડવા આવતો જ
ણાએ છે. અલખતે માણુસને પોતાની રૂખરૂ આવો
દેખાવ દેખાવાથી તેને તેને લગતું બોલવાની શરૂ પ
ડે છે, અને તે બોલવું સાંભલી આગ્રપાસનાં માંણુસોને
અચરતી તથા ભએ પેદા થાએ છે ઘણીવાર માણુસ
તથા ખયાંઓ તાવના વખતમાં, તથા ખયાંઓ સહીઅ
ડનાં વખતમાં એવું ઘણું બોલે છે, તેમાં કોઈવાર તેની
નજરે તેવા ખોટા દેખાવ આવીઆથી બોલે છે, અને કો
ઈવાર માતરે તેવો ખોઆલ મનમાં ઊતપન થવાથી પણ
બોલે છે. એવી પરકારે બોલતાં અથવા ખકતાં માણુ
સ અથવા ખયાંને માટે આપણા દેહની સ્ત્રીઓ અ
ને ઘણાક પુરૂપો તરેહવાર વીચાર કરે છે, અને તેને
ભુત, પ્રકીણ, જન, ઇતીઆદી અપવીતર આતમાઓ
નો ચાલો, અથવા તેમનું તેનાં સંરીરમાં વેવસ થવું
સમજે છે. એ વીચાર કૃત્રી અને કૃવો ભુલ ભરી
ઓ છે, તેતો ઘણીવાર લખાઈ ચુકું છે, માટે તે વીશે
વધારે બોલવાનું મેલી દઈ, કાંઈ ઘટ્ટી ખાખદ ઊપર
ધેચાન આપવું ઘટે છે.

એ ખોટા દેખાવો તરેહવાર જાતનાં દેખાએ
છે, તેમાં કૃત્રીકતા ભારે અચરતી ઊપજાવનાર હોએ
છે. આંખની આગલ કોઈવાર આતસનાં છટકલા ઊ
ડતા દેખાએ છે, એને પણ ખોટા દેખાવમાં ગણવા
આવે છે. પણ એ સીવાએ ખીજા ઘણા નવાઈ જે
વા દાખલાઓ જણાએલા છે. ડકટર શેલકીનર એક
ગરહત્ય વીશે લખે છે કે, તેનાં મનની હાલત શરવા
નાં સખપથી તેની સપરશ ઈંદરીમાં એવો તે શેર

નીર્ગની કીરતીનું ગાનું નીત ગાએ છે. એક ભલા બ્રુ કમથી, અને તેની ભલાઈ ભરેલી ચાલથી એક રાજને ફેરવે છે. અને તે કેવા યુક્તકીન પાએ આ ઊપર આવે છે, તે દારડ ફર્નીગની કારકીરદી ઊપરથી સાષ માલમ પડી આવે છે. દારડ ફર્નીગની રૂડી કારકીરદીએ, હીંદુસ્થાનમાં ભલાઈ અને નીતરડાઈનાં એવાં બી રોપીઆં છે કે, હવે પછે ૧૮૫૭ ના સરખો ખલલો હીંદુસ્થાનમાં ફરીને પોતાનું કાલું મોહું ખતાવે એ વાત આવે સપના સારખી લાગે છે.

નંગલી લોકોમાં બચાં ઉધારવાની રીત

(સાધલ ગએઆ આકને પાને ૧૨૪ મથી)

હવે એ ભયંકર શીલ લોકોને હાલ તરત અહીં જ મેલી આગલ ચાલીએ. એજ પેસીશીક મહાસાગરમાં સેન્ના નામનો એક ખીન્ને ખેટ છે, અંઆની વલી બચાંએાને ઊધારવાની રીત તદન જુદીજુદે. સેન્નાન સીને હુમેલ રહેઆ પછે તે રાખેતા પરમાણે રાત દહાડો પોતાનું કામ કરી જાએ છે, પણ જેવી તેને જણવાની નીશાનીએ થવા લાગી કે તે પોતાની જુહુપડીમાં એક ક ખાજુ ઊપર સાદી પાંથરીને તે ઊપર સુવે છે, અને તે જોઈ એટલે તેનો છુટવાનો વખત પાસે આવેલો જોઈ તેનો ભરથાર મોટા ગલરાટમાં પડે છે. તે પોતાની સીને સાદી પર સુઈને કપડાતી જોઈ તેનો ખોદા એ, જે ઘરમાં એક જગાએ મટોડાંનો ઢગલો કરી રાખેલો હાએ છે, અને જેને એ લોકો “મોસો” કરીને કહુ છે, તેની પાસે ખેસી તેને કહે છે અથવા કાલાવાલા કરે છે, “ઓ મોસો! મારી પર મેહેરખાન થા, અને મારા બચાંને સલાંમત ખાહાર આવવા દે. તું હુમારી પર દએઆ કર, અને હુમારાં બચાંને લવતું રેહે ॥ દે; તેના ખલલામાં તું જે માગશે તે હુમે આપીશું.” જેમ કહી તેને એક સાદી આપવાને, એક નાનો મછ ॥ આપવાને, કે એવુંજ ખીજું કાઈ આપવાને માન ॥ લે છે!

આ ચોપાંનીઆંની વાંચનાર ખાંનુએ, અહીંઆં જરા અચકવું જોઈએ અને કાઈ ખીજો વીચાર કર મે પટે છે. અલખતે આટલુંતો તમે જાણશે કે એ શીલઅન તથા સેન્નાન લોક ધણજ નંગલીએ અને ત

મેતો આવે સુધરેલીએ કહેવાએ છે, પણ તમારી રીત ભાતમાં અને તેમની રીત ભાતમાં ફેરવે થાયે ફેર છે? જેમ શીલઅન લોકો છોકરીને લાડાઈના કામથી ન કામી સમજી લવાડતા નથી, તેમ તમે તમારી છોકરી એાને ફુનીઆંના કામથી નકામી સમજી કલવણી આ પતાં નથી. વલી જેમ સેન્નાન લોકો પોતાના મટોડાંના ખોદાએને સાદી અને મછવા વગરેની માનતા કરે છે, તેમ તમે પણ દેવ દેહડાંની પથરની સુરતીએ, સઈએદ અને જનની પથરની કખરો ઈતીઆદી વગરેને મીકાઈ, કપડાં, પકવાંન ઈતીઆદી વગરેની નાની તથા મોટી માનતાએ કરો છે. તીઆરે હવે અહીં જરા વીચાર કરો કે, તમે પોતે હુલ ફેરલાં નંગલીપણુની હાલતમાં ઘ હાડ કાહાડો છે.

જઆરે તે પુરુશનો ખોદાએ તેની રીઆદપર ખરોખર ધીઆન નથી આપતો, એટલે પેલી સીનો જલદી છુટકારો નહીં થતો; તીઆરે તે તેની સીનો ખોદાએ, જે ઘરની ખીલ ગમ હાએ છે, તેની પાસે જઈને તેને કાલાવાલા કરે છે, અને ફેરલી ક માનતા માને છે. એમ કરતાં જઆરે કુદરતનો હાકમ થાએ છે તીઆરે તે સી છુટે છે, તીઆરે તે નંગલીએ, તેમના પર તેમનાં મટોડાંનાં ખોદાએની મેહેરખાની ચએલી સમજે છે, જેથી તરત પોતાના એક ધરમગુરને ખોલાવે છે, અને જે જે વસ્તુએ માનતામાં આપવા કહી હાએ, તે સઘલી તેને આપે છે, જે, અલખતે, જેલો મોસો ખોદાએને અનાંમત પોહાંચાડી આપે છે! (જેમ આપણી સીએ માનતાની વસ્તુએ ખરાંમજાને આપે છે, અને તેએ સઘલા દેવો તથા દેવીએને ખરાખર પોહાંચાડે છે તેમ!) જેવી સી છુટી કે, જુહુપડી મારેલી સઘલી ગડખડ નરમ પડી જાએ છે, અને એકવાર પાછું સઘલું સુપ થઈ જાએ છે. પેલી સી એક સાદી ઊપર સુઈ રહે છે, અને માથા તલે એક પાટલો, તકીઆની જગાએ, મેલે છે. પછે જે સીને, જણતી સીની માહુવજત કરવાને ખોલાવેલી હાએ છે, તે વેહુલી વેહુલી નાલીએર મોડાંમાં ચાવી, તેને એક કપડાંનાં કપડાંમાં સુકી તેનું દુધ ગાલી કાહાડે છે, અને પેલાં બચાંને પાએ છે. (જેમ આપણુ લોક ગોરવાણી પાએ છે તેમ) પણ જણતાં વાર બચાંને શું કરે છે, તેનો એહવાલ ખચીત વાંચનારને સગાર નવાઈ જેવો લાગશે. એ સેન્નાન લોકો, બચાં

નાં માથાંને કુદરતે જેવો ઘાટ આપીએા હોએ તેવા ઊંચે પર તેઓ સંતોશ પામીને ખેસતા નથી, પણ તેને બદલી પોતાની મરજી અથવા રીત પરમાણેનો કરે છે. તેમને જે માથાં, દાહાડીની યુથડીથી તે ચાવણીમાં સુધી દેખાએલાં, અને કપાલથી તે માથાંની ટાલકી સુધી દોલાવધાર હોએ, તે ઘણાજ ગમે છે, અને તેમાં મોટી શોભા સમજે છે. તેથી જેવું ખચું પેરમાંથી ખાણર આવીએ, કે તેને ચતું સુવાડે છે, અને તરણ પથરના સુમાડા કકડા, જે એ કામને માટે તઈઆર રાખેલા હોએ છે, તે લઈ, બે કકડા બે કાનની ખાનુએથી ચેલે છે, અને એક કપાલની ઊપરથી તાલવાંપર ચેલે છે. અલખતે એ પથરા ઘણા વજનદાર નથી હોતા, તોપણ તેમનામાં એટલું વજન હોએ છે કે, જેથી તે ખયાંનાં માથાંનાં તે તરફના ભાગ દખાઈને વધતાં અટકી જાએ છે. એવી હાલતમાં તે ખયાંને ઘણાક દાહાડા સુવાડી ચેલે છે. એ વેલાએ તે ખયાંને દેખાવ ખરેજ નવાઈ જેવો અને ધાસતી ભરેલો લાગે છે. તેનું કાણું શરીર જમીનપર પડેલું અને બે નાના કાલા પગ એમથી તેમ ચંચરતા નજર આવે છે પણ તેનું માથું જાણે પથરનાં ઢગલામાં છુંડાઈ ગએલું હોએ તેમ દેખાતું જ નથી !

હોકરું જનમીઆ પંહે, તેને ઊપલી હાલતમાં રાખી તરણ દાહાડા સુધી, માતરે, ઊપર લખીઆ પરમાંણે, નાલીએર ચાવી તેનું દુધ પાએ છે, પંહે એધે દાહાડે એક ધરમણુ સીને ખોલાવે છે, જે આવી પેલી માએનું દુધ તપાસે છે. એક વાસણુ લઈ તેમાં જરા પાંણી નાંચે છે, અને તેમાં પેલી માએનું દુધ નમાવે છે; પછે બે પરથનાં કકડા ગરમ કરી તેમાં નાખે છે. એવામાં જો તે દુધ જરાખી ખંધાએલું જાણાઈતો તો તરત તે સી કંહી કે, એ દુધ ઊંચી અને ખયાંને નહી પાવા જોગ છે. એ પરમાંણે તરણ ચાર દાહાડા વેર તપાસ કરીઆ પછે જઆરે દુધ જરાએ ખંધાએલું જાણાવું નથી, તીઆરે પેલી પવીતર સી તે દુધ ખયાંને પાવાને કહે છે. એમ કરતાં કેટલેક દાહાડે, જઆરે તે ખયાંનું માથું જેવું જોઈએ તેવું થાએ છે, તીઆરે તે ખીચારાને તે પથરનાં ભાર તલેથી કાઢી છુડું ચેલે છે.

આંખે પડતા ખોટા દેખાવ.

ઘણીખરી વાર, સીએને, પુરૂપોને કે ખચા ને માંદગીને વખતે કે, તેમાંથી મોકલાં થએઆં ખા કે કાંઈ એવાજ ખીજા વખતે આંખે ખોટા દેખાવો પાએ છે: એટલે વખતે તેમની આગલ કોઈ ન હોવા છતાં માણુઓ નજર પડે છે, વખતે સુંદર મકાન જે ખાઈ આવે છે, અને એજ પરમાંણે કંટલીક વસતુ એા, જેઓ ખરેખરે હસતીમાં ન હોવા છતાં તે તેમની આંખે આખેજુદ દેખાએ છે. કોઈવાર સારી વસતુઓ દેખાએ છે, અને કોઈવાર નરસી પણ દેખાએ છે. કોઈવાર કોઈ માણુસ તેની પાસે સુગો ઊભેલો જણાએ છે, અને કોઈવાર લાકડી લઈને મારવા આવતો, કે વીકરાલ સવરૂપ કરી ખીહવાડવા આવતો જણાએ છે. અલખતે માણુસને પોતાની રૂખરૂ આવે દેખાવ દેખાવાથી તેને તેને લગતું ખોલવાની શરૂ પડે છે, અને તે ખોલવું સાંભલી આજપાસનાં માંણુસોને અચરતી તથા ભએ પેલા થાએ છે. ઘણીવાર માણુસ તથા ખયાંઓ તાવના વખતમાં, તથા ખયાંઓ ત્રહીઅકનાં વખતમાં એવું ઘણું ખોલે છે, તેમાં કોઈવાર તેની નજરે તેવા ખોટા દેખાવ આવીઆથી ખોલે છે, અને કોઈવાર માતરે તેવો ખોચાલ મનનાં ઊતપન થવાથી પણ ખોલે છે. એવી પરકરે ખોલતાં અથવા ખકતાં માણુસ અથવા ખયાંને માટે આપણા દેસની સીએા અને ઘણાક પુરૂપો તરેહવાર વીચાર કરે છે, અને તેને ભુત, ડાકેણ, જન, ઇતીઆદી અપવીતર આતમાઓ નો ચાલો, અથવા તેમનું તેનાં સંશીરમાં પેવસ થવું સમજે છે. એ વીચાર કરેલો અને કયો લુક ભરી એા છે, તેવો ઘણીવાર લખાઈ સુકું છે, માટે તે વીશે વધારે ખોલવાનું ચેલી ઈઈ, કાંઈ ઘટકી ખાખદ ઊપર ઘેગાન આપવું ઘટે છે.

એ ખોટા દેખાવો તરેહવાર જાતનાં દેખાએ છે, તેમાં કંટલાકતો ભારે અચરતી ઊપજાવનાર હોએ છે. આંખની આગલ કોઈવાર આતસનાં છટકલા ઊડતા દેખાએ છે, એને પણ ખોટા દેખાવમાં ગણવા આવે છે. પણ એ ત્રીવાએ ખીજા ઘણા નવાઈ જેવા દાખલાઓ જાણાએલા છે. ડાકર-રેલકીનર એક ગરહસ્ય વીશે લખે છે કે, તેનાં મનની હાલત શરવાનાં સખપથી તેની સપરશ ઈંદરીમાં એવો તો શેર

ત મેલવી; પછે જરાક પોતાનું શરીર હીલવીકી, એટલે તે આકાર ગુમ થઈ ગએઓ. છઠ્ઠાં આરે એ સીનો આકાર તેને દેખાતા હતા, તીઆરે તેમાં અચરત સરીખું એ હતું કે, બાહ્યે તેનું શરીર કાચનું હોએ તેમ તેની આરપાર, તેની પાછળનું ખારણું તેની કલ વગેરે સઘળું તેને દેખાતું હતું”.

એ પરમાણે મનની અસરથી ઘણીવાર તરેહ વાર ખોટા આકારો, ફાઈ ખુશી ઊપજાવનારા, ફાઈ વાર આશચર્ય ઊત્પન્ન કરનારા અને ફાઈવાર ભ એ પેદા કરનાર, આંખની આગલ આવે છે. ફટલી કવાર આગલ લખીઆ પરમાણે આસપાસની વસતુ ઝોનાં કદ એકદમ વધી ગએલાં અથવા ઘટી ગએલાં દેખાએ છે, અને ફાઈવાર એક વસતુ બે, તરણ કે ચારની સંખ્યામાં જણાએ છે. એવી જાતનાં દેખાવો આંખે પડતાંજ, જો મન સધીર અને ખાતરી ભ રેહું રાખી, મનમાં વીચારવાથી તથાશરીર કે આંખ હીલવીઆથી કે ફાઈ ખીલ્યારીતે, મનમાં શક ન લાવતાં, તેની તપાસ કરવાથી તે દેખાવ ખોટો છે એ મઝઝ માલમ પડી આવે છે, એટલુંજ નહીં પણ, તે તરત પાછો જતો પણ રહે છે.

એક જુવાન અમીરબાદી ઉપર ગુજરેલી વ્યાક્રત.

શનના ૧૭૨૯ નાં વરસમાં, યરતન નામનું એક જીનોઇસ વાહણ, મેડરીક જતાં રસતામાં તુરક જાતનાં દરીઆઈ હુયરાઓને હુથ સપડાઈકીં. તે હુયરાઓએ તે વાહણને પોતાના સવાધીન માં લેવા પછે, પોતાનાં તરણ ચાર માણસોને તે ઊપર એલી તેમને તેને પોતાનાં ગાંમ તરફ લઈ જવાનું કહી તે ચોરીઆઓ પાછા પોતાની ખીલ્ય હુટ શાધવાને ચાલતા થએઆ. જે માંજુસો અંદર રહેઈ તેઓએ વાહણને ખારખેરીના કીસરા તરફ ચલાવીકી, પણ મા કાં ભાએએ છેક તેની લગભગ જઈ પોંહોંચી કીનારા આગલના એક ખડકપર અકડીને લાગી ગઈકી. એ વાહણની અંદર તેનો કેપ્ટન તથા ખલાસીઓ સીવા એ કેટલાક ઊતારૂઓ પણ હતા; તેમાં ખુખીઅ બોરક ની અમીરબાદી હતી, જે મેડરીક તરફ, છઠ્ઠાં તેનો ભ

રથાર શરાંનસની સરકારની તરફથી એલચી થઇને ગ એલો હતા, તેની પાસે જતી હતી. એ અમીરબાદી ની સાથે તેનો એક છોકરો અને એક જવાન અને ઘણીજ ખુખસુરત છોકરી હતી. એ વાહણને ખડકપર મહડી જતાંજ શામણેના કીનારાપર, હુગરપરથી કીતરી આવી ઘણાક જંગલી અને જડનુંની આરખો નો ઢગલો થએઓ, અને સમજાયા કે તેમની ઊપર ફાઈ મહડી આવીકી છે. પણ તેવામાંજ તે વાહણ મધેથી બે તુરક હુતારાઓ પાંણીમાં પડીયા, અને તરતા કીનારે જઈપેલાઓને જણાવીકી કે, તેઓ એ વાહણને કેટલાક ખરીસતી ખંધવાઓ સાથ અહીં પકડી લાવીઆ છે, જેમાં એક મોટી શરેંચ શાહબાદી છે. આણીગમ પેલાં વાહણને ખડકપરથી ખીસાડવાને તેના કેપ્ટને ઘણીખી મેહેનત કરી પણ નીશફક ગઈ; અને આખરે તેનો આગલો છેડો બધો પાણીમાં ઘુસી ગએઓ, અને તેથી આખા વાંહણમાં પાણી ભરાઈ ગઈકી. ખીચારી પેલી અમીરબાદી, જે ખેવડી ભ એભાત થઇને કેખીનમાં પોતાના છોકરા અને છોકરીને છાતી સાથ વલગાવી બેસી રહી હતી, તે કેખીનમાં એકદમ પાણી ભરાઈ જવાથી માંહે પોતાનાં વાહલાં ખ માં સહીત છુટી ગઈ. તેની સાથનાં ખીલ્યો મધેથી બે રકનો પાદરી, મી૦ આરથર નામનો એક ગરહુસય, સટુ અરક, એક દાસી અને એક નોકર એટલા જન વાંહણને પાછબો ભાગ, જે ઊંચો થઈ પાંણીની ઊપર રહ્યો હતા તેને વલગી રેહવાથી છુટી જતાં બચીઆં હતાં. થોડાકવારમાં ઊપલા મી૦ આરથરને કાને બાહ્યે તેની પાસે ફાઈ પાણીમાં તરફડીઆં મારકું હોં એ એવો અવાજ આવવાથી તે પોતાની જગાએથી ખસી આસપાસ જોવા લાગો, તેવામાં પેલી અમીરબાદીની જુવાન છોકરી પાણીમાં ડુબકાં ખાતી તેની નજરે પડી. મી૦ આરથરે મોટી હીમતથી તેની નજ દીક જઈ તેને ઊંચકી લીધી; અને તેને અંતરુથી સ ભાસી રાખવાને પેલા સટુઅરકનાં સવાધીનમાં આપી, પોતે કીનારે તરી જવાની આચારી પાણીમાં પડી એ, પણ છુટી જઈ મરણ પામીઓ. તીઆર પછે પેલાં પાદરી, જે પોતાની એક મોટી છરીને વાંહણની એક શરતમાં ખોસી તેને પકડીને વલગી રહેઓ હતા, તે અંતે લાગી જવાથી, પાણીમાં પડી. તરને કીનારે ગએઓ, છઠ્ઠાં તેને પોંહોંચતાંજ પેલા જ.

ગલી અરખાએ તેને પકડી લીધા, તેનાં કપડાં બધાં કાઢાડી લીધાં, અને તેની ઊપર ઘણું ઘાતકીપણું ગુનારવા લાગા. વાંચનાર આ વાતથી કદાચ અ બાણીઆ નહીં હશે કે, એ અરખા જાતે યુસલમાન હોવાથી ખરીસદીઓને કાપર ગણે છે, તેથી તેમની સાથે મોટી દુશ્મનાઈ રાખી, તેમને મારી નાખવામાં મોટું યુનનું કામ સમજે છે ! પછે એ સઘલા જંગલી ઝાણા હુથીઆરખંધ પાણીમાં પડી વાંડાંણપર જઈ પોંદાંચીઆ, જેમને નજદીક આવતાં જોઈ પેલા સરુ અરડે પેહેલી તેનાં હાથમાંની જુવાન અમીરનદીને તેમની તરફ શેંકી, જેને તેઓમાનાં એક તેનો એક પગ અને ખીજાએ એક હાથ ધરી, બકરાંની માફક ઘસડતી કીનારે લાવીને નાખી, અને તેને માડું લગાડવાની ની શાંન દાખલ તેનાં એક પગમાનું જોણું અને છુટ કાઢાડી લીધાં. તેની પછવાડે પેલા નોકર અને ઘસી એઓ પણ પાણીમાં પડીયાં, અને અરખાને હાથે ઘસડાઈ કીનારા પર આવીયાં. છેવે પેલા સરુઅરડ ઘોરડાંની મદદથી કંટલીક મહેનતે કીનારે આવી લાગો. એ પરમાંણે નેટલાં ખચીયાં હતાં તેટલાં કીનારે આવી પોંદાંચીઆ પછે, પેલા જંગલીઓએ તેમનાં આંગળાંનાં સઘલાં કપડાં કાઢાડી લીધાં, અને પછે પાણી પીકર સતતા ઊપર થઈને, પછવાડેથી મારમારતા તેમને ડુંગરપરનાં પોતાનાં ઝપડાંઓમાં લઈ ગએઆ.

તેવાં તેમને તે જંગલીઓ પોતાનાં ઝુપડાં આગલ લઈ ગએઆ તેવાંજ તેમને જુલ જુલ ઘણીઓએ વેંહેચી લીધાં; તેમાં શારાંભાએજે જુવાન અમીરનદી ડી બેારક, તેના કાકો અને પેલા સરુઅરડ એ તરણે એક ઘણીના અસતકમાં આવીયાં જે જાતે ઘણાજ ઘાતકી અને કંગાલ હતા. તેણે તે ખીચારાં દુખીઓના ઊઘાડાં શરીર ઠોકવાને કાંઈક શાંચી ઘડાં આપીયાં, અને જુખ મરાડવાને જાડી છાણા જેવી અને તદન ખેસવાદ રોટલી અને પાણી ખાવાને આપીયાં. તે ખીચારાંઓએ તે ઊપર પણ સંતોષ કરી ઝા, પણ તેમની ઊપર જે ઘાતકીપણું શુજરવું તે તે જુવાનથી-ખમાનું ન હતું, પણ તે ખીચારાં તીઆં લાઇ લાજ થઈ પડેલાં હતાં. તે ખાપડાંઓ ઊપર દુખના ઠગલા પડીઆ હતા, અને જમાને સઘલી તરફથી-કુદે લેા હતા, તેપણ તે વખતે તે ગ્રધવું ખમવા સીવાએ જવાન અને સઘ લાડમાં અને સુખમાં ઊધરેલી પરી

એહુર અમીરનદીને અને તેના શાખતીઓને ! શા ઊપાએ ન હતા. તે ખાપડીને આવાં પ્રસેલી છતાં પરીએહુર કેહેવું તદન નાદરસત કમકે જે દુખના દરીઆમાં તે પડી હતી, તે આકતકારી કુખકાખાતાં તેનું તન તવાઈ ગઈજ અને મન દેવાનું ખની ગઈજી હતું. કરખીણુ યો તે ખીચારાંઓને એટલાતો ધીકારતા હતા કે, રનદી ડી બેારકને આંગલે એક ઘણીજ કીમતી હતી, તે સેહેલાઈથી ન નીકલવાથી એક પથર તે ખીચારીનું આંગણું છુંદી છુંદું પાડી કાઢાડી લી આંગલી એટલા માટે છુંદી-કે, એક ખરીસદી પર પોતાની પવીતર છરી ફેરવવાને પણ તે શુનાહ ભરેલું સમજતા ! તે કંગાલો, તે પાંડે પરનાં છુટલાં માણસનાં મુરડાં કીનારે ઘસડી લાવતા, અને તેમનાં આંગપર જેખી ખાડી રહેલો વસતરનો ટુકડો હાથે તે કાઢાડી લઈ તેમને શેકી દેતા હતા. આ દુખદાએક દેખાવ પેલા સરુઅરડથી ન દોખી સકાવાથી એક દીવસે તેણે ઊમત પકડીને ઘણીજ મનમતાઈ ભરેલી રીતે તેમને જણાવી જીં કે, તેઓ મુરડાંને એ પરમાંણે શેંકી દેવાથી ઘણું જ અનઘટનું કચે છે. તેના જવાબ તે ધરમનાં ઝુનમાં બેવકુફ બનેલા જંગલી આરખાએ એટલોજ થી ધો કે, " તેઓ કુતરાઓને કદી ડાટા નથી " ! કાકો કવારને તે ખીચારાંઓને ખાવાને માટે એક જાતે કાચો કંદ સીવાએ ખીજું કશું મલવું ન હતું, તેપણ જુવાન અમીરનદી ઊપર, ઘરમાનાં નાનાં છોકરાને ખીચાર ઘણાં દોડવાથી તેઓ તેને છુપીથી શેઈ કાઈવાર કુધ કે એવું ખીજું કાંઈ લાવી આપતાં હતાં.

એવી હાલતમાં પડીઆ છતાં, અને એવા કંગાલ અને જંગલી અરખાની ગુલામગીરીમાંથી અને તેમનાં સેહેતાનનાં સરખાં ઘાટકીપણામાંથી છુટવાની થોડીજ આશા હોવા છતાં, દુખી અમીરનદીએ પોતાને અને પોતાનાં શાખતીઓને, જાજી દેવાને હાથમાંથી છુટકારે કરવાને ભારે કોથોસ કરવા લાગી તેણે આલભરીઆરસનાં ફરેચ એલચી ઊપર એ પછે એક તરણુ ચાર ઠાગલ લખીયાં, પણ જેમ તેમ તે એલચીને પોંદાંચવાની આશા થોડીજ હતી તેમજ તેઓ ખીલકુલ તેને પોંદાંચીઆજ નહી. પણ

જીવાન અમીરજીએ તેથી હારી ન ખાતાં લખાએ તેટલાં પતરો લખવાનો કાવ કરીએ હોતો; ક્રમકે તે સીવાએ તેમને છુટવાનો ખીજો કથો ઊપાએ ન હતો. તેથી તેણે એક વાંચતો પતર લખીએ, જે ચારાં ભાએ જે પેલા એલચીનાં હુથમાં ગએઓ. તેને તે પતર વાંચતાં દીલમાં તીરની માથક લાગી આવીહીં, અને તેથી તેણે એટલીતો દોડ કરી, અને તેમનાં છુટકા ચાનો હોકમ, આલજઅરસનાં ડ (પ્રાદશાહ) પાસે એટલીતો ઊતાવલથી મેલવીએ કે, તતકાલ તેણે એક કહેચ વાંહાંજીને પુરતાં કપડાં તથા ખોરાક આપી તે ત રક રવાનાં કરી દીધું, જે જઈ પોહાંચતાંજ તે કુખી ખીધીવાનેનો ઘણેક મહીને જંગલી અરખોની ગુ લામગીરીમાંથી છુટકો થએઓ, અને તેઓ સઘલા સ હી સલામત, તા ૦ ૨૯ મી મે ૧૭૨૦ ને દીને, માર સેલ ખાતે પોહાંચીઆ.

અલખતે ઊપલા હેવાલ ઊપરથી વાંચનાર આ ટલો ચારતો જર કાહાંજી કે, જોકે અમીરજી ડી ખોરક ઘણીજ જીવાન, લાડકી અને સદા સુખમાં ઊ ધરેલી હતી, તોપણ તેને કુનીઆમાં મારજ કેમ કા પવો, અને તેનાં કાંલ, ખાડા અને ખોહો કેમ પશાં ર કરવા, તેની તેને પુરતી કેલવણી મલેલી હોવાથી તેણે આવાં અતી ભયાંકર સંકટનાં વખતમાં પણ ડી મત અને ધીરજ રાખી પોતાનો અને પોતાનાં સોખ તીઓનો છુટક કરીઓ. હવે એ ઊપરથી આપણી દેશી સીઓની હાલની હાલત અને કેલવણી સંબંધી જે ડીકા ઊતપન થાએ છે, તે ન કરતાં હુઓ આ એ પાંનીઆની વાંચનાર સઘલી દેશી ખાનુઓને એટલો જ સવાલ કરીએ છે કે, “એથી હાલતમાં જો તેઓ આવે, તો તેઓ થું કરે, અને તેમની હાલત કેવી થા એ” ? હુઓ ખચીત આચા રાખીએ છે કે, એનો વી ચાર જો તેઓ જરા સથીર મને કરએતો, કોઈનાં પ છુ સમજાવીઆ વીનાજ, તેમની હાલની હાલત કેવી છે, અને તેથી એવા સંકટનાં વખતમાં તેમનું સું થા એ, તે પોતાની મેલેજ માલમ પડી આવશે.

આ પ ઘાત,

તથા

“સી દરપણુ” નો ખોલાશો.

હરેકે ખાણસે પોતાને હાથે પોતાનો લવ લેવો, તેને આપઘાત કહે છે. જઆરે કોઈ માણસ ઊપર, નહી ખમાએ એવું દુખ અથવા આશત આવી પડે છે, તીઆરે ધીરજ અને ઘટતા ઊપાએઓ છોડી દઈ એ કદમ આપઘાત કરી પોતાનો આંત લાવે છે. એવું કરવામાં તે માણસ ખોદાનો કટલો તકશીરવાર થાએ છે, અને તે તે જોહાનમાં કેવી સખને લાએક થાએ છે, તેનો વીચારુ કવચીતજ તેના મનમાં આવતો હયે, કમકે જો તેમ હાએતો તે તેવું હુકું કરમ હરજેજ કરવા નહી જાએ. જેટલું એક પારકા માણસને ઝેર ખવાડી, છરી મારી, કે પાણીમાં રેંકી દઈ જીવ લેવા માં મોટી તકશીર અને મોટું પાપ કરેલું ગણાએ છે, તેટલુંજ પાપ અને તેટલોજ તકશીર હરેકે માણસે પો તાને હાથે પોતાનો જીવ લેવામાં, એટલે આપઘાત ક રવામાં ગણવામાં આવે છે. આપઘાતથી મરણ પામેલું માણસ, આ કુનીઆમાં કશી ખીજ મોટી તકશીર કરવા સીવાએ, તેનાં પેદા કરનારની હજુરમાં તે શીકે મોડે, અને ધુજતે પગે જઈને ઊલું રહે છે, અને તે અજ મ કુદરતનાં સાહેબને, તેના હોકમથી ઊલસા ચાલવાને શો જવાખ દેવો, તેના અજસોશમાં મડે છે.

જોકે આપઘાત કરવો ઘણા પુચે છે, તોપણ તે ઘણાઓ કરે છે, અને નાહકને માટે પોતાનો ખીઆ શો જીવ ખરખાદ કરી, ઊપરથી ખોદાના ગુનેગાર થા એ છે. તેનો સખળ એટલોજ છે કે, એવાં માણસો પોતાપરનું દુખ તથા આશત જોઈ ભારે ગાભરા પડી જાએ છે, અને ઘટતા ઊપાએઓ કરવાને બદલે, એ કદમ ધીરજ ખોહી દે છે, અને પોને જાણે આ કુની આમાં તદન લાઈલાજ ઘઈ ગએલા સમજ એવું કા મ કરે છે. પણ જો તેવામાં જરા પોતાનાં જીવાને ન રમ પાડી, ધીરજ ધરી ઈકીકતી થઈ તેનો ઊપાએક કરેતો, કુનીઆમાં કોઈ જાતની એવી આશત નથી, જે ધીરજથી ઘટતા ઊપાએઓ કરતાં, તદન નહી મટે તો મોટી ઘણીખી દુર નહી થાએ. પણ જ્યાં માણસનાં મગજપર નખલાઈ અને અધીરાઈજ આવીને ખેસે છે, તીઆં કથો ચારો રહેતો નથી.

પારસી સ્ત્રીઓમાં, કુવામાં પડી કે ઊંચે ખાઈ આપઘાત કરવા ઘણાજ સાધરણ છે. તેનું સુલ ખાલ લગન અને ખીન ફેલવણી છે. મા આપેા પોતાનાં બચાંઓને ખોલાપર કે કંકપર ખેસાડીને પરણાવી ને લે છે, પછે શ્રોટપણે સ્ત્રી ભરથારને કોંદર' ખીલાડાનાં સંબંધ પરમાંણે વસતું પડે છે. તેની સાથે સ્ત્રીઓમાં ફેલવણી નહી, જેથી તેઓ શેહેજ વાતમાં એકત્રેક સા થે મરાએ છે અને કલ્પઓ કરે છે. તેની માંહથી ને સખલ હોએ છે તે અખલ ઊપર શાવી જઈ તેને ગમે તેમ રંજાડે છે, પછે અખલ પોતાની ધીરજ ખોડી દઈ આપઘાત કરવા નીકલે છે. જો તે એવું કરમ કરીઆ વીના, પોતાનાં દુખનો એલાજ ઈનસાફ અને અક લની મારકતે કરવા માંગેતા ઘણી શેહેલાઈથી અને ઘ ણી સરસ રીતે કરી શકે; પણ તેઓ જાતે વગર ફેલવ ણીનાં અને વગર અનુભવનાં હોવાથી, તેમને તેવું કર તાં આવડતું નથી. સારાં ભાએગે હવે પારસીઓ ને માટે ધારા બંધાએઆ છે, જેથી કરી, એવી દુખ માં અધીરી થઈ ગએલી સ્ત્રીઓને, સુખનો મારગ શોધી કાઢાડવાને આગલનાં કરતાં વધારે શેહેલાઈ અને સગવડ થઈ પડે, જેથી એવા કરપીણ ખના વો ખનતા હવે આપણે કાને શોડાજ પડશે.

પારસીઓમાં ખાલ લગનથી જુવાન અખલા ઓ કેવા દુખમાં આવી પડે છે, અને તેઓ કેવી રીતે આપઘાત કરે પોતાનો અંત લાવે છે, તેના એક આખેહુખ ચીતાર, કવીતા રૂથે, હમારા ગએઆ એપરેલ નાં આંકમાં આપવામાં આવીઓ છે, જેની મતલબ કોઈક વાંચનાર ઊલટી સમજાયા હોએ એવું હમને લાગે છે; કેમકે તેવી પરકારનું. એક ચરચા પતર એક પારસી ઓ, પોતાને ખરે નાંમે સહી કરી હમારી પર શોકલી ઊં છે, તેમાં જેવી રીતે તેણે લખીઊં છે, તે ઊપર થી જણાએ છે કે, તે ભોલો ચરચા પતરી તે કવીતા ની મતલબ તદન ઊલટી સમજાએ છે. તે ચરચા પતરી, તે કવીતા વાંચી એટલોતો અધીરો પડી ગએ લો, અને ઝનુનમાં આવી ગએલો લાગે છે કે, તે ચ રચા પતરનાં સરનામાં ઊપર હમારૂં નામ લખવા સી વાએ ખીનું આ પરમાંણે લખેછે—“ને કોઈ ગરસપ આએ કાગજ અધીપતીને પુગારએ તે ઘણીએ એમ સમજવું ને પુનવું કામ કીધું છે” (!) એ વાડીઅ નોઈ હોએને હસવું આવીઆ વીનાં રેહતું નથી, અને

તેમજ વાંચનારને પણ યથે, એવું લાગે છે. પણ તે ચરચા પતરને ખાલી હસવામાંજ કાઢાડી નાખવાને ખદલે તેનો ખોલાશો કરવા, અને હમારા અધીરા ચર ચા પતરીના જવને ધીરજ આપવા આએ ખાખદ લખવાની જરૂર નોઇ છે.

એ ચરચા પતરીએ જો જરા લાંબો વીચાર કીધો હતે, તે ખેશક તે કવીતાની ખરી મતલબ તેનાં સમજવામાં આવતે. જેમ ને ધારે છે તેમ તે કવીતા માં, જુવાન પારસીને આપઘાત કરવાને લલાંમણુ દરવામાં કે ઊસકેરણી કરવામાં આવી નથી, કેમકે તે વું તેા એક દેવાનો માણસ પણ કરી નહી શકે, પણ તેમાં પારસીઓમાં કેમ આપઘાત થાએ છે તેનો ભ અંકર અને ખરેખરો ચીતાર આપવામાં આવીઓ છે. એ ચીતાર આપવામાં, તેમની ખાંખી ખતાવવા અને ભુલ ભાંજવા સીવાએ તેનાં કરનારની ખીલ કે સી મકશદ નથી. એવી જાતની કવીતાઓ ચાનકને માટે ઘણી થએલી છે, તેથી એમ નહી સમજવું કે તેમાં તેમ કરવાની ઊસકેરણી કરવામાં આવી છે. હીંદુ લોકોમાં પુનર વીવાહ ન કરવાથી, તેમનો વીધ વા સ્ત્રીઓ કેવી રીતે અનીતીમાં શરે છે, અને કેવી રીતે ઘરભપાટ તથા ખાલ હતીઆનાં કરતો કરે છે, તે વીથે, એવીજ રીતે, આપણી વસતીમાં પંકાએલા ક વી નરમદાશંકર લાલશંકરે, ફેટલીક ઘણી અસરકારી ક કવીતાઓ કરેલી છે; તે ઊપરથી કાંઈ એમ નથી સ મળવું કે તે તરણુ કવી, હીંદુ વીધવાઓને અનીતી કરવાની તથા ઘરભ પાટ કરવાની ઊસકેરણી કરે છે. એવી રીતનાં ઘણાં લખાણો મલી આવશે, જેમાં ઊસ કેરણી નહી પણ ચાનક હોએ છે. વલી એ કવીતાને મથાલે ને “સી દરપણુ” એવું મથાલું કરવામાં આવે હું છે, તેજ ખતાવી આપેછે કે, આપણી સ્ત્રીઓ કેવી રી તે સંસારમાં દાહાડ કાહાડે છે, તેનો ખરેખરો ચીતાર તેમની શામણે આરસીમાં (દરપણુ) ધરવામાં આવે છે, જેથી તેઓ તે જોએ અને બાંણે કે તેઓ થું કરે છે. એ મથાલાં હેલ ને ખીલખી, સીઓના કુકા કાંહાંણી ની, તેમની રીત પરમાંણે ગાલ ખેલથી ભરેલી, ખાખ દા આવે છે, તેને માટે પણ ફેટલાએકી એવો વીચાર રાખેછે કે, તેમાંથી સ્ત્રીઓ તેવા કુદલા કરવાને શીએ છે, પણ તેમાંથી ફેટલી ભુલ છે, તે શેહેજ વીચાર કર તાં જણાઇ આવે છે. અલખને આટલી વાતતો ખરી

છે કે, એક માણસ પોતાના હાથમાં એક લઈ પોતાને
 એકે એક પડતો છે, તે પોતે નહીં જાણવાનો કે તેની
 શુરત કેવી લગે ભરેલી અથવા હાથવા જોગ થઈ પડી
 છે, પણ ખીજાઓ તે જોઈને ખીડીવાનાં અને હસવા
 નાં. પણ તેમનાજ જેવા લગે તે સખશને પોતાને
 કીઆરે લાગશે, તથા કીઆરે હસવું આવશે, કે જીઆ
 રે કોઈ તેની શામણે આરસી ધરશે, અને તેમાં તે
 પોતાની સુરત જોશે તીઆરે. તેમજ જીઆરે પાર
 સીની સ્ત્રીઓ તરેહવાર, ભગે ભરેલા તથા હસવા જોગ
 કુકલાઓ કરે છે, તીઆરે તેમને કથું માલમ પડવું નથી,
 પણ જીઆરે તેનો આખિલુખ ચીતાર તેમની શામણે
 ધરવામાં આવે છે, તીઆરેજ તેઓ સમજે છે કે, તેઓ
 થું કરે છે. તેની સહીથી સેહસી સામેતી જોજ છે કે,
 જે જે સ્ત્રીઓ એવી બાબદા વાંચે છે, તેઓ ચલખતે
 તેવા કુકલામાંથી મોકલાં નહીં હો, અને તેવુ તેઓએ
 એકથી વધારેવાર કરીશું હો, તેપણ તે વાંચતાં તેઓ
 પેટ ધરીને હો છે. ચલખતે જીઆરે તેઓએ તેવો
 કુકલો કીધો હો, તીઆરે તેમને એવું હસવું કદી આ
 વીશું નહીં હો. એ ઊપરથી જોલી રીતે માલમ પ
 ડ છે કે, તેમની ખાંખી ભરેલી ચાલ તેમને શામણે આ
 ખેલુખ ધરીને પછે સમજાવતાં, તે ઝટ મનમાં ઊતરી
 જાય છે, અને તેની અસર મજબુત થાય છે.

પરચુટણ.

જાણવાજોગ બાબદા.

પોપટની ચંચલાઈ—૧. કરનલ એ કાએલીએ બરીસ
 રલથી ૧૦૦) ગીનીએ એક પોપટ લીધો હતો તે માતરે ખોલ
 તો હતો એટલુંજ નહી પણ કેટલાએક શવાલનો નવાબખી
 આપી શકતો હતો અને તે શીવાએ ગીત ગાઈ જાણતો હ
 તો. અગરને ગીત ગાતાં કાંઈ જુલ ખાલમ પડીતો તુરત
 તેને સુધારવા સાઈં ઘણી વખત તે અને તેજ શરોધ ગાએ
 આ કરે અને આપુ ગીત અનએખ જેવી રીતે અને બ
 શેખર પુરૂ કરતો. તેના મોત વીશે "ખેરનગી ખોશટ"
 નામનું નીઉશ પેપર નીચે પરમાણુ લખેલું. "ખોશા દીવશ
 ની વાત પર કરનલ એ કાએલીનો વખલાએતો પોપટ ખ
 રી ગીએલે. આએ અનએખ જેહુવું જાણવા બરોબર
 રીતે ગીત ગાઈ જાણવું હતું. જે કાંઈ ચીજ તેને જોઈતી
 હતી તે માણસની માફક માગી શકે તથા જરાવાર લાગેતો
 માણસની માફક જોશાથી અને દોકો નીચી કરી જુમ મા
 રી પોતાની જરજ પાછી જાણાવે, તેની ઉમર બરોબર જ

જાણું નહી પણ આશરે ૩૦) વરસ ધારવાનો આવેલે, કા
 રણ કે તેના મોતની અગાઉ ૨૫) વરસે ૧૦૦) ગીનીએ વે
 આતો લીધો હતો. ઘણાએક માણસોએ ઉપલા પોપટને તં
 માશાનો મુકવા સાઈં ૫૦૦) ગીની દર વરસે આપવા ખં
 ગીઆ પણ કરનલે સાફ ના કહેલું. બરે આએ જનાવર જ
 રણ પાખોઈ તારે જે ડાકટરોએ ચીરી તેના શરવે શાંખા ત
 પાશીઆ અને હેલુવું ખત આપીઈં કે તેના ખોલવાની રંગો
 માણસ જાતના જેવી મજબુત હતી."

૨. ડાકટર ગોલડ સંમીથ કેહેય કે ૭ માં હેનરી પાશે
 એક પોપટ હતો તેને વેસટ મીનીસટના મેહલમાં મેમરુ ન
 દીની પાસેના ઓરડામાં રાખેલો હતો. તાંડાં ખલાશીઓ
 તથા પાથેનજરો વારંધીએ જે કાંઈ ખોલતા હતા તે ઘણુંજ
 ઘેઆન કાંઈ જાંભલતો હતો. એક દીવશે હેલુવું બનીઈં કે
 તે પોપટ નદીનો પડીએ તથા મોહારેથી જુમ મારી કેવા
 લાગે કે મહંને જે કોઈ કાહાડશે તેને ૨૦) પાઉનડનું ઇના
 મ મલશે. હવે તાંડાં એક મોટવાળો ડાહર હતો તેણે પે
 લા પોપટને કાહાડી પાદશાહ પાસે ઇનામની ઉમેદથી ગો
 ળો પણ પાદશાહ સાફ ના કહેલું અને પુછીઈં કે તુંને ૨૦
 પાઉંડ આપવા કોણે કયુલ કીધા તારે પેલા ખલાશીએ કેહે
 ળું કે પોપટે કયુલાત આપીએ. જેવો પાદશાહ પોપટને
 પુછવા જાએય તેની અગાઉ પોપટ જોશાથી બોલીકયું કે—
 "આએ જુમાને ૮ ગરોટ (ઈઆને ૮ કડીઆં) આપો."
 તુરત પેલા ખલાશીને ૮ કડીઆં આપી કાહાડીએ.

૩. મીસટર લીક કેહેય કે બરે શાહાજાને મેરીશ બ
 રેજલનો ગવરનર હતો તારે તેણે એક ખોલતા પોપટ વીશે
 જાંભલીઈં કે જે ઘણાએક શવાલનો નવાબ આપી શકતો
 હતો તેથી શાહાજાની ખાએશ તે પોપટ જિવાની થઈ. જે
 વો તે પોપટ ઓરડાનો આવીએ તેવોજ તે બરેજલ બાશા
 મો બોલીએ કે "થું શપેઠ માણસની મંડલી મેડીજ" તે
 વખતે શાહાજાને ઘણાએક ડચ (વલંડા) સાથે વાત કરતો
 હતો તે લોકોએ શાહાજાદા તરફ આંગવી કરી પુછીઈં કે આ
 એ કોણે. નવાબ દીધો કે "કોઈ ઉમરાલે અથવા કોઈ મો
 ટી પદવીના માણસ દીશીજ" પછો શાહાજાને અને મો
 પટને ઇનટર પીનટરની મદદે નીચે પરમાણુ વાત થઈ.

- શાહાજાને—તું કેહી જગા પરથી આવીએ.
- પોપટ—મેરીગનથી.
- શાહાજાને—તારો શેક કોણે.
- પોપટ—એક પોરકુગીજ.
- શાહાજાને—તું થું કાંમ કરેય ?
- પોપટ—કાંએ ? હું મરહીના પીલાંની એકી કૃચ્ચ અને
 ને જે કોઈ છુકું પડેતો મરહીની માફક અવાજ કરું કે જે
 થી છેતરાઈને માહારી પાસે દારી આવે.

આફ્રીકાની અંદર કેટલાએક કડીઆરા નજલનો
 લાકડાં કાપવા હુમેશ જતા હતા, પણ એક દીવસ હેલુવું બની
 ળું કે તેમનો એક ખીતર પછવાડે રેહી ગયેએ અને બી
 જાએ મંઠવાનો મેશી ગામ તરફ નીકળી ગીઆ તેએખી
 પેલા કડીઆરાએ લાકડાં કાપવાનું કાંમ શરૂજ રાખીઈં

તેવાનો તેની નબર એક (શીર્ડીઅણ) શીર્ડી પર પડી, જેતાં નેવારમોળ તે બીચારાએ પોતાની આશા છોડી, પણ તેને ઘમાલમ પડીક કે તેણી નરમ તથા દલગીર રેખાતી હતી તેથી નરા તેહને હીમત આવી. જ્યે તે શીર્ડીઅણ નબરીક આવી તેવીજ તે કહીઆરાતું મોઢાકું જેવા લાગી અને પછી પછવાડે જોઈ જહાડ તરફ પોતાની નબર રેખાડી અને જે રેશતોથી આવી તે રસતે જઈ પાછી ફરી, પણ પેલા કહીઆરા તેની મતલબ શમલજી નહી, પણ જે માફક કુતરો ધણીને આગલ ચલાવા નીશાંનો કરે તે માફક કરવા લાગી. હવે પેલા કહીઆરાને તેની પછવાડે ચાલીએ અને પેલી નરા દુર જઈ એક જહાડ તલે બેશી ઉપર જોઈ દલગીરીથી છુમ મારતી હતી. જારે પેલા કહીઆરાએ જહાડ પર જોએઈ તારે પેલી શીર્ડીની મતલબ નલદીથી શમળજી પડી. કારણ કે તેનું એક અચું એક વાનર રમતને શાસ્ત્ર મેરી લેઈ જહાડ પર ચહડી બેઠા કે જહાડ પેલીથી જઈ શકાતું નહી હતું.

કેટલાએક લોકો હેણું કેહ્યું કે શીર્ડીની જાત જહાડ પર ચહડી શકેમ પણ તે ગલત છે. બીલારીની જાતનાં બીજાં કેટલાએક જનાવરો ચહડી શકે તેને શીર્ડી કરી બે સારેમ. હવે પેલા કહીઆરાએ વીચાર ધીબા જે અગરજે હું જહાડપર ચહડી વાંતર પકડશનો તે ફેકટ, કારણ તે તોહાંથી કુદી બીજાં જહાડપર જાએ અને એમ કરતાં તે કે કે જંગલોમાં નીકલી જાએ, તેથી બેહેતર એન છે કે પેલા જહાડને ઘરમોથી કાપવું, હેવા વીચારથી તેણે જહાડ કાપવાનું શહરૂ ધીધું, અને પેલીગમ શહી તેની પાશે બેશી પુછરૂ હીલાવતી જહાડ પડવાની રાહા જોતી હતી. પેલા વાંતરતો હજુર જહાડપર બેશી પેલાં છોકરાં શાયે ચેરાં જ કાહાડતો હતો. જ્યુ પેહું જહાડ પડવાની તઈઆરી મો હતું, તેવીજ તે ઘણી હુરીઆરીથી ઉભી રેહી અને જ્યુ તે જહાડ પડીક કે તેહની શાયે પેલા વાંદરખી પડી એા, તેવીજ પેલીએ હેવીતો જહાડકી વાનરને પકડીએ, કે જે માફક બીલારી ઉંદરને પકડે તેમ તેને પકડી ચીરી નાખી પોતાનાં બચાને પાછું પોતાનાં શવાધીનમો લીધું, અને પોતાનું બહુ કરનારનો ઉપકારનાં ચીનહ રેખાડી આગલ ચાલી.

શાંચાથી ચાલતાં જનાંવરો—વીકશ ત્રીઉશમાં એક શરપ લોકોને જેવા શાસ્ત્ર મુકીએ હતો. આએ અજ એમ જ્યુ જનાંવર પોતાની જેલે દામરામોથી નીકલી ટેમ વપર આણીગ પેલીગમ અને છવતા શરપની માફક પોતાની કોકી તથા પંનજાગી મપદા બતાવવું હતું. એ શાંચામો કાંઈ જાણુ અજએમ જ્યુ નહી હતું પણ તેનાં બદનમો ૧૫૦) શાચા મોડવેલા હતા, અને તે જુદા પડે એવા હતા. એ જનાંવરનું કદ એટલુંતો નાંહાંતું બનાવેલું હતું કે તેને નબરે જોએઆ વગર કાંઈ જાનવું હતું નહી.

શાંચાથી ગાડી યોડા—ઉપર કેહા કરતાં વધારે અજએમ જેવો શાંચો કે જે વાંચે મોરીક કોમશ કેહેછે કે, જહાડે ૧૪ મો લીઈશ નાહાલો હતો, તેને રમવા શાસ્ત્ર પોતે મનાવીએ હતો. એક નાહાલો ગારી તેની અંદર બે યો

ડા અને અંદર એક લેડી બેઠેલી અને એક આગલ અને પછવાડે યોરાવાલા એટલા આકાર હતા. પેહેલાં પેલી ગારી ટેમલનાં એક છેરાપરથી શહરૂ ઘઈ બીજી નાંકે આવી પાછી જમણા હાથપર ફેર, અને જહાડ શાહાજોદો બેઠો હો એ તેની પાશે આવી ઉભી રેહું, તેવાંમો પેલા પછવારેનો યોરાવાલો ઉતરી ગાડી ઉંઘાડે તેમોથી એક લેડી ઉતરીને શાહાજાને ઘણી નેરાશીથી એક અરજ આપે, જરાવાર ઉભી રેહી પેલી લેડી ગાડીનો મેહા પછી યોરાવાલો દઘવા જે બંધ કરે, પછી પોતાની જગાપર પાછો શવાર યઈ એક માબકાનો અવાજ કરી આગલ ચાલતો થાએ.

શાંચાથી વાત—આપણે ઘણી વખત શાંબલીકે શાંચાથી નબરીક શરવે ચીન બની શકેમ પણ વાત યઈ શકતી નથી, પણ હજાંએક એવો શાંચો નીકલીએછે કે જે શારી રીતે મોલી શકેમ. "કારલચરૂ જેનેટ" કેહેમ (૧૮૩૮) કે હાલ એક છોકરાને આકારનું એક રમકડું બનાવેલું છે, કે જે છોકરાનાં જેવો નાહાલો અવાજ બરાબર અને જહાડ બાર ચુકવા ઘટે તાંહાં મુકી બોલે છે. ઉપજુ જેનેટ કે હેમ કે એ રમકડું ઘણી શેહેલાઈથી બનાવેલું છે અને તે શાંચાનો આકાર ઘણું કરી તમજુરાને મલતો આવેમ, જે મ તેની ઉપરની કુંચી ફેરવીઆથી રાગ મદલાઈ જાએ તે મ તેને ૧૬) કુંચી હતી કે જે ફેરવીઆથી જુદી જુદી તરેહનાં બોલતા અવાજો નીકલે.

શાંચાથી હુરીશાબ—મીલાને શેહેરમો મીઠો હુઈશ, ડોરમી નાંમનાં કેબાંનેટ મેકર (ઈલાને પુરશી, કોમ, ટેમલ ઈતીઆદી વીગરે બનાવનાં) એક હેવો શાંચો બનાવીએ છતાં કે જેની ઉપર તરીશારીનાં કોઈમી દાખલા શેહેલા ઈ આ અધરા નાહાની રકમનાં કે મોહોટો રકમનાં શેહેલાઈથી યઈ શકે. આએ શોધને શાસ્ત્ર મીલાની મદરેશાએ તેહેને એક શુનાંનો માંદ જેટ આપીએ છતાં.

શાંચાથી બનાવેલું બતક—મીઠો વક્રિશને એક શાંચાતું બતક બનાવીલું હતું. તે છવતાં બતકની માફક શ ઘણું કાંમ કરવું હતું એટલુંજ નહી પણ તે આતું પીવું અને શારી રીતે નેરવતું હતું અને તેનો અવાજબી છવતાં બતકનાં જેવોજ હતો.

એ શીવાએ શાંચાથી શેતર ન રમનાર અને હેવા હેવા બીજા ઘણું શાંચાએ. ૨૧૦

રામશીઆ.

(વિપાઈ)

શકત સરોવર મુકું કામ. પાકું પણ કાચું છે નામ. તનમાં કાંણુ અપરમપાર, તેમજે નક્કી જડ અપાર.

કદ નાનું બહુ કાચું પરી,
મૂરત જગની, રાપું ભરી.
કણી કણીનું બનીઈ તન,
તોએ નિર્મલ કહે સૌ જન.
ફર, કંઈની પાસે લાઈ,
બાલ બાંધુસમ કરી બતાઈ.
અજવાલાંને સાચે ખીન,
વાયુ પાણીનાં શનુ ચરીત.
દિપક દોસ્ત મારે કહેવાય,
રક્ષણ તેનું હુંથી થાય.
રામ, સાચ, અનુપ્રાસે હોય,
એનો મરમ બતાવો કોય.

ખોલાસો.

(૧) ભમરો. (૨) તરવાર. (૩) પોપટ. (૪) વા અથવા પવન.

એક હુબસાણની ઈમાનદારી—અમેરીકાની અંદર એક અરેબલના રહેવાસી ઈસ્લામીઅન પાસે જોલામ તરીકે હુબસાણ હતી. એક દીવસે તે હુબસાણને એક મોટો હીરો ભડીએ, જેની કીમત પાછલથી લાખો રૂપીઆની યથા હતી. તે હુબસાણ સમજતી હતી કે તે હીરો છે, અને તે ઘણા કીમતી છે, અને એ તે તેની પાસેજ રહેતો તેમાથી તેને ખુશકલ નાણા મલે, જેમાથી તે પોતાનું છુટાપણું વેચાતું લઈ શકે, તોપણ ભલી સ્ત્રીએ વીચાર કરીએ કે તે પોતે એક જોલામ હોવાથી પોતે તેનાં ઘણીની ખીલકત છે, તેથી તેને જ હીરો પામેએ તે પછુ તેનાં ઘણીની ખીલકત ઘઈ, તેથી તે તેનેજ અપહારો નિહાળે. તે મરજાણે તેણે તે કીમતી હીરો તેના ઘણીનાં હાથમાં લઈ બંધને આપીએ, જે એતાંજ તે અચરતીમાં પડી ગએએ તેને ઘેવડી અચરતી પેદા ઘઈ, કેમકે એકતો તે હીરો ઘણા કીમતી હતો, અને ખીલતો તેને તેની શુભામ સ્ત્રીએ લાવીને આપીએ હતો. તે હીરો તેણે તરતજ તીઆના બજારમાં વેચીએ જેમાંથી કેટલા લાખ રૂપીઆ મલ્યાએ જેથી તેનું જનમનું દલદર ફીદી ગઈ. અલબત્તે તે ઈસ્લામીઅન તેની નીમખહલા લ શુભામડીને તેની એકીનદારીના બદલા આપીઆ વગર રહેઆ નહી. જેઓ તે હીરો બજારમા વેચાએએ કે તરત જ તેને છુટાપણુ, જે એવા લોકોને આખી કુનીઆનાં કરતાં વાહુણુ હોએ છે, તે અપશીઈ, જેથી તે ભારે ખુશાલી માં આવી ગઈ, અને પોતાને પુરતો બદલો મલેલા સમજ.

શીકશાસ્ત્રી વાકીઅ.

જેનાં મગજમાં મગરૂબીનો આતસ સલગે, તે કીઆ રે હોલવાએ! જ્યારે તેની ઉપર ટકેલાનું પોણી પડે તીઆરે.

તંદોરસતીનો નીમ, એજ મોટો હકીમ: જે ખાએ તેની જોલો, તેની દેહ ન થાએ પોલી.

વગર પઈસાની સુવાની જગા, વગર પઈસે સીવવાની જગા, વગર પઈસે કુંડલો સાંભલવાની જગા, વગર પઈસે જ વતાં પુતલાં જેવાની જગા, અને વગર પઈસે જવતાં મુરરદાં જેવાની જગા કહી? જ્યારે કોઈ દેશીનાં ઘરમાં કોઈ મુરજુ પાને તીઆરે તેની લોએ આગલ માંડેલું બઈ રાં બેસવાનું “પાંચરણુ.”

શુનાંબાઈએ રૂપાંબાઈને પુછીઈ કે, અને મારી નણું કે રોજ કેહેય કે તુતો અને માન તહીં આપતો, તે મરે શું કે રું? રૂપાબાઈએ સલાહ આપી કે, કોઈને ઘેરથી મજેની બાજ આવે, તેમાંથી એક માનની પોરી લઈને તેની આગલ મેલી એટલે બસ.

લોભીએ લોલ કરે, તીઆરે સંતોશી ખુલ્લે બેસીને રરે.

લુખીએ લુખે મરે, તીઆરે ધરાએએ સાથી મરે? મોરચીથી.

જ્યારે ભરમનો પરદો ઢંઘડી જએ, તીઆરે શર મનો પરદો પડી જએ.

પારસીનાં બઈમાં પખેતીને દાહાડે શું કરશે? માટીડો એ વાડી વંતર બંધને ખાઈ પીને મોજ મજહુ કરશે, અને બઈરાએ ખીચારાં સુવા ભારીને સુઈ જશે.

ધોલાંપર કાણુ થાએ, તીઆરે જગમાં અજવાલુ થાએ.

એક સુલક્ષણી નારના મરણુ ઉપર તેના ભરથારે કરેલો વીલાપ.

(આવો હરી સીવસંકર તોલા—એ રાગે.)
અરે એ કયાં ગઈ તું બહુલી,
રહ્યું કોણુ મારું હવે વાલી—અરે એ૦—ટક.

અરે મારી સુલક્ષણી નારી,
જુદાઈ કેમ ખપ્યું તારી,
જખમ તેં કીધો છે કારી—અરે એ૦
ચતુરાઈ તું માં બહુ ભારી,
કદી ના યાતી અવિચારી,
નિતીને કો દી નવ હારી—અરે એ૦
સદા સૌ રંગે રેહતી સંખે,
રહીને રાખતી સૌ ઝંખે,
વિજેતે તારે તન કંખે—અરે એ૦

સદા રહી સ્વભાવે ધીરી,
 દુઃખે ખચ્યાં ઘઘને વ્હોરી,
 પ્રપંચે નાખ્યાં નીત ચીરી—અરે ઝો૦
 સંકટ સમયે ઇધ યારી,
 દિલાસા દેતી બહુ લારી,
 જીવિત ધાખવતી સારી—અરે ઝો૦
 શિખામણ ઇધ નિતે સારી,
 લીધાં છોડ્યા ડધારી,
 હવે તે રૂવેછ પુકારી—અરે ઝો૦
 માંદને વખને તું ખેલી,
 ઉપાયો કરતી બહુ વ્હેલી,
 પિડાને કરી દેતી રહેલી—અરે ઝો૦
 ધરચીતા વ્યતિ મન ધરતી,
 આલસ કરતાં નિત ડરતી,
 ઉઠેથી સુતે તું ઠરતી—અરે ઝો૦
 એવો તું સકલ સુજીણવાળી,
 ભગા તારી મેલી ને ખાલી,
 રડાવી આખર ગઇ માલી—અરે ઝો૦
 ખરે જાનાં લાખણ હીણ હોયે,
 એવી રૂડી તારી તે પડોયે,
 નાનાભાઈ નિત્ય તુને રોશે—અરે ઝો૦

શેર બબર.

(રાગ ઝોખારણતું.)

(ભગી બગીરે રાખા જોને રસની ભરીછ.)

ઉભો ઉભોરે જહીને શેર બબર ઉભોરે. એ ટેકછે.
 સેર કરે જ્વાલો દિસે દિસ, કાગલો કરે ધરીનેરે,
 લઇએ લઇએ લખપતીએ વ્યાતો, વખત ન આવે ફરોનેરે, ઉ૦
 અકલબાળ પૈ અંનીલ ખેડા, મુછો એ વળ દેતારે,
 નગદ નાણા આપી આ સમે, કરે કાગલો લેતારે, ઉભો૦
 દીઠા તાંહા માહુ મોટા વેપારી, છુને બેસી આવલરે,
 તાડ બાડ સમ કોઈ તો લાંબા, કોઈ વ્રજભ આવલરે, ઉ૦
 ઘો ઘો લ્યો લ્યો એ સમે, કપાલી સ્વરે મોલેરે,
 પાસતાણી પાકીરે કોઈતા, પછસો દેવા મોલેરે, ઉભો૦
 મગીએ બેસી બહુ ભન મેડલ, કોઈ સગરામે પેસીરે,
 ખૂ ખીપર કોઈ ભખતા દીઠા, કોઈ થાકી રહ્યા બેસીરે, ઉભો૦
 શીવન હજારે બેકબેનાં, લેવા કઈ લલયાતારે,
 મનગામના બાર હજારે, અતિસે અતુરથાતારે, ઉભો૦
 આઠ હજારે ઠાંકતણુને, રેમો માર હજારે રે,
 નિઠલના બચા ત્રીસસે પુરે, લાવ મેલે બબરે રે, ઉભો૦
 નવા ખોળા જાનઈરુટાનુ, લાવ બહુ રખા મોલારે,
 ઃપેલના અતી સરતા સેરો, લેગાંબીને કાલારે, ઉભા૦
 નવા ખોળા માલીસ ને આરે, સંત્રવ તે નવ વીસેરે,
 ઠાવરના કોઈ દેતાં દેખે, મકે પુરે ત્રીસેરે, ઉભો૦
 તંડના કોઈ લેવાઈછે નઈ, સુરતાનાં સહ લેઠેરે,
 વાડીઆછનો મેલ વીસો, પ્રતીષ ભાવ એમ કહેરે, ઉભો૦

પોં હાં ચ.

એજહુરે રીઆતે ઈરસન—આ પુસ્તક તેના બનાવનાર
 ખી૦ માંજીકલ લીખલ હોયકાં કાનડીઆની તરખી ખલીછે. તેની
 પોંડોચ માન સાથ કબુલ કરીએછે. એ પુસ્તક આજના વખતમાં ઘણુ
 ઊપીઆગી લાગે છે, કેમકે એખાથી આપણા અસલી જાનપાઠ્યા
 ની સચારી તથા એવીજ બીજા કેટલીક નવી રીત ખાતો, જેથી
 આપણે આજવેર ઘણાજાસા અણુભણીઆ હતા, તે ગલે છે તે
 ખની રીતો જેમ ઠાલની આપણી કરતાં કેટલીક યાતે નદન છુરી
 લાગે છે, તેખજ તે વધારે સારી અને શરૂઆત ભરીથી પણ લાગેછે.
 એ પુસ્તકની ઘણીક નકવો છપાવી જરૂયાસતીઆમા વેટુચવામાં
 આવીછે, જેથી તે ઘણાઓના વાચવામાં આવી હશે, જે ઊપરથી,
 હવે આજા સારીએ છઈએ કે, આપણા જરૂયાસતીઆ કેટલાક
 રીઆરમાં પડશે, અને સીધા મારગ કીઆ છે તેની કેટલીક સખ
 ન પડશે એ પુસ્તકમા જણાવેલી, ઈરાનીઆની લગન કરવાની
 રીત સખમા ઈઆન આપવા જોગ છે

સદા પરીણામ દરશક—આ કાવીઅરથી નાનુ પુસ્તક
 કે તેના બનાવનાર ખી૦ રતનચી વીરીઆમાન સાખજની તરખી
 ખલીછે, તેની પોંડોચ માન સાથ કબુલ કરીએ છે. એ નાનું
 પુસ્તક પચાવન સરાનુ છે, અને તેખા, ગએઆ તરણ વરસમા,
 ખુબઈમા આલેવા શેરના સદાના દેવાનાપણુને ચીતાર, ખાપ દીક
 રાના સવાદમા આવીએ છે. એ પુસ્તક મઘની કવીતા પીંગલ
 પરખાણે કરવામા આવેલી છે, અને તેખાની ખતલખ પણ, કાઈ એ
 કેસ ઘણીએ ઊપર હુખલો કરવા સીવાએની નીરવપરશથી અને
 સારી છે આજવેર સદાની યાખદમા જે કવીતાનાં આપાનીઆ
 નીકલીઆં છે, તેમા એ પુસ્તક વધી રીતે સરસ છે. તે કવીતા
 ઠાસીઅરસ ત્રીસરીતછે એવુ જણાવવામાં આવીછે, તેપણુ તેખા
 તે રસ ઘણોજ મોટો નજરે આવે છે પણ એ કવીતાની
 ખતલખ તરફ જોતાં તેમા એ રસની આશી નરૂર નથી એ
 મા શરૂઆતમાં વીરસ અને કાછલથી કરૂણારસ જોઈએ, તે
 મા કાછલથી એક બે કાણિ તે રસ દીક લેવામા આવીએછે, પ
 ણુ શરૂઆતમા જેટલો વીરસ જોઈએ તેટલો નથી. તેપણુ ઈ
 મો એરુતુ તો કહી શકીએ છે કે, એ પુસ્તક એની જાનના ખીજ
 આ કરતા, કાવીઅરપત્ર નામ ધારણ કરવાને વધારે લાએકછે.

ચરઆ પતરીઆને બખાર.

ન. ૩. તમાર પતર પોલેખીછે, તેનો ખાલાયો આએ
 આંકમા કરીએછે

પાહુલણ—તમારી કવીતાનું નામ તમે લખીત છઈ આ
 ઘો છે, પણ તેખ જોતા તે નદન મોટી છે લખીત છઈ એખ
 માએજ નહી ખરોખર બેખલીએતા, તે કાછથી રીતે કવીતા કેહ
 લાએ નહી, માટે જમારી સયાડ એ છે કે, જે કવીતા કરવાની ઊ
 લા હોએતા, પડશે તે ય છે, અને તેખ કાએ છે, તે સખજો,
 અગર નહીતો તમારા વખતનો ખીજો સારો બેખીએગ કરો.

“શી બોધને વાસ્તે” લખી મેકવનારની યાખદ દાખ
 લ કરવા જોગ નખો

રીઆને સુચના—કાછથી આની તરખી એકે યાખદ
 આ આપાનીઆને માટે લખાઈ આવી નથી, તેથી ખરેખર આ
 જમારે છઈએ

સ્ત્રી વ્યોધ.

વધનમાં લગન.

એક વારતા.

૧૨૨૨૯૫ ૫ મું.

અરનવાળ મેટલમાં પાછી આવી, અને જે દીવાન ખાનામાં સાસાન વીચાર કરતો બેઠો હતો તેમાં પેડી. તેને જોતાં જ સાસાન ચોંકીઓ, અને જોરમાં દમ લેતો, ટક ટકતી આંખે તેનાં હોઠ તરફ જોવા લાગે, કે તે શું ખુશ ખખર લાવી છે. અરનવાળ તેની નબદીકમાં ભઈ પોંદોંચી મોડાંમાંથી શબ્દ કાઢાડી બોલે, તેટલામાં સાસાનની છાતીમાં જોરમાં ધપકારો આવવા લાગે, તેનું સરીર લગાર કાંપવા લાગું અને આંખે શરીરે પરસેવો છુટી આવીઓ; તેપણ ધુનતા હોઠે, પોતાનાં લવાં ઉંમાં ચહુડાવી, અરનવાળને પાસે આપતાં જોવાઓ, “કેમ પીઆરા સાદાળ તું કેવી ખુસ ખખર લાવીઓ?” સાસાનનાં મોડાંમાંથી ખુસ ખખરનાં બોલ સાંભલતાં, અરનવાળના મેટરોના રંગ બદલા ઓઓ, અને તે ઉપર ખોલી રીતે દીલગીરી પરકાશવા લાગી. સાસાને તરત જ તેનો મેટરો વાંચીઓ, અને ખુશ ખખરીની આસા છોડી, તેપણ અધીરો થઈને ફરીને બોલીઓ, “વાહાલા સાદાળ, અને ઝડપમાં કહે કે, જેહાનઆરા પાસેથી તું શું જવાબ લાવીઓ?” અરનવાળ પોતાનું મોઢું કમલાવી જવાબ દીધો, “ઈનતેજર સાહેબ, જે આસા તમેએ મારી પર બાંધી હતી તે કોઈ ગઈ છે, અને મારી સાથે કોયેશ વીઅરય ગઈ છે; પણ સાહેબ તેમાં મારો કશી કષ્ટર નથી. મેં મારીથી બનીઈ તેટલું જેહાન આરાને સમજાવીઈ, પણ તમદાર સાહેબ, તેના જેવી હડીલી અને એકમતી જી મેં મારા જનનમાં જોઈ નથી. તેણે પોતાનો હુનત કોઈથી રીતે છોડવાને ના પાડીઈ, અને સાફ જણાવીઈ કે, સાસાન નકામો મારે મારે મથે છે, પણ હવે તેને કહેજે કે, તે મારો પીછો છોડી દીએ, કેમકે હું તેને મારો હાથ આપી ધનનાર નથી.” આવા સંકુનો સાંભલી સાસાન ઘણું દુખી થઈઓ, તેપણ જેટલો અરનવાળ ધારતી હતી તેટલો નહીં. તેની છાતીપર હજુ સંતો

ષ દેખાવા લાગે, અને તેનાં મોડાંપર હજુ આસા મલકવા લાગી તે જોઈને અરનવાળને લગાર અચરત લાગીઈ, પણ થોડાજ વારમાં તેને માલમ પડીઈ કે તે સંતોષ અને આસાનું સુલ તે પોતે જ હતો. સાસાને કેટલોક વાર નીચાં નેણે વીચાર કરી, એક લાંબો દમ ભરી, પોતાનું માથું ઉંચી, અરનવાળ તરફ જોવાઓ, “કંઈ કીકર નહીં, બાહાદુર સાદાળ, હજુ અને આસા છે કે, એ હડીલી જી તારી ચંચલાઈ અને હોમતથી કેકાણે આવી આવીના રહેજો નહીં એવું અને ખચીત લાગે છે, મારે તું કાલે ફરીને તેને ઘેર જાએ, અને તારેથી અને તેટલી કોયેશ કરજે. અરનવાળ તે હોકમ મોટી ખુશીથી કણુલ રાખીઓ, કેમકે તે મનમાં મારીપે સમજતી હતી કે, બીજવાં જેહાનઆરા પાસે જતાં તેને કણું તુષ્ટાન થવાનું નથી, કે અપમાન મલવાનું નથી, કેમકે તે તેને તેનાં ખરાં છગરથી આહે છે, અને તેની જુદાઈના ગમમાં ખેસીને ઝૂરતી હશે, મારે તેની હાજરી તેને કોઈથી રીતે અનગમતી તથા પીડાકારી થઈ પડનાર નથી.

એ પછે બાકીના વખત, જે જુજરવો સાસાનને ઘણો ભારી લાગતો હતો, તે જલદીથી વહી જાએ મારે, એક ગીત, જે તે ઘણું જાહાતો હતો, અને તે સાંભલી પોતાનાં દુખી દીલના ઘણાક દીવાસો લેતો હતો, તે ગાવાને તેણે હોકમ દીધો. પછે સાસાન સાદાળ તરફ ફરીને જોવાઓ, “પીઆરા સાદાળ, જાએ ગીત મેં મારું રાતરે સાંભલીઈ હું તું, તીઆરે અને ઘણાક કરાર વલીઓ હતો, અને મારાં દીલના ગમ કેટલોક વીસરીઓ હતા. જે સાંભલ સાદાળ, એ ગીત ઘણું જુવું અને સાહેબ, તેના પછે તેની અસર ઘણી મોટી છે. જાએ કાતનાર તથા ગુંધનાર છોકરીઓ ખુશ થાકમાં ખેસી, પોતાને લાખે હાથે તરાગ તાણે છે, તીઆરે તે એ ગીત ગાએ છે. જેકે તેમાં કંઈ દમ જુવું નથી, તે પછે તે અને ઘણું જ પસંદ આપે છે, કેમકે તેની આગલા વખતના નીરઅપરાધી, અને વગર રંગેલા પીઆરના મી તાર ઘણી સરસ રીતે આપવામાં આપે છે. જે, સાંભલ.

તે ગીત સાંભલતાં તેની જેવી અસર અરનવાળના દીલ પર થઈ તેવી સાસાનનાં દીલ પર કોઈવાર થઈ નહીં. કેમકે તેમાં ખરાં દીલની ઉંડાઈથી નીકળતા પીઆરને જુએ સાદી પણ અસરકારીક રીતે બતાવે છે, અને તેવી જાતનો પીઆર રાખનાર અરનવાળ પોતે પણ

એક હતી. એ ગીત સાંભળતાં જ તેના પર અસર પડી, અને તેના ચહેરા પર અચાનક ગંભીરતા, તે ઉપરથી સાસુના અચરત થઈ બોલીઓ, "હું ખચીત કહેડું, સાદામાં કે નોકે તું હજી ઘણા જવાન છે, તો પણ કોઈ પરિત બરી એા એકેરો તે જાણેએ, જેની ઉડી અસર તારા પર રહેલી છે: નહી વાડું?" "હા સાહેબ, અરનવાને ઉતરવા લીધે, "એવું કંઈ છે ખરું." તીઆરે સાસુને પુછી, "તે કેવી સીકે, અને તેની ઉતર શું છે?" "સાહેબ, અરનવાને બોલી "તે તમારા જવા એકેરાની અને તમારા જવા ઉતરની ઉતરની." એ સાંભળી સાસુને બસા હસવું આવીકે, આ જુવાને છેકરો, ખારા જેટલી ઉતરની, એટલે એનાથી કેટલેક વરસે મોટી, અને ખાસ કરના સરખા એકેરાવાલી સ્ત્રી ઉપર મોહીત પડીએ છે! જેકે અહીંઆંતો અરનવાને પોતાના છુપા પીઆરનો એક આણ કેંક્રમી હતો, પણ તે સાસુના દીલમાં લાગે ન હતો. એટલે અરનવાને સાસુને સીવાએ બીજાં કોઈને ખરું દીલથી આહાતી ન હતી, તેથી તેણે તેની ઉપરના પીઆરને તદન જુદા, બલકે તદન ઉલટા આકારમાં કહી સભલાવીએ, પણ સાસુને તે કશું સમજ્યો નહી. એટલી વાતથીત થયેઆ પછે, સાસુને પોતાને મકાને બારી દીલથી બંધને સુતો, અને અરનવાને ડસકં બરતી છાતીએ પોતાને મકાને બંધને સુતી. સાસુના દીલમાં જ્ઞાનઆરાની જુદાઈની અગત બલતી હતી, અને અરનવાને દીલમાં સાસુનાની જુદાઈની જાલ ઉતરી હતી. અરનવાને પોતાના છુપા પીઆરના તરેહવાર એસારા કરીઆ હતા, પણ સાસુને તે કશું સમજ્યો ન હતો, અને અરનવાને એવી હાલતમાં ન હતી કે તેને તે પુરતો અથવા લગભગ પુરતો ખોલાશે કરી શકે તેમ તેની હાલતમાં તે એવી સપડાઈ ગઈ હતી કે, શું કરવું તે તેને કશું જુનું ન હતું, જો તે મનમાં ધીરજ રાખી, આવાતા વખત ઉપર કાંઈ સારા ફેરફારની આસા બાંધી બેઠી હતી.

પરકરણ ૬ કું.

સહુવાર પડતાં જ અરનવાને ઉડી અને પોતાના ઘણી તા હોકમ પરમાણે જ્ઞાનઆરાના ઘેરના રસતો લીધો. તેના દરવાજા આગલ બંધ લાગી, પણ હવે તેમાં દાખલ થવાને વખે એક ઘણું તનખું પણ આકું ન હતું. બાર શુ તેને ખારે કાંઈ બાંધાંન હતું, અને જ્ઞાનઆરાના બે મહંતા રોલાની સાથે ગાંધેઆ તેઓ પણ તેની રાહા બેતાં ડેલાં હતાં. જ્ઞાનઆરા પોતાના દીવાનખાંનામાં કોમ પર પડીને અરનવાનેના વીચાર કરતી અને તેની છાતી ઉપર ઉંમકાતી ને નીચે બેસતી. અરનવાનેના છેકરા તરીકે પીઆરથી તેનું દીલ નખમી થઈ ઉખવું હતું અને તેને તે ખમાવાથી તે ડસકં બરતી રહતી હતી જોયી તેની છાતી ઉંમકાતી ને બેસતી હતી. તેની ઝીણી પણ ખુની આંખ ચીમકાઈ ગઈ હતી અને તેમાંથી એક પછે એક મોતી ગમ્મટી પડી તે હવામાં ઝુમ થઈ જતાં હતાં. એવામાં અરનવાને તેની શાખણે બંધને ઉભી અને તેને સલામ કરીને ઉભી રહી. જ્ઞાનઆરા ગભરાઈને પો

તાના સોફા ઉપરથી ઉડી અને પોતાનો દેખાવ બદલી નાખવાની કોશિશ કરી, અરનવાનેને મોટા પીઆર ભરી આંખથી બંધને બેસવાને ફરમાવીકે, આગલ બહુવીઆ પર માણે એવી સીઆમાં હુમેશ એ ચાલ હોયેએ કે તેઓ હર કોઈને ગમે એવી આહતી હોયે અને તેની સાથે પરજુવાને ગમે એવી રાહ હોયે, તે પણ તે ઘણીને બારી થઈ અને પોતાના જગરના સાધીને ફેરોક અધીરા તથા ચીંતાવર બતાવી ને, મોટી મોટીને તેને અધીરા થયેએ અને તેના મનમાં એવું ડસાવાની કોસેલ કરેકે, તે તેના હાથમાં ઘણી મોટી અને ખુબકેલીથી આવીકે. એવું ઘેલ ઘાલવાને જ્ઞાનઆરાએ બે વેલા ઉખતન કરીએ, પણ બંને વાર તે તેમાં નીપકલ થઈ, અને પોતાનાં મનની આરસીપરને પડે દો અધીરાઈના પવને ઉડી ગયેએ, જ્ઞાનઆરા પોતાની આવી તબલાઈથી ઘડી ઘડી મનમાં પસતાતી હતી પણ ખરી, અને તેને અટકાવ કરવાને ઘણીને કોશિશ કરતી ખરી, તો પણ તે જાણતી ન હતી કે તેનાથી તે કેમ થઈ જાયે. અલખતે આયે વેલાએ જ્ઞાનઆરા અરનવાને પીઆરમાં એટલીતો દેવાની બની ગઈ હતી કે, પોતાનું ડોલ, દરજ્જે અને દમામ એ સધળું ખુલી ગઈ હતી, અને તે સધલાંને ભોગ તે અરનવાનેના બે મીઠા બોલાને માટે આપવાને તત્પર હતી.

જ્ઞાનઆરા જે પોતાનાં દીલમાં આવી લડાઈ કરતી હતી, તે અરનવાને બારીકીથી જોતી હતી, અને તે તેને સધણે હરમ સમજ ગઈ હતી, પણ જાણે તે, કંઈ જાણતી નહીં હોયે તેમ અખાડામાં બેસી રહી હતી.

એ જુસાને ઉતરો જરા નરમ પડવા બાદ એકવાર ઘાતકી અને હડીલી, પણ હાલમાં દુએઆણ અને નરમ પડી ગયેલી ખુબશરતી, જ્ઞાનઆરા, અરનવાનેનાં મોઝાં તરફ મોટી ગંભીરતા, જેમાંથી પીઆરનાં કીરણો ખુલી, રી તે પરકારી નીકળતાં હતાં, તેથી બંધને બોલી, "કેમ સાહેબ, તને કેમ છે?" અરનવાને મોટા દેખાવ અને ગંભીરતાથી જવાબ દીધો, ખુબશરતે ખાંનું, હું એકવાર ફરીને ખારા ઘણી સાહાજબા સાસુનેના પેગામ તમારી પરવાનીએ છું." તે સાંભળી જ્ઞાનઆરા લગાર ગુસાથી બોલી, "સાહેબ તેને પોને કહું છું કે, હવે તમે ફરીથી ખારી આગલ તેને વીશે એક ઘેલ પણ બેલશેના; પણ જે તેને બહે તે મને એક જુલોને પેગામ કેલશેતો, તે હું એક સીતારનાં સુંદર ગાયને કરતા વધારે ઉલટીથી સાંભલોશ." અલખતે આયે વાકીએ તદન ખુલે હતો, અને તેની મનબલ અરનવાને તરત સમજ પણ ગઈ. જ્ઞાનઆરા બોલી કે, મનેતાં કરતાં કાંઈ બીજી પેગામ." એટલે કે અરનવાનેને પોતાના પેગામ. એટલે જ સાસુને બહે અરનવાને પોતે તેની સાથે પરજુવાની માગણી કરેતો, તે માંગણીના અખરો, જ્ઞાનઆરા એક સીતારનાં સુંદર ગાયને કરતાં વધારે હોંસથી સાંભને. પણ વધી જ્ઞાનઆરા એટલો ભરમ ભરેજાન વાકીએ બોલીને બેમી નહીં રહી, પણ એકદમ પોતાને ભરમ ખોલા શખરોમાં કેલેવા જાયે, તેવામાં અરનવાનેનાં એકેસમા થતો ફેરફાર તેની નજરે પડીઓ. અલખતે જ્ઞાનઆરાએ પરજમ મનમોતે એકમ પારીકું હવું કે, આ ખારા વાકીઅથી અરનવાને ખારો ભરમ સમ

નતાંભ તે મારા પીઆરમાં ઘેલો (વેલી) થશે, પણ હુઆરે તેને બદલે તેનાં મોડાંનેા દેખાવ લગાર નાપસંદ અને હુ દીવોં જોવો લાગેા, તીઆરે તે લગાર ગભરાટમાં પડી, અનેને પોતાના મનની વાત ખુલી રીતે અને ખુલો શબ્દોમાં અરનવાલને સમજાવવાને યોલો, ઝાંચો, સાદાબ, જેકે મારાં આવાં મોલવાથી તારાં મોડાં ઉપર યુસો અને હુદીલાઈ મ લકી આવેલાં લાગે છે, તેાપણ તે મોડુ, તેહણુ છતાં, અને કેવુ ખુબસુરત અને મનપસંદ લાગે છે ! પણ વાહાલા સા દાબ, હુ મારો જીવના, મારી ભવ્યાનીના, અને મારી નેક્રીના સોગત લઈને તુને ખરેખર કહુ છુ કે, હુ તુને એટલી બ ધીતો મારુ છુ કે, તારી આવી મગરૂખી અને હુદીલાઈ છ તાં, હુ મારો સઘલો રેક એની ઈઈ, હુ તારા ગોએઆ આ વા કાલાવાલા કહુ છુ." અલબત્તે આએ કંઈ થોડુ નહીં ઘઈઈ, અને નેહાનઆરાએ થોડુ નહીં કીધું. તેણે પો તાનાં સઘલો રેક અને મગરૂખી છોડી ઈઈ, પોતાનો ભર મ અરનવાલને કહી દીધો, એટલુંજ નહી પણ તેને મા ટે ગોએઆ તેને ફરજ પાડવાની તથા કાલાવાલા કરવાની કોશિશ કીધી. એ કંઈ થોડુ નહી ઘઈઈ, પણ એક ખરો પીઆર કેટલું કરી શકે તેહણુ યઈ થઈ ચુકું અને એક જીવાન છોકરી પોતાના પરીતમને સમજાવવાને નેટલું કરી શકે તેથી ઘણું વધારે નેહાનઆરા કરી યુક્રી. વધી નેહા નઆરા કોઈબી રીતે ઘોલતમાં, દરબજમાં કે ખુબસુરતીમાં અરનવાલ કરતાં ઉતરતી ન હતી, પણ તે વેલાએતો તે તે ના કરતાં એ તરણુ મથેના પેહેલાં મેમાંતો ઘણાજ મહુડતી હતી. નેહાનઆરા એક મોટા ઉતરાવની છોકરી હતી, અને તેના પીઆરમાં આખા નરનદાખના સઘલા આથીર ઉ મરાવના છોકરાએ તો શું પણ સાસાન સરખો સાહાબ દો ગીરફતાર યઈ જેમ પાણી વીના માહલી તલપે તેમ તે ની જીદાઈથી તલપતો હતો. એવી એક મગરૂખ શી સા દાબ સરખા જીવાન અને ખુબસુરત છોકરાને પોતાનું સ ઘડું માન મેલી ગોએઆ કાલાવાલા કરે, તે છતા તે છોક રો મગરૂખ રહી તેના નવાબ ના સ્ત્રીએ બીને કશો ન હુી વાલો તે એટલું તો નવાઈ ભરેલું લાગે અને તેમાંથી કોઈ એજ સાર કાહાડે કે તે છોકરો ઈયાતો તદન દેવાનો હો વો નોઈએ કે નહી તે તેનું પુરૂષપણું તદન શક ભરેલું હો વું નોઈએ. ખરેખર છેલી વાત ખરી હતી, પણ તે જેમ નેહાનઆરાને તેમજ કોઈને ખબર ન હતી. એ સઘડું ઘઈ રહેવા બાદ નેહાનઆરા ઘણીજ આતુરતાઈ ભરેલા મે હરાથી સાદાબના મેહરા તરફ જોવા લાગી કે નોઈએ હવે તે છેલો નવાબ શું રહે. છેલો એટલા માટે કે, નેહાનઆ રાએ પોતાના મનનો ખોલાલો નરાએ નરા તેની આગલ કરી દીધો હતો, ન્હી હવે અરનવાલનાં મોડાંમાંથી જે નવાબ નીકલે, તે ખરેખર ખાતરી ભરેલો અને છેલેાજ હોવો નોઈએ." પણ અકરોશ ! નેહાનઆ રાની સઘલો જલકતી આસાને તદન આંખી કરી, અરનવાલ પોતાની નગાપરથી ઉડીને ઉભી ઘઈ, અને હવે પછે તે કદી પણ સાસાનનો પેગામ લઈને તેની પાસે નહીં આવશે, એવું નેહાનઆરાને નજીવી, પોતે માલ વા માંડીઈ. પણ તેવાંમોન નેહાનઆરાએ તેને પકડીને ઉભી રાખી, અને ઘણાજ પીઆર અને એાનખાઈ ભરેલા

શબ્દોમાં તેના નવાબ માંગીએ. એ નોઈ અરનવાલે છે લો નવાબ એજ વાલીએ કે, "મેં એવો ઘડાવન કરેલો છે કે, કોઈ પણ શી સાથ પરીતી બાંધવી નહી." અકરોશ ! આ નવાબ સાંભલો મગરૂખ નેહાનઆરા કેવી તાસીપા એશ ઘઈ ગઈ હશે, અને પોતે મારેલું બધું કરવા છતાં, સાદામે અથવા અરનવાલે તેને છેલે આવો મેપરવા નવા બ દીધાથી તેના મનમાં કેવો યુસો ઉપલએા હશે, અને અરનવાલને કેવા ધીકારથી પોતાની આગલથી નવું રહેવા કહીઈ હસે ! નહીં, નહીં; વાંચનાર એજ ના સમજ્યો, ખરો પીઆર જીદાબ રીતનો હોએ છે, અને તેનું જેર અ નજ તરોહું હોએ છે. અરનવાલનો છેલો આવો નવા બ સાંભલો નેહાનઆરા ઘણીજ દલગીર યઈ ખરી, પણ તેથી નરાએ યુસાની કે ધીકારની નનરથી અરનવાલ નતરક નોઈઈ નહીં. એટલું છતાં પણ તે પોતાનું હોકું એકમમ તાખી, મોડું કમલાવી, ઘણીજ પીઆર ભરેલી આંખે, અરનવાલનાં મોડાં તરફ જોવા લાગી, અને હજી તે વખત જ તે સમજ્યો, અને કેકાલે આવશે, એવી તે મનમાં આસા રાખવા લાગી. વલી એવો પણ તે વીઆર કરવા લાગી કે, તે અને દેખડાવને ભારી થતો હશે, માટે તે મોડા દા હાડામાં મારી મોહાબતની મોહાર ઘઈ પડશે. એવા સપ ના સરીખા વીઆરમાં રહી નેહાનઆરા હજી ધીરનવત ઘઈ, અને બીને દાહાડે નલદીથી પાછી તેને મલવાને અર નવાલને અરજ કીધી. અરનવાલે ઘણું ભારી દીલથી તે ની તે અરજ સાંભલી, તેનું દીવાનખાતું છોડી, સાસાન ના મેહેલ તરફના રસતો લોવો અરનવાલનું દીલ ભારી ઘવાનો સમય કાંઈ નેહાનઆરાનો પીઆર નહી હતો, કેમકે અરનવાલ પણ બતે એક છોકરી હોવાથી, તે નેહા નઆરાની મોહાબતમાં ગીરફતાર ઘઈ શકે નહીં, પણ બી ચારી નેહાનઆરા, તેનાથી ડગાઈ, તેનાપર મોહાબત યાં ધી, નકમી હેરાન અને ડુખી થતી હતી, અને તેમાંથી તે ને નીશકલવા સીવાએ બીજું કશું મલનાર નથી, તે વીઆ રથી તેનું દીલ ભારી અને ઉદાસ ઘઈઈ હતું.

એક ભરથારના બચાવને માટે તેની સ્ત્રીએ કરેલી કોરોશ.

બલી અને ફેલવણી પામેલી સ્ત્રી પોતાના ભરથી રને કિયું સુખ આપે છે, એટલુંજ નહી, પણ સંકટ ની વેલાએ તેને કેવી મદદ કરે છે, તથા કામ લાગે છે તેના આગલા વખતમાં બનેલા બનાવનાં ઘણાક શાખ લાગેા આ મોપાનીઆમાં આપવામાં આવીઆ છે; પણ આએ વેલાએ, હાલ થોડા દાહાડાની વાત ઉપર બનેલો એક તાન્નો બનાવ અતરે પરગટ કરીએ છઈએ. જેમ આગલ દેશી રાજાએના વખતમાં આપ લા દેસમાં ભીલ લોકો વચ્ચતા હતા, અને તેઓ ગામો

અને શેહેરો ઊપર હુમલા કરી તેમને લુતા હતા, તથા માણસોને પકડી લઈ જતા હતા, તેમ ઈશલી દેશમાં પણ એવી જાતના લીલાં એટલે લુથારાઓ વસે છે, જેમને "બરીગેનકસ" કરી કહે છે. એ બરીગેરે જંગલમાં અને પાહાડોની ખીનમાં વસે છે, અને રાહદારીઓ ઊપર તથા છુટાં પડેલાં ગામડાંઓ ઊપર ચોરી લુટો ચલાવે છે. પણ તે સાથે એ ચોરીઓઓનો ખીલો પેસો એવો હોએ છે કે, તેઓ રસતે ચાલતા યુવાકોને પકડી લઈ જાય છે, અને પછે તેને છોડવાને મોટું ઘમ મારે છે. જો એકસ વખતમાં, તે પકડાઈ ગએલાં સખાના મીતરો કે સગાં વાહલાં, તે લુથારાઓ મારે તેટલી રકમ આપીને તેને છોડવી નહીં લઈ જાય તો વખતે તેને મારી નાખે છે, કે નહીં તેના પર જ શ ગુનારે છે, તથા ભારે વહીતર કરાવે છે.

મી૦ મોએન નામનો એક અંગરેજ, એ દેશમાં યુવાશ્રી કરતાં હાલ એ ચોરીઓઓને હાથ પકડાઈ ગએઓ છે, જેને છોડવી લેવાને તેની લક્ષી સ્ત્રી એ ઘણીક દોષ શ કરવા છતાં, તેની કોઈ રીતે દાદ ન લાગવાથી, અને તેની શ્રીઆદ ઊપર ઈશલીની સરકારે ખરાખર ઘેઆન ન આપવાથી, તે હીમતવાન સ્ત્રી એ, લનડન મધે પરગટ થતાં "દાઈમસ" નામનાં, પુરૂ થવી ઊપર એક સહીથી મોટાં મોભાવાલાં વરતમાન પતરમાં એક ચરચા પતર લખી ચોકલીને છપાવી જી છે, જેમાં તેણે ઈશલીઅન સરકારની ગેરઈનસાધી માટે શક્ત શ્રીઆદ કરી છે. અલખતે એ વરતમાન પતરનો (દાઈમસનો) મોહોલો શેલાવો હોવાથી, તે શ્રીઆદ લગભગ આખાં ઈંગલંડનાં લોકોના જાણવામાં આવ્યો, તેમજ અંગરેજ સત્તાવાલોઓના જાણવામાં પણ આવ્યો. તેમાંથી પરીનામ એ નીખજરો કે, ચોચેરથી દોડ પોહોથી તેનો વાહાલો ભરથાર તે જ અંકર લુથારાઓનાં ક્રેખાનાંમાંથી છુટો થયો. ક્રેમકે તે જાતને અંગરેજ છે, અને ખરીદીશ પરજા છે, તેથી ખરીદીશ સરકાર તેનો છુટકાર કરવાને ખંધાએલી છે. ખચીત જો એ સી પોતાની કલમ કરીને એટલું ખયું કર તે નહીંતો, તેના ભરથારનાં ક્રેખાનાંની વાત કોઈ જાણતું નહીં, અને તે ખીયારો તે કરપીણ લોકોનાં ક્રેખાનાંમાં રીખીને મરણ પામને તોપણ તેનો છુટકારો થતે નહીં. શીખેલી, આનુભવી અને હીમતવાન સ્ત્રી ક્રેમકે કરી શકે છે, અને સંકટની વેલાએ પોતાના

ભરથારને, કે એજ પરમાણુ પોતાના ભાઈખંધને, કે ક્રેમકે, કેવી રીતે મદદ કરી શકે છે, તેનો એ સહીથી સરસ અને જવતાં દાખલો છે જે મા ખાપો પોતાની છોકરીને પુરતી ફેલવણી આપવાને નડાંયુ સમજે છે, તે એ કેવી ગફલતી કરે છે, તેનો વીચાર આ ઊપરથી તેમને શેહેજમાં આવ્યો. આજ કાલ પારસીની છોકરીઓ ઈશલીમાં જઈએ ચાર ચોપડી રીખે છે, અને તેટલાંમાંજ તેને ખયું શીખી રહેલી (૧) સમજ મા ખાપો ઊધાડી લઈ, જેમ ઠીંગલીને કપડુ હોડાડે તેમ સારીનો કાકા પેટ્ટારવી ખઈરી કરી ઘેરમાં ખેસાડે છે, તેથી તેઓ ચોટપણે એવી હીમતવાન નીકલશે, એવી આ સા રાખવી, એ જમીનમાં આંખાનું સુકું ડાંખવું ડાટી તે ઊપર ફેરી આવવાની આસા રાખવા સરખું છે. તે ચંચલ સ્ત્રીએ, નીચે પરમાંણુ શ્રીઆદ લનડન યર્મસમાં લખી ચોકલી છે—

દાઈમસના અધીપતી જોગ.

સારૂખ—મારો ભરથાર આજ બે માસ થયે આ ખરીગેનકસના હાથમાં ક્રેમકે પડેલો છે, અને તેને છોડવાની મારી સઘલી આમા ગુમ થતી માલમ પડે છે. પરથમમાં જે એવો વીચાર કરીઓ હતો કે, એ ચોરીઓઓને માટે હાલમાં જે ૬૦૦૦ માણસોનું લશકર (ઈશલીઅન સરકારની તરફથી) રાખવામાં આવીજી છે, તેઓ તેને છોડવી લાવશે, અગર નહીંતો તેમને નાણા આપીને છોડવી લાવશે, પણ એવડું મોટું લશકર છતાં તેઓ તેને છોડવી શક્તા નથી અને તેના છુટકારને માટે તે લુથારાઓના સરદાર ઊપર મારેથી એક પતર કે નાણાની રકમ ચોકલી શકાતી નથી, ક્રેમકે ઊપલાં લશકરના જનરલના હોકમ વગર કોઈ માણસ તેમની તરફ જઈ શકે નહીં અને તેમ કરવાને તે જનરલને અરજ કરવા છતાં તે હોકમ આપતો નથી. એ પરમાણુ આગલ જેઓ એ લુથારાઓને હાથ પકડતા હતા, તેમના કરતાં મારા ભરથારની હાલત ઘણીજ ખરાખ થઈ છે, ક્રેમકે આગલ તે પકડાયેલા સખસોને તે લુથારાઓ સાથે કાગલ પતરનો વેટવાર સત્તાવાલો એ ચાલવા દેતા હતા. હું સારી પેઠે જાણું છું કે એવા ખુની લુથારાઓના કામ ઊપર સરકારે આંખ વીચારણા કરવાં, અને પકડાયેલા માણસને તેના મીતરોથી નાણા

આપીને છોડવા દેવો એ ઘણું અનધર્મ અને ગેર ઈનસાફી ભરેલું છે, તે પણ હુલસાં, અચારથી મારો ભરખાર તેમને હાથ પકડાએઓ છે તીઆરથી, દક્ષણ ઇ ઈસલીની સરકાર તેમ કરે છે. જો એ પરમાણુ એ સરકારથી તેમને એવું ઊનેજન નહી મલવું હવેતો બેશક તેઓ આજના ભેટયા શાવતે નહી, અને મારો ભરખાર તેમને હાથ કંદ પકડાને નહી. જોકે એવા લુ ઘરાઓની સામગ્રે સરકારે આંખ વીચામણા કરવાં એ ઘણું ગેરઈનસાફી ભરેલું છે, પણ તેવું છતાં એખ બર મુસાફરોને વગર ચેતાવવે મુસાફરી કરવા દેવી, અને તેમને ચોરીઆઓને હાથ પકડાએઆ જવા દેવા, એ તેના કરતાંને વધારે અનધર્મ અને ગેરઈન સાફી ભરેલું છે, જે રસને હું અને મારો ભરખાર મુ સાફરી કરતાં હતાં, તે રસતો ઈસલીઅન સરકારનાં સ શકરની નેચેપાની હેડે બાણી, તે ઊપર હુમારી સલામ તીનો પુર ભરોએ હુમેએ રાખીએ હુનો, પ છુ અચારે તે સમકર અશકન હવું, અને તેથી સાલરનોના સતાવાલાઓ જાણના હુના કે હાવમાં એ રસતો ધામતી ભરેસો થઈ પડેવેછે, અને તે હુમ રાઓ પીસરમના મેદાન ઊપર ઊતરી આવેવા છે, તે છતાં તેઓએ હુને એવાં ભએની કશી ચેતવણી આ પી નહી તથા માઈસમી કશે બચાવ કરીએ નહી. જો ઈસલીઅન સરકાર એ હુમરાઓનો પુરનો અટકાવ કર મનાને ચાહુની હોએ તે તેઓએ તેમની નવી શકત એકવણ અમવમાં સાવવાની આગમચ મારા ભરખા રનો છુટકારો થવા દેવો જોઈએ છે. આએ ઘણું ઘણું ઘાતકીપણું છે કે, એ હુમરાઓને હાથ આગ લ પકડાએલા ઈસલીઅનો કરતાં એવા એક અંગરેજ ઊપર વધારે જશ મુજરેછે હાથીપતી સાહેબ, આ પ તરને તમારાં બસવંત પનરમાં પરગટ કરવો તે મારો ઊપર મોઠો ઊપકાર થયો. અને મારી પર આવી પડે હાં આવાં દુખનો વાત મારા દેશી ભાઈમંથિના બા છવામાં આવશે.

આ પતર લખીશું છે, અને તેમાં કેવો હીમનથી ઈસલી અન સરકારની બેદાદી તથા ગેરઈનસાફીની મકત ક રીઆદ કરી-છે, અને પોતાના પીઆરા ભરખારનો છુ ટકારો ચાહેઓ છે. એ પરમાણુ આપણી કહી સી ઓ, પોતાપરનાં દુખનો કરીઆદ વરતમાન પનરોમાં કે ચોપાનીઆંઓમાં કરી બાહુ છે? એવી રીને કટમી એકાને કરતાં આવડતું નથી, અને જેમને આવડે છે તેમને હીમત નથી. જો પારસી, હાંદુ વગેરે હરેક દે શી સી, પોતાપરનાં હરેક દુખનો કરીઆદ લખી મોક લે તે તેને માટે આ ચોપાનીગીં સદા ખોતું છે. તેઓ એ ખચીત બાહુવું કે એવી રીને બહુરમાં કરીઆદ કરવાથી તેમનાં હરેક દુખનો જેવો જલદીથી નીવેડો આવશે, તેવો ખીબ કાઈ ઊપાએથી આવવાનો નથી.

દુનીઆનો મુસાફર.

પત્ર ૩૬ મે.

પીઆરાં બેન,
 હેમે પત્ર લખીએ પછે, મેં અટકાવની આ વે, ઘણા દોહણા જેટલુંક નામના જ્યાં ખાને જ વાને હું નીકળીએ, અથા ઘણાક દાહણની રુસાઈ રી કરી આવી પોહાંબીઆ. અહીં માનરે હુમે યા હ દાહણ રી પાછા નીકળીઆરક તરફ જનાર હ તા, પણ તેવામાં મેંકે લગા નવાઈ સરખા બનાવથી, આને હું ને કહુંને ખરવે મેંકેકા નામનાં નખઈ જેવાં, અને જાણ્યા જોએ કોરેમમા આવી સાગે છુ નેનમ હુમમાં આવી પોહાંબીઆ પછે તરીને દાહણે, તમા માંકેકા કાં નવાઈ જેવો પોગા પેટીને ખા

હું હું ચારખ,
 તમારી નમનતાઈ ભરેલી સેવક,
 એની મોચોન.

સાવરનોનો તા ૧૨ મી જુલાઈ
 આ લખાણ ઊપરથી, વાંચનારો જાનુએ જો ને શે કે, તે હીમતવાન સીએ. કેવી ચાહાકીથી ને સર

રો મીતર જેની સાથે હું તીઆં ગચ્છેઓ હતા, તેને મ
 ક્ષવાને આવીઆ. જોકે તેઓ નતે ઈછીરોપીઓનો
 હતાં, તોપણ તેમના ચેડેરા, તેમનો પોશાક, અને તેમ
 ની ધપ કાંઈક નવાઈ જેવી લાગતી હતી. થોડોકવાર
 એકાંત જગાએ તેઓએ મારા મીતર સાથે કાંઈક ખા
 નગી વાત કરવા ખાદ તેઓ દીવાનખાનાંમાં, એક
 મોટી ગોલ ટેબલ મેલેલી હતી તીઆં આવીને બેઠા. મારો
 મીતર પણ તેમની સાથે બેઠો, અને મને બેસવાને
 પણ જણાવવાથી હું પણ તેમની સાથે બેઠો. બેસતાં
 વારં મારા મીતરે મને તેમની સાથે મુલાકાત કરાવી,
 અને હું કોણ છું તે વીગે તેમને જણાવીશિ, જેથી
 તેઓ ઘણા ખુશી થયેઆ, અને સારી પેઠે મને શ્રેકહ
 નક કીધી. તીઆર પછે તે તરણે શખસો કોણ હતા,
 તેનો ખોલાસો, મારા મીતરે, મારી આગલ કરીઓ.
 તે ઊપરથી જણાઈગી કે, તેઓ પસચીમ અમેરીકાનાં
 મોટા "રણના વેપારીઓ" હતા. વાહલાં બેન, "ર
 ણના વેપારી" તે થું તે કદાચ તમે સમજશો નહીં,
 તેથી તે વીજોનો તમોને ખોલાસો કરવો જોઈએ છે. પ
 સચીમ અમેરીકામાં મોટાં રણો અને જંગલો છે, જેને
 કીનારે છુટાં છુટાં ઘણાક ગાંભો તથા શહેરો વસે છે.
 એ ભાગને ચેકસીકી દેશ કરી કહું છે. એવાં ગાંભો
 તથા શહેરોમાં, ગાડાંઓ ભરી તેવા વેપારીઓ, મોટી મેહ
 નતે ઊપલાં રણ અને જંગલો પસાર કરી, અંગત જો
 ગ માલ લઈ વેચેછે, એટલે તેનો વેપાર કરેછે. તે ઊ
 પરથી તેવા વેપારીઓને "રણના વેપારી" કહેછે. તે
 તરણે વેપારીઓએ ફેરકાકવાર બેસીને પોતાની મુસા
 શરીની તથા ચેકસીકી શહેરની તથા તેને લગતા ખીજ
 કસખાઓની ફેરકીક વાતો કીધી, જેથી મારા પર તેની
 એટલીતો અસર થઈ કે, જો બનેતો તેવી મુસાશરી કરી
 એક વાર તેવાં શહેરો પણ જોવાં. અલખતે તીઆંના
 શહેરો તથા કસખામાં મોટી ઇમારતો અને નવાઈ જે
 વા ખાંધકાંભો તથા વસતુઓ જોવાના ન હતાં, પણ તી
 આંના ભયંકર અને દખદખા ભરેલા જંગલી દેખાવો,
 મોટાં રણો, મોટાં પરવતો, જવાલામુખીઓ વગેરે ઘ
 ણુ જોવા લાએક હતાં. મુઘરેલાં અને રોનકદારો શ
 હેલો જોઈને તો હું ધરાએઓ હતો, જેથી કુદરતની ખી
 જ નતની મહુભારત રચણા જોવાને માઝું મન થઈ
 ઊં. પેલા વેપારીઓ પોતાની મુસાશરીની અને તેમ
 ને નડેલાં સંઘેનો એકકી એવી વાતો કરવા લાગ્યા

કે, તે સાંભલી મારાં મનમાં મોટી ખીહીક લાગવા છ
 તાં, તેવી રચણા પણ જોવાને માઝું ઘણુંજ મન થઈ
 ઊં. વલી તે વેપારીઓએ વાત કરતાં જણાવીશિ કે,
 તેમનો અને તેમના ભાઈખંધ વેપારીઓનો સઘસો મા
 લ ભરાઈને તઈઆર થયેઓછે, માટે તેઓ તરણ ચા
 ર દાહાકમાં ચેકસીકી તરફ ચીહાહા ખાતે કુચ કરી જ
 શે. આએ શખદો સાંભલતાંજ મારા અંતકરણમાં લો
 હીનો મોટો ઊઠાલો થઈ આવીઓ, અને એકદમ માર
 ઠી છાતી ઘકકવા લાગી. આવી સરસ તક હાથથી જ
 તી ન મેલવાનો યદ્યવ કરી, મેં એકદમ તેમની સાથે મુ
 સાશરીએ નીકલવાનો વીચાર કીધો, અને તરત તે માર
 રા મીતરને તથા તે વેપારીઓને જણાવી દીધો. એ
 સાંભલી તેઓને હસતું આવીશિ, અને અચરત થયે
 આ કે, તેમની આવી ભયંકર વાતો સાંભલવા છતાં
 માઝું એકદમ કમ મન થઈ આવીશિ. તે વેપારીઓ
 એ તેમજ મારા મીતરે મને એ વીચાર ફેરવવાને ભ
 લામણ કીધી, પણ તે સાંભલવાને મેં તદન ના
 પાડીશિ. એ પરમાણે મારો તદન દયાવ જો
 ઈ મારા મીતરે વધારે ખોહાસ ન કરી, કેમકે તે જ
 તે ઘણો હીમતવાન મુરુપ હતો, તેથી તેના મનમાં એ
 વી મુસાશરીની ધાસતી થોડી હાવાથી મને ઝાઝો અ
 ટકાવ કરીઓ નહીં. તેમજ પેલા તરણે વેપારીઓ
 એ પણ મને સાથે લઈ જવાની મોટી ખુશી ખતાવી,
 જેથી મને પણ ઘણો હુરખ ઊપજ્યો, અને ખીજે
 દાહાકે મારી તઈઆરી કરવા મંડી ગયેઓ. અલખ
 તે મને કાંઈ વેચવાનો માલ મતા લેવાનું ન હતું, પણ
 તે મુસાશરીને ખરનો પોશાક, થોડો, અને પુરતાં હુધી
 આરો તઈઆર કરવાનાં હતાં. હુધીઆરો એટલા
 માટે કે, તે જંગલોમાં ગોધા વગેરે તરેહવાર જંગલી
 જનાવરોનો ભજો ઘણો હોએ છે, તથા તીઆંનાં જંગ
 લી ઈંડીઓના વખતે માલ લુટવાને હુધીઆરખંધી આ
 વી ટુટી પડે છે, તે વેલાએ તેમનો મોટો ઊપીઓગ પ
 ડે છે. તે સઘવું એક દાહાકમાં તઈઆર કીધું, અને
 તરોજે દાહાકે, મારા મીતરને છેલ્લી સલામ કરી, પેલા
 તરણ વેપારીઓની સાથે મારી મુસાશરીએ નીકલીઓ.
 ઘેરથી નીકલીઆ તેવા, ગામને પાદરે એક
 ખોલી જગામાં આવી પોંચીઓઆ, જ્યાં બધો સં
 ઘ એકઠો યઈને ઊભો હતો. તેમનો દેખાવ મોટો
 દખદખા ભરેલો, અને અસરકારીક લાગતો હતો. જે

આહિરની પદચિત્ર મણી.

દાન ઊપર લાંબી ને લાંબી એક શો ગાંઠ, જે આપણા દેશનાં ગાંઠાંઓ કરતાં ઘણાં યોજાલાં અને લાંબાં હતાં, તેની એક હાર થઈને ઊભી હતી. એકેક ગાંઠને બેથી ચાર ઘોડા જોડેલા હતા, અને તે દરેકની ઊપર હાંકનારો ખેડેલા હતા. તેમજ સઘલા વેપારીઓ, તેમજ નોકરો વગેરે લગભગ પચાસ માણસ ઘોડેશવાર થઈ હુથીઆરખંધ ઊભેલા હતા. કેટલાકે અમેરીકન ઘોડાઓ ઊપર ખેડેલા હતા, અને કેટલાએકે, તે તરફનાં જંગલમાં થતા મશતાંગ જાતના ઘોડાઓ ઊપર, અને કેટલાએકે ખચરો ઊપર પણ સવાર થએલા હતા. તેમના પોશાક ખનાવટમાં લગભગ એકસરખાં, પણ રંગમાં જુદા જુદા હતા. તેમજ હુથીઆર પણ બધાઓ પાસે પગથી તે માથાં વેર ખો સેલાં હતાં. જેં પણ તેમનાજ જેવો પોશાક પેહેરીઓ હતા, અને તેમનીજ માથક હુથીઆર ખાંધીઓ હતાં; અને એક સપેનીશ ચાલાક ઘોડા ઊપર સવાર થએલો હતો. એલખતે જેં કવો પોશાક પેહેરીઓ હતો તે જાણવાને તમારું મન થશે, તેથી તેની વીગત તમેા ને લખી જણાઈું, જે વાંચતાં, હું ધારુંં કે, તમેાને ઘણું નવાઈ જેવું લાગશે, જેં પેહેલે નીચે એક સરેંદશ રટ પેહેરી, તેની ઊપર હરણનાં સાથ કીધેલાં ચાંમડાંને ડગલો પેહેરીઓ હતો. તેનો રંગ જરા પીલાશપર હતો, અને તેની કીનારીએ સુંદર ભરત ભરેલું હતું. પગમાં લાલ રંગનું પાટવુન, અને મોઢાં તથા જખરાં છુટ પેહેરીયાં હતાં. તે છુટની એડીએ પીતલના, ઘોડાને મારવાના, જખરા કાંઠા જોડેલા હતા. ગલા એ બહુ રંગનો ગલપટો ખાંધીઓ હતો, અને માથાંપર એક જાતની શોભઈતી અને મજાલુત ખનાવટની ડોપી પેહેરી હતી. એક મોટો અને જાડો ખુશુ મારી પીક પછવાડે જન ઊપર ખાંધેલો હતો, જે રાતને સુંવાને ખીછાનાતી જગાએ તેમજ સાથે જોડવાની જગાએ કાંમ લાગતો હતો. હુથીઆરમાં—

છ, છ, ખારની બે શીવાલપરો મારી જનના આ ગલા ખાગમાં ખોશેલી હતી, અને ખીજી બે પાંચ, પાંચ, ખારની મારી કમરમાં ખોશેલી હતી. તેની સાથે એક રાએશ્વની ખંડુક હતી, જે ખાંધ ઊપર લટકાવી હતી. તે સઘલી પોસડેલો તથા ખંડુક ભરીને તઈઆર સાખી ખોશેલીઓ હતી, કે અગત વખતે માતરે તેનો ઘોડો દાખી મેડી દેતાં વાર નહીં લાગે. તે

શીવાએ એક મોટી છરી ને લકઈ કરવામાં તેમજ વાહડવા કાપવામાં સઘલાં કમરમાં વપરાતી હતી. એ શીવાએ થોડેક મોરારક માએ એવી એક ડોપકી, અને પાણીની છાગલ મારાં એક ખખાંએ જોલવી હતી. એજ પરમાણે મારા ખીજા સોખતીઓ પણ હુથીઆરમાં અને પોશાકમાં ગાએઆ ડઠાઈ રહેલા હતા. એ પરમાણે સઘલાઓ એકથ મકી રહેઆ, કે દેવેલે વખતે હમેાએ સેનટ લુઈગને. છેલ્લી સલામ કરી અને આગલ જંગલનો રસતો લીધો.

વાહલાં બેન, આ પનર હાલ તરતતો આટલાં માંજ ખંધ કરું, અને મારી મુસાશરીનો હુવાલ જે તમેાને ઘણો જાણવાલાએક થઈ પડશે, તે હું આવતા પતરમાં લખવાની આગા સાખી હાલ તરત તેો રજા લઈું.

હું છઉં તમારો,
વાહાલો ભાઈ-

આઉદની પદ્મરશટ રાણી.

પાથેના પાનાપર જે ચીત્ર આપીજીં છે, તે જ એઆ આંકમાં લખેલા આઉદના પદ્મરશટ રાજની રાણીનું છે. એવી રાણીઓને અથવા મુસલમાનોની સ્ત્રીઓની ઘર માહેલી અલાહેધી જગાને જનાનો કરી કહેલો. વાંચનાર આટલી વાતથીતો અનાણીઆ નહીં હો કે મુસલમાનો પોતાની સ્ત્રીઓને ખુલે મોટું શરવા દેતા નથી, એટલુંજ નહીં પણ મોટું વાંધેની સ્ત્રીઓ તથા રાણી સરખીઓથીતો કવચીત પણ ખાહર નીકલા સું નથી. તે ખીચારીઓથી પોતાતા ભરથાર, ભાઈ કે ખાપ સીવાએ ખીજા કોઈ સાથ વાત કરી શકતી નથી અને દુનીયાં સું છે તેનો તેમને સપનામાં પણ વીચાર આવતો નથી. એક અંગરેજ સ્ત્રી એક મુસલમાનના જનાનામાં એક વેલાએ મલવાને ગઈ હતી તીઆરે તે માંની સ્ત્રી એક પુલ જોઈ દલગીરીથી ખોલી હતી કે, "અરે ખોલ, એ પુલ તે કવાં ઝાડ પર ઊગતું હશે, અને તે જગા તે કવો રલીઆમણી હશે." એજ પુઝ માણે તે ખાપડી સ્ત્રીઓ આ દુનીયાંમાં વગર તકશીરે એક ખંધીવાનની જાંઘી ભાગવેલે.

વાંચનાર આટલી વાતથી પણ અજાણીઆ ન

હી હોય છે, સુસલમાનોમાં એકથી વધારે સ્ત્રીઓ પરણવાની છુટ હોવાથી તેઓ પોતાની ગુંબજ માફક ધાઓ છે તેટલી ખર્ચીઓ કરે છે. તેમાં રાજાઓ અને પાદશાહીઓમાં તો નહીં મનાઓ એવી શેંકડોની સંખ્યાઓ કરે છે. તે સઘલાંઓને એક મોટા ચેહેલમાં જુદા જુદા ઓરડાઓમાં રાખે છે અને તેમની ઊપર એવાતો શક્ત ઓફી અને પેહરા રાખવામાં આવે છે કે તેમાં રાજા સ્ત્રી વાગે એક ચલીકીં પણ દાખલ થઈ શકે નહીં. તેમની ચાકરીમાં દાસીઓ અને ખાનજાઓ હોય છે જેઓ રાત દાહાડો પોતાનો પાસે હાથીઆર રાખે છે, તે સ્ત્રીઓની ખીદમત બળવે છે તેમજ સંભાલ પણ કરે છે. નોક તે સ્ત્રીઓને ખાવા પીવા સંખંધી, કે પેહરા વા ઓઢવા સંખંધી કરી પણ હાજત બાકી રહેતી નથી, તેપણ છુટાપણુ, જે એક કીડી વરીકને પણ અતી વાહાહું હોય છે, તે વીગર ને બાપડી પ્રુખસુરત અને જુવાન સ્ત્રીઓ રાત દીવસ ઝરે છે. જાઆરે તેઓ ઈભિરોપીઅન સ્ત્રીઓને નોકો છે, તથા તેમના છુટાં પણાની વાતો સાંભલે છે, તીઆરે તેમને ઘણુંજ અચરત ઠાગે છે અને પોતાની હાલત ઊપર ઘણીજ દક્ષગીર ધાઓ છે.

એ રાણીઓનો સઘલો પોશાક ઘણુ કરીને કરાખી હોય છે. તેઓ પગમાં કસખી અથવા એવીજ ખીજી ઊંચી જાતની સુરવાલ પેહરે છે. તે સુરવાલ તેમની પગની ઘુંડી સુધી આવે છે, તેને ખાંધવાને લેશમાં કસખી નાઈ રાખે છે અને તેને ખંને છેડે મોટાં કસખી પ્રુમતાંઓ ઝુલતાં રાખે છે. તેઓ આંગમાં પણ તરેહવાર ઊંચાં રંગીન રેસમી કે કસખી કપડાંની બડી પેહરે છે, અને ઊપર કસખી હોપટો નાખે છે. તેઓ જરીઆન પણ તેમજ ઘણું અને કીમતી પેહરે છે. પાસેનાં ચીત્ર ઊપરથી જાહાશે કે, તેનાં કાંનમાં અને ગલામાં મોતીની ગોઝોઆ હુંગરો ઠાગેલી છે. તે મોતીઓની વચે હીરા અને માણેક ચકચકી રહેયાં છે. હાથમાં સુનાની અને હીરા તથા મોતીમાં જહેડી પેં હાંચીઓ, અને સઘલાં આંગલાંમાં હીરા, માણેક, પાનાં વગેરેની વીરીઓ પેહરેલીઓ છે તેની પાસે એક જઘવદાર હુકી છે, જેની કમાણદાર નહીં પોતાનાં મોટાંમાં લઈ તેનો ધુમાડો લે છે. એવી સ્ત્રીઓ બને ઘણીજ પ્રુખસુરત અને મન લોભક હોય છે પરંતુ તે તેઓ ઝાગી પેંડે સમજે છે, અને વાત ચી

તમાં ઘણી ચંચલાઈ રાખે છે. એ રાણીની આગલ તેનું એક છોકરું બેઠેલું છે, જે શરીરે ઘણુ પુખટ ઈઆને સુખીઆરું નજર આવે છે. તેમજ તેનાં મોટાં ઊપર ચંચલાઈની નીશાન ચલકી રહી છે. વાંચનાર ખાનુઓ, એ અને એવીજ ખીજી રાણીઓને, તેમનાં આંગ માહેલું બેકીમતી જરીઆન અને ઊમદા પોશાક નોકે કદાચ તેમને માટે એવો વીચાર કરતો કે, તેઓ ઈવાં સુખમાં પહેલીઓ છે, તે તેમાં તેમની મોટી ભુલ છે. એ સ્ત્રીઓને સઘલી પરકારનું સુખ છે, પણ એક છુટાપણુ વગર તેમને સહીથી દુખી બાણુવાં. હુઓ નહીં ધારતા કે, પારસીની સ્ત્રીઓ, જેઓ આજે ખીજી દેશી સ્ત્રીઓ કરતાં વધારે છુટાપણુ ભોગવે છે, તેઓની કોઈ પણ, એવાં જરીઆન અને પોશાકમાં તેમનાં છુટાંપણુ કરતાં વધારે સુખ મમજો.

નીતીની કીમત.

પરકરણ ૧ છું.

(સાધણુ સર ૧૨૦ થી)

પેહરેલખાઈ પોતાના ઠોલીઆપર લઈને સુતો ખરો, પણ તેની આખમાંથી ઉઘ અને શરીરમાંથી નીરાત એ ખંને ઉડી ગયેઆં. તેનાં મનમાં સેહેતાનીઅતે નમરૂં ધર કીધું, અને તે સેહેતાનેાની મદદ માગવા તથા સલાહ લેવા લાગો. કુંવરબાઈને પોતાનાં મનની છુપી પણ છુંડી અને લખ્ય કર વાત કેમ કહેવી, તેને કેમ સમજાવવો, તે સમજશે કે નહીં, તેના મનમાં વાત ઉતરશે કે નહીં, ઈતીઆલી વગેરેના તે તરેહવાર વીચારમાં ગરકાવ થઈને પડીઓ. તે મનમાં પોતાને અને પતલખાઈને સરખાવવા લાગો. હાલત સરખાવવા લાગો, રૂપ સરખાવવા લાગો, અને તે વાત સરખાવવા લાગો. સઘલાંમાં તેને પતલખાઈ ઉતરતો લાગો અને પોતાને સરસ સમજવા લાગો. તીઆરે વલો મનમા બેલવા લાગો કે, "શું તાહારે કુંવરબાઈ મારું કહી ઉં નહીં માનશે ? શું તે પતલખાઈ ઉપર આવી સુખસુરત થઈને રાજ હોશે ? શું તે મારામાં અને તેનામાં તફાવત કોઈ ખને પસંદ નહીં કરશે ? હું એને એકથી હબર રૂ પીઆ આપવા કેરુથ, અને તે આપસ. એને વામતે જે બી ઘરો તે કરશ. એક બારગી જવખી ગયેઓ તો તેની કુકર નથી." એવા એવા વીચાર કરતો તે જરા ઉઘમાં પડીઓ, પણ વલો જરાવારમાં પાછો કોઈને ઉડીઓ અને મનમાં વીચાર કરવા લાગો કે "પણુ એનું કરવું કેમ ? સહવાર પરતાંતો અહીંથી જવુ છે, તીઆરે કુંવરબાઈ સાથે હું વાત કીઆરે કરીશ ને તેને કીઆરે સમજાવીશ ? ખરેખર હું કેવો મેવકુક છું કે બરો વીચાર કીયો અને એ

વીચારતા ક્રીધાન નહી, પણ ખચાર, ત્રાગે હુરિયા કીચ્યા ગીચીયા અને મારો લાલો ભગત કીચ્યા ગચ્ચેચો । એક લી છુ ને તેચ્ચે વ્યાપરો તો તેના જોરથી ધનચભાઈ થેલો થઈ નચે, અને કુ વરખાઈ પોતાની મેલે મારી વ્યાગલ ચાલી વ્યાવરો હા, હા, એનીતો અને તીચ્ચારની ઇચ્ચાદલ નહી વચરર । વ્યાચ્ચે વખતે હુ હુચ્ચીચ્ચાને સાચે નહી લાવીચ્ચો, નહી તો કોઈનુ કામ નહી હુતુ, કચો વીચાર કરવા નો નહી હોઈયુ, પણ તોમી કઈ નહી, અને લાલા ભગતે ન પેગો મતર શીખવેલો છે, તે વ્યાચ્ચે વચ્ચનભાવી જીઉ તેણે મારા ઘણા રૂપીચ્ચા આધા છે, પણ ને વ્યાચ્ચે વેલા એ તે મતરથી કામ પાર પડીઉ તે જાણે અધા તે વલી ચુ કા કઈ નહી, તે પણ લીછુ મતરવાનોલ છે, અને ને એક મતરીને તેના હાથમા આપીઉ તેા ખચીત તેનુ મ ન અધુ કરી નચે હા, હા, એનીતો અને એચ્ચાદલ ન હી અસ અસ, હવે નરા સુઈ જીઉ ને એનો તીચ્ચાર ની ઇચ્ચાદ વ્યાવી હુતેતો, વ્યારલો વાર ખાલી બલાપો ન હી કરતે, અને કોકઈતો ઉભાગરો કોણુ કરતે " એન યોલીને જ્વો તે સુવા જચ્ચે છે, અને વ્યાખમા નરા ઉઘ વ્યાવે છે, તેવામા વલી તે ભડકીને હીચ્ચો, અને યોલાવા લાગો, "પણુ હુ શુ યોગે થઈ ગચ્ચેચો. સહવારના પોહાર મા તો હીને જાણુ છે, તેનો શો ઉપાયચ્ચે કરવો, તેનો વીચાર તો વલી ક્રીધાન નહી અધુ તો ખરૂ લીછુ મતરીને વ્યા પચુ" તો ખરૂ, પણ તે અધુ કરવુ કીચ્ચારે । પાછલી રાતના તો ગાલવી જોડવાની હવે, તેનુ કેમ કરવુ ? (કેલોક વી ચાર કરીને) હા, અમ કરૂ વચ્ચરો રહી પડીશ તો ધનચ ને વખતે શક નચે, તો અધુ કાન બગડી નચે, વાસતે ક ઈ બાહાનુ કરવુ જચ્ચે, તેથી એવુ કરવુ કે પેગો અલી એ ઘણોલ લગડાઈ પરે એટલે રહી પડવાનુ ઠીક થાચ્ચે, પણ તેને લગડતો કેમ કરવો ? ખરીમા છરો ભોકુ હ, નહી, તેતો લોહી નીકચે અને ઘા જાણાઠ વ્યાવરો તીચ્ચા રે ખરીમા પથર ખોસુ । પણ તેતો જાણાઈ વ્યાવરો, અને વ ખતે તે કાહાડી નાખીચ્ચો કે નીકલી ગચ્ચેચો એટલે અલ દીચ્ચો ચાલતો થયો તીચ્ચારે કરવુ કેમ ? (કેરકાવર વી ચાર કરીને) હાચ્ચાચ્ચા, હા । હવે ઇચ્ચાદ વ્યાવી તે ઠીક પડચે એનજ કરવુ કે અલી ખરીમા એક લાપો કા ઠો ભોકીને બાહારથી જાલ નાખવો એટરે તે વ્યાગલ ચા લશેન નહી, અને તે એકચ્ચેક માલન પડચે પણ નહી વ લી જાચ્ચારે તેને ચાલતો કરવો પડચે, તીચ્ચારે તે કાહાડી નાખીચ્ચો એટલે તેમથી થયો ઠીક, ઠીક, એ ઠીક પડચે પણ ને અધુ કરવુ કીચ્ચારે । એવુ જાણતે તો તે રાતનુલ છરી મેલતે, પણ કઈ નહી, જ્વો પહેગો મરચો યોલીચ્ચો કે હીને તેમ કરૂ " એટલુ યોલીને તે નીરાત કરી શુઈ ગચ્ચેચો તેની વ્યાખમા નરા ઉઘ વ્યાવી, અને એક સ પનો વ્યાવવાને શરૂ થચ્ચેચો જતો જાણે કુ વરખાઈ તેના ટોલીચ્ચા વ્યાગલથી કચરો વાલતી હાચ્ચે એવુ તે જચ્ચે છે અને વેહેલો વેહેલો હીને તેને યોલાવા જચ્ચે છે પણ તેવામા તેના કાનમા અથવાને વાસવાનો વ્યાવલ વ્યાવીચ્ચો તેવાને તે ભડકીને જાગી હીચ્ચો અને હીને ટોલીચ્ચા પર મેલો થ ચ્ચેચો મેટો થચ્ચેચો તીચ્ચાવેર તેના મનમા એનજ હુતુ કે, કુ"વરખાઈ તેના ટોલીચ્ચા વ્યાગલનો કચરો વાલે છે, તેથી

તે મોડુ વીહોજુ" ચુકીને ટોનીચ્ચાની તપે, વ્યાહીગમ, પેલી ગમ જ્વોવા લાગો, પણ તે તેને કચે દેખાઈ નહી, પણ તેટ લામા તે તેની હુશીચ્ચારીમા વ્યાવીચ્ચો, તેવુ જ તેણે જાણી ઉ કે એતો તેણે સપનો જચ્ચેચો, પણ તીચ્ચારે વલી તે વી ચાર કરવા લાગો કે, તેણે ને મરચો યોલાવાનો સાદ સાલ લીચ્ચો તે પણ સપનામાલ કે ખરેખરો એતો ચુ મવારામા પડી તે વીચાર કરે છે, તેવામા તેવો બીજો માદ સ લખાચ્ચે ચો, તીચ્ચારે તેની ખાતરી થઈ કે તે સાદતા તેણે ખરેખ રો સાલવીચ્ચો તેથી તે વેહેલો વેહેલો હીચ્ચો અને કોટમા જ્ચામા તેના અલદને આંધલા હતા તીચ્ચા ગચ્ચેચો તેના બ ને અલદો ખેસીને વગેલ કરતા હતા, તેમથી ને તેનો યોગ બનદ કચરોની ખાડી ઉપર નરા લગડાચ્ચેચો હુતો, તેના પગની તેલ ખડીના વચોવવામા નરમ ભાગમા એક જાડો અને લાપો કાઠે, ને તે વાડમાથી જાણુ લાવીચ્ચો હુતો, તે ભોકી ઘાલીચ્ચો અલદે જ્ચરમા પગ ખે ચી લીયો, પણ તેટલામા તો તે કાઠો પોણુ ખેસી ગચ્ચેચો હુતો અને મહુ થી નરા લોહી નીકલવા લાગુ હુતુ પણ તેવાના હુતુ રહી ને અલદનો થાપો કોકી વ્યાસતે રહીને તેનો પગ પાછો હા થમા લીયો, અને જાણે તે કાઠો કા ડડતો રોચ્ચે તેમ તે ભા ગ પર નરા ધીનેથી આગવા ફેરવી એક જોર એવો કીચો કે બાહાર રહેલો કાઠો જાલ નાખીચ્ચો એથી કરીને અલદ ને ઘણુ લાઈ, નથી તે ભડકીને હીચ્ચો તે જોગુને ચોકી ને મેહેરજભાઈ પણ ઉરવા જચ્ચે છે, તેવામા અનદની લાત તેના શુપ્તમા એવો લાગી કે કંટોલાવર પાછો ખેસી નચેને તે દાખવા લાગો દાખતો દાખતો વીચાર કરવા લાગો કે એના પગમાથી લોહી નીકરે છે તે ખમ કરવુ જચ્ચે, પણ અલદતો હીને ઉત્તો થચ્ચેચો તીચ્ચારે કરવુ કેમ ? એવામા અલદનો પગ પાસે પરેલા એક ઘાણુના પોદરામા પડીચ્ચો, ને જોઈ મેહેરજભાઈ યોલીચ્ચો " હવે કંકર નહી હવે મટોડુ ઘાટવાની નચર નહી " પછે તીચ્ચાથી હીચ્ચો અને શુક ણમા વાગુ હુતુ તેથી નરા લગડતો ઘરમા જાઈને એનીને પાછો પોતાના ટોલીચ્ચાપર સુઈ ગચ્ચેચો અને જાણે ઉ ઘા ઈ ગચ્ચેચો હોચ્ચે તેમ મોડુ લાકીને સુઈ રહુચો

પરકરણ ૨ જી.

સહવારનો પોહા કાટલાન ડીગત લીટીચ્ચે લાલ રગ નો પોશાક પહેરીચ્ચો, અને વ્યાખમામ ઝોડામા પકગાચ્ચો શુ દર મગેદ કાહારવા લાગો ગાચ્ચે અને બેસો હીને ઉ ભા થચ્ચેચા અને નાખમાથી કુ કારા મારવા લાગો મરા ચીન તરકથી ઠ ડી લેલેકી નીકા ડી ધીનેથી કુકવા લાગા, અને શાખજોની ગચરમાથી રાત વાસો પરેલા ગાડા, પાઈ કુ ચ કરી ચાલીચ્ચા જતા હતા, તેના અનદના ગલા મહેલા ઘાટનો શુ દર શાદ અને પાઈડાનો ખડખડતો વ્યાવલ સાચે નહી ગચ્ચેચા રમતાને ગીત ગાવા લાગા મ દર એક ગમથી તરતનો આપો પડીચ્ચો હુતો તેવામા બીજી ન દર જાણથી લીપે ચી કામડાની લીતના વ્યારડામા હીચ્ચો, એટ લે કુ વરખાઈ ટોનીચ્ચાપરથી હીને જ્વો થઈ, અને ચાર છુ ઉઘાડી એટલાવર ને હારી શુ" એતો તેને ઉવાડીચ્ચો ઝડપથી તેને કચરો વાલવાને અને કોટ જાકુ કરવાને કહી

વંદીઆરતો ધીમાન નહી; પણ ખરા, મારો હરીઓ કીમતો
 ગીમ્મો અને મારો લાલો ભગત કીમ્મો ગમ્મો ? એક લી
 છુ ને તેમ્મો આપશે તો તેના જોશથી ધનજીવાઈ થયેલો ધર્મ
 નશે, અને કુવરમાઈ પોતાની મેલે મારી આગલ ચાલ
 આવશે. હા, હા, એનીતો મને તીઆરની ઇમાદત ન
 અરસર ? આમ્મે વખતે હું હરીઆને સાથે નહી લા. તેનાં
 નહી તો કોઈતું કામ નહી હુલું; કશો વીચારી નીચે
 નો નહી હોતું, પણ તોમી કંઈ નહી, મને
 ને પેલા મંતર શીખવેલા છે, તે આનિ ડા આવેલા કે,
 તેણે મારા ઘણા રૂપીઆ ખાધા છે, ખારની ચીનધી ચી
 એ તે મંતરથી કામ પાર પડીતું નહી. એવી ભયંકર
 કા. કંઈ નહી, તે પણ લી. એક મતરીને તેના હાથ
 એક મતરીને તેના હાથ નીકે વારને અંતરે આવેલા એ
 ન ખુલું કરી નશે. નલ ચહડી ગઈછી, અને થોડવા
 હી. ખસ ખસ, હુકેકે ઘઈ ગઈઠિ. એ ખનાવ નેતાં
 ની ઇમાદત રતાં માંણસો, જેમ જેને ગમે તેમ, યાણીમાં
 હી કુરે. એવી મેલો પેલા ભયંકર ખકકપર ચહડવાની કો
 જોવાની મેલો પેલા ભયંકર ખકકપર ચહડવાની કો
 આંબકરવા લાગ્યાં, પણ તેમાં ઘણાકો ટુટી યડી, પછ
 લાગો, રાણ પાનીયાં. પણ એમ કરતાં આખરે ખી
 માં તો કામ અને ખીજા સતાવીશ જન, તે ખકકને મ
 રતો વ. તરણીઆ, અને તે વેલાએ રાતનો વખત થ
 પુલું તરણીઆ, અને તે વેલાએ રાતનો વખત થ
 તો ગાદથી, તેઓ તેનેજ વલગી રહેયા. એ વાં
 માર કરી કૃપટન પીઅરસ, ને કમનસીબ, એ વેલા
 ને વખતે
 ઇમાદતની એ મોટી છોકરીઓને સાથે લેઈ આ
 યો ઘણાંનો, તેમને પોતાની છાતીરે ઘાખી, લોહી લ
 પણ તેને લી, તે પાંણીથી ભરાઈ ગમેલાં વાંડાંણ
 નહી; તેતો રહેઓ, અને સહવાર પડવાની વાત નો
 રે ખરામાં
 ખતે તે કા. જેઓ પેલા ખકકને મથાલે પોંઠાંચી
 ઈઓ આ તેમને પણ કૃપટનની ખને છોકરીઓને,
 માર કરી કૃ યટપટ લાગી, પણ સહવાર પડતાં કંઈખી
 ક પડશે
 ટો ભોકું જેમને તે ખકક ઊપર લાવવાને તેઓએ
 લશોન કરીઓ. પણ તોશન જરાએ નરમ ત પડવા
 લી દર પહે મોટા ડુંગર નેવા મોળ તે વાંડાંણુપર અ
 યોડવા લાગા, અને દર પહે તે વાંડાંણુ અને તેમાંની
 બે નીરદોશ અને નાણુક અખલાઓને તેમાં એકદમ
 ગરક જવાની ધાસતી પડતી. પણ અશ્વોસ ! આખ
 રે તેમજ ખનીઠી. મધીઅમ રાતને સુમારે, પેલા
 ખકકપર સહવારની વાટ નેતા ખેલાં માંણસોને વાંડાં
 ણુપરથી એક અતી કમકમાટ ભરેલી ચીચીઆરી સં
 લલાઈ, જેમાં પેલી બે અખલાઓનો છેલો આવાજ તે
 યોએ જાણખીઓ, અને તેઓ આખરે મરણુ પાંચે
 છે એવું બાંણી તેમનાં હુડેહુડક ધુજવા લાગ્યાં. પ

તે મોળ તે ચીચીઆરીઓ - ઊઠી, કે પલવારમાં પાછી ખં
 ગઈઈ ગઈ, અને સઘણું ચુપ થઈ ગઈઠી. વાંડાંણ
 તું જોણું, જે એક કાલાં ધાલાં તરણું દેખાતું હતું, તે
 જેપ થઈ ગઈઠી, અને તેની સાથે કૃપટન પીઅરસ અ
 ને તેની બે વાહાલી અને ખુખસુરત છોકરીઓ પણ સ
 મુદરને તલીએ જઈ હનેસગીમાં ચુતાં. અશ્વોસ !
 એ ખનાવ નોઈ, જેઓ જીવતા ખકકને વલગી
 રહેલા હતા, તેઓ નોઈ સઘલા પોતાનાં મોહોતને પો
 તાનાં મોડાં સાંચે નોતાં હતા, તોપણ, એવો ભયે છતાં,
 તે બે જીવવાન અખલાઓનાં મરણુથી તેમની આંખમાં
 આંસું આવીયાં. પછે જેમ જેમ વખત જતો ગયો
 યો તેમ તેમ, તે આપડઓનાં શરીર છુંડઈ માહેથી
 લોહી જતાં હતાં તેથી નખલા થવાથી, અને ઊપરથી
 પડતી કકકતી ઠંડીથી અકડી જવાથી, તદન અશકત થ
 ઈ ને ખકકને ચાંપી વલગી રહેલા હતા તે છોડતા ગ
 એઆ, અને એક પછે એક અતી દુઃખેઆ ઊપજવવા
 નોખ ચીચીઆરીઓ પાડતા નીચે પડી, અનીદાર ખ
 કકીપર અશ્વઈ ઝીકઈ મરણુ પાંખતા ગયેઆ. એ
 મ કરતાં તરણુ કલાક ગયેઆ પછે ખામદદેના વખ
 ત થયેઓ, ને વેલાએ, જેઓ ખાકી રહેલા હતા તેઓ
 પોતાની જગા નોઈ, દીસ પડતે ને ખચવાની આંસાં
 હતી તે છોડવા લાગા. તેઓએ નોઈઠી કે, તેઓ
 એક એવા ખકક ઊપરછે, કે ને ઊપરથી, બે વેંહુંત પો.
 હોલી એક ઠીરપરથી ચાલી એક ખાજુએ ફરી, એક
 તદન ઊભા અને ૨૦૦ ફીટ ઊંચા ખકકપર ચહડી
 આ સીવાએ, તેમને કોઈખી રીતે ખચવાને કશો ઊપા
 એ ન હતો. પણ હવે કરવું શું ? ઈઆતો તે એક
 વાર જીવ સોસટની કોશેશ કરી તે ખકકને મથાલે પોં
 હાંચવું, કે નહીંતો તે જગામાં ભુખે મરી જવું. તેથી
 એ પરમાણુ બધી તરફથી મોહોતને ઘેરો નોઈ, ફેટલા
 એકીએ ઇઆહોમ જે બને તે ખરી, એમ વીચારી
 ને ખકકપર ચહડવા માંડીઠી, પણ તેઓ ખીહીકથી ધ
 ઓડક નીચે પડી, ઝીકઈ મરણુ પાખવા લાગા. એ
 મ કરતાં આખરે બે જન ઊપર જઈ પોંઠાંચીઆ, અ
 ને તીઆં ને એક જામડું વસેલું હતું તીઆંના લોકોને
 એ આપતની ખખર કરી. તે સાંભલાંજ તે સઘલાં
 લોકો તે ખકકનાં મથાલાંપર આવીઆ, અને જેઓ ની
 ચે ખાકી રહેલા હતા તેમને માટે મોટાં ઘરડાંઓ નીચે
 મેલીઆ. એ ઘરડાં પકડી તેઓ ઊપર આવવાની

કેશ કરવા લાગા, પણ તેમાંથી ફેટલાક થોડે થોડે ચઢી, ટૂંકી પડી મરણ પામીઆ, અને ફેટલાકો સલામત ઊપર આવીઆ. તેમની તે ગામનાં કોઈએ ઘણી મારી ખરદાસત કીધી, અને ફેટલાક દીવસ પછે તેમને તેમનાં દેશ લણી રવાના કીધા.

લડાઈથી નીપજતી ખરાબી.

માણસ જાતે, પોતાનાજ લાઇબંધ માણસ જાત ઊપર લડાઈની બાબદમાં જેવું કરપીણપણું વાપરી ઊં છે, તેવું ખીજાં કોઈ કામમાં વાપરી ઊં નથી, અને જેવી એખ, એ કામથી તેઓએ પોતાનાં નામને લગાડી છે, તેવી ખીજા કોઈ કામથી લગાડી નથી. માણસ જાત જોઈ ખોદાનું ઘરેવું છે, અને તેની સઘલી નીશાનો તે પોતાનાં દરેક કામમાં ખતાવે છે, પણ લડાઈની વખતે જે તેઓ દેખાવ કરે છે, તે ઊપરથી તેઓ તેટલોવાર ખોદાન નહી પણ ચેહતાનના ખનાવેલા લાગે છે. ઈંગલંડ, ફ્રાન્સ અને અમેરીકા આજે દુની આંપર સહીથી સુધરેલાં થવાનો શકો તામે છે, પણ જીઆંવેર તેમનામાં લડાઈનું જંગલીપણુ અને ચેહતાની અતપણુ કાએમ છે, તીઆંવેર તેઓએ એવી મરુખી નહીં બેવી, પણ પોતાના હૃય તરફ જોઈ પોતાને મોડે કહુક કરવું કે તેઓ જંગલી અને માણસ ખાકી છે; તે એવાકે, આજે જેવા જંગલી અને માણસ ખાકી લોકો પાસીશીકના ટાપુઓમાં વસે છે તેમ તેં કરતાં સો ઘણા માકા.

ફ્રાન્સની અંદર, ૧૫ મી સદીમાં, જે વેલાએ, પીઆનો ચારસસ પાછાહા, પોતાના મજબની માટી પ્રલતનાં સખખથી અશકત પઈ પડીએાં હતો, અને તે વામાં રાજનો અખતીઆર લેવાને ડીકીક આશ ખરબનડી અને ડીકીક આશ ચારલીઅનસ નામના ઊમરાવો માહોમાહે મરાઈ મરતા હતા, અને તે વેલાએ ઈંગલંડનો પાદશાહ પ મો હેનરી તે દેશ ઊપર ઊતરી પડી ફેટલાક લડાઈએા કરી તેનો ફેટલાક ભાગ જીતીએા હતો, અને આખરે પાદશાહ ચારસસની દો કરી ફેટલાઈન સાથે પશ્ચીમી ફ્રાન્સનું તાજ પોતાને માથે ચેલી ઊડું, તે વખતમાં એએનના કસબામાં જે સેતમ ગુજરીએા છે, તે અતી કમકમાટ ભરેલા અને

જાણુવા લાએક છે. સન ૧૪૧૫. ના જુન મહીનામાં, પાદશાહ હેનરીને, ઈંગલંડથી ખીજા એક મોટી શેજની મદદ મલવાથી, અને તે સાથે તોપ, દારૂગોલો વગરે લડાઈનો અસખાખ પણ પુપકલ આવી લાગવાથી, એએનનો કસબો, જેમાં ફ્રેંચોની મોટી શેજ હતી, અને તેઓએ ફેટલાક માસનો તે કસબો-મોટી ખલનવારીથી જાલવી રાખેલા હતો, તે ઊપર હુમલો કરી તેને પોતાને સવાધીન કરી લેવાનો થકાવ કીધો. તે થકાવ પરમાંજે તેણે તે કસબાની આસપાસ મજબુત ઘેરો નાંખી તેને ખંધ કરી ચેલીએા, અને એવી આસા રાખી કે, જીઆરે તેમના ઊપર લુખમરો ગુજરશે, તીઆરે તેઓ પોતાની જેરે તામે થશે. એ પરમાંજે તે કસબાપર ઘેરો પડવાથી, અને તેમાંનાં લોકો એ ખતતાં યુધી હેનરીને તામે ન થવાના મજબુત થકાવથી, જેમ કહડાએ તેમ દાહુડા કાહુડીઆ, પણ આખરે અકસેખર મહીનામાં તેઓ ઘણાજ ખતંગ આવી ગએઆ. તેમની પાસે કંઈ ખાવાનું નહીં રહી ઊં, તીઆરે તેઓએ ઘોડા, કુતરાં, ખીલાડાં, ઊંદર વગેરે, માણસ જાતને ન ખાવા જોગ જનાવરો પણ પકડીને ખાધાં; પણ તેઓ હેનરીની શેજને તામે ન થએઆં, અને હેનરીએ તે ઊપરનો ઘેરો કાહુડીએા પણ નહીં. અકખતે આવી આશત ગરીબો ઊપર ઘણીજ જોરમાં ગુજરતી હતી, પણ મોટા અમીર ઊમરાવોને સેહેજ સાહુજ સારો ખોરાક મલતો હતો. તે ખોરાક રખેને ખપી જાએ, અથવા હુરાઈ જાએ, તેથી તેઓએ અંતે, તે કસબામાંથી, ૧૨૦૦૦ ગરીબ પુરૂશો, સ્ત્રીઓ અને બચાંએાને, જખરીથી મામ ખાહુર કાહુડી ચેલીઆ, જેમાંનાં ઘણાક ખાહુર પાદશાહ હેનરીનાં હશકરની ખીહીડે, તે કીસાની આસપાસની ખાઈમાં જઈને રહેઆં, અને તીઆં દર રોજ જે દરો જનાં મરણ પામવા લાગાં. એ ખાહીમાં તે ખાપડાંએા એવીનો ભજોંકર હાલતમાં પડીઆં હનાં કે, જેને જોતાં પથર કસખી છાતીનાં માંજુસની આંખમાં પણ આંસુ આવીઆ વગર રહે નહીં. પાટી જેઓ ગામમાં રહેઆં હનાં, તેઓ એવાંનો લુખે મરતાં હતાં કે, કોઈ ઊમરાવને માટે જોસ કે કાંઈ એવો ખીજો ખોરાક જતો રસતામાંથી તેમની નજરે પડતો, તે જે કોસ લોકો, જેઓ લુખમરાથી લેવાના અને ખેદરકાર ખની ગયા હના, તેઓ તેને હુડી લેવાને હુડી પડ

તા, જેમાંથી તેમને પાછા રાખવાને, તે ખોરાકની સાથેના માણસ તેમને તરોતક મારી નાંખતા. તેઓ એટલા તો અંતર આવીયા હતા કે, તે ખોરાકને હાથમાંથી જતા ચેલવા કરતાં માર ખાઈને તીઆંજ મારી જવાને વધારે પસંદ કરતા; અને તે પરમાંણે રોજ રોજ આણસ મારીઆં જતાં. એક એ પરમાંણે ફેટલાક મોઝાંને મોરી છુપીથી અંતવેર ખોરાક મલતો રહીઓ, પણ ખીજાંને આખા તરણુ મહીના યુધીતો કંઈજ નહી મલીકી. તેથી અંતે એ વું ખનીકીં કે, જાનેવારી મહીનાંની શરૂઆત યુધીમાં, એવા ભુખમરાથી બધાં મલીને ૫૦૦૦૦ માંણસ ટવલીને અને તરશ્દીને મરી ગયેઆં. જીઆરે પેલા હુજતી અને કરપીણુ ઊમરવોએ એ પરમાંણે હજારો માંણસોને મરી ગયેલાં જોએઆં, અને તેમની કોઈખી પરકારે કોઈની મદદ મલી નહીં, તીઆરે થાકીને તા૦ ૧૬ મી જાનેવારીને દીને તેઓ પાંદરા હા હેનરીને શરન થયેઆ, અને રોએનેનો કસખો તેને સવાધીન કીધો.

એ પરમાંણે ભુખમરાથી અને લાકઈથી જીઆરે, ખંને બાજુનાં મલી લાખો માંણસો મારીઆં ગયેઆં, તીઆરે એક માણસની ઊંચેદ ખર આવી, કે તેને શરાનસતું તાજ અને હોકરી એ બે મલીઆં ॥ અશ્વોશહે માણસતા એવા લોખ ઊપર.

ચપટાં માયાંનાં ચીનુક જંગલીઓ.

ગએઆ આંકમાં રોમાન જાતના જંગલીઓની બચાંને ઊધારવા તથા તેનાં માંધાંને ચોક્કસ આકારનું કરવા વીજો ફેટલાક ખોલાશો લખવામાં આવી યો હતા, પણ તે સીવાએ એક ખીજા જાતના જંગલીઓ પણ માયાંની કુદરતી વલાણુ બદલી પોતાને મનગમતી રાખે છે, તે વીજો થોચેક ખોલાશો અહીં કરીએ છઈએ.

કોલમખીઆ નંદી ઊપર એક જાતના જંગલીઓ વસે છે, જેઓ ચીનુક ટોલાના ફેટલાએ છે, પણ સાધારણ રીતે તેઓ "ચપટાં માયાંના" ને નામે જો લખાએ છે. રોમાન લોકોને જે જાતનાં માંધાં પસંદ પડે છે, તેનાં કરતાં એ જંગલીઓને તદન જુદીજ રીતનાં પસંદ પડે છે. એ લોકોને જેમ માથું ચપટા ઘા

ટનું તેમ વધારે ગમે છે, અને તેને વધારે શોભીતું તથા વધારે ચાલાક ગણે છે. તેઓ ગોલ માંધાંવાલા સઘલા જંગલીઓને ધીકારે છે એટલુંજ નહીં, પણ ગોરા લોકોને વટીક, એજ સખખથી ઘણાજ ધીકારે છે. એ જંગલીઓ એવી જાતનાં માંધાં કરવાને, પોતાનાં નાનાં બચાં ઊપર ફેવી કીરીઆ કરે છે, તે ખરેખર ઘણાજ નવાઈ સરખી અને જાણવાજોગ છે. તે નીચે પરમાણે છે.

ચીનુક સીને પેટે જેવું બચું અવતરીકીં, કે તેને ઊંચકીને, એક જાતનો સાંચો, જે તેનું માથું ચપટું કરવાને બનાવી રાખેલા હોએ છે, તે ઊપર તેને ટુવાડે છે. તે સાંચો એવો હોએ છે કે, એક પાટીઆંનાં કટકાને એક છેડે એક પોહોલી કેસ કરે છે, અને ખીજે છેડે, એક પાટીઆંનો કટકો, દોરીનાં મીજગરાં કરીને જડે છે. પછે તે પાટીઆંની ઊપર ઘાસ કે સસલાનું ચામડું પાંચરી તેની ઊપર પેલાં બચાંને ચતું ટુવાડે છે, અને પેલી કેસ માથે તેના પગને આપકવી માગાં ઊપર પેલો દોરીએ બાંધેલો પાટીઆંનો કટકો દાંકે છે. પછે તે પાટીઆંનાં કટકાને, આગલથી આંધરું પાટી એક દોરી પોએ છે, અને તે દોરી વડે દાંકણુ ખેંચીને તેનો ખીજો છેડો યગ આગલની કેસ સાથે બાંધી દે છે. તે દોરી લાંબીને લાંબી કપાલ પરથી યગ સુધી જાએ છે. એથી કરીને હોકરાનાં માંધાં ઊપર પેલું પાટીઆંનું દાંકણુ ચપટ ઠંકાઈ રહ્યું છે, અને તેથી માયાંના તે ભાગને વધતાં અટકાવ થાએ છે. તે બચું આડું સરી નહીં જાએ, તેથી તેની છાતીપરથી, પેટપરથી, અને પગપરથી, આડા ખંધ નાખીને, પાટીઆં સાથે જકડી લે છે. એવી હલતમાં તે બચાંને તેજો સાતથી આઠ મહીના લગી રાખે છે (૧) કેમકે તેટલા વખત પછે તેનું માંધું કપાઈને ખરોખર ચપટું થાએ છે. એટલા મહીના સુધી તે બચું ચતુને ચતું, ઊંધીઆકે ચીકીઆ વગર પડી રહ્યું છે, તેપણુ તેથી તેને કચું નુકગાને કે દુખ થતું નથી ! તેની માં તેને ધવાડનો વખને પણ એમનું એમ પાટીઆં શુધાં ઊંચકીને ખોલાપર લે છે, અને ધવાડીને પાછું જમીનપર મેલી છાંટે છે. જીઆરે માં ખાહાર જાએ છે, તીઆરે તે પાટીઆંને ખંને છેડે દોરી પોએલી હોએ છે, તે દાનીએ જોલવી, પોંકપર બચાંને એમનું એમ મારી જીઆં જતું હોએ તીઆં જાએ છે.

એથી કરીને શેકવેલી મુલત પછે તેનું માથું યા
 લવાં ઊપરથી દખાઈને ચપટાં ઘાટનું, અને નવાઈ
 નેવા આકારનું થઈ જાય છે, જે જોઈ તેની માં અ
 ને બાપ બંને ઘણાં મલકાઈ જાય છે ! જોકે એવી ધીરી
 આથી તેમનું માથું દખાતાં, તેમનું ભેજું પણ દખા
 યે છે, અને તેથી તેના પણ કુદરતી આકાર બદલાય
 છે, તેપણ તેમની મનશક્તીમાં કચો ફેર પડતો નથી,
 એ ખરેખર તાજુબી ભરેલું છે. મીઠા પાલકન ના
 મનો નાંમીઓ મુશાફર કહે છે કે, તેમનાં ભેગાંની ઘણી
 વાર તપાસ કરવામાં આવી છે, જેમાં તેઓ ખીબ ગો
 લ ઈઆને કુદરતી આકારનાં જ માંમાં વાલા જંગલી
 યો કરતાં વધારે સારાં અને ચંચલ માલમ પડીયાં છે.

એ જંગલીઓની હુલત વી ૧ મીઠા પાલકન એ
 ડું કહે છે કે, તેઓ જે કુટ ઊંડા અને વીશેક કુટ મોરસ
 ખાણ ખોદી, તેની આસપાસ વાડ ભરી, માહે વસે છે.
 સ્ત્રીઓ ઝાડની છાલનું કાંઈ ચોલી સરખું પેહેરે છે,
 અને પુરુષોતો તદન નાગાજ શરે છે. એ લોકની
 ખાવાની એક રીત અતીઅંત કમકમાટ ભરેલી છે. જો
 કે તે આપણા સરખાંઓને ભારે કમકમાટ ભરેલી છે,
 તેપણ તેને તેઓ ઘણી પસંદ કરી, કોઈ કોઈવાર મો
 ઠી ઊંકમાઈથી ખાય છે. તે એ છે કે—તેઓ પોતા
 નાં રહેવાનાં ખાડાનાં મોડાં આગલ એક નાનો ખા
 ડા ખોદે છે, અને તેમાં એક જાતનો અનાજ જે એક
 જાતનાં ઝાડ ઊપર થાય છે, તે થોડાક નાખે છે. તે
 ની ઊપર પાતડું જેવું ઘાસ પાંથરે છે, અને ઊપરથી
 અરધા કુટને આસરે મરોડાંનું એક પડ કરે છે. પ
 છે તે ખાડા ઊપર, આખાં ઘરનાં, ખરેખર ખોલીએ
 તે ખાડાનાં, રહેનારાં રાત ઘણાં પીસાખ કરે છે, જે
 મેલા અનાજમાં પચે છે. એવી હુલતમાં તે અના
 જને ચાર પાંચ મહીના સખી તેને ખાહેર કાહેરે છે,
 અને પછે તેને મોટા સવાઈથી અને મોટી હોંસથી ખા
 યે છે !! એને તેઓ એક સહીથી સરસ પકવાન સમ
 જે છે ! તેઓ માંમાંમાં કદી કાંચકી સરખું કંઈ ઘાલતા
 નથી, પણ તેમનામાં માંથું જોવાની ઘણી ચાલ હોય
 છે. તેમાં નવાઈ જેવું એ છે કે, માંથું જોતાં જે જુ તે
 મના હુથમાં આવે, તેને આપણી પેઠે મારી નાખવા
 ને બદલે વાંદરાની પેઠે મોંમાં નાખી ખાઈ જાય છે !
 મીઠા પાલકન કહે છે કે, “એક દીવસ એક ઈનડીઅન
 ને મે” તેનું કારણ પુછીએ, તીઆરે તેણે એવો જવા

બ દીધો કે—તેઓ અમુને કરડે છે, તેથી અમે તેને ક
 રડીને ખાઈ જઈએ છઈએ !” એ જંગલીઓ ખોલતી
 વખતે એવા કંઠંગા ઊચાર કરે છે કે, જેને લખવા માં
 ગીએતા, તેને કીઆ અકશરમાં લખવા તેનો મોટો મું
 ચવારો પડે; કેમકે તેઓ ખોલતી વેલાએ જમનો ઘણા
 જ નવાઈ સરખી રીતે ઊપીઓગ કરે છે; પણ તે સા
 થે તેમની ખોલી એવી અધુરો છે કે, ફેટલીક મનની વા
 તેનો ખોલાઓ તેઓ કરી શકતા નથી. તેઓ જા
 રે કોઈ ગોરા માણસને જોયે છે, તીઆરે તેઓ તેને
 પેહેલ વેહેલો આએ પરમાણે ખોલાવે છે—“કલાક હા
 આહ ઈઆહ.” એ વાકીઅ તેઓએ અંગરેજોના “ક
 લારક હાકી આર ઈકી,” ઊપરથી લીધેલો હોય એવું
 મીઠા કન ધારે છે, કેમકે તે કહે છે કે, તેમની ખોલીમાં
 એવી જાતનો વાકીઅ નથી.

લખવાનો હુનર અને કાગલ.

કાગલના સરખી અતી ઊપીઓગી વસતુઓ
 આજે દુનીઆમાં થોડીજ છે. લખવા અને વાંચવા
 નો હુનર આજના વખતમાં, માણસ જાતને માણસા
 ઈના મુલકમાં લેઈ જનારું, અને તીઆં લેઈ જઈ તેને
 સુરપડીનો વઈલવ, અને કુદરતની કારીગીરી ખતાવ
 નાક વાંહાંણુ થઈ પડીગી છે, પણ તે વાંહાંણુને તરવા
 નો સમુદર કાગલ થઈગી છે. ઘણા અસલના વારા
 માં લખવાનો હુનર પોતાની હુસતીમાં આવીઆ બા
 દ, તે વખતનાં લોકો, લખવાને મારે, કાગલને બદલે,
 ઝાડની છાલો, પાતરાં, ચાંમડાં, ધાતુનાં પતરાં અને
 પથરની લાદી વગેરે ઊપર લખતા તથા કીતરતા હ
 તા. પથર અને ધાતુ ઊપર અકશરો કીતરવાનાં ક
 રતાં ચાંમડાં તથા ઝાડનાં પાતરાં અથવા છાલપર લ
 ખવું વધારે રહેલું પડતું હતું, તેથી તે જાતના લેખો પે
 હલા કરતાં વધારે થયેઆ હતા. આગલા વખતમાં
 રોમન લોકો પાટીઆંપર મીણુ રેડી, તે ઊપર એક અ
 હીદાર હથોઆર વતે અકશર પાડતા હતા. અસ
 લનાં હીંદુઓ તાડનાં પાતરાં ઊપર લખતા હતા, જેમા
 ના ઘણાક લેખો આજુથી, ગુજરાતમાં આવેલાં પાટ
 ણુ નામે નગરમાં, જઈને ઘરમનાં એક મુચંતકખાના
 માં જાલવી રાખવામાં આવેલા છે.

જોઈ ચીથડાંમાંથી કાગલ ખનાવવાનો પેહેલ વે
હોયો વીચાર ઈસવી સનની દશમી સદીમાં સુઝીઓ,
તીઆંશુધી ઊપર લખેલી વસતુઓ લખવાના કામમાં
વપરાતી હતી; તેપણુ તેવારીખ ઊપરથી માલમ પડે
છે કે, કાગલ સરખી કાંઈ વસતુ, ઈસવી સનની શરૂઆ
તની અગાડી, મીસર દેશમાં શોધી કાઢાડવામાં આવી
હતી. તે કાગલ, નાઈલ નદીના કંઠાક ઇલકા ભાગ
ઊપર એક જાતનો ખરૂના સરખો રોપો, જેને “પેપી
રસ” કરી કૈહતા હતા, તેમાંથી ખનાવવામાં આવતાં
હતાં. એ શોધ મીસરી લોકોએજ કરી હતી, અને
તે પાછલથી એવીતો ઊપીઓગી થઈ પડી હતી કે, તે
નો મીસરમાં મોટો વેપાર ચાલવા લાગ્યો હતો, અને
ગરીક તથા રોમન મોટો તેની મોટી ખરીદી કરતા હ
તા. પણુ એ વેપાર કંટલાક વરસવેર ચાલવાખાદ ત
દન ખંધ પડી ગયોજા હો, તેનું કારણુ કંટલાકો એ
વું જણાવે છે કે, મીસરમાં “પેપીરસ” નો પાક ઓછો
થઈ ગયોજા હો; પણુ કંટલાકો જણાવે છે, અને તે
વધારે ખાતરી ભરેલું ગણાવે છે કે, મીસરના એક ટ્રો
લમી વંશના રાજાને, પરગામસના રાજા સાથે અદાવ
ત હોવાથી, તે ભીષો કે રખેને તે રાજાને તીઆં, અલે
ક જાનડરીઆ માંહેલું પુસતકખાનું, જે તે વખતે સહી
થી મોટું ગણાવું હતું, તેના જેવું ખીનું થાએ, તેથી તેણે
“પેપીરસ” ને ખાહાર દેશવરો ખાતે મોકલવાને તદન
ખંધ કરી. છઆરે એ વસતુની એ પરમાણે ખંધી
થવાથી તેની તાણુ પકવા લાગી, તીઆરે ઈસવી સનની
૨૦૦ વરસ અગાડી, તેને ખદલે જાનવરનાં ચાંમડાં
વપરાવા લાગ્યાં. તેપણુ એ પેપીરસ કાગલ શોધાં
ઘણાં છેક સાતમી સદી સુધી ઈઝીરોપમાં વાપરવાસ
માં રહેયાં, પણુ આખરે ઈસવી સન ૬૫૦ માં, ખ
રીસદી ધરમગુરૂઓ, જેઓએ તે વખતમાં લખવા તથા
વાંચવાનો હુનર પોતાના ડેલાનાજ હુથમાં સાંતી રા
ખેલો હો, તેઓએ તેને તદન રદ કરી તેને ખદલે ત
દન ચાંમડાંજ વાપરવા માંડીયાં એ પેપીરસનો
રોપો સતર અઢાર ક્રીટશુધી ઊંચો થતો હો, અને તે
નાં ચયાલાં ઊપર પાતરાં તથા કુલની એક ઘણીજ સું
દર ચમરી આવતી હતી. એ રોપાની અંદરના ભા
ગમાં એક જાતની પાતલી છાલ થતી હતી, તેને કંટ
લીક ઈઠીકતીથી સરખીને ચરખી કાઢાડી લેતા, અ
ને તેનાં કાગલ કરવામાં આવતાં. એ જાતનાં કાગ

લના તવેાની લંખાઈ પણુ ઘણી રાખવામાં આવતી
હતી. ખેલજોની નામનો એક મુસાધર કહ્યો ગયોજા
છે કે, તેના હુથમાં પેપીરસનાં ખનાવેલાં કાગલનો એ
ક તાવ આવીજા હો, જેની લંખાઈ ૨૪ શીટ અને પેા
હોલાઈ ૧૮ ઈંચની હતી. ઈસવી સનની અગાડી
૭૯ વરસ ઊપર, વોસુવીઅસ નામનાં જવાબા મુખી
પરવતનાં શરૂવાથી જે હરક્રીલેનીઅમ અને પોમપી
આઈ એ ખંને શહેરો ગરક ગયેયાં હ્યાં, જેમને
હાલમાં ખોદી કાઢાડવામાં આવે છે, તેમાંનાં પેહેલાં,
એટલે હરક્રીલેનીઅમમાંથી એવી જાતનાં કાગલનો
એક મોટો વીટો મલો આવીજા છે. જોઈ તે ઘણાક
વરસ સુધી કાગલો રહેવાથી તે કોએલા સરખો થ
ઈ ગયોજા છે. તેપણુ તેને કંટલાક મેહનતે છુટો પા
ડીઆથી, તે ઊપરનું લખેલું વાંચી શકાએ છે. એ પે
પીરસનો રોપો, આખા ઈઝીરોપમાં માતરે સીસીલી
ખેટમાં આવેલાં સાર્દનાક્રીસ શહેરની પટોસમાં આ
નાપસ નામની નદીમાંજ ઊગતો હો.

એ પરમાણે એવી એવી વસતુઓથી કામ લી
ધા ખાદ, ઈસવી સનની દશમી સદીમાં, રૂમાંથી કાગલ
ખનાવવાની ઈઠીકતી શોધી કાઢાડવામાં આવી; પણુ તે
કાગલ ઝાઝાં સરેદ તથા ટકાડી ન હોવાથી તેમાં સુ
ધારો કરતાં કરતાં આખરે સનનાં ચીથડાંમાંથી તે ખ
નાવવાની રીત કાઢાડી, જે આજવેર કાએમ રહી, અ
ને તેમાંથી ઘણાજ સરસ કાગલો ખને છે, પણુ એ
રીત એ વખતે તદન નવીજ જનમ પાંમી હોએ એ
વું લાગતું નથી, કેમ કે ક્લીવી, પક્લીની, વગેરે ગરંથ
કરતાઓના ગરંથોમાં “સનની મોપડી” એવું લખ
વામાં આવીજા છે; એટલે કે આગલા વખતમાં, સનનું
મજબુત કપડું ખનાવી તેની ઊપર પણુ લખવામાં આ
વું હતું.

ચીનાઓ પણુ ઘણા અસલના વારાથી કાગલ
ખનાવી જાણતા હતા, એવું તવારીખ ઊપરથી જણાએ
છે. તેઓ પરથમમાં ખાંબુમાંથી કાગલ ખનાવતા હ
તા. ચીનાઓની એ રીત તારતાર લોકોના હુથમાં
ગઈ પણુ તેમના દેશમાં ખાંબુની અછન હોવાથી અને
રૂસારો પાકવાથી તેઓ રૂમાંથી કાગલ ખનાવવા લા
ગા. તારતાર લોકોના હુથમાંથી એ ઈઠીકતી આરખ
લોકોનાં હુથમાં ગઈ પણુ તેઓએ રૂને ખદલે સ
ણુ વાપરીજા, અને તીઆંથી એ રીત ઈઠીકો

પમાં દાખલ થઈ, પણ તે શી રીતે થઈ અથવા કોણે કીધી તેને માટે બે ભાતનાં મત બાહર પડેલાં છે. કેટલાકે કહ્યું છે કે, ઈંગ્રવી સનની ૧૨ મી તથા તેરમી સદીમાં, જ્યારે ઇશલીઅન લોકો, સીરીઆના લોકો સાથે વેપાર ચલાવતા હતા, તે વખતમાં એ રીત ઈજિપ્તમાં આવી હતી, અને કેટલાકે કહ્યું છે કે, આઠમી સદીની શરૂઆતમાં, જ્યારે અરબ લોકોએ સુવેન દેશ પોતાને તાબે કરી લીધા હતા, તે વખતમાં તે દાખલ થઈ હતી. એ બેમાંથી ગમે તે મત ખરું હોય, પણ આટલુંતો ચોક્કસ છે કે, સન તથા ત્રીમાંથી એ અતી ઊંચીઓ વસતુને બનાવવાની રીતને ઈજિપ્તે બનમ આપીએ ન હતો.

હાલમાં આપણે જે તરેવાર ભાતના કાગલો વાપરીએ છઈએ તે ઘણું કરીને ઈંગલંડથી આવે છે, પણ આખા ઈજિપ્તમાં એ દેશ, કાગલ બનાવવાનાં કામમાં સરવેથી પાછલ બાહર નીકલીએ હતો. ઈંગલંડનાં લોકો છેક સીદની સદીમાં લખવાને માટે કાગલ વાપરવા લાગ્યા, અને સતરમી સદી સુધી તેઓ એ જીનસને ઈજિપ્તનાં બીજાં દેશથી મેલવતા હતા, તેમાં અગત કરીને ફ્રાન્સ તેમને પુષ્કલ કાગલો પોહાતાં પાડતુ હતું. પણ ફ્રાન્સ સાથે લડાઈ થવાથી, એ જીનસને ઈંગલંડમાં લાવતાં તેની ઊંચર મોટી જગાત નાખવામાં આવી, જેથી ઈંગલંડમાં તેની ભારે તાન પડી ગઈ. એ મામલો જોઈને, અંગરેજોએ પોતાને હાથે બનાવવાનું, કામ આરંભીઠી, અને ફરે ચો મગરૂખી નહીં લે તેને માટે ભારે મહેનત અને ઊંઘથી એ જીનસ બનાવવા પછવાડે લાગ્યા; તે જોઈને થુધી કે, ૧૭૨૦ માં, જેટલાં તેમને જોઈતાં હતાં, તેને બે તરતીઆંગિશ ભાગ પોને જ બનાવવા લાગ્યા, અને છેવે થોડાંક વરસમાં તેઓ બીજા દેશથી સવતંતર થયેલા. આજે તેઓ મોટો જથ્થો પોતાને પુરો પાડીઆ ખાદ અરબી દુનીઆને એ જીનસ પોહાંતી પાડે છે.

થોડાંક વરસની વાત ઊંચર, કાગલનો બોહાલો શેલાવે જોઈ, એવી ધારતી પડી હતી કે, જે જે વસતુઓમાંથી હાલ એ જીનસ બનાવવામાં આવે છે, તેને જ વલગી રહેવામાં આવશેતો એકવાર તેનો મોટો કુકાલ પડી જશે. તેટલા માટે ઘણાક ચંચલ પુરૂષો ખીજ ખીજ ભાતનાં ઝાડની છાલ. પાતર, ફલ વગેરે

મધેથી કાગલ બનાવવાની ઈજિકતીએ શોધવા લાગ્યા, અને તેમાં ઘણાઓ પાર પડીઆ. મીં શાશર નામના એક કાગલ પુરૂષને એ બાબેનો એવોતો લખ લાગો હતો કે, તેના હાથમાં જેખી વસતુ આવતી, તેમાં થી કાગલ બની શકે કે નહીં તેની તે તપાસ કરવા મંડી જતો, અને તેમાં ઘણાખરો પાર પડતો હતો. એવી એવી કોશોશોથી આજે ઊંચલી ધારતી તદન મટી ગઈ છે, અને એવી ખાતરી થઈ છે કે, થોડીજ વનસપતી એવી હો, જેમાંથી કાગલ બની નહીં શકે. વલ્લી વપરાએલાં તથા જીનાં કાગલોને, ગમે એટલી વાર, પાછાં નરમ કરી નાખી, તેમાંનો રંગ તથા મેલ, એક ભાતની રસાએણ કીરોઆથી કાહાડી નાખી, તેમાંથી પાછાં નવાં અને સોભાં કાગલ પણ થઈ શકે છે, જેથી એ માહુ ઊંચીઓગી, અને વીઠીઆ હુનર ના મુખીઅ સાંધનની વસતુનો કોઈ ઘણાડે પણ કુકાલ પડે એવું લાગતું નથી. વલ્લી હાલમાં, થોડાંક વરસ થયેઆં, ઘાસનાં પેંડામાંથી કાગલ બનાવવાની ઈજિકતી શોધી કાહાડી છે, જેથી એના વેપારને તેમજ એના વાપરનારાઓને મોટો શરૂએથો થયેઆ છે. એ કાગલ ઘણી હલકી ભાતનાં અને ઝાંખા રંગના હોવાથી તે ઘણા સરસતાં મલે છે, અને નેથી વરતમાંન પતરો, પુસ્તકો વગેરે લખનારા તથા છાપનારાઓને હાથે લખવાને તથા તપાસને માટે છાપવાને, અને કાંઈક બીજાં બગાડવાનાં કામમાં વાપરવાને ઘણું રહેલું તથા કીશએત ભરેલુ થઈ પડીઠાં છે. એની અગાહી, એવાં કાંચોને માટે પણ સોભાં કાગલો બગાડવામાં આવતાં હતાં, અને તેમ કરતાં મોટો ખરચ થતો હતો.

જેપાની લોકો હાલમાં એક ભાતનાં સેંચુરનાં સરખાં ઝાડમાંથી કાગલ બનાવે છે. એનીકુઈની થોડાં રેશમમાંથી બનાવે છે અને ચીનાઓ પણ ખીજ વસતુનાં બનાવવા છતાં રેશમનાં બનાવે છે. હજુ થુધી ચીનની રાજધાની પીકીનમાં, એક વરવમાન પતર નીકલે છે, જે ઘણુજ પુરાણુ અને દુનીઆમાં પર રહેલું ગણાયે છે, ને એક મોટાં, અને નાશ કુમનાં રંગની કપડાં ઊંચર છપાઈને નીકલે છે. ઈરાનીઓ રેશમ અને રૂ એ બંનેને સાથે મેલવી તેમાંથી કાગલ બનાવે છે, અને તેને તઈઆર કરવા પછે ખુજ ધુંડી ચલકતાં અને સુમારાં કરે છે. આપણાં દેશમાં પણ કેટલેક દેાંએ કાગલ બનાવવામાં આવે છે, પણ

તે ઘણા સાફ અને સરસ જાતનાં હોતાં નથી. અમ દવાદમાં, જુનાં કાગલોને પાણીમાં પલાલી, તેમાંથી ફરીને નવાં કાગલ બનાવે છે, અને તેમને ઘુટીને સુ મારાં કરે છે તથા તેને ટકાવ કરવાને તેમાં સાણ વાપ રે છે, પણ તે કશી રીતે સોબન કાગલમાં ગણાતાં નથી. એ કાગલો ઘણુ ફરીને વેપારીઓનાં ખાતાંવહીના એ પક્ષઓમાં વાપરવામાં આવે છે. આપણા દેશના લોકો પણ ચલાર્થ પકડી, અને બાપદાદા કરતા આવી આ તેજ કરવુ, એવો ખેવકુશાઈ ભરેલો વીચાર હોડી, એ કાંમમાં થુધારો કરેતો તેઓ પણ ઘણા સરસ કાગ લ બનાવી શકે, અને પૈતાના દેશને પારકાં દેશનાં ઊશીઆલામાંથી મોકલે કરે. આપણા લોકો, કાગલ તથા વસતર જેવી માહા ઊપીઓગી વસતુઓને માટે ઈ' ગલ'ક વગેરે ઈંગ્લિસેપનાં દેશ ઊપર આધાર રાખી આ લસાઈમાં પડી રહેઆ છે, એ ઘણુંજ દલગીરી ભરેલું છે.

દરીઆઈ ઘોડો.

એ જનાવર ઘણુ ફરીને ગેનકાને મલતું આવે છે, પણ તેની માફક એના નાખપર શાંગડું હોતું નથી અને તેનું માથું જરા મોટું હોય છે એ જનાવર જાતે ચોપણું છે, તેપણુ તે ઘણુ ફરીને પાણીમાં વચે છે, તેથી એને દરીઆઈ ઘોડાને નામે ઓલખવામાં આવે છે. એ જનાવરો નાઈલ નદીમાં અને આફ્રી કાના ખીજાં સરોવરોમાં ઘણા મલી આવે છે. એ જનાવર સતર ફીટ લાંબુ, અને સાત ફીટ ઊંચું હોય છે. એના શરીરનો ઘેરાવો લગભગ તેની લંબાઈના બેટલોજ, એટલે સોલ ફીટ થુધીનો હોય છે. એનાં માથાંની લંબાઈ લગભગ ચાર ફીટ, અને ઘેરાવો નવ ફીટનો હોય છે. એનાં મોડાંની શક બે ફીટની હો

યે છે, અને તેમાં આગલ્યા ચાર દાંત એક એક પુટની લંબાઈનાં હોય છે. એનાં સરોરનો રગ ઝાંખો હોય છે, અને તેના ઊપર આછા આછા ખાલ હોય છે. કાન ડુંકા અને આણીઆલા, અને માહે ઝીણા વાલ હોય છે. એ જનાવર પાંણીમાં તેમજ જમીનપર, બને ઠંકાણે વચે છે, પણ ઘણુખરું પાંણીમાં રેહે છે. તે સરોવરને તલીએ, જેમ જમીનપર રોટલાઈથી ચા લે, તેમ ચાવે છે, અને અરધા કલાક થુધી દમ લેવાને ઊપર આવીઆ વગર અંદર રહી શકે છે. પાંણીમાં તે માફલીઓનો ભખશ કરે છે. જીઆંવેર તે ને પાણીમાંથી પુરતો ખોરાક મલે છે તીઆંવેર તે જ મીનપર જતું નથી, પણ જીઆરે તે ઘઈ સુકે છે તી આરે સુકી જમીનપર આવી શેરડી તથા અનાજનાં ખેતરોમાં ભરાઈ મોટી ખરાબી કરે છે. એ જનાવર જાને ઘણુ વીકરાલ હોવાથી તેને શામણે જઈ હાં કો કે મારી કહણતું નથી, તેથી ખેતરમાં ખેડુનો મોટું ખલતું કરી, જોરમાં લોલ વળડે છે, અને મોટથી ચી ચીઆરીએ પાડે છે, જેથી તે ખીહીને નાહાસી જાય છે. એના મારગમાં જો કોઈ જનાવર આવીગી હોયતો તેને પણ તે મારી નાખે છે, પણ તેની ચાલ ઘણી ધીમી હોવાથી, તેના સપાટામાંથી છટકી જવા ને પુરતી તક મલે છે. જમીન દરતાં પાંણીમાં એ ઘણું ખલવંત રહે છે, અને જો એને છેડીગી કે જખમી કરીગી હોયતો તે મછવા ઊપર અને તેમાંનાં માણુ સો ઊપર પણ ઘણા ગકત હુમલો કરે છે, જેને ખયા વવો ઘણા મુશકેલ પડે છે.

એ જનાવર એક નર ને એક માદાનું જોડું બનીને નથી રહેલુ, પણ એક નરની સાથે ઘણીક માદા ઓ રહે છે. તે માદાનાં આખાં રોલાંનો ઘણી તથા સરદાર તે હોય છે, અને તેમાં કોઈ ખીજો આવેતો તેની સાથે શકત લઇઇ કરે છે. એની માદા જમીન ઊપર ખયાં જાય છે, જે કોઈજવાર એક કરતાં વધારે હોય છે. માદાનાં બે આંચલ હોય છે, જેવડે તેનાં ખયાંને તે ધવડાવે છે એ જનાવર ઘણી રોટલાઈથી પાલી ગકાય છે, પણ તેને માટે તેને ખચપણુથી પકડવું જોઈએ, કેમકે તે મોટપણુ એકાએક હાથમાં આવતું નથી. આફ્રીકન લોકોને એનું માસ ઘણુ ભાવે છે, તેથી તેઓ એને, થુધીની માફક, ખાધ ખોટી, માહે પડી જવા દઈ, પછે પકડે છે.

કાંડનો લુશીર.

અને તીઆનાં રેહેવારીઓ.

જમીનની જે અણી લાંબી થઇને સમુદરમાં ગ
 એકી છે, તેને લુશીર કહીને કહે છે. એવાં લુશીરનાં
 તરેહવાર નાંમ હોએ છે, તે ઊપરથી તેઓ એક બી
 બ્રામાંથી એલખાઈ આવે છે. કાંડનો લુશીર અમે
 રીંકાના એક કીનારાપર આવેલો છે, જ્યાંનાં સઘકા
 રેહેવાસીઓનો, ઈપટન, ચેલર, માછી વગરે દરીઆ
 નોજ ધંધો હોએ છે. તેટલા માટે તીઆં જે જોવ તે
 દરીઆનેજ તક્તી વસતુઓનાં આધારનું દેખાશે, અ
 ને એવેર દરીઆની અને દરીઆનોજ વાત મલશે ત
 થા દેખાશે. રેવરંડ કીમખાલ લખે છે કે, ધુમાડીઆં
 ના ઊપલા ભાગ ઊપર જે ચોડું રાખવામાં આવે છે,
 તે પણ મગરના કે એવાજ ખીન્ન દરીઆઈ જન
 વરંના આધારનું હોએ છે. તેમનાં ખયાં ચાલવા ન
 હીં શીખે તેટલાંમાં તેમના હાથમાં રમકડાં દાખલ ના
 ની ધોડો આપે છે, જે લઈને તેઓ ઘરમાં જ્યાં પાં
 હીં જોએ છે તેમાં ગ્રેલે છે, અને તરાવે છે. એ પર
 માંહી એ જગાની સ્ત્રીઓ પોતાનાં ખયાંઓને, જે વડે
 ને ચોટલી કમાઈ ખાવી છે, તે તેમને ખચપણથીજ
 શીખવતાં આવે છે. એ હોડીની રમતથી ખયાં ઊ
 પર એટલી બધી અસર થાએ છે કે, તેઓ તે ચીજને
 સહીથી સાધારણ અને પોતાનું સાત દાહણનું, અ
 ને જનમથી પુકે લાગેલું હથીઆર સમજે છે, જેથી તે
 ઓ તેનો ધંધો કરવાને ચોટપણે જરાએ ખોડીતા ન
 થો. હુરેક હોકરાની ઊમર દશ કે બાર વરસની થ
 ઈ, કે તે કોઈ પણ વાંહાંણુપર ચાકરી રહી સમુદરની
 ભંચંકર મુસાફરીએ ગએલોજ છે. જેના કુટુંબમાં જે
 મતનો ધંધો ચાલતો હોએ, તે જાતનાં વાંહાંણુપર તે
 મનાં ખયાં ઘણું કરીને પોતાની નોકરી લીએ છે. જે
 મકે ઈટલાકી માતરે મગર પકડવાનોજ ધંધો કરે છે,
 ઈટલાકી વેપારીનાં વાંહાંણુપર એક દેશથી ખીજે દેશ
 મુસાફરી કરે છે, ઈટલાક દરીઆઈ લશકરમાં સામેલ
 થાએ છે, અને ઈટલાકી માછલી મારવાનું કાંમ કરે
 છે; તેથી જેના કુટુંબમાં મગર મારવા જવાની મુસાફ
 રી ચાલતી હોએ તેના હોકરાઓ તેજ કાંમમાં રહે
 તા જાએ છે, જેના કુટુંબમાં માછલી મારવાનું કાંમ

ચાલતું હોએ તેનાં હોકરાં માછીનાંજ કામપર લાગે છે,
 અને એ પરમાંહી સહી સહી પોતાનાં કુટુંબમાં ચાલ
 તો ધંધો પકડે છે. એ સઘકાં કામમાંથી જેઓ મ
 ગર પકડવાનાં કામપર જાએ છે, તેઓને પોતાનું ધં
 ર હોડી નીકલી પાછું આવતાં તરણ ચાર કે તથીં
 પણ વધારે વરસ ગુજરી જાએ છે. જોકે એ કાં
 મમાં, એ પરમાંહી, ઘણાં વરસ. દરીઆમાં લટકુ
 પડે છે, અને સાથે જોખમ પણ ઘણું ખેંચવું પડે,
 તોપણ તેમાં જવાને ઘણા જણા રાજ હોએ છે, કેમ
 કે તેમાંથી સારી કમાઈ થાએ છે; અને તે કાંમ કરના
 રા દરેકને એજ ઊમેદ હોએ છે કે, સારી પેઠે કમાઈ
 કરી એક વાંહાંણુનાં ઘણી થવું. એવી મોટી અને
 ઘણી દુરની આસાથી, એક હોકરો ચકીદ વરસનો
 થએઓ કે હુર કોઈ વાંહાંણુપર ચાકરી લઈ દુર દરી
 આમાં નીકલી જાએ છે, તે, જો સલામત રહેઓતો, ત
 રણ ચાર વરસે પાછો આવી, પોતાનાં માખાપને મ
 લે છે. વલી પાછો ચોડાક દાહણમાં જાએ છે, તે પા
 છે લાંબી મુદતે આવે છે, પણ એ વેલાએ આવીને એ
 મનો એમ પાછો જતો નથી. અલખતે એ વેલાએ
 તેની પુરતી ઊમર પણ થએકી હોએ છે, અને વલી
 સાથે ચોડાક પરસા પણ કમાએલા હોએ છે, તેથી તે
 પોતાના લવનો એક મનજમનો મીતર શોધી કાહડી,
 એટલે એક સારી હોકરી શોધી કાહડી તેની સાથે લ
 ગન કરે છે. લગન કરીને ભાએજે એક કે બે મહી
 ના તે પોતાની મનજોહન સ્ત્રી સાથે મુખમાં રેહેવા
 ખાદ, તેને અને પોતાને ખંનેને રડાવી, અને દીલથી
 રીમાં નાખી પાછો પોતાને ધંધે ચાલીઓ જાએ છે.
 પણ તેમ કરવાની આગમચ પોતાની સીને રેહેવાનું
 જુદું ઘર અને તેનાં પોપણની જોગવાઈ કરી આપે
 છે, જે ઊપર તે ખીચારી જુવાન સ્ત્રી પોતાનાં દાહણ
 ગુજારી સાત દીવસ પોતાના દરીઆ ઊડાવતા વાહાલા
 ને ઈઆદ કરતી, તથા તેને જલદીથી પાછો આવી મ
 લવાની રાહ જોતી રહે છે. અલખતે આ પરમાંહી
 વરસોનાં વરસોવેર એક ખીજાને એક ખીજાથી દુર
 રેહનાં, ખંનેને ઘણું લાગે છે, તોપણ તેમનાં મનમાં
 એક મોટી ચકચકતી આસા હોએ છે, તેથી તેમનાં વી
 જોગના દુખમાં મોટો ઘટાડો થાએ છે. તે આસાં તે
 ઓ એટલીજ રાખે છે કે, થેલાં વરસ શકત જેટલન ક
 રી તથા શકત કપટ વેરી એટલા પરસા પેદા કરવા કે,

પછે હાંદગીના છેડા સુધી ખેતીને ખાવા કામ લાગે. અલખતે માણસ આસાતો ઘણીબી રાખે છે, પણ આરે તે ખર આવેછે તીઆરેજ તે ખરું સુખી થએ હું ફેરવાએ છે; તેમ એ ખાપડાં ગરીબ લોકો એવી મોટી આસા રાખી રાત દીવસ દુખ અને સંકટ લોગ વે છે, પછે તેમાંથી કોઈના ઊપર ખોદા મેરુરખાન થા એ છે તે તેની ખીતેદ ખર આવી જાએ છે, ને નહીં તેા કોઈ ખીઆરો તેવી આસામાં ને આસામાં છુટો થઈ એક દીવસે આંખ વીચી અનંત સુખની ભુમી ઊપર ચાલી જાએ છે.

એ પરમાંણે એ ગાંમનાં સઘલાં લોકોનો દરી આનો અને ઘણા દીવસ ખાહર રહેવાનો ધંધો હો વાથી તેમનાં દરેક ગાંમડાંમાં, છાયાં દાહાડણો કે ખ શા પુરૂપો વસતા હોએ, તેમાં ભાએગે વ્યાશ પણ ગાંમ માં અને ઘરમાં રહેલા નજર આવે, તેમાં કીનાલામાં તેા આખાં ગામમાંથી પાંચ પુરૂપો પણ મલી નહીં આ વે, કેમકે જેઓ માછલી પકડવાનો ધંધો કરેછે તેઓ પણ આવીર કકડનો શીઆલો ચાલતો હોએ તીઆં વેર શોડા દાહાડા ઘરમાં રહા પછે માછલી પકડવાને એટલા દુર જાએ છે કે, આખો ઊનાલો પુરો થતાં પ છુ તેઓથી પાછું ફરી શકાવું નથી. એવા વખત માં એ ઘરમાં અને જે ગાંમમાં જોવ તીઆં સીજ સ્ત્રી ઓ દખાગે. ગાએઆ જાંણે તે ગાંમમાં બધી સ્ત્રી ઓ શીવાએ ખોજી કોઈ વસતું ન હોએ ! એવા વ ખતમાં જેથી શોડાધણ પુરૂપો ગાંમમાં હોએ, તેઓ ઘણે વરસે આવવાથી કશો પણ કાંમ ધંધો ન કરતાં જોજ મજબુદમાં અને આસાએસમાં દાહાડા ગુજારે છે. એથી કરી તે ગાંમેમાં કશો પણ કાંમ ધંધો સંખ ધી ઘોંઘાર નજાતો નથી.

જોકે એ ભુશીર ઊપર વસનારા લોકો એવા ગ રીખ છે, તેાપણ તેઓ ઘણાજ મેહનતુ, ખાહાદુર અને સવરેશાખીમાની હોએ છે. તેઓ કંડી અને ગરમી, સુખ અને દુખ એ સઘવું ખમવાને એવા રીલા થઈ રહેલા હોએ છે કે, વરસના સઘલા દાહાડાઓમાં તેઓ ઘણા ઊપીઓથી થઈ પડે છે. તેનો સખખ એછે કે એ જગાની માતાએ પોતાનાં બચાંને નાનપણથી જ તેવાં કરે છે. એ ભુશીરના ઘણાક રહેવાશીઓ, દરીઆઈ સખકરમાં રહી આગલ ચાલતાં મોહોટી ખા હકુરીથી મોટી પદવીઓએ પાંડોંચી ઘણા વખણાઈ

ગએઆ છે. તીઆંનાં લોકો જે માછલી પકડી રાખે છે, તેમાં મોટો ભાગ હેરાંગ જાનની માછલી, જેનો ઈ ઊરોપમાં મોટો ખપ થાએ છે, તેનો લાવે છે. આરે પુરૂપો એ પરમાંણેનાં કામેમાં રોડાએ છે, તી આરે તેમની સીએ છેક આવસુ પડી રહેતી નથી. તે ઓ પોતાનાં ઘરને લગતાં કાંમકાજ સીવાએ, પોતાનાં ઘરની આસપાસની જમીનમાં ફેરલીક જાતની વનસ પતી ઊગાડે છે, અને તે પોતાના વાપરવામાં લે છે.

પરચુટણ.

જાણવાનોગ ખાખદો.

કુશનસની અંદર કોઈએ એક એવું ઈઅંતર શોધી કાહાડીકે છેકે, તેની મારફતે જમીનની માહે ધાતુ અવવા પાણીના બહરા હોએ તે માલમ પડી આવે છે.

નવી રીતે ફોટોગ્રાફ—હાલમા એવી ઈઉકતી શો ધી કાહાડવામા આવી છે કે, તેની મારફતે લાકડાંની ઉપ ર ફોટોગ્રાફ લેવાઈ શકાએ છે. વધી તે ફોટોગ્રાફને બી જાં લાકડાં ઉપર પણ લેવાઈ શકાએ છે. એથી કરીને ઘર સીનગાર સામનની શોખામાં ઘણા વધારો થઈ પડે એવું ધારવામા આવે છે.

ખાધાનો ખચ—પારીસ શેરમાં બધાં લોકોના ખા ધા ખચ ગણતાં એવું માલમ પડીકે છે કે, તેમને દરો જ એક વેરના ખાના ઉપર દારૂ થુધા ૮૦૦૦૦૦ રૂપીઆનો ખચ થાએ છે.

બારન એઅર ડી રોપશ ચાઈલડ નામના એક ત વંગર ઈઆઉરીએ પોતાના ચાકરોના ઉપીઓગને સાડાં મે નટમોર આગલ એક દેવલ બંધાવીકે છે. પછીસાને કરતે થું !

ઈઉઅર અને કંપની મોટી નમંનતાઈથી તેઓની લા ઈઅરેરી ઉપર લોકોનું ધેઆન ખેંચવા ખાએ છે કે નાંહાં ૭૦૦૦૦) ચોપડીનો શંગરહ કરીઆમાં આવીએા છે !

જે ફોટુરને અંદર લાણું હોએ તાંહાંની કુમારી સીએા ને આએ ખીના જાણુવી જાએ છે કે શેવરો હુંમેશ વલ ગી રહે એવી અીએથી ભરેલા રહેલ્ય જ્વેકે તાર, દાખર પ છુ તેથી એમ નહી સમજવું કે તેઓ પોતાના વચન ઈઆ મેલને વલગી રહેલ્ય તેથી છાંટાની બાહારમાં એ પરણવા ની કચુવાત આપેતા તે માતર તેટલાન વખતની સમજવી.

કુકાલકંકમાં એક એઅરત પોતાના ધરમ ઉપર એવીતો સુ સટ હતી કે એક રવીવારે પોતાથી દેવલમાં હાજર નહી

થવાએલ' સમય કે પોતે ઘણી આબરો પડી હતી, તારે તે દોવશે તેણીએ પોતાના નામનો કારડ દેવલમાં મોકલીઆ હતા !

જારે એકુબી દામ કરવાને આપણ રાંછ હોઈએ તા જે વખત ધૂઆ ભરતીને વાસતે ખોટી થતા નો કેમકે તેઓ કંઈ આપણે વાસતે ખોટી થતા નથી.

જે શાયસો દીલના મોહલા હોએ છે તેઓ વારેઘડી એ લડાઈને લાએકના યઈ પરંચ કેમકે સપારટન લોકો હુ મેશ જારે લડાઈમાં જતા તારે પોતા સાથે એકકી વાંસલો રાખતા.

અભાએબ જેવી શોધ—ઉતર અમેરીકાના યુપીરી અર નામના શરોવરની તરફ એક લોખંડનો પાહાડ હાય વાજો છે !

નીઉઈઓરક સ્ટેટમાં લેડીએને પેહેરવાની તોપીએ બનાવવા ઉપર રોલ બાર હજાર કારીગરો અપે છે કે જેઓ દર વરસે ૮૦૦૦૦૦ ટુશી લાખ ટોપીએ બીન્ડેશ મો કલેષ્ટ—પોશાક ઉપર કેટલો ખરચ કરીઆમાં આવે છે તેનો આએ એક નયુનો છે.

ડેનમારક દેશની રાજધાની " કોપેન હેગન " મા એ ક વખતે મોટું પાદશાહી ખાણું ધએલું હતું અને તે વખતે ચારસો વરસનો જુનો દારૂ મીનલશીએને પાએએ હતા ! પણ તે દારૂ એટલોતો ખરાબ યઈ ગીએ હતા કે તેને સવાદદાર કરવાને ખાંડનો મોટો જથો વાપરીઆમાં આવીએ હતા

અમેરીકાની લડાઈમાંનો નામીએ જનેરલ લી પોતા ની સાથે જ હા જતા તાણું એક મોટું અરધીખાતું રાખ તો અને તે ઉપરથી ધારવાને બની આવે છે કે તેને તાળું ધડાંનો ધણેજ શોખ હશે અને તે રોલાંમાં એક અરધો હ તો તે જરથી લડાઈ શરૂ યઈ તારનો હતા અને તેની ઉપર એટલોતો પીઆર રાખતો કે તેને જરાવાર પણ વીણો યુ કતો ન હતો. બીએ એક જનેરલ નામે બીઉરીગારડ પોતાની સામે જાંડું જતો તાણું એક દુધારી ગાએ રાખતો, કેમકે તે પોતે એટલોતો નબલો હતા કે ડુધ અને રોટલો વગર તે ને બીએ ખોરાક પચતોજ ન હતો !

સભા મલવાના ઘર—પાસીફીક માહાસાગરમાં સાં ડવીચ નામે એક મેટ છે. તીઆંના રેહવાસીએએ તીઆં સભા મલવાના ૧૦૦ ઘરો બાધેલાં છે, જેમા એકતો તદન પરવાલાંના ખડકના કકડાથી બાધેલું છે, જે સે'કરો વરસવે ર ટકશે એવું માનવામાં આવે છે.

બાકી ચાલતી આમનીબસ—નેનાસ 'અને ના એમોરાના કસબાએ વએ એક બારના સાંચાથી આખજી બસ રોડે છે. તેવું એનજન પાટા વગર ખાલો જમીન પ

ર માલે છે, એટલુંજ નહી પણ ગમે એવી ખાડા રેકડાની જગા હોએ. તીઆં પણ તે માલે છે. તે ઘણીજ સેહુલાઈ થી મલાવી તથા ઉભું રાખી શકાએ છે, તેમજ જ્યાં ગ મે તીઆં ફેરવી શકાએ છે. યુંબઈમાં એવી આમનીબસો કીઆરે યશે ?

શીથડાંનો ખર્ચ—ઈંગલંડમાં સઘલા કાગલ બનાવ નારાએ વએ બધા ખલીને ૧૧૨૦૦૦૦૦ મણુ શીથડાંનો ખર્ચ એક વરસમાં યએએ હતા.

સમશીઆ.

(દિહર.)

- (૧) આઠ કટકે નર નીપલ, તેમાં બે સી નર માર; નપુસકમાં બે છે, તે મેં તજએ છે રાય.
- (૨) શુંદર સરોવર જલે ભરયું, જેમાં નવ બુડે કાંપ, તેને પી કોઈ નવ શકે, તે તજ્યું મેં રાય.
- (૩) સોલ સાહેલી સુરંગે રમે, મોલા બે કુંવાર; તે તજ્યું મેં આબધી, જે વાહલા અપરખપાર.
- (૪) ચતુર નર ચીતે ધરે, ફુર મેલાવો હાય વીલિંગના સંગેગીએ, અખ પાડવજે તેહ.

ખોલાસો.

(૧) કાચ.

એકે રમુજ વારતા.

એક દાહાડે અકબર પાદશાહે ખીરબલ વજરને પુછી ઉ' કે, પેલાંને જવાબ યું ? વજરે જવાબ દીધો, જેહાંપનાહ સો શીઆના એક મતજ હોએ. પાદશાહે કહીઉં, ખોટી વાત: મગજ મગજ જુદી જુદી અકલ ધ્યાને મત હોએ. વજરે કહીઉં, આપ આટલો સામેત કરી આપું. પાદશાહે હાકમ આપીએ, વજરે પાદશાહેને અરજ કીધી કે, તારી દરબારના સો અકલમરોને તું ફરમાવ, કે વ્યા શામજી ખા લી હોજ છે, તેમાં કાલે સહવારના, બામદાદ વખત કોઈ નહી જેએ તેમ દરેક જને એકેકો ડુધનો ઘડો નાખી જવો. પાદશાહે તેમ હાકમ કરીએ, સહવાર પડતાં પાદશાહે અ

ને બીરબલ તીઆં ગમેઆ અને જેએછેતો તે હોન દુખને ! બદ્યે પાણીથી ભરાઈ રહેતો. પાદશાહે પુછીઈં એ શું ? વછરે કહીઈં, તે બધાએને એકદા કરીને પુછી જો. પાદશાહે દરબાર ભરી પેલા એએ જનને પોતાની હજુરમાં યોલાવી આ, અને તેમને મનજીત ધાસતી આપીને પુછીઈં કે, જે હાએ તે તેએએ સાચે સાચું કહી રેવું, કે મેં તનોને બધાને દુખનાં ઘડા નાખવા કહેઆ હતા, તેને બદ્યે હેલજમાં બધું પાણી કીએમાંથી આવીઈં. દરેક જને મારૂં માંગીને સાચું કહીઈં કે, તેણે એવો વીઆર કીવો, જ્યાં નવાણું ઘડા દુખનાં પડશે, તેમાં એક ઘડો પાણીનાં યું જણાયો. એવો વીઆર દરેક જને કીવો, અને દરેક જન, બીજા બધા દુખ નાખી જશે, એવી ધારણાથી પાણી નાખી આવીઆ. એ ઉપરથી પાદશાહાની ખાતરી ઘટ, અને વછરને સરો યાવ આપીએ !

શીકશારૂપી ધાકીઆ.

એક બધરી મારૂએ એક દાહાડે પોતાની બધરીને કહીઈં કે, તું અને હું મલોને આપણે એકજ છઈએ. બધરીએ પુછીઈં કે કેમ ? જવાબ દીવો કે જઆરે હું તુને માર મારૂ છું તીઆરે અરથો તુને વાગે છે, અને અરથો અને વાગે છે, તેથી જાણે અરથો તું અને અરથો હું મલો આપણે એકજ છઈએ !

એક નાની છોકરીએ એક દીવસે ખુશીમાં આવીને પોતાની ડાહી માએને પુછીઈં કે, માએજી, તમે મને કેવો વર અપાવશે, માએ જવાબ દીવો, માએ, જેવી તું થયો તે વો તુને વર મલશે.

એક દાહાડે એક સીકશકે પોતાનાં વરગના નીચાલી આએને સવાલ કીવો કે, મગરમજ એટલું બધું પાણી પોતાનાં મેટમાં ભરીને તે શું કરવું હશે ? સઘલા છોકરા વીઆર કહે છે તેવામાં એક વીઆનબોરાનો છોકરો હતો તે ઝ ઉપથી ખોલી ઉડીએ, સાહેબ, તે યોડું વેઆને મેલવું હશે !

રતનબાઈ, હવે ધારા પસાર થએઆ, હવેતો સાસરે જવું પડવાતું જો ? રતનબાઈ બેલો, ધારા બાંધાઆચ મારે ખાસડે ! જવાબ—જાએ જાએ, અમથાં સુહુળગા રહે શોતા નકામું ફજઆત થયો.

પકવાત યંગેરે બનાવટ.

મુરબાનું પુડીંગ—માર આંડસ માંડની યોપડી લઈ તેમાં છ આંડસ ઘો, માર આંડસ યુરા ખાંડ, મે મારવેલાં ઈંડા અને ધા વેટ દુધ એ અઘવાને સારીપેટે મેલવીને અરથો કલોક શુધી એકગમ મેલી રાખવું. પછે ફરીને તેને ૬ રા મીનીટવેર મેલવવું અને પછે તડુરની અંદર એક પ ૯ તેનું અને એક પડ, હરેક જાતનાં યુરાબાનું, એ પરમાં

જો કેટલાક પક કરીને તેને ઘોહાડથી પોણામે કલાક શુધી ધીમી ભડીમાં મેલવું, પછે સંભાલીને તડુરમાંથી કાહાડી, રકાખાંમાં એવો કાગમું લેવું.

બીજી રીતે—ઉપર લખીઆ પરમાંજી પાંડની યોપડી, ઘી, ખાંડ, ઈંડાં, દુધ એ સઘલું મેલવી, તેમાં હરેક જાતનો યુરોમાં પછુ મેલવી નાખવો, અને પછે તેને તડુરમાં નાખી, તેને ચપટ બંધ કરી. ઉકલતાં પાણીમાં મેલવું. તે પાણી તડુરનાં માધાંપર નહી આવે, અને બરોબર કકલ વું રહે તેની સંભાલ રાખવી.

આનરઝોબલ એ. કે. પ્રાર્થના સાહેબનો પરજીઓ.

ફરી હવે કાર્બસ જોવો રો, અમલદાર ક્યાં ગળે એવો—ટેક.

- ઈસ્વી અટારસે વીરામે વર્ષ,
- જન્મો વિલાપત દેશ;
- ઉત્તમ અગ્રિજ અભ્યાસ કરિને,
- વિદવાન બનિયો વિશેષ; ફરી હવે ૧.
- અલેકસાડર કિનલાક એવું,
- નિર્મળ જેનું નામ;
- સરદારિ કુળમાં સરસ ગણયો,
- તાલિમ પામ્યો તમામ; ફરી હવે ૨.
- ત્રેવિશ વર્ષનિ ઉતરે તેતો,
- આએ યુંબઝનોઆર;
- જડન કલેકટર પહેરિકાલનો,
- પામ્યો ઉત્તમ અધિકાર; ફરી હવે ૩.
- ગુજરાતમાં ઘણુ વર્ષ ગુજર્પો,
- ક્રીષા સારો સારા કામ;
- રૌકડો લોક સંભારતા રહેશે,
- નહિ કદિ ભૂલે નામ; ફરી હવે ૪.
- સુરત ને અમદાવાદ યાપી,
- પુરતકશાળા વિરાણ;
- ગુજરાતમાંજી સોસાઈટી યાપી,
- સાદરામાંજી નિશાલ; ફરી હવે ૫.
- આંધળા લૂલાને આપતો એતો,
- દિન દિને પ્રતે દાન;
- કવિ પડિત જનન પણ કરતો,
- સારિ રિતે સેનમાન; ફરી હવે ૬.
- શુરા પુરાતું શુરાપણું દેખી,
- દેતો સારો સિરપાવ;
- કારિગરી કરિ લાવે કારોગર,
- ભાજવા રાખતો ભાવ; ફરી હવે ૭.
- એવા એવા ગુણવતોને એ થકી,
- અંતર વધતી ઉમેદ;
- તેએતણો ગુણજાણુ જવા થકી,
- ખબ ખાખ્યા સઈ એદ; ફરી હવે ૮.

વિલાવત ને પરો વિવેકી,
સર્વ કળાનો મુજલુ;
સદર અદાલતનો ધર્મ સુખો,
પાત્રો વિશેષ વખાણું; ફરી હવે ૦ ૯.

મુંબઈમાંહિ સોસાઈટિ મોટી,
એણે કરી ઉત્પન્ન;
ગુણવંતી ગુજરાતી બાપાનું,
માન વધારવા મન; ફરી હવે ૦ ૧૦.

ગરિબ તર્વગર સરખાન ગણુતો,
સહ સાથે કરતો રનેહ;
ગોરા કાળા નખ સરખાન ગણુતો,
અભિમાન ધરતો ન એહ, ફરી હવે ૦ ૧૧.

દેશી રાજ્યોના ઉપર દિલથી,
રાખતો ફટ્ટી રેહેમ;
હક સામવતાર ને હિતકારી,
કદિએ વિસરશે કેમ, ફરી હવે ૦ ૧૨.

છવન પ્રાણુ જેવો તે જ્વાથી,
નર થયા કઈક નિરાશ;
મેળાપિ ને ફરિયા મળવાની,
અંતર રહિ ગઈ આશ, ફરી હવે ૦ ૧૩.

ફુરુણુ તો જ્મ નરિએ ન દીઠો,
સદગુણુન જુપાન,
ધન્વરે એની અંત કરણુમાં,
મેલેલા સદગુણુ ખાન, ફરી હવે ૦ ૧૪.

રનેહનો સાગર શીળો સ્વલાવે,
સુખમાં ભરેલી મિઠાશ;
પરઉપકારી કામમાં પોતે,
કાઈ ન રાખી કયાશ; ફરી હવે ૦ ૧૫.

ડહાપણુદાર ને દિલનો દયાળુ,
અદલ એનો ઇનસાફ;
આ દેશનુ શુભ એ ઈછનારો,
ઉમદો અને અશરાફ, ફરી હવે ૦ ૧૬.

આબસ તો એના અંગમાં ન હોતી,
કરતો અધિક ઉલોગ,
મનનનું ઘણું કદ્યું તેથી મગજમાં,
રાજસી ઉપજો રોગ, ફરી હવે ૦ ૧૭.

પંદર દિવસનિ પીડા પામીને,
દીધો તેણે તનિ દેહ;
નામ જ્મ નધિ નાશ યવાનું,
અનર અમર છે એહ; ફરી હવે ૦ ૧૮.

સાલ પાસઠે આગરટની આખર,
પુનામાં પાત્રો મરણુ,
રોસ્ત ઘણા દિલગીર થયા,
ઝરે આંખે આંસૂનાં ઝરણુ; ફરી હવે ૦ ૧૯.

કાવ્ય શુણી કરશે કવિવેનો,
કોણુ હવે રાતકાર;
મારણુ બાટના ચોપડા જોઈ,
શોધિ લેશે કોણુ સાર; ફરી હવે ૦ ૨૦.

મુલક મુલકમાં મુસાફરી કરતાં,
કીધો હુયો જ્યાં મુકામ,
સારો સારો કહિ સંભારતા હુયો,
ત્યાંના મનુષ્ય તમામ; ફરી હવે ૦ ૨૧.

એ પ્રભુ આપતો એવાન આપણે,
શાણુ રૂડા સરદાર;
એન અમારો અમરન અંતરમાં,
ધારજે નગદાયાર; ફરી હવે ૦ ૨૨.

પુજને ગમ્યું તે ખરું પ્રભુ તેમાં,
નથી અમારો ઉપાય;
અતિ હિતકારી જ્વાથી અમારૂં,
અંતર અતિ અકળાય; ફરી હવે ૦ ૨૩.

બહુ ઉપયોગીને મોલાવી લીધા,
ધણિયે પોતાને ધામ;
લેખ એના ઇતિહાસનો લખવો,
રાખિયો દલપતરામ; ફરી હવે ૦ ૨૪.

પો હું મ.

શેરનાં સ્વપનાની ગરબીઓ...
કપી દલપતરામ ડાહ્યાભાઈ, ફરત આશકા પરેશની તરફની ક
એને મલીક છે, તેની પોહાય માન સાથે કમુજ રાખીએ છે. પુ
બધા શેરનાં સહાયી નીચજેવી પસાચીને. ફરલાક ચીતાર એ ક
વીતામા આપવામાં આવેલો છે એ ગરબીએ નીઅમંસર અને
રશીલી બનાવવામા આવી છે. તે બધી મળીને આઠ, આઠ રા
ગમા છે, જેથી ગાનારાએને તેમજ સાબલનારાએને કંઠાલાથી
ચોકલા કરશે એ ચોપડાનીઆના દીખાવામા જણાવે છે કે, કીવી
બતની કવીતાને માટે તા. ૩૦ મી જુલાઈના રાજન ગાજતારમા
૩૫૦ તુ ઇનામ આપવાને જણાવવામા આવીકે સુતુ, તે પરમાં
જે એ ખામેતી તરણુ કવીતાએ આવી હતી, જેમાથી અનુર ૫
સદ પડવાથી બાકાલ રાખી છાપવામા આવી છે, અને તેને માટે
તુ કમુસેજ ૩૫૦ તુ ઇનામ અનુસરાનાં કરી દેવપતરામ ડાહ્યા
નાઈને આપવામાં આવીકે છે. એ ચોપડાનીઆની છપાઈ ઘણી
જ સુદર અને સરાઈ ભરેલી છે

બરથોલડ, એવે નામની એક અગરેહ વારતાનાં અન
રાતી તરણુમાની ચોપડી, બનાવનાર મી. રણુદાસજી ઠાકરેરામ
ની તરફમાં હોયને મલી છે, તેની પોહાય માન સાથે કમુજ કરીએ
છે અગતજોગ અગરેહ વારતાએના અનુસારીમાં તરણુમા થ
તા જેવાને હમા ઘણા મુશી ઇછએ એ ચોપડી અમસાવાદ મ
ધે ઇતિનાઈટડે પરીલીક કપનીના પરેશમા છપાએકી છે, અને તે
ની છપાઈ વખત પરમાપે આટી છે.

સ્રી યાત્રા

વધનમાં લગન.

એક વારતા.

પરકશણ ૭ મું.

નરનદાબની અંદર એક જીવાંન અને ખુબસુરત ગરહસપ વસતો હતો, જે નેહાનઆરા ઉપર ઘણેજ મોહી ત થઈ પરેસો હતો, અને તેનો પીઆર મેલવવાને તરફ વાર કોચેશ કરતો હતો, પણ તે મગરૂબ સ્ત્રી, સાસાનની માફક તેને પણ નરાએ કોડું આપતી ન હતી, જ્યથી તે રાત દાહાડો મોટા ખલાપાખા અને ગમતમાં પડીએ રહેતો હતો. હવે અમારે એ ગરહસપને એવી ખબર મલી કે નેહાનઆરા સાદાખ (અરનવાળ) ની ઉપર ફીદા થઈ ગઈ છે, અને તેને તેની ઉપર પીઆર કરવાને તથા પરણવાને લગલગ કાલાવાલા કરે છે, એ સાંભલી તેની છાતીમાં બાણ વાગી આવીઈ, અને અરેખાઈની આંગમાં તેનું આ ખું શરીર નલવા લાગું. એ ખબર સાંભલતાંજ તેને એવો તેા જુસો થઈ આવીએ કે, તરત તેણે પોતાની તલવારને હાથમાં લીધી, અને એકદમ સાદાબની સાથે લડાઈ કરવાને નીકલી પડીએ. તે જોવો જહુનુન ભરીએ ધસારા બંધ માલતો આવે છે, તેવામાંજ અરનવાળ તેને સામે થઈ ગઈ, અને નિતાંજ તે એકદમ જીમ પાડી પોતાની તલવારને ઉડાવી, અરનવાળને તેની સાથે લડાઈ કરવાને નજીવીઈ. અલખતે અરનવાળ અરદનો મોશાક લઈ ફરતી હતી, અને તેની કમરે પણ તલવાર બાંધેલી હતી, પણ તેનાં શરીનાં દીલે અરદનો મોશાક લીધો ન હતો, જ્યથી તે જોરમાં ધડકવા લાગું, અને અરનવાળનાં પગ ધુલવા લાગા. પણ સામનાં હરીકને એકદમ તલવાર ખેંચી આંગપર આવતો જોઈ તેણે તેની માગલ પોતાનાં ભરમનો ખોલાશે કરી દેવાનો પોતાનાં મનમાં ડડાવ કીધો, પણ તે અલખમાં લાવવા જાએ છે, તેલમાં તીઆં, એક બીજે ગરહસપ આવી લાગે, જે આવતાં વારજ પોતાની તલવાર ખેંચી, અરનવાળને એકગમ ખીસાડી નાખી, તેની જગાએ આવીને ઉભા, અને બોલીએ, "સજીર કર ! જે એણે તારો

કંઈ યુનાહ કરીએ હોએ તે તે હું મારા સરપર લઉં છું, અને અને અલે હું તારી સાથે આ તલવારની લડાઈ લઉં છું. પેલો સખશ, એકાએક પોતાની સાંમણે આવો જ બરો હરીક આવી ઉભેલો જિંદને તે લગાર અચરતીમાં પડીએ, અને તે દૂર કરી જોયા તેની સાંમણે ભીડવાને જાએ છે, અને જોવો તેનો હુમલો તપાસવાને પેલો અજાણી એ ગરહસપ તઈઆર થાએ છે, તેવામાં ફેટલાક સરકારી માણસો તીઆં આવી લાગીઆં, અને પેલા અરનવાળનાં મદદગારને એકદમ પકડી લીધો.

અલખતે, એની પછી થું બનીઈ તેનું અએઆન કરવાની આગમય, અરનવાળને મદદ કરનાર ગરહસપ કોણ હતો, અને તેને સરકારનાં માંલસોએ શાને મારે પકડી લીધો, તે વીશે ફેટલાક ખોલાસો કરવો થયે છે. જે વેલાએ અરનવાળનું વાહાણ ભાગું, અને તે તેમજ તેનો ભાઈ અને ખીજ સરવે પાણીમાં પડીઆં, તે વેલાએ, પાછલથી પેલા નાખોદાએ અરનવાળને નજીવીએ પરમણે, તેનો ભાઈ એક મોટાં પાડીઆંને વલગી ગએએ હતો, અને તેની મદદથી તે ફેટલાક દીવસવેર સજીરમાં તરતો સલાંમત રહેએ હતો એવામાં તેની પાસે એક વાંહાંજ આવી લાગીઈ હતું, જેનાં નાખોદાએ તેને તરત ઉંચકી લીધો હતો અને મોટા પીઆરથી તેને પોતાનાં વાહાણમાં સખીએ સ્થાપી. થોડાક દાહાડા પછે તે નાખોદાનો પીઆર તેનાપર એટલોતો વધી ગએએ, કે તેનાથી તે પલ બાર પણ વેગ લેા થતો ન હતો. એવા પીઆરમાં ફેટલાક દાહાડા જીવરવા પછે, એક દીવસે ખુશરૂડે નરનદાબનું શેરૂર જેવાની પોતાની મરજ નજીવી, જ્યથી એકે તે નાખોદાને તે શેરૂર મા જીવું ઘણું ધાસતી ભરેલું, અને તેનાં છવ સંટોસ ટ હતું, તેપણ તેનો ખુશરૂડે ઉપર એટલોતો પીઆર હતો કે, તે સધલું છતાં તે તે શેરૂરનું અંદર કરી તી આં ઉતરીએ. નાખોદાને એ શેરૂરમાં ઉતરવાને ધાસતી ભરેલું એટલા મારે હતું કે, એક વેલાએ દરીઆની લડાઈમાં, તેણે શાહજહા સાસાનના એક ભતરીજને ઘણેજ ગકત જખી કરીએ હતો. તેથી જે દાહાડેથી તે નરનદાબનાં જાએ, અને જે સતાવા લાએને હાથ સપડાએતો, બેશક તેને મારીઆ નવા સીવા એ બીજું કંઈ ન હતું, એવું તે મારી પેકે જાણતો હતો. તે બંને જનોએ કોનારે આવી એક ધરમસાણામાં ઉતારો

લીધા, અને તે નાખોદાએ પુશરૂહ તો હાથમાં એક પદ્મસાની કોઠલો વ્યાપી, અને તેને નજાવીઈ કે તેણે ગાંભમાં ફરવા નહું, અને તીચ્માં જે તેને ગમે તે તે પદ્મસામાંથી ખરીદ કરવું. તેની સાથે તે નાખોદા ગામમાં નહીં ગયેએ, વેના સખમ ઉપર નજાવીએ નેન છે. હવે એ પરમાણે પુશરૂહ તે ના ખોદા આગલથી ગયેએ, પણ પેડેવેલા વખત ઉપરાંત ઘણા ક વખત નવા છતાં તે પાછો ન ફરવાથી, તે નાખોદાને તે ને માટે ધાસતો પેદા થઈ કે, કદાચને તે આજીવ્યામાં શેડર માં કઈ સંકટમાં ફસી પડીએ હાએ, તેથી ગમે તે થાએ પણ તેની શોધ કરવાને તેતી પાછલ નીકલોએ. આગલ નજાવીઈ છે કે, અરનવાન અને તેના ભાઈ એ બંને એક ન સરખા શેડરનાં અને એકન સરખાં કદનાં હતાં, અને વંલી જે બંને મરદનેા પોશાક લેતો તેએ એક બીજીથી એલખાવાં સુશકેલ પડે એવાં હતાં; તે પરમાણે અરનવાન મરદના પોશાકમાં તેના ભાઈના સરખીન નજાતી હતી, જેને પેલા ઝનુની ગરહુસધનાં ચેરામાં જે, તે નાખોદા તેને પોતાના પુશરૂહ સમજ, જાણે તેના બચાવ કરતો હાએ તેમ પોતાની તલવાર ખેંચી તેની શાખણે ઉભા, અને તેવામા આગલ લખેલાં કારણને આટે તેને સરકાનાં માંણસે, જેમને તે ના ખોદાને ગામમાં આવવાની અનગતી ખબર પડી હતી, તેએ તેને શોધતા તીચ્માં વ્યાવી લાગીચ્માં, અને તેને ઝટ પકડી બંદીખાને લઈ ગયેચ્માં.

હવે, એ પરમાણે પેલા નાખોદાને સરકારી માણસો એ એકાએક પકડી લેવાથી, અરનવાન ઘણીન ઘભરાટમાં પડી, અને ને તેને ઉપકાર યાગવા નતી હતી, તે એ વે માનસો જેઈ ચુપ ઉભી રહી ઠગર ઠગર તેનું મોડું ને વા લાગી. જ્યારે તેને નાખોદાએ વીહીલે મોડે તેને તે ની તરફ જોતી જેઈ, તીચ્ચારે તે (તેને પુશરૂહ સમજ) મો લીએ, "તું ગભરાઈ ગયેએ છે, પણ કાઈ ફીકર નાં કર; હાલ તરત તું મને પેલી નાજાની કોઠલો પાછી વ્યાપ, કેમ કે તેની મને ઘણીન દગર પડશે. એ પરમાણે તે પાછી ચાગતાં મને ઘણીન દલગીરી પેદા થાએ છે, પણ હાલમા ક સૌ મારો સ્થાતિ નથી. તું જાણે છે કે તારે લીધેને મારી ઉપર અટકવું બધું વ્યાવી પડીઈ છે." એ મોલો સાંભ લતાંન અરનવાન ઘણીન અચરતીમાં પડી, અને ગાભરી પડીને મોલી, "સાહેબ, હું તમને મુલ્લ એલખતો નથી, અને તમે મને પદ્મસાની કોઠલો મુલ્લ વ્યાપી નથી. તે ક રતાંને તમને પદ્મસાની નરૂર હાએતો, તમે જે હાલમાં મારી ઉપર આટડો ખસે ઉપકાર કરીએ છે, તેના બદલામાં, હાલ જે મારી પાસે થોડા ઘણા છે તે બેલાસક તમે લે એ." અલખતે, અહીં અરનવાનને પુશરૂહ જાણી પેલો નાખોદા એ સધલું બોલતો હતો, અને અરનવાન તેને મુલ્લ પીજાનતી ન હતી. તેથી અરનવાનને એ પરમાણે પદ્મસાની કોઠલોથી, અને વલી વધારે અચરતી ભરેહું એ કે, તેને મુલ્લે ખીજાનવાથી મુનકર નતી જેઈ તે નાખોદા ભારી અચરતીમાં પડીએ, અને પુશરૂહની એવી બેવકા ઈ ઉપર ભારે શુસે થઈ ગયેએ. તે એટલેતો તપી ગયે એ કે, શુસા ભરેલી નબરે અરનવાનની શામે જેઈ, જુસા થી મોલીએ, આ બેવકા જુવાન છોડરો, આ નીમખહરા મ છોડરો, "જેને મેં દરીઆના લુખા મોજનાં મોડાંમાંથી

બચાવીએ; જેને મેં મારાં વાહાલાં ફરનું દની માફક પીચા રથી અને લાડથી રાખીએ; અને એન કમખખને લીધે આ શેડરમાં વ્યાવી વ્યાવી બચાની જલમાં ફસી પડીએ, તે હવે, મારા આવા વખતમાં, મારા પદ્મસા નહીં વ્યાપ તેતો નહીં, મને કશો કામ લાગી શકતોતો નહીં, પણ ઉપ રથી કહે છે કે, હું તમને એલખતો પણ નથી! અરે ખોદા, માણસની બેવકાઈ અને નીમખહરામીનો અતં છી વ્યાં લાગશે." પણ એવાં તેના બચાવ ઉપર પેલા સરકારી માણસોએ મુલ્લ થીઆંન વ્યાપીઈ નહીં, અને તેને એ કદમ-આગલ ચાલવાને નજાવીઈ. તે બીચારો નજારીયા અને હાઈલાન થઈને આગલ ચાલવા લાગે, પણ તે ચાલતાં ચાલતાં એકવાર ફરીને અરનવાન તરફ જેઈ મોલીએ, "એ પુશરૂહ, એ નીમખહરામ પુશરૂહ, તું મને હમ છાં એલખવાને પણ ના પાડે છે! એ બેવકા છોડરો, એ બેવચની છોડરો, તું નરાતો મારો ઉપકાર ઈઆદ કર; " પણ એ મોલો પુરા નહીં થાએ તેટલામાં પેલા માંણસો તેને ઘસડીને આગલ ચલાવી લઈ ગયેઆ.

જોકે આ સધેસો મનવ અરનવાન ઘણી અચરતી થી જોતી હતી, અને મનમાં ભારે અનર્થ મોલા પીઠી વીચાર કરતી હતી કે, એ શું થાએ છે, તેવામાં તે નાખોદાને મો ડેથી, તેને પુશરૂહ કેહતાં સાંભલી, એકદમ તેની છાતી થ ડઈ વ્યાવી, અને મોંકીને વીચારવા લાગી કે, એ ગરહુસ થે મને પુશરૂહને નામે બોલાવીએ, તેથી કદાચ મારો ભાઈ, જેમ પેલા નાખોદાએ મને કહીઈ હુતું કે તે વાંહાંણ ભાગતી વખતે એક લાકડાનાં કકડાને વલગી રહેએ હતો; તે આને સલામતોતો નહીં હાએ, અને તે એન ગરહુસપ ની સાથેતો નહીં હાએ! એ! મારા પીચારા ભાઈ. એ વી રીતે તેની આંખ વ્યાસાથી અકમઠી વ્યાવી, અને તેના ભરમ જાણવાને તેનાં ફીલમાં ઘણી મેચેની ઉતખન થઈ, પણ પેલો ગરહુસપ પકડાઈ નવાથી, તે તેના મોલાથો કોણ પાસેથી મેલવે, અને મકા ખોલાયા વગર તે કેમ ખાતરી કરે કે, તે પુશરૂહ તે તેના ભાઈ હશે. તોમણ તે એટલું તો સારીપેઠે જાણતી હતી કે, તેનાં ભાઈની મુરત તેનાન જેવી છે, અને તેણે જે મરદનેા પોશાક લીધો છે તે સધડી તેનાન જેવી રખાવી જેઈએ, તેથી તેનાં મનમાં યજાક વી ચારો ઉડવા લાગા, અને ઘડીમાં તેની આંખો પુશાલીથી મલકવા લાગી, અને વલી ઘડીમાં દલગીરીથી આંખી પડ વા લાગી. પણ એવામાં અરનવાનને ઈઆદ આવીઈ કે, તે અહીં એખડી ઉભી છે, તેવામાં કદાચને મોલો સખમ પાછો અહીં વ્યાવી લાગશે, અને તેની સાથે લડાઈ કરવા ને માંગશે, તેથી ઝડપથી પોતાનાં પગ ઉડાવી ઘેર તરફ ચા લી ગઈ.

એવામાં જેખરો પુશરૂહ ફરતો ફરતો તે નગાએ વ્યાવી લાગે, અને મોગ મોગે પેલો સખમ, જેણે અરનવાનની સાથે લડાઈ કરવાને માંગી હતી, તે ચાંમણે મલી એ, તે તેને જહાનખારનો પરીતમ, અરનવાન, સખમ તે ધસારા બંધ તેનાં આંગપર વ્યાવી, પોતાની તલવારને નેશખંધ મેઆંનમાંથી આહાર ખેંચી કાઢાડી મોલીએ, "કીકે, સાહેબ, તમે ફરીથી મલીઆ એટને ઘમુંન સાડે થઈ, કેમકે હું તનેનેન શોધતો ફરતો હતો; સાંભાલો હ

વે," એટલું કહી એકદમ પુશરૂહનાં સરોર ઉપર તલવાર નો નખમ ઠારીએ, પણ આમ્ને વેલાએ તેની હાંભળે-કાંઈ ધુનતી અપરતવાન નહીં પણ બાહાર પુશરૂહ હતો, તેથી તેણે તરત તે નખમને છટકાવી નાખી, તરત પોતાની તલવાર એમી એક નખરી નખર તેની ઉપર એમી કાહાડી. એ પરખાંણે તેમ્ને આખત શાખત મારામારી કરે છે, તેવામાં તેની ગડબડથી જેહાનઆરા તેનાં મેહેલની બારીએ આવ્યા, અને જોએછે તો તેના વાહાણે સાદાબ અને તેના એક નીરાસ યમ્નેએ આસક બને નવન ગઢત લડાઈ કરે છે; અને તે લડાઈનું કારણ પણ તરત સમજ ગઈ કે તે પેલા નારીપાએસ પચ્ચેલા આસકની બદખાઈ વગર બીજું કંઈ નથી, તેથી તેણે તરત તે બને નવને, તેમની ભચ્ચેકર લડાઈમાંથી છુટા કરાવીઆ, અને પુશરૂહને સાદાબ બહાણી પોતાના મેહેલમાં મોલાવી લીધા.

પુશરૂહ જેવો તેના મેહેલમાં ગયેએ કે જેહાનઆરા તેને મોટા પીઆરથી પોતાનાં દીવાનખાનામાં લઈ ગઈ, અને તેમાં બેસારી પેલા કરપોણ સખરો જે તેને સતાવી એા હતો તેને મારે પોતે ઘણી દલગીરી ખતાવવા લાગી, અને તે સખરને ઘણાક કહણ શબ્દો વાપરવા લાગી, તથા તેની સાથે પુરતા મોલાશાઈથી વાત કરવા લાગી, એ મા ખસે મેઈ પુશરૂહ વીચારમાં પડી ગયેએ, અને અચરતીથી જોવા લાગે કે, એ કોણના મેહેલ, એ કોણ સી, અને એને તથા મારે કીએ દાહાડેની પીંજાત તથા મોહાખત, કે હાલમાં મારી સાથે આવા પીઆરથી ઈઆને જાણે મારી સાથે પુરતી પીંજાત ધરાવતી હોએ તેવી ધખથી વાત કરે છે. પુશરૂહ બેસીને એક ગમથી મનમાં એવો વીચાર કરતો હતો, અને બીજગમથી, ઘણીન નખતતાઈ અને પીઆરથી જેહાનઆરા સાથ વાત કરતો જતો હતો. અલબત્ત, જઆરે જેહાનઆરાની પાસેથી અપરતવાન છેલ્લી ગઈ હતી, તીઆરે અંતવરે તે તેના મીજનખાંજ હતી, અને તેની આગળ જેહાનઆરાએ પોતાના ખરા પીઆરના સમ્બંધે ખુવારો કરી દેવા છતાં, તે મગરબ રહી, કોઈ પણ સી સાથ પરીત બાંધવાને ના કહી ચાલી ગઈ હતી, તેને આમ્ને વેલાએ પુશરૂહની વાત કરવાની ધખ જોઈ—આટલી બધી કેંકાંણે આવી ગયેલી, અને પોતાની સઘલી હુક અને મગરબી છોડી દઈ તેનાપર આવેલ પીઆર કરતી જોઈ તે પણ ભારે અચરતીમાં પડી, અને એકગમ તેના વીચાર તે મનમાં કરવા લાગી, અને બીજગમ ભારે હુરખ પાંખતી પુશરૂહ સાથ, તરેહવાર વાત કરવા લાગી. જેહાનઆરાએ સાદાબને (પુશરૂહને) એકએક આવી રીતે કે રવાઈ ગયેએ, અપતચીતા તેના ઉપર આવેલ પીઆર કરતો જોઈ, મનમાં વીચારીઈ કે, વહી તે અહીંથી એમને એમ પાછો જશેતો, અબાદ તેના વીચારમાં કાંઈ કર પડી જશે, અને તેને મારી ઉપરને પીઆર પાછો કમતી યઈ જશે, તેથી તે પાછો છટકી નહીં જાએ, મારે હુમજાજ તેની સાથ લગન કરી લેવાં. વહી તેણે વીચારીઈ કે, હુમજા એક ધરખરૂક પણ ધરખાંજ છે, તેથી એ પરખાંણે લગન કરી દેતાં પણ કંઈ વીલખ લાગશે નહીં. એવો વીચાર કરી તેણે એકદમ પુશરૂહ તરફ ધકધકની છાતીએ, અને પીઆર ભરેલી બંધે જોઈ, તેને પોતાના એ વીચારથી વાકેક કી

ધા. એ જોતા સાંખલી પુશરૂહ અચરતીમાં મરકવા જેંઈ ગયેએ, અને મનમાં વીચારવા લાગે કે, આ સીનું મગ ન કેંકાંણે કે નહીં; કેમકે એ બધી થું વાત કરે છે. પણ તે જોતા લાગે કે, તેની વાતચીત ઘણીન હાહાપણ ભરેલી છે, તે આ આખાં ઘરની ઘણીઆંણી છે, અને પોતાનો કારોબાર ઘણી ચાલાકીથી ચલાવે છે, તેથી તેનાં મગમની ખાંખી વીથેને શક તેનાં મનમાંથી એકદમ દુર યઈ ગયેએ. વહી તે વીચારવા લાગે કે, નહીંતો તે આ કાંઈ ઉંઘમાં પડીને સપના જોએ છે, કે એ થું બનાવ બને છે. એ સી અપતચીતા મારી ઉપર એટલો બધો શાનો પીઆર કરે છે, અને વહી અજાએબી ભરેલું એ છે કે, એકદમ હુમજાને હુમજા તે પરણવા પણ શાનું મારે છે. પણ તેણે જોઈ કે, જેમ જેહાનઆરા કંઈ દેવાની પણ નથી, તેમજ તે પોતે કાંઈ સપના જોતા નથી, તેણે મનમાં એવો તોલ કીધો કે, એવો અપતચીતા પીઆર કરવાનું અને એકદમ પરણવા માંગવાનું મને તે કારણ હોએ, તોપણ આ સી જાતે ઘણીન ખુબચુરત, અકલવાલી, અને હાલતવાલી છે, તીઆથુથી તેને એકદમ હા કહેવામાં કરી અડચણ દી સતી નથી, કેમકે તે કોઈબી રીતે મને ખરાબ કરવાને માં હાતી હોએ એથું લાગતું નથી. તેને મને એવે બાને, કે એવી રીતે પરણીને ખરાબ કરવામાં તેની મતલબ પણ થું હોએ, અને તેમથી તેને કાએસ પણ થું થાએ. એવો કેટલોક વીચાર કરી પુશરૂહ તેની સાથ પરણવાને એકદમ હા કહી, એ સાંખલતાંજ, જેહાનઆરા, જે અતીઆર થુધી હડગગાથી દુલની કલ્કી સરખી યઈ, બેસી પુશરૂહનું મોડું જોએઆ કરતી હતી, તે એકદમ દુલની માફક બીલી ગઈ, તેનું હુઈડું હુરખથી ભરાઈ આવ્યું, અને તે લગનની તઈઆરી કરવાને હસતે મોડે ઉડીને ઉભી યઈ. તેણે એક ધરખરૂક, જે તે વેલાએ તેના ધરખાંજ હતો તેને તરત પોતાની પાસે મોલાવીઆ, અને તેને પોતાનો યદાવ જણાવીઆ. તે ધરખરૂકએ તે મારી પુરીથી કરવાને કચ્ચલ કીધું, જેથી થોડા વખતમાં અગતજેમ તઈઆરી કરી, દીવાનખાનાંની માટે અછોડા સોનગાર કરી પરણવા મેડાં. ધરખરૂકએ ધારા પરખાંણેની કીરીઆ કરી, તેમનાં લગન સાંચી આપીઆ, જેથી થોડા વખતમાં તેમ્ને મેનાં એક યઈ મોટા હુરખથી ઉડીને ઉભાં યએઆં. જેવાં તેમ્ને પરણીને ઉડ્યાં, કે થોડેકવારે, પુશરૂહ પોતાની આવી પુશાલીની ખખર, પેલાં તામોદાને કૈયેથોબી શોષી કાહાડીને નવદીથી કહેવાને યદાવ કરી, તેણે નરાવાર બાહાર નઈ આવવાને જેહાનઆરા પાસે રજ માંગી, જે તેણે તેને, મોટા પીઆરથી નવદી પાછો આવવાને હસતે મોડે જાણવી આપી; તેથી પુશરૂહ તેના વાહાલા વાલી નાખોદાને શોધવાને ગયેએ.

તંદોરસતીના બીગાડથી તથા શરીરપર લાગતીથી ઉત્તપન થતા સપના.

માણ્ય કીધમાં પડીઆ પછે તેને ઘણી વંખત તરેહવાર સપનાએ આવે છે. દીવત્રમાં આપણી કી

પર કાંઈ નવાઈ નેવો, પછે સારો ઈચ્છા મોઠો ખનાવ ખનીઆથી તથા દુરના સગાં કે મીતરની સારી અથવા માઠી ખખર સાંભલવાથી કે તેમને ઈચ્છાદ કરવાથી તથા હુરેક ખાખદની સારો ઘણડો ચીનતાં કરવાથી, કે હુરેક ખાખદમાં મન લાગી રહીઆથી, તેને લગતા સપનાઓ રાતરે સુતા પછી આવે છે. કઈંવારતો એ વી જુની વાત અથવા ખનાવ સપનામાં આવે છે, કે જેને માટે લગાર અચરતી ઊત્પન્ન થાય છે. જો આખા દાહાડમાં જે તરણ ખાખદ આપણા પર ખની હોય અથવા જે તરણ ખાખદનો વીચાર કીધો હોય, તો ઘણુકરીને તે સઘલી ખાખદ એકઠી સપનામાં આવે છે. જેમકે એક દીવસમાં આપણા ઊપર કાંઈ નવાઈ નેવો ખનાવ પણ ખનીઓ, તેની પાછલ કાંઈ દુરના મીતરની વાત સાંભલી, અને તેની પાછલ કાંઈ સાથે કાંઈ અગતનું કામકાજ કરીશું, તો રાતના સપનામાં તે તરણે ખાખદે એકઠીજ દખાએ છે. જે તેના પર દીસના ખનાવ ખનીઓ હોય તે જાણે તેના પર ખને છે, તેનો મોતર તેની પાસે આવીને ઊભો છે, અને તેજ વખત તે જાણે પેલા માણસ સાથે પોતાનું કામ પણ ખજાવે છે. કેટલીકવાર આગલ ખની ગએલી વાતના તથા એવીજ ખીજ ખાખદના સપના તેને કરી પાણુ રીતે ઈચ્છાદ કરીયા વગર માતરે તંદારસતીના ખીગાડથીજ આવે છે. ભારી ખાંતું ખાધાથી, પેટમાં ખદહજમા થવાથી, મગજમાં કાંઈ ખીગાડ થવાથી કે એવાજ ખીજ સખખોથી સપનાઓ ઊત્પન્ન થાય છે, પણ તે કેટલીકવાર ઘણાજ ખીજ ભરીયા હોય છે. એ વી જાતના સપનાને માટે ડકટર ડનકન લખે છે કે, એક વેલાએ એડીનખરોનો એક હસપીટલમાં એક અસતરી આવી હતી, જે રાતના ઊંઘમાં સપનો જોઈ તેમાં જે જોતી તે સઘણું ચોટે ચાદે ખેલતી. તેમાં તે કંઈજ નહી પણ કેટલાક દરદીઓના નામ લેઈ તેમને શું દુખ હતું, તેથી તેમને શું શું થયું હતું અને તે ઊપર તેમને શું શું દવા આપવામાં આવતી હતી, તેજ સઘણું ખોલી જતી હતી. અલખતે તેવાં નામના અને તે વાં દરદના દરદીઓ તે વેલાએ તે હસપીટલમાં નહોવાથી પરખતો તે એવું સમજાવ્યો કે, એ ભલુંજ ખકતી હો પણ પાછલથી તપાસ કરતાં માલમ પડીશું કે, જે વરસની વાત ઊપર તે સી એજ હસપીટલમાં આવી હતી, તે વેલા એ નામના અને એજ દરદના દ

રદીઓ તીઆં હતાં. એ સીને જે વરસે તીઆં પાહુ આવવાથી આગલા વીચારો તેના મનમાં તાજ થયે આ હતા અને તેથી તેને તેવા સપના આવતા હતા. એજ તખીખ એક ગરહુચ વીજે એવું જણાવે છે કે, તેને એક વેલાએ એક મજતાન ઘોધાએ ઘેરીઓ હતો, અને તેથી તેને મારીઓ જવાની ઘણીજ ધાસતી પડી હતી, તેને પીસતાલીસ વરસ ગુજરી ગએઆ છતાં જ આરેખી તે ભારી ખાંતું ખાતો, તર્થા કાંઈખી ખીજાં કારણથી તેના પેટમાં ખદહજમી થતી કે તેને તેજ સપનો આવતો હતો અને તેમાં તે તે વખતની મારકજ ખીહીતો હતો.

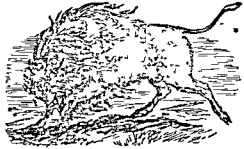
એ સીવાએ કેટલીકવાર કેટલાંક માણસોને ઊંઘમાં પડીઆ પછે શરીરની ઊપર અથવા અંદર કાંઈ લાગવાથી અથવા લાગનીની અસર થવાથી તેજ ખાખદને મલતા સપના આવે છે. ડકટર ગરેગરી ના મનો એક વખાણાએલો તખીખ જેને હમેશાં એવી રીતના સપનાઓ આવતા હતા તે પોતાને માટે લખે છે કે, એક દાહાડે તેના પગની આગલ ગરમ પાણીનું વાણુ હોવાથી અને તેને ઊંઘમાં પગ લાગવાથી તેને એવો સપનો આવીઓ કે જાણે તે એતના નામના ખલતા પાહાડની ટોચ ઊપર, તેના ભઅંકર મોડાંની આસપાસ ફરે છે અને તેના પગને તીચેની જમીન ગરમ હોવાથી ઘણુંજ ઊંતું લાગે છે. એ તખીખ કહે છે કે, “જે એતના પાહાડ કાંઈ દાહાડે જોએઓ ન હોય, પણ વીસુવીઅસ નામનો ખલતો પાહાડ ઘણાક વરસની વાત ઊપર જોએઓ હતો; પણ તેણે એ સપનાની અગાડી કેટલાક દાહાડાની વાત ઊપર એક ચોપડીમાં એતના વીજે વાંચીશું હતું તેથી તે તરતની ઈચ્છાદસત મનમા તાજ રાવાથી સપનામાં વીસુવીઅસને ખદસે તે આવીઓ હતો.” એક વેલાએ એજ તખીખ કહે છે કે ઊંઘમાં તેના દીલપરથી ખંદુશ નીકલી જવાંથી તેના શરીરને ઘણું કંડી લાગતી હતી, તેથી તેણે સપનામાં એવું જોઈશું કે તે જાણે ઊતર માહાગાર માટેલા હસન આખાતમાં આવેલો છે અને તીઆં તેને ઘણીજ ટપાક લાગે છે, પછે તેને જાગ્યાં વારજ જાણાઈશું કે તેના દીલપર ખંદુશ નથી તેથી તેને કંડી લાગતી હતી, અને થોડાક દાહાડાની વાત ઊપર એ સના તરજ રેકે નારા લોડાની તથા એવીજ ખીજ ખાખદ વીજે એક ચોપડીમાં વાંચીશું હતું. એક વેલાએ ઊંઘમાં તેનો

દાંત ઘણાજ દુખતો હતો, તેથી તેણે એવો સપનો જો
 એવો કે, જાણે એક ડાક્ટર તેનો જીવતો દાંત તોડી
 માડે છે, અને તેથી તેને ઘણુંજ દુખ થાય છે. પણ એ
 સીવાયે એજ તખીખ એક જાતનો સપનો. વીચે નવા
 ઈ સરખી રીતે જણાવે છે, એકજ સપનો એકજ નવા
 ઈ સરખી ગરહસથને અને તેની સીને બંનેને આવી
 ણા હતો. તે એવી રીતે કે—જે વેલાએ એડીનખરજ
 ઊપર ફરે ચ લોકોને ચહી આવવાની ધાસતી, ચાલતી
 હતી, તે વેલા તે શેઠરના લગભગ સઘલા પુરૂશો હુથીઆ
 ર બાંધી લાડવાને નીકલીઆ હતા, તેમાં ઊપલો ગરહ
 સથ પણ સામેલ હતો. તે વખતે એક દાહડે ફરે એને
 જે વખત જાએ તેટલામાં શેઠરમાં આવી પોંડોંચવાની
 વડી રાખવાથી શેઠરમાં દોડાદોડ ચાલી રહી હતી, અ
 ને કીલાપરથી તોપ પડતાંજ તથા તે સાથે ઘરેઠારની
 સીગનલો ચહડતાંજ, શતરૂઓ આવી લાગીઆ એવું જા
 હું સરવેએ તઈઆર રેહવાનો થકાવ કરીઆ હતો અ
 ને સઘલો વખત ગજરાટમાં ગુજરનો હતો. એ ખના
 વને કેટલાંક વરસ ગુજરી ગયેઆ પછે એક દાહડે તે
 ગરહસથને પાંચ હબર માણસનાં લશકરની ક
 વાએડ લેતાં જોવામાં આવી, જે જોઈ તે ઘર ગએ
 આ ખાદ ખાઈને, સુવા પછે, રાતનાં બે અને તર
 ણુ વાગતાને સુમારે તેને સપનો આવીઆ, જેમાં
 પેલો આગલાં વરસોપર જોએલો ફરે એનાં હુમલાનો
 વખત સઘલો દેખાવા લાગે, અને જેમ તે વેલાએ
 તે ગરહસથ હુથીઆર બાંધી દોડાદોડ કરતો હતો તેજ
 પરમાણે કરતો જણાએઆ. એ તેનો સપનો પુરો
 નહીં થયેઆ, તેટલામાં તેની સીએ તેને જગાડીઆ,
 અને ઘણીજ બીહીતી બીહીતી ખોલી કે; ફરે એ ગા
 મમાં આવી લાગ, અને તેમની સાથે લકઈ કરતાં
 તેનો એક વાહલો મીતર મારીઆ ગએઆ. એ
 સીએ પણ જેવો તેણીનાં ભરયાર પેલા ગરહસથે સપ
 નો જોએઆ હતો, તેવોજ આવીઆ હતો ! ચહવા
 રનાં તપાસ કરતાં તે સીને એવો સપનો આવવાનો
 સખખ એ જણાએઆ હતો કે, રાતરે માલપર કાંઈ
 વાસણ પડી જવાથી તેનો મોટો ગોંઘાટ થયેઆ હ
 તો, જે તેણીનાં કાનમાં જવાથી, તેને એવો સપનો
 આવી ગએઆ હતો. ડાક્ટર રસલસ નામનો એક
 તખીખ પોતાને વાસતે લખે છે કે, એક વેલાએ તેનાં
 માથાપર બીલીસટર મારી તેનો ઇગલો શીડીઆ પછે

તે ઊપર જે પડી મારેલી હતી, તે રાતરે ઊંઘમાં સરી
 જવાથી તે જગામાં ઘણું દરદ થવા લાગું. જેથી તેને
 એવો સપનો આવીઆ કે, તે જાણે જંગલોંલોકોનાં
 હુથમાં સપકઈ ગએઆ છે, અને તે લોકો, તેમનાં
 દુશ્મનેને મારવાની રીત પરમાંણે તેનાં માથાપરનું
 ચામડું ઊખેડી કાહડે છે; અને તેથી તેને ઘણું દર
 દ થાય છે. આખરે તે દરદ ન ખમાવાથી ગભરાઈ
 ને જગી ઊઠીઆ, તીઆરે તેને માલમ પડીગી કે
 બીલીસટરની જગાએની પડી નીકલી જવાથી તે છો
 લાઈ ગઈ હતી, અને તેમાં ઘણી અગન ખલતી હતી.

હુનીઆનો મુસાફર.

પત્ર ૩૭ મા.

પીઆરાં બેઠન,

ગએઆં પતરમાં મારી ભએંકર મુસાફરીઆની
 કલવાની કેમ શરૂઆત કીધી તે વીચેનો ખોલાશો કરી
 આ હતો હાલ આ પતરમાં મને તે મોટાંજ
 ગલમાં મુસાફરી કેવી રીતે કરવી પડી છે, તેનો થોડોક
 ખોલાશો કરું છું. ગએઆં પતરમાં લખીઆ પરમાણે
 હમે સઘલા તઈઆર ધઈ એક જગાએ એકકા
 ધઈ આગલ ચાલવાનો રસતો લીધો. જેવા જ
 ગલની માહું દાખલ થએઆ કે તેનો આડ પાન અને
 ટોલાવદાર ડુંગરોથી ભરેલો દેખાવ ઘણોજ રહીઆમ
 હું દેખાવા લાગે, પણ એવાં આડ પાનની ઘસ થો
 ડાજ રસતાવેર આવી, પછે મોટું ખોલું મેદન હમારી
 આગલ ખોહાલા વીસતારથી પહેલું જોઈગી. આખે
 દાહડો ચાલીઆ પછે, સાંજની વખત ધઈ કે એક ઘ
 ણીજ રહીઆમણી જગાએ રાતવાત્રો કરવાને થોલી
 આ. ઘોડાએને ઠોડી તેમને છુસ ચરવા મેલીઆ
 અને સઘલાં ગાડાંએને ગાલ કુંઘલાંના આકારમાં ગો

ઠવી, વચે હમારી ખેસવાની તથા સુવાની જગા કરી. એવામાં હમારા મધેથી ફેટલાકો ઘોડાને એક મારીને જંગલમાં દોડીઆ, તે ઘોડાક વારમાં બે હુરણનો શી કાર કરીને લાવીઆ, જેમને તરત વેતરી, છુલ્લ તેની સાથે ફેટકુંક ખાવાનું હમારી સાથે હવું તે લેઈને ખાઈને સુઈ ગએઆ. ખામદાદનો વખત ઈએઓ કે ઊઠીને પાછુ ચાલવા માંડીછીં.

એ પરમાણે આક દાહડા શુધી સુસાકરી કીધી, જે કરતાં હુમાને ફેટલાક હુંગર ચડકવા પડીઆ તથા કે ટકીક નદીઓં ઊતરવી પડી, અને તરેહવાર નવા નવા મનોરંજક દેખાવો નજરે પડતા ગએઆ. એમ કરતાં નવમે દાહડે એક ચોક્સ મેદાનમાં આવી લાગી આ જેને "ઘોધાઓનું મેદાન" ચાવીજીં કરી મારા સોખતીઓ ખેલવા લાગા અલખતે હુંતો તેમની સાથે તદન નવોજ હુનો, તેથી મને તેની મતલબ સમજ પડી નહી, જેથી મેં તેઓ મધેનાં એકને તેનો ખોલાશો પુછીઓ; જેણે મને એવું જણાવીજીં કે, આ જંગલમાં એક જાતનાં જંગલી ઘોધાઓ વસે છે, જેઓ ઘણા જખરા અને મસતાન હોએ છે, અને તેઓ હજારોનાં એકકાં ટોલાં ઘઇને ફરે છે. એ તે છુટ્ટે છવાએઓ નજર પડે છે તો તેનો ઘણીજ ચેહનતે અને ઘણીક ધાસતીથી ગીકાર કરાએ છે, કેમકે તેનું ગોસ આવા જંગલનાં સુસાકરોને, તથા જંગલી લોકોને ઘણું કાંમ લાગે છે. તે ઘોધાનું એક ચીત્ર તમારી ઊપર ચોકલી જીં છે. એમ કરતાં સાંજ પડી અને હુમાએ એક પાણીના નાલાંના કાંધ ઊપર ઊતારો કરીઓ. રોજની માફક ઘોડાઓને ચરવા લેલીઆ અને ગાડાઓની ગોલ હુર કરી વચે હુમા ખેદા અને શીકાર વગેરેનું ખાનું લઈ સઘલા વાત કરવાને લાગા. એ વેલાએ પુર ચંદની પડતી હતી, જેથી જંગલનો દેખાવ ઘણોજ રહી આમણો અને મનોરંજક લાગતો હતો. વાત કરતાં કરતાં ફેટલાકો પોતાની ધાલકી પાંચરીને સુઈ ગએઆ, પણ હુમા તરણ ચાર જનને, તે વેલાએ પડતી સરસ ચંદનીનો લાલ જતો મેલવાને ન ગમવાથી હુમાએ ઘોડેસવાર થઈ જંગલમાં ફરવા નીકલવાનો કપાવ કીધો. હુમને જોઈને ખીલાખી ફેટલાએક જણ સાથે આવવા તઈઆર થએઆ, જેથી હુમે બધા મલોને આઠ જણે હમારા ઘોડાઓ ઊપર છન ખાંધીઆં અને સવાર થઈ એકદમ કુદતા જંગલમાં નીકલીઆ. અલખતે હ

મે બધા સરખે સરખા હતા, જેથી હુમાને ઘણીજ ચજાહ પડી; અને એમ કરતાં ફેટલાકો ગાબી આગલ નીકલી ગએઆ, અને છેવે એક ઘણીજ લીલાતરીસર જગા જોઈ તે ઊપર આસાએસને માટે ખેદા. તીઆં ખેસીને ફેટલાકવાર તરેહવાર હસવાની વાતો કરી; અને પછે જેવા હમારા કાફલા તરફ જવાને ઊકવા જઈએ છઈએ તેવામાંજ હમારામાંનો એક જણ ખેલોઓ કે, આપણે અહીં લગભગ આઠ માઈલવેર ચાલી આવીઆ છઈએ, અને પાંછ જતાં ખીલા તેટલા માઈલ ચાલવા પડશે, જેથી આપણા ખીલાચાં આખા દાહડાના ઘાકેલાં જનાવરોને શોલ માઈલનેા નકામો ફેરો પડશે. નકામો એટલા માટે કે જે જગાએ હાલ આપણે ખેદા છઈએ તે આપણા રસતોજ છે, અને સહવારે આપણને અહીં રહીનેજ જવું પડશે, માટે આપણે હાલ માંતો અહીંજ સુઈ રહીએ, પછે સહવારનાં બધાં ગાડાં અહીંજ આવશે તેની સાથે આપણે થઈ જઈશું. એ વાત બધાઓને કીક લાગી; અને રાત પણ અરખી ઊપર ગઈ હતી તેથી હુમા હમારો ખંડુસ પાંચરી સુઈ ગએઆ, પણ સુતાની આગમચ હમારા માંથી એક જનને ચોકી કરવાને પાસેની એક ટેકરી ઊપર ઊભા રાખીઓ, કેમકે, આગલ જણાવીઆ પરમાણે તે જંગલમાં ઘોધાઓની વસતી હોવાથી, જો તેમનું એકાદું ટોલું તીઆં આવી ચડડે, અને તેની તેમને ફેટલાકવાર આંગમચથી ખખર નહી પડેતો, તે સઘલા તેમનાં પગતલે કચકાઈ મરણ પામે. હું પણ મારો ખંડુસ પાંચરીને સુનો, પણ મને તેનાં કરતાં થોડેક દુરની લીલાતરી, જે ઘણાજ નરમ ધાસથી ભરેલી હતી, તે વધારે પસંદ લાગી, અને તીઆં જઈ સુવાનું મન થઈકો, તેથી તીઆંથી ઊઠી તીઆં જઈને હું સુનો. સઘલાઓએ ઊઘમાં પડવાની આગમચ પેલા ચોકી કરનારને મજબુત સાવચેત રેહવાને જણાવીકો, અને પછે એક પછે એક ઊંઘાઈ ગએઆ. કેટલેક વારે મારી આંખમાં પણ ઊંઘ આવી, પણ તે હજુ પુરી આવી નહી તેટલાંમાં મારી જમીન જાણે ધુજતી હોએ એવું લાગું, અને જાણે દુરથી મોસા ગગણતના જેવો અથવા જાણે લેંકડો રેલવેની ટરેનો એકી દોડી જતી હોએ તેવો આવાજ સંભલાવ લાગેો. પણ યાકથી કરીને મારી આંખમાં એવીતો ઊગ જોર કરતી હતી કે, હું જરા માડ

માથું ઊંચકી, મારા મીતરોની તરફ જોઈ પાછો સુઈ ગયો. પણ જરાક વારમાં, જાણે મારી તલેની જમીન શરી જતી હોય એવી ભયંકર રીતે ગગડતી જણાઈ, અને તેમાં મારા કાનમાં મારા મીતરોનો મોટો ધોધાર પણ આવીશો, જેથી હું જમકીને જાગી ઊઠીશો, અને ઊભા થઈને જોણું છું તો, પેલા ભયંકર ધોધાઓનું એક મોટું ધોધું છેક મારી નજીક આવી લાગેલું. એ જોઈને હું ઘણું ઘણું પડી ગયોશો અને મારી જીવવાની આસા મેલી; કમકે તે ધોધું કાંઈ એટલું નાનું ન હતું કે ઈઈ બાજુપર નાહારી જવાથી તેમાંથી ખચી શકાએ. પુરવ અને પચમીમ, ઊતર અને દુશીણ, એ ચીઆરે દીસાએ, જીઆંવેર નજર પોંહોંચે તીઆંવેર એ જનાવર સીવાએ ખીજી કથું નજર પકડું ન હતું. એ હજારો હજાર જનાવરનું ધોધું જાણે જંગલમાં એક કાલો સમુદર થઈ ગયોશો હોય એવું લાગતું હતું, અને તેમને ચાલતાં તેમના ખરડા વાંકા ઠીકા યવાથી જાણે તેમાં મોટા મોળા મારતા હો એ તેમ દેખાતું હતું પણ અશોશ ! થોડીક મીનીટ ગઈ નહી તેવડામંતો તે ધોધું છેક મારી નજીક આવી પોંહોંચીશો, જેને જોતાંજ મારાં હાક એકવાર કકક કાંપીઆં અને જે મારાં જીવરથી એક સરદ હુએ મારી, મારી જંદગીની સઘલી આસા હોડી. જે હું તે ધોધું નજીક આવીશો, કે તેમની આગલ એક ઘણું મોટાં કદના અને ઘણું જમતાન ધોધો, જે તે આખાં યોધાંનો સરદાર હો, તે ગુણાળંધ ખખખારતો થો તાની ઊભી યુછડી અને વાંકી ઊંકી કરી મારાં આંગ ઊપર આવીશો, અને એક એવાંતો જોરથી મને માથું મારીશો કે હું ફેલકાક યુટ હવામાં ઊંચે ઊડીશો અને પછે પેલા ધોધાઓના યોધાં ઊપર, ખરોખર ખોલીએ તો તે ધોધાઓના જીવતા સમુદરમાં, પડીશો. મારા મીતરો જેઓ દોડીને એક ઊંચા ટેકડા ઊપર ચડી ગયોશો હતા તેઓએ મને હવામાં ઊછલતો અને તે ધોધાઓના યોધાંમાં પાછો પડતો જોએશો, જેથી તેઓ એ મારી જંદગીથી તદન હાથ ધોએશો, કમકે તેઓ જાણતા હતા કે હું તેમની લાખો પડી તલે કચડાઈને રજેરજ થઈ જવો જોઈએ. પણ વાહલાં ખેડેન, ખોદાની મેરુખાંનીથી જેવા હું નીચે પડીશો તેવા જ મીનપર પડવાને બદલે એક ધોધાંના ખરડા ઊપર પડીશો, જેની ઊપર લાંખાં ખાલ હોવાથી હું તેને મજબુ

ત પકડી તે ધોધાના ખરડા પર વલગી રહ્યો. મને એ ખરમાણે વલગેશો જોઈ તે ધોધો ઘણું ખીડીવા અને અશડતરકી કરવા લાગે, કેમ કે, તે જંગલમાં એક જાતનાં શરી ખાનારાં જ નાવર થાય છે, જેઓ એમજ કુદકો મારી એ ધોધાઓના ખરડાપર વલગી જાય છે અને પછે તેને મારી નાખે છે; તેમ મને પણ તે એક એવું જનાવર સમજાયો. આસપાસના ધોધો પણ ખીડીને ખીસતા યવા લાગા, અને મારા ધોધાએ યોધામાંથી ખાહાર નાહારવા માંડીશો. એવેલાએ તરતજ મારા મનમાં આવીશો કે, જો એ ધોધો એમજ દોડતો રહેશે તો થોડા વખતમાં હું એ ભયંકર યોધાંથી ઘણાક દુર જઈ લાગશ, જેથી મારો મોહાતના ઘરમાંથી ખચીત ખચાવ થશે. તેથી મારી કમરમાં જે છરી ખોશલી હતી તે જે આસને રહીને ખેંચી કાઢી, અને જેમ જેમ તેની આસને ધોધાની ગરદનમાં ભેડતો ગયોશો, તેમ તે ઊભી યુછડી કરીને દોડતો ગયોશો. એ ખરમાંણે ફેલકાક વાર દોડવા પછે એક ઘણું જીંચી ટેકડી નજર પડી, જેથી હું ઝટ કુડીને તે ધોધો ઊપરથી ઊતરી પડીશો, અને જોરમાં દોડીને તેનાં મથાલાં પર જઈને ખેડે. થોડાક વારમાં તે ધોધાઓનું ધોધું તીઆં આવી લાગીશો અને તે ટેકડી વચે આવવાથી ખે લાગ થઈ આજી બાજુથી પસાર થવા લાગું. એ વેલાએ જીઆંવેર મારી નજર પોંહોંચી તીઆંવેર જે જોઈશો, પણ એ જાનવરો સીવાએ ખીજી કથું નજર નહી પડીશો. હું જાણે કે મોટા હીલતા સમુદરની વચેના ખેટ ઊપર હોણી એવું લાગુ, અને તેમની ગતી જોતાં જાણે મારી ટેકડી ચાલી જતી હોય એવું મને લાગીશો. એમ કરતાં ફેલકાક લાકે તે સઘલું ધોધું પસાર થઈ ગઈ, તેવાજ હું તીઆંથી નીકલીશો, અને મારા મીતરોને ધોધવાને ગયોશો. થોડાકવારમાં જે તેમને જોએશો, જેઓ મને મરેલો જાણી ઘણું જમખાર થઈ મારાં હાકકાં થોધતા હતા કે, તે કાંઈથી હાથમાં આવેતો તેમને તીઆં જ હું મીદાહ કરે, પણ એવાંમાં હું તેમની સતયુખ જઈ લાગાથી તેઓ ફેલકાકવાર તો અચરતીમાં ગયોશો ખેથુ થઈને મારી તરફ જોએશો કરવા લાગા, અને તે હું જ છું કે તે મારો આતમાં (જીન થઈને) એવા આકારમાં આવીને ઊભા છે, તેનો વીચાર કરવા લાગા, પ

ણ તરતજ તેમની અચરતી નરમ પડી ગઈ અને તેઓ મને મોઝાં હેતથી ભેટીયા, અને ઘણીજ અચરતીથી, હું સલામત ક્રમ રહ્યો, તે વીરો પુછવા લાગા. મેં તેમની આગલ સવલો ખોલાયો કીધો, જેથી તેઓ ઘણીજ અજબ થયોયા, અને હસવા લાગા; પછે હુમે તરત તીઆંથી નીકડીને હમારા કાપલામાં ગચ્ચેયા. વાહલાં ખેડેન, આ પત્ર હલતો ચેટલાંમાંજ સમાપત ક રૂંઠું, ચેજઅરબ.

હું છઉં તમારો,
વાહલાં ભાઈ.

સ્રી દરપણ

અરે ઊતરરે મુઆ ઊતરરે !

જરી—ખપાઈલ હું મેજ સમારૂં ?

ખપાઈ—ખીસતી રેહે, ખીસતી રેહે, તારા હાથ ધોવાના હોયે.

જરી—નહીરે ખપાઈલ મારા હાથ તો સોજ છે, જોવની.

ખપાઈ—અરે ષેટ ખરી, એ હાથ મેજને નહી લગરાએ. મારીજ નાખસ જો લગારેઆ તે. નહી તો જા, જઈને સોજાં પાણીએ હાથ ધોઈ આવ.

શુલખાઈ—મરેરે મમાઈ, એ મેજતો હજુર હમાણા ખબરમાંથી આવી ને હેલકરીની પાંડીમાંથી કાહરીને પ્રમત્યામા મેલીય. તારે ખબરમાંથી ચોખા હાથ લગારેલી આવીય કે ? ને હેલકરીની પાંડીનેખી ચોખાં પાણીએ ધોએલી હોય કે ? (હસીને)

મમાઈ—જા ભરૂં તું તો જારે હોએ તારે એમ જ ખોલજે. જા, જા, જરા કંઈ દીન ધરમ સમજ, ચરેલાઓની મુજે ચરી ના જા.

શુલખાઈ—પણ શું મમાઈ, મેજવારા ઘાટીના અને હેલકરીના હાથ કરતાં તો આપરી જરીના ને આપરા હાથ સો ગણે સાષ છે. તેતો મુઆં ખીજું તીજું તો નહી સંભાલે પણ વરી ઘરી ઘરીએ મોનામાં હાથ ધાલે; તેના કરતાં તો જરીના હાથ સારા કની ?

મમાઈ—જોની માએ, તું ખોલી તેતો ખરૂં. તે મુઆં ગમે તેવાં હોએ. પારસીના ઘરમાં આઈકી, તે બધુ ચોખું; પછી ગમે તે હોએ.

શુલખાઈ—તારે વારૂં મમાઈલ વીચાર કરો; કે જાહરે પારસીનું ઘેર એવું ચોખું કે, તેમાં જેખી વગર ચોખું આવે તે ચોખું યઈ જાએ, અને તે ઘેરને એવું ચોખું રાખનારાં તો આપરે, તારે આપરેતો તેના કરતાં વધારે ચોખાં થએઆં; અને તારેતો આપરો હાથ લાગે ચેટલે ગમે તેવી અલ્હી મેજખી વગર ધોવે ચોખી યઈ જાએ; તારે વરી જરીના હાથ કાંએ ધોવારોય ?

મમાઈ—જા; માએ જા; તું તો વરી ઈસકે લની લાહા લાવીને માથું ખાવા ખેટીય, તે હું કામ મેલીને તુને કાંહાં જવાખ દેઆ કરૂં. જોની મુએ અંધીઆરૂ પાછલી રાતનું હજુ અસતમ ભણવા આવેય તે, ખારણે સાત વાગવા આએઆ તોખી મુઆ તુ કેકાણુ નહી મલે. મરેરે દુખના દેતા, એખી મુઆ એવે વખતે અમસા જવને કકલાવેય.

રતન ડોરાં—અરે માએ તમે લુખાન મુકીરે, એ મુઆ પહુરતા. મુઆએ આવીને કું કું કું કું કરી ખે ખોલ એમ, ખે ખોલ એમ, કરી ગાખરાં મારી ચાલી જાએય. એ કંઈ મુઆ આએ દાહારા ખરાખર ભણી મરેય કે ? મુઆરે એએએ. હજુ મુગાં મુગાં કરતી કરીને ચમડી ભરીને લુખાન મુકી કે તે કારગત લાગે. હવે ને આવી રહ્યો.

પીરોજખાઈ—અરે માએ હવે તે કામનુંખી શું ? તે વખત તો વીતી ગએઓ. પાછલી રાતનાં એ તો રવાન ખસખોઈ લેવાને ઊઠે, તેતો ખીચારાં વાટ જોઈ જોઈને ખેકાં હોયે. હવે મુએ તે આવે તે શું કામનો. મરેરે, મેં હારમજદારને કહીએતું જો, કે ત મારીથી નહી ખનેતો કોઈ તમારા જેવા મોખેદને મોકલજો હું, તારે મુઆ આવા કોઈ હેણને મોકલેઓ. આ એ ધંખાર જેવા દાહારા ને વાએ પાછલી રાતનું અસતમ નહી ? તમે મરેરે પઈસાના ખાતા, મુઆએ છતા પઈસા લઈને અમસી આઈ ખાઈએને એવું દુખ દ છે.

જવણાઈ—(શુલખાઈનાં મમાઈ) ચાલ માએ ચાલ, નહીતો મુઆના નામખર ધુર નાખી, વેરેલી વેરેલી લુખાન મુકી લેજો. અમથો વખત જાએય. રતનાઈ, લુખાનને દાખરો કાંહાં છે ?

રતનઆઈ—પણ તમે કસતી કીધી કે ?
જવણાઈ—હારે કસતીતો હમાણાજ કીધેલી છે. આએ શું વેચે રહેઓ દાખરો. જરાક મને આપો

તે; મારા હાથ ચોખા છે તે પાટીમાં પરથી પરાએ નહી.

રતનઆઈ—લેચો, ને હવે વેગો હાથ ચલાવે દરાનનો વખત થઈ જાય.

હવણાઈ—(ચમટીમાં ઘણું સરખું લુખાન લઈ જરા જરા ચુકતાં જઈ) મીઠું ચાપડ, બદામ, દરાખ ભરેલી ફરવઈ, કનની ઘારો, ચણાની પુરી, ઘણીની રોટલી, આખી દારતું ઈંદું, ઈંદાને આખી દારનો પોરો, ભાંગની તરેલી માઈલી, ભાંગનો તરેલો ઘરજ, તરેલો કવાબ અને દુધની ચાહ—મારા—

ની નઈએતે, —હની નઈએતે, —ખાઈની નઈએતે, —ખાઈની નઈએતે, —લાઈની નઈએતે, —હલાઈની નઈએતે, અશો શરવરની નઈએતે, કુલ ચુકતાઈની નઈએતે, સરોસ ઈંજની નઈએતે, તેતરીએ ફરેસતાઓની નઈએતે. ચાલો માએ પીરો જખાઈ, હવે ખડું લુખાન ખરી રેહને એટલું ઊંચકી લેચો મરી નંભી, કંઈ ખીજું સુખ પરે હવે.

જરા—એ ઘાટી, ઠાંઈ જાય. હવ—(ઘભરાઈને) એ માએ જોવતો, એ કાણુ છે. મુજો.

રત—અરે ઊતરરે મુખા, ઊતરરે, ઊતરરે, ખાલી ઊતર, તું મરી જાયે ઊપરનો આવતો.

ઘાટી—નશવાનહ શેક નશવા—

હવ—અર, હં, હં, હં, ઊતર, ઊતર, ઊતર, ઊતર, તુ મરે ઊતર, અરે મુખા જલદી ઊતર, તું ભગતે જાયે ઊતર.

ઘાટી—(સામળો આવીને) અરે ખાઈ હ ચીટી, ચીટી—

હવ—અરે હં, હં, હં, દુર જા, દુર જા, તું મરેરે ચીટીનો લાવતો, તું મરેરે કાઈ મુખાને ઊતારોરે.

ઘાટી—અરે ખાઈ ઈતકી ઘાભરતેસ કાં, મી ચોર નાહી—હ પાહ મી ચીટી ગેઊન આવે હજે (ચીટી આગલ આપવા જાયે.)

હવ—અરે ખીસ, ખીસ, ખીસ, તુ મરેરે અરે કાઈ મુખાને કાહરોરે.

પીરો—(હાથમાં પાટલો ઊચકી) તું મરી જાયે જમનો જોમ (આગલ આવીને) ઊતર મેલા, ખાલી ઊતર, ભગને ગીચો. અથાં ખાલી ઊતર, નહીતો તું આ તારાં માથાં શેરી નાખેલ, ઊતર.

ઘાટી—અરે ખાઈ અરે કાએ કરીતે ? વા,

મલા મારતેસ, કસાલા, કાએ તુજ ચોરી ખીરો કલો ? કસાલા મારેલ તું ?

હવ—અરે કીટ હવે શું કરું.

મુલ—મરેરે પણ તેને કાઈ આસતે રહીને કહાંતી, તે મુખાને બધાજન ગભરાવી નાખેય તે શું કરે (આગલ આવીને આસતેથી ઘાટીને કહે) અરે એ ખાલા, અથાં ખાલી જા, આજ આમચા ચણુ હજે, તે આમચા ઘરમાચા કામ કરતે, તેઆશાટી પહીલા ખાલી જા.

ઘાટી—અરે ખાઈ અરે, તંવાં આસાસાંગાંને; તું મી સીવી દેને, મારાએલા એને આની જોમ મારતે તે મી કાએ જાણુ ખરા ? ખરા ખાઈ મી ખાલી જાતુ. (ઘાટી તરત ઊતરી જાયે છે.)

રત—હત તું મરે જમનો જોમ.

પીરો—અરે ચીટીના મોકલતાં ને વાંચતાંખી મરેરે, મુખા, સપરમે કાહારોખી આવેા દોર કરેય, એ જોવાટરે એવાં ભાડતને, મુખાં એવું હાએ તારે પોતાતુ આદમી કાંતો હું ખેસારી મરતાં, મુખાં ખીજાંને કાંએ દુખ દેય.

હવ—લે પીરોજખાઈ હમણા દરાન પાણીને વખત મુગાં રેહો, પછે એ મુખાંની તો ધુર કાહરૂય.

મુલ—જોવાએ પીરોજખાઈ, અમથાં કાઈ ખીચારાં ખીજાંને કાંએ વાડ માર દેચોય, ને અમથો ઘરમાં કહાએ કાંએ ધાલેય ? તેજોએ કંઈ તેને એમ કહીકી તુ ક તું મારપર ચહરીનેજ આવજો ? અમથો કાઈ ત્રાય લુંગ્રસ કરવે.

પીરો—પણ તારે હું આવેને લઈ મરે કની ?

મુલ—પણ વાડ તે ખીચારાં તીએ મારે, ને આપરે પેરુએ મારે, તે ખીચારાં શું જાણુ ક હમારા ઘેરમાં કાઈ ચીટી લઈને આવે છે ? જેને વારતે જાણુતાં હાએય તેને વાસતેનો તેજો હું આવેય કની ? જા એ જા જા, એ કંઈ તમારી ચીત નહીં; અમથાં કાઈ તારાં માણસને ગાલ દેવી તેમાં શું શાયેલ ?

હવ—લે માંએ ચાલે હવે માંડી વારે. જરા, તમે જેવ ત્રમારવા ખેસો, હું દરાન વણી નાણું. માંએ મુગખાઈ, તુંખી જા હવે આમલા જોરગ્રમાંત માએ.

ઈંછિરોપ અને તેની જાહેરવાલી.

ઈંછિરોપ એ પુરૂષવી ઊપરના ચાંચ ખંડો મધે નો એક ખંડ છે. એ સરવેથી નાનો છે, અને તે એશીઆખંડના પશ્ચિમી આવેલો છે; અસલના વારામાં પશ્ચિમ એશીઆ માહેલા કાકેલ્યાંન લોકો તે ઊપર જઈને વસીઆ હતા, અને તેમનાથી એ ખંડ ઊપર વસતી થઈ હતી. તેઓ ધીમે ધીમે ચોગેર વેરાઈ ગએઆ, અને જુદા જુદા જ્યાં.ખાંધીને રહેઆ. તીઆર પછે તેઓએ ગુરૂરો ખાંધીઆં, અને ધીમે ધીમે તેમના કંટલાઓ ઊપર સુધારાનાં કીરણો પડવા લાગ્યાં. અંતે સ્ત્રીમાં પેહેલુ, ઈંજીનાન અથવા ગરીસ દેસ એશીઆખંડનો, તેમાં અકશર કરી ઈરાન દેશનો સુધારો લઈને પરકાશી નીકલીઊં. તેમનામાં વીદીઆ અને હુનરનો ખોહાલો શેલાયો થઈ ગએઆ, જેની ઈઆદગારી અને નીશાનો આજેવર રહી ગએઆં છે. ઈંછિરોપના સઘલા સુધારાનુ મુલ એ દેશ ગણાએ છે. પણ એ દેશ, સીકંદરના અમલની સમાપતી પછે, પાછો પડીઓ, અને તેની પાછલ રોમ દીધી નીકલીઊં. એ દેશ આખા ઈંછિરોપના સુધારાનું, અને વીદીઆ હુનરનું સઘલ ધએઆ બાદ, તેણે પોતાના હુથીઆરનાં બલે કરી, સપેન, પોરચુગલ, ફરાનસ, બેલજઅમ, સુવીતઅરલાનક, હંગરી, અને ઈંગલંડનાં કીનારા તરફ નો લાગ તથા જરમનીનો કંટલોક લાગ પોતાને સવા ધીન કરી, પોતાનો સુધારો તેમને આપીઓ, અને તે ધી તેઓ શોધાંધણાં અજવાલામાં આવીઆં. રોમ નેએ તેમને ખેતીવાડીનું કાંમ શીખવીઊં, અને ભટકતી હાલત ચેલાવી શહેરો ખંધાવીઆં. તે સાથે તેમનામાં ખરીસદી મહજબનો પણ ખોહાલો શેલાયો કીધો, જેની અસર તેમનાપર ઘણી થવાથી તેમને કંટલીક પરકારે સુધરવાને ખની આવીઊં. પણ એ સુધારો તેમનામાં ઓઊં વખત ટકીઓ નહીં. ગરીસની શાક રોમની મહડતી કલા લાગી પડી, અને તે પછે ઊતર તરફના જંગલી લોકો કીતરી આવીઆ, જેથી ઈંછિરોપનાં ખંધણમાં ત્રોટો શેરશર થઈ ગએઓ; અને સ્ત્રી સ્ત્રી પોત પોતાના હુને માટે લડવા અને મરાવા પડીઆ. એ વખતમાં જરમની, ફરાનસ, સપેન, પોરચુગલ, ઈંગલંડ, સપ્તલંડ, સુવીતઅરલંડ, ઈલાલી, હંગરી, ખોલીમીઆ, પોલંડ, ડેનમારક, સુવીડન, નોરવે અને

ને રશીઆ સવતંતર થઈ પોતાની મરજ પરમાણે જ કરવા લાગ્યાં. ઈસવી શન પછી ૧૪૫૩ માં તરક લોકોએ કાનસ્ટેનટીનોપલ હુથ કરીઆ પછે, તે પણ એક ઈંછિરોપનું સવતંતર રાજ ગણાવા લાગું. આ સટરીઆ, હાલંડ, પરસીઆ અને સારડીનીઆ, એએ પણ પાછલથી સવતંતર ધએઆં, અને રશીઆ, જે એક એશીઆનુ રાજ ગણાતું હતું, તે પેટલા પીટરના વખતથી ઈંછિરોપનુ ગણાવા લાગું. એ પરમાણે, એ પછે પણ કંટલાક શેરશરો થઈ, ઈંછિરોપનાં દેશોનુ રાજ અ ખંધારણુ નદી થઈઊં.

એ સઘલો વખત ઈંછિરોપનો સુધારો અટકી પડીઓ હતો, પણ તેમાં તેઓ આગલની માશક પાછલટકતા થઈ ગએઆ ન હતા. તેઓ પોત પોતાના હકો ચંલાલવા, અને તેને માટે મારામારીઓ કરવા પડીઆ હતા; તથા ઊતરના જંગલી લોકો સાથે લેલાએ આ હતા, જેથી જે થોડી ઘણી વીદીઆ તથા હુનર તેઓ રોમનોથી શીખીઆ હતા, તે પાછું ઊલી ગએઆ હતા પણ જીઆરે મુર લોકોએ સપેન દેશ શતેહક રીઊં, તીઆરે તેઓ પુરવ તરફની વીદીઆ તથા હુનરો તીઆં દાખલ કીધા, જેથી સપેનીઅરડો, એ બાબદમાં પાછલથી વખણાવા લાગા. એકે જે વેલાએ સપેનીઅરડો ઊપર વીદીઆનો પરકાશ પડીઓ હતો, તે વેલાએ ઈંછિરોપના ખીજ દેશો જંગલીપણાનાં સુધારામાં પડીઆં હતાં, તેપણુ એ ખંડ માહેલા હલના સુધારાનો પાએઓ નાખનાર ઈલાલીઓ ગણાએ છે. પરથમમાં એ દેશમાં એટલોતો વેપાર, વીદીઆ અને હુનર શેલાએઆં કે, એકવાર તેણે આગલાં ગરીસ અને રોમની ખરોખરી કરી; અને પાછલથી તેનો પડછએઓ ખીજ દેશોમાં પડીઓ. તેની પાછલ, છાપવાની કલા નીકલી, જેથી ઊપલા સુધારાને આગલ વધારવાને સવલ થઈ પડીઊં, અને તે ઝડપથી ચોગેર શેલાવા લાગે. એમ કરતાં શોલમી સદી થઈ અને સપેન તથા ઈટલી, ગરીસ અને રોમની શોડમાં ગએઆં, ઈઆને પાછાં પડીઆં; અને તેમની પાછલ સતરમાં સદીમાં ફરાનસ, ઈંગલંડ અને જરમની એઓ દીપી નીકલીઆં; જે તેમની દીપક આજેવર ટકી રહી છે, અને ઈંછિરોપના સઘલા સુધારા મંડલનાં મધીઅ ખીંડુમાં એ તરણુ દેશો ગણાએ છે. પણ એમ ન ધારવું કે એ તરણુ દેશો હવે એવી હાલતમાં ધએમ રહેઊં; કમકે તેની

ଶ୍ରୀମତୀ ଗାନ୍ଧୀ

નેપાલની રાણી.

નેપાલનો મુલક હીંદુસ્થાનની ઊતરે આવેલો છે. એ ઘણા પાહાડી મુલક છે, અને એની પુરવે છુતાનનો દેશ, જેની સાથે હમણા અંગરેજોને લડાઈ ચાલે છે, તે આવેલો છે. એ દેશની રાજ્યાનીનું શહેર ખટમંડુ કહેવાય છે. ફેરલાંક વરસની વાત ઊપર, માજી ઈસ્ટ ઈન્ડીયા કમ્પનીની એક શેઠ એ દેશમાં દાખલ થઈ છેક ખટમંડુ શહેરમાં પોંડેલી હતી, અને નેપાલી સરકાર સાથે કાલ કરારો કરીયા હતા. એ દેશમાં દાખલ થતાં લશ્કરને એ દેશના ધુરકા લોકો, જેઓ લડાઈમાં ઘણા બહાદુર હોય છે, તેમની સાથે શકત લડાઈઓ કરવી પડી હતી, અને તેનાં ડુંગરો પસાર કરતાં મહામહા કપટ વેકમાં પડીયાં હતાં. તે પછુ આખરે ખરીદીશ લગકર તેમની રાજ્યાનીમાં દાખલ થઈ ઊં, અને તીયાંની સરકાર પાસે એવા કાલ કરાર કરાવી લીધા કે, તેઓએ અંગરેજ સરકાર સાથે હમેશાં મીતરાચારીથી ચાલવું, અને સુલેહ સંપજ લેલી રીતે રહેવું. નોકે અંગરેજો એટલા બધા શાવી આ ખરા, તેપણુ ધુરખાઓનાં બલની તેમની પુરતી ખાતરી થઈ હતી, અને તેમની તરફ માનથી જોવાને તેઓ શીખીયા હતા. જે ધુરકાઓએ એ લડાઈની વખતે અંગરેજો સાથે પુરતાં બલથી લડાઈ કરી હતી, અને તેમની સાથે શકત શતરૂતાઈ માંડી હતી, તેજુ પુર ખાઓએ, ૧૮૫૭ નાં બલવાની વખતમાં અંગરેજો સાથે એવીતો મીતરાઈ બતાવી હતી, અને એવીતો ની મકહલાલીથી ચાલીયા હતા કે, તેમની ખુબી હમેશ વેર ગવાતી રહેવાની.

જે વંસના રાજા હાલમાં નેપાલ ઊપર રાજ કરે છે, તેમની ઊતરપતી માતરે એકસદીની ગણા એ છે. ૧૭૬૮ નાં વરસમાં, પરીધીનારબનસા હા નામના એક ધુરખાએ, લારડ કલાઈડનું નોઈ, તે પરમાંણે ફેલવણી આપી એક શેજ ઊભી કરી, અને તેમની મદદથી નેપાલ જીતી લીધું, અને તે ઊપર જે બનસીવંસનો રાજા રાજ કરતો હતો તેને ગાદી ઊપરથી ઊઠાડી ચેલી, તે વંસનો અંત આણીઓ, અને પોતે તેનો રાજા થયેઓ. તેની પછીના એક રાજા એ, કુલની અસતરી પરણવા માટે એક ઊંચા કુલની ખરામણની અસતરીને, ખખરીથી પકડી મંગાવી, અ

સામેતી આપણી નજર આગલજ છે. જે હાલ ગરીસ, રોમ, સપેન તથા ઇટલીનો થયેઓ, તેજુ હાલ ઈંગલંડ, ફ્રાન્સ અને જર્મનીનો, મોંડે ઈઆ વેરુલે, થવો નોઈએ, અને વલી તેમને બદલે કોઈ ખીળાં દેશે, જેઓ આજવેર દુનીયાનાં ખુણામાં અંધારામાં પડીયાં છે, તેઓ તરી નીકલવાં નોઈએ. પણ વલી સાથે આટલુંખી, ધેઆનમાં રાખવું નોઈએ છે કે, એવો ફેરકાર કાંઈ સદા ઈઊરોપમાંજ થતો રહેવાનો નથી, અને એજ ખંડ સદા સુધરેલો રહેવાનો નથી. જેમ એક પછે એક દેશની વારી આવે છે, તેમજ ખંડોની પણ આવે છે, પણ તેમની વારી દેશના જેટલી ઊકપથી ફરતી નથી. દુનીયાની શરૂઆત થયેઆ પછે પરથમમાં એશીઆખંડ સુધારાની માતા થઈ, અને તેણે તે રૂપનાં અનેક ખાલકોને જનમ આપીઓ. જે વેલાએ એ ખંડનાં ઈરાન વગેરે દેશમાં વીદીયા તથા હુનરો પુર બહોળલાલી ભોગવતા હતા, અને વેપાર વણજ પોતાનાં પુરાં બલથી ચાલતો હતો, અને લોકો અનાજ પાકવીને તેનાં તરેહુવાર પકવાન કરીને ખાતા હતા, તથા કપડાં બનાવીને તેના તરેહુવાર પોશાકો પેહેરતા હતા, તે વેલાએ ઈઊરોપખંડ એક વેરાન જંગલ હતું, તેના રહેવાશીઓ હેવાન રૂપે આણીગમથી પેલીગમ બટકી, ફલ ફલાદી ખાઈ, તથા બાનવરોનો સીકાર કરી દાહાડા કાહાડતા હતા. તે વેલાએ કોઈએ સપતામાં પણ એવો વીચાર ન કરીઓ હશે કે, ઈરાનીઓ, અરબો, જંગલી કહેવાશે, અને ઈઊરોપીઓ દુનીયાંપર મોટી હુરુત ઊપજાવનાર વીદવાન કહેવાશે. તેમજ એકુ ઘણાંડે એ ખંડના સુધારાનો પણ અંત આવશે, એનાં ઈંગલંડ અને ફ્રાન્સ દેશ પાછાં જંગલી નહીતો અરથ જંગલીઓનું રહેહાણુ પણ થઈ પડશે, અને તેમની ઊપર કદા અ આફ્રીકાના સીધીઓ સાહુખી ભોગવતા થશે, અને જે ઈઊરોપીઓની આજવેર થઈ ઊં નથી, તે તેઓ કરીને દુનીયાંને હુરતમાં નાખશે. આફ્રીકાજ એટલા માટે ધારવામાં આવે છે કે, એક પછે એકની વારી આવતાં એશીઆખંડ તે સઘણું ભોગવી સુકીએ અને ઈઊરોપ અને અમેરીકા હાલમાં ભોગવે છે, તેથી હુવે વારી માતરે આફ્રીકાનીજ ખાકી રહી છે, જે મોંડે ઈઆ વેરુલે પણ કોઈવાર તેનાપર જવીજ નોઈએ.

ને તેની સાથ લગન કરીયાં, પણ તેને સીતલાનો મરજ થવાથી તે મરણ પામી. આરે તે માંદી પડી તીઆરે રાબાએ ખનારસ ખાતેથી ફેટલાક કાગિલ વર્ધિને પોલાવાવીઆ હતા, પણ તેમનાથી તે સાહાજ ન થતાં મરણ પામવાથી, તે રાબાએ તે વર્ધિનેનાં નામ અને જમણા કાન કાપી નખાવીઆ હતા !

જે રાણીનું ચીતર પાસેનાં પાનાપર આપેલું છે, તે નેપાલનાં હાલના રાબાની માએનું છે. હાલ ના રાબાને બાપ પરચમ એક ગોરકપોરની છેકરી, જે ઘણાં હલકાં કુલમાંથી જનમેલી હતી, તેની સાથ પ રાણીઓ હતો, પણ તે બને ઘણીજ ચાલાક તેમજ કા વતરાંબાજ હાવાથી, અંતે વાંહાલ્યાપણના આધાર ઊપરથી રાબાએ તેની સાથ છુટા છેડા કરીઆ, અને પાસેનાં ચીતરમાં જણાવેલી રાણી સાથ લગન કીધાં. એ રાણી દેખાવે ઘણી ખુબશુરત અને ચાલાક જણા એ છે. તે પણ ખીલ રાણીઓની માફક હીરા અને માતી વગેરેનાં ઝવેરાતમાં યુંથાઈ રહી છે, અને તેનો પોશાક પણ ઘણેજ ઊમદા છે. તે શીઆલ સરીખાં કપડાંનો ઘણા ઊપીઓગ કરે છે, કેમકે તે દેશ ઘણા ઠંડો છે.

પારસી સ્ત્રીઓની સલામ.

પારસીની સ્ત્રીઓ, સઘલી દેશી સ્ત્રીઓમાં વધારે શુધરેલીઓ, અને વધારે છુટાપણ ભોગવતીઓ કે હુવાએ છે. તેઓ ગુજરાતી શીખે છે, અને અગરેલ શી ખે છે. પગમાં મોળં ને યુંટ પેહરે છે, અને દીલમાં પો લકાનાં બનીઆનો પેહરે છે. ગાડીનાં વીનીબને ઊ તારી ખુલાં ખેરે છે, અને દીવાલી વગેરેના મોટા મેલા નોવા બાએ છે. એ સઘલુંને દીક છે, અને તેમાં દી ક શુધારો જણાએ છે, પણ તે સઘલો એક વીના નકા એ થઈ પડે છે. જેમ એક ચીતારો એક સુંદર ચી તાર પાડી, તેનાં નાખનો વગ ખાલી રહેવા દે, અ ને તેથી નેહું તે ચીત, પોતાની સઘલી ખુબી છતાં, ઘ ણુજ ખેડોલ દેખાએ, તેમ પારસીની સ્ત્રીઓ, પોતાના સઘલા શુધારા છતાં, એક સલામ કરવાની રીત વગર તંદન ખેડોલ લાએ છે. પારસીઓમાં, રસતામાં એલ ખાણવાલા બે પુરપો શામે યએઆ હાએનેા એક ખી બને હાય ઊચકીને, "સાહજ મેહરખાન," બોલી સલા

મ કરે છે, પણ એક પુરપને એક સી મલીઆનો, તે એ પોતાની ગમે એવી પીછાન છતાં, બાણે તેઓ એ ક ખીબથી તંદન અબાણા હાએ તેમ ચાલી બાએ છે એવી વેલાએ સલામ સરખી કરી પણ હીલયાત, ન શુધારાની, પંચીતની અને પીછાનની પેહરી નીશાન છે, તે કોઈખી રીતે સી પુરપને ખતાવી શકતી નથી અને પુરપ સીને ખતાવી શકતો નથી. એ ખામ પારસીઓની વગર ભણેલી અને અસુધરેલ સ્ત્રીઓમ જ નોવામાં આવે છે એમ નથી, પણ જેઓ ભણેલ યો અને શુધરેલીઓ ફેહવાએ છે, અને જેઓ ઊ ર લખીઆ પરમાણે શુધારાને પોશાક ફરે છે, તેઓ માં પણ નોવામાં આવે છે. એ ખરેખર ઘણુંજ ગીરી ભરેલું છે. સલામ એ એક માનની અને ની નીશાની છે, જે કોઈખી સી પુરપ એક ખી આપેતા તેમાં કશું નુકશાની ભરેલું નથી. તેમાં ખી રીતે સ્ત્રીની નીતીને કેલાબને હરકત બ થી, અને જો સ્ત્રીઓ તેમ કરેતા હમારી ધા રમાંણે તેમને કોઈ અટકાવવાનું નથી.

લોકોની સ્ત્રીઓ, જેઓ આજે દેશી સ્ત્રીઓ કુ લીક વાતે શુધરેલીઓ ફેહવાએ છે, તેઓ પુરપો લામ કરે છે, અને પુરપો તેમને સલામ કરે છે. રૂપ સીને ટોપી ઊતારીને સલામ કરે છે, અને સ તાની બતી ગંભીરાઈથી, ઠેકું નમાવીને સલામ છે. તેમજ પારસી પુરપો, અલખતે રસતામાં પાકે ઊતારી શકજ નહીં, અને તેમ કરેતા તે મુદ્દા છા પણ નહી, પણ જો તેઓ પુરપનીજ માફક પોતાનેા ય ઊચકીને સલામ કરે, અને તેના ઊતરમાં સી તાનું ઠેકું નમાવીને સલામ કરે, તો તે કોઈખી તે અનઘટનું ફેહવાએ નહીં. એ રસમની ખાંખી ઘણીવાર એવું બને છે કે, કોઈ એલખીતી સ્ત્રીઓ પાસેથી પુરપને મુગે મોડે, ઘણુ થાએતા માતરે નજ નજર જોઈ, ચાલી જવું પડે છે; તેમજ પેલી સી પણ માતરે નજરે જોઈ મુગું ઊણું; કે ચાલી જવું પડે છે, તેથી ઘણીવાર તેઓને એક ખીબને માટે શાઈ અને મગરૂખીનો વીચાર આવે છે. પણ એ ચારથી એક ખીબની ઊપર મુગે થવાને બદલે ખ પોતાના મનમાં ખખીઆ કરે છે, અને પસનાએ ખનેનાં મનમાં, એક ખીબ વચેની પરીતી તથા ધાંન વીરે શક પડી બાએ છે, અને તેમાંથી આખે

હુંકુ મુદતમાં, જો એક પીળાને મુલાકાત થઈ ન હોય તો, મીતરાઈનો ગાંઠ ટીલો. થઈ જાય છે, ઈચ્છા છુટી જાય છે.

વખતે ફેટલીક સીંચો, પુરૂપને જોઈને ડાબી, કે જમણીગમ ડોકું હલાવે છે, પણ તેખી ધણુ કરીને ઊંચ મરે પોહાંચેલી સીંચો કરે છે, અને વધી જાયારે તે એખલીજ હોયે ખીઆરેજ કરે છે, પાકી જીવવાન સીંચોતો ફેઈખી વેલાએ તેહકું પણ કરતીચો નથી. પણ તેમની એટલીખી રીત ઘણીજ કઠંગી છે. ડાબી અથવા જમણીગમ ડોકું હીલવવું ફેઈખી રીતે સાઈં દીસતું નથી. છેકું હીલવવાની સારી અને સુધરેલી

રીત એજ છે કે, તેને ગરદનમાંથી વાલી, શાખાં છાતરં વાંકું કરવું. એવી રીતે સલામ સઘલી સીંચો, પોત પોતામાં તથા પુરૂપોમાં કરવી જોઈએ છે.

ફેટલીક હુમારી પીછાનવાલી ખાઈચો, જેચો પોતે ધુનું અને સુધરેલીચો ગણવામાં માગેછે, તેમને, તથા પાર વણે તર, હુમાએ ફેટલીકવાર સલામ કરી જોઈ હોયે અને તેનો કયા ઊતર તેમની તરફથી મલીચો ન ખાતાં ફાઈને તે જોઈ હસવું આવીછીં હવું, અને શીકે અચરતીથી, પીછાન છતાં, જોએચો કીધું હવું.

કેવે ખાઈચેતો હુમાને મોડેસાંકું કીધીં હવું કે, જો તે તમે ઘેરમાં આવો તીઆરે. સલામ કરજો, પણ તમામાં ના કરતા, કેમકે તેમાં ધણુ નકાઈ લાગે

જોથી કરી હુમાને એટલીજ દલગીરી ઊપજ હ વાંકું, જે ખીચારીચો સુધરેલી થવા માગે છે, તેચો સુધારાની પેહલી નીશાણીને ધીકારે છે, અને રસતામાં ધારી લાગતી સમજે છે. હુમાને અચરતી લાગે છે કે, કે

સાકસુધારાવાલાચોમાં ખપતા ભરથારો, જેચોપોતાની જોને છુટ, સારકાંગસ વગેરે પેહેરાવીને ઊંઘાડી ગાડી લઈને સાથે ફરે છે; તેચોએ પોતાની સીંચોને આજર સાદી સલામ કરવાને શીખવીછી નથી. એ ગજ તથી કરીને તેમનો સઘલો સુધારો હસવા સરીખો થ પડીચોછે, કેમકે, જો ફેઈ ઈછીરોપખંડનો સુધરેલો

પ્રથ અથવા સીંચેકું જાયેતો તે તેમને હસેઆ વગરેજ નહીં.

ઈછીરોપીઅન સીંચો પીછાનવાલા પુરૂપોને સમ કરે છે એટલુંજ નહીં, પણ એકાંક યચેચાં હોયે શેકહેનક પણ કરે છે, પણ હુમા પારસી સીંચોને તરે સલામ કરવા શીખવાનેજ સુચના કરીએ છઈએ.

હુમા આસા સખીએ છઈએ કે, આ હુમારી પેહલથી પાર પડે એવી સુચના, ખાલી ન જતાં, સુધરેલી ખાનુએ તથા તેવા સજનો. પરંથમમાં ઘેઆન ઊપર લઈ તે પરમાંએ અમલ કરશે, અને પોતે કરી ખીંજીને સમજવશે અથવા શીખવશે. જેચો સુધારાની ખુખીને સારી પેઠે સમજનારા છે, તેચો સલામ સરખી મહા અગતની નીશાનીની ખુખી નહીં સમજતા હોયે એવું લાગતું નથી; તેથી તે ચોએ ગઈકતી લાંખાં વખત ચાલુ રાખશે એવું માની શકતું નથી.

કમનરીબ વીદવાન ભરથારો.

અંગરેજોમાં જે ત્રોડા નામીયા કવીચો, શીલસુ છે અને વીદવાનો થઈ ગયેચો છે, તેમની હંદગી નો હવાલ વાંચતાં એક નવાઈ જેવા ખનાવ એ નજરે પડે છે કે, તેચો મધેના ઘણાખરાચોને સીંતું સુખ મુદલ ન હવું! ફેટલાકે પરણીઆ વગરજ હંદગી ગુનરી મરણ પામીઆ છે, ફેટલાક સંકટથી છુટા થયેચો છે, અને ફેટલાકે કમનરીબે લગનની ગલમાં ફરી જઈ, હેરાન થઈ મારગ લાગીઆ છે. એવા વીદવાનો ઊપર, જોએચો સીંવાં સુખને માટે જમા નોજ ફૂદીચો હોયે એવું લાગે છે, અને તે ઊપરથી એક સીંચે વીદવાન ચાણુને જનમ આપવો અથવા તેનો લુપ્ત પકડવો, એ જોએચો એક દુખતુ મુલ થઈ પડેલુ લાગે છે. નામીચો કવી હેનટ દેશનીકાલ થવાથી તેની વાહલી સીંથી છુટો પડીચો હતા, તે ફરીને કદી પાછો મલીચો ન હતો. ટેચો, પેટારાક અને ચેરીચોસચે નામના કવીચો તદન સી વનાના હતા. મીલટન નામના નામીચા કવીને તરણ સી થઈ હતી, તેમાંથી માતરે એકથીજ તેને થાડું સુખ મલીછીં હવું. ડરાઈન અને ચેરીસન નામના કવીચો પછંસા અને ખેતાખને ખાતર એવી સીંચો સાથે પરણીઆ હતા કે, તેમને તેમનાથી કદી સુખ મલીછીં ન હવું. ઈઅંગ નામનો કવી પચાસ વરખનો થયેચો તીઆવેર એખલો રહેચો હતા, અને સુઈક ટ નામના કવીનાં લગન થવા છતાં તે કુમારા સરખો જ રહેચો હતા. સરરન, ચરચીલ, ખાચેરણ, અને કાલ

રીકબ, નામના કવીઓએ પરણીને છુટા છેડા કરી આ હતા, અને દુખી થયાં આ હતા. હરીક, કાઠિલે, પોપ, થોમસન, પરાઅર, જે, શેનસ્ટોન, ગરે, એકનસાઈક, ગોલ્ડસમીથ, કોલીનસ, અને એ વીગરે ખીન્ન ઘણાક કવીઓ મુદ્દલ પરણીઆજ ન હતા, અને સ્ત્રીનું સુખ કિયું થાય છે તે તેઓએ જોઈ જી ન હતું. જોનસન નામનો નામીએ વીદવાન પોતાની સ્ત્રીને ઘણીજ આ હાને હતો, પણ પરણીઆ પછે થોડુંકમાં તે મરણ પામી હતી. બેકન અને ક્રીક નામના જાણીતા શીલ્પશીલે સ્ત્રીનું સુખ ઘણુજ થોડું ભોગવી જી હતું. હાપસ, લોક, બેનથમ, ખટલર, સપીનેસા અને કનટ નામના પરખીઆત વીદવાનો મુદ્દલ પરણીઆજ ન હતા. હુકર નામનો નામીએ ધરમઆચારી એક ઘણીજ હુકીલી અને ખરાખ સવભાવની સ્ત્રીને પરણીને દુખી થયાં આ હતો. ચીલીંગવરથ, હોમનક, લેટન અને બારો નામના ધરમઆચારીઓ મુદ્દલ પરણીઆ ન હતા.

એ પરમાંણે ઘણાજ ભુધીમાન અને નામીયા, તથા આજવેર અમર રહી ગએલા ઇંગલંડના એવા મોટા માણસોએ સ્ત્રીનું સુખ જોઈ જી ન હતું, એ ખરેખર તાજુખી ભરેલું તેમજ દુએઆ ઊપજવા જોગ છે. આ કુનીઆમાં જે મોટાં સુખે કહેવાએ છે તે વાર છે—પઈસાનું, દેહનું, ખયાનું અને સ્ત્રીનું. પણ એ ચીઆરો સુખનો આધાર માતરે સી ઊપરજ ર તેવડે છે, કમકે તે વીનાં છોકરાંનું અને દેહનું સુખ મલતું થુધારે અને જેને એ તરણુ સુખ ન હોએ, તેને જોઈ થઈ પડે. સુખ હોએ, એટલે જો પુશકલ પઈસો હોએ તર પાડી, તેને સુખ કહેવાએ નહીં, અને તેને લાગે પણ તેથી જેવું તે ચીર, તે સઘલાં સુખમાં સ્ત્રીનું સુખ ઊતમ જોએલ દેખાએ તે સઘલાં સુખમાં સ્ત્રીનું સુખ ઊતમ હોઈ, ઇઆ કુનીઆમાં સઘલાં કુખી.

ગરમી થકી વસતુ કુલતાં બનતા બનાવ.

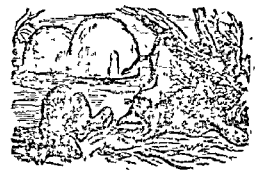
વસતુએ ઊપર ગરમીની ચાર જાતની અક્ષર થાય છે, તેમાંની એક કુલવા સંબંધી છે. ઘણીક વસતુઓને ગરમી લાગતાં તે પુલે છે, અને તેના કદમાં વધારો થાય છે. હવાને ગરમી લાગતાં તે પુલે છે, અને તેનું કદ વધે છે—એક ચાંમડાને પુક્કી લઘ તેમાં થોડીક હવા ભરી તેને ગરમી આપીયું તો તે પુકી સઘલાં હવાથી ભરાઈ જશે, અથવા વધારે જોર થતાં શરીર જશે. ગરમી લાગાથી હવાનાં રજકણો દુર ખસી જાય છે તેથી તેનાં કદમાં વધારો થાય છે, અને જ્યારે તે વધારાને માટે જગા થતી નથી તીઆરે જે તેને વચે નડતું હોએ તેને તે લાંબ નાખે છે. ચાંપાના ગોશને કાપા પાડીઆ વગર સુલામાં ભુંજવા મેલીએ હોએ તો તે થોડેક વારે પુટે છે અને તેમાંથી મોટો આવાજ નીકલે છે; સખખ કે તેની ચામડીની માટે જ હવા છે તેને ગરમી લાગાથી તે પુલે છે, અને તેથી તે જોર કરી ઊપરની ચાંમડીને શીડી નાખે છે. જો પરથમ તે નાપર કાપા પાડીઆ હોએ તો તેમ ખનતું નથી, કે મકે, તીઆરે તેમાંની હવા જેમ પુલતી જાય છે, તેમ તે કાંપને મારજે ખાહાર નીકલતી જાય છે. એજ પરમાણુ કટલાંક રચીલાં પ્રલોને સુલામાં મેલતાં પણ થોડેવારે તેમાંથી મોટો આવાજ નીકલે છે, તેનું કારણ એ છે કે, તે માટેલો રસ. ગરમીથી ઊકલી તેનો ખાશ થાય છે, અને તેને સમાવાની જગા મલતી નથી તીઆરે તે ઊપરની છાલને શીડીને ખાહર નીકલે છે; એ વખતે આવાજ થવાનો સખખ એ છે કે, તે ખાશની જોરથી છાલનું સનેક આકરશણુ પુટે છે, અને તેનાં રજકણો છુટાં પડે છે, તેથી હવાને આંચકી લાગતાં આવાજ ઊતપન થાય છે. લાકકુ સલગીઆ પછે તેમાંથી છટકલા ઊડે છે, અને સાથે આવાજ થાય છે, તેનું કારણ પણ હવાનું પુલવું છે. લાકડાંની અંદર ઘણાજ ખારીક છે હોએ છે, જેમાં હવા ભરેલી હોએ છે; તેને ગરમી લાગતાં પુક્કીને ખાહાર નીકલી જાય છે, તીઆરે પોતાની સાથે લાકડાંની ખુલતી કરવાને ખાહાર ઊડાડી લાવે છે. એ ખલતી કરવા લાકડાંથી છુટી થતી વખતે આવાજ કરે છે. કટલીક જાતનાં લાકડાં સુલામાં મેલતાં ખીન્ન કરતાં તેમાંથી વધારે છટકલા ઊડે છે, અને વધારે આવાજ થાય છે, કે

મંદ તેનાં છેદ ખીજા ક્રમમાં ગ્રાહ્ય હોય છે, તેથી તેમાં ઘણી હવા બરાબં રહેલી હોય છે, જે પુલ્કીને ઘણા નો રૂથી ખાહાર આવે છે. લીલાં લાકડાંમાંથી એવા છ કકલા બિડતા નથી કે આવાજ આવતો નથી, તેનું કારણ એક તેનાં છેદોમાં પાણીનો ભાગ બંદેલો હોય છે. જે ધીમે ધીમે ઊકલીને ખાહાર ઊડી જાય છે. ચથરને ગરમી લાગતાં તે પુટે છે, પણ પુડીને, કે વખને પુટવાની આગમ્ય તે નોરમાં ઊડે છે, અને ઊછલીને કંટલેક દુર જઈ પડે છે, તેનો સખખ એકે કે, તેની મા. હેની હવા ગરમીથી પુલવાથી, તથા તેમાંનાં અલોપા કાર પાણી (Water of crystallization) નો ખા ર થવાથી તે ખાહાર નીકલવાનું નોર કરે છે, પણ તેનું સનેહ આકરણ ઘણું નોરાવર હવાથી, એટલે તેનાં રજકણો ઘણા નોરથી એક ખીજા સાથે વલકેલાં હો વાથી, તે એકાએક છુટાં પડતાં નથી, ઈઆને તે પદ્ધ ર જલદીથી શરૂ થઈ નથી, તીઆરે અંદરના આંચકા સમેત તે ઊછલીને દુર જઈ પડે છે, અથવાતો તે આંચકા સમેત નોરમાં શરી તેના કકલા આસપાસ ઊ ડે છે. ખીર અથવા ચોરડરની ખાટલીને નો ગરમી આગલ ચેલી હોયતો તેનો ઘુચ એકદમ ઊડી જાય છે, કારણકે તે દારૂ માહેલી કારખોનીક એસીક ગેઆસ ગરમ થઈને પુલે છે, તેથી તે ઘુચને કાહડી નાખી ખા હાર નીકલી જાય છે. સઘલી નાતનાં દારૂમાં એ ગે આસ એકી વતી હોય છે, પણ ઊપલા દારૂમાં તે ઘ હી હોય છે. એ હવામાં કારખોન અને આકસીજ નનો ભેલ હોય છે. એ દારૂ રખખલરમાં નામતાં ઘ હું શીણ ચહડે છે, તે પણ એજ ગેઆસથી છે; નેવો તેનો ઘુચ ઊંઘાડીઓ કે તેમાથી તે ગેઆસ ખાહાર નીકલવા માંડે છે, તેવાંમાં ઊપરથી દારૂ પડવાથી તે નાં પરવાહી સાથ તે ભેલાઈ જઈ તેમાં પરપોટા ઊ તપન કરે છે. જથાખંધ ખારીક પરપોટા, તેનું નાંમ શીણ. કંટલેકવારે શીણ ખેરી જાય છે, એટલે એક પ છે એક પરપોટા પુડી જાય છે, અને તેમાંથી હવા ની કંલો જાય છે, એટલે પછે કંઈ રહેતું નથી. પાણી ને સુલાપર ચેલવા પછે થોપકવારમાં તે આવાજ કર વા મંડી જાય છે, તેનું કારણ પણ હવા છે. પાણી માહેલી હવા પુડીને નોરથી ઊછલતી અને અકડતી ખાહાર નીકલે છે, તેથી એક જાતનો છણછણતો આ વાજ થાય છે. ગરમ થયેલાં પાણીનું કદ વધે છે, કે

મકે ગરમી તેનાં રજકણોને ખચેડી દુર કરે છે. પા હીને પુરતી ચરમી લાગીઆ પછે તેમાં કકરા આવવા માંડે છે, અને ઊભાઈ જાય છે, કેમકે તેની નીચેના બાજને ગરમી લાગાયો તેનો ખાજ થઈ ઊપર ચહડી આવે છે, તેની સાથે પાણી, પરપોટાના આકારમાં ઊં ચકાવી આવે છે, તેમાં તે પરપોટા શરૂ છે તો તેમાંથી ક લકલતો આવાજ નીકલે છે, અને શરૂતાં વાર લાગે છે કે અટકાવ થાય છે તીઆરે તે છેક ઊંચકાઈને ખાહાર આવે છે. નો કાઈ રીતે ખાહાર નહીં નીકલાયે તો તે વાસણને શરી નાખે છે, નેથી આસપાસ ચોડી ખરાખી થાય છે.

ગરમીથી કરીને હવા શીવાએ ખીજ ઘણીક વસ્તુઓ પુલે છે. લોહાહું, તરાણું વગેરેની ધાતુ તથાં પારો, કાચ, કીરી, ઈતીઆદી. ગાડીનાં પઈડાંપર વહું ચહડવાવાની આગમ્ય તેને ગરમ કરે છે તેથી તે પુ લીને ચોટું થાય છે અને પઈડાંપર રોહલાઈથી ચોવા ઈ જાય છે, પણ પછે કંડુ પડતાં પાછું સંકકાઈ જઈ તેપર ચપટ થઈ ખેસે છે. કાચનાં કે કીરીનાં વાસણ માં ઘણુ ગરમ પાણી કે ચાહડે રેડીએ ઈઈએ તીઆરે તેઓ શરી જાય છે, તેનું કારણ એકે, તેમને અંદર થી ગરમી લાગાયી, અંદરનું પડ પુલે છે, અને ખાહાર નું તેમજ રહી જાય છે નેથી એક ખીજાથી ઊલ ડે નોર થઈ તે ઝટ શરી જાય છે.

ખીસકોલી.

ખીસકોલી એ એક જાતનું ચોપણું જનાવર છે. એને ખચેરી કરીને પણ કહ્યું છે. એ જનાવર નાનું સસલાં નેટું હોય છે. એને આખે શરીરે લાં ખા, સુવાલા અને નરમ સતાશપરના રંગના વાલ હોય છે; પણ છાતી અને પેટ ઊપરના સરેદ હોય છે. એની પુછડી. ઘણાજ નરમ અને ચલકતા પાલથી લ

રેલી હોય છે, જેને તે ઊભી કરીને રાખે છે. એની બે આંખો ઘણી ઝાણી અને ચલકતી હોય છે, જે ઘણીજ ચંચલાઈથી ચોગેર ફરતી રહે છે. એને ચાર પગ હોય છે, પણ ચાછલા બે પગ પર તે બેસી આગલા બેને હાથને ખરવે, ખોરાક ખાવાને કાચે લગાડે છે.

ખીસકોલી એ ઘણુ શેભીતું, સાફ અને ચપલ જાનવર હોય છે. તે કોઈ જાતના જાનવરનો ભક્ષ કરતું નથી, તેમજ તે કોઈને જરાયે દુખ દેતું નથી. તે માત્રે ઝાડોનાં ફલ ખાઈને એકાંતપણે ઘણીજ ની રચપંચાથી જીવન ગુજારે છે. એ ખીજાં ફેટલાંક જાનવરોની માફક ચોમાસાંની ચોહોસમને માટે ઝાડના ધોકલ લાગમાં પુરતા ખોરાક ભરી રાખે છે. ઝાડની ડાંખલી અને પાતરાંના મજબુત માંલા ખાંધી તે ઊંડાં જંગલમાં ઘણાંજ ઊંચા ઝાડે ઊપર વસે છે. એ જાડે ઝાડ પર ઘેડતું હોય તો આરે તેની આ મથી તેમ કુદવાની ઝડપ અને ચપલાઈ જોઈ આપણને અજબ લાગે છે, તથા ઘણી ગમત મલે છે. તે એક ઝાડ ઊપરથી ખીજાં ઝાડ ઊપર ચાલીસથી પચાસ શીટના અંતર થી કુદી શકે છે. કોઈ ભયની વખતે એથી પણ મોટા કુદરા મારે છે. એ જના વરને પાલીઊં હોય તો તે ઘણુ જલદીથી માણસ સાથે હુલી જાય છે; અને તેનાં હાથમાંથી ખાય છે, તેનાં આંગણ પર ચોગેર ફેડે છે, અને તેનાં ગળ્યાંમાં તથા એવીજ જગાએ કપડાંમાં ભરાય છે તથા ખાહુર ની કલે છે; જેથી ઘણી રચુજ મલે છે. એની માદા ઘર વાર થયેઆ પછે, છ અથવાડીઆંમાં ચારથી પાંચ ખયાં જાય છે.

એ જનાવર દુનીઆંના સઘલા ભાગ ઊપર મલી આવે છે. એમી પુછડી એને ઘણી રીતે કામ લાગે છે. ગરમ દેશમાં સુરજનાં તપતાં કીરણમાં તે ઘાંચેઆ આપે છે, અને ઠંડા દેશમાં શરીરને લાગતી ઠંડીનો અટકાવ કરે છે. અચેરીકાનાં જંગલોમાં એ જનાવરો જ્યાંપંથ વસે છે, અને જાડે એ ક જગાએથી ખોરાક ખુટે છે તોઆરે તરણથી ચાર હજારતું મોટું ઘેડું થઈ, લાંબી મુસાફરી કરી, ખીજા જગાએ જાય છે. મુસાફરી કરતાં વચે નદી નાહું, કે મોટું સરોવર આવે છે, તો તેઓ ઝાડેની છાલો ધાહુડી, તેને પાણીમાં નાખી તે ઊપર બેસે છે, અને સડની જગાએ પોતાની પુછડીને ઊભી કરે છે,

જેથી તેઓ ચોડવારમાં ખીજે કીનારે પોંડાયે છે. હજારો હજાર ખીસકોલીઓ, પોતાની પુછડીઓ ઊભી કરી, પોતાના છાલનાં વાહાણુપર બેસીને ઝડપથી તરી જતી જોઈ, જોનાર હૃદયમંદ થાય છે, તથા તેનો દેખાવ ઘણીજ રલીઆમણે લાગે છે. પણ એ વામાં જો કોઈવાર જખચે પવન નીકલી આવે છે, તે ખીચારાં હજારો જાનવરો પોણીમાં ઘુબી મારી ઘોડીને છે, કમકે તેમનાથી પોણીમાં તરી શકાતું એ સઘલો શરીર જ ખીજાએ આરે તેને વચે

ક્રીંગસટનની અમીરબદી.

એક નવાઈ સરખી પરીણાગતના જાડને ક્રીંગસટનની અમીરબદી જે વેલાએ હોય તેથી રશીઆ જવાને ખુસકોની મુસાફરીએ આવાજ ની તે વેલાએ તેને પોલંકને રસતે જતાં, જે જે હવા છે તેને ડહવીલ નામના શાહજાદા સાથે તેને તે જોર કરી ઊહવાથી, અને તે શાહજાદા તેનો ઘણો પરખમ તે વાથી, તેને ચોડાક દાહાડા તેણે પોતાને નવું નથી, કી મોટી જાડાપ્રતો આપી હતી. જાડાની જાડે છે, દી ખરજ નામની ઘેડવેલી જગાએ પોતી જાય છે, સહીત આવી લાગી, તોઆરે તેને સાલુલામાં મેલાઈ વીલના એક અમલદારે મોટાં માનથી મોકલે છે, તેવું ઊંં ફ, તેનો શાહજાદા તેને આવતી કાલે ઊકરી તેનો માંન સાથ લેવા આવશે, માટે જાડાની મલતી નંધી એજ જગાએ વાસો કરવો. અમીરબદી નીકલે છે, કી કરીકો અને રાતોરાત તીઆંજ વાસો તે ખાસતી ખીજે દાહુડે શાહજાદા તેને મલવાને અમને તેનાં આવીઓ, જે વેલાએ તે પોતાની સાથે એક દાગતાં દખદખા ભરેલો તેમજ નવાઈ સરખો રીસલો લેતો આવીઓ. તે રીશાલામાં ચાલીશ ગાંડીઓ હતી, જે માં દરેકમાં છ છ ઘોડા જોડેલા હતા. તે દરેક ગાંડી માં તેની ભતરીઓ તથા તેઓ વીચરે ફેટલીક ઊંચા કુલની સીઓ બેઠેલી હતી. તે સીવાએ તેમાં છ શો ઘોડા એક હરખંધ ચાલતા હતા; તેની પાછલ એક હજાર કુતરા અને ઘણાંક રીંછ (1) ચાલતાં હતાં; અને તેની પાછલ એક મોટું ઘોડાચવાર લશકર ચાલતું હતું. આવી નવાઈ સરખી સવારી લઈને શાહજાદા રાહજીવલ ક્રીંગસટનની અમીરબદીને મલીઓ, અને

તેને તે જગાએથી દશ માંદલને અંતરે આવેલાં એક
 ચાંદાં. હૈદરાબાં, છતાં તેને માટે તેને લાએકની સઘલી
 તઈઆરીઓ આગમંચથી કરાવી. મેલેલી હતી, તીઆં
 બારી દખલખાથી લઈ ગએઓ: તીઆં- લઈ જઈ
 તેને તથા તેના સીસાલને ઊતારીઆ પાદ, એક ઘણી
 સરખી રીતે તેને ખાનું આપીછીં. પરથમમાં
 પથરને, તદાએ જંગલની અંદર એક ગામડું ઊલું ક
 કુટવાની. તેમાં બધાં મલીને ચાલીસ ઘણાંજ સુંદર
 દેસાંક દર કદાર જુહુપડાં, ગોલ આકારમાં બંધાવીઆં,
 હની હવાં, એક અમીરબદીને માટે, એક તેના સીસા
 કાર પાદ અને એક ખાનાંને માટે એવાં તરણુ ઘણાં
 ધ યવાથી મકાનો બનાવીઆં. રાતનો વખત યતે,
 સનેહ આક રાહલવીલા અમીરબદીને મોટા દખલખા
 રજકેણે ઘણુ બનાવી ઊલાં દરલાં ગાંમડાંમાં લઈ ગ
 વાથી, તે એકાએક તે મધેનાં ચાલીસ ઘરોનાં ખારણાં
 ર જલદીથી શેટબાણે માહેનાં સઘલાં રહેવાસીઓ સુ
 સમેત તે ઊછરી યેવું લાગવું હતું. પરથમમાં, એ
 આંચકા. સમેત આ આગલ આતશખાલ્લેના સરનબમ
 હે. પીર તે સઘલાંવીને મોટી ધુમ મચાવી અ
 આગલ મેલી સેત આપી; અને પછે ખાનાંના મકાન
 છે, કારણકે તે ઊપર બેકાં, છતાં ભાત ભાતનાં પક
 ગરમ ઘરને કુવજરેનો લારે. રંગ ઊડી રહેઓ હોને.
 હર નીકલી. એઆ પાદ શાહબદે તે અમીરબદીને
 આસ જોઈ બંધાવેરોનાં ગામડાંમાં શરવાને લઈ ગ
 છી હાએ છે. જઈ પોંહોચતાંજ બંધા જુહુપડાંઓ એ
 નનો લેલ હેક મોટી કુકાનોનાં રૂપમાં આવી ગએઆં,
 છું ફીણુ ચાંબંધ ખારણને બદલે તેમાં ભાંત ભાંતની
 તેના પુચ જુઓ, જેવીકે સુંદર વીડીઓ, ખાકરો, રમ
 નીકલવા જે, સુંદર રચણામાં ઘોળી રહેલાં જણ
 નાંજા. તેની માહેથી કેલેક ઊમદ યીજો શાહ
 બદાએ લઈને અમીરબદીને લેટ આપી, જે તેણીએ
 મોટી ખુશીથી કબુલ રાખી. તે ધએઆ પાદ રાહ
 લવીલા તેને એક ખીળાં ઘણાંજ સુંદર અને સીનબાર
 થી બરેલાં મકાનમાં લઈ ગએઓ, અને તીઆં નામ
 સરકરીઓ, જેમાં ઘણીક સ્ત્રીઓએ લાગ લઈ તેને મો
 ડી ખુશી અને ગમત લરીઆં સેવટે પોંહોચાડીઓ.
 નાચ પુરો ધએઓ કે સઘલાં જનને રાહલવીલા તેમ
 ધાનમાંથી ખાહર લાવીઓ; અને જેવાં સઘલાં ખાહર
 આવીઆં કે, તે મકાન એકદમ ચોંચરથી સલમી ઊડી

બલવા લાવું ! તે મકાંનને બલવું જઈ તીઆંની સ્ત્રી
 યાને મોટી ગમત મલી, અને તેની ખુશાલીમાં તે
 બલતાંની આસપાસ તેઓ નાંચવા લાગીઓ. તેવું
 બલવું હાલવાઈછીં કે ગમતનો અંત ચાવીઓ, અને
 કીંગસટનની અમીરબદી તથા સઘલાં લોકો ઘણાંજ ખુ
 શી લરીઆં દીલથી આંસમગાહાની જગાએ જઈ આ
 રામ કીધા.

પણ કીંગસટનની અમીરબદીનો ગમત અને
 મદારતનો અંત કઈ એટલામાંજ આવીઓ ન હતો;
 ખીજે દહાડે, શાહબદા રાહલવીલા, એક ખીળાં મકાં
 ન ઊપર ખાનાની તઈઆરી કરાવી, અને તીઆં મોં
 ડી ધુમથી સંઘલાંઓ ખાનું લીધાપાદ રીંછને શીકાર
 રમવાની તઈઆરી ધઈ. એ કારણને માટે આગમયં
 થી કેટલાંક રીંછે જંગલમાંથી રાહલવીલા પકડાવી મ
 ગાવેલાં હવાં, તેમને મેદાનમાં કાહુડીઆં, અને તેમ
 ની આસપાસ ઘોડસવાર લચકરને હાથમાં બંધતી મ
 સાલો આપી શરવું ઊલું રાખીછીં. પછે તેમની માહે
 શીકારીઓ દાખલ ધએઆ, અને જેવાં પેલાં રીંછે
 પોતાની આસપાસ ચોંચર બલતાંનો ઘેરો જઈ એમથી
 તેમ ગભરાઈને દાડવા લાગાં, તેની પાછલ શીકારીઓ
 પણ દોડવા લાગા, અને તેમને તરોતડ ગાંલીઓ માં
 રી જમીનઘેસત કરવા લાગા. એ રમત પુરી ધઈ,
 કે સહી સહી પોતાને મકાને જઈને શુનાં.

એ પરમાંજે કીંગસટનની અમીરબદીને શાહ
 બદા રાહલવીલા પોતાને તીઆં ચંદે દાહાકાવેર જે
 હેમાન રાખી, જે સઘલા દાહાકા તેને રોજ જુદી જુદી
 જગાએ ખાનું આપીછીં, અને રોજ નવી નવી ગમ
 તેથી તેવું દીલ ખુશી કરીછીં. પંદરમે દાહાકે શાહ
 બદીએ તીઆંથી રમચુદ લીધી, અને રૂસીઆનો રસ
 તે પકડીઓ. એટલા દાહાકામાં તે શાહબદાને હળ
 રો રૂપીઆનો ખરચ ધએઓ હતો.

પારસી સ્ત્રીઓને બે સુખન.

પારસીઓનાં લગન તથા તલાક બાંબેનાં ધાં
 રા પંચર ધએઆ છે, અને અમલમાં પણ આવી સું
 કા છે! છાંચરથી એ ધારાઓ અમલમાં આવીઆં
 છે, તીઆરથી ચોંચર લોકો એવું જોવેકે કે, હવે ખી
 ચારી અખલા ઊપર પંડતાં દુખોનો અંત આવવો. અ

ને તેમનાં બેરડા ભરથારોને સળાં થવાને શરૂ થશે. આલખતે એ ખરૂં છે, અને એમ થશે ખરૂં, તેપણુ ઊ પલા લોકોનાં જોલોને હુમો એકદમ મંલતાં આવતા નથી. ઘણાંકોનું આજે એવું બોલવું છે કે, જાણે પારસીઓમાં સ્ત્રીઓ સઘલી ભલીજ અને દુખ વેદના રીતોજ હોય, અને પુરૂશો માતરે ખરાખ અને તેમને દુખ દેનારા હોય; પણ જો તેવાં બોલનારને એ જાણે નેા ઊધાડો સવાલ કરીઓ હોયતેા હુમો હીમતથી કહીએ છે કે, તેઓ જરા વીચારમાં પડશે, અને પોતાની લુધને તરત જોશે. જો એ સવાલ મરદોને તો શું, પણ સ્ત્રીઓનેખી હુમો કરશું તે બેશક તેમનાંથી પણ એમ કહેવાશે નહીં કે, સ્ત્રીઓ સઘલીજ ભલી છે, અને પુરૂશો સઘલાજ લુંડા છે. કંટલીક સ્ત્રીઓ એવીનો કલાંટ આવે છે, કે જેમનાં ભરથારો પોતાને અતીઅંત દુખી સમજે છે, એટલુંજ નહીં, પણ કંટલાક તેમને ખસથી પોતાનું મોહાંત માંગે છે. કંટલીકો એવી બેવશ થએલીઓ છે કે, પોતાનાં ભરથારોને મેલી ચાલી ગએલીઓ છે, અને કંટલીકો એવી કરખીણુ થએલીઓ છે કે, તેઓએ પોતાનાં ભરથારનાં પરાણનો અંત ઝેર સરખી ભજેંકર વસતુથી આણી ઓ છે. કંટલીકોએ સઘનો કંકાસ ધરમાં ઘાલી સઘલો સંસાર ખુલ મેલવીઓ છે, અને કંટલીકોએ પોતાની નીતી વેચી કુલને શઘ લગાડીઓ છે. કંટલીકો એકોએ ધંતર મંતર કરી પોતાનાં ધણીની દોલત ખુલ મેલવી છે, અને કંટલીકોએ, માતરે ખાલી મો સર્ઈ અને ડોલ બતાવવાને પોતાનાં ભરથારોને સીખારી બનાવીઓ છે. કંટલીકોએ પોતાની નસારી ચાલથી, અને પોતાનાં ધણી ઊપરનાં વધતા અખતીઆરથી તેને તેનાં વાહોલાં અને અશકત મા બાધો સાથ વીનોદ પડાવીઓ છે, અને તેમને મરતી વેલાએ ની રાસ અને ટુટેલાં દોલનાં કરી ટવલતાં નખાવીઓ છે. એ વીગરે સ્ત્રીઓએ પણ પોતાની માંડી ચાલો ચલાવવાને આજવેરમાં કશું ખાડી રાખેલું નથી, તે મ પુરૂશોએ પણ તેમની સાથ બેવશઈ કરવામાં અને તેમને રંબાડવામાં કશું જોઈકીં નથી. એટલું બધું હોવા છતાં, એ રકત મરદોનેજ તેવા ગણી સ્ત્રીઓને સઘની નીરદોશ ગણીએતો, તેમાં પુરૂશનાં હડમાં મોડી બેઈનસારી ગુભરેલી કહેવાએ, એટલુંજ નહીં, પણ એવું કરવાથી તેવી સ્ત્રીઓને ઊતેજન આવેલું કે

હેવાએ, જેની અસરથી તેઓ જે આજે ફનીઆમાં એક કુલની શરજ બળવવાને આવીઓ છે, તેને બદલે કાંચનો ઓધો બળવનારા થઈ પડે.

આજવેર પારસીની સ્ત્રીઓ પોતાનાં ભરથારો તલે ઘણી રીતે દળાએલીઓ હતી, જેમાંથી મજકુર ધારાએ તેમનો છુટકો કરીઓ છે. જે સ્ત્રીઓને દરેક બાખદમાં "મારૂં ધાન લાગશે," એવો બોલ બોલવો પડેતો હતો, તે હવે તેમનાં મોડામાંથી નાખુદ થશે, અને તેમની આજવેર ઘણીક ખીકોમાં મોટો ધરાયે થશે. કંટલાક બેસમજ ભરથારો તેમને સેહેજ વાતસર તજ મેલતા હતા, સેહેજ ખાનાં સાડ ધરમાંથી કહી મેલતા કે માર મારતા હતા, તેનો હવે અંત આવશે. એ સધલું જોઈ, હુમો પારસી સ્ત્રીઓને એ ભલાંમણુ કરીએ છે કે, તેથી તેઓએ કંઈખી રીતે છલકાઈ જવું નહીં, અને તેનો લાભ લઈને પોતે બેરડા ચાલ પકડવી નહીં, અને હુએ તેમાં વધારો કરવો નહીં. આજે ઘણી જગાએ સ્ત્રીઓનાં એવા શખદો કાને પડે છે કે, "હવે મુઓ જોડીં, શું કરેચ; હવે જોડીં, એ પેટ ખરી કંટલો દોર કરેચ," ઈતીઆદી. પણ એવી રીતે છલકાઈને બોલનારી સ્ત્રીઓને હુમો, તેમનાં અને તેમનાં ભરથારનાં સુખને ખાતર જણાવીએ છઈએ કે, તેમનાંપર જો કોઈ જાતનું ભરથારનું, કે સાસુ તથા નણુંનું ખરેખરું દુખ મડવું હોયતેા તેને માટેએ પરમાણુ નીરભએ ઘઈને ખુશીથી બોલવું લગાર છાજવું છે, તેપણુ તે એવા શખદોમાં તેમને બોલવું ઘરવું નથી. એથી કરીને તેમનાં મગજમાં માહી અસર ઊતપન પડે, અને તેથી, તેમની હાલની હાલત પરમાંણુ થોડી સમજથી, તેમાંથી માઠાં પરોણાવો નીપજશે. જે કોઈ ખરેખર દુખી એ કાએદાથી પોતાને સુખી થએલી સમંજતી હોએ, તેની શરજ એ છે કે, તેણુ મુઝે મોડે જોદાને પાક મા નવો, અને તેનો બંદગી કરી તેને મંબલું સુખ સઘ કાએમ રેડે, અને તેને દુખનાં દેનારાઓને હવે રૂડી ખુથી સુએ, એવું તેની પાસે માંગી, તેમનાં સાથ મલી બેરીને નમનતાઈથી ચાલવું. પારસી સ્ત્રીઓ પોતેજ એક કહેવાત બોલે છે કે, "જાત નમાવી પાંડીં પડે, અને કમજાત નમાવી સર ચડુકે," તેમ જ આરે હવે તેમને મનાવવામાં આવીકીં છે, એટલે તેમની ઊપર પડતા કંટલીક જાતનાં જુઘમોનું નીવારણુ કરવામાં આવીકીં છે, તીઆરે તેઓએ માથે ચડી જઈ કમ

ન્મતામાં ખપવાને બદલે નમનતાઈ પકડીને સન્મતાનાં કે
 હવાંડું. જે સ્ત્રીઓ, ઊપર લખીયા પરમાંજે ઘણી
 જ કલાંક, કલ્યાણોર અને ચરવે પાંતીએ દુખકાર
 ક છે, તેઓએ એમ ન સમજવું કે, તેમને માથે કંઈજ
 સન્મ નથી. એવી સ્ત્રીઓને માટે, ફરેતી સાથે
 ફેવી શકત સન્મઓ એ ધારામાં ચેડવવામાં આવેલી
 છે, તે તેમને તે વ્યવવાથી માલમ પડીશું હો. જે કેટલા
 ઠ ભરયારો, તેમને જગ જગમાં દુખ દેવા નીકલતા હ
 તા તેમ હુવે નહી બનશે, તેમજ જે તેઓ (સ્ત્રીઓ) ન
 હીં ઘટે એવી તકશીરો કરશે, તેમને પણ કદી જતીઓ
 ચેલવામાં આવશે નહી. જે સ્ત્રી પોતાના ઘણીને ઘેરમાં
 ઘણુ દુખ દેશે, અથવા તેની મીલકતને કેશરીરને કોઈરીતે
 મોટું નુકશાન કરશે, કે કરવાનો ઇચ્છતન કરશે, તે તેને
 માટે તેના ઘણીએ તેને કાહાડી ચેલવાથી તેને ધારો અટ
 કાવી શકશે નહીં. જે અસતરી અનીતીનાં કાંચો કરશે, તે
 નેઈનસાધની દરખારમાં, સાખત થતે, રૂશવા થવું પડશે,
 અને ફલજેતી સાથે પોતાના ભરંયારથી પોતાનો સં
 બંધ હોડી, જોટલે છુટાછેડા કરી, રખડું થવું પડશે.
 જે અસતરી પોતાના ભરંયારને છવતો ચેલી એકદમ
 ખીજ સાથ પરણી જશે, તેને સાત વરસ દેશનીકાલની
 સન્મ કરવામાં આવશે, જોટલે સાત વરસ શુધી તેમને
 મુંબઈથી શેંકશે ગાહીને છેટે આવેલાં એક ઊજડ અને
 ભઅંકર ખેટ ઊપર શેંકડો છુની અને ચોર બંધવા
 ઝોની સંધમાં મજુરી કરતાં રાખવામાં આવશે. એ
 વી નતેની તરેહવાર સન્મઓ જેમ તેવી ગુનેગાર અ
 સતરીઓને થશે, તેમજ તેવા ગુનેગાર પુરૂશોને પણ
 થશે, માટે જે સ્ત્રીઓ, હુવે પોતાને તદન છુટી અને જે
 આખતીઆર થજેલી સમજતીઓ હોએ, તેઓએ તે
 પોતાનાં ભઅંકર સુક જોઈ એકદમ તેથી પાછાં ફરવું,
 અને સઘલા હુરગુણી વીચારો તેજ દુનીઆમાં શુખી
 યઈ, અને ખીલ્લને કરી નીરભજેપણે અને હુસતે મો
 કે તે સાહેબની દરઘામાં જવું.

ધરંમપર મુશતાક કોણ છે ?

ઊપલા શવાલનો જવાબ આપતાં લગાર શખ
 ત થવાની ફરજ પડા છે, તોએ પણ તે ઊપર કચોધ
 ન કરતાં સવભાવીક રીતે ગાર કરવાનો હમારી પાર

શી જેહનપણીઓને અરજ કરીએ.
 આએ શેહરનો શું પણ કલાચ આખી દુની
 આમાં વશતો દરજોક ટોલો પોતાનાં ધરમ ઊપર કેટ
 લો મુશતછે તેની તપાસ કરતાં જરતોશતી શરખા ના
 મીયા ટોલકએ અને અકશર તેમની અખલાઓએ ફ
 કત કાંઈજ નહી પણ માંદો દેખાવ કરેઓછે.

ખરીસરી—મુશતમીન—ઈહુકીધી અને હીંદુ
 ઝો પોતાનાં દેવલ—દેહરાં તથા ઘેરમાં પોત પોતા
 નાં એકીન મુજબ ધરમ પાલે છે. એ શંનથી કામ
 માંહેલી એકખી કામ ઈઆ એવાનાં પંથ માહેલું એક
 ખી મનુષ પોતાનાં પંથથી પક્ષાતો ધરમ ખેશક ખેગુ
 માંન બલોઆ છતાં એક ખીજનાં ધરમની કીરીઆ
 માંનત કરે છે, હુવો શખુન તેમની ઊપર લેઈ જવાને,
 કોઈ શકતીવાન નથી.

બાઈઓ, કોઈખી ખીરસરી કોઈખી મુશતમીન,
 કોઈખી હીઆકીધી અને કોઈખી હીંદુ પોતાપર હર ત
 હરાંનો હાદેશો અથવા હેવાજ કાંઈ શખખ આવી પક
 વે તેનો નીવેડો લાવવા, અશતંન ઈઅચત પહુડવાનો
 ઈઆ તમારા અશતખેહરાંમ શાહેખમાં સુખડની મારી
 ચહુડવાનો કવચીતખી ખેચાલ કરવે ? જો તમે હ
 કેવા માંગતા હોવોતો તે શરીઆમ મોટું છે જોટલુંજ
 નહી પણ તેવો અમશયો ખીઆલખી કરવો અતીશે
 નહાઈ છે.

ઊપલાં શંનધાંથી ઊલટું પારશી ટોલો ચરવે
 ગનેઆતનો ધરમ અને તે માંહેલી ઘણીએક કીરી
 આ પાલે છે અને કરે છે એટલુંજ નહી, પણ તેમની
 શતા પથે તેમાં ઘણેજ ભજો ભરેલો ભાગ લીધો છે.
 ઘણાખરાં કુટખોના દાશીઓ પોતાનાં ઘેર માંહેલું
 માંજુલ લગાર વહું માંદુ પડતાંજ, કોઈ બાઈને હોકરાં
 ની બખજેશ થતાં વાર લાગાયો, કોઈને તીઆં ઘણેજ
 વરશે બાલક અવનરેઆથી તથા હેવાજ ખીજ
 શખખો બનતાંજ, તેવો રખડના બહરાંમજોએ
 હીંદુ ધરમનાં કાંતુનથી શીતારાની વરતાલુક, જે
 તપકા ઈઆ જનંમપતરી નામનાં લાંમખાં શ
 રીખાં તીપનાંમાં તથા તેમની દગ પોથીમાં લ
 ખો કારેલી હુએ છે, તે ઊપરથી ઊપલી ચરવે હર
 ખતોનો ઈલાજ, અને ખુશાકીની માંનત કરવા જોશી
 કિંટલાએક જરયોશતી ધરંમનાં ઊપાધીઆ એ નીચ
 ધંનથી કરે છે) ને તીઆં નીકલો પરે છે. તેની શા

ખેતીમાં ઘણીખરી ખાઈઓએ ગરે ચાલવેલાં, જુજ
 મરદો અને છોકરાવોની ખાજુઓ ખાધેલાં તાવીજો, ર
 શતે રશતે કુંદારાંમાં મેલેલા ઊતારો, ભુલેશવરમાં આ
 વતા બકરાવો, માંમાંઅરબનીમાં આવતાં જોહોરો
 પરણાંઓ; મેહુમની દરગામાં ચહુકતી. મીઠાઈઓ,
 અને ત્રોતમાવરીનાં દેવલમાં જલતી મીનખતીઓ આ
 પછે જોઈએય.

ખાઈઓ આટલાંમાંજ તંમારા મંનનુ દાંમાંદોલ
 પછું અટકવુ નથી; તંમે હીંદુ લોકોનાં મંનવા સુ
 જખં ભુત, દાકન, ખવીશ, અંન, અને લેંશાથુરની હ
 શતીને કણુલ કરો છો, એથીખી વધુ તંમે પાખ યુક
 તાદનાં દીવૂશમાં તથા તેને નાંમે; હીંદુની છતી અને
 ગનપતીનાં જવાજ માંચરા તંમારા ઘેરમાં ઊભા ક
 રો છો.

ખેહુનો ઊપર વરણેલી તંમારી માંકી ચાલથી
 દીનદુશનેનો તંમારા પવીતર ધરંમ ઊપર કવા શખ
 તાહોમલા કરે છે, તંમારા શીરપર પાપનો ફટલો ખો
 જ થાએ છે અને છેહુવુ તંમારા ચેલાનો ખાહરનો દે
 ખાવ નીરમલ હોવા છતાં ઘેરમાંહુલો દેખાવ ફટલો ખ
 મો ગદલો છે તે ઊપર ગોર કરવાને, તંમારાંજ
 મંનની મદદ લેવા કરતાં; શુધરેલા ભરથાર, ખાપ
 અને, ભાઈઓની મશલત; યુજખ ચાલવાની તંમને મ
 જભુત શીશંરશ કરીએય.

આ શંનધા ખોલાશાથી માહીત; યતાંજ, શા
 ધારંન શમજના એક જુવાંનથી તે યુજરોગીથી વાંકા
 વરેલા એક જઈને ત્રોહોડે હોએએ મધારે નાંખેલા શ
 વાલનો જવાખ એજ મલવાનો ક-“જરથોશતી અને
 અકશર તેમની, સીએ શીવાએ દરએક મજહબવાલો
 પોત પોતીકા ધરંમ ઊપર યુશતાક છે.”

હુવી ખદનાંમીમાંથી ત્રોકલાં થવાને ઇશવર આ
 પછુને રૂડી ખુધી ખખરો. ચાલો આપણે તેની પર
 રથનાં કરીએ. (લખાઈ આવેહુ.)

પરચુટણ.

લાણવાજોગા ખાખદો.

આજ લગી આપણ એવું સમજ્યે છઈએ કે એક
 જ કદતા રંગમાં અને ઘાટ ઘટમના મે થખખો મલવા કાક

ણ છે પણ હાલમાં કાલેશ ચેહરમાં એક કુલવંતી સીને તાં
 હાં જોડવા છોકરાઓ અવતરીઆછે અને તેઓને એક-મ
 રમો પોશાગ આપી તેઓનુ નામ દેવલમાં જઈ અમોરન
 અને બકશ રાખીઈ પણ એક બીજામાંથી તેઓને આવખ
 વા શાટ તાંહાંન એકને ગલે બહુ કીતનો કડકો ખાંખીએ હ
 તો. હવે ચેક ચેકાણી ઘરમાં આવે તેની અગાઉ ચાકરી
 એ બેવકુકાઈથી પેલાને ગલેની ફીટ છોડી નાખી તેથી ભરે
 ચેક ચેકાણી ઘર આવીઆં તારે અમોરન કીઓ અને બક
 શત કીઓ તે આવખાઈ સકતા નથી !!

કેટવેવત છે કે જાંહાં આકૃતો આવેમ તાંહાં એક પછી
 એક વધતો જાયછે. પેરો ગોકશ ચેહરમાં એક માતખર
 રાજ અધીકારી નામે મીઠો રોચેલ પોતાની દીકરીના લગન
 એક બીજા માતખર સાથે કરવાની ગોઠવણમાં હુતો તેવામાં
 તેના જમાઈને એકાએક કોઈ મિહરો શાંરે દંખીઓ તે દંખ
 નો ઉપાયે કરવામાં વર રાજનો ખાપ શુતાએહો હુતો તેવા
 માં એકાએક તેને લકવો ઘઈ આવીઆથી તરત તરણ પાં
 મીઓ. હવે તેની ખખર પેલા રાજ અધીકારીને કરવામાં
 કોઈએ એનો ભુલ કીખી કે પેલી કનીઆ એવું સમજ કે તે
 નો હવે પછીનો યનારો કુખ શુખનો ભાગીઓ તરણ પાં
 મીઓમ તેથી તેનાં ગમમાં પેલી કનીઆ તરણ દીવશમાં મ
 રણ પાંમો !

એક મરદેરો લખેછે કે હાલ એક વીધવાને એવું પા
 રણું શોધી કાહાડીઈ છે કે તેને પોતાની મેલે હીમ આવે
 ય અને તે સાથે તેમાં શુતેલાં અમાને પોતાની મેલે પંખો
 ધાએ છે અને વધી માંખાને પણ ઉરાડે છે !!

શું કીરતારની આએ ચોડી ખુબી છે કે એક મહર ઉ
 ડતો વખને પોતાની પાંખો એક ચેકડામાં કાઈ ચેકડો વખતઃ
 હલાવે છે !

એક અમેરીકન લખનાર કહેય કે “નમનતાઈ એર
 તેને ઘણી શોખેછે પણ મરદોને નુકસાન કરેમ” કદામ ખ
 રૂખી હાએ. એક જાણ કેરેછે કે “યુરદાંની પેટી બનાવનારને
 ને માંમે તે આપણું નિઈએમ કેમકે રેહવાનુ ઉણ મકાન તે
 તેન છે અને શુમારો ને કમાઈ કરશે તે પણ છેલીન છે.”

લાકડાંનુ ટકાઉપણું—લાકડાંને ઘણી લાંબી મુદત શુ
 ધી સારી જતા અમારો તેમને ઘણાજ ટકાઉ કરવાને હાલમાં
 એક જાતનો ઉપાયે શોધી કાહાડવામાં આવીઓ છે, તે ઉ
 પાયે અમારે ઝાડને કાપે છે તીઆરે તેની આગમમથી ક
 રી મેલે છે. નથી તે કપાતાં વારન તેનુ લાકડું ઘણુજ યકત
 ઘઈ જાયે છે.

ઈદાનો બચાવ—ખરનુક નામનો વીધવાન એક કરે
 મ પતરમા એવું જણાવે છે કે, જે તરણ ભાગ સાહીડનુ
 તેલ ગરમ કરી તેમાં એક ભાગ મીણ નાખી તેને ઈંડાંની
 ઉતર મોપડીડે હાએતો, તે ઈંડું લાંબી મુદત વેર કાહી જ

તું નથી. તે કહે છે કે, તેણે એવી રીતે રાખેલું ઈંડું મે વરસે ખાધું છે ને જીવું ને તેવું હું.

મોટો હુથોડો—ઈંગ્લંડનાં લોકોડાનાં કારખાનામાં ધણુંક મોટા હુથોડા હોય છે, પણ હાલમાં જોવા મેલત નાં લોકોડાનાં કારખાનામાં એક બનાવીઆમાં આવીઓ છે, તેમાં જોવા બીજો આજવેર કેયે બની. તેને એક ફટ કો ૭૫ ટનનાં વજનના લાગે છે, અને તેની નીચે ને તે ને લામેરની એક એરણ મેલવામાં આવેલી છે, તેનું વજન ૨૦૦ ટનનું છે. એ એરણને એતવાને માટે લોકોડું તાવવાની બીડી ૩ કુટ પોહોલી અને ૨૪ કુટ ઉંચી હતી, અને તેની માંહેથી નક્તી મારકતે લોકોડાના રસને એત કામની જગાએ પોહોંયાડવામાં આવીઓ હતા, ને કામ ખૂં કરતાં ૧૦ કલાક લાગા હતા.

રેલવેમાં ગોઠવણ—એલસીની રેલવેમાં, પાસીનજર અને ગારડ તથા એનજન ડરાઇવર વગે સંથેશો રાખવાને એક ધણીન સેલેલી અને સસતી ઈઉકતી કરવામાં આવી છે. તે એવી કે, દરેક ગાડીનાં ટાપની નીચેથી એક હાથે કરવામાં આવીઓ છે, અને તેની સાથે ગાડીનાં ટાપ ઉપર દીવસે એક ગોલ પાટીઈ, તથા રાતરે એક દીવાનું કાનસ જડવામાં આવે છે, ને ગાડીની અંદર ખેડેલાં માણસે પેસા હાથે હાથનાં ઉંચકાઈને ઉંચાં થાયે, જ્યેથી તે ગારડની તે જન ડરાઇવરની નજરે પડે. હુમેશાં ડરાઇવર બધી ગાડી એી તરફ પોતાની પીઠ ફેરવીને ઉભે રહે છે, તેથી તેને ઉપ લી સીગનલ જોવાને હરકત નહી પડે માટે તેની યામણે એક મોડુ જોવાને કામ જડવામાં આવીઓ છે, જ્યાં તે ની પાછળની સઘલી ગાડી વગેરેના ઓલો પડવાથી તેને તે દેખાએ છે.

ફોરની સંખીઆ—અમેરીકા મધેના માતરે એક રી મનંદ શેઢેરમાં હાલ ૬૦૦૦૦ નવી ઘેરો બાંધવામાં આવી છે ! એ સંખણું લડાઈનું પરીણામ.

રોહિંચખાનાં અને પીઠાં—પોરટસમાઉથ નામના આખાં શેઢેરની વસતી ૧૦૦૦૦૦ માણસની છે, તેમાં બધાં મલીને ૨૭૦ રોહિંચખાનાં, અને ૫૪૫ પીઠાં છે !

પુરકસતાનનાં વરતમાન પતર—ઈરિષખાં આવેલાં પુરકસતાન દેશની રાજધાની કાનસટાનટીનોપલ શેઢેરમાં બધાં મલીને ૩૩ વરતમાન પતરે નીકલે છે, તેમાં ૮ પુરકી લા શામાં, ૩ ફરેંચ ભાશામાં, ૧ ઈંગરેલ ભાશામાં, ૫. ગરીક ભાશામાં, ૬ અરબીનીઅન ભાશામાં, ૪ જલગરેઅન ભા શામાં, ૧ હીબ્રુ ભાશામાં, ૧ અરબીમાં, ૧ ફારસીમાં, અને ૧ જરમન ભાશામાં.

હાથીની હાંદગી—અમેરીકા ખરે એક સખથ એક જબરો હાથી લઈને લોકોને દેખડાવવાને ફરતા હતા, તે હા થામાં ત્રણ પાંખીઓ છે. તે લગભગ ૧૨ કુટ ઉંચા હતા. તેનું વજન ૧૫૦૦૦ રતલનું હતું અને તેની ઉંચર ૬૬ વ

રસની હતી. તે દર રોજ ૩૦૦ રતલ ધાસ, અને ૩ બુંથે લ ખાચરી ખાતા હતા, તથા ૪૬ જેઆલણ પાંજી પીતા હ તો. તેણે દર વરસે ૩૦૦૦ માઈલને હીસામે ૩૬ વરસમે ૧૦૮૦૦૦ માઈલની યુસાફરી કીધી હતી.

લડાઈથી ખશબી—અમેરીકામાં ને છેલી લડાઈ ધઈ, તેમાં માતરે દેશણ વાલાઓની તારકનાં બધાં મલીને ૩૫૦૦૦૦ માણસે મારીઆં ગમેઆં હતાં; અને હાલમાં માતરે ૨૫૦૦૦૦ માણુથો, લડાઈ કરવાને લાએક સવાંમત રહેઆં છે.

સુનાનો પાક—અમેરીકામાં આવેલાં સેન ક્લાનસી સકો નામના શેઢેર ખાતેના બરીટીશ એલચીએ પોતાના રીપોરટમાં જણાવીઉં છે કે, તે તરફ આવેલી કેલીફોરનીઆં નામની જગાની સુનાની ખાણમાંથી ૧૮૬૬ નાં વરસમાં ૯૦૯૦૨૧૦૦ રૂપીઆની કીમતનું સુનું સરકારને હીસામે નીકલીઉં હતું. તે સીવાએ ખાનગી લોકોએ કાહારેલું તે જુડું !

સસતી આમરીબસ—ફ્લારનસ શેઢેરમાં હાલ એ નેર અને લખ્યાં જોઈએ તીઆં આમરીબસો ફરતી કરવા માં આવી છે, જેનું લાડું આખાં શેઢેરમાં લખ્યાં ગમે તી આં જવાનું, માણસ દીક એક પેની એટલે બે ફૂડીઆં લે વામાં આવે છે !

કુતરાંનો ભચ્ચે—ઈંગ્લંડ દેશમાં દનપરદન કુતરાં વીથે ભચ્ચે વધતા ભચ્ચે છે. તીઆંની એક હાસપીટાલનાં રીપોરટ ઉપરથી જણાયે છે કે, ૨૩ વરસમાં ૨૦૦૦ કુતરા નાં કરડેલાં માણસો તેમાં લાવી નાખવામાં આવીઆં હતાં.

બીરનો ખપ—ઈંગ્લંડ દેશની અંદર બીર જા તના ઠાડેના ધણીન મોટા ખપ માલમ પડે છે. ગણતરી ઉપરથી એવું માલમ પડીઉં છે કે, આખાં ઈંગ્લંડમાં ખુ ટક બીર વેચવાનાં ૪૧૫૨૨ પીઠાં છે.

પકવાન વગેરે બનાવટ.

ફૂલનું પુડીંગ—એક નાનું ડીસ લાઈ, તેમાં ઉપર વેર માએ તેમ પાંઉની બારીક કાતરી કરીને ભરવી. પછે તેની ઉપર પુરવું ગરમ કુક નાખવું. પછે ઘોડીક કાલી અથવા રાતી રાખને ગરમ પાંજીના ઉકાલવી, અને તેમાં તેને અ રથે ભાગે યુરા ખાંડ નાખી, તે બરોબર ઉકલી રહે ને પેલાં પાંઉ ઉપર, ગરમ ગરમ રેડી રેડું, પછે જોઈએતો તેની ઉપર બીજા રકાબી દાબી માંહેથી પરવાહી નીમવી કાહાડવું, અ ને માંહે જરાક લીજુનો રસ નાખવો. ખરજ પડેતો ઉપરથી કસટર કરીને રેડવું, પછે કામમાં લેવું.

લ્યુએનેડ—એક રતલ યુરા ખાંડ, એક આંઉસ ટાર ટરીક એસીડ, અને તરણુ લીજુની બારીક કાપેલી છાવ, એ

સમવાને એક વાસણમાં ભરી ઉપરથી એક ગેઆંબણ ગરમ પાંચી રેડુડું, અને ઉપરથી ખુબ ડોહાવેવું. ઠંડુ પડે એ ક રીધી ડોહાવવું, પછે ગાલીને પીવામાં લેવું.

સમશીઆ.

(દીહર.)

- (૧) પુરુષને પાંચ પપા વાહાલા હોએ છે તે કીઆ ?
- (૨) સ્ત્રીને પાંચ કકા વાહાલા હોએ છે તે કીઆ ?
- (૩) સ્ત્રીમાં પાંચ કકાપરનાં કુરુણ કીઆ ?
- (૪) મોહ કોણે તણ્યા ?
- (૫) કીકર કોણે તણ ?

ખેલાસો.

- (૧) હોલીઆ—(૨) આરસી—(૩) પાસા—(૪) કાગલ.

સુખ કુખ ન આણવા વિષે.

(રાગ વેગવળ.)

સુખ કુખ મનમાં ન લાવિયે, ઘટ સાથે રે ઘડિયાં; ઠાળ્યાં તે કોઈનાં નવ ટળે, રુખાપનાં ભડિયા, ટેક.

નળ રાજ સરખો નર નહીં, જેની દમપતી રાણી;
 અરથે વશતરે વનમાં ભખ્યાં, ન મળે અબને પાંચી, સુખો
 પાંચ પાંડવ સરખા અધવા, જેની દરૂપદી રાણી;
 ખાર વરથ વન ભોગ્યાં, નવણે નિંતા ન આણી, સુખો
 સીતા સરખી સતી નહીં, જેના રામજી શ્વામી,
 રાવણ તેને હરી ગયો, સતી મહા કુખ પામી, સુખો
 રાવણ સરખો રાજ્યો, મંદોદરી રાણી;
 દશ અશક છેદાઈ ગયાં, અધી લંકા લુણી, સુખો
 હરિમંદ રાખ સતવાહિયો, તારાશ્યમની રાણી;
 તેને વિપતિ બહુ પડી, ભયાં નિમ ઘેર પાણી; સુખો
 શિવજી સરખી સતા નહીં, જેની પાર્વતી રાણી;
 ભોળવામા ભીલડી યકો, તપમાં ખામી ગણાણી; સુખો
 સર્વ રવને ન્યારે ભિડ પડી, સમઘી અંતરભમી;
 ભાવટ ભાગી ભૂધરે, મેહતા નરસાહેબે શ્વામી; સુખ કુખો

શિખામણ વિષે.

(રાગ મેવાડો)

સમજણ વિના રે સુખ નહીં તૂનને રે, વસ્તુ અતિ કેમ કરી આનખાવ;

આપમાં કિયે છે રે આપણો આતમા રે,
 તેણે કાંઈ જવપણું નવ બપ; સમજણુ
 રવિ રવિ કરતાં રે સ્ત્રીની નહિ મટે રે,
 અંધારૂ તેા ઉખા ખુકે બપ;
 રૂદે રવિ ઉમે રે નિલ ગુરુ જ્ઞાનનો રે,
 ઘનાર જે હોય તે સહેજ ધાય; સમજણુ
 બળ બળ કરતાં રે તુણા-નવ ટળેને,
 ભોળન કહેતાં ન ભાજે ભૂખ,
 પ્રેમ રસ પીતાં રે તુણા ગુરત ટળેને,
 એન મહા જ્ઞાનિયો ખોલે છે મૂખ; સમજણુ
 પારસ મણિ વિના રે જે પથરા મળે રે,
 તેણે કાંઈ કામન તે નવ યાય;
 સમજણુ વિના રે જે સાધન કરે રે,
 તેણે કાંઈ જવ પણું નવ બપ; સમજણુ
 દશ મણુ અગિન રે લખિયે કાગળે રે
 એ લેઈ રૂમાં જો અલપાય;
 એની ઉણતાયે રે રૂ નથી દાગતું રે,
 રતિ એક સાથે પ્રલયન ધાય; સમજણુ
 જવપણું મટે રે અનહુદ મિતલ્યે રે,
 એતો વાણી રહિત છે રે વિમાર;
 જન નર સમજ્યા રે તે તેતો ત્યાં સમ્યા રે,
 કહે અખો ઉત્તર્યા પેસે પાર; સમજણુ

શરીરરૂપી અંગરખા વીષે.

(રાગ કાફી.)

અંગરખું એક તારૂં રે, બનાવું બહુ જુગતિ કરી;
 શિવનારો દરજી ડાહોરે, કિધી છે મહા કારીગરી. ટેક.
 કારીગરી માંહિ કેવોરે કીધી તેના, કહેનાં નાવે પાર;
 ખારીક કામ બહુ કીધું જિહું તેના, ઉર તાણ્યા છે તાર;
 રાંકો તેા નનરે નાવેરે, રોમાને સર્વે સુરત ધરી; અંગરખું
 ભાવ બનાવો રોરી વાગિરે નાંખી તેમાં. અખિયા મુકયાં
 વાખું વજે છે અકડ નચિ એતો તેમાં, તાણા નથી એકે તાર
 સાર શિવું સંજરે, આણુ છે અંગે ભરાભરી; અંગરખું
 કમરપરો કોશને કણી, ખુકેમિ પાનિ પ્રમાણ;
 તેમાં કોશયડી કપાઈ નથી વલિ, શિવનારો મનુરમણાણ;
 પ્રમાણ કેવું કીધું, બેસતું છે ભરાભરી, અંગરખું
 અંગરખું બહુ રંગી બનાવું, પરણ પ્રેમ પ્રકારા;
 મોપ રોમાને દરજીનો કેવો, શિવતાં કર્યાં નવ ખાસ;
 ખાસ રહુગોડનેરે, પહેરાણું પ્રમુ ખરાખરી; અંગરખું

સ્ત્રીપાઠ.

વધનમાં લગન.

એક વારતા.

૧૪૪૧૯ ૮ મું.

આખરે સાસાને જોઈ કે, હઠીલી અને મગરૂપ જે હાનઆરા, સાદામ (અરનવાળ) ની આટલી ચાલાકી અને કોશિયથી બી કશી રીતે કેકાણે આવતી નથી, તેથી તેણે એકવાર પોતે નહિને તેને મલવાને ધડાવ દીધા. તેણે અરનવાળને પોતાની સાથે લીધી, અને સાથે ફેરલાક ખાશ નોકરોને ઘણેને જેહાનઆરાના મેહેલ તરફ ચાલીઆ.

સાસાન જેવો જેહાનઆરાના મેહેલ આગલ આવી પોહાંચીઆ, તેવાન પેલા અમલદારો પેલા નાખોદાને પકડી લાવતા દેખાએઆ, તેને દુરથી જોતાં અરનવાળે સાસા અને કહીઈ, હા, સાહેબ, જે સખરો અને મદદ કરી હતી, અને પેલા સખશના પુત્રી હુમલામાંથી મારો બચાવ કરી આ હતો, તે સખશ એન છે." એ સાંભલી સાસાન બોલીઆ, "એ સખશને મેહેરો અને જોલખીતો લાગે છે. અને એઆછે કે, એ સખસ એકવાર એક મોઝાં લડાઈનાં બારકસનો નાખોદા હતો, અને તેણે આપણી સાથે શકત લડાઈ કરી હતી, પણ એને પકડી શા મારે લાગે છે?" સાસાન એમ બોલેછે, તેટલાંમાંતો પેલા અમલદારો તેની ન ભરીક આવીને ઉભા, અને નાખોદાને તેની આગલ કરીને બોલીઆ, "સાહેબ આએ પેલા શેહેરદ, જેણે આપણી સાથે શકત (દરીઆની) લડાઈ દીધી હતી, અને તમારા ભતરીબને મારી નાખીઆ હતો; તે આજ આવી શરમ ભરેલી અને પરેસાન હાલતમાં આએ મોહાલામાં યહિને તમારી હજુર આવીઆ છે. એ એક બીજા સખશ સાથે લડાઈ કરવા જતો હતો, તેવામાં હુમોએ એને પકડીઆછે, અને તે નામદાર શાહાબદાની હજુરમાં લાવીઆછે." એ સાંભલી અરનવાળ બોલી, સાહેબ એન સખશ, જેણે અને મદદ કરી હતી, અને પોતાની તલવાર પેંમોને મારી મેર કુએ આવીને ઉભો હતો. પણ આખારે તેને આએ અમલદારોએ પકડીઆ, તમારારે તે બે માર બોલ એવા બોલી આ હતો કે, નયો અને ભારી ગુંમવારો પેલા થએઆછે."

પણ અરનવાળના એ બોલો ઉપર લકચ ન આપતાં સાસા ન તે નાખોદાની તરફ ફરીને બોલીઆ, "એ પરખીઆત હુદારા, અને દરોઆઈ મેર, તુને એ શું શુહુન પડીઈ, અને તુને એટલી બધી હીમત કાંહાંથી આવી, કે જેમની સાથે તું એક ખુનખાર લડાઈ લડીઆ હતો, તેમના દેશમાં આવી તેમને હાથ સપડાઈ ગએઆ ?" એ સાંભલી તે ના ખોદા બોલીઆ, "નામદાર સાસાન, તું મેહેરમાંની કરી મને એવા બોલ ના વાપર. જોકે હું આએ જગાએ મોકલી રીતે કણુલ કરું છું કે, હું તારો એક શતરૂ હતો, તોપણ હું કંઈ દરોઆઈ મેર કે હુદારો ન હતો. હું જોએઆ જ હુદના મેરથી આએ તારા શેહેરમાં મેં આવીઆછું, જે જાઈ કરનાર આ બેવકા ઉકારો, જે તારી સોડામ ઉભો છે તે છે માતરે તેના પીઆરનેન માટે, અને તેની મરહ સખશનેન માટે જાણી જોઈને હું આ શેહેરમાં આવીઆ છું. એ બેવકા ઉકારાને મેં ભર દરીઆના કુંગર સરખા મોજામાંથી કાઢાડી, મોતનાં ઘરમાંથી ઉંચકી મારાં વાંહાંપર લીગો હતો, અને આજ તરણ મહીના થએઆ હું એને મારાં પેટના ફરન દવા કરતાં વધારે પીઆરથી પાહું છું; અને માતરે એનોજ હોસને આતર હું આજને સહવારે આએ શેહેરમાં આવીઆ, અને એના હાથમાં એક પધશાની કોથલી આપી શેહેર જોવા અને મનગમે તે ખરી દવાને મોકલીઆ. એનેજ બાહુર ઘણો વખત લાગવાથી હું શોધવાને આવીઆ, પણ એણે પોતાની બેવકાઈથી કોઈ નબરા પુરુશનું વેર એંચી લેવાથી તેની સાથે લડાઈ કરવાને ઉભો હતો જેમાં હું તરત વએ પડીઆ, અને તેમ કરતાં હું તારા અમલદારોને હાથ પકડાઈ ગએઆ, એ વેલાએ એ નીમખહુરામ ઉકારાએ અને મારી કોથલી, જેની અને એવી વેલાએ ઘણી નજર હતી, તે પાછી આપવાને ના પાડીતો પાડી પણ તે મોલી બેવકાઈ કરી મારી પીછાન પણ મુનકેર ગએઆ." એ બોલો સાંભલી અરનવાળ ફરીને ઘણી અચરતીમાં પડી, અને ગભરાઈને બોલી, "એ સખશ હજુ એમનું એમ શું બોલે છે, અને એને કોણ એલખેછે તથા કોણે એની પધસાની કોથલી લીધી છે? હું તો કાંઈ જાણુનેખી નથી." પણ તેવામાં સાસાને નાખોદા તરફ ફરીને બોલીઆ, તારી વાત અને તવન મોટી લાગે છે. તું કહે છે કે, તું આએ ઉકારાની આથ આજ સહવારેન આએ શેહેરમાં આવીઆ અને એ ઉકારોતો આજે તરણ મારા થએઆ મારી સાથે છે, અ

કેરુંદુન—અરે પેલા શાહાજાદાનાં નોકરે, પેલા સા દાખ કહેવાય છે તેણે. તેને તો હું આનવેર ઘણો બીકણો છોકરો બન્યો હતો, પણ તેનો ક્યો સેકસતે હારેખન ન નર વ્યાવીઓ !

સાસાન—શું તારા નોકરે, સાદાપે તમુને મારીઆ ?
કું—હા સાદાપ, તમારા સાદાપિ—આએ રહેઓ તે પથે તમારી સોડમાં ઉભા છે. નાપાક, તે મારું મા શું નાહકને માટે કોડી નાખીડ છે.

સાદાપ—(ગભરાઈને બોલીઓ) અરે ખોદા ! તમે અને શાને માટે ગણે પડો છ ? મેં તમુને કંઈ કરીડં નથી. મેં તમોને મારીઆબી નથી, ને છંડીઆબી નથી, અને મ ને શું કહેણ છે ?

કું—તેંલ, તેંલ, ઓ લુચા, પોસાગીર, તેંલ અને મારીઆ છે, બીજા કોઈએ મારીઆ નથી.

એ પરખાણે તકશર થાએ છે, તેવામાં પુચરૂહ તીઆં વ્યાવી પોહાંબીઓ, અને આવતાં વાર નેહાનઆરાને કે હેવા લાગે, “વાહાલી નેહાનઆરા, હું ઘણો દલગીર છું”, કે મેં તમારા એક સગાને શકત માર મારીઆ છે, પણ મેં તેને અમરો નથી મારીઆ—તેણે મારી સાથ એવી માલ મલાવી છે કે, એને કેકાણે જો મારો માએ બહીઆ ભાઈ હતે, તો તેને પણ કહી છોડતે નહી. પણ એ તમારો સગો થાએ છે, તેથી તમોને કદાચ મનમાં લાગશે, તેથી હું તમા રી પાસે માક માંચું.”

પુચરૂહને તીઆં ઉભેસે તથા એ પરખાણે બોલ તે જોઈ, સઘલા અમરતીનાં ગરકાવ થઈ ગએઆ, કેમકે તેમની નનર વ્યાગલ-એક મોલજે બનતો હતો, અને સઘ લાગે પોતાની આંખ ઉપરને વીસવાસ ઉડી ગએઓ હતો. પુચરૂહ અને અરનવાલ એ બંને મેરેશમાં, રૂપમાં અને કદમાં એવાતો એક બીજને મલતા રેખાવા લાગા કે, તે બે માંથી ખરો પુચરૂહ અથવા ખરો અરનવાલ કોણ તે ઓ લખતું પુચરૂહ ધઈ પડીડં. સઘલા અમરતીથી પણ ધઈ મનેનાં મોડાં જોવા લાગા, અને સાસાન ખોખરે આવા જે બોલીઓ, “આ શું ! એકન મેરેરો, એકન અવાલન, એકન કદ, અને બેમાણસ” ! સાસાન એમ અમરતીથી મોલે છે, તેવામાં પુચરૂહની નનર, તેવું રકશણ કરનાર તાપોદા, જે સાહાજાદાને બંધવો ધઈને દુર ઉભેસે હતો તે ની ઉપર પડી, જેને જોતાંજ તે દુરખ પાંખીને બોલીઓ, “ઓ મારા પીઆર શેડેમરદ, અઆરથી તું મારીથી દુર પ્રએઓ છે, તીઆરથી તારી જીદાઈનાં સખે મારૂં દીલ મલી ગઈડ છે.”

શેડેમરદ—શું, પુચરૂહ, તું છે ?
પુચરૂહ—શું તારે તમે કાંઈ શક શખો છો કે હું પુચરૂહ નથી.

શેડેમરદ—અરે ! પણ તીઆરે આ તારા પે ભા ગ કેમ ધઈ ગએઆ ? એક નારંગીની બે યોઈ કરી હોએ, તે પણ એવી એક બીજને બરોખર મલતી નહી રેખાએ ! તીઆરે મેમાંથી પુચરૂહ કોણ ?

નેહાનઆરા—ખરેખર આ એક ભારે અમરતી છે ! એવામાં પુચરૂહ અરનવાલનાં મોડાં તરક જોઈ મો લીઓ, “હું આ શું જોઈ છું ? ફતીઆમાં મારો ભાઈતો

પુચરૂહ છેન નહી, અને આ મારા સરખો બીજો છોકરો તે કોણે હશે ! ખચીત મારો ભાઈતો નહી પણ એક મેત હ તી, જેને, અરુશોય ! ફરીઆનાં લુખા મોજા મલી ગએ આ છે. પણ ભાઈ તું અને કેલે કે, તું મારો કોણ સંગો થાએ છે ? તું કીઆ રેશનો રેહનારો છે, તારું નામ શું છે, અને તારાં મા બાપ કોણ છે ?

અરનવાલ—હું સેનાહ શેહરનો રેહવાસી છું, અને મારા બાપતું નામ નમશેહ હતું. મારો એક પુચરૂહ કરીને ભાઈ પણ હતો, જે આન કેરૂક ધઈડ, સરુદરનાં તલોઆમાં પોતાની ઘેરમાં વાસો કરીને પડીઓ છે. પણ જો જીત અને જીત ખરેખર મુએલાં માણસોનાં આકારમાં આવતા હોએતો, ખચીત તમે તેનાં જીત હો, અને હમેને ખીડીવાડવાને વ્યાવીઆ છો.

પુચરૂહ—ખરેખર હું જીત છું ! ભાઈ, અગરજે ત મે શી હોવતો, ખચીત હું આએ મારી આંખ માંડેલા આંસુ આ તમારા ગાલ ઉપર રેડું. શું તમે, મારી બેન અરનવાલ, જે આન કેરૂક ધઈડ-સરુદરમાં જીડી મરણ પામી છે, તેનો નથી ?

અરનવાલ—મારા બાપનાં કપાલ ઉપર એક લાંછણ હતી, અને જઆરે તે મરણ પાંખીઓ તીઆરે મારી ઉમ ર માતરે તેર વરસની હતી

પુચરૂહ—હા, જોવ, મારા કપાલ ઉપર પણ એક લાં છણ છે, અને હું જાણું કે, જઆરે મારો બાપ મરણ પાંખીઓ તીઆરે મારી પીઆરી બેન અરનવાલની ઉમ ર તેર વરસની હતી.

પુચરૂહને મેરેથી એવા બોલો સાંભવતાં અરનવા જે ખાતરી કરી લીધી કે, તે તેનો ભાઈ સીવાએ બીજો કોઈન નથી, તેથી તેણે તરન પોતાનો સઘલો ભરખ ખોલા દીધો, અને ઘણાન દુરખથી આંસુ ભરી આંખે પુચરૂહને જોઈ પડી. પુચરૂહ પણ પોતાની અનીઆત વાહાલી બે નને એકવાર પાછી સજાખત જોઈને ઘણાન દુરખમાં આં વી ગએઓ, અને ઘણાન પીઆરથી તેને જોઈઓ. એ મામલો જોતાંજ નેહાનઆરાએ પોતાની ચુક તારે અમર તીથી જોઈ, અને અરનવાલે (સાદાપે) જે તેની સાથ અંત શુધી પરણવાને અખાડા કરીઆ હતો, અને તેથી તે તેને ઘણેન મગદુખ, હુડીસ સમનતી હતી, તેનો સઘલો ખોલાયો ધઈ ગએઓ તેમજ સાસાન શાહાન્ટરી જે અર નવાલ ઉપર ઘણાન કદા ધઈ ગએઓ હતો, અને તે જે તે ની વ્યાગલ નીરઅપરાધીપણે બતાવતી હતી તે તે નહી જાનતો હતો, તે હવે તેણે માનીડ, અને સાદાપને એક નીમખપરાશ, અને જીડા મોકરને બદલે એક તેને ખરેલ માહાનારી અતી પુચરૂહત મી માની; અને જે તે વારે વાર તેને કેડતી હતી કે તે તેને તેનાં ખરાં જીવણ માંડે છે, તે તેનાં વગર આ પ્રથવીપર બીજા કોઈને માહાનતી નથી, ઈતીઆલી; ને તેણે પરથમાં પોતાનાં છુપા તેનાં માણો જે કેંકીઆ હતો, અને તે સઘલા આનવેર રદ ગ એઆ હતો; તે સઘલાની ખતલખ હવે ને અમલ ગએઓ; પણ આ નવાઈ સરખા ખોલાસાથી કોઈ દલગીર કે નાસી પારા ધઈડ નહી. નેહાનઆરા પુચરૂહ સાથે લુખમાં પ રહી ખરી, પણ તેનામાં અને અરનવાલમાં કાંઈ એવો

તકાવત ન હતો કે, જેથી તેનો આગલો પીઆર એક ર તીભાર પણ કમતી થાએ. તેમજ સાસાનને અરનવાલની છોકરા રૂપે, ફરક માલ મલલ એવિતા તેને પસંદ હતી, અને તેના ઉપર તેનો કુદરતીજ એવોતો પીઆર ઘોડતો હતો કે, લખ્યારે તે તેને સ્ત્રી માલમ પડે, અને તેની સાથે પરણવાને માંગેતો તે કવચીત પણ ના પાડી શકે નહી. એથી કરીને જહાનઆરાએ મોટી ખુશીથી ખુશરૂહને, પોતાનાં હકદાર ભરથાર તરીકે હાથ પકડીએ, અને સાસાને મોટી ખુશી અને અથાગ પીઆરથી અરનવાલ સાથે લગન કરી તેને પોતાની મોહોરદાર બનાવી. એ પરમાંજે ખુશરૂહ અને અરનવાલ ઉપર પહેલાં વધનમાં તેમનાં લગન થએલાં, અને વલો તે એવાં સરસ કે તેમની સઘલો સુરાંદ બર આપતાં માહાબારત સુખમાં પડીયાં. મોઢા સારવેની એ પરમાંજે સુરાંદ બર લાવે, અને સારવેને એ પરમાંજે ખુશી કરે, એવી હમારી છેલી રૂવા છે

દુનીયાનો મુસાફર.

પત્ર ૨૮ મા.

પીઆરાં બેહેન,
તમોને છેલ્લે પત્ર મેં શાનઠાપી ખાતેથી લખી એા હતો, અને તેમાં મારી ભએ ભરેલી મુસાફરીનું કેટલુંક વરણન કરીજીં હું જે વાંચી તમોને ભારે આનએખી લાગી હએ, પણ અનએખ થવાની આગમય, વાહલાં બેન, હું ખચીત ઘાટું છું કે, મારો લવ સરોસ્ટનો ખચાવ વાંચી તમારી આંખમાં ઘોડાંક આંસુ આવીયાં હએ. અને પહે ઈશવરનો પાડ માનીએા હએ. પણ બેન એમાં તમારે બનું અચરત થવું નહી, કેમકે મુસાફરી સઘ એવીજ ભએ ભરેલી હએ છે, અને ત્રંકટ તેમાં ડગલે ડગલે નડે છે. પણ બેન, હાલમાં આ એ પત્ર વાંચતાં તમોને ખીલ અનએખી એ લાગએ કે, એ મેં ઊપલી જગાએથી નહી પણ પાછા નીજીઈ આરક શેરરમાંથી લખીજીં છે હું ઘાટું છું કે તેથી જેમ તમોને અચરતી ઊપજએ, તેમ ખુશાલી પણ ઊપજએ, કેમકે હું એકવાર પાછો સહીસલાંમત એક મોટાં અને સુખ ભરેલાં મેરુમાં આવીએા છું અને એક અનચીતીઆ સખમથી એકદમ નીજીઈઆરક ખાતે આપવું પડીજી છે, જે તમોને આગલ વાંચવામાં આવે છે. પણ હાલમાં મારી ખાટી રહેલી મુસાફરી તથા શાનદીખી મયે ઘોડા દાહાસ રેડવાથી નજરે પડેલી તથા સંખલેલી ખાખઘોની ચોટીક હકીકત તમારી ઊપ

ર લખવાની રજા લઈ છું.
જેવી મારા મીતરોની, મારી સલામતીથી, અચરતી અને ખુશાલીનરમ પડી, કે હુમોએ એકદમ હ મારા ઘોડાએ ઊપર લન ખાંધીયાં, લખાં સઘલો કાશલો પડેલો હતો તીઆનો એકદમ રસતો લીધો. ઘોડાકવારમાં સહવાર પડી, અને સઘલાએએ પોતપોતાનાં ગાડાં જોડી તથા ઘોડાઓપર સવાર થઈ આગલ ર, રસતો લીધો. ઘોડેકે રસતે ચાલીયાં પહે હુમો ફેરવાક અને શીકાર કરવાની મરજી કીધી પણ, એક તેવું જનાવર નજરે ન પડવાથી, મોંબર નજર રાખતાં આગલ ચાલીયા જતા હતા; તેવામાં એક તાની નહી આવી જે ઊતરીને તેની કોરપરના કોરપર ફેરવેક વંખત થુધી ચાલીઆ. એવામાં બે તરણ હરણો નહીની ખીલ ખોરદુએ ચરતાં મારી નજરે પડીયાં, જેમને જોતાંજ મેં મારો ઘોડો ડપચાવીએા, અને ધીમે રહી એક અનએ એવારેથી ઊતરી ખીલ ખીનુના કીનારા પર ગએએા. તીઆં એક જાતની ગીચ આડી ઊંચેલી હતી, જેની એથમાં ભરાઈને મેં ખંદુક મારવાનો વીચાર કીધો, પણ તપાસી જોતાં માલમ પડીજી કે, ને હરણો તેની ખંદુકની હદની ખાહર હતાં, જેથી તેએા ચરતાં ચરતાં નજદીક આવે, તેવી આસાથી મને ફરેએક વાર તીઆં ઘોમવું પડીજી, હું મારી નજર તે હરણો ઊપર થંમ રાખીને રેતીમાં ઊભો રહેએા, અને તેમની હીલચાલ ખારીકીધી જોવા લાએા, કે રખેને તે એા નજદીક આવવાને બદલે દુર જતાં જાએ. પણ નહી, તેએા શુંદર લીલાં ઘાસ ઊપર રમતાં ને કુદતાં મારી ગોલીનીજ લેટ લેવાને આવતાં દેખાવા લાગીયાં. એમ કરતાં ફેરવેક વારે તેમને પુરતાં નજદીક જોઈ મેં મારી ઘાતકી ખંદુક તેમનાપર છેડી, જેથી એક તરત જમીન દેલેત થઈજી. તેવાંમાં ખીલ નહી મારેલી ગોલી જેંકી અને ખીનું ખીચાટું લોહી ગગણું થઈને જમીનપર પડીજી. એ જોઈને મને સગાર ખુશાલી ઊપલ, અને મેં ઝટ તીઆં જઈ તેમને મારા ઘોડાપર નાખી મારા મીતરોને જલદીથી જઈ મલવાનો એ સારો કીધો. પણ પીઆરાં બેન, તમે વાંચીને અખરા શા ના ! હું જેવો ચાંલવા ગએએા તેવોજ મેં કમરમાંથી એક આંચકી ખાધી, અને જોઈું તેા મારા પગ તે રેતીમાં ડચઈ ગએલા, અને એવાનો મજબુત બેદેલા કે, જરાએ હીલે પણ નહી. મેં તેમને ખેંચી કાઢ્ય

વાને ઘણીબી કોશિશ કીધી, પણ મારું કશું ન વલતાં, મારી કમખખતી મને એકદમ નજર પડી આવી. જેમ જેમ વખત જતા ગયેઓ, તેમતેમ મારા પગ અંદર વધારે ગરતા ગયેઓ, અને વધારે મજબુત ખેસતા ગયેઓ. એ જોઈ મારાં દીલમાં એક શકત દેસત પડી અને આખાં શરીરમાં ગણગણાત યઈ, અને મારી છંદગીથી મેં હાથ ધેએઓ ! કમકે મને માલમ પડીઊં કે જે રેતીમાં મારા પગ ડાલેઓ છે, તે એક ભતતની એવી રેતી (Quick sand) છે, કે જેમાં આખું માણસ ને માણસ થોડા વખતમાં ગલી જાયે, અને તેમાં ગુંગલાઈ અથવા ડાઈ મરણુ પામે. એ વીચાર આવતાં જ મારી આંખમાં તમર આવીઆં, અને મને આપણુ સઘલાં યોતાનાં ઈઆદ આવવા લાગાં. મારી હુલારા ઈને માટે મેં ઘણા પસતાવેા કીધા, પણ અશ્રેશા ! તે હવે કશા કાંમનો ન હતા. આખરે હું લગભગ કમર ઘૂધી રેતીમાં ગલીઓ, જેથી થોડા વખતમાં મોત આ વડું જોઈ, મારાં દીલથી એક સરદ હાએ મારી, અને પછે પુરાં ઘેઆંનથી ખોદાની ખંદગી કરી તેને આધી ન થએઓ. પણ વાહલાં ખેન, તે કીરતાર સરવેનો નેઘેખાન છે, અને સરવેનાં દુખનો ડાલનાર છે. જે માણસ ખરાં મનથી તેની ભકતી કરે, તેની અરજ તે કીરતારની ખખશેશની કદાચજ ખાહર જાયે. જેવો હું ખંદગી કરીને શરેગ થએઓ, કે એકાએક મને મારો થોડો ઈઆદ આવીઓ, અને તે ઈઆદ આવતાંજ એ કદમ મારા મનમાં વીચાર ઊતપન થએઓ કે, જો આએ વેલોએ એ મુલું બનવર મને ઈઆરીદે, અને મારી પાસે આવીને મને ઘસડી કાહાડે તો ખેશક આ મોતના ઘરમાંથી મારો છુટક થાયે. એકદમ ખોદાનુ નામ લઈ હીમત ધરી મેં મારા થોડાને, જે નાંમે હું તેને હાક મારતા હતા તે નાંમે તેને જોરથી છુમ પાડીને ખોલાવીઓ, જે સાંભલતાંજ તે ભલું બનવર મું શરા મારતું, યોતાનો ખંધ તોડી મારી પાસે આવીને ઊભું. તેણે આવતાં વારજ, જાણે તે મારું સંકટ અને મારી મતલખ એકદમ સમજ ગયેઓ હાએ તેમ, તરત તેની જુલતી લગામવાણું મોહું મારી આગલ કસી, જેથી મેં તરત લગામને હાથમાં મજબુત પકડી લીધી; અને પછે તે થોડો જોર કરી આગલ ચાલવા લાગેા. સંતોષ અને સુકર ખોદાના ! પીઆરાં ખેન, મારા પગ રેતીમાંથી ધીમે ધીમે ખાહર નીકલી

આ, અને તેમ યતાં હું તરતજ મારો પરાણુ રક્ષક થોડો લઈ તીઆંથી નીકલી ચાલીઓ, કમકે, જો તે જગામાં જરાવાર એકામ સધીર ઊભું રહેલાએ તો, મજ પાછા ગલી જાયે. હું પેલા હુણુ અને સરવેને નાખી દઈ એકદમ મારા બલા થોડાપર સવાર યઈ આગલ ચાલીઓ, અને મારા મીતરોની સંશમાં જઈ મલીઓ. તેમને આ મારી ખીજ જીવ સરોસટની આશતની વાત કહી, જેથી તે એએ, અચરત તેમજ ખુશી યઈ મારું નામ “રણુને પેહેલવાન” કરી આપીઊં. તીઆર પછે આગલ ચાલતાં, કંટલાક દાહાડામાં હુએ સાનટા શી ખાતે જઈ પોંહાંચીઆ અને એક સારાં મકાનમાં ઊતારે લીધા. સાનટા શી એ એક નાનુ શેર અથવા એક કસબો છે, પણ તે આ મોટાં રણુની કીરપર આવવાથી તેમાં વેપાર સારો ચાલે છે. તીઆં અંગરેજ, ફરેંચ, સપેનીઅરક વગેરે ઘણાક ઈંગીરોપખંડના લોકો તથા અમેરીકનો વસે છે. તીઆંની ઈમારતો કે રસતા કંઈ ઘણા મોટા નથી, તેમજ ગલીઓ અને ગરીબી પણ ઘણી છે. એ શેર મુકી આગલ જતાં ઘણાક નાના નાના કસબાઓ અથવા ગાંમડાંઓ આવે છે, જ્યાં ઊપર જણાવેલી કીસમના લોકો તરેહવાર ભતનો ઊડીઓગ કરી પોતાનુ ગુજરાણુ ચલાવી પડી રહે છે. પીઆરાં ખેન, એ લતા તરફ કંટલાક, તીઆંના અસલ વતની જંગલીઓ નજરે પડે છે, જેમને ઈડીઅન કરી કહુ છે; તેમને માટે મેં તીઆં ઘણીજ અજબ જેવી અને કમકમાટ ભરેલી ખીના સાંભલી છે. એ જંગલીઓ એવા કસબાઓથી ઘણાક ગાંમને છેડે જંગલોમાં વસે છે, અને તેઓ વારેવાર ડોલાંખંધ યઈ એકાદા કસબા ઊપર ઊતરી પડે છે, અને તીઆંથી માલ મતા, દોર અને માણસ વડીકને ઊંચકી જાયે છે તેઓ માં ખે ડોલાંધે, તેમાંથી એક “નાવાજો” અને ખીજ “આપાચી” ને નામે જાલખાયે છે. એ ખેમાં “નાવાજો” ઈડીઅનો ઘણા ઘાતકી અને માણસ માંઊસ હારી કંહેવાએ છે, તેઓ જે માંણુએને પકડી લઈ જાયે છે, તેમાંથી કોઈને ખાઈ જાયે છે, કોઈને કાંઈ કામપર રાખે છે, અને સ્ત્રીઓને યોતાની જોરત કરી રાખે છે. તેમના દોરથી સાનટા પ્રીની સરકાર એવોતો કંટાલી જાયેલી છે, કે તેઓએ એવો હાકમ કાહાડેલો છે કે, જે-કાઈ, એ ઈડીઅનોને મારી તેમનાં માથાંની ડા

લાવપર તેમને લઈ ચડીયાં જતાં હતાં. તેમની સાથે એક ભોમીઆ હતા, તે ખોરાક લઈ તેમની પાછલ આવતો હતો, અને એ પરમાંજે તેઓ નીકોલોસી નાં મની એક ઊતારાની જગાએ આવી પોહોચીયા, જ્યાં આં થોડેવાર આસાએસ લઈ રાતના દશ વાંગે તે પાછું ઊપર ચઢવાનું શરૂ કર્યું. કાલી અંધરી રાતના વખતમાં, સાથે જે ભોમીઆઓની મદદ લઈ, ઘણા ખીકટ રસતા ઊપર ચાલતાં, આખરે એટલા ઊંચા આવીયા કે, ત્યાં ચોચેર બરફ પડેલો નજર આવીઓ, એ જગાએ આવી પોહોચતાંજ આકાશમાં કાલાં વાદલ ચડી આવેલાં નજર આવીયાં, અને તેથી તોફાનની ખીલીકે, ઝડપથી ચાલતાં એક મકાન કરવાની જગાએ જઈ પોહોચીયા. એ જગાએ ખેસીને ઘેર ભરીને નાસતો લીધો, અને આગલ ચાલવાને શરૂ કર્યું. અહીંથી તે પાહાડનાં જવાલા યુખપર પોહોચવાનો જે કલાકનો રસતો હતો. થોડાક ચાલી આ એવાંમાં, આખેરે કાલાં વાદલાંમાંથી શુરજની રોશણીનો પરકાશ નીકલીઓ, અને તેની મારફતે તેમની આસપાસ એવી ખીઆખાન ખીલામણી જગા માલમ પડી કે જેવી તેઓએ કોઈ કાલે જોએલી ન હતી. જેમ જેમ આગલ ચાલતા ગએઆ, તેમ તેમ વખતે આઈસનાં પાકર મેદાનો, અને વખતે રાખથી ભરાએલી ખોહોલા વીસતારની જગાએ આવવા લાગી, અને ચાલતાં પચાંસવારની ઊચાઈએ થું છે તે જોવાની હીમત ચાલતી ન હતી. એમ કરતાં આગલ ચાલતા ગએઆ, અને એક પછે રાખ તથા પીધલેલા પથરના રસનાં મોરાં મેદાનો મેલતા ગએઆ. એમ કરતાં જવાલાયુખની એટલે નજદીક આવીયા કે, પગ તલે નરદમ ગંધકની જમીન આવી ? અને તે ગરમ લાગવા લાગી, તથા જગે જગેથી ધુમાડા નીકલતા દેખાએ આ. પાહાડનું પ્રુદ જવાલાયુખ, જે જોવાને ખાતર તેઓએ પોતાના જીવપર એટલી બધી કપલી જેવી હતી, તે તેમના માથાપર દેખાવા લાગું, જેની આસપાસ સ દોઈવાર એવાં વાદલાં વીટલાતાં હતાં કે તેને તદન ઢાંકી નાંખતાં હતાં, અને દોઈવાર તે તદન ખોલું દેખાતું હતું. એમ કરતાં થોડાક આગલ ચાલીયા, એવામાં તેમના ભોમીઆએ છુમ મારીને તેમને જણાવીડી કે, જોવ હવે આ જવાલાયુખ આવીડી. એ ખોલ સાંભલતાંજ તેઓ ઘણા ઊલટમાં આવીને ચાલીયા; તે

થોડીક મીનીટમાં તે ભએંકર કુદરતની ભઠીની ધોરપર જઈને ઊભા. તેની માટે ઊકાવીને જોઈજોતા ખરેખર તેનો દેખાવ ભારી ભએંકર હતો. તેની માટે થી થોડો થોડો ધુમાડો ખાહર નીકલતો હતો, અને માટે ચોચેર રાખના ટગલા જણાતા હતા. તે યુગાક્રીએ તેની માટે ઊતરવાની મરજી કીધી, અને તે બાબે તેમના ચંચલ ભોમીઆની સલાહ પુછી, જેણે તેમ કરવાની હા કહી, કેમકે તેને ખાતરી હતી કે એ ટલાંમાં કાંઈ બનાવ બની તેમાંથી એકદમ અગની ખાહર નીકલનાર નથી. તે પરમાંજે પરથમમાં તે અંદર ઊતરીઓ, અને તેની પાછલ તે યુગાક્રી ઊતરીઆ, પણ માટેથી ગંધકનો ધુમાડો એટલોતો નીકલતો હતો કે, તેમની નજર આગલ રાતના સરખું અંધારું થઈ ગઈ, અને તેમનાં ફેરસાં ગાએઆ થઈ જવા લાગાં. ફેટલીક જગાએ ગરમ ગંધક માલમ પડી અને ફેટલીક જગાએ ગરમ આતસ સરખી રાખ પડેલી જણાઈ. જરાક આગલ ચાલતાં, તેમાં મોટા આવાજ સાંભલાવા લાગા, અને ગરમી એટલી લાગવા લાગી, તથા પગ તલેની જમીન એવી ધુજતી જણાવા લાગી કે તરત તે ભએંકર ભએંકરમાંથી ખાહર નીકલી આવીયા, પણ તેમ કરતાં તેમને ભારે અડચણ નડી. જેટલેવાર તેઓ અંદર રહેઆ તેટલેવાર તેઓ આએ ઢુનીઆને લુલી ગએઆ, અને ગાએઆ કોઈ મોટા હપતખાનમાં આવી પડીઆ હાએ એવું લાગવા લાગું. ખાહર નીકલીઆ પછે તે જવાલાયુખની આસપાસ ફરીઆ, અને તેમ કરતાં તેમની ફેટલીક એવી ઊંડી અને આઈસથી ભરેલી ખીને દેખાઈ કે જેનો દેખાવ જોતાંજ તેમનાં તનમાં કંપારી છુટ્ટી હતી. આકાશમાં એક ઊપર એક વાદલાંચડી આવતાં હતાં, અને અપારાખંધ દોડતાં જતાં હતાં. કોઈવાર તેઓ તે જવાલા યુખની આગલ રહીને જતાં, અને કોઈવાર તેના માંથાપર રહીને પસાર થતાં હતાં. જે જગા ઊપર આવીને તેઓ ઊભા હતા, તે જગામાં ગંધક અને રાખ શીવાએ ખીલુ ઈઈ નહી હતું, અને તે જવાલાયુખમાં તે ખાલુથી જે અપારાખંધ ધુમાડો નીકલતો હતો તે જોઈ, તથા તેમ થતાં તેમાંથી જે તેરહેવાર આવતો નીકલતા હતા તેનો આવાજ સાંભલી ભારે તાજુખ થતા હતા. એ જગામાંથી નીકલતા ગંધકના ખાફ તથા ધુમાડામાં સુરજનાં તક

કાંને રંગ પણ એવા બદલાઈ ગએઓ હતા; અને આ સપાસ પણ સઘલા એવા દેખાવ લાગતા હતા કે, તેઓ બાલુ ખરેખર પેલી દુનીયાંની કહેવાતી ભએ'કર જ ગામાંજ આવીને ઊભા છે, એવું તેમને લાગતું હતું. એ ખેર, જીઆંવેર નજર પોંઢાંચે તીઆંવેર, ઊજડ અને વેરાન દેખાતું હતું. જીઆં નોઈએ તીઆં, આગ અને રાખ સીવાએ એક આડતુ પાતડું કે એક મનુશ બ તનેા સોલો દેખાતો ન હતો. એ વેલાએ તેમનાં મ નમાં એ વીચાર આવીઓ કે, આને એ આપ્ત વર સાવનારો પાહાડ સુખ થઈને પડેલો છે, તેવા વખતમાં તેનો દેખાવ આવો ભએબીત કરનારો છે, તીઆરે જ આરે તે શરીઓ હો, અથવા તેનું. પલવાનુ કામ પુ ર નોરમાં ચાલતુ હો, તીઆરે તેનો દેખાવ કોવા થએ ઓ હો ! ખરેખર એવા દેખાવનો માતરે કાલો આકા ર કાવવાનેખી માણસનું મગજ અશકતીવાન છે. જ આરે તેઓએ તેની આસપાસ નજર ફીધી, તીઆરે તેમને તેથી થોડી તાજુખીનો દેખાવ દેખાએઓ નહી. એક તરફથી તે જવાંલાસુખીનાં પેટમાંથી નીકલેલા લા વાથી તેની આસપાસ ખનેલા અનેક નાના મોટા પા હાડો, કાલા અને ખીહમણા રંગના ઊભલા હતા; અ ને નીચે નોતાં એકઠો ગાબી સુધી જમીન અને સરુ દર નજર આવતાં. ડુકાંમાં કહીએતા તેઓ ગોએઆ બાલુ કોઈ નવીજ દુનીયામાં આવીઆ હાએ, તેમ બારે તાજુખી ધારી તીઆંથી ધાજા શરીઆ.

પારસી સ્ત્રીઓનો શુધારો.

હરેક દેશની અથવા હરેક પ્રેલાની સ્ત્રીઓ શુ ધરેલીઓ હાએતો, આખો દેશ અને આખો પ્રેલો શુધ રેલો થાએ અને કહેવાએ, એવું ઘણાક પારસીઓ માને છે, અને તેમ થવાથી એક માહાભારત પ્રાએઠ થાએ એવું તેઓ બાલુ છે; તે માટે તેઓ પોતાની સ્ત્રીઓને શુધારવાની ઘણીક કોશિશ કરે છે. કંટલાએકો દર વાત માં અને દર કામમાં સી શુધારા વીશે ખોલવા મંડી બએ છે, અને બારે ઈનતેબરીથી, કે વખતે એક હએ મારી ખોલે છે કે, “આપણી સ્ત્રીઓ કીએ ઘણાડે શુધ રશે.” અલખતે એ તેમની ઈનતેબરી થોડી નથી, અને નો એવીજ ઈનતેબરી સદા જીવ વડેજ ખતાવીઆ

કીધી હાએ તે, આવતા જમાનામાં પારસી સ્ત્રીઓ શુ ધરી સંસારમાં અતીઅત સુખ આપનારીઓ થાએ ખ રી ! પારસીની સ્ત્રીઓ હજુ નોઈએ તેવી શુધરેલ થઈ ઓ નથી એમ બેઓ ખોલે છે તે ખડ ખોલે છે, પણ તે માં વાંક કોણનો છે, તેનો વીચાર કોણના મજામાં ઊત પત થાએ છે? આજ કાલ જે શખદ કાંને પડે છે, તે ઊપ રથીતો સ્ત્રીઓનાજ વાંક માલમ પડે છે, કેમકે જીઆં નો ઈએ તીઆં એમજ ખોલાએ છે કે, “આપણી સ્ત્રીઓ હ જુ શુધરતીએ નથી.” પણ એવું ખોલનારોઓ કદાંચ બાણતા હો ખરા, કે શુધારો કેમ થાએ છે, અને સ્ત્રી ઓ કીઆરે અને કેમ શુધરે છે. કોઈખી બાતનો શુધારો પોતાની મેલે થતો નથી, કે ફકત મોટો ખોલીઆથી થતો નથી; તેમજ જે હાકમ કરનારાએ તેનાં કરતાં હાકમ માન નારાઓથી પેહેલો શુધારો થતો નથી: તીઆરે હવે નો વું નોઈએ છે કે, જે પારસીઓ પોતાની સ્ત્રીઓને શુધા રવાને એટલી બધી ઈનતેબરી ખતાવે છે, તેઓએ તેને માટે શું શું ઊપાએ કરીઆ છે. આખી મુંખઈને ખુલે ખુલે ખોલો, તે માતરે એકજ ઊપાએ કરેલો નજર આવશે, જે મુરદાલ થઈ અલાસીઓની માફક જમીન પર ધીએ રહી અલાંડીઆં ખાતો હો. પારસીઓએ સ ઊમાં પેહેલી એક એકરીઓની નીશાલો ઘાહડી છે, અ ને તે સીવાએ ખીજું નોઈએતા કંઈએ નજર આવતું નથી. અલખતે કેલવણી એ શુધારાનું મુખીઅ મુલ છે, એ હવે કલુલ કરીએ છે, યજુ તીઆં એકરીઓ આ ગલ માલતાં મોટપણે જેવી આપણે ધારીએ છઈએ એ વી થાએ, એવી શું કેલવણી લીએ છે, એ પેહેલું વીચારવાનું છે. ખરોખર નોતાંતો આજ કાલ જે એકરીઓ ની ઈસકોલો છે, તેમાં એકરીઓ અગીઆરને કે ઘણુંતો ખારને વરસે એટલી માહાભારત કેલવણી લઈને ઊઠી બએ છે કે, તેઓ ગુજરાતી મુલાઅકશરો સઘલા ખરોખર કાગલ પર લખતાં, અને લખેલા હએ તેને ફકત ઊકલાવતાં શીખે છે ! એ સીવાએ કોઈખી બાતની કેલવણી તીઆં તેમને મલતી નથી. તીઆરે હવે ખી નો કીઓ ઊપાએ પારસીઓએ કરેલો છે, જેની ઊપ ર આપણે આપણી સ્ત્રીઓને શુધરેલીઓ થવાની આ સા ખાંધીએ ? ખરોખર નોતાં કંઈજ નથી, અને ખરો ખર ખોલતાં પારસીઓએ આજેવર તેવો કંઈજ ઊપા એ કરીઓ નથી. કેલવણી; જે સરવે શુધારાનું મુલ છે, તેને ખચગીથી મોટી કરવાની આજે કોઈ કોશિશ કર

વું નથી, અને ઘણાક મા. બાપો પોતાની છોકરીઓને
 હલમાં નેટલી કેવણી, જે તેને કેવણી કહીએતા, મ
 લી શકે છે તેટલીખી આપી શકતા નથી. છોકરીઓની
 ઈશકોલા માતરે ઓઠાં અને છોકરીઓના પરવારતા વ
 ખતનો ઊપોચોગ કરવાનાં ખાલી ખોખાં છે. અલખતે
 આને આપણે છાતી ઘેરની બોલીએ છઈએ કે, આપણા
 માં લગભગ બે હજાર છોકરીઓ નીશાલોમાં લખવા વાં
 ચવા શીખે છે, પણ એ લખકો કેટલો પાકલ છે તેનો થો
 ડાજ વીચાર કરે છે. બે હજાર છોકરીઓના સઘલાં
 મા બાપોમાંથી એવાં કેટલાં શાકી કાણડીએ, કે જેઓ
 ખરેખર કેવણી આપવાનીજ મતલબથી, સઘલી ઈન
 તેજરી સાથે પોતાની છોકરીઓને ઈશકોલામાં મોકલે
 છે. હુમો ખીહીતા ખીહીતા કહી શકીએ છે કે, તેવા ભા
 એવેજ થો નીકલશે. બાકી ખીજ સઘલા, હઆરે
 પોતાના ઘરમાં તે છોકરીનો કઈજ ઊપોચોગ નથી,
 અને હઆરે નાણામાં નાણું કામ પણ પુરું થઈ
 રહે છે, તીઆરે "બે ઘડી બે બોલ કે બે યંકા" શીખવા
 ને મોકલે છે. હઆરે એવુંજ છે, તીઆરે પારસીઓ
 તે ઊપરથી પોતાની સ્ત્રીઓને શુધરેલીએ યએલી જોવા
 ને કેટલી આસા રાખે છે? જેથી તેઓ રાખતા હોએ, તે
 સઘલી શેકટ છે.

એ મુક્રીને આગલ જઈએ, અને એ સીવાએ ખી
 હ બાપદ ઊપર ધ્યાન આપીએ. આને પારસી પુ
 રૂશો શુધારામાં ઘણાજ આગલ પડેલા ગણાએ છે, અને
 શુધારાની નીજાનો સાથે રસતે રસતે ફરતા રેં કયો નજર
 આવે છે. તેઓ સઘ એવું ખતાવે છે કે તેઓ શુધરેલા છે,
 અને શુધારાને ઘણાજ ચાહનાર છે. એવા રેં કયો જન
 માંથી કેટલાઓએ પોતાની સ્ત્રીઓને શુધારી છે, અને
 શુધારવાની છુટ આપી છે, એ સવાલ ઘણા અગતનો છે.
 કેટલા પારસીઓએ પોતાની સ્ત્રીઓને ઘટ્ટી કેવણી
 અને ઘટ્ટું છુટાપણું આપીકી છે? કેટલા પારસીઓ
 પોતાની સ્ત્રીઓને હઆં જાએ તીઆં સાથે લઈ જઈ
 જગતની રચનાથી અનુભવી કરે છે? કેટલા પારસીઓ
 એ પોતાની સ્ત્રીઓને પીછાન વાલા પુરૂશોને સલામ કે
 શેકહેનક કરવાને શીખવીકી છે, અથવા ખરેખર બોલી
 એનો તેવું કરવાની છુટ આપી છે? હુમોએ મએઆ
 આંકમાંજ લખીકી છે કે, આને કેટલાક પુરૂશો શુધરેલા
 કેવણવાનો અને શુધારો કરનારાઓનો શકી રાખી
 પોતાની સ્ત્રીઓને પુર, સમકીગસ અને પેલકાના ખી

આંન પેરરાવી ઊઘાડી ગાડીમાં લઇને ફરે છે, તેમને શકત
 પુનલાંની માફક પોતાની સોડમાં બેસાડી રાખે છે, અને
 હઆરે કોઈખી તેમની પીછાનવાલા તેમની પોરે રહી
 ને ચાલી જાએ છે, અથવા તેમની સોડમાં બેકલા તેમના
 ભરથારનો કે વખતે ખનેનો પીછાનવાલા કોઈ પુરૂશ આં
 વી તેના (ભરથારનો) સાથે વાત કરવા ઊભો રહે છે;
 તીઆરે પેલી શુધરેલી 'સી જંગલી' 'રોજની' માફક મું
 ગે મોડે, વખતે આગલ વેર સોડ તાણી ખેંચી રહે છે, આ
 ને ખં ને જન મનમાં ઈછે છે કે એ પીડ કીઆરે અહીં
 થી જાએ! હઆરે પારસીઓ એટલું ખી આજવેર ક
 રી શકીઆ નથી, તીઆરે તેઓ 'સ્ત્રીઓમાં શુધારો પ
 એલક જેવાને કીઆ આધાર ઊપરથી આસા રાખે છે'
 તે સમજ પડની નથી. એવી જાતના ખીકણા પુરૂશો ક
 રતાં ઘણીક સ્ત્રીઓની હુમો વખાણું કરીએ છઈએ, કે
 જેમને જો તેમના ભરથારો, બાપ, કે ભાઈઓ તરફથી
 ઘટ્ટી છુટ અને ઊતેજન મલેતો, તેઓ શુધરેલીઓ થ
 વાને જરાએ વીલમ લગાડે નહી. આને એવી ઘણી
 સ્ત્રીઓ મલી આપશે, જેઓ સઘલાં પરધારનું ઘટ્ટું છું
 ટપણું લેવાને અને તે પરમાણે દાણપણથી ચાલવાને
 ઈનતેજરી રાખે છે, પણ તેમાં કોઈના ભરથાર, કોઈના
 બાપ અને કોઈના ભાઈ એવા ડોલ-થાણુ અશુધરેલ
 નીકલી આવે છે, કે જેઓ માતરે મોહાડેથીજ
 શુધારાની વાતો બોલી તેમને તેવી બાપદમાં દર કામ
 લે જખરો અટકાવ કરે છે. તેનો સખખ એટલોજ છે
 કે, તેઓ જાતે શુધરેલા નથી, અને શુધારાની ખુખીને
 તેઓ મુદલ પીછાનતા નથી, માટે હઆંવેર પરધમમાં
 તેઓ પુરા શુધરે નહી. તીઆંવેર સ્ત્રીઓ કહી શુધરી શ
 કવાની નથી. માટે જેઓ સી શુધારાના ખરા સાથી
 એ છે, અને જેઓ તેને માટે પોતાનું તન, મન અને
 ધન અરપણુ કરવાને તઈઆર છે, તેમને હુમો એટલી
 જ ભલામણુ કરીએ છે કે, પરધમમાં પુરૂશો શુધરે, અ
 ને શુધારાની ખુખી પીછાનવા શીખે એવા તેઓએ ઊ
 ખાએઓ લેવા. આજ કાલ આપણી સ્ત્રીઓ જેવી પુ
 રૂશને તાબે પડેલીઓ છે, તેવી રીતે જોતાં હઆરે તે
 ઓ (પુરૂશો) શુધરો તીઆરે તેઓ સ્ત્રીઓને શુધારશે,
 અને સ્ત્રીઓ શુધરી પોતાના ખયાંઓને શુધારશે, એટલે
 પારસીનો આખો યોલો શુધરેલો થઈ જશે.

ગરમીથી ઉત્પન્ન થતો બાફ.

વાદલાં.

પાણીને જીઆરે. પુરતી ગરમી લાગે છે, તીઆ. રે. તેનો બાફ થઈ જાય છે. જો બાફ હવા કરતાંને હલકો હોવાથી, ઈઆને જોનાં રજકણે ગોલ પરથી ય સરખાં. (Vesicles). હવા કરતાંને હલકાં હોવાથી, તે ઊપર ઊડી જાય છે, અને પછે તેનો એકથો જમા વા થઈ, હવામાં પવનના આંચકાથી તરતો રહે છે તેને વાદલ કહી કહે છે. મહાશાગર, દરીઆ, તલાવ, કુ વા, ઈતીઆદી વગેરેનાં પાણીને સુરજની ગરમી લાગા થી તેનો બાફ થઈ ઊપર જાય છે, અને તે વાદલાંને આંકાર પકડે છે. જમીનપર દોલાએકું પાણી તથા લીનાં કુપકાં સુકાઈ જાય છે, એટલે તેમાંનાં પાણીનો બાફ થઈ ઊપર જતો રહે છે. એ પરમાંણે દરેક જ ગાંચીથી પરવાહી વસતુ સુકાઈ જાય છે, એટલે સુરજની ગરમીથી તેનો બાફ થઈ ઊપર જતો રહે છે.

એ વાદલાંની માહુ પુશકલ ગરમી, છુપા આકારમાં સમાયેલી હોય છે; જેથી તે ઘણાક ઘણાક વેર પોતાનો તેવો આકાર જાલવી રાખે છે, પણ જીઆરે તેને ઠંડો પવન લાગે છે; તીઆરે તેમાંની છુપી ગરમી તેમાં શોસાઈ જાય છે, તીઆરે તરત તેવું પાણું પાણી થઈ જાય છે, અને તે પાણી હવા કરતાં બારી હોવાથી જમીન ઊપર ટૂટી પડે છે; તેને આપણે વરસાદ કહીએ છઈએ. અહીં વાંચનારનાં મનમાં, તે જગત કરતાંનાં અદ્ભુત ડાહ્યાપણનાં એક નવાઈ જેવા નમુના નોં વીચાર ઉત્પન્ન થશે. તે એક, જે પાણી એક વરસે જમીનપર વરસે છે, તથા જે પાણી આપણે એક વરસમાં તરેહવાર રીતે વાપરીને, સારી ઈઆ નરસી હાલતમાં, આખરે જમીનપર દોલીએ છઈએ, તે સઘ ધું આકાશમાં જઈ પોતાની સઘલી ગલીચીથી સાફ થઈ પાણું ખીજે વરસે નવાં રૂપમાં આપણને મલે છે. એ પરમાંણે જીઆરથી આ જગતની ઉત્પત્તી થઈ છે, તીઆરથી તે આજ શુધી આપણે એકનું એકજ પાણી વાપરીએ છઈએ, અને અનંત વખત શુધી તેનું તે જ વાપરવામાં આવવાનું; એ વીચાર કાઈ માણુશ જાતને જોઈ. અચરતીમાં નાખનાર નથી, અને તેથી તેની પાપી જાપાન ઊપર તે અચલ શક્તીનો સાહેબની વ

પાણુના જોઈ શખદ આવનાર, નથી. કેટલીકવાર જમીનપર ધુમસ વરસે છે, તે અને વાદલાંએ એકજ વસતુ છે. તે ખંને પાણીના બાફથી જ ખનેલાં છે. જીઆરે કોઈવાર એકું ખને છે કે, છેક સાંજ પડતાં અથવા સહવાર પડતાં જમીનની સપાટી નીચલી હવા કરતાં ગરમ હોય છે, તીઆરે જમીન પરથી નીકલતો બાફ ઊપર જઈ શકતો નથી; તેથી તે પાછો જમીનપર પડે છે, તેને આપણ ધુમસ કહીએ છઈએ. જીઆરે જમીનની સપાટીનાં કરતાં નીચલી હવા ગરમ હોય છે, તીઆરે જમીનપરનો બાફ ઊપર ઊડી જાય છે, અને તેનાં વાદલાં ખને છે.

સઘલાં વાદલાંએ એક સરખાં હોતાં નથી. કેટલાંક ઘણાં જાડાં હોય છે, કેટલાંક ઘણાં ઊંચાં હોય છે, અને તેમનાં રંગમાં ફેરફાર હોય છે. વાદલાંનાં ખંધારણનો આધાર પવનપર રહે છે. જમીનપરથી પાણીનો બાફ થઈને ઊપર જાય છે; પણ તે પોતાની મેલે વાદલના આકારમાં આવતો નથી. તે હાવામાં અનદીઠ રૂપે લેલાઈ રહે છે, પણ જીઆરે તેનો જરાક ઠંડો પવન લાગે છે, તીઆરે તે તેના આંચકાંથી એકથો થઈ જાય છે, તીઆરે વાદલ ખને છે. પણ જો એ વાદલાંને પાછો ગરમ પવન લાગે છે તે; તે પાછાં છુટાં થઈ જાય છે, ઈઆને બાફ છુટો પડી પાછો હવામાં લેલાઈ જાય છે; અને વાદલનો આકાર જતો રહે છે. તેટલા માટે જે જ્યાંમાં પવન વાંચેવાર ખદલાતો રહે છે, (જેમકે ગરેટ ખરીદનમાં) તો આ વારેવાર આકાશમાં વાદલાં થએલાં નજર આવે છે, અને જે દેશમાં તેમ થતું નથી, (જેવોકે મીસર દેશ) તીઆં આકાશ ઘણું કરીને ખોલું જોખાણું રહે છે. એક જગએ ખંધાએલાં વાદલ પવનના નોરથી પાણુ ખીજ જમાએ ખેંચાઈ આવે છે. વાદલાં જમીન નથી ઘણું કરીને એકથી ખે માઈદાં ઊંચાં હોય છે; પણ તેમાં જે બારી હોય છે તે તે કરતાં નીચાં હોય છે. જે વાદલાં ઘણાંજ વીજલીથી ભરેલાં હોય છે, તેતા જમીનથી માતરે છોડા કે શાતશો વારને અંતરે ઊંચાં રહે છે, અને તેજો કેટલીકવાર તો એટલાં નીચે આવે છે કે, તેની એકુ ધોર જમીનને વટીક લાગે છે. જીઆરે આપણે કોઈ ઊંચાં પાણું ઊપર હોઈએ છઈએ, તીઆરે ઘણીવાર વાદલાં આપણા દીલશે અંધીને જાય છે, અથવા આપણી

નીચે નજર આવે છે. જેમ એ વાદલાંઓની ઊંચાઈમાં શેર છે, તેમ કદમાં પણ છે. ફેટલાકી વીસ ને પચીશ માઇલ ચોરસ અને એક ફ જે . માર્ફલ બાંધાં હોય છે, અને ફેટલાંક ઊતરતાં ઊતરતાં છેક ફેટલાક વારનાં લાંબાં, થોડાલાં તથા બાંધાં હોય છે. તેમજ તેના આકાર પણ તરેહવાર હોય છે, જે તરણ કારણ થી બને છે—એકતો તેનો ચોતાની મેલે એક ચોકસાઈ નાતનો આકાર થાય છે; બીજું જીઆરે તેને ગરમ પવન લાગે છે તેથીઆરે તેનાં કદમાં વધારો થઈ જઈ, તથા જીઆરે ઠંડો પવન લાગે છે, તેથીઆરે તેનાં કદમાં ઘટાડો થઈ જઈ તેનો આકાર બદલાઈ જાય છે; અને તરીજી જીઆરે એક વીજલીથી ભરેલું અને બીજું તે વગરનું એવાં જે વાદલાં એક બીજાની સાથાં આવે છે, તેથીઆરે તેઓ એક બીજાની તરફ જોરથી ખેંચાઈને અથડાય છે, જેથી તેમના આકારમાં શેર પડી જાય છે. જે વાદલાંઓમાં વીજલી ઘણી હોય છે, તે વાદલાંનો આકાર ઘણો વીચીતર દેખાય છે. વાદલાંનો રંગ, જીઆરે સુરજ દીગંત લીટીની ઊપર હોય છે તેથીઆરે, સંધે તથા ભુરો હોય છે; પણ સુરજની ઊગતી તથા આથમતી વખતે તેનો રંગ લાલ, નારંગીઓ, પીલા વગેરે દેખાય છે. એ રંગનો શેર કાર સુરજનાં કીરણથી થાય છે. સુરજનાં કીરણ માં લાલ, બલુ અને પીલા એવા તરણ મુલ રંગો હોય છે, અને તે તરણ રંગનાં કીરણો વાતાવરણમાંથી પસાર થતાં જીદ પડે છે. જેમાંથી બલુ સહીથી રહેલા નીચે આવે છે, પછે પીલા આવે છે, અને સહીથી છેવે લાલ આવે છે, જેથી તે વાદલાં એવા રંગોનાં દેખાય છે. પણ તેમાં જેમ સાંજે તેમજ સહવારે લાલ રંગ વધારે ટકી રહે છે, તથા દેખાય છે, તેનો પ્રયજે એક જ એક રંગ બીજા બે કરતાં થોડોજ પરાવતન (Reflection) પામનારો હોવાથી તે નજરમાં જલદી આવે છે, અને વધારેવાર રહે છે. જો કે પવન હોય છે તેથીઆરે વાદલાં આપણને ચાલી જતાં નજર આવે છે, પણ વખતે તેમ ન હોવા છતાં પણ તે કાંઈવાર આપણને ઝડપથી ચાલી જતાં નજર પડે છે, તે વીજલીથી બને છે. પણ એથી કરીને ગતીમાં આવેલાં વાદલાં આમણ સામણ દોડે છે, અને એક બીજામાં ચોતાની વીજલી શેકે છે. ફેટલાંક વાદલાં સાકાદાર અથવા બાલનાં શુંદલાં સરખાં દેખાય છે. તેને અંગરેજમાં અથવા લેટીનમાં

“સરસ” ઇઆને બાલનુ ગુણું કરી કહે છે. એ વાદલાં, જમીનપરનો બીનાસ, ગરમ હવાની સાથે ઊપર જઈ ચોકસાઈ જગાએ કરી રહેવાથી બને છે. એ વાદલાં સવચ્છ અને ખોલી હવાની નીચાણી ખતાવે છે. ફેટલાંક વાદલાં ઢગલાના, અથવા ઊપર ચંડુડતા ધુમાડાના આકારમાં, અથવા બાણે પાહાડની ઊપર પાહાડ ઊગેલા હોયે તેવા આકારમાં દેખાય છે, જેને અંગરેજમાં અથવા લેટીનમાં “કમ્પોઝીસ” ઇઆને કહેવાય છે. એ વાદલાં જીઆરે ઊનના સરીખા આકારના, અને પવનની સાથે દોડતાં દેખાય છે, તેથીઆરે એમ જણાય છે કે થોડો વરસાદ વરસાયે; પણ જીઆરે તેઓ પવનની સાથે ચાલતાં દેખાય છે, તેથીઆરે હવા ખોલી છે, એવું સમજાય છે. ફેટલાંક વાદલાં ધુમસના ઢગલા સરખાં હોય છે, અને તે ઊનાલામાં સાંજની વખતે, બીની જમીનની છેક નજીકમાં માલમ પડે છે, તેમને “સરેટસ,” ઇઆને નીચે પડેલાં, કહે છે. એ વાદલાં બધાં કરતાં ઘણાં મોટાં હોય છે. ફેટલાંક વાદલાં આકાશમાં ઘણાજ રહેલાં, અને મોટા કીલા, પાહાડ, ઊંક, ઘાથી વગેરે, તમામ વીચીતર આકારનાં દેખાય છે, તેમને “સરેટસ” કરી કહે છે. એ વાદલાં ઘણાં મોટાં, અથવા સરખાં ને ભયે ભરેલાં હોય છે. જીઆરે મોહોડાં નજીક વાદલાં દેખાય છે, તેથીઆરે તે ખોલું બદમાં સરખાં દેખાય આવશે, અથવા વરસાદ હોયે તે હવા જીઆરે એવું સમજાય છે. જે વાદલાં વરસાદની ખુબ મને “નીમબસ” કરી કહે છે. એ વાદલાં પરથી રથમ ભુરા રંગથી ઊતરતી ઊતરતી છેડી ધુધરી હોય છે. વાદલાંમાંથી જેમ વરસાદ વરસે તેમજ સાકાદાર લી તે બીજી કામ એ કરે છે કે, જમીનપરના અંગરેજમાં ઊંકવાર આકાશમાં વાદલાંને ઘેરો હોવાથી આપણને ઘણી ગરમી પડે છે. જેમ એ નીચેની ગરમીને ઊપર જતાં અટકાવે છે, તેમજ તે ઊપરથી આવતી સુરજની ગરમીને પણ અટકાવે છે.

કુનીઆમાં સુખી બધરી કોણ કેહવાયે !

એ શવાવનો જવાબ આપનારી બાંજીઓને નીચે લખેલી બીનાં સુખ વેચ્યાંન ઇને વાંચવાની ભલામણ કરી

એ છઠ્ઠમ્મિ, આમ્મિ દુનીઆમાં હુરેક જાતની બધરીમ્મિ છે, કેટલીમ્મિક શારી છે, કેટલીમ્મિક માઠી છે, કેટલીમ્મિક મેહેનતુ છે, કેટલીમ્મિક આલશુ છે, કેટલીમ્મિક શારા શવભાવની છે, કેટલીમ્મિક નીજા છે, કેટલીમ્મિક સુખી છે, કેટલીમ્મિક દુખી છે, દુનીઆમાં ઝોરત જાતને સુખી થવાને માટે રોલતનીજ કંઈ નરૂર નથી, સુખ કંઈ કોઈથી દુર નથી, રોશની અને હુવાની મીશાલે શુખ શશતુ, સફત, અને સોહેલથી સુખી શકે છે. ને બાંનુમ્મિ પોત પોતાને શાઝ શદાનું સુખ ઇછ તેમ્મિ હામ્મિતે તેમ્મિએ આમ્મિ કેટલીમ્મિક નીચે લખેલી વા તેને શારીપદે વાંચીને જાન્યુત રીતે પોતાનાં મનમાં વશા વી તે ઉપર અમલ કરવો જોઈએ, તે શીવામ્મિ બીજા વા તેમાં ગમે એટલા યદ્યો હશે અથવા બીજકતા હશે અથવા પોતાનાં ધણીના પેઆર હશે તેમ્મિપણ તેમ્મિ આમ્મિ દુનીઆમાં બધરી શુખ જોગવાર કદી પણ કેહેવાશે નહીં.

આમ્મિ દુનીઆમાં માંજુશબતની જ દવાને હરકે હાલતમાં શુખ અથવા દુખ વધારવાનાં નરૂરીઆત સાંધને રહેલાં છે, કોઈ પણ ઝોરત જાતને સુખી થવામાં ધણીમ્મિક વાતની નરૂર છે, તેહમાં શઠથી પેરેલો દરજે ધીરા અને પુશ મીજાનવો છે; બીજે પોતાનાં ભરધારની તરજી સુખબની તા મેદારી અને તેહનાં ઉપર તથા બીજાં કુટુંબનાં લોકો ઉપર પેઆર અથવા ખતનાને છે; અને તરીકે તેહકે વાતમાં શોકર તથા શશુરીના અને દેવશ તથા અદેખાઈ નહીં કરવાને છે, એટલી મીજે શીવામ્મિ બીજું ગમે તે રીતનું તે શુખ જોગવશે પણ દુનીઆમાં લોકો તેને ખૂઝ શુખ કહી કંઈ તેની વખાંજુ કરવાનું નથી, તેમજ ઉપર કહેલા શઠજુ છો શીવામ્મિ બીજાં સુખમાંથી જાંઘી શુધીને લાલ તેને ખલવાને નથી તથા તે શુખ ઘણી દીવશ શુધી તેની પાશે ટકી શકવાનું નથી પણ તેથી લેટ પેલા શઠજુલું શુખ હમેશાં તેની જાંઘી શુધી નીજશે અને કોઈવાર પણ તેને પડતી હાલતમાં આરે આવશે.

મીજાને પોતાની લગાંમમાં કેમ રાખવો તથા તેમાં રાખવાથી કેહેવા કામ્મિદા નીપજે છે એ વાત ને બાંનુમ્મિ બધરી શુખી છે તેમ્મિજા શારીપદે જાંજી શકે છે. શવભાવ શારો નહીં હામ્મિતે ઘરમાં, શલાહ અને શુખ વશી શકે ન નહીં, શારા અને કંડા મીજાનવો. ફીરશતો ને બધરી નાં દીલમાં હમેશાં રહે છે તે બધરી દુનીઆમાં શદા શુખી રહે છે અને ગરમ તથા જાહેલ મીજાનવો હેરમન જાહેનાં દીલમાં રહે છે તે બધરી દુનીઆમાં શદાની શુખ જોગવાના ર કેહેવાય નહીં. ગરમ અને આકલા શવભાવવાલાં માં જુશનાં દીલમાં મીનતા હમેશાં રહે છે જેથી તેની ચતુરાઈ તથા શરીરમાં નાતવાની થતી જામ્મિએ અને હર કોઈ જાતના કુખો તેહેને બીારથી લાજુ રહે છે. બધરીને શાઝ શારાંચો શાઝ નરીઆંન, હીરા, માંજુક, અને મોતી કરતાં પણ વધારે મુલકા, ચોલા આપનાર અને શઠથી શારશ પુલ નરમ અને પુશ મીજાન છે.

દુનીઆમાં શારા, શવભાવથી લોકો શુખી થામ્મિએ તથા શનતોથી મન શદા મેહાંજે હેલું થન છે, અને એ થન ઇશવર ને બધરીને બખશેલું છે તે બધરી ખરેખરી શુખી છે. એ ઉપરથી કેહેવત કહી છે કે "શનતોથી જવડો શદા સુખી." ને સુખી બધરી તે જાન્યુશ મીજાન હામ્મિ છે

તેમજ તે પોતાનો શવભાવ કેકાંજુ રાખવાને હમેશાં કોથો શો કરે છે અને કંઈ પણ તેહેની લુકાકી અથવા નજવી વા તેથી તેના દીલ ઉપર કંઈ માઠી અથર યદ્ય શકતી નથી. અને કંઈ પણ ગુશશા ભરેલી વાત તેનાં અગાડી કોઈ ક પર અથવા કીમાથી મોલે છે તે તેનાં ઉપર પોતાનો મીજાન ગરમ કરી નાખવાને બદલે તે વાતને હરી કાંટે છે અને પાછલથી શીખાં માજુશને પોતાનાં અમીરી શવભાવથી શીખાંમજુ આપે છે જેથી કરી તે પોતાનાં માનમાં વધારી કરી શકે છે. ને બધરી પોતાના શારા શવભાવથી પોતાના શાગાં વાહાલામ્મિનો પેઆર મેલવી લીમ્મિ છે અને તે મ્મિથી બહુ મલીને ચાલે છે તેહેનાં જેવી પણ બીજા શુખી બધરી કોઈ કેહેવાતી નથી, કોઈ પણ વાતમાં સુખી મેલવવી હામ્મિતે તેને શાઝ કોશીશ કરવી પડે છે. કોશીશ વી નાં કંઈ પણ કાંમની વશતુ મની આવાતી નથી. માજુશને ઇશવરે તરહે તરહેની શકતી આપેલી છે, પણ જાંજુથી કોશીશ કરીને તે શકતીને માંજુશ શુધારીને ખરાખર ખપના લાવે નહીં તાંજુશુધી તે શખતી પોતાનું કાંમ ખરાખર બજાવી શકે નહીં. જાંજુક માંજુશને મુદરતે ગામ્મિજુ રાખતી આપેલી છે પણ તેને જાંજુશુધી તે કોઈ શારા ઉશતાદથી તાલીમ લઈને શુધારે નહીં તાંજુશુધી તે શાઝ ગાઈ શકે નહીં. તેને મીશાલે શવભાવની પણ વાત છે કે જે માંજુશ અશલથી અથવા પાછલથી પોતાનો શવભાવ શારો રાખવાને ને દીલ ઉપર લઈ કોથોશ કરશે તે તે સુખ્ય કરવાને તેની શકતીથી કંઈ દુર નથી. જાંજુશુધી મીજાનને પોતાના અખતેઆરમાં રાખવાની મેહેનત કરે નહીં તાંજુશુધી મીજાન અખતેઆરમાં રહી શકે નહીં. કેટલામ્મિકોને હશે વીમાર હામ્મિએ છે કે માજુશ જાતની શઠથી આદ તે કદામ શુધરી શકે છે પણ તેને પુદરતી શવભાવ ફેરવાઈ શકતો નથી. એ કેહેવું આપણે ને બરોખર વીમારી મ્મિતે બરા જુલ ભરેલું લાગશે. માંજુશ પોતાની ખતલબની વાતમાં ચાહે છે તે હર કંઈ ચીજ ગમે તેવી પુશકેલ હામ્મિ તેહેને પોતાની ખતતી કોથોશથી શેહેલી કરી શકે છે, તેમજ તેમ્મિપણ એક પોતાની તેવીજ રીતની ખતલબ શખજીને તેહેને શુધારવાની વારેધડીમ્મિ કોથોશ કરેતો શેટન દીવશમાં તેનો લાલ લઈ શકે. કોઈથી વખતે કંઈ તેહેની નજવી અથવા ભારે ગુશશા ભરેલી વાતમાં તમારું માથું તપી જામ્મિ તેવારે ગુશશો કરી ઉડવાનાં કરતાં ઘણી મેહુર રી તેમ્મિકે તુરત ખાંમેશી યદ્યદીને ઉપલી વાતોનો વીમાર કરવો અને તમારા તેપોલા મીજાનને દખાવી રેવો. અને તે સુખ્ય આદત પાડવાને આમ્મિ એક શીખાંમજુ હમેશાં તમારા ઘેઆન ઉપર રાખવી: તે એકે, નેવારે તમારા દીલમાં, કંઈ વાતથી ગુશશો ઉપપંત આમ્મિ તેવારે તમે કંઈ પણ મેલવાની આગમજ તમારા મનમાં ૧૦ આંક શુધી ગણજા, અને ને ઘણેજુ ગુશશો ઉપપંત થામ્મિતે મેલવાની આગમજ ૧૦૦ શુધી ગણજા." એ પરખાંજુ હવે વીમારો કે તમારા મનમાં ગુશશો આલેઆ પછી તે નજાવવા અથવા તે વખતે કંઈ પણ મેલવાની આગમજ આટલો વખત સુપકીદાં રહેશેતો તેટલાંમાં તમારા દીલ ઉપરનો ગુશશો કેટલો નરમ પડી નશે ? અને ઝોર પથતાવાને કેકાંજુ તમારા દીલમાં કંઈ શારા વીમારો આવશે જેથી તે વખતે હવે

ખીલકુલ નરમ મીઠાન કરી દેવાનું તપુને સુખયે. એ સુખ વારેઘડીએ કરતાં તપુને ડેવ પડી નયે અને પાહણથી તમારા શવભાવમાં રક્તે રક્તે શુધારો થયો. પછી કોઈની પણ શાયે મીઠાન કરી મીઠાડ કરવાની તમારી મરજી થયો નહી તેમજ કોઈની વખતે તમારા મીઠાનને બદલાંની પણ મરજી નહી. એ વાતનો દાખલો આપ્યે નીચલી એક વારતા ઉપરથી મલયો.

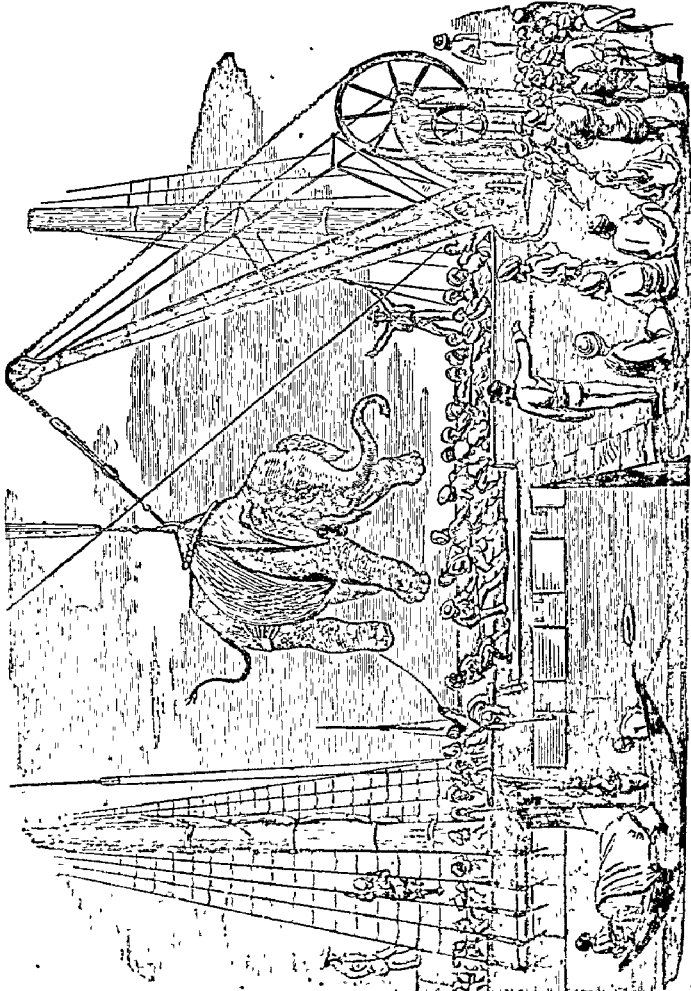
એક મરદ તથા તેની બધરી બંધે ઘણું ગરમ મીઠાનનાં હતાં અને તેથી તેઓમાં દર રોજ કંકાશ થતો જેથી એક મીઠાને ઘણું દુખ વેડવું પડતું અને ઘણું કરીને એક દાહાડો પણ તેઓમાં કજ્યા વગર નહી જતો હુતો, એક દાહાડે હુવા દંનટો થયેએ કે પેલી બધરીએ પોતાના ધણીના હાથનો ઘણો માર ખાધો, તેવારે ઘણી નાચાર ધઈ ને તે બધરી પોતાની પડોગમાંની એક અકલમદંડ રોશીની શલાહ લેવાને ગઈ અને તેહેને પોતાનાં શયકાં દુખની વાત જણાવી અને શેવરે મોલી કે "મારુંથી હવે એ દુખ ખાતું" નથી વાશતે જે મારા ઘરમાંથી એ દર રોજની લડાઈ દુર થાયે હુવા ઉપાયે તમે અને નહી બતાવશોતો મારે હવે પીચરમાં રહીને એ ધણીને શલાકાલ તજ દેવાની જરૂર પડશે" ડોશી ઘણી છુપીવાન હતી અને તે બંધે માટી બાઈમરની મોહીને તથા તેઓના કજ્યાના દુલ કારણોને શારીરકે જાણતી હતી, તેણે પેલી બધરીની દીવારો આપીને કહેલું કે "હેતુના ઉપાયે મને આરીપકે આવવે છે. હું તપુને કહેલું તે સુખ કરો, આપ્યે પાંજીનો કુલે છે તે લેઈ ને પેલા કુવા ઉપર જાયો અને તેમાંથી એ કુખમાં બે વાર તું પાણી ભરીને ટોલી નાખો અને તીજવારે ભરીને મારી પાશે લાવો." પેલી બધરી તે સુખ પાંજી ભરીને લાવી તે વારે પેલી રોશીએ તે પાંજીમા કંઈ લુકી નહીં ખીને મનતર જિવું બધરી પછી પેલી બધરીને તે કુલે આપીને કહેલું કે "જરે તમારો ધણી તમારા ઉપર કંઈ ગુશશામા આવે તેવારે તુરત કંઈ પણ મોલેઆ શીવાયે આપ્યે કુખમાંથી થોડું પાણી તમારા મોહાડામાં લઈ તરણ મીનીટ શુધી રે હુવા દેજે, તેવારપછી કંઈ મીઠી વાતો મોલજે નયે તપુને તમારો ધણી છેડયો અથવા કંઈ ગુશયો કરયો નહી અને તે તપુને વશ થયો."

એ સુખ પેલી બધરીએ થોડા દીવશ શુધી કરેલું અને તેથી પેલા ધણીના ગુશશો પણ દીનપર દીન નરમ પડતો ગયેએ, પછી તે બધરી ઘણે દીવશે પાછી પેલી ડોશીની પાથે ગઈ અને તેહેનો ઘણોએક ઉપકાર માંનીને કહેલું કે, "માંજ તમારા મતરેલાં પાંજીથી મારા ધણીમાં કંઈ અમરત શરખો શુજી નમર આવે છે, તે ઘણું મુશરો ગયેએ છે અને હજુર કોઈ કોઈવાર થોડેન ચીડકણો થાયે છે ખરો પણ પેડુંનાંને જાણું નહી, વાશતે મારી ઉપર મેરમાંની કરીને બીજવાર આપ્યે કુખમાં પેલાં વચીકરણુ સાને પાંજી મેલી આપો." તેવારે ડોશી મોલી કે "મારે કુખમાં પાણુ વચીકરણુ કરવાની કરી નર નથી હું તપુને યું કહું છું તે તમે મારીપકે મેમાંનાં રાખીને તે સુખ કરજે તેમ કે તે કંઈ ઘણું મુશકેલ નથી. તે એટલે કે જાહારે તમારે ધણી તમારા ઉપર કરોય મરવે તેઆરે તુરત તમે, જાહે મોડામાં પાંજી લીડું હાયે તેમ ગુખાંન રહેજે અને તેનાં

દીવમાંનો કોપ મીટેઆ પછી ધીમે રહીને ચીડી વાંત કરજે નયે તમારા ઉપર તે ઘણો કરોય મરવો નહી અને તપુને વશ થયો. પેલા પાંજીનો એટલોજ શુજી હુતો કે તે થોડોવાર તમારા મોડામાં રાખેઆથી તમારે મુર રહેવું પડેલું અને તેથી કરી ધણીને વધારે ગુશશો આવે તેવું કંઈ તમારેથી મોલજેલું નહી, એજ મીશાસે શરવે જણાયે છે કે વાતમાં ગુશશાની વખતે સુખીદી પડડવાથી અથવા કંઈ મીઠાન મોઠા શુખનો મોલવાથી દંટો કદીની થતો નથી અને એટલીજ મારી તદખીર શીવાયે તે પાંજીમાં મેક્યું જડ કે મતર કરેજન નથી." તેવાર પછી-હવેશાં તે બધરી પેલી ડોશીની શલાહા સુખજી આવી અને આગલા દીવશો કરતાને તેનાં ધણીનો પેઆર તેનાં ઉપર વધતો ગયે એ અને પાહણથી તે બંધે જણાયે ઘણું સુખમાં દીવશ કાડેઆ."

એજ વાતનો એક દાખલો લઈ તે સુખ આપણે જે વ પાહણુજો તે કંઈ ગુશકેલ પડશે નહી. જે તમારી શાયે વાલાં માંજુગને મીઠાન કંઈ તમારી શાયે વાત કરતાંમાં ગરમ ધઈ જાયેતો તેને પણ તમારેથી જન અને તેમ તદખીર કરી તુરત પેહેલાં નરમ પાડવો જોઈએ કે નયે કંઈ પણ તેવું શેવર સારું નોખનયે, અને તેમાં તમારી વધારે મુખી જણાયે પણ જે તેથી ઉડરાં ચાલી શાયેવાલાના ગરમ અને જાહેલ મીઠાનની ખરેખરી કરશોનો તેડેમાં ખુશ થોગોડો ધઈ પડશે અને આખરે તેવું કુલ ખરાખ નીખન શે અને તેવા માણસોને દુનીઆમાં કોઈ સુખી કેહેયો નહી. ઘણીવાર આપણુ જોવામાં તથા શાંભલવામાં આવેલુ છે કે સારા જુને કાડા મીઠાનથી માણસોના કાંમ ઘણુ થોડેવધી અને ખુશી ભરેલી રીતે પાર પડવાંછે, અને તેથી ઉડકું ગરમ અને જાહેલ મીઠાન રાખવાથી માણસોના કાંમ શદ અથકાંત રહેવાંછે.

તમેએ ડાપણુ અને શુખને ખાતર તમારા મીઠાનને ખરા કાએદાશર રાખવો જોઈએ એટલુંજ નહી પણ કોઈ કોઈ વાર કંઈ મોલવામાં તથા વાતો કરવામાં પણ ઘણું શંભાલ રાખવો જોઈએ. તમારે કોઈમી માણસોમાં કંઈ પણ મોલવાની આગમન સારીપકે મનમાં વીચાર કરવા જોઈએ. પેહેલું, એમ વીચારવું કે તમે પોતે શાંને વીધે વાત મોલવા પારોછે; ખીજું, તે કેહેવા માણસો અગાડી મોલયો, તરીજું, તે કેહેવી રીતથી મોલયો; ચોથું, તે કેહેવે વખતે મોલયો; પાંચમું, તે જ કંઈ મોલવાના છેએ તે ખરું છે કે ખોટું છેડું, તે ડાહાપણુ ભરેલું છે કે મુરખાઈ ભરેલું અને શાંતપું, તેથી શરવેને ગમતું થયે કે અનગમતું એ વીગરે બીજા શરવે વીચારો તમારા મોલો ખાહો પાડે આની આગમનથી કરવા જોઈએ કેમકે કેહેવન છે કે, "સુખ માણુતનું અંતકરણુ તે તેની જાનેને કેહાંજી હાયે છે પણ ડાહ્યા માણુમની જા તેના અંતકરણુની સાથે રહે છે" એટલે ને ડાહ્યાં માણુો ને કંઈ મોલે તે તે આગાડીથી સારીપકે અંતકરણુ સાથે વીચારીને મોલે અને સુખ માણુો વગર વીચારે એકદમ ગમે તે મોલી દીએ છે નયો કરો તે નાખવી નયો લુગીની લપકે કોઈવાર મોટી સુશીવનમાં કુશી પડે. એજ મીશાસે થોઆંજી વાંચનારી એએ ખીજું પણ ઈઆદ રાખવું કે કોઈવાર સુખખાઈ તમા

Die Saqiya des alten Arabiens

અથવા ભરેલા બોલનુંતો થોડી મુશકેલીથીબી નીવારણ થઈ શકે છે પણ સુરખાઈ તથા અથા ભરેલાં લખાણનું નીવારણ કોઈવાર ઘણી મુશકેલીએ પણ થઈ શકતું નથી ખાટે તે સુખમ કરવામાં ઘણુંજ શાહુએતીનો નરર છે, અને તેને સારું આએ એ કબીજી શીખાંખણ તમારે અખતેઆર કરવી જોઈએ કે નવારે તમો કોઈના ઉપર કંઈ ગર મ નીજાનની વખતે થોડી અથ વા કાગલ કંઈ પણ લખો અને તેહેમાં ઘણા કડવા બોલો વાપરો તેવારે તે લખવાની આગમન ઘણાવાર શુધી વીચાર કરતાં જાએ. બીજું તેને લખી રહેવા બાદ અથવા તે શખસના ઉપર મોકલવાની આગમન ૨૪ કલાક શુધી તમારા પાસે રહેવા દેઓ અને પછી તેના ઉપર પાછો વીચાર કરીને તે શખસ ઉપર મોકલવો કેમકે તેટલાવાર શોખવાથી તે લખાણ તમારી પાસે રહેશે તેટલામાંજ તમારા ખરાબ વીચારનો તણુને પસતાવો આવશે અને પછી કંઈ સારી વાત શુખ પડશે.

જોઆણી બાનુએને ઈઆદ છે કે તેએએ કહેઆ શ વાલનો જવાબ આપવાનો છે અને તેનો જવાબ એનછે કે જે બધરી હુનીઆમાં સઘડી સુરખાઈ અને વેહમ ભરેલી ખાલતોને મેકી દેઈ આગલ જણવેઆ સુખમની સઘડી ડાપણ ભરેલી વાતોને અખતેઆર કરે છે તેજ બધરી ડનીઆમાં હુમેશાં શુખી કેહવાએ છે.

(લખાઈ આવેલું.)

રાખવામાં આવીઆં હતાં. દરેક હુથી દીક એક તેનો માવત, તેની સંભાલ રાખવાને અને એક તેનો નોકર તેની આગલ ચાકરી કરવાને હતા. એ વાં હાંણી કલકતામાં આવી પોંહોચીઆ પછે, જે દીને તે માહણા છુનતું ડુંગચે ખાકી કરવાના હતા, તે દાહડે તેનો તમારો જોવાને, સરકારી ગોદી, છાં તેમને ઊતારવામાં આવીઆ હતા, તીઆં લોકોની ભારે કડ મકી હતી; જેમાં, તે વખતનો, અને હીંહુસતાંમાં અચ્ચ કીરતી પાંખી ગએલો ગવરનર જેનરૂલ લારક કે નીંગ, તેની નામદાર ખાંતું, અને તે વીગરે ઘણાક લ સકરી તથા સનદી અમલદારો પણ હતા. જે પર માંણે વાંહાંણુમાંથી ઘોડાએને કીનારે ઊતારવામાં આવે છે; તેમજ એ જનાવરોને પણ ઊતારવામાં આવે છે, તે પાસેનાં પાંનાપર આપેલાં ચીતરમાં એક હાથીને હવામાં અધર ટંગાતો જોતાં સારીપેકે સમજાશે. પરથમમાં તે હાથીઆ મધેથી દરેકને વાંહાંણુનાં ઊપલાં જુલકનાં શલકાં આગલ લાવતા હતા, અને પછે, એક મજાણુત કંનતાંનની ઓલી, જેની ખંને કોરે મજાણુત દોરડાં સીવી તેમને ખંને છેડે મોટા લોલાંના હુકો જડેલા હતા, તે તેના પેટપરથી નાખી, ખંને છેડા પીકપર લાવી, તેમાં ઈઆરીનું દોરડું બેરવી, ઘણાંક માણુસો દોરડાં વને તેને ઊપર ખેંચી લેતા હતા. જે વેલા એ રાખશી જનાવર હવામાં ઊંચું ટંગાંતું હું, તે વેલાએ તેનો દેખાવ ખરેજ નવાઈ જેવો, અને ભારે દખદખા ભરેલો લાગતો હોતો. તે તેના પગ તથા મુંદેને સધીર રાખતો, અને પેતાની ટીણી આંખને ખાહર ખેંચી કાહડી પેતાનો આસપાસ થુંખને છે, તે જોતો રહેતો. જેવો વાંહાંણુની કોરથી ઊંચો ચહડતો, કે તેને ખેંચવાની ઈઆરીને ખોરદુ એ ફેરવીને, વાહાણુથી કટલાક વારને છેડે, ઈઆરીની લખાઈ પરમાંણે, પાંણીમાં મેકી દેતા, છાંથી તે ચાલીને કીનારે જતો. એ પરમાંણે પેહલાં વાંહાંણુ દુખકડેન મધેના સઘડા હાથીઆ કીતારીઆ, પણ ખાહગરેવીઆમાંથી ઊતારતાં એ રીતમાં ફેરફાર કરવો પડીએ. ઊપલા હાથીઓને જે પાંણીમાં ઊતારી મેલતા, તેઓને ઘણે દાહડે પુરતું પાંણી મકી આવીઆથી, ખુશીમાં આવી જઈ તેમાં પેતાની મુંદે પડે નાહવા અને એવીજ ખીજ મસતી કરવા મંડી જતા, અને જલદીથી કીનારે જતા ન હતા, તેથી વ

વાહાણુમાંથી હાથીને ઉતારવાની રીત.

હાથી સરખું મહા કદાચરં પરાણી પણ માણુ સનાં હુથીખલની આગલ એક મગતરં શરેખુ અશકત થઈ પડે છે. જેમ હાથીને જંગલમાંથી પકડવો મુશકેલ છે, તેમજ તેને પકડીને વાહાણુ વગેરેમાં ચહડાવી એ કજગાંએથી લાવી ખીજ જગાએ ઊતારવો પણ મહા કઠણ છે. પાસેનાં પાંનાંપર, જે ચીતર આપેલું છે, તે ૧૮૫૮ નાં વરસમાં, કલકતાની ગોદીમાં, વાહાણુ ખાહગરેવીઆ અને દુખકડેન ઊપરથી હાથીઆ ઊતારતી વેલાનું છે. એ વાંહાંણુમાં હાથીઓને ખરહમ દેશ તરફ આવેલાં મોલમેન નામનાં શેહર તરફથી લાવવામાં આવીઆ હતા. પેહલાં વાંહાંણુમાં વીશ ભરવામાં આવીઆ હતા, અને ધીર્ભની અદર પચાસ હતા. અલખતે એવાં જખરાં પરાણીઓની પચાસવેરની સંખીઆ રાખવાને તે વાંહાંણુનું કંદ ઘણું મોટું જોઈએ, અને ખાહગરેવીઆ વાંહાંણુ તેવું જ હવું: જેમ તખેલામાં ઘોડાના થાનો ફરીને ઘોડાઓને ખાંધે છે, તેમજ એમાં પણ થાનો કરી, આસપાસ મજાણુત લાકડાંઆ ખાંધી તેમાં એ રાખશી કડનાં પરાણીઓને

ખત ઘણેક નકામો જતો રહેતો હતો. તેટલા માટે ખાલગરેવીઆ મધેથી ઊતારતી વખતે એક મોટી ખોટને ખોરદુમાં, અને તેમાં એકેએક હુથીને, ઇચ્ચારી એ કરી ઊતારવામાં આવીઓ, અને તે એકેકને લાવીને કીનારે મેલી જતી. એ પરમાંણું કરવાથી આ ગલ કરતાં વધારે ઝડપથી સઘલા હુથીઓને કીનારે ઊતારવામાં આવીઆ. નવાઈ જેવું એ છે, આવાં જખરાં પરાણીઓની એક મોટી સંખીઆ અથાક મે હુનતે, કીનારે ઊતારતાં કશો અકસમાત ખનીઓ ન હતો. નેકે ઊતારતી વખતે તેમ ન થઈઊં, તોપણ તેમને મોલનેનનાં ખંદરમાં ચહુધવતી વેલાએ તેઓ મધેથી મે પાંણીમાં પડી ગએઆ હતા, અને હુડી મરણ પાંખીઆ હતા. એ સઘલા હુથીઓને સરકારની તરફથી, લશકરી અસખાખને ઊદાવી એક જગાએથી ખીલ જગાએ ઝડપ અને સેહેલાઈથી લઈ જવાને માટે મંગાવીઆમાં આવીઆ હતા; તેથી જેવા તે સઘલા કીનારે ઊતરી રહેઆ કે, તેમને તરત ખરાખખોર, છઆં તેમને માટે જગા તઈચ્ચાર કરવામાં આવેલી હતી, અને છઆં તેમના ફેલાક શોખતીઓ પણ વસતા હતા, તીઆં લઈ જવામાં આવીઆ. દરેક હુથો નું વજન લગભગ તરણ ટન એટલે ૨૪૦ મણ ગણવામાં આવીઊં હતું. નેકે એ પરાણીઓ આવાં કદાવર અને ખલવંત હતાં, તોપણ તેઓએ એવી વેલાએ જે શાંતપણુ ખતાવીઊં હતું, તે ખરેખર નવાઈ જેવું અને વખાણવા જોગ હતું.

ગાયન, તેની ઉત્પત્તિ અને સુબી.

ગાયન, એ જગતમાં માણસ જાત ઊપર તે કીરતારથી ઊતરેલી એક મોટી ખખજોશ છે; અને તેની ઊત્પત્તિ માણસની શરૂઆતની સાથે તાલુકો ધરાવનારી માલમ પડી છે. ખરીસરીઓ ગાયનની ઊત્પત્તિ આદમના દીકરા કેનના વખતથી ગણે છે, અને હીંદુઓ તેને ખરહમાના વખતની ગણે છે; પણ જો ખરોખર ખોલીએતો એ વખતથી ગાયન માણસ જાતના મોડાંમાં આવીઊં છે, મગર તેની ઊત્પત્તિ તો જગતની ઊત્પત્તિ સાથે જ ઘએલી છે. હુકરેશીઅસ અને એવાજ ખીજા પુરાણ લખનારાઓ ખોલી રીતે ખતાવી

જાણે છે કે, માણસ જે ગાયન શીખીઊં છે તે પવનના આવાજ ઊપરથી, ઝરા અને ઘોતનાં વેહેતા સાદ ઊપરથી, આકાશમાં થતા ગંગાકાટ ઊપરથી, પકંથીઓના ગાયન ઊપરથી, અને એ વીગેરે અનેક તરેહની કુદરતની રચણા ઊપરથી શીખીઊં છે. એ સઘલા આવાજો તેના ખરાખર વખતે એવાતો રલીઆમણા અને મનોરંજક લાગે છે કે, જેની આગલ હુથુ માણસનું ગાયન શીકું લાગે છે. હુલહુલ પકંથી, જે આજને રંકવેસરોની કંઠમોમાં અમર રહી ગઈઊં છે, તેના ગાયનની કીઓ માણસે, અથવા માણસના કીઆં ગાયને ખરોખરી કરી છે? એવી જાતનું કુદરતી ગાયન સાંભલી વાલકન નામનો નાખીઓ અને પુચ્છો કવી એવેતો મધન થઈ ગએઓ હતો કે, તેનાં મોડાંમાંથી તે વેલાએ એકદમ એવા શખદો નીકલીઆ હતા કે “ઓ ખોદા! તે આકાશમાના પ્રેસતતઓને માટે આ કિવું શુંદર ગાયન ખતાવીઊં છે; અને આ માણસોને કિવુ કદંદર સરખું આપીઊં છે.” નાખીઓ કવી ગોલકસમીય, એ કુદરતી ગાએનથી ઘણાજ ખુશી થઈ લખી ગએઓ છે કે, “છઆરે સમી સાંજનો વખત યાએ છે, અને લોકોની ગડગડ કમ થાએ છે, તીઆરે શામણી હુંગરીઓ ઊપરથી કેવાં મધુર (કુદરતી) ગાયનનો આવાજ આવે છે.” એવી જાતના ગાયનો ઊપરથી માણસ ગાયન શીખીઊં, અને જેમ જેમ તે સુધરતું ગઈઊં તેમ તેમ તેમાં સુધારો કરતું ગઈઊં. એવા સુધારામાં લાગ લેનાર આગલના વખતના શીનીશીઅનસ, ઈલપશીઅનસ, એસીરીઅનસ અને હીખરૂ વગેરે શેલાના લોકો ગણાએ છે. નેકે એ શેલાઓ મધેઈઊરોખીઅન લોકો હીંદુઓનું નામ જણાવતા નથી, તોપણ તેઓ કીઈખી રીતે તેમનાથી પાછલ ગણાતા નથી. હીંદુસથાન દેશમાં અસલના વારાથી જેવો કીમદા હુનર ખોડાતો આવીઓ છે તેવો ખીજા શેલાજ દેશમાં હો.

ગાયન, જગતમાં સઘલી વસતુને માટે ઊત્પત્તિ થએલું લાગે છે. તે માણસને માટે છે, તે પથ્થ, પકંથી અને જંતુઓને માટે છે, તે ઝાડ, પાહાડ અને પાણીને માટે હાએ એવું પણ માલમ પડે છે. છઆરે એમજ છે, તીઆરે જે માણસ અથવા જે શેલો કુદરતની એક એવી ઊમદા ખખજોશથી ખેનસીખ રહ, એ ખરેજ તેમના કમ લાએગ જોણવાં. ગાયનની અસર માણસનો

શું પણ ખીલું. મરાણીઓ ઊપર પણ અજાણ્ય રીત ખી થાય છે. જે માણસને ગાયનનો શોક નથી હોતો, અથવા જેના ઊપર ગાયનની અસર નથી થતી, તેને ઘણા ઘાતકી અને શેકત દીલનો માણસ ગણવામાં આવે છે. દુનીયામાં દરેક વરગના મોડ માણસો, જે વા કે પાદશાહીઓ, કવીઓ, શીલસુશ્રી, અને ધરમંગુર ઓ, એ સરવે એકે આવાને ગાયનને વખાણી ગએ આ છે, અને ગએઆ તેની આગલ નમન કરીછે. એપીમીનોનદાસ સરખો ખાહુદુર ગાયનની ઊપર એ ઠલોતો મોહીત. રહેતો કે, તેરલોવાર તે ગમે એવી શકત લાઈઈની વાત કે ભએ વીસરી જતો હતો. સો કરેદીસ સરખો મામીઓ શીલસુશ્ર ગાયનની ખુબી ને ઈ એટલેતો અજાણ્ય થએઓ હતો કે, તે ખુબીને કેમ વરણવી તેથી તે અશકત થઈ ગએઓ હતો, અને પોતે પોતાને તે ખાખદમાંતદન અંધારામાં પડેલો સમજાઓ હતો. એરીસોટલસ સરખો ઊંડા મગજનો શીલસુશ્ર કહી ગએઓછે કે, “ગાયમ એ કુદરતની એક ઊમદા ખખશ, અને માણસ બતની એક માહુભારત શોધ છે. જેમ શીલસુશ્રી માણસને નેકી શીખવે છે, તેમ ગાયન માણસને મોજ આપે છે, અને એ ખંનેના મેલાપથી માણસને ખડું સુખ મલે છે.” કુઈનદીલીઅન કહી ગં એઓછે કે, “ગાયનએ એક હુનર છે કે જે માણસમાં ઘણાક સદગુણો પેદા કરે છે, માટે તેને દરેક માણસે શી ખવું નેઈએ.” પલેટો કહે છે કે ગાયન માણસને માણસાઈપાંચું શીખવે છે. અસલનાં વારાના આરકીડીઅનસા લોઈને માટે એવું કહેવાય છે કે, તેઓ ગાયનના ભારે શોકી હતા, તેથી તેઓ એવાતા દએઆલુ અમે ખુલો દીલના થએઆ હતા કે તેમની ચોત્રે વખાણું ચાલતી હતી. તેમજ શીનવીઅન લોકો નેઓ ઘણાજ ઘાટકીપણાને માટે ધીકાર થામી ગએઆ છે, તેઓને માટે એવું મહત્તમ પડીછે હવું કે તેમને ગાયનનો સુદલ શોક ન હતો, અને તેથી તેઓ તેને ધીકારતા હતા એ પરમાણે અસલના વારાના મોટાં માણસો મેલી હલના વારામાં નેઈશુંતો તેમાં પણ થોડા નહી મલ શા. પોપ ગરેગરીને માટે એવું કહેવાય છે કે, તે ગાયનને ભારે ઊતમ ગણી સદા તેની વખાણું કરતો. આકમો હનરી પાદશાહી ગાયન સાંલકો વખતે એવા તે શોકમાં આવી જતો કે તે તેને પોતાની માશુક કરી કહેતો હતો. તેણે એ શોખના મારીઆએ કેટલીક શું

દર કવીતાઓ કરી હતી, અને પેતાના મરણ પછે પોતાની ઘેર ઊપર રણુશીગડાં વજાવવાનો હોકમ કું રીઓ હતો. એજ પાદશાહીના ચેનસેલર સર થોમસ મુરે પોતાની સ્ત્રીને ગાયનમાં ખુબ ખખરદાર કરી હતી, તે એટલીજ મંતલખથી કે, તે આ દુનીયાની ઠાલી માએઆ અને દમામને લુલી નાએ. ગાયનની અસર માણસ બતના દીલ ઊપર અજાણ્ય રીતની થાય છે. ચોકસં બોલોના ઊંમખાને ગાયનનું રૂપ આપતાં; વખતે ખુશીથી જાગરને તે કુલ વી શડી નાખે છે, અને વખતે ગમીથી તેના તણાઈને કુકડા થઈ નાએ છે. હીચકારો હાએ છે તે હીમતવાન ખની હાથમાં શમશેહર પકડે છે, અને મરવા પડેલો તે ઊઠી મારવાને તઈઆર થાય છે. કેટલાક નામીયાં ગાયન નોકનારાઓએ એવાં ગાયનો નેડેલાં છે, જેમની ખુબીનું વરણન કીઈ માણસ મુરેમુરું કરી શકીછે નથી; કેટલાંક ગાયનોએ પરખાના દીલ ઊપર દલગીરીનો એટલીતો અસર કરી છે કે; તેમને સરકારની તરફથી કે થેખી ગાતાં અટકાવામાં આવીયાં છે. આહહામીની લાઈઈની પ્રતેહ ખાખદ એક મુર કવીએ એવું ગાયન ને ડીછે હવું કે, તેને જાહરમાં ગાવાને સરકારની તરફથી એકદમ ખંધી કરવામાં આવી હતી; કેમકે જાચારે તે લોકો સાંલલતા તીઆરે તેમની આંખમાંથી નવધાર આંસુઓ ચાલતાં, અને તેમના દીલ એવાંતા ગમખાર થઈ જતાં કે ગએઆ તે આશતકારી ખનાવ તેમની નજર આગલજ ખનતો હતો. એજ પરમાણે સુવેસં લોકોનું ઘરના સુખ ખાખેનું એક એવું ગાયન છે, કે તે ને કીઈખી દેશમાં અથવા શહેરમાં સુઈસ સોલજરના સાંલલવામાં આવેતો તે એકદમ એવોતો પોતાને ઘેર જવાને ખાહુમુરો ખનીજાએ કે; આખેરે તેને તેમજ કરવું પડે. એક જુવાન હાઈલેનડર ઊપર ગાયનની એવી અસર થતી હતી કે, તે તે સાંલલતાં વાજજ ખયાની માશક રડવા મંડી જતો હતો. ને તે ઊંઘમાં પડેલો હાએ અને તેના કાન આંગલ આસતેથી કાંઈ ગાયન કરીછે હાએતો; તે તીઆંધી જરાએ હીલીઆ વગર દસકાં લરી રડવા મંડી જતો હતો. એક શખસ પેહેલ વેહલોઈ પ્રેનસમાં આવી પેહેલોજ એક આપેરા નેવા ને ગએઓ હતો. જાઓ તે ખુધુંતો નેઈને હતીઆ કીધો; પણ જાચારે ગાયન ચાલીછે તીઆંરે તેના ઊં પર તેની એવીતો અસર થઈ કે; કેટલાકવાર સંઘર્ષો

તમાશગીરોનું ઘેઆન તેના ઊપર જોં આએલું રહીઊં. એક વખણએલો કવી એવું કહેતા હતા કે, ગાયનથી જો તે આહોતા આખી પરજાને ઊસકરી શકે, અને તેમની યાત્રે ખને એટલું ભયંકર કામ કરાવી શકે. ગાયનની કૈટલાક મજા વગેરેના દરદો ઊપર એવી અસર થાએ છે કે, તેઓ કોઈખી દવાથી ન જતાં, તેથી એકદમ નાણુદ થાએ છે; જેથી ઘણાક વર્ષદો તેવા દરદીઓને ગાયનનું આસક આપે છે. સીઊદાસ નામનો એક પુ રાણા લખનાર લખી જાએ છે કે, રૂપનેકરસ નામના સરદારે ગાયનથી કરીને લેસીડીમાનના આખા ડોલાને પોતાના તાળામાં રાખીઓ હતા. પીથાગોરસને માટે એવું કહેવાએ છે કે, એક વેલાએ તેને એવી ખખર પડી કે, કૈટલાક ઝનુની જુવાનીઆઓ એક ઘર ઊપર હુમલો કરી ભારે તોશન કરવાને આવીઆ છે, તીઆરે તેણે તેમની આગલ એક એવું ગાયન કરીઊં કે, તેઓ સઘલા સુપ યર્ષ પોતાને મારજો પાછા ચાલી ગએઆ. ગાયનથી કરીને લશકર લકાઈમાં પુર શુરથી દોડે છે, અને મહસત વાઘની મીસાલે ઊછાલા મારે છે. ગાયન વગર લશકર હીચકાડું અને ખેદીલ ખની જાએ છે, એવું આજવેર માની આજવેર તેની સાથ ગાયન તથા વજંતર રાખવામાં આવે છે.

જો પરમાણે ગાયનની ખુખીઓ અનેક છે, પણ તે સઘલાનું પુરેપુરું વરણન કરતાં અતરે ભારે લંખાણ થવાથી તે એટલામાંજ પુરી કરી, દલગીરી સાથ જોઈએ છે-કે એવા ઊમદા હુનરમાં પારસીઓનો ડોલો આજ છેક પછાટ પડેલો છે.

સાહુડી અથવા સીસોલીઉ.

સાહુડી એ એક જાતનું ચોપનું જનાવર છે. એને સીસોલીઊ કરીને પણ કહે છે. એ જનાવર આપણા દેશમાં જુજરાત તરફ તથા દક્ષણમાં ઘણા થાએ છે; તેમજ ઇકીરોપ, આફ્રીકા અને અમેરીકામાંથી થાએ છે. એની લંખાઈ ઘણું કરીને, ખે શીટ અને પોહાલાઈ પંદર ઈંચની હાએ છે. એનાં માખાં ઊપર એક નાની ટોપ હાએ છે, અને

તેને ખે માણસનાં સરીખા કાન તથા મોઢાંપર મુઠસરખા ખાલ હાએ છે. તેને ચાર પગ હાએ છે, તેમાં ખે આગલા ને ચાર અને પાછલા ખેને પાંચ આંગળાં હાએ છે. એ જનાવરનાં દીલ ઊપર એક જાતનાં કાંટા સરખાં પીછાં થાએ છે, જેને સીસોલીઆં કરી કહે છે. એ સીસોલીઆં ખારથી પંદર ઈંચ શુધી લાંખાં, અને વચમાંથી જાડાં હાએ છે; પણ ઊપલો છે ડો ઘણોજ આણીદાર હાએ છે. તેની ઊપર કાલા અને સરેદ ગોલ પટા પડેલા હાએ છે. એવાં સીસોલીઆં તેને આખે દીલ હાએ છે, જે ભજેની વખતે, તે પોતાનાં ખયાવને માટે ઊભાં કરી એક ભયંકર દખાવનું યર્ષ ઊણું રહે છે. ઘણાક એવું માને છે કે, એ જનાવરમાં એવી શક્તી હાએ છે કે, જાઈ તેની ઊપર કોઈ હુમલો કરે છે, તીઆરે તે પોતાનાં એ આણીદાર પીછાં શતરૂનાં આંગ ઊપર રેકે છે, જે તેને તીરની મીસાલે લોકાઈ જાએ છે; પણ એ વાત તદન ખોટી છે. એ પીછાં તેનાં શરીરમાં મજબુત ખેલોં હાએ છે, તે કોઈખી વખતે તેમાંથી નીકલી શકતાં નથી. પણ ભજેને અથવા ખયાવને વખતે તે સઘલાં ઊભાં થાએ છે, અને તેવા વખતમાં વખતેને જનાવર શતરૂનાં આંગ ઊપર ઝપાટો મારે છે તે તેથી તેનું ખદન જખમી થાએ છે: "પણ એ જનાવર જાએ એવું રાંક છે કે, કદી કોઈ ઊપર પોતાની મેચે તો હુમલો કરતુંજ નથી, પણ જો તેની ઊપર થકોએ હાએતો, તે કરનાર ઊપર શાંમણે કરવાને ખંદો, પોતાનો ખયાવ કરવાનીજ કોશ કરે છે. એ જનાવર ઘણું કરીને ઝાડનાં ફલ, મુલીઆં, પાતરાં વગેરે ખાઈને હાએ છે; પણ કૈટલાક કહે છે કે તે કોઈ કોઈવાર સાપ તથા એવાંજ ખીજાં પેટે ચાલનારાં પરાણીઓ નો લકશ કરે છે. એ ઝાડ વગેરે ઊપર ઘણી ચેહેલાઈ અને ઝડપથી ચહુડી શકે છે, અને કોઈ ભજેને વખતે તે ઘણું કરીને ઊંચાં ઝાટો ઊપર ચહુડી જાએ છે, તે ભજે વીતી જવા પહે નીચે આવે છે. એ જનીનમાં ખાટો કાંટરી માંડે વરે છે. એની માદા સાત મહીના વેર ઘરવાર રહી જ્યાંને જનમ આપે છે. તે એક વેલા એ એકજ ખયાને જનમ આપે છે. એ વખત જેક તથા અપાઠ મહીનામાં આવે છે, જે વખતે તેમનાં ને એ એવાંતો ઘાતકી થઈ જાએ છે કે, તેમને છેડી શકા નથી. એ જનાવરનાં આવરણ વીરો એવું જણા

એણું છે કે તે ખારથી પંદર વરસવેર લગે છે. એ નાં પીછાં—સીસોલીઆં—ખારણે જે ઝોલી વાલા ઝો, જેમને “નાક કાનનાં વર્ધદ” કરી કહે છે, તે ઝો ઘણાં લાવે છે. એ સીસોલીઆમાં સટીલવેન ખોસી લખવામાં તથા ખીલ ઘણીક સોભાની વસતુ ઝો ખનાવવાનાં કામમાં આવે છે.

એ જનાવરો અમેરીકાનાં જંગલમાં પણ પુષ્ટ કલ થાએ છે, જ્યાં મારટન નામનું એક વડનાં સરખું એક જનાવર થાએ છે, તે તેનો મોઝે શતરૂ ગણાએ છે. એ જનાવર માતરે સીસોલીઆને મારી શકે છે, અને તે માતરે તેનાથીજ ડરવું રહે છે; ખાકી ખીનાં કોઈ જનાવર, તેને તેનાં કાઠાંદાર પીછાંની ખીકે મારી શકવું નથી. મારટન સીસોલીઆને કેમ મારે છે, તે વીચે એક લખનાર એવું જણાવે છે કે—એક વેલાએ તેણે એક મારટનને એક ઝાડની ઊપર ઘણીજ આ પુરતાથી એમથી તેમ દોડવું નોઈળીં, જેની પરથમ સમજ પડી નહી, પણ તેવામાં તેની નજરે એક સી સોલીઓ આવીળીં, જેથી તેની મતલબ પાંખી ગએ ઝો, અને તે તમાથો નોવાને એકગમ એક ઝાડની પ છવાડે છુપાઈને ઊભા. પેલાં સીસોલીઆની નજર જેવી તે મારટન ઊપર પડી કે તે બએલીત થઈ ગઈ ઊં, અને એકદમ ઝાડપરથી કુદકી મારોને જમીનપર પડીળીં; અને પડતાં વારજ પોતાની ગરદન તથા મા ધું કાચખાની મીસાલે પેટમાં ખોસી દઈ, આસપાસ ખ ધાં પોતાનાં આણીવાલાં પીછાં ઊભાં કરી એક ગોલા નાં આકારરું થઈને સ્થીર પડીળીં. એમ કરવાનો સખખ એકે, તેનાં આખાં શરીરમાં માતરે ગરદનનો અને પેટનોજ ભાગ એવો હુએ છે કે, તેમાં મારટનનાં દાંત તથા પંજ પેસી શકે છે. તેની પુછડીને તેનાંથી માથાંની મારક સાંતી શકતી નથી, અને તેની ઊપર મોટાં સીસોલીઆં હોતાં નથી, તેથી તેને તે એવી વખ તે એવા તે નેરથી હીલવેઆ કરે છે કે, તે તેવી હલ તેમાં મારટનનાં મોઢમાં આવી શકતી નથી. મારટ ન સીસોલીઆને એ પરમાણે પડેલું નોઈ ધુંશરા મા રતું તથા દાંત કકક્રવવું તેની આસપાસ ફરવા લાગું, અને મોઝેરથી તરાપ મારવાનો લાગ નોવા લાગું પ લુ કોઈ જગે તેને તેનાં કાંટા વગરની એવી નહી લાગતી હતી કે જ્યાં તે ઝડપ મારે. અંતે યાકીને તે તેની પુછડી તરફ આવીળીં, અને તોઆં વાંકું યુકું

કરોને ચુપ ઊલું રહીળીં. તેની મતલબ એકે, થોડકે વારે તે સીસોલીઓ એવું જાણે કે તે જવું રહીળીં હ થે, તેથી તે પોતાની પુછડીને હીલવતી નરમ કરેતો તે ઝડ તેને તોઆંથી પકડીં વે. અંતે તેમજ થઈ ઊં; કેમકે એવી વેલાએ સીસોલીઓથી આસપાસ નોવાઈ શકવું નથી, તેથી મારટનને જવું રહેવું જા હી પોતાની પુછડીને જરા જરા હીલતી નરમ પાડી, ને આખરે ઊભી રાખી. એ લાગ આવતાંજ માર ટને ઝડપથી તેને પોતાનાં મોઢમાં પકડી લીધી, અ ને ઘસડવું એક ઝાડ તરફ લઈ ચાલીળીં. એ વેલા એ ખીચાડું સીસોલીઓં, દએઆ ઊપખવવા નેગ રોતે ઘસડવું ચાલીળીં. મારટન તેને એક ઝાડની કાલી ઊપર ઘસડી લઈ ગઈળીં, અને ઇકીકતી થકી એકે એવો આંચકો મારીઆ કે તેને ફેરવીને ચતું કરી ના ખીળીં. ચતું થતાંજ તેનાં પેટનો નરમ ભાગ ઊપર આવીઆ, જેમાં મારટને પોતાનાં દાંત પેસાડી દઈ બા પડાં સીસોલીઆને ઘાર કરી નાખીળીં.

મુઝેલાં માણસ છવતાં યાએ !!!

ઈઊરોપ ખાંડના મોટાએ આજવેર જે માણ ભારત શોધો કીધી છે, તે ઊપરથી ઘણાકે એવું કહે છે કે, તેઓએ એક મુઝેલાં માણસને છવતો કરવાનો ઊ પાએ કાહાડીઆ નથી, એજ તેઓએ ખાકી રાખીઆ છે. અલખતે એવું ખોલતાં આજવેર કોઈ એવોતો વી ચાર રાખતું નહી હો કે, તેમાં પણ તેઓ, અથવા કી ઈળી માણસ જત કોઈળી દાહાડે ફતેહ પામશે; પણ હલમાં એવોખી ઊપાએ કરવામાં આવે છે અને તેમાં પણ કોઈવાર ફતેહ પામવાની આસા રાખવામાં આવે છે, એવું જઆરે હુએ કહીશું તોઆરે ખેશક વાંચનાર ને ભારે તાજુખી ઊતપન થશે, એટલુંજ નહી, પણ કે દાચહુમારી લખતી વખતની યુધ ઊપર પણ શકલાવ શે; પણ તેમ કરવાની આગમચ એટલું ખચીત જાણવું કે, નો ઈશવરની મરજ તેવી હો તો કોઈવાર તેવુંખી ખનશે તેમાં કંઈજ શક નથી. નોકે એ શોધની આ ગલ ખાશના સાંચાની કે એવીજ ખીલ શોધો, જે આ જે દુનીઆં પર મોટી માહાભારત ગણાએ છે, અને તે ઝો વડેને દુનીઆનો પોણો કારોખાર સેહેલાઈ અને

સુધાર્થી ઊપર આવી ગયેઓ છે, તેવી શાષા કરી ખી સાદમાં નથી, તે પણુ જીઆરે તે ન હતાં, તીઆરે તે ને માટે ખાલનાર દીવાના ધરતા હતા, અને તેજ માત રે રોજી રમત કે તપાસમાંથી હસતીમાં આવીઆહ તા, જેની હાલની હાલતની કાઈને રવીબાર આસાખી નહી હતી, તે પછે એકવાર એવોખી હુનર પરથમ ર માત કે તપાસમાંથી જનમ પામી લે તેમાં નવાઈ ફટલી રહે. માણસનું મગજ નોકે માતરે સાર આંગણના ક હતું છે, તે પણુ તેના ખલનો વીસતાર ફટલા છે અને તેમાં હજી ખીજી શું શું, જે હજી આપણુ નેવામાં આ વાળી નથી, તે ભરેલું છે, તે આજવેર કાઈથી ફેટવાઈ શકાતું નથી. મુએલાં માણસને માધું જીવતું કરવું એ વાત નોકે ભારે અચરતી અને વીચાર ઊતપન કરનારી છે, તે પણુ તે વગર આધારની ગમના પેટમાંથી ની કહેલી નથી. આજ ઈંગલંડની અંદર ડાકટર રીચર ડુસન નામનો એક તખીખ રહે છે, જે મુએલાં માણસ અથવા હરેક પંચાણીને મુવાખાદ જીવતું કરવાની ઈજી કતી શોધવા પાછલ આજ ફટલુંક થઈગી લાગે છે. તે માણસના શરીરને એક ખતીની જોતની મીશાલે ગ છે, અને હેવું ફેટલું કે, જેમ એક જોત છુનઈ ગઈ તેને પાછી સલગાવીએ અને તેલ પુરીએતે તે ખચીત પ્રાઈ ખલે, તેમજ માણસના શરીરમાંથી જે ગએઆ થી તે મુરત બને છે, તે તેમાં પાછું લાવવાથી તે પણુ પાછું જીવતું થવું જોઈએ. એવી ધારના એટલાંમાંજ નહી પાર પડેલી જાણે છે કે, જેને કાઈ અવઇઅવને મુકસાન થઈગી હોએ; કમકે તે નવો કરી શકાતો નથી. ડાકટર રીચરડસન આજ ફટલીક મુદત થઈએ ખાખેની તપાસ ખીજાં જાનવરો ઊપર કરે છે, અને તેમાં તે કે ટલીક વેલાએ શ્તેલ પામેલા જાણાવે છે, તે ફેટલુંક, તેણે એક ખીલાડીના ખયાને પાણીમાં દુખાડી મારી નાખી બે કલાક વેર માડે રાખી મેલી, પછે તેને ખા હેર કાઢાડી પાછું જીવતું કરીગી હતું, તે તી આર પછે તેવીજ ઈઆને જીવતી હાલતમાં ર હીગી હતું !! એ તખીખે એ પરમાંજી મુએલાં પ રાણીને જીવતાં કરવાને એવી ઈજીકતી કામે લગાડી છે કે, તેમની રગમાં ખીજાં જાનવરનું તાજી અને અરમ, લોહી રેડી, એકગમથી બાહરથી તેનાં શરીરને અરમી આપવી, અને ખીલગમથી હાથે કરીને દમ ચાલનો કરવો. એવી રીતે કરતાં ફટલાંક પંચાણીએ

નાં સંતાઈગી—ડાકટર રીચરડસન કહે છે કે—ફેટલુંક વખતવેર ગતીમાં આવીઆ હતા, અને એક ઊપર થ ખેલું ખીલાડીનું ખચું જીવતું રહીગી હતું. એવી રીતે એ તખીખ આજતો અખતરા ઊ પર અખતરા કરીએ જાએ છે, અને તેનું મરીનાંમ કેવું નીપજે છે તે વીદવાન લોકો ખેરીને જીએ છે, પ છે જોઈએ કે માણસ કુદરતને કેવે દરજે હાથમાં લઈ શકે છે. કદાચને આજે આપણુ અનાડીનાં સર ખેા પણુ વીચાર કરીએ કે, જો એ કાંમથી ડાકટર રીચ રડસન શ્તેલ પાંખીએ તે, તે આજે દુનીઆપર કોણુ ફેટવાવો જોઈએ ? માણસ જાત ફેટવું કરી શકે છે, તે ની હદ કીઆં રહી ? આજ કાલ કોઈ એવી વાત ખેાલે છે તેા તરત શાંમણી ધણી ખેાલે છે કે, “પછી ખાકી શું રહીગી,” તેમજ આપણુખી ખેાલીએ કે તી આરે ખાકી શું રહીગી ? ખરેખર તીઆરે તેા આ દુનીઆં તદન ખદલાઈ જાએ, અને તદન જીજીજ દે ખાવ તથા નેહારોજ આકાર પકડે. જીઆરે સઘ લાં માંજીએ એમ જાણે કે, આપણુ મરી જશુંતેા પા ઈં તરત જીવતાં થયું, તેા પછે આ દુનીઆં ફેવા રંગ પકડે. તેના વીચાર ખરેખર કોણુ કરી શકશે !!

પરચુટણ.

જાણવાનોગ ખાચાં.

બકરાના બાલનો ઈપીઓગ—માથાના બાલની, ઈ હાડીની, યુજીની ઈતીઆદીની જગાએ જે ખોરા ખાવ વપ રાએ છે, તેમાં આજવેર ઘણું કરીને માણસના બાલ, જે ગરીબ સીએ કાતરી આપીને વેચે છે, તેનાં બનાવવામાં આ વે છે, પણ હાલમા એક રાખસે તેને બદલે બકરાના બાલ વાપરવાની ઈજીકતી શોધી કાઢાડી છે. જે તે ખરોખર આ લથેતે તેથી એવી કીસમના બાલની વસતુએ ઘણી સસતી થઈ પડયો.

ઘોડાની નાલમાં મુધારો—ખતીઆર શુધો યોડાએટ ૨ પજે લોહાડાંની નાલો, ખીલા મારીને જડવામાં આવે છે, પણ વરસેલસ ખાતેના એક લોહારે એક જાતની એવી મે લવણી શોધી કાઢાડી છે, જે યોડાના પજે ખીલા જડીઆ વગર તથા તેને કસોખી ઈજ, પચાડીઆ વગર જડી શકાએ, અને તે લોહાડાંની માફક શક્ત રહી ખરોખર માલે.

સાણના કારખાંના—ખેલકાસટ નામના ચેટ્ટરમાં તરી શ વાસની આગમચાએકે સાણું કારખાંનું ન હતું, પણ

હાલમાં તીર્થયાત્રીઓ વધી ગયેલાં છે કે તેમાં ૫૦૦૦૦ માણસ કામ લાગે છે.

મોડુ કમળ—અમેરીકાની સરકારને માથે ચાલતાં વરસના ને મહીનાની વ્યાજેરી શુધીમાં ૨૬૩૫૨૦૫૭૫૩ ડોલરનું હતું. તેને માથે એ સરકારને દર વરસે ૬૪૬૩૮૮૭૩ ડોલરનું વ્યાજનું વ્યાજવું પડે છે.

શેરુદમાં રેલવે—લંડન શેરુદની વસતી વ્યાજ ૩૦૦૦૦૦૦ માણસની ગણાય છે. તે સધલાને શેરુદના એક ભાગ પરથી બીજા ભાગ પર વ્યાવવા નવાને ને સેડે રમાં રેલવે બાંધવામાં આવેલા છે, તેની કુલે લંબાઈ ૧૨૦ માઈલની છે, અને તે બાંધવા પાછલ ૩૦૦૦૦૦૦૦ રૂપીયા નો ખર્ચ લાગે હતો.

ચાલુનો ખર્ચ—આખાં ગરેટ બરીટનમાં, ગમેવ્યા જીવ મહીનાની પેહલે તારીખે ચાલુ ઉપર લેતી કરેલી ન ગાતમાં ઘડાં યવાથી બધી બહીને ૧૦૨૬૬૮૫૭ રતલ ચાલુ પ્રદરમાંથી પસાર થઈ હતી તેની કુલે વ્યાજપત ૨૫૭૪૨૩૦ રૂપીયાની થઈ હતી.

રેલવેમાં યુસાફરી—ગણતરી ઉપરથી એવું માલમ પડી છે કે, વીહીટસનની રેલવેની મારફતે ગમેવ્યાં વરસમાં કુલે ૩૦૦૮૪૩ માણસોએ યુસાફરી કરી હતી.

હીંડુસથાનની વ્યાજપત—તા ૩૦ મી એપ્રિલે પુરાં થતા વરસમાં હીંડુસથાન ખાતેની કુલે વ્યાજપત ૪૪૨૭૯૪૬૦૦ રૂપીયાની થઈ હતી. તે મધ્યથી કુલે ખર્ચ આઠ કરતાં ૨૬૩૩૦૦૦ રૂપીયા બાકી રહેવા છતાં.

શાળપુતર—હાલમાં વ્યાપણી માનવંતી મહારાણી વીકટોરીઆના છોકરા તથા છોકરીના બહી વ્યાઠ શેહીતર છે, તેમાં છ છોકરા અને ૨ છોકરી છે. કેવી બાએગસાલી !

પુરાણી સીપાઈગીરી—આધાતની બરાખમાં એક સોલનરનું કુડું બ રહે છે, તેની એક પછે એક આલેદ વ્યા ન ૧૬૫ વરસ થયેલાં લશકરી મારફરી કરતી વ્યાવી છે ! તે પછુ એવી રીતે કે વએ એકુનોબી ખાએ ન પડતા દરેક નને લશકરી પોશાક પેહેરી પોતાને નતમ કાંઠાડીઆ છતાં.

એક મોડું પોહોચખાનું—લાંગહામ પ્રલેસ નામની નગમ્મા હાલમાં એક પોહોચખાનું બાંધવામાં વ્યાવી છે, જે વ્યાખી દુનીઆમાં સઠથી સરસ ગણાય છે. તેમાં બધા બહીને ૭૦૦ મીરડા છે. તેની પાછલ ૩૦૦૦૦૦૦ રૂપીયાનો ખર્ચ થયેલો છે.

સીવ્યોનો સોખ—ઈરોપ તથા અમેરીકા ખંડની સીવ્યોમાં તરેહવાર પોશાક સંબંધી ઘણો શોક હાય છે. હાલમાં ને તેમ્મા કરીનેલીન નામનું વ્યાતી મોડું ગવન પેહેરે છે, તે એકે ભારે કંઠાવા ભરેલું એરલું નહીં પણ મ

હાં ધાસતી ભરેલું છે, અને તે તણ દેવાડવાને ઘણાક 'સ મજી પુરોશો વ્યાતીઆરે લગી કોચેય કરે છે, તોપણ તે' હડીલી છોકરીઓ તે છોકરીઓ નથી. પણ હાલમાં, કહે છે કે, નીઉર્ચઆરકની સીવ્યોમાં, પોતાનાં કપડાં ઉપર પુશકલ બટન નડવાનો શોક એરલોતાં વધી ગયેલો છે કે, તેમ્મા પોતાના બદન માહેલા પોશાક ઉપર 'હારોહાર હાથી' દાંત કે સીપનાં બટન લગાડે છે.

સીને ખેતાબ—મેડીઓસેલેવી રોલ મોનહર નામની એક ફરેંચ ઉતમ કારીગર સીને, તેની ચંચલાઈને માટે, ફ્રાનસની સરકારે 'લીલઅન વ્યાક વ્યાનર' નો ખી તાબ વ્યાપીઆ છે. હાઆરે એ સી હુરેક રસતેથી જાએ છે, તીઆરે હાઆં લશકરી સીપાઈ પેહેરી ભરતો હાયે તે તેને ઉભો રહી, પોતાની ખંડુક ઉંમી કરી, માન વ્યાપી છે. ફ્રાનસ દેશમાં એવી જાતની સીને વ્યા સઠથી પેહેલાન ખેતા બ મલેલો કહેવાય છે.

ગલીઓ કેમ પખોડવો—ઈંગલંડ દેસના લોકો કોઈ દાહુડે છીકવાનો અને હસવાનો સંભેભી શોધી કાહુડાયે, તેમાં નવાઈ લાગતી નથી. હાલમાં એક મને એવો બાકુથી ચાલતો સંભે શોધી કાહુડાઈઆ છે, તેની મારફતે મોટા ગલીઆઓ પખોડાઈ સાક થાયે છે !

આખી દુનીઆમાં એક—વીનલીના તારથી કરીને શેડે ૨ પછે શેરુદ અને દેસ પછે દેસ નેડાતાં હવે ખંડ પછે ખંડ નેડાવા લાગા છે. ખંડી થોડા વખતમાં સલ્લા ખંડો એકડા નેડાઈ નઈ આખી દુનીઆમાં એક થઈ જવાની ! ઈરોપ ને એસીઆની વએ તાર નાખવામાં આવેલો છે, તેમ ઈરોપ ને વ્યાફરીકાની વએ પણ નાખવામાં આવેલો છે; અને થોડા વખતમાં ઈરોપ ને અમેરીકા વએ પણ માંખવામાં આવશે, હાઆરે આખી દુનીઆમાં એક થઈ દરેક ખંડના માણસો એક બીજા સાથે સંબંધા ચલાવી શકશે.

દારની દવા ! પહીમાઉથ ખાતે રહેનારા એક મીઠો ગેલ નામના શખસે, એક એવી ઈઉકતી શોધી કાહુડી છે કે, જેથી બંડુક, તોપ વગેરેમાં ભરવાનો દારૂ જાએ તે વખતે, તે નહીં દુરી શકે એવો કરી શકાયે, અને પાછા નેઈએ તીઆરે તેને તેની આમગલી હાલતમાં લાવી શકાયે. કહે છે કે, તે ઈઉકતીથી એક દારૂનોલાનું ભરેલું વ્યાખું પીધ થોડા વખતમાં નહીં દુરે એવું તે કરી નાએ છે, અને પાછું પાંચ મીનીટમાં દુરે એવું કરી મેલે છે. એ શોધ જે અચલમાં વ્યાવીતો એક મહાભારત કામ્યો થવાનો.

ફરીઆ દેસમાં એક પારસણ !! પારસીની સીવ્યો, જેઓ સેવરને મોઈને ઘરમાં ભરાઈ નઈ બારણા દાંકે, અને ધારે દીવસે એક મોહોલામાંથી બીજાં મોહોલામાં જતાં બી છે, તેમની સંકે માહેલી એક સી ફરીઆ સરખા હુગરો કાસ વ્યાતી દુરના દેશમાં જાયે, એ ખરેખર તાખુથી ભરેલું અને વખાણવા જેઠું છે. વ્યાતરેની સમાલકાન કોરડના નડન મીઠો માહુકલ ખરેશલ હાલમાં ઈંગલંડ થઈને ૨

શીખ્યા ગમ્યેઆ છે, તેમની સાથે તેમની એક ઠોકરી બાઈ શીરીનબાઈ પણ ગઈ છે અને તેમની યુવાકાત તીખ્યાના મોટા દબદબાવાલા શાહાનશાહા તથા શાહાનશાહાજદીએ લીધી છે. એ દેશમાં જો કોઈબી પારસણ ગઈ હોયતો તે પે હેલી એ નામીથી શીરીન છે. એથી કરીને પારસીઓના માનમાં મોટો વધારો થયેઆ છે.

ફોટોગ્રાફીમાં સુધારો—ફોટોગ્રાફીના હુનરમાં, ઈ ઉરોપના લોકો દનપર દન સુધારો કરતા બને છે. હાલમાં એક મી૦ જન પાઉનસી નામના-હોરએસટરના રહેવાસીએ એવી શોધ કહાડી છે કે, તેની મદદથી હરેક ફોટોગ્રાફ શાહીથી કરીને કાગલ પર છાપી શકાય છે.

બીડીનો ખપ—એખલાં એક નીહિખ્યારક શેટુરમાં બીડી બનાવવાના કામ પાછલ ૧૦૦૦૦ માણસો લાગેલાં છે. એ બીડી નરી તમાકુનીજ બનાવેલી હોય છે, જેને સીગર કરી કહે છે.

એક મોઢું ઘર—ઈંગલંડની પારલામેન્ટને માટે એ ક નવું ઘર બાંધવામાં આવે છે, જેની ઉપર બધા મલીને ૩૦૦૦૦૦૦૦ રૂપીઆનો ખરચ લાગશે.

પાંણીનો મોટો ખપ—ગણતરી ઉપરથી એણુ ખાલ મ પડીઉ છે કે, માતરે એખલાં મેલબોરન શેટુરમાં ચોવી સ કલાકમાં બધુ મલીને ૯૭૫૦૦૦૦ ગેઆવાણુ પાંણી ખપે છે.

સસતી ગાએ—બીનાસ નામના શેટુરમાં આજ ગા એઆ એટલીતા સસતી ઘઈ ગઈઆ છે કે, દરેક હુડી કે તરણુ રૂપીએ વેચાય છે, તોપણ તેમને ખરીદદાર પુરતા ની કલતા નથી !

એક મોટો તવંગર—દખશણુ અમેરીકામાં એક ડોન પેરો કેનરેઆ નામનો મોટો તવંગર સખ્પશ મરણુ પામી આ છે, તે પોતાની પાંછલ ૧૬૦૦૦૦૦૦૦ રૂપીઆની ઠોલ ત મેલી ગયેઆ છે, એને સરવે લોકો, સાવકારનો બાપ ક રી કહેતા હતા.

સમશીઆ.

(વિહુરા.)

- (૧) જે મયે ગંગા વસે,
જરા બીરાજ સીસ;
નેત્ર ત્રણને કહે યુને,
નહી ઉ માપતી ઈય.
- (૨) એક નરે નારા ગણે,
સરવને શોભાવંત;
તે અધીપતી તમે અજે અડી,
કહે મીત વીધારી કંઠ.

- (૩) એક પંખી ઉરે છવ વીના;
તે બેસે જને ઠાર;
તે મનુ પામે દેખતાં,
તે કહે યુજને ભુપાળ.
- (૪) એક નર અકશર તરણુને,
અણીઆણું અતી રૂપ;
પણુ દુશમન જેથી ગાલઓ,
ભામણી કહે શુન ભુપ.

૬૦ શાં૦

ખોલાસો ગઈ વેલાનો.

(૧) પાન, પાથ, પદમની, પરેમલ અને પોશાક. (૨) કંકે, કાનલ, કમુકી, કમુખો અને કયા. (૩) કુડ, કપટ, કુલકશંણુ, કજાત અને કકલાટ.

ઉપદેશ વિશે—૫૬ ૧.

દેહ મનુષ્ય ધરી, હરિ ના જાણ્યા તેણે સરવશ ખોણું;
મારા વાલાલ, મહામણી યુકીને પાથર મિત પ્રોયું; ૨૬.
તે અખૂત ઠેંજી વિષ પીયું, તે હાથે કામ કુડું કીયું;
તે મિથ્યા માતને કુખ દીયું, દેહ મનુષ્ય ધરી. ૧
તને જાળવિયો જરરામાંહી, તારૂં રક્ષણુ ઈયું પ્રણયે ત્યાંહી;
તેને સંભાર્યા સુપને નાંહી, દેહ મનુષ્ય ધરી. ૨
તે જગતપતી ને નવ જોયો, કલ્પવૃક્ષ તલ બાવળ ખોયો;
તે ઉત્તમ જન એજે ખોયો, દેહ મનુષ્ય ધરી. ૩
એની દેહ અચક્ર અચક્ર વાણી, જેણે પ્રીત પ્રણયું નવ આણી;
એ અધમ જાત પામર પ્રાણી, દેહ મનુષ્ય ધરી. ૪
એને કૃતધની સરખા કહિયે, તેના સંજે તે સરખા યેયે;
કહે પ્રીતમ એયિ અજગા રહિયે, દેહ મનુષ્ય ધરી. ૫

૫૬ ૨.

હરિ ભજન વિના, કુખ દરિયા સંસારનો પાર ન આવે;
જડુહુકી છવ, સંતવિના શુદ્ધ મારગ કોણુ બતાવે; ૨૬.
તે અનેક વાર અવતાર કર્યાં, કે કર્મ તણુ કોઠાર ભર્યાં;
અથ એમતણુ અંબાર કર્યાં, હરિ ભજન વિના. ૧
કૃપા માર ખાણુ લખચોરાશી, ધમે જામર સ્વર્ગમર ગર્ભવાસી,
માયા બંધનધરી ન શક્યો નાશી, હરિ ભજન વિના. ૨
પાખ્યો મનુષ્યા દેહમાં નહીં રે મણુ, ધન ધામ પુત્ર પરિવાર
ધણુ;
હવે ગાઈ લે શુણુ જોવિંદ તણુ, હરિ ભજન વિના. ૩
તું ગાડ પહાડનું રૂપ ધયો, તે શીત વૃષામુર તાપ સભો;
તારાં કષ્ટનો પાર નવ જ્યાં કહ્યો, હરિ ભજન વિના. ૪
કુખ જનમ મરણુ એણું જાણી, શું બેઠોએ આજસ આણી;
કહે પ્રીતમ એતા લે પ્રાણી, હરિ ભજન વિના. ૫

૬૧૦ શાં૦

સ્રી પાઠ.

પુસ્તક ૯ મું.

નવેમ્બર ૧૯૬૫

આંક ૧૧ નાં.

જીલમી થાએ જબે,

અથવા

† પીઝારોના પરાકરમ.

પરકરણ ૧ હું.

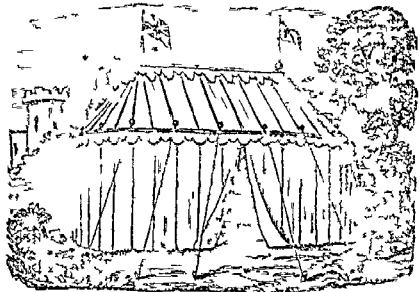
(સપાનીઅરો)

અપેન દેશનો સરદાર પીઝારો જેનું નામ, અમેરીકામાં હવે અમન તેનું કામ પીઝ નામના દેશને કરવા જતા હાત, હવે એ જગ્યાએનો ક્રીધીતો તેણે ધાત એલવાઈશ નામે હતી બાનુ તેની નેક, હવે એમાં મલે કદાચ તેની એક વાલવરટ નામે હતી અપેઆવાર તેનો પુત્ર, પીઝારોના પરાકરમથી વાકેફાર પુત્ર જાહેરમાં પોતે ગણુતોતો નમાવી નીચુ કર, ઘીના તેને જાણુતોતો અમનને એક પર

(પીઝવીઅનો)

એલાનજો નામે હતો પીઝ દેશનો સરદાર, કારા નામે હતી તેની બાનુ વ્હાઈર શોલા નામે હતી એનાનજોનો આપી, મુલેહમાં ગેટ પહુ હીમતમાં હાધી આગીલીબા નામે હતો પીઝ દેશનો શાહ, માતમી પીઝારોએ ક્રીધીતો તેને ધાહ તજુનો દેખાવ ઈસેટે પેહવ, કામજના તખતા પર ઉવડેએ એન

† આ એવ નાનીયા સરકાર શેરીડનની પીઝારો નામની ૫૨ે જીવમી ગોહવેએઈ દખલુ અમેરી કા મધિનુ પીઝ નામનુ દેશ તેની જીવતી તથા પરમ ના જીદાએજ તથા હોનરને લીધે નાનીચુ ગણુવુ ક વુ, જે જીવી લેવાને વપન દેશનો પીઝારો નામે એક પીઝારો સરદાર ઇસવી સને ૧૫૨૦ આ એક ગોહુ લ કકર લાઝ ગએએ કહોતો આ બીના તવારીખના પા ના જીવર સામેતી અપેઈ

પીઝ દેશના કોસતા ઉપર એક તજુ જે મલે બાનુ એલવાઈરા બેઠેલીઈ (તેવામાં વાવરટ અમીતો પુત્રી તેજુને અચરત કરેઈ)

એલવાઈશ—(પુરસામાં ઉડીને) કમખખત! તારા થાકેલા અને બે સન બદનને આશાએથ આપવાને હું આ તજુમાં બેઠેલો છું તેમાં તું ને અમીતો આવતા આમકો નથી આવતો? આ વખત તારા સરદાર પીઝારોને ફરીઆદ કરતો તારો કેવો હાલ થાએ હે!

વાલવરટ—તુ જા હેઈ હુંતો તેનો ખીદખતગાર છું, તેને હું આ ધાધી પગવર પીઝાણુ—તેના મન માહેલી સઘલી વાત તારા હાઈડામાં હું રાખુ છું, માટેન હું તુને પુછવા માણુ છું કે પીઝારોમાં એવો ક્રીએ જુહુ—તેનામાં એજુ કીઈ છુપુ ત તરછે કે તુ સરખી મોટા કુલ અ ને આએઆણુ દીલની આરત તેના હાતમાં સપડાઈ ગઈ

એલવાઈશ—અરે નરા સલાલી બોલ, તારી જવાનો કાએરો તાણી ધર, તુ એક વીસવાસુ કારખારી થઈ તારા સરદારની પીઠ પાછલ એજુ બોલેઈ?

વાલવરટ—મારો શુગતો અરે, પહુ પુશી ડે ચાર દગનખાજ બેરેટમ, ને ઘીનો કોર હીમતવાનતો અરે, પહુ દએઆનો નયન એની ગરદન ઉપર રહેતે નમ્યા આરમીના પુન પછાના બોખમાં પકડે પાપી કમ પછાની વાનખમાં પીમરે ધરમ

લગઈ તેના ચોખ, હાટ તેની ગમત,
 જીવમ તેના નાંકડાં, કાલ તેની રમત.
 એવાં આદમી તાર તે તજક ધરદાર!
 તજક તાર વતન, તજકો માળાપનો લાર!
 તારાં નામીયાં ખાનદાનને તેં સુશીક એક કોર!
 આ નાકાએક માત આવી, હીઆ યહુકે કેમવગે!

એલવાઈશ—વાલવરટ વા! જાતે તું ખોટો થઈ બી
 બની ખોડખાપણ ઉપર નરીએત કરેછે? જ આદમીનું
 તું એખાન કરેછે તેતે તારો શેક—તારો સરદાર—તારો વા
 લી—તારો સાહેબ પણ તું પોતે કેવો આદમીછે! પ્રથ
 સાં સરખી નીચ પદારથના લોભને લીધે તેના ખોલ ઉપર
 નીકું પરીસી પીક પાછલ તેનીજ નીંદા કરેછે અને તેની
 બંદીનું બાંકુ કુકે છે તેથી તારે ખોલરેજ તું પોતે કઠારો કરેછે.

વાલવરટ—અરે પણ ભોલી બાનુ તું નથી જાણતી કે,
 તેની ગેર મેગ્યાની ફરે વૃને પ વાચના કાગ;
 તેનો કારો વૃને કાઠાડે તતકાન તથીપાર.
 હવે વાંચનાર બાનુઓ જન એક કઠારો કરાડીઓ
 ક નુપુજ ઉદીઓગી માંખને પોતાના શુદ્ધ દેખાવના કાં
 ૩૦૦૦૦૦૦૦ રૂપિયાની ખેરચીની તેની ઉપર તરાપ મારી

પાંણીનો મોટો ખપ—ગણતરી ઉપરથી એવું ન.
 મ પડીઈ છે કે, માતર એખલાં મેલખેરન શેરેરમાં એવા
 સ કલાકમાં બધુ મલીને ૯૦૫૦૦૦૦ ગેઆલણ પાંણી ખપે છે.

સસતી ગામ્યે—બીનાસ નામના શેરેરમાં આજે ગા
 એમો એટલીતો સસતી થઈ ગઈઓ છે કે, દરેક હુડી કે
 તરણ રૂપીએ વેચાએ છે, તેપણ તેમને ખરીદદાર ખુરતા ની
 કલતા નથી!

એક મોટો તવંગર—દખરાણ અમેરીકામાં એક ડોન
 પેરો કેનડેઓ નામનો મોટો તવંગર સખશ મરણ પાગી
 એ છે, તે પોતાની પાંખલ ૧૬૦૦૦૦૦૦ રૂપીઆની રોલ
 ત મેલી ગમ્યેઓ છે, એને સરવે શોકો, સાવકારનો બાપ ક
 રી કહેતા હતા.

સમશીગ્યા.

(દિહર.)

- (૧) જી મયે ગંગા વસે,
 નરા બીરાને સીસ;
 નેત ત્રણને કહે સુને,
 નહી ઉ માપતી ધરે.
- (૨) એક નરે નારા ગણે,
 સરવને શોભાવત;
 તે અંધીપતી તમે અંજે અડી,
 કહે મીત વીચારી કંઠ.

તી કે પીઝારોની સંકુવાશો અને તેનાજ હાત તરે ઉપરેલો
 એલાનજો નામે એક જીવાન સરદાર તેને છોડી દઈ તેના પી
 રૂવીઅન દુરામનો તરફ નતો રહેઓ હતા. પીઝારોના સ
 ધલાં પરાકરમોથી તે ખુબ વાકેફ હતો માટે દુરામનોને સ
 લાહ આપેઆથી સપાનીઅરોને તે ઘણો ભારો પડ્યો એ
 વી પીઝારોની ખાતરી થઈ, માટે નીચે પરખોલે દેરાવ કીધો.

પીઝારો—હવે હું કીના લેઈ પેલા વુહકાર છોકરા
 એલાનજોને દેખડાવી આપું—કે તે મારા કેટલાખધા આ
 ભારનાં કરન તલેછે. માટે યએઈ તે યએઈ. કાલરોને
 સહુવારના ખોહરમાં સધલા પીરૂવીઅન સરદારો પોતાનાં શે
 બખી દેહડાંઓમાં બંદગી કરી લડાઈમાં ફતેહ માહુવાને બે
 ગ આપવા આવાનારછે, તેટલાખાંબ. તેમ્ને ઉપર અચીતા
 ટુરી પડી તેમ્ને સધલાએને એકદમ કતલ કરી નાંખવા.
 માટે વાલવરટ આ બીના ગુપ્તુપ રહેવી જોઈએ, તું ભારે
 સંભાલ રાખજે.

એલવાઈશ—અફસોસ! કમખખત પશુઓ—અફ
 સોસ! નીરપરાધી જીવડાઓ! અરે શું તેમ્નેને બંદગી ક
 રતાંન કતલ કરશે! તેમ્ને ભોગ આપવા આવસે તેમ્નેને
 જ ભોગ કરી નાંખશે! એટલુ બધું શું યએઈ?

પીઝારો—અલખત—એસજ ઘણું જોઈએ. (બાહ
 રથી રણખીંગડાને અવાજ સંભલાએમ્ને) વારું એલવાઈશ
 નરા તું બાહરે જ.

એલવાઈશ—કેમ એટલું શું છે? બાહર હું શા માં
 તને બંધ
 તેને સંભા
 પીઝારો—મરદો—આંતરે મરદાનગીનાં, કામસર બે
 તેં જગતા માટે તુંને બાહર જવું જોઈએ.

એકે દેહ શ—મરદો! મરદો! મરદો કમખતા
 કીના, કપટ, ને કાલ, એજ વાત!
 એ અધક
 નેકી, બધી, પર મરખી એક કાત!
 એને કુતા
 જીવમ, સીંગમ, એજ ડીન અને રાત!
 કહે પ્રીતમ
 લોભ, લાકચની બક, તમ, આવ!
 નાજુક નારો યાતેખી કુટકાત!

ઈશ અંતે બાહર ગેઈ નહી. પીઝારોએ ફક
 હરિ ભનતેલુની રેહેવા કીધો. (મનમાં તે મોઝેમ્ને)
 બડુહી દે દીવસ યએઆં એની આલખાં મોટો ફેરાર
 તે અનેક, નેતુ, કારણ અને સમજણ પડતું નથી!
 એ અધકારનાં સંદારો તથા બીજા અમલદારો આને
 ક્યો મારખ પોતાની ઈડકતી સંમનલે છે.

માયા બંધરે—રાસતો, અને સુરા સાધીએ! પીઝારોની
 પાશુઓ મંતુ તથા રંભનો પુરો મદલો મલવાનો દીવસ ધ
 આધેએ છે. કાલરોને બડી માંમદાઈમાં આ
 હવે ગાંધ લે નડાઈમાં ફતેહ માહુવાને પોતાનાં દેહડાંમાં
 તું ગાંડ પહાડાં આ કરવા ભોગ યનારછે, માટે તેમ્ને ઉપ
 તારાં કષ્ટનો પાડી કતલ કરી નાંખયુંતો આપણ ફતેહ
 કામ જનમ મરણુકેવ રાક નહી, અને ફતેહ જી મવીતો
 કહે પ્રીતમ એતા આપણું માટે જોલાવો.
 (ઉદરમાં) અને એજ યએડો પીઝારો
 બાહ થયે!
 નહી બાહ, એટલો મલવી નહી. લોભની

आंगन वीयर वधारे दंडवो जेधम्मे. एतं दुसुधी पीत्रा
रे सपेन देहा उपर आधारा राजे, तांहुंधुवी तेनांधी सवत
वर आधेयाह पवाम्मे नही. हाडतो रामनी लगाम आठी
वीणानांन हातमां रेहेयो, पख पाछवथी कांछक शगाधनी
धडकती करयु तो तान व्यापखान भाथां उर पोतानी मेले
पयो.

आ भीना सांलवी जेववाधरा जयरती उडी गध. ते
हीने पीत्रारे पुछवा लागो "केम आ भारी तदधीर तुंने के
वी लागेछे ?"

जेववाधरी—धखीन नेक ! धखीन वानथी !!

(मंथरीने)

अगर रागरीतो राह, ने उरे अदा,
अभर श्रीगीनां धीरख, ते पमि मदा.

पीअर्रो—केम ववी तारो भीजन केम गम्मेओछे ?
तुं शुं जयरछे ?

जेववाधरी—कध नही—अभसती अधरंमिनी
साधारण बकबक—कांठो—भीजन भीजुं शुं ! (रखुसीगडां
ने आवान संलवाम्मेओ) नमो तपो आहधुर सरदारो
अने सुरा सीपाधम्मे तभारी कीरती हुटवा तभारा सरदार
नी पछवाडे घसडाओ, तभारां नांम तवारीभनां कावा पा
नां उपर कांमेर हेहेरो.

परकरण ३ शुं.

आ सपानीस सरदारो तथा सीपाधम्मेओ, जेके जने
अरीसती हुता तोभी धखान यंडाल तथा सुनी हुता. ते
मिनी रगोमां तेमिनां सुपाना धातकीपखु सीवाम्मे हम्मे
मिनु जेके रीपुभी हुण नही. तेमो भतवभीआ हुता अ
ने लडाधमांधी हुट मेवववी जे तेमिनी मोठी नेम हुती.
तेमो पोताना सुपाना हुंभने तापे हुता पख तेमिनी अ
री वडादारी वां उपर सौपेसी हुती. सधवाओ आहुर पडे
आ आह जे सपानीस सीपाधम्मेओ जेके खुदा पीउवीअन
ने दुग्धी जेके न्हडडनां छांमेओ तजे मेहेयो हीको. न
छे तेमो जेके मोठा वाधनो शेकार करता हेओ जे तने तो शे
कार करी पीअर्रोनी आग्रव पकडी लावेओ. आ खुदो को
ध अरो भसकेरो अने तांखुवाओ हुते. जेके तेनु शरीर
खुदापानां मेअथी नातवान यध गम्मेओ हुण तोभी पोता
नां देहा तथा देसी भाधम्मेओ वीसे अरो प्रीनी राभतेओ हुता.

पीअर्रो—खुदा तुं आ सुवकमां कोखछे अने ता
रो सरदार कोखछे ?

खुदा—(तांखुधी) अरे पेरुसे तुंन भने केडनी, आ
खुदारा उडाओरीने भरे सरदार कोखछे ?

जेके सीपाध—(खुसाभा) आ अंनरनु जेनी छा
तीमां जेअन कउं ?

खुदा—(धीकारधी हुमीने) हा ! हा ! वा ! तमा
रा वराकरमां सधवा ताराज न्हेवा कीरी भडाडीना पेरुववा
नछे के ? शुं नमरी भापुरी करेछ ! जेके पोरना कीनारा
उपर उनेसा गरीम खुदाने भारी नभवामां भापुरी सभ

जेछ ! कदाम तारा गाभना उंउरडां भारे तोभी कांछक वधा
रे भापुरी गखुओ.

पीअर्रो—पंखु ओ मेवकुव खुदा, तुं आ देहा वीधे
शुं वंखुछे ते हुभने केहे.

खुदो—भाध हुं तो हाव जेटहुंन वंखुछुं के तुं न
ने भारी नाभनार छे.

पीअर्रो—तेअरे ताउं मोह संभालीमिनी. मोह
डांमांधी आकुं भोवते नहीतो कदाम तुं अनमते.

खुदो—(धीकारधी) अरे न, हुं भरवानीकांछां परवा
राखुं छुं. हुणुं शुं अने ज्मेके शुं. माइं तन तथा न
न जेके सुकां न्हडाडनी भीसावे यम्मेओ छे, तेमां ववी तारा
न्हेवा पीडारानी रेहेम शा माटे भांशुं.

पीअर्रो—(खुदाने कडे पाडीने) पख जे भारी वा
त सांलव—ताउं नरा तांखु नरंम पाड. हुंमो योडावार
मां तभारां वराकर उपर हुंमो करनार छधम्मे. हुने सांल
वीछेछे के अतरे के जेके खुपी सांकीडी भीखुछे, ने अथे
थी तभारा कीडवा उपर रोडेवाधे उररी पडाओ, माटे
अगर तु ते छुपो वाट हुंमोने देभाडी व्यापेना तुं न्हटवी
दोवत भाजे तेदवी व्यापुं.

खुदो—हा ! हा ! हा !

पीअर्रो—केम शुं आ हुभारी भागखीना तुं धीकार
करेछे ?

खुदो—धीकर कंछतारो—धीकर तागी वाननो,
धीकर तागी वाननो—धीकर तागी वाननो.

जे भाध पुगनु गखुछ हुं धन,
छे दोततमन तेथी माइ तन अने मन.
वपी छाती भारी राम्मे छुपं जेनुं रंग,
न थांमे नेगी श्रीमत्—न न्हेजे नेने रंग.

पीअर्रो—हें हुं ! जेपुं अजुदांम नवेर तारी
पासे कांछापी ? ते शुं छे ते भने केहे. (हुटवाना वीमारपी)

खुदो—माइं हडकुं—माइं अंनकरख—हडुंअंन
नेपुं भीजुं शुभ कांछ छे ? तजे गमे तेवा नरीना पोथाक
पेरुओ. पख अंरएभानेथी तभार् हडकुं-सडी गम्मेओ हथे
जेमां शक नही.

खुदो—(भसकेरीमां) हुं पाउंछ पीउवीअन जो
को अथे तारा न्हेवे पुनार भीजे कोधन नही हुये.

खुदो—हुंभी पाउंछ सपानीअरड लोको अथे तारा
न्हेवा खुदारो भीजे कोधन नही हुये.

पीअर्रो—वेरडा खुदा केह, तभारां वराकरनी यंभी
आ केदवीछे, अने तभारी छावखीना कांमि लाग नभजेओ ?

खुदो—वराकरनी संभीआ ? पेवां न्हडडनां पातारो
गख. हुभारी छावखीना कोधमां लाग नभते नथी पख
सधवी तरुधी धनराक अने प्रीतीनां पुयराथी मनशुत
कीजेओछे.

पीअर्रो—तजे लोकोमि तभारी ज्येत तथा न्यां
ज्येने केदां संताडेवांछे ?

खुदो—तेमिनां वरधारा तथा भापनी छातीमां छुपा
वेवांछे.

સાસરીઆનું સંકટ કેમ ટલે ?

વાહલાં બેહન,

તમારો કાગલ ઘવો મલીઓ છે. તમારાં મરનાર માતાજીએ પોતાની છેલ્લી ઘડીએ જે વચન તમારી હજુર મને સંભલાવીઆ હતા તે હું કવચીત વીસરનાર નથી, અને તે વચનની રૂહેજ આ તમારાં કાગલને જવાબ લખું.

વાહલાં બેહનની હું અસલથીજ તમને બેહન કરી કહીને આજોઈ અને હાલની તમને બેહન તરીકે લે ખુંદું. તમારાં મુખને ચંરથે જેની કાંઈ મેં કીધું છે અને કરશ તે કરવામાં હું મારી શરજ અદા કરુંછ અને કરશ એવુંજ સમજુંછ. તમારાં માનાજનો ઊપકાર હમારી ઊપર કાંઈ ઘેરો નથી.

પીઆરી બેહન તમારો કાગલ મેં ધીઆન દેઈ વાંચીઓ છે અને તે વાંચતાં મને ઘણેજ ખેદ થાઓ છે, કેમકે તમારા સંસારની દોરીએ એટલેવોતો વલ ખા ધો છે કે તે જલદીથી તુટી જવાની ધાસતી લાગે છે. તમને સાસરીએ ગોઠવાએલાં નોઈ મને ઘણેજ સંતોશ ઊપજતો હતો, પણ તેજ સાસરીઆમાં આવો કંકાસ ઊઠેલો નોઈ ખરેજ મારો જીવ ખલે છે.

હવે બેહન તમેએ એ કંકાસનું વીસતારીને જે દાસતાન લખેજો છે તે સંધું પેહલાંતો હું ખરૂંજ માંનુંછ અને તે ખરૂંજ છે એવું ધીઆરી તે ઊપરથી બે સલાહના સખુનો જે માંગીઆ છે તે લખવાની રજ લેજોછ.

પેહલાંતો તમે તમારાં મરનાર સાસુમે સોગ અને ગંમ કરોછ અને તેવનની પ્રુખી લખોછ તેમાં હું ખોલેખોલ સાંમેલ યાઈંછ. તમારાં મરનાર સાથે હાલના સાવકાં સાસુને મુકાખલો કરોછ, પણ બેહન મરનારતો તમારા ઘણીના પોતીકાં માએ હતાં. પોતીકો માએનો પીઆર જેએ તે ખ્યાંએને શકતી ખેંચી, પોતાનું લોહી પાઈ ગરબમાં રાખી ઊધારેલાં, તેવી માએ સાથે એક તરાહત આરત જેહને તે ખ્યાંએ વીશે કાંઈજ દાહજ નહીં તેનો મુકાખલો કરવો વાજબી નથી. તારે હવે વાચારો કે, પોતીકો સાસુથી જેટલું મુખ મેલવવાની આશા તે સાવકાંથી કેમ પુરી પડે ? હા બેહન હું કલુષ કરુંછ કે તેઓ તમને મેણા તાંણા મારતાં હશે—તમારી ઊપર ખોયે જુલમ ગુજારતાં હશે—તમને તેથી રાત ઘણેજ જપ તથા જુખ નહીં હ

શું—અને સદા એવા અંદેસામાં તમે ગરક યાતાં હોશો—પણ તેને વાસતે તમને એકજ ઊપાએ છે તે એકે સખુરી એખતીઆર કરવી. બેહન આપણમાં કહીની છે તેમ “ જાલમ ખેત ખરાખ છે ”—જુલકની જાલમી શદા કાએમ રહી નથી. જુલમગારો કદી પણ સાણુ ત અથવા સલામત નથી, કેમકે જે જમીન ઊપર તેઓ ચાલે છે તે નીચેથી પોલી અને પોકલ યાતી જાએ છે. જેથી ચીજ દુનીઆમાં એકદંમ ઘણીજ ચહરે છે તે જ લદીથી જમીનદોસત થાએ છે.

હવે તમારા ખાવદ પેસતનજની તમે શરીઆ દ લખોછો તેમાં હું ખીલકુલ સાંમેલ યાઈ શકતો નથી, કેમકે તેની કેટલીક હાલતથી આગંલ હું તમારેથીજ વાકેખગાર થાએલો છેકો અને તેના કારણે હું નીચે કુકમાં જણાઈંછ, તે ઊપર વીલંખ લેઈ દરીઆપત કરએ.

પેહલુંતો એકે ખીઆરા પેસતનજના દીલમાંથી હજુરતો પોતાની મા મરવાનો ગંમ દરે થાએ નથી, અને તે ગંમ તમારા વરને કાંઈ થોડો ના સમજતાં. ખીઆરો મુંગે મોહડેને છે તે સંધું ગલીઆ કરે છે અને વલી ઊપરથી મીહનકામાં ખપવું પડે છે.

ખીનું એકે તે ખલેલો જલેલોખી તમને દીલાશો આપે તેથી તમે ધરાતાં નથી, અને ઊલટો ઠપકો દેવો છે કે પેસતનજ તમારી ઊપરનો જુલમ તાલતા નથી.

તરીનું એકે પેસતનજની ગુનમસ કાંઈ નહીં, અને તેમાં તમે એરીન, વારા, સારો તથા એવીજ ખીજ ચીજોની હર વખત ઊધરાંણી ચલાવોછો અને ખીજ ખાએડીએને તેવોના ભરથારો કેવી જેજ નોક અને આપ લે કરે છે, અને તમારાજ નશીખે એવો ભરથાર મલીઓ છે કરી તેના મોહડાં ઊપર ખોલી તેના કુખની મેહુમાં આર પાંણીને ખદલે તેલ રેડોછો એ થું ! વાજબી છે ?

મોધું એકે, એવી એવી રીતના રોજનદા કંચ લાથી તે ખીઆરો કંચથી તમારી હજુરમાં ઊમે રેહ્યો નથી, અને જેમ ખને તેમ તમારેથી દુર રેહ્યે તેથી તે મોજ મનહુમાં પડીએ છે અને તમારી દરવાસ કરતો નથી કરી તેને તમે સતાવોછો. એ વગેરે ખીજાં કેટલાંક કારણે છે તે હાલ નજવાં સમજી મુકી દેજીં.

બેહન નો તમારો વર તમને આગલ થા હ્યો હતા, અને હાલ નથી ચાહ્યો, તો તે વાંકે હું કહુંછ કે તમારેજ છે—કેમકે નો તેની તરફ તમે મખ

તા અને માએઆ ભરેલાં હુવ, તો તેનેથી તમને ચાહે
 આ વગર રેહવાએજ નહી. જો તમારામાં મમતાનો
 ગુણ હોએ, અને આપ મનલાખને વાહાણી નહી ગણો,
 અને તમારા ખાવંદતુ સુખ વધારવા માટે તમે પોતે
 અધ્યાણ વેહવા ભોગવોતો, પછે તે ખાવંદતમારો થાઇ
 ને નહી રેહશે એ માંનવું વીચારથી દુરછે. જો તમ
 ને તે નહી ચાહતો હોએનો, તે તમારાં કંમનશીખને
 નાં લાગુ પાડતાં, પણ તમારોજ કાંઈ વાંકછે એવુ વીચા
 રી તે શોહધી કાહાણી સુધારો નહી. તાંહાંસુધી આરાં
 મમાં ખેસતાંનાં.

ખેહન તમે તમારા ભરયારને કંમનમજીથી કે
 કહું દુખ કરોછો તેનો વીચાર કરો. તેની તખીએત ત
 મારાજ બોલોમાં લખુનો લકરની ચાલેછે અને ગંમ
 અને સોગમાંજ ખક્ષી ખક્ષીને (ખોદા ન કરેને) એનાં
 હવને કાંઈ હાંની થાએનો પછે તમારો શે હુલ ! શું
 તમને તરણસો ચારસો રૂપીઆનું એરોન, વારા, ગ્રાંકરો
 અને તીલીની સારીએ કાંમ આવવાનીછે ? નહી ખેહ
 ને નહી લાંગો વીચાર રાખો—તમારું પાંદરણુ નોઈ
 ને પગ લાંગાએ અને ખરૂ સુખ જહુવેરાત અને ગો
 તીમાં નથી, પણ તમારા ભરયારને સુખી રાખવામાંછે
 એવું સત કરી માંનો.

ખરેજ ખેહન હું દલગીર છેત્રી કે એવી કમચ
 મજ એરતો આજ ઘણી મલી આવશે જેઓથી ખા
 વંચેનું ખરૂ સુખ લુગઈ જાએછે, જેવાને સુખ મેલવવા
 ચારૂ લાવે તેવાજ તે હુટે પછે ખાકી સું ! રહજી.

જો તમે પેસતનજનો પીઆર મેલવવા જગ
 રથી ચાહનાં હનેતો સારાં સારાં વસતરનો અલકડો છે
 ડી દઈ તેની ગુંજાસ ઊપર વીચાર કરતે. પણ ત
 એ તેમ નથી કીધું. જો તેવનનાં દુખની તમને ખરે
 જ દાહજ હનેતો તેની ગંમગીનીમાં તમે ભાગ લેતે,
 અને તેને ઘટનો દીલાશો આપી ચાહુ હુલતમાં સખુ
 રીથી રેહવા દેહને; તેમ તમે નથી કીધું. પેસતનજ
 નાં દુખનેતો તમેએ સદાખરૂ વીચારીજ સુકીર્તિ; અને
 તમારાંજ દુખનું (જો દુખ કહીએનો) નીવારણુ ઈછીઊ,
 તે કેમ ખને !

ખેહન મારાં ઊપલાં લખવાથી પેહલતો જરા
 તમને માહું લાગશે ખરૂં, પણ તે સરવે તમારા
 શાએદાને સર છે કે નહી, અને તે કીઆ દીલમાંથી ની
 કચેલુંછે તે ઊપર જેવારે વીચાર કરશે તારે તમેને

આપોઆપ માલમ પડશે કે જે લખાંણુ કેવા નીરમલ
 જહુરામાંથી નીકલેલુંછે.

હવે ખેહન તમને સાસરાંમાં હાવી વખતે કેમ
 ચાલવું તે વીશે નીચે લખી તે ઊપર તમારું ધીઆં
 ન શણવા માંગુંછ.

જો પીઆર અને મોહખત મેલવવી હોએતો
 સવલાવીક રોતે ચાલજો; અને તમારાં કાંમકાજમાં સ
 રવદા હેસાંનમંદ રેહજો. વલી આ કાએદો પણ ધી
 આંનમાં રાખજો કે તમારા ભરયારનું સુખ સોધવામાં
 તમારું સુખ વધશે. તમારા ભરયારને સાથી સુખ મ
 લશે એ જો ાંણુનું હોએનો આ નીચલી નીતી ઊપર
 સદા અમલ કરજો.

પેહલું એકે તમારા મીજાજને દાખતાં રેહજો.
 ખીજું એકે એકલપેશપણને અને આપ સવારથને હ
 રી ઈઆને જાતી લેવા શીકજો. તીજું એકે સાંમખાં
 ને વાતચીતમાં ખીજવતાં નાં, અને તમે પોતે પણ ચી
 ડહી સવભાવ રાખતાં નાં. ચોથું એકે ક્રોઈનાંખી મ
 નને માહું લાગે એવું ખાલવાથી ખનતાં સુધી પહુરેજ
 રેહજો. પાંચમું અને છેલું એકે જેઓને આપણે પી
 આર અને મોહખતથી ચાહનાં હોઈએ તેઓનું સુખ
 વધારવાને હરપલ ખંતી રેહવું નોઈએ—અને સદા
 નમનતાઈ તથા ગરીબાઈ—ખાંચોસી તથા ખરદાસત
 કરવાની રીત—જલદીથી માંશી ખખશત તથા વાંકી
 બુલી ખવા—હરએક કાંમસર તતપર તથા તઈઆર
 અને હસતો મુખરો રાખતાં શીખવું નોઈએ.

વાહાણી ખેહન ઊપર લખેલા પાંચ કાએદા જો
 ખરાખર ધીઆનમાં ઊતારી ચાલશેતો, શરી કદી પ
 હુતમને શરીઆદ કરવાને કારણુ રેહશેજ નહી એ
 વી મારો પકી ખાતરીછે. જો ઊપલા ગુણો તમે પો
 તે મેલવશેતો તમારાં સાસરાંમાંનું સરવે અવર તલી
 જશે, અને તમારા ભરયારનું મનમાંનવું સુખ ભોગ
 વી શકશે.

હલં લંખાંણુ થાવાને લીધે ખતંમ કરુંછ અને
 વલી કોઈ ખોજ નોગવાઈએ તમારી થેવા ખજાવીસ.

વાહાણું મેહન,

હું છેઠં

તમોને સદા સુખી જ્ઞેવાને ઈનતેજર ખાઈ.

આવાજ.

સવાલ—જરા મૈદુરખાની કરીને સમજવડો કે આપણુ આવાજ સાંભલીએછ તે શી ચીજ છે ?

જવાબ—દરીઆના પાંચીમાં મોજા યાએછે તે તમે જોએલા છે; તેમજ હવામાં પણ મોજા યાએછે. તે મોજા આપણી નજરે પડતા નથી, પણ તે આપણા કાં ન ઊપર આવીને વાગે છે તારે આવાજ માલમ પડેછે.

૨૦—પણ હવામાં મોજા કેમ પેદા થાયછે ?

જવાબ—એક દાખલા લેએ, જો ખાંનાની ટુંખલ ઊપરનો એક કાંટો લેઈને ટાંણુ અગવડ પકડીએતા કાં ઈ આવાજ નીકલતો નથી. જો તે હવામાં જોરથી હીલવીએ તોપણ આવાજ થતો નથી; પણ જો તેને એક ટુંખલ ઊપર દોકીએ તો જલદીથી આવાજ નીકલશે. આવાજ નીકલતી વખતે કાંટાના દાંતા હીલતા માલમ પડશે અને આપણા હાથને પણ લાગશે. જેવા દાંતા હીલતા બંધ પડીયા કે આવાજ પણ બંધ થઈ જશે. હવે કાંટો દોકીઆથી તરત આવાજ પેદા થાયછે, તેના જોરથી આસપાસની હવા દખાયછે. એ હવાના દખાનના ઝોંકથી તેની પાસેની હવા ઊપર દખાન આવે છે એમ કરતા સઘલી હવાને એક એક પછી ઝોંકી લાગીને દખાન થાયછે, તેથી હવામાં ભં છુ કે એક ભંતના મોજા પેદા થાયછે. હવાનું દખાન આસતે આસતે કમતી થાયછે અને છેવે તદન નરમ પડી જાયછે. જો આવાજ જણા હાયએતો આસપાસની થોડીજ હવા ઊપર અસર કરેછે અને નજીકના આદમી તે સાંભલી સકેછે. જો આવાજ મોહાટો હોયછે તો ઘણું દુર લગી હવાનું દખાન થાયછે અને તેટલા માટે ઘણું દુર લગીના આદમીએ તે આવાજ સાંભલી સકેછે.

૨૦—તારે શું આવાજ પેદા કરવાને માટે હવાની જરૂર છે ?

જવાબ—હા, એક કાચના વાશનમાંથી બુમખાની મદદથી હવા કાઢાડી નાખો, અને પછી અંદર એક ઘાંટ વળાડો, જોકે ઘાંટની જીભ હીલતી માલમ પડશે પણ આવાજ કાંઈ પણ સંભલાશે નહીં.

૨૦—વારું જારે ઘાંટ વાગતો હાયએછ તેવો જો આપણે તેને હાથ લગાડીએછ તો આવાજ બંધ કેમ થઈ જાયછે ?

જવાબ—હાથ લગાડીઆથી ઘાંટની જીભ હીલી નું હીલવું બંધ થાયએ, તેથી હવામાં ઝોંક લાગતો નથી તેટલા માટે આવાજ પણ બંધ થાયએ.

૨૦—જારે બંધુક અથવા તોપ દુરથી શેડે તારે પેહલાં ચમકાટ અને પછી તેનો આવાજ માલમ પડેછે તેનુ કારણ શું ?

જવાબ—તમારે ઘેઆનમાં સખણું કે હવામાં શે શની આવાજનાં કરતાં ઘણીજ જહુકપથી પસાર થઈ શકેછે. એવું માલમ પડીકીએ કે રોશનીના કીરણ એક શેક નડમાં ૧૯૨,૦૦૦ માર્દલ રસનો કાપેછે પણ આવાજ એક શેક નડમાં માતર ૦૧ માર્દલ જાયછે, તારે અલખને પેહલાં ચમકાટ જોખાને રોશની માલમ પડેછે અને પછી કેટલીએક વારે આવાજ સંભલાએછે.

૨૦—વારું જે વાહણુ દુર હાયએછે તારે વાત કરવાને માટે રંશીગડું કાંમે લગાડેછે તેનુ કારણ શું ? આવાજ એથી કરી વધારે દુર જઈ સકેછે ?

જવાબ—જારે આપણે જોલી હવામાં જોલીએછે તારે આસપાસની સઘલી હવાને ઝોંક મલેછે અને આવાજ પંથરાઈ જાયએ, પણ જારે રંશીગડાં મારુથી જોલીએ તારે માતર તે નહીં મારુહી હવાનેજ ઝોંક મલેછે, આસપાસની હવા તે ઝોંકને અલવલ પોહાયા ડતી નથી અને થોડી હવાને જોરથી ઝોંક મલીઆથી મોજા દુર લાગી જઈ સકેછે અને તેટલા કારણને માટે દુર થુધી આવાજ મોકલવાને માટે રંશીગડું કાંમે લગાડેછે.

૨૦—જમીન ઊપરનાં કરતાં દરીઆમાં માંણુ રાનો આવાજ ઘણો દુર લગી જાયએ તેનુ કારણ શું ?

જવાબ—પાંજીનો સપાટો જમીનનાં કરતાં થુમારી હાઆથી આવાજને જલદીથી દુર લગી લેઈ જઈ સકેછે, વલી જમીન ઊપર ઈમારતો, પાહુડો, ઈતી આદી હોવાથી, હવાના ઝોંકને વારેઘડીએ અટકાવ થાયએ, તેમ દરીઆમાં ઝોંકને અલવલ થતી નથી.

૨૦—એમ કહે છે કે ઊતર દરૂ તરફ માણુએ એક માર્દલને છેડે વાત કરે છે તે કેમ ખની સકે ?

જવાબ—ઊતર દરૂ તરફ હવા કંડી અને જાડી હવાના સખખથી, આવાજને જલદીથી ઘણું દુર લગી ઘસડી લેઈ જાય છે અને વલી ખરખની સાથે સપાટીને લીધે આવાજને જતાં અલવલ પોહાચતી નથી.

૨૦—એમ કહે છે કે જંગલી લોકો જમીન ઊપર

પર માધું સુક્રીને દુરથી આવતાં માણસ અથવા બાણુ
વરના પગલાંને આવાજ સાંભલી સફેલે તે કેમ ?

૧૧૦—હવાના કરતાં પાણીમાંથી આવાજ ઘ
ણો દુરવેર બંધ છે અને પાણીના કરતાં જમીન વધા
રે ખટ હવાના સખખથી આવાજ વધારે જલદીથી ઘ
સડી લેઈ બંધ છે. રેલવેના પાટા ઊપર કાન સુક્રી
આથી ઘણી દુરથી આવતી ગારીનો આવાજ જોજ કા
રણને લીધે સંભલાઈ સફાજી છે.

૨૧૦—ક્રોધ વખતે દેવલના ઘડીઆલનો આ
વાજ ઘણોજ પરગરો માલમ પડે છે તેનું કારણ શું ?

૧૧૦—પવન જે તરફનો હોય છે તે પરમાણુ
સાધને ઘસડી લેઈ બંધ છે, વધી હવા બંધે સુક્રી હો
ય છે તારે સાધ વધારે જલદીથી પસાર થાય છે.

૨૧૦—ખેડેરાં માંણસ સાંભલતી વખતે કાન આ
ગલ નહી સુક્રી તેનું કારણ શું ?

૧૧૦—હવાના જોગ સવલા નહીમાં આવીને
એકઠા થાય છે તેથી આવાજ પરગરો સંભલાય છે.

૨૧૦—એક કાંથી લાકડીને એક છેડે તોંગણી
થી ઘસીએ તો બીજે છેડે પરગરો ઘસારો કેમ માલમ
પડે છે ?

૧૧૦—લાકડું આવાજને ઘણીજ જલદીથી અ
ને સેલેલથી લેઈ બંધ સફેલે. વધી લાકડાંની કણો
માં હીલચાલ વધારે જોરથી થાય છે. એજ કારણને
માટે કેટલાંએક વજનતરોમાં લાકડું વાપડવામાં આવે
છે તેથી સાધ વધારે પરગરો માલમ પડે છે, બંધે વજન
તર વાગું હોય તારે જે એક ખેડેર આદમી લાકડાં
ને ચોતાનો હાથ લગાડે તો તેને ચોતાના મગજમાં આ
વાજ માલમ પડે અને તેથી તેને ખુશી ઊપજે.

૨૧૦—આપણે જોરથી જોલીએ છ તારે દુરથી
થોડોવાર રહીને આવાજ પાછો આવે છે તેનું કારણ શું ?

૧૧૦—જો આવાજ જઈને હરેક સીજ ઊપર
(જેમકે ઘેર, પાણક, ઈતીઆદી) કોટાય છે તો પા
છો તેજ આવાજ હવાના જોગની મીસાલે જોલનાર
ના કાન ઊપર આવીને પડે છે. આપણે આવાજ
આપણી આસપાસની દેવાલ અને સીલિંગ ઊપર પડી
ને પાછો મારે છે, પણ બેવરો સાધ સંભલાતો નથી કાં
એકે તે નજદીક હોઆતા સખખથી બેછી સાધમાં અંત
ર રહેતો નથી. ઊંચી ઈમારતોમાં જેમકે આપણી
ઘડીનહાલમાં બેવરો સાધ સંભલાય છે પણ જે આવા

જ નીકલીઓ તે ઊપર તરતજ તેવોજ આવાજ પાછો
આવે છે તેથી જોલનારનું ખરાખર જોણું સંભલાઈ સ
કાનું નથી. જોલા મેદાનમાં બંધે મોટેથી આવાજ
કાણડીએ છ તારે તે થોડોવાર રહીને પાછો મારે છે કાંએ
કે જે સીજ ઊપર જઈને પડે છે તે દુર હોઆથી આવા
જને જતાં અને પાછો આવતાં વાર લાગે છે. ક્રોધ વ
ખતે આવાજ આસપાસની ઘણી સીજો ઊપર જઈને
વાગાથી પુશકલ આવાજો પાછા કાને પડે છે. ઈંગલ
ક દેશમાં ગલાસટર નામના પરગણામાં કોડસતાક ના
મની જગ્યા આગલ એમ કહે છે કે આવાજ પચાસ ગ
મથી પાછો વાગે છે.

૨૧૦—બંધે તનેલ અથવા યુગડાની હુથેથી
આવાજ કાણડીએ છ તારે તે મોટો કેમ માલમ પડે છે .

૧૧૦—કાંએક આપણે આવાજ તરતજ પાછો
વાગે છે અને જેમ રોશનીની પછવાડે ચલકતી ધાતુના
પતરાં સુક્રીઆથી તે વધારે દીધી નીકલે છે, તેમજ જો
લનારની પછવાડે અથવા ઊપર બંધે કે પાછો આવા
જ ઠાવનાર હોયતો, આવાજ વધારે જોર પડે છે. ય
ડીનહાલમાં જો જોલનારની પછવાડે અને ઊપર યુગ
જની મીસાલે પાટીઆં ગોઠવીઆં હોયતો આવાજ
મોટો અને પરગરો નીકલે.

સ્રી દરપણ

નાલીખાઈ સતાક.

ખાહરકેટ નાલીખાઈ નાંમની એક નીંધખોર
ખાએડી રેહતી હતી. એને લોકોની તાતવાત કરવા
નો અને ખીજાંઓને હલકાં પાડવાનો જોવાતો હલક
પ્રે હુતો કે, કોઈને વીચેખી કાંઈ કંઈે હલકું જોલાએ ચ
લાએ તે, ખડ હોએ તેમ ઊચકી લીએ. એ તેની
સાંભલેલી વાતો આસપાસનાં પાડેસીઓ અને ચોતા
ના સહી મીતામાં કરે નહી તાંડીસુથી તેનો ધરવ પુ
રો પડે નહી. એવી ચાલને લીધે એને કેટલાંકીતો ના
લીખાઈ સતાકને નાંમે જોલખતાં હતાં. જો કોઈને
જોવા અથવા કંઈે ખેસવાં જવાનું હોએ અને કોઈ સાધે
થાયેડીતો સતાકખાઈ તઈઆરજ—કેમકે પડે તાંડી લો
કીની તાતવાત કરવાની તેમજ નવી સાંભલવાની તેને
જોગવાઈ બને.

એક દાહડે નાલીખાઈ, પેતાની શહીનાં સગાં સો
 હુમામાની સુનાખાઈને ખહી થએલો અને તાંહાં અવા
 ર નવાર જવાને માવેરો હોને, તેથી જોવા ગીઆં હ
 તાં. તાંહાં ખીજાં આડોરી પાડોનીનાં ખઈરાંઓ. જો
 વા આવીઆં હતાં. આવો, ખેત્રોની, માજીમ તવાજ
 થાવા ખાદ નાલીખાઈ પુછવા લાગાં “માએ દવાદારૂ કી
 નની કરોછ” ઘરનાં ધણીઆની ગુલખાઈ ખોલીઆં
 માએ દવાઈતો ફરતા ફરતાઓની કીધી, પેલા ઇસપીટા
 ઇવાલા મોહ્યા ડાકટરનીખી કીધી પણ કાંઈ શેર પરતો
 નથી. જે આવેછ તે તેજ પાએછ માએ ખીજો કાંઈ
 ઈલાજ કરતા નથી.

નાલીખાઈ—માએ એ દરદ પરોઝી ખરાખ;
 જોયોની મારા પેસતનજીની વહુને એ નાંપાક થએતો
 તે ખીચારી રીખી રીખીને મારગ લાગી—તેનેખી માં
 એ ફરતા ફરતાઓની દવાઈ કીધી પણ કાંઈ થાગ ન
 હી લાગે. પણ માંએ પેલો વોહોરો હુમણાં નીકલી
 ઝાછ તેની સજી તારીફ કરેછ, જે દારા જરા તેનો હાથ
 ધરોતો સારૂં; એમતો વરી આટલા મુઆઓની દવાઈથી
 સું શેર પડીએ તે વોહોરો કાંઈ પાખ આપેછ તેથી ઘણા
 ઝાને સારૂ થએઊછ. પણ તેનો છુક મરે ખહુ ભારીછે.

ગુલખાઈ—(ખીચારી હવે દુખતી શીજીને વલજે
 તેમ) હા માએ આટલા રૂપીઆની મુર ધાઈ, તે વલી
 એટલા પુરા; જાંહાં તાંહાંથી મારી છોકરીને શેર પરવા
 સાથે દરકાર.

આવી રીતની વાતચીત સાંભલી ખીચારી શુ
 નાખાઈ ખહીનાં રોગથી ખવાઈ ગએલી, તેમાં વલી તે
 ને ધાસતી પેઠી અને પોતાનુ દરદ સારૂ થાનાર નથી
 એવી રીતે દીલમાં આશા મુકવા લાગી. એ વખતે
 શુનાખાઈનો ભાઈ નાદરશા તેજ એરકામાં જેઠેલો હોને
 તેનેનો ચવરાઈ આવીકી કે વલી આ નાંપાકી કાંહાંથી
 આવી કે પેલી ખીચારીનાં મનમાં ધાસતી પેદા થાઈ
 અને તેનું મોહુડું શગ જેવુ થએઊ.

તે દીવસે નાલીખાઈ, સતાકનાં દીલમાં પેતાની
 વીધવા પરોસનની વાત હતી જે આગલ ખીજે કેકાંજી
 કરી આવેલી તોખી તે હુર ખાંહાંને દાહડવા જાએ પ
 ણ કાંઈને કાંઈ વચમાં અડચણ વરીઆ કરે. થોડવા
 રે જારે નાલીખાઈને જોગવાઈ મલી તેવીજ તે વાત
 દાહડી અને સંધાં ખઈરાંઓએ તે સાંભલવા ઊપર ધે
 આંન આપીડી.

માએ પેલી મારી પરોસન હીરાં રંહએલીછે
 તેને આપરેતો આજ સુધી ઘણું સારૂં માણસ જાણનાં
 હતાં, પણ માએ ખારોખારથી સાંભલીએછતો જાંજી આ
 પડું દીલખી કંમકરેછ. અતીઆર સુધીતો હુંખી મારી
 છોકરીને એને તાંહાં સીવવા સીખવા મોકલતી હતી
 ને જેખી સીવવા સાંધવાનું હાએ તે મોકલી આપીએ
 કે એ મરે ગરીબ ખીચારીનું લહું થાએ. એકતો મા
 એ આપરાં ખયાં નાદાંન પરોઆં ને એવાં નધારી લ
 ત વાલાંની સંગતમાં જેએ તે આપરો જીવતો નહી માં
 ને. તમારી છોકરીનેખી મોકલવાનું ખંધ કરો આશુ
 ને સારાં માણસને એ નહી પરવરે.

એ ખાઈ આદમી, ઘેરમાં એખલીને કીઈ કરતાં
 કીઈ ઘેરએ માંડીટો નહી અને તાંહાં પેલો સોરાખજ
 રોજ રોજ આવે, તે પછે ખીજી શું થોડા વી
 ચારે વલી એની છોકરીને તરેહવાર આધાવે,
 પેહરાવે ને એના ગરીબ ઘેરમાં કીઈ વખતે જી
 આં હાઈએતો ખધું સુધીઆની ને જાંજી આપરે
 તાંહાં નહી. મલી આવે તે તાંહાં નજરે પડે. થો
 ડાજ દાહડાની વાત ઊપર હું એને તાંહાં જેઈતી; તે
 એની પાસે ચીનાઈ જે તરણ જગજગ કરતી સારીએ
 ને તેવીજ શરમાતુ કીરો પડેલી ને સોરાખજ તાંહાં
 આવેલો તે હુંતો મનમાંજ સમજીને મુંગી ખેઠી:

માએ આપરેતો એની દયા ખાતાંધાં કે ખીચારી
 ઊપર તરેહવાર ગુજરી ગીઊ ને વરી છેલેવરંખી
 મરી ગીએ ને ખીચારી-લાચાર જેચાર થાઈ પરી
 એહામણીખી તેવીજ ને કીઈ વખતે જાંજીએતો ભણ
 તી ને ખંદગી કરતી ખાલમ પડે, પણ જેદારથી આવો
 મામલો જોએએ તેદારથી આપરેતો એકીઆં ને શીવવા
 વેતરવાનું કાંઈખી હાએ તે દરજીને તેરાવી કરાવીએછ.

ખીજ જોવા આવનારી ખઈરી—હા, માએ
 જેખી એવુંજ સાંભલીઊછે. સોરાખજને ને તે
 ને જોટું ખધું શું, કે તાંહાં રોજ એક શેરો
 મારીઆ વગર ચાલેજ નહી, એમતો ખીજાખી
 વરેના દોષધરો હાએછે દેની—પણ આવું આપરે
 નહી દીઠેજું. એવાં મુઆને હુંતો આડોરીએખી ચહરાં
 ઊં નહી.

એ વાતને વલી ખીજાએએ ટેકો આપીએ એ
 ને ઘણાં ખરાંનીતો જાંજી ખાતરી ધાઈ હાએ તેમ યે
 કું હીલવવા લાગાં. એ વાન ખંધ પડી એટલામાં.

નાદરશા ખીચારો ચોરડામાં ખેસી સંધુ સાંભલીઆ ક
રતો હતો તેનુ ઊભાઈ આવીઊ અને તે ફેટલીએ
ક ખીનાં બાંધતો હતો તે ઊપરથી ખોલી ઊઠીઓ.
નાંલીખાઈ, હીરાંખાઈને વાસતે તમે આટલું બધું ખો
લીઆં અને તેને યુનેહુગાર, ઠેકની તેમાંની એકે ચી
જ તમેએ પોતે નજરે જોએલી માલમ પડતી નથી.
તમે ફેટલીએક ખાખદ ઊપરથી શક નાખોછ તે ખાખ
દોનો કોઈખી ખીજ રીતે ખોલાશો કરી શકો. પેહલાં
તો જે ખાખદ ઊપરથી કોઈખી માંજુસને યુનેહુગાર કે
કવવો હોએ તે ખાખદની ખંધો ખાજુ તપાસવી જોઈ
એ અને તાંહાં શુધી તેને વીશે કાંઈખી માકુ ખોલવુ તે
ખાંહુ યુનાહુનુ કાંમ છે.

એ ખાઈનાં રૂમાં ખીજો માંટીકો નહી એટલા
વાસતે શોરાખજી તાંહાં નહી જાએ અને પોતાનાં
મરનાર દોસતની ખાએડીની ખખર અંતર નહી લી
એ તો પછે એ ખાઈનો હાલ શો ! તે કરતાં શોરાખજી
એક ભલેવો અને આખરૂદર વેપારી કેહવાએછે.
ખીજુ એકે હીરાંખાઈનાં મરનાર વરનો શોરાખજી ઊ
પર હુવો ઊપકાર કાંએ નહી હોએ કે જેથી તે જનમ
તેમાં દુખેલો રહે ! અને તેનાં ખદલામાં તેનાં ખયાં છે
કરાંની માવજત અને જતન કરે ? હીરાંખાઈ પોતે સુ
પ્રીઆની હોએતો. પછે ગરીખ હોવા છતાં તે પોતાનું ઘે
ર સુપ્રીઆની કાંએ નહી. રાખે ? તમે ચીનાઈ ચારી
અને કોરોની વાત કરોછ તે લોકોની કાંએ નહી-હોએ ?

જોવો હું બાંધુછ તેમજ ખોલાશો સાંભલો. હી
રાંખાઈનાં વરે, શોરાખજી એકવાર વચગાલે, વેપાર ધં
ધામાં છેકજ ખેસી ગીઆતા તાંએ, અહીંથી તહીંથી જે
હનત કરી નાંજુનાં મદદ કીધી હતી. તેમાં મરના
રનાં પોતીકાંખી થોડાં નાંજુનાં હતાં. ખંધો વચે દોસ
તી અને ભાઈચારો એટલો હતો કે, ચીકી પતરી કાંઈ એ
કે જેકને આપેલી નહી. હુવે તારખાદ થોડુંએ મરના
ર, વેપાર ધંધામાં, લાંખાં કરજમાં આવી ગીએ અને
શોરાખજીથી કાંઈ મદદ કરી શકાઈ નહી. તેટલાંમાં
તો તે ખીચારો આંબરી પડીએ ને મરવા સુતો તા
રે એક દારે હીરાંને શોરાખજીની હુજુરમાં ખોલાવી
કહોડી કે, શોરાખજી મારો દોસતછ ને તુને જોઈતી ક
રતી મદદ કરશે, ખાકી મારી પાસે કાંઈ રહોડી નથી.
હુવે શોરાખજી મરનારનાં ખયાં છેકરાંઓની પરવર
સી કરે તેમાં નવાઈ શી ? તમે પેલી ચીનાઈ ચારી

અને કોરોની વાત ખોલીઆં તે આ મારાં માએ ખે
છ તેવનને પુછી જોવો કે તે હુમારે તાંહાંની હતી
નહી. એ ખાપડીનો ગરીખરો મંસાર જોઈ જેમ લો
કાંદઆ ખાંઈ શીવવા વેતરવાનું આપે તેમ હુમારે ઘે
રથીખી જાએછે. હુવે શોરાખજીની ખાઈરીને આ લેન
દેન વીશે ખખરછ અને તેથી પોતે પણ તે ખાઈ આગ
લ આપન બવન રાખેછે—એટલુંજ નહી પણ જો કો
ઈ દીવસ શોરાખજીથી જવાનું નર્થો તો ઊલટો તેને ઘોં
ક ઘોંક કરેછે. હુવે જરે આ પાક દાંખાંનની વીધવા
વીશે તમે આવી વાતો કરવા લાગ્યાં તારેજ એ લેન
દેનની ખાંનગી વાત મને જાહેર કરવાની શરજ થા
ઈ પડી.

ગરીખ ખીચારી હીરાંખાઈ હુજુરતો તે પોતા
નાં પરજીવથી ચોટલી પેદા કરેછ અને આલંધુ રેહવા
ચાહતી નથી, એટલામાં તેને વીશે હાવી અપવા ફેલાએ
આથી તેનાં દુખમાં કોટલો વધારો, અને તે ગરીખનાં હ
કમાં ફેટલું નુકશાન ? તેમજ શોરાખજીની આખરૂને કે
ટલો થોડો ? વાસતે સદા કોઈનીખી અપવા તમારાં કાંન
ઊપર આવેતો તેની ઠેકી ખાજુ તપાસીઆ વગર એક
હરખી તે વીશે ખાંદર કાહાકતાં નાં.

નાંલીખાઈ સતકને તેમજ પેલી ખીજ ખાઈને
એથી ઘાંજુજ ખસીઆનું લાગું અને શરમીનદાં થાઈ
હોથોખા આપરેતો સાંભલેલી વાત ખોલીઆં, કરી પો
તાનો હુલો ખંચાવ કરી રખસુદ લીધી.

વાંચનારી ખાંજુએ, તમારાંમા નાંલીખાઈ સમક
જેવી ફેટલી મલી આવવાની. હુવે આ વાત ઊંપ
રથી તમે નાંદા અને તાતવાત તથા ખંધો ખાજુ ત
પાસીઆ વગર હુલકાઈથી વાચાર આમવાને વાસતે સું
વીચારશો ? એવી રીતે તમારે પોતાથી કોઈવાર થાએ
કોંછ ? ઇઆદ રાખજો કે એકવાર તમારે માહુટથી એ
વી વાત થાઈતો. તેથી સાંખા માંજુસની નાહુકમાં ફેટ
લી ખરાખી, અને ફેટલું દુખ, અને તેનાં ગરીખ કુટખ
નું ફેટું શનાસુકાંમ. વાસતે સદા આ ખોલો તમારાં હુઈ
દામાં કોતરી રાખજો કે “ હરેકે ખાખદની ખંધો ખા
જુ તપાસીઆ વગર કાંઈખી. માંધો વીચાર આપવો અ
ને ખોલવું, એ યુનાહુ ભરેલુંછે.”

સમુદરની સત્વતી.

સમુદરને શાદી નજરે જોવો કે શીલસુશની નજરે જોવો તોપણ આપણા કીરતારની 'કીરતીની તે ગોચિઆ એક આરસી છે. તે આરસીને જુદું જુદું વખતે જોસોતો તેમાંથી એટલીતો જુદી જુદી અભગ્ગેષી નજરે પડશે કે તેનો કાંઈપણ અંત આવવાનો નહી. જો ઈ સવર ! તારાં આગે પુલંદ પાંણી ચોવીસ કલાકનો અરસામાં બેવાર જોરે છે અને વધે છે તે કેમ ? દરીઆનાં દરામનાં જોળાં ? કેવા તેજોનાં ઊછાલા ! કેવું જોર અને જડક ? કેવી એકની ઊપર એકની ધલતી હાર અપાર ! કાણ તેજોને હીલવનાર, અને કાણને તેમને આધાર ! આંખોમાં ટાડક પડે તેવો, તે પાણીનો આકાસી રંગ, એકાએક બદલાઈને પ્રને છે સીદા ઈ કરતાંથી સીદા કાલો; અથવાતો યુગ્મ ઇંગ્ગેઆની અસરથી લીલો, પીલો અને રાતો, ફરેવાલો; તમે કહે શો કે સમુદરનાં જોવા શું ધર્મ ? આંણી ચરે લીલા, કંમથીલો, ને પેલી ચરે સુરંગ !

સમુદર તારાં પાંણી છે તારાં તેનો સરવેજે બળોઆ; પણ એટલા બધા ખાર તુંમાં કાણે આંણી આ ? જોકે ગંગા અને જમુનાં અને સીંધું સરીખી સેંકડો નદી રાંણી, તુંમાં ખાલી કરે છે, પાણી મસક મીઠાં પાંણી, તોપણ તુંને બાતે બીજાં ખારતું બંડાર, કે તેજોનાં રસાજોણી શુણે છે અપાર.

તેજોએ તારી ઊંઘાઈતું માપ કરવાની કીધી છે તજવીજ તેજોતું મતે છે એકપારગી હીમાલીઆ નેવા પરવત, કે તેજો ખરેખરા છે આકાસનાં કામ, તેજો ખી તાહરા પાટલ પેટમાં કરી સકે મુકાંમ. વહી તુંમાં છે ખીણો, ખાઈઓ, અને ખડકો તમાં, જોગેજોગે બાતલાતની માછલીનાં મુકાંમ.

કેહવો કે જીવંતોની વશતી સુકી જમીન ઊપર વધારે છે કે સમુદરમાં છે ? એક ભીંગની ઘરભનાં બે પાટ, અને તે બે પાટમાં નેટલાં ઈંડાં તેટલા ભીંગ તે એક ઘરભમાંથી વેદા થવા જોઈએ. હવે જો તેવાક શેડખં ન કરેડ ભીંગ દરીઆમાં હાજેતો તેજોનાં બધાં ક્યાં અને કુટુંબ પરીવારની વસતીનો સું અડસડો ધારી એ ! પણ વહી હડગાંજ તે જગતનાં ખાપતું દાહાપણ જોવો. જોવો કે ખીલ માંછલીઓ અગનીત બધાં જ

હો છે તોપણ મગરમછ એક વેતે એકજ વેદા કરે છે, અગર તેમ ન હોતતો આપણું સું ધાત તે તમે પોતેજ વીચારી લેવો.

વહી શું આગે થોડી છે અભગ્ગેષીની વાત કે જોકે માછલી માછલીનીખી કરોડો નીઆત અને બાત—એક એકથી જુદીજ તેજોની રીત અને જુદી બાત; તોપણ દરેકે એવો પોત પોતાનું રાજ, અને સંનસારનાં સઘલાં કાજ, પુરૂષવીની સરૂઆતપી તે આજ દંન તુલોક મેલસંપથી ચલાવે છે, અને લોખી લગક ઈનસાંનને લજવાવે છે.

કાલાં પાંણીનાં સમુદર ! જો તારી પાટલ પેટીઓમાં કેટલા કાહુતર પડેલા હશે ! ઈનસાંનનો ખબલો તારા દરવીજ આગલ શું ખીસાદ ધરાવે છે ? જોતીનેતો તું ચાહુતો વરસાદ વરસાવે, અને પરવાલા નાં ડુંગર ઊઘાવે.

વહી વેપાર અને રોજગારનો તું ધોરી રજતો છે, અને તારી ખરકતથીજ આગે લંદગીનો અસખા ખ સસતો છે. ઊદીજોગનો હાથ અને જોલમની આંખ; હુંગર નેવી કીસતીએને ગોચિઆ આપે છે પાંખ સાવે છે તેજો દસે દેખની કીકમાઈ, તે વીસે નથી જોઈતી આજે જોગે ગુવાઈ.

સમુદર ! જો જોહીલા સમુદર ! તોશાંનનાં વખતમાં દોરે છે તું જોજો દખાવ. ને પાંણીની સપાટી ઊપર એક વાંચરું ધાસતું એક તનખુખી ન હીવે, તે જ પાંણી ખીજવાર લંગડતી સાંકલને કાયાં સુતર સમાં થોડો ! ને વારે વીહીનાં ચમકાટ અને મગકાટ નાં કરાંકા—તે વારે જોગે વાગે જોગેઆ તોપનાં ધડાક; તેવી અખતે ઈનસાંન કરે સું ઊપાગે, ખુદરતની સાંમલે કાણથી લગ્ય ? તોપણ તેવે ખારીક રમે ને મેવે છે તે કીરતાર ઊપર ઈતખાર, તેનો બેરો તે સાહખ ઊગુતારે છે ખાર.

આરતોની મનલસ.

બાશાણુ ૧ છુ.

આરતોને રાત મેલવવાની જરૂર—

આરતોનો મરતબો.

ચેઆરી બેહનપણીઓ,

આજ દીને તમે બેહનપણીઓને તમારા ધણીઓ સાથે ભેગા થએલાં જોઈને અને ઘણા આનંદ ઉપજાવે. એ વેળા મેલાવરો કદાચજ બનેલો ભવામાં આવેલો. તમારાં બ માંની નવન કેમ કરવી, તથા તમારી પોતાની તંદરોસતી થી રીતે જાલવવી તેનું ગનેઆન મેલવવાને તમેએ વારેઘડી એ અને એલતેભાસ કીધી હતી, તે આજ દીને બજા લાવ વાને મારેથી બની આવવીજી. તમારા માટેના કેટલાંક જ છું પેહેલાં એ પરમાણુ સાથે મલવાને ઘણી અડચણ લીધી હતી અને એવો પણ શક હાડાવીઓ હતો ને આરતો ને ગનેઆન સી માટે જોઈએ ! પણ એ અડચણ કર થાએલી જોઈને હું ઘણા ખુલી થાએજી. કરચુદને વખ તે તમેએ સાથે ભેગાં ધઈને ઘેરઆરના કુંકલાઓ, રાજની કાહાણીઓ, તસકરી હા અને ગીબતો કરવાને બદલે કા એકાકારક ગનેઆન મેલવવાની ને કોશેશ કીધીજી, તેટલા માટે હું તમને ઘણીજ સામાયી આપુછું.

પણ હું તમને કેટલીએક બાબદોનું ગનેઆન આપું તેની આગમન મારી કરજી કે તમને પુરતી ખાતરીથી સ મજલ કે આરતોને ગનેઆન મેલવવાની અગતજી. જરૂર તમારી એ વીધે પુરતી ખાતરી થાયે તારે ને બાબદ વીધે હું તમને ગનેઆન આપશ તે ઉપર તમે વધારે ઘેઆ ન આપશો, અને બીજ તરેહવાર બાબદો જાણવાને ખ તી રહેશે.

હવે ને બાબદ વીધે તમારી આગલ ખોલાસો કરવા ચાહું છું તે તમારે પોતાનેજ લગતીજી. પેહેલાં આએ દુની આમાં તમારો મરતબો શું છે તે વીધે તમને સમજાવું આપવા માંજી. તમારા માટેથી કેટલાંક જણ પુછશે કે આરતોને વલી મરતબો સા માટે જોઈએ ? હું દલગીરીથી કહું છું કે એનું ખોલનારી આરતો આએ દુનીઆમાં પોતા ની કરજ કુછે તેથી તદન અજાણી છે. જો હું તમને એ પરમાણુ કે હું કે દુનીઆની હાલત સુધારવાનો આધા ૨ સઘલો તમારી ઉપરજ રહેછે તો તે સાંભલીને તમે અમરત થાશે.

શ્રીલસુકો અસલધીજ કહેતા આવેલાજી કે દુનીઆમાં ને ને મોહાડા અને કાબેલ શખસો યાઈ ગયાજી, જેઓ એ મોહાડી શોધો કીધીજી, અને જ્યેથી નંગલીપણની અ વસથામાંથી સુધરેલી અવસથા થાઈજી, તેઓની મોહાડાઈ અને કાબેલીઅત, તેઓની ખાતાઓ હુરીઆર અને ચંચ લ હાવાથી બનીજી. ચેહનયાહ ને પોલીઅત યોનાપારટ યોતે કહી ગએલો ને “આગલ ચાલતાં બચુ કેવું નીવ રશે તે તેની માએતાં હાથમાંજ વાતજી” વલી એજ પ

જી કહું છે કે “દેશની હાલત સુધારવાની સઠથી સરસ રીત એજે ને માતાઓને જ્ઞાની કરવાં”. હવે જરૂર કીલસુ કા અને ચેહનયાહો વટીક આરતોને આવો મરતબો આપેજી તારે તમને પોતાને શા માટે પછાત રહેવું જોઈએ. શા મા ટે તમારા પોતાના વાજબી હુકો અને મરતબો જાલવવાને માટે ઉપાએ શોધતાં નથી.

આએ દુનીઆમાં જરૂર કાંમ અને જરૂર મરદતી છે તેહજી કાંમ અને જરૂરીઆત આરતની પણજી. એદા તાલાએ કેટલાએક કારણસર મરદને આંગમાં નોરાવર ખ નાવેલાજી. તેમજ તમે આરતોને કેટલાએક કારણસર રાંક બાવીજી. એટલા ઉપરથી તમને મારા મ પડશે કે જરૂર મ રદ બાહર મેહનત અને રંજ ખેંચીને પોતાનું અને તમા ૩ જીવનન પેદા કરવા જોઈએ તારે તમે ઘેરમા રહીને ‘સ’ સારી કારભાર ધીરજથી મળવોજી.

દુનીઆની શરૂઆતથી તે આજ શુધી મરદ લોકો ત મો આરતો ઉપર તરેહવાર જાતની હુકુમત મલાવતા આવે લાજી અને તમે જતે રાંક અને નબરી હાવાથી તેઓએ પોતાના બધે કરી તમારી ઉપર તરેહવાર જીવન જીવરીએ. છે અને તમને જોવાંમગીરીની જીસડીમાં નાંખી સુકીઆજી.

જે વખતે ઈરાન જમીન ઉપર આપણા પાદશાહો રા ન મલાવતા હતા તે વખત કાઈ નંગલી હતો નહી. તા રે આરતોને કુબી જાતનો મરતબો મરદો આપતા હતા. તેઓને પોતાની ચંકમાં લેતા હતા અને તેઓના વીચાર પણ લેવામાં આવતા હતા. તે વખતે આરતો એટલો મર તબો ધરાવતાં હતાં તેથી ઘણાં હુરીઆર અને ચંચ હતાં. તેઓના કરજદોની જરૂર આપણે તવારીખ વાંચીએજી તા રે મારા મ પડશે કે તેઓ ઘણાં નોરાવર, અકલમંદ, અને નેકીવાલાં હતાં.

જરૂર હીંદુસથાનમાં આપણુ આવેઆ તારે મરદ અ ને આરત યોડાં જણ હતાં અને નંગલી હીંદુઓ સાથે વ શીઆથી સઘલી તેઓની રસમ, રીતખાત આપણા લોકોએ પકડી, તારથી આરતોને મરતબો ઘણે દરજે કમતી થ યો. જેમ હીંદુ લોકો પોતાની આરતોને શુલામની મીસા લે હાલ પણ ગણેજી અને વાપરેજી તેમ આપણા મરદો જે ખાદેખીથી આરતોને ગણવા લાગા. એવા જીવખાતમા ત મે આરત લોકોએ આસરે બાહરસો વરસ કાહાડીઆં. ખ રી વાતજી કે શેડાએક દાખલા શીવાએ હાલ આરત કાઈ મરદનો જોલામ સરખો નથી પણ હજીર શુધી મરદ યો રતને પોતાનો બરોબરીઓ ગણતો નથી જેકે જોલામ ગીરીની મેહનતમાંથી આરતો છુટીજી તેખી હજીર શુધી મ રદો આરતોને ખાતરે પોતાના શુખ અને ગમતને વાસતેજ બનાવી હાએ એનું સમજેજી અને તેથીજ તમારા વાજબી હુકો આપવાને ના પાડેજી.

જરૂરોસતી ધરમ જરૂરો મરતબો મરદને આપેજી તેટ લોન આરતને પણ આપેજી. જરૂરોસતી ધરમ મરદ અને આરતને જેટ જહાંનનું શુખ અને કુખ સરખી રીતે ખત લાવેજી તારે મરદ અને આરતની હાલત અને હુકો આએ. દુનીઆમાં શા માટે જીવ હાવા જોઈએ ! હાવામાં આરત જાત યોતે પોતાની હાલથી ધરાએલી

રેણું કાચેકે તેમને વધારે સારી હાલતમાં ફલ કેવાં નીપ
 નેણે તેનો પુરતો વીચાર નથી. કેટલીએક ઐતરોતી અનધ
 ડપણથી અને બેપરવાઈથી પોતાની જે હાલત હાથેએ તે
 ઉપર સંતોસ રાખીને બેસેછે. વલી કેટલીએક ઐતરોતી વી
 ચાર કરેઆ વગર મરદો તેમ્ને વીશે જે વીચાર રાખેછે તે
 માંથે મહુડાવેછે. તેમ્ને પોતાની હલકી પદવી માલમ પ
 ડતી નથી અને ઘણી વખતે તેમ્ને ગોલામને હાલતને લાએ
 ઠી અને ખુબી ગણેછે. હાલતના વખતમાં તમારામાં એવાં
 પણ છે કે પોતાનો મરતબો શું નેઈયું તે શોડું ઘણું સમજ
 શકેછે અને કાંઈ પણ રીતે પોતાની હાલત સુધરે એવાં બં
 નીછે. માંબુસને પોતાને મરતબો સમજવાને માટે કેલવ
 છીની નજરવેછે. હવે હાલ જે કેલવણી છોકરીએને આપા
 એછે તેને કેલવણીનું નામ જાનવું નથી. લખવું, વાંમ
 વું, નરા હીસામ ગણવા, ભરવા શીખવું અને પંદર સોલ
 વરસની ઉંમર યાદ એટલે સધલું પાછું વીસરી નવું એને
 કેલવણી કહી પણ કેટલાએ નહી. છોકરાએને એવી કેલવ
 છી આપવામાં આવેછે કે તેથી તેમ્નેના મન કઠવ્યત પક
 ડેછે, વીચાર સક્તી વધેછે, અને નીતીના કાએકા કેવમાં
 માલવાને બની આવેછે. આ બાબે છોકરીએને જીવન કેલવણી
 આપેઆથી ઉલટાં તેમ્નેનાં મન જાલકા અને બેદંગાં કરેછે.
 તેમ્ને એટલુંજ સમજેછે કે પોતાની છોકરીએનાં બદન
 ને સોભાવતાં કરે. આપણા બોઠાંની જીવાન છોકરીએ
 માં "હીસટીરીઆ" મરન વધારે ફેલાએલોછે તેવું સુલ કા
 રણ એજેછે કે માપાપો તેમ્નેને મનતી પુરતી કેલવણી આ
 પતાં નથી અને સોભાઈતાં યાદને ફરવું એટલુંજ શીખવે
 છે. હું કાંઈ એમ કેલવા નથી માંગતો કે બદનને સોભાઈ
 વું ફરવું નહી પણ મારી સુલ મતલબ એછે કે તે સાથે મ
 નની કેલવણી પણ આપવી જોઈએ.

વલી જે માએ સીબેલી અને ભણેલી નથી તેવું બચું
 મોહણું થાઆ પછી કહી પણ તેને માન નથી આપવાનું
 અને ને વખતે માએની સીખણની નજરે તે વખતે
 બચું ઉલટું તેની હુકમતને જેણ કરીને ગણેછે. માએનાં
 હાથમાં બચું આપેલું છે, તે એવા વીચારથી કે તેવું મન સુ
 ધારે, તેને ખુબી આપે, તેનાંમાંથી ખરાબ ઈલતો કાહાડી
 નાંખે, તેને કેલવણી આપે, સારો મારગ બતાવાવે અને શી
 ખામણુ દે. એટલા માટે તેને પોતાની વ્યકલ અને અન
 માએસ પુરતી હોવી જોઈએ. બચાંમાં શું શું સારા શુણ
 છે તેને સમજવાને અને તેને વધારવાને સમજી માંએ હ
 મેમાં દોરેસ કરેછે, પણ અનધક માએ તે સારા શુણ નહી
 સમજ્યાથી તેને શુભ ઘવા રહે.

આ ઉપલા વીચારો ઉપરથી તમુને નલલીથી માલમ
 પડશે કે તમારી ઉપર મોહાઈ ફૂલ આવીને પડીછે. તમુ
 ને સારી રીતે ઘેઆનમાં રાખવું ને જેવી હાલત તમારા
 તન, મન, અને નીતીની હાએ તેવીજ હાલત તમારાં બ
 ચાની થાવાની. તમારા હાથમાંજે કે તમારાં બચાં નેરા
 વર અથવા નબલાં નીકરે, તમારાજ હાથમાંજે કે તમારૂં બ
 ચું હુચીઆર અથવા બુબક રેઠું, તમારાજ હાથમાંજે કે તે
 જલ અથવા નેક નીકરે. જરે એવુંજ ખચીતછે કે તમારા
 બચાંનું અને આગલ માલતાં મરદોનું તન, મન, અને ની
 તી તમારી ઉપર આધાર રાખેછે, જરે નેરાવર, હોશીઆર

અને નેક બચું અને મરદ તમુનેજ જેમ આપેછે તારે તમુ
 ને સા માટે હુરખ ઉપજવો નહી જોઈએ અને જેવે ઈન
 નની કેલવણી તમને નહી જાને એવું શા માટે વીચાર
 વું જોઈએ.

તમારી મનસક્તીમાં શુધારો અને વધારો કરવાની
 તમારી પોતાની અને તેમજ મરદોની પણ ફરજ છે. દરો
 નના વરતમાન પતરો વાંચવાં જોઈએ તેમાંથી દુનીઆમાં
 શું બનેછે તે માલમ પડશે અને તેમાંથી ઠકો મેલવી સક
 સો. મોપાંતીઆં વાંચવાં કે તે માટેથી દુનીઆમાં શું શુધા
 રો થાએછે તે માલમ પડે અને તમારાં બચાંને તે શીખવ
 વાને કામલાએ. હાલ મંડલીમાં તેને ભાશણુ સાંભૂલવા આ
 વેઆંછો તેવીજ મંડલી ફરીને ભાશાંણુ સાંભૂલવાં કે તેથી
 જીદી જીદી માબહોનું ગનાન મલે.

મનને કેલવવા ઉપરાંત તમારાં તંનની જલવણી
 કરવાની વધારે નજરે કેમકે જે તંન ઈઆને તમારો
 બાંધો મનજીત હુથેતો તમારૂં મન સેહુલાઈથી હુરએક જ
 તની કેલવણી ઉપર વલાણુ લેઈ શકશે—પણ જે તમારો બાં
 ધો નબલો હુથેતો પછે તેમારૂં મન જાહણુ ઈઆરી આપી
 શકશે નહી. તંનની જલવણી કેમ કરવી તે વીશે તમે ત
 દન અનજાંછો. તમુને તથા તમારાં બચાંને દુખ થાએછે
 અથવા તમે નબલાં અને દુખલાં રહી જાએછો તેવું કાર
 ણુ તમે સમજ શકતાં નથી. જે તંનને તંદરોસત કેમ રા
 ખવું એવી સમજણુ તમુને બરાબર હાએતો કલામલ તમે
 આભરી પડો. તમારાં બચાં તંદરોસત અને નેરાવર પેદા
 થાએ. ખરી દલગીરીએ કે તમારૂં તન શુધારવાને તમારા
 માંબાબોએ મોડીજ સમજણુ રાખીછે. તમે અવપણુમાંથીજ
 નબલાં હાએછો. તમે જવાનીમાંથીજ, અજાણપણુને અ
 ને કેટલાએક વેટ્ટેમ અને છીતને લીધે તમારાં બદનનો તાં
 શ કરોછો અને પાછલી જુદગી દુખ અને દરદમાં જીવરો
 છે. હાલના વખતમાં બીહીકતી, મુલતી, ફીકા મેહરાની,
 કઠમ માટેથી વાંધી વલી ગમેલી જીવાન છોકરીએ આપ
 ણુ હા ઈદામાં આવેછે તેવું કારણ શું? અલબત્તે અગનેઆ
 નપણુથી અને વેહુંને લીધે તેમ્નેનાં માંબાબોએ તેમ્ને
 એવાં કરી મેલીઆંછે.

એટલા માટે ઘણીજ નજરે જે તંદરોસતી
 જલવવાનાં કાએકા બરાબર સમજવા અને તે પરમાણુ મા
 લવું જોઈએ. તંદરોસતી જલવવાનાં કેટલાક કાએકાએ
 વીશે તમે જીદી છીત રાખોછો અને તેથી તમારાં તંન ઉ
 પર નકારું દુખ લાવી નાંખોછો. કેટલીકવાર તમે પોતે
 છીતને ધીકારોછો પણ અણધાર માંબુસોના ડર રાખી તે ન
 ઠારી છીતને તામે યાદ દુખી થાએછો. મેહુને હવે તમે
 ન વીચારો કે એમ માલવામાં તમે તમારી ખરી ફૂલ
 અદા કરોછો? નાં નહી ઉલટો ગુનાહ કરોછો, અને દુની
 આને નુકશાન કરોછો.

હવે મારી ડાકટર તરીકેની ફૂલ એછે જે તમારી તં
 દરોસતી કેમ જલવવી તે વીસે તમુને ગનેઆન આપું. ત
 મારા બચાંની જનમથીજ તંદરોસતી કેમ જલવવી તે વી
 શે પેલવાં હું સમજ આપવા માગું છું. આસતે આસતે
 જેમ બચું મોડું ઘણું જાએ તેમ તેજે પોતે પોતાની તબીએ
 ત કેમ સંભાલવી તે વીશે હું પછી સમજાવવા.

આવતી મંડલીમાં બધું જલ્દીથી તેવી તરતજ શી માવજત કરવી તે વીશે હું ભાષણ કરવા ચાહું છું.

આજ દીને જે બાબદસર ભાષણ કીધું છે તે ત મને પસંદ પડશે અને તે પરમાણે તમે માલવાને તજવી જ કરશો એવી પુર વ્યાથા રાખીને હું ખતમ કરવાની ર ખ લેઉં છું.

રેલ.

રેલ એટલે શું અને તેથી કેટલી ખરાબીઓ થાય છે તે વીશે અલખર્તા વાંચનારી બાઈઓમાંથી ઘણાં જણને ખખર હશે, તેમણે રેલ વીશે અતરે થોડો એક હવાલ આપવાની રજા લેઈએ છે. જે ગાં મમાંથી નદી પસાર થઈ જતી હોય તે ગાંમમાં રેલ આવવાની વડી રાખવામાં આવે છે. જારે ગાંમમાં અથવા તેની આસપાસ વરસાદથી થાય છે તારે ન દીમાં હુમેસ કરતાંને પાંણી ઘણા વધી પડે છે જેથી તે નદી ઊભાઈ જાય છે અને તે માંહેલાં પાંણી ગાંમમાં ફેલાઈ જાય છે અને તે વેલા બહુ પાંન, ખાગ બગી ચા અને લોકોના નાન માલની અતીએ ખરાબી કરી નાખે છે. જારે વસતીવાલા મોહોલાઓ પાંણીથી ભરાઈ જાય છે તારે તાંહાંના નાખલાં અથવા કાની ખાંધની ના ઘેરો ટુટી પડી ઘણાએક જીવજંતોના નાશ કરી ચે લે છે, અને જેઓના ઘેર મજબુત ખાંધણીના હોય છે તેઓ તે ઘેરના ઊંચા ભાગ ઊપર ભરાઈ જશે છે અને તે વેલા તેઓને ખાધા પીધાની તથા ખીલ જીવ જંતોની કેટલી વેલેલા પડે છે તેને ખેઆલ આજત ખ મનાર થવાએ ખીજાઓના મનમાં ખરોખર ઊતરી શ ક્તો નથી. જારે આગ લાગે છે તારે લોકો એકબીજા ને મદદ થાઈ તે છુબવી નાખવાની તજવીજો કરે છે પણ આ પુદરતી આજતનો ઈલાજ કાઈજ નહી થાઈ સક્તો પણ તે ચહુટેલાં પાંણી પોતાની ચેલે ઊતરી જાય છે તાંહાં થુધી હુત ખાંધીને ખેશી રેહું પડે છે. આ પાણી મુંબઈની ટાપુની આસપાસ સમુદ્ર આવેલો છે અને હુઈમાં એક નદી પસાર થઈ જતી નથી માટે એ ટાપુ ઊપર કોઈખીવાર રેલના પાંણી ચહુડી આવે હેડું કાંઈજ નથી પણ સુરત, ભરૂચ વગેરેની જગો ઊપર કેટલીએકવાર રેલ ચહુડી આવી છે અને સુરત શહેર ની ખરાબી કરવાનું રેલ એક મુખીઅ કારણ બંધુવા

માં આવેલો છે. ઈસવી રાને ૧૮૫૬ ના વરસમાં ખેંગાલ પરો તમાં ગેનજીસ નદીમાં પુર આવેઆથી રાજમાહુલની ટેકડી આગલ ૧૨૦ માર્દસની પોહોલાઈની જગો ગેલ એઆ સમુદ્ર ખની ગએઓ હતા. તેમજ પરનાની શાંમખી ખાળુંએ ગંદક નદીથી તે સીલરેટ થુધી નજ દીક ૪૦૦) માર્દસની જમીન ઊપર પાંણી ફરી વલે આ હતાં ગેનજીસ નદીની હવી રીતની હુલનને લી ઘે લાંમખે છીટે થુધી કાંઈ નહી, પણ નાહોએરી અને પાંણી શીવાએ કોઈખી વસતી માહુંમ પડી નહી હતી. કેટલીએક જગો ઊપર ૫૦) શ્રીટ પાંણી ઊંડાં ગએઆ હતાં જેથી આખાં ગાંમે પાંણીમાં ગરક મએઆ હતાં અને ઘણાએક જીવજંતોની ખોવારી થાઈ અ ને મોટી દીમતની મીલકતોને નાશ થાઈ ગ યો હતો. કેટલાંએક અનાજનાં ખેતરો જે આ ગલા વરસાદથી ઘણી શારી હાલતમાં આવેલાં હતાં તે શરવે આ રેલથી ઘસાઈ ગયાં હતાં. ૫ ણુ થુકર તે કીરતારનાં કે તે હવી આજતની વેલા પણુ પોતાના બંદઓને કેટલી રીતની મદદ કરે છે ૧ કેટ લીએક પકત જમીન જે ઊપર પુરૂથવીની ઊતપંતી પ છે કોઈ દીવશેખી ખાતર નાંખવામાં આવેલું નહી તે હવી જમીન ઊપર આ રેલના જપાસથી કેકાંણે કેકાંણે નુ ખાતર આવી પડેઆથી, રેલ ઊતરી જઆ પછે તુ રત તેહવી જગો ઊપર પણ અનાજ વીગેરે વાવેઆ થી ઘણા શારી રીતે ઊગી નીકલેઓ હતા. જો પુદ રત હવી રીતે પુરૂ ન પાડેતો પછે માણુઓના હવા હુદેશા પછે કેટલેવો હુલ થાયે વાડ, માટે આપણી ઊ પર કોઈ રીતમું દુખ આવી પડેતો તે ધીરજથી શેહું અને પરવરદેગારની ઊપર આધાર રાખીને ખેશું જેથી તે દાતાર તે દુખનો નીવેડો કોઈ અજએખ રી તે લાવી ચેલશે.

સરવે પરાંણીઓને પોતાના નાંનને શંભાલ ક રવો એ વીશેનુ ગનેઆન પરએગવરે તેમનાંમાં ચેવે ઊછે અને કેટલીએક વેલા માણુશ થવાએ ખીબ જીવ જતોને હવી નાંતની અકલ ખખશવામાં આવી છે કે જેથી કોઈ પુદરતી આજત આવી પડે તેની થોડોક વખત આગમચથી તે નાંણી શકે છે. તેજ પરમાંણે જારે રેલ જેહવી આજત થાયે છે તારે ચોપગાં અ ને થોટે માલનારાં નાંનવરો તથા મોહોટાં પખશીઓ

નેઓથી ઘણાવાર હવામાં ઊડાઈ શકાતું નથી તેટલાં આ કાઈ બીનચાં બહારોના આશરો લઈ ખેરે છે. તે હવીજ રીતે, આ ખેંગાલ પરાંતમાં યાએલી રેલની વેલા એક બહાડ ઊપર ત્રોહાટી ગીદા, શરપો અને ચીતો ચહી ખેરે હતા જેમણુ ચીત્ર આ પાશોનાં પાંનાંમાં તમારા જોવામાં આવશે.

જેહવી રેલ ગેનજીશ નદીમાંથી આવી હતી તે ઠલી ત્રોહાટી નહી તેપણુ એક રેલ પંબખમાં આવી હતી જેથી દેહરા ગાજખાંન નાંમનાં શેહરને નાશ થઈ ગયો હતો. એ લરા તરખં શીઆલાની રૂતુમાં કંડી ઘણી પડવાને લીધે પાહાડો ઊપર ખરખ ખંધાઈ રહે છે અને જારે ગરમીની રૂતુ શરૂ થાયછે તારે પાહાડ ઊપરને ખરખ પીગલીને તેનું પાંણી એકદમ ઊતરે છે જે વેલા નીચેનાં ગાંત્રોમાં રેલ આવેછે. હવી રેલ તાંહાં દર વરશ થાયે છે પણ ૧૮૫૬ નાં શાલમાં તેથી ત્રોહાટી રેલ આવી હતી અને તેનું કારણ એ મ જાણવામાં આવેછે કે એ વેલા પાહાડ ઊપરથી પીગલેલુ પાંણી ઊતરેઆ શાયે વરશાદ પુશકલ યઆથી નદી પણ ઊભાઈ ગઈ હતી—જેથી દેહરા ગાજખાંનમાં અતીશે ખરાખી થઈ ગઈ હતી. કહેછે કે વરશાદના જોશથી એક ત્રોટો ખંદ કુટી ગયો આ હતો જેથીથી રેલના પાંણીમાં વધારો થાયો આ હતો. આ રેલથી દેહરા ગાંજખાંનમાં પડેલાં ઇંગરેજ લશકરની ખરાખો પાચેઆમાલ થઈ ગઈ હતી જેથી શાલજરોને ઘણી ઈબ પોંહોચી હતી.

હવી હવી રેલો દુનીઆના ખીબ ઘણા ભાગો ઊપર આવી હતી પણ તે શરવેને જે આપનીઆમાં અપાઇ શકતો નથી, માટે આટલાજ હેવાલ ઊપરથી વાંચનારો બાઈઆના ઘેઆનમાં આવશે કે રેલ યાજીએ અને તેથી લોકોને કહેવી ખરાખી થતી હશે.

દો ત્રોટે આવાને ખોલીએ છઈએ અને તેજ સખદો પાછા અઠડી આપણા કાંન ઊપર આવે છે તેને પ્રતીસખદ કહે છે.

એક દીવરે એક ખમ્બુ પાહડની કઠણે નાખતું નાખું વેહુનું હુનું તાંહાં રમતું રમતું એખમ્બુ ગજેબી. આગલ વધતાં એખમ્બુ હેવાથી તેના દીલમાં ધાસતી વેધ થાઇ, તે મરાડવાને વાસતે ત્રોટે આવાને ખોલવા લાગું. તેજ રીતે તેના કાંન ઊપર પ્રતીસખદો આવીઆ. તેજે શરી પોકાર મારીઓ અને કાઈ મશકરી કરતું હાએ તેમ તે પોકાર પાછો ચંલલાઓ તે ઊપરથી તે ખમ્બુ ગોસામાં આવી તેને ધુંડવા લાગું, પણ કાઈ હુથમાં નહી આવવાથી ગોસામાં ને ગોસામાં ગાલ ગલોચ કરવા માંડી જે આખાદ તેના કાંન ઊપર પાછી આવી. આવો મામલો જોઈ તે પોતાની મા પાચે દોડી ગજેબી અને શરીઆદ કરવા લાગું કે જંગલમાં એક ઠોકરાએ તેને ઘણીક ગાલગલોચ કીધી અને તેને અપમાન આપીબી. માં તે ખચાંની ખેબી હાથ હાથમાં બલી ખોલી, “ખચાં એગલો તારા આવાજનાં પ્રતીસખદો હતા. જે કાઈ તું ખોલીઓ તે ટેકડીની કઠણેથી તારી ઊપર પાછુ આવીબી. જો તેં તારા સખદો આચરીઆ હુતેતો તારાજ સખદો પાછા શરને. એ ઊપરથી તારી છંદગીમાં તું એક ધડો લે. આ દુનીઆ તારી રીતભાં તને પ્રતીસખદ થાયો. તારા ભાઈખંધુઓ તરખં ગેર ચેરખાંની ખતલાવ અને તેનાં ખદલામાં તને તેજ મલશે. પીઆર ખટલાવ અને પીઆર મલશે. તારી તરખી પરકાશ આપ તો પછે તને કદી તેનાં ખદલામાં અંધા ર અથવા સીહા મલનાર નથી. તારા દાંભમાં જેલ અથવા કપટ રાખી શર અને પછે બાગમાંનાં ફુલો પણ તને ત્રેલો અને ગંધાતો વાશ આપશે અને તેમાંથી હબરો કડુવાઓ તારી ઊપર પડશે. હુકમાં જેલું તું આપશે તેવજ મલશે અને વાવશે તેલુ આખશે.”

છંદગીના પ્રતીસખદ.

નીતીને એક ધડો.

એક ખાલી પડેલા ત્રોટા હાલમાં અથવા એક ટેકડીની કઠણે અથવા જોશમાં બાઈને આપણે જે સખ

જેમ ઊપલાં ખચાંએ પાહડની કઠણે ચાલી પ્રતીસખદો સાંભલીઆ તેમજ આ છંદગીની કઠણેથી ખચાં, આરત અને મરદ સરવેને ચાલી બહુંછે તેથી ઊપલી વાતને ધડો સરવે વાંચનારી બાઈઓએ તેમજ સરવે કાઈએ પોતાના મનમાં ગોખી રાખવો જોઈએ.

પીયાગરસ.

પેહલો ઇંજીનાની શીલસુષ્.

વાંચનાર ખાંતુઓ તમારી સાંભને આ સ્ત્રીન કી
 છનું છે તે તમે જાણો છો? પુરાતમ જમાનામાં જેવા
 રે પુસ્તકવીના સ્વધક્ષા લાગે જંગલી હાલતમાં હતા તે
 વેલાએ ગરીસ એટલે ઇંજીનાન દેશ સુધરાઈમાં આગ
 લ વધેલું હતું. આ પેહલાં સુધરાઈવાલાં દેશ મધે પેહ
 લો ધનાવ પંડીત પીયાગરસ નામે હતો, જેણે પેહલવે
 હજુ શીલસુષ્ નામ ધારણ કીધું હતું, તેનું આ સ્ત્રીન
 છે. તમેજો વારંવાર શીલસુષ્ સખદ ખોલવા અથવા
 લખવામાં વાપરેજો હો, પણ તે સખદના ખરા અરથ
 અથવા ઊતપંતી વીશે વીચાર કરવા કદી ખેડાંછો?
 વીદીઆ અથવા હોનરના અભેઆશમાં આપણો વખ
 ત કાણાલો, જે મનુશ જાતના સગલા ધંધા વેપાર મ
 ધે સરવેથી ઊમદા, ઊતમ અને ખરો સુખી ધંધા ગણા
 એ છે. એવા ધંધામાં ગુંધાએલા માણસને એક શીલ
 સુષ્ નામ આપીઆમાં આવે છે, પણ આ લખેઆ ઊ
 પરથી એમ નહી સમજવુ કે આ જાતની એક શીલ
 મરની લંદની કાહકનાર ધણીએ હાત યગ ધોઈ, દુની
 આનાં અથવા ધર સંસારનાં કામકાજ ઊપર ખીલકુલ
 ધેઆન આપેઆ વીનાં, સ્વધેલા વખત અભેઆશમાંજ
 કાહકવો નેઈએ. દુનીઆનાં ઘણાંક લાગે માહેલા
 કેટલાક મોટા મોટા શીલસુષ્ વીદેઆ અથવા હુનરનાં
 શોધમાં લાગે અભેઆશ કરતાં છતાં પણ ખાંનગી અ

થવા ધરસંસારનાં કારભાર ઊપર પુરતું ધેઆન આપ
 તા હતા.. માટે કોઈની માંણસ સારૂ સારૂ ખાવા પી
 વાનાં અથવા પેહેરવા આઠવાનાં નીચ શોખનાં કરતાં
 જાણીતા હોનર અથવા વીદેઆના શોખથી અભેઆ
 સ કરી મનસકતી ભરપુર કરે, અને નવી સચાઇએ
 શોધી કાઢવા પછવાડે મંડે, તેજ માણસ શીલસુષ્નાં
 માનવતા એલકાખને લાએકનો થાએ છે. હુવે આ શીલ
 સુષ્ સખદની ઊતપંતી કેમ થઈ તે જુએ. પીયાગ
 રસ એટલેવો વીદેઆભેઆશી, પરંમાણીક અને નેકં હ
 તો કે તેનાં દર્શાએએ તેને “શોશીસટ” એટલે ખરો.
 દાહપણવાલો એવું નામ આપીછાં હતું. આ નામ
 પીયાગરસને ગરૂરી ભરેલું લાગાથી તેણે નાપસંદ કી
 ધું હતું; માટે તે યોતાને દાહએ નહી, પણ “શીલાસો
 ધર” એટલે દાહપણને ચાહનારો, એવું ગણવા લાગે
 હતો. એક વેલા એવું ખનીછાં કે એક ઇંજીનાની
 સેનશાહની દરખારમાં પીયાગરસ સુલાકાત લેવાને ગ
 એજો હતો. પીયાગરસની સંચલાઈ તથા દાહપણ
 નેઈ સેનશાહ તેને પુછવા લાગે કે તું કેઈ ખાખદમાં
 માહીતગારી ધરાવેછે અથવા તારો સુખીઅ ધંધા કીએ
 છે. આ ઊપરથી પીયાગરસે જવાબ દીધો કે હું કં
 ઈખી એક ચોક્કસ ધંધામાં માહીતગાર નથી, પણ હું
 માતર એક “શીલાસોધર” છું. આ સખદ નવાઈ ને
 વો લાગાથી ખાદશાહ પુછવા લાગે કે શીલાસોધર એ
 ટલે શું, અને તે કીઆ ધંધા વાલાનું નામ છે. પીયા
 ગરસે જવાબ દીધો કે આંપણું શહેરો માહે
 લા ચોધાણે મધે જાહેર તમાશાએ અથવા ખેલો
 થાએ છે તે વેલાએ તરણ વરગનાં માંણસો ભેગાં થાએ
 છે—કેટલાંક હરીશઈ અથવા ખાહુધુરી મેલવવાનાં શો
 ખથી—કેટલાંક વેચી શારી પરશો મેલવવાના શોખ
 થી અને કેટલાંક કીરતી અથવા ખાહુધુરીને જોવા
 અથવા વખાણવાનાં શોખથી આવે છે. તેજ પરમાં
 જે આ દુનીઆનાં ચોધાંણુ મધે તરેવાર તમાશા અથ
 વા ખુદરતી ખેલો થાએ છે, જેઓની ખુખીનો અભેઆશ
 અથવા વખાણુ કરનારા પણ આવે છે, અને એવા વં
 રગનાં માંણસો મધે હું મને પણ ગણુ છું. જે પર
 માંણે આ સખદ કેમ અને કાણથી ઊતપન થએલો છે
 તે તમે સમજેઆ હો.

આ નાંમીએ શીલસુષ્ સેમાસ નાંમનાં એક ઈ
 ઊનાની યાપુ મધે જનમેજો હતો. તેનાં જનમનાં

ચોક્કસ વખત વીથે તવારીખ લખનારાઓનાં જુદાં જુદાં મત છે, પણ કરાઈસરતનાં જનમની અગાળિ આસ જે ૫૦૦ વરશની વાત ઊપર તે થઈ ગયેઓ હતા; જે બીનાં ખનેઆને આજ નજદીક હડી હજાર વર શો થયેલાં ગણાયે છે. તેનાં માંખાપની નજર આગ લ તેને મન અને તંનની કલવણી મોટી સંભાલથી આપવામાં આવી હતી. કવીતા અને ગાએણમાં તેને નાંહની વચેથી માહતગાર કીધો હતો. જાઓતીશ સાહસરત ને પોતાનાં ખાંનગી ઓલેઆસથી શીખેઓ હ તે. ઈજીનાંન દેશની રીત પરમાંણે શરીરની કસર ત અને દાવખેજની તાલીમમાં પણ ચપલ થયેઓ હતો અને જાહેર કુસતીની લકતમાં રને પાંખી ઈનાંચો ચેલવતો હતો. તેની ૧૮ વરશની વચેમાં “જાલીમ પીકજેમસ” નામનાં જાહેર તમાશામાં પેહલ વેહું ઈનાંમ ચેલવેણી હતું, જેથી તે પેહલ વેહુલો જાણી તે થવા માંડેઓ હતો. પણ પાછલથી તેનાં શરીર ની ખુખસુરતી તથા મજબુતાઈ સાથ તેનું મન એટ હતું તો આલાક સાખેત થયેણી હતું કે સરવેનાં મોહમાં થી પીયાગરસની હુશીઆરી નીકલતી હતી. એટલા માં તે મીશર દેશમાં ગયેઓ, જેહું તે ઘણાંક વરશો સુધી રહી તેહનાં ધરમ ગુરૂઓનાં છુપાં તંતર, તેઓ ની પવીતર છુપી ભાશા, તેઆનાં ધરમ શાહસરતની કીરીઆ, તેઓની અસલી દંત કથા, ઈતીઆદી, વીથે પકી માહીતગારી ચેલવી પાછો તે પોતાને વતન આવે ઓ હતો. મીસર દેશનાં ધરમ ગુરૂઓ પાસેથી તેણે જે સઘલું ગનેઆન ચેલવીણી હતું તે મધે એક ખાખ દ વીથે તેનો વીશવાસ મજબુત બેઠે હતો. આ વી સવાસ પુનર જંદમ વીથે હતો. જેમ હીંદુ લોકો માંને છે કે માંણસ જાતનો જીવ તરેવાર અવતાર લેતો આવેઓ છે અને હવે પછી પણ લેશે તેજ પરમાંણે પીયાગરસ પણ માંનતો હતો. સરવે કાઈ જાણે છે કે આ ખાખદ વીથે હીંદુ લોકોનો એટલેતો વીસવાસ બે યે છે કે તેઓ સરવ જાતનાં જનાવરો ઊપર રેહમ બ તાવે છે અને કીરી, મકીરી જેવાં નજવાં જનાવરો નાં દર શોધી તેઓ મધે ખાંણ લખરાવે છે. આ ખા ખદ વીથે પીયાગરસનો પણ વીસવાસ એટલેતો મ જબુત હતો કે તે વારંવાર જાહેરમાં જણાવતો હતો કે “હું પોતે આગલ તરણ ચાર અવતારમાં અવતરે ઓ હોના અને તે અવતાર મને હજુર સારીપકે ઈઆ

દ પણ છે. પેહલાં હું મરકીડીરી નામનાં પેહલવાન નો ઈયાલીકીઝ નાંમનો છોકરો જનમેઓ હતો, અને “ટરોજન વાર” નામની લકાઈમાં પણ ગયેઓ હ તે—પછી હું હરમીડીઅસ નામનાં માણસનાં અવ તારમાં જનમેઓ હતો—તેઆર ખાદ હું એક માંહી માર જનમેઓ હતો અને હાલ હું : પીયાગરસ છું.” કેટલાક તવારીખ લખનાર કેહે છે કે પીયાગરસ હીંદુસ થાંન મધે પણ આવેઓ હતો અને તેહાંથી પુનર જન મ વીથે ખરાંહમણેએ તેને સમજણ આપી હતી. આ પુનર જનમની રીતથી તે પોતાનાં ચેલાઓને શી ખવી માહીતગાર કરતો હતો. મીશર દેશ મધેથી પીયાગરસ પાછો આવેઆ પછી ઈજીનાંન દેશનાં જે જાહેરમાં તેણે મુકામ કીધું હતું, તે મધેનાં રેહવાશી ઓ, તેની ગાએઆણ, વઈદક, ગણીત, અને ખુદરતી વીદેઆની માહીતગારી ઊપર મોહ પડી શકે જણ તેનાં હાથ તલે કલવણી લેવા ભેગા થયેઓ હતા. એ ધરમાંણે પીયાગરસે પોતાનાં ચેલાઓની એક જુદી શેલી અથવા પંથ ઊભી કીધી હતી, જે માંહેલા સરવે જણ ખદીને ધીધારી નેકીની રાહ ચાલવા લા ગા હતા. આ ખુજરોગ શીલસુરતી તાલીમ લેવાને મ રદોજ નહી, પણ જોરનો પણ ભેગી ચલતી હતી; અ ને તેઓ પણ ભલમણસાઈ, નેકી, અને કરકસર વીથે પીયાગરસનાં ધક્ક ચેલવી તેની રીત પરમાંણે ચાલવા લાગી હતી. તેઓ કીમતી ઘોશાગ અને ઊંઝા સંણુ ગાર ઊપર પઈઆની મોટી રકબો ખરચવાની ખવ કુશાઈ સારીપકે જાણતી હતી. ખોદ, માંખાપ, ભ રથાર તથા પાર પડોશી તરથ તેઓની કલેવી અને કેટલી શરજો છે તે સારી રીને સમજતી હતી. એવા જંગલી જમાનામાં જોરત જાત પણ આ પરમાંણે દાહપણુ ધરાવતી હતી, તેઆરે હાલનાં મુકરેલા જમાં નાંની સીઓએ દાહપણુનાં રસતામાં કેટલાં લાંખાં પચ લાં ભરવાં જોઈએ, અને તેમાં કેટલાં ભરેલાં દીસે છે, એ ખંને સરખાવતાં ખરેખર દએઆ ઊપજાવવા ભેગ પરીણાંમ નીકલે છે.

હુંકમાં કહીએતો મરદ, જોરત, તથા ખયાઓ ને સમારએ ચલાવવાને આકાસ માંહેથી એક પ્રરેસતો નીચે કીતરેઓ હાએ, તેમ પીયાગરસ ગણાતો હતો. જેમ તન અને મનની કલવણીમાં તે ખંતો હતો, તે મજ ઈચવર ભકતીમાં પણ પુરો અને પેહલ હતો. તે

દર રોજ ખડી ખાંમદાદમાં ઊડી પાહુડનાં એક ધુપા
ગોંધામાં જઈ બંધની કરી આવતો હતો. પીયાગ
રસ ખરેખર એક ભગત હતો. તેના ખોરાક ભાજ
તરકારી તથા ખીજી વનસપતી સોવાએ ખીજો કાંઈ
જ ન હતો. ગોસ અથવા કાંઈખી જીવજંતોના ખો
રાકને તે ભારે ધીકારતો હતો અને તેજ પરમાંણે તે
નાં વેલાઓતેખી ખાવાને મનાં કરતો હતો.

“ધોઆલો” અથવા ઈશવર ગનેઆન વીચે
પણ પીયાગરસનાં વીચાર તે જમાંનાં સાથ સરખાવતાં
ખરા અને વાજખી હતા. જગત માંહેલા સઘલા ગોલા ઈ
આને દુનીઆ સરવ સકતીવાન કીરતારનાં હાતથી એક
પલવારમાં ગુચવન અને અંધારા ગાર માહેથી ઊતપન થ
એલાછે, એમ તે માંનતા હતો. વઢી સુરીઅ મંડલ વી
ચે પણ તેનુ મત ખરું હતું. સુરજ વચમાંછે અને સ
ઘલા ઘરેઓ તેની આસપાસ ખેલાનાં આકરનાં રસ
તામાં શરેછે, એમ કણુલ કરનારો પેહલ વેહલો ઘણી
પીયાગરસ હતો. “જીઆમેટરી” અથવા ઇકીકલો
કનાં સીધાંતોને નાંમે જે હાલ ભુમીતી વીદ્યા કેલવણી
ખાતાંઓમાં શીખવવામાં આવેછે, તે મયેનુ એક નાંમી
સું ૪૭ સું સીધાંત પીયાગરસે પોતે શોધી કાહાડે
ઈ હતું. † આ નાંમીઆ શીલસુરનાં મરણુ વીચે પણ
ચોક્કસ વખત જાણાંએલો નથી પણ ઈકીનાની લોહો
જેમ પોતાનાં ખોદા અથવા દેવોને આખરૂથી માનતા
હતા તેમજ પીયાગરસનાં મરણુ પછી એક દેવ તરીકે
તેનાં નામને માન આપતા હતા. તેનાં જાતલાઈઓ
એ તેની ઈઆદદાસત કાએમ કરવાને એક ગ્રહુ ખાવ
હું ઊણું કીધું હતું.

એક સ્ત્રીનો જાણવાનો હવાલો.

હમણાં વેલાતની ઘણીએક મંડલીઓમાં એ
ક અજાએખ નેવી વારતા ચાલી રહીછે અને લશક

† આ શોધથી તે એકલોતો પુત્રી ધરેઓ હતો કે દેવ
લમાં જઈ તેણે એકથો ટોરોને ભાગ આપેઓ હતા. વાંચનારા
એને આ ખીના ઊપરથી ખરેખર કમકમાડ લિનેઓ વીના રેડુ
ચે નથી, કારણુ તેએને આ શીલસુરની સીત ભેળીથી લાગશે, કે
જે ઘણી બનવરોનુ માથ ખાવાને ધીકારે તેજ ઘણી આગવ રહી
સ ખીઆમથ પસણીઓને ધાર કરે એ કેવુ હાલપણુ. પણ તવા
સીવ લખનારાઓ આપણી ખાતરી કરી આપેછે કે આ ભાગ જે
તણે આપેઓ હતા તે ખાતર ખીજા બનાવરો બનાવી આપેઓ
હતા.

રી સરદારોમાં અને રીજમીટોમાં એની ચક્રચાર ચા
લેછે. એક લશકરી ડાકટર કે જે ઘણુ વખાણુએલો
અમલદાર ગણાતો હતો તેનાં મરણુ પછી માલમ પ
ડીકીંછે કે તે સ્ત્રી હતી. એ વાતની સચાઈ વીચે કં
ઈ શક નથી. એ ખીનાનો હવાલો આએરલંકનાં વર
તમાન પતરમાં જાહેર થએઓછે.

પંદર કે વીશ વરસની વાત ઊપર આપણાં જે
લશકરી અમલદારોએ કેપમાં છાવણી કરી હતી તે
એને ડાકટર ખેરી નાંમનો સખસ ઈઆદ હ્યો. એ
સખસ પોતાનાં ધંધામાં ઘણુ વખાણુએલો હતો તેમાં
ઘણું કરીને અઘરાં વાઢ કાપનાં કાંમોમાં તેની ધીર
જ, હોશીઆરો અને ચંચલાઈ જાણીતી હતી. એ
ગરહુથ ઈં સં ૧૮૧૫ માં લશકરી ચાકરીમાં ર
હીઓ હતો અને ડાકટરની જુદી જુદી પદવીમાં અ
લખતાં તેને પસાર થવું પડીકીં હતું અને દુનીઆનાં
જુદા જુદા ભાગમાં ચાકરી પણ કરવી પડી હતી. પો
નાનાં ધંધામાં હોશીઆરીને લીધે એને કેપમાં સારો
હોદો મલ્કીઓ હતો. એ ચંચલ અને મીલનસાર હ
તો પણ જરા જરામાં તકરારમાં ઊતરી પડતાં અને
મીજાજ ખોઈ દેતો હતો. એ અતીથે સાદો શરતો હ
તો, એનું શરીર નખડું હતું. એનાં અવાજમાં ખા
મી હતી અને તે ખ્યાનાં અવાજને મલતો હતો. એ
વી ખાંમીઓ વીચે જો કોઈ પણ તેની મસકેરી કરવું
તો તે અતીથે ગુચે ચતો હતો, અને એક શખસ એ
ની પુકે લાગી ઘણુજ ચીડવતો હતો. તેને પોતાની
સાંમે બંદુકની મારામારીમાં ખોલાવી તેનાં શેશમાં
ગોલી મારી મારી નાખીઓ. ઈં ૧૮૪૦ માં
ઈસપીયાલનો ઊપરી ખનાવી એની માલદે ખલ્લો ક
રી હતી તાંહાં પણ પોતાની હોશીઆરીને વાસતે તે
મજ પોતાનાં ગુલાવાલા મીજાજને વાસતે જાણીતો
હતો. એનાં મતને કોઈ મલતું નહી ધવુંતો એટલો
તો ચીરકાઈ જતો હતો કે છેવે એનાં મીજાજ આગ
લ કોઈનું ચાલવું નહી હતું. માલદેથી એ કારકુ ગ
એઓ અને તાંહાં કેટલાક વરસ સુધી રહીઓ હતો તાં
હાં પણ એનાં જાતી ગુણે જાણીતા હતા. ખરે ઈંજ
રેજ શરકારે અયોનીવનનાં યાપુઓ ગરીસ દેશને સ
વાધીન કીધાં તે વખતે ઈંગરેજ લશકરે એ યાપુઓ
હોડીયાં પણ ડાકટર ખેરીએ લશકરી ચાકરી હોડી
કીરકુખાજ પોતાની જનમારો કાહુડવાને પચંદ કીધું.

ખે તરણ મહીનાની વાંત પર તાંહાં એ મરણ પાંખીઓ અને એ સ્ત્રી હતી એવું માલમ પડીછાં. એને ડાર વાની તઈઆરી કરતાં એ માલમ પડીછાં હશે, પણ ફેટલાકનો એવો વીચારછે કે એ બંદે ઘણા આબરી હતો તારે એવું કહી અથવા લખી ગએઓ હતો કે મારા મરણ પછી મારા શરીરની કંઈ પણ તપાસ કરી આ વગર મને ડારવેા. એથી એની ખે ચાકરડી હતી તેઓને શક ગએઓ અને તેઓની ખાતરી થ એઆથી આ વાત ઠાંહેર પાડી.

એવા હવાલ પરથી એ ખીનાં એટલીતો બાણવાનોગ થઈ પડી કે એની તપાસ કરી એની સચાઈ નોધવાને ડાકરડોને ઘોલાવીઆ હતા. એથી જ પેલી ચાકરડીઓએ જણાવીછાં તે ખરું હતું એવું માલમ પડીછાં, એટલુંજ નહીં પણ કોઈ વખતે એ સ્ત્રીએ ઠોકરોને જનમ આપીએ હતો એવું પણ સાબિત થઈ છે. આજે અબએખ જેવી વાત વીશે હાલ તરત એટલુંજ જણાઈછે, મરદનાં લેખાસમાં રહીને ઠગાઈ કરવાની મતલબ સું, તથા એ લેખાસ કિલ્લરથી ધારણ કીધો તે વીશે કોઈ ચોક્કસ માલમ પડતું નથી. પણ આટલુંતો ખરું છે કે એ સ્ત્રીએ ૪૦ વરસ સુધી અમલદાર તરીકે ઈંગરેલ લશકરમાં ચાકરી કીધી હતી. એક પીસટોલની લડાઈ મારી, એવીજ ખીલ લડાઈઓમાં પડખને તઈઆર હતી. ખરા ડાકરડોને ધંધા શીખી, તેમાં પસાર થઈ, સનદ મેલવી હતી અને વાટ કાપનાં ડાકરડોનાં ધંધામાં પોતાની ચંચલાઈ દેખાડી હતી. આ વાતનાં ખરોંપણા વીશે કોંઈજ શક રહેઓ નથી પણ જો કોઈખી ઘણી એવી બાબદની કાંહાંની લખવા ખેચતેતો તે એક સ્ત્રીને છેક આવી હાલતમાં દેખાડી નહીં શકતે.

એક ગરીબને તાંહાં ધનનો ચરૂ.

ઈંગલંડનાં કેમખરીજ શાએર અને સરેક પસાંતોમાં એક ગરીબ શખસ ચોપડી વેચવાને આ દેશનાં મેખાનેાની માકશ રેરી કરતો હતો, તેને તાંહાં ખોલએલએ અબએખ રીતે ધન રેડીછાં છે. આપણા લોકમાં ખયાને શમખવાની તરેવાર વાતોમાં ગરીબ ચોકને કેમ ધનનાં ચરૂનાં ચરૂ મલે છે તે કહવામાં આ

વે છે. કોઈને ખોલએલ સપનામાં આવી કહી બંધ છે. કોઈને ખેતી ખોડતાં અથવા કુવો ખણતાં પઈસા મલે છે અને એવી એવી તરેડવાર રીતની જુદી જુદી ધખમાં વાતો કહવામાં આવે છે. પણ હમે કોઈ એવી વાત નથી સાંભલી કે જેમાં વગર સપને, વગર મેહ નતે, વગર આશાએ, અને વગર ધૂરવે ઘણીજ અચલુચ અને અબએખ રીતે કોઈ શખસને પઈસા મલીએ હાએ. એવું કહવામાં આવે છે કે ખનાવડની વારતા કરતાં ખરી ખીનાં વધારે અબએખ જેવી હાએ છે અને એવી કહવત, ઊપર કહેલા ગરીબ ચોપડી વેચનારનાં દાખલાથી વધારે સાબિત થાએ છે.

ઈ ૦ સ ૦ ૧૭૮૮ માં સેરીનગાપટમની લડાઈ માં બંદે ટીપુ સાહેબ હારીએ ગએઓ તે વખતે ઈંગરેલ લશકરમાંથી એક “સોલજર” નો ઈઈ પણ પતો નહીં લાગતો હતો તેથી એવું ધારવામાં આવતું હતું કે એ ખીબા સીપાઈઓની સાથે મારીએ ગએઓ હશે. એજ વખતે એ “સોલજર” ટીપુ સાહેબની એક રાંછીનો ખંચાવ ઘણી બાકુરીથી કરી તેને તેનાં બાપને ઘેર લઈ નાહુસી ગએઓ હતો. તે રાણીનાં આવી રીતનાં ખંચાવથી તેનો બાપ એ સોલજરને ઘણા ઊપકારી થએઓ હતો, વાશ તે એને પોતાનો ધરમ કલુલ કરવા કહીછાં અને તે કીધા બાદ તે પોતાની છેકરીના તેની સાથે નેકા કરવાને કલુલ થએ. રાણીનું કુટુંબ પઈસાવાલું હોવાથી અને રાણી પર પોતાનો ખીઆર હોવાથી એ સોલજરે સુચલમાંની ધરમ કલુલ રાખીએ અને રાણીની સાથે પરણીએ. એવી હાલતમાં તેઓએ ખુસી ખુસાલી સાથે ફેટલાંક વરસ કાહુડીયાં. ઈંગલંડમાં એ સોલજરના સગાં વાહુલાંએ ઘણીવાર એની પુછ પરછ કીધી પણ એનો પંતો કંઈ રીતે લાગો નહીં તેથી તેઓ એ એની આશા મુકી દીધી હતી.

પેહલે રાણીને બાપ મરી ગએ તેથી બધી તેની દોલત રાણીને મલી. તીઆર પછી રાણીનું મરણ થઈછાં તારે બધી દોલત એ સોલજરને મલી હતી. એ પણ શોડાંક વરસ લવીને મરણ પાંખીએ છે અને પોતાનો કોઈ વારસ નહીં હોવાથી પોતાની ખેડનના પુરૂશ વારસોને બધી દોલત મંલે એવું “વીલ” કરો ગએ છે. લંડનની એક વખણાએલી વેપારીની પેહડી એ એખરૂ વારસની શોધ કરવાને બંદેર ખખર નાખી

આથી ઊપર જણાવેલો ગરીબ ચોપડી વેચનાર એ વારસાનો ધવો કરે છે, અને એવું કહેવામાં આવે છે કે એનો ધવો સખિત કરવાને એને હીંદુસ્થાનમાં આવવું પડશે. એક વેપારી એનો ધવો સખિત કરવામાં ને ખરચ થાયે તે ખર્ચો આપવાને કમુલ થાયે છે, તે એ વી ભોલોથી કે જે કંઈ વારશા એ શખસને મહે તેનો પા હીસો તે વેચારીને આપે. હાલ તરત કંઈ ખાનગી કારણને લીધે એ નશીબવાન શખસનું નામ જાહેર પડીછે, નથી તોપણ એ વાત ખરી છે એમાં કંઈ શક નથી.

પરચુટણ બાબદો.

આરો શુદ્ધવાનો સાચો—કોઈ લેતુર નામના કરે એ આરો શુદ્ધવાને વાસતે નાંધું બાકનું ઈચ્છનતર સોધી કા હાડીઉં છે એથી કરી સેહુલ વખતમાં અને થોડી મેહનતે આરો શુદ્ધાઈ નીકલે છે. એ ઈચ્છનતર કાંમે લગાડવાથી આરો શુદ્ધતા વખતે હાથનો મેલ તથા સરીરના પસીનાથી જે ગલીની ઉખતી હતી તે દુર થાઈ છે.

ઈડાં ઘણું સુધી તાજાં શખવાની રીત—જે ભાગ સાલીડના તેલમાં એક ભાગ મીન તાવવું અને તે દરએક ઈડાંને હાથની આંગલી વતે સઘલી બાણુએ લગાડવું જેથી આસતે આસતે તે તેલ પીઈ જશે અને અંદર પ્રમાણે કોરલાંના સઘલાં ઝીનાં આંધરાં બંધ કરી તાપશે તેથી અંદરની સફેદી અને દાર કદી પણ મગાડસે નહીં. બે વરસ પછી એ ઈડાં વાપરસો તોખી તાજાંજ ભાવમ પડશે.

ફેસમી કપડું સાફ કરવાની રીત—પા રતલ નરમ સાથુ; એક ચમચી બરાંનડી અને એક પેટ લન દાડ ખુબ સાથે ભેલવો પછી એક વાદલાં અથવા ક્લાનીલના કટકાએ કરી કપડાંની બેઠ બાણુએ લગાડવું અને ફરમલી વરવા નહીં રહે—૨૪ ઠાંડાં પાંહીમાં બે તરણ વાર તેને ખુબ ઘોડું અને સુકવી ભરા બીનું રહે તેવું કપડાંની અવરી બાણુથી અસતરી કરવી એટલે જેવી એઈએ તેવી સફાઈ નીકલશે.

એક છાકટ ઉમશાવ કેમ સુધરીએ—વારડ સરેર પોતાની એરતને ઘણીલ ચાહાતો હતો પણ ખરે રાતે બાહરે ખાંના ઉપર દાડ ઘણીલ પીઈને છાકટ ધાઈ આવે તારે અમીતથી પોતાની માએડી સાથે ખરાતો અને કેટલીક વખત ખારતો પણ હતો. એક દીવસે છાકટપણુની જીખમાં ખીચારી માએડીને એવેતો ખોહાડાં ઉપર આરો કેટોહી ની કલવાવાણુ, એ અનાવ પછે વારડ સરેર જાણે કાંઈ બનીઈ નહીં હોએ તેમ પ્રજાહથી ઉંઘાઈ ગીએ. પેલી આ એડીને એથી એવેતો મીડ ચહડી કે જેણે પોતાનો ઘાહ બંધ કરવાને કાંઈ પણ ઉપાએ લીધો નહીં અને એક કોમ ઉ

પર પોતાના ઘણીની નુસદીકે એસીસારી રાત રડીઆ કીધી, અને સહુવાર પડે તાંહાં યુધી લેહી નીકલવા દીધું. જરે સહુવારના વારડ સરેર ઉઠીએ તારે પોતાની માએડીની આવી હાલત એઈ ખુબ ગભરાએ અને પુછીઈ કે એ શુ બનાવ બનીએ છે. તેણીએ તેની આગલ માંડીને રરતી હાલતમાં સરવે વાત કહી જેથી પેલા વારડની દીલમાં એવેતો ચટકો લાગે અને તેની સનુખુખ એટલેતો પસેખાન થાયે કે લાગલા સોગણ લીધા કે "તારા હાથમાથી જરેલા દાડ અને મહે તેથી એક ટીપુ" પણ તારે વધારે કદી પીવું નહીં!" વારડ સરેર ખરણ પાંખીએ તાંહાં સુધી એ વચન પ્રાલીએ અને જે માંડલીમા તેની માએડીથી ભવાએ તાહી તાંહાં પોતે કદી પણ ખાનામાં સામેલ થએમા નહીં—અને તાંહાં બી તે જતો તાંહાં પોતાની માએડીને ખાસે બેસાડતો હતો અને તે જરેલા દાડ નામે એટલોલ પીતો હતો.

જે લોકો મોચરૂ મોલે તેઓ ઉપર સાવાસતે ભરૂશો નહીં રખાએ ? કાંએકે તેઓ હુમેશ પોતાના મોલો (વચન) રોડે છે !!!

એક સાગીરર ખેલાડીને પુછીઈ જે "આપણા બચાવને ખારે કેવી રીતે ઉભુ રહેવું." જવાબ દીધો જે "મા હોડામાં જીલ હુમેશો અસરાઈ રાખવી" એટલે કોઈ કંઈ એા નહીં કરે અને બચાવ પણ નહીં કરવો પડે.

એક ઉમરે પુગેલો શખસ રેલવેની ગાડીમાં બેઠેલો હતો તાંહાં બે એરતો બકબક અને એકએક સાથે વદતી હતી. કોઈએ પુછીઈ જે "તમારૂં માથું કુખી નહીં આવતું" કે તમે તાંહાં બેશી રહો છો" જવાબ દીધો જે "નહીં સાહેબ, કાંએકે આજ રટ વરસ ઘમાં હું પરજીલો છું" !!!

હુમણ ફરશનસના મેરચુરગ બંદરમાં એક વાહાણુને પીનલીથી ચલાવામાં આવીઈ છે તેથી ઘોડો હેરત પાંખી રહીઆ છે. એ વાહાણુ અનાવનાર એક ફરે ઇ ઇનેર છે અને તેણે પોતાની શોષ ફરેઅના દરીઆ વરથી પરખાનને જાહેર કરી છે. એજ વખતે દરીઆમાં પાંહીની નીચે વાહાણુ ચલાવાના તરેવાર ઉપાએ યાએ છે. એક ઇલાલીઅન ઇનેરે પાંહીની તરે ફરનાર વાહાણુને એક નસુનો ફરે અ સરકાર ઉપર મોકલ્યો છે અને તેની તપાસને વાસતે બી સરકારે એક "કમીટી" ઠેરવી છે.

દસ મહીનામાં પાંચ છોકરાંને જન્મ આપનારી મા—નરમની રેશતા એલબરફીલડ તામના શેહરમાંના એક વરતમાન પતરમાં નીચે પ્રમાણે જાહેર ખબર છપાઈ છે.
"આજ રોજ દીસના એક કલાકને યુખારે મારી વાહાલી ઘણીઆનીએ બે છોકરી તથા એક છોકરાને જન્મ આપીએ છે. દશ મહીનાની વાત પર એણીએ જિરાતો છોકરાંને જન્મ આપીએ હતો. એક વરસની અંદર એ રીતે મારે તાંહાં પાંચ છોકરાં આવીઆ છે. એલબરફીલડની તારીખ ૧૧ મી આગસ્ટ ૧૮૮૫

૨૨જે દુરસત.

૧ હું. મારો આંકાર ખેડાલ છે. નીચેથી લાંબા અ ને ઉપરથી ટૂંકા છે. મારો ધંધો નીચ છે. વરસાદના દીવ સમાં ફેટલાંકો અને મથિ મહુડાવે છે. જે કાંમને માટે મને બનાવેલી છે તે કાંમ મારેથી બનતું નથી. મારા ધણીને હું વારેધડીએ એમ લગાડું છું. અને હાલ જમાણાના જુવાનો કાહાડી મુકવાની ધણી વેતરણ કરે છે પણ જાહેલ બાઈએ મને છોડાવત નથી.

૨ જું. રસતામાં બે મરદાની પછવાડે બે ઝોરતો માલતી હતાંએ તેઓને કોઈએ પુછીઉં કે વ્યા બે મરદો ત મારા કોણ ધાંએ. તેઓએ જવાબ દીધા કે,

“એજ હમારા દીકરા
એજ હમારા માટી
વંચમાં આવી આંટી

અને એવોનાં બાપ પણ હમારા માંટી.” હવે તમે કે હા કે એ સગાઈ કેમ થાઈ ?

૩ જું. હું એક ખાવાની ચીજ છું. હું મા વી નાં બાપને પેટે જનમી છું. માટી તથા મારા બાપતું ના મ બે અપ્સરથી બને છે. પણ હમારૂં બેઉનું નામ એકજ નથી. મારી ઉત્પત્તી વ્યા દેશમાં તથા એની આસપાસ ના રાખુએના છે. તેપણ મારી વખાણુ ફનીઆના ચારે ભાગમાં થાએ છે. કુવીન વીકટોરીઆ પણ મને ભેટ દાખ લ ધણી ખુશીથી કહલ રાખે છે. નાહનપણથી મોટી થા ઉં તાહાંસુધી મારામા સવાદ એકેકથી ઉલટા હાએ છે. તેા પણ મારે ઉપીએગ તમેા મારી ઉત્તરી બધી વખતે કરો છો; એટલુંજ નહી પણ તમે ઘાટકી રીતે મારી છોડકરીને પણ ખાઈ જાએ છો. જે મારી છોડકરીની કોઈ સંભાલ લઈ ઉધારેતો તે મારા બાપને જનમ આપે છે. તમે મને એવીતો સારી રીતે એાલખો છો કે મારા શુણ વીશે હું વ ધારે બેાલવાની ગરજ જ્નેતી નથી. પણ એટલામાંજ તમે માટી તથા મારા બાપતું તથા મારી છોડકરીનું નામ કહી દે શો એવી મારી ખાતરી છે.

એક વીસ કુટ ડંચી દેવાલ છે, એક જોકલ ગાએના વીચાર છે કે તેને મથાલે જાઈ બેસવું, હવે તે સવારથી સાં હાંન પર છે તાહાંસુધી પાંચ કુટ ઉંચે મહુડે છે પણ રાતરે ધાહી માર કુટ નીચે સરી પડે છે, હવે કુંડા કે તેને મથાલે જાઈ પેહાંચવાને ફેરવા દાહાડા જ્નેઈશે ?

ખોસાસો ગઈ વેલાનો.

- (૧) નાહીએર. (૨) જામો. (૩) તીર. (૪) કટાર.

ધીરો ભક્ત.

રાગ ઠાકી—પદ ૩.

અંતે સંતને તેડાવે રે, હરિનું ભજન કરવા; મરમાં ખાખા ઝાલી રે, સુરખ ન્યારે સુનો મરવા; રેક.

નાનપણે ઘર ધંધામાં ધાયો, વધુપણે હરિશુણ ગાય; ઘર લાગું ત્યારે કવો ખોદાવે, એ અગ્નિ કેમ એાલવાય; છતી આલ હાંચો રે, પરધરને નાવે ખેડો તરવા; અંતે૦ અંત સમે છાપ તિલક બનાવે, જુલો ગમે ન્યારે ભાન, એરણની ચોરી સોપનું દાન એમ, કેમ આવે વૈમાન; શુર સાન નાચું રે, જુલિં તારી ગઈ મરવા; અંતે૦ જીવતિ નારિને જ્વેવી પુત્રની આશા, એમ હરિ ભજે ફલ ધાય; વધ નારીને નહી પુત્રની આશા, એના એજે જનમ વહીજાય, હરિને ખેડો ઠગવારે, એશી વધ વર વરવે; અંતે૦ વિશ વધે વિશ્વંભર મણે, ભક્તિ કરે ભય ભય; હરિશું ધાયા તે બહુ કમાયા તે મને, મળિયા નિરંજન રામ; ઘાસ ધીરો કહેછે રે, મટયા ચોરાશી કરવા; અંતે૦

ચેતવણી.

આ ચોપાનીઆને માટે જ્નેાને કાઈબી લખી ચોકલવાની ખર સદે ડોએતો જે તરીકા ઊપર એ ચાલે છે તે પરમાંએ અને સ્ત્રીએ ને છાબની બાબદો લખી ચોકલવી, જે જુચી સાથે લીધામાં આ વચે અકચર કરીને કાઈબી સ્ત્રીને ઘણે બરાબર લખાએલી બી ના હયેતો તે ચોહડા કરખથી લેવામા આવશે સદા લખતી વખ તે સાર અને છુટા કરી લખવું અને જે પાનાંપર લખેછું હુએ તેની બીલ ઈઆને પછવારેની બાણુ ઊપર લખવું નહી; અને જે ખ અને તેખ લખાવી લખવાથી પરજન રેકડું. લાંબી બીનાએ લે વામા આવશે નહી.

કાઈબી બાબદ એકવાર લખી ચોકલવા પછે તે પરગટ કર લી ઈઆ નહી અને તેમાં કાંઈબી મુધારો અથવા ઘટારો કરશે તે હેમારી જુચી ઊપર રેકડેશે અને તેનાં લખનારને કવચીતથી ધાહી ચોકલવામાં આવશે નહી. જે તે બાબદ કાઈબી ચોપડી ઈઆ ચોપાનીઆમાંથી લીધી ડોએતો તેની નીચે તે ચોપડીનું નામ કે મારી ખાતરીને સાથે લખી જ્ણાવવું.

કાઈબી સ્ત્રીને કાઈબી બાબદને ખોવાસો આકેશી ડોએ ઈ આ સ્ત્રીએના શમ્બેદા સરખી કાંઈબી બાબદ ઊપર લખી ચોકલવા આહતા ડોએતો તેઓએ મુખેથી નીચે લખેલાં હમારા સરનામે લ ખી ચોકલવ જે આ ચોપાનીઆમા લેવામાં આવશે અને તેને ઘટતો ખોવાસો પણ કીધામા આવશે.

લખી ચોકલેલી બાબદમાં કાઈબી બાબદ પેતાવત ખરૂં નાંખ આવવા નહી આડેતો તેણે મુખેથી બીલ કાંઈ નીયાન અમવા સ ઠકાન ખાતર નીચે લખવે

કમારૂં સરનામું નીચે પરમાંએ કરવું.
સ્ત્રીચોધના અધીવતી જોગ—

સુખાંમ સુખઈ,
દરતર આશકારા છાવાખાનાં મધ પોડુંચે.

હમારા લખનારાએને ખબર.

“એક લીલીઆરથી”—તમારી બે બાબદો મલીઉ તે ઊપર જોગવાઈએ ધીઆન પોડોઆડઈ તમેએ લખવાને માહેરો આ શુ રાખવો અને જેમ અને તેમ રૂકમાં લખના રેકડું.
S. H. તથા યા. હા તમારી બીનાં જોગવાઈએ પરગટ કરીઈ. આબની હમારી ચેતવણી તમેએ ધીઆન રેઈ વાંચવી.
“વાહાલણ બ”—અતથ ખોલાખખય—S. H રોહાંઉ.
“એકે હુખીઆરી નરતેકતી બેન”—હમારા આ ચોપાનીઆ માં આપેથી “સાસરીઆનાં સકર કેમ રહે” કે બીનાં તમેએ ધી આન રેઈ વાંચવી અને આશા રાખીએકે ક્ષેમાથી તમેને બુ રાખર ચાર ખુશયે.

સતીબાઈ

જીવનની થાએ જીવ,

અથવા

પીઝારોનાં પરાકરમ.

૧૧૨૧૯ ૪ યું.

કુખીઆરી બાનું બીચારી કોરા તેણીનાં ભરથારથી છુટી પડી એટલે સઘલા પીરૂવીઅન સરદારો, સીપાઈઓ તથા બાદશાહ પોતે લડાઈમાં મેદાનમાં દુશમનોની સામે થવાને બાહરે પડેઆ. થોડાવારમાં દુશમનોની એક પુકડી આડે મારજોથી અચીતી આવી પીરૂવીઅને ઉપર હુમલો દીધો જે મહે બાદશાહ આટીલીબાને એક જખમ લાગેા હતો. મોહી ઘણું ગમેઆથી તે બેચેન થવા લાગેા મારે થોડાએક સીપાઈઓ તેને એક ટેકડી ઉપર આશાએશ આપવાને તથા તેનાં જખમની બરદાસત કરવાને મુકી આલેઆ. આ ઠેકાંણે લામો વખત ગમેઆ નહીં એટલામાં સપાનીઅરડો તેહાં આવી લાગા તથા બાદશાહને પકડી લઈ ગમેઆ. આ પરમાંણે સપાનીઅરડોના ઘાવ સારી રીતે કાવેઆથી પીરૂવીઅન સરદાર રોલાની છાતીમાં બારે જખમો લાગેઆ મારે, તેણે પોતાનાં લશકરને નાંમોશી લગાડી હીમતથી લડવાને એવીતો નશીએત કીધી કે તેઓ સરખીંદગીનાં ફરીઆવમાં કુખી નતા માલુમ પડેઆ, અને તેથી તેઓનાં દીલ દલગીરી અને શુસ્સાથી ધપકવા લાગાં અમે અતે તેઓને શુર છુટું મારે દુશમનોની સાથે બાથ લઈ પોતાનાં શાહને છોડવવાને રોલાની પછવાડે મેદાન પરેઆ. વાંચનાર બાનુઓ! તમે જાણો છો કે આ કુનીઆનાં ઘણાંખરા કારબારમાં વારેવાર બરી, ખંદાઈ, તથા જીવલમ થોડાવાર ફતેહ મેલવેછે, પણ પેશો સદા અદલ નેઆએઆ ધીશ આ કુનીઆનાં દરમેઆનમાં એવો મેહધો બનાવ પીકારી શેવટે નેદી, વક્રાધારી, તથા સઆઈને સાહે ધઈ, ફતેહ પમાંડછે. એજ પરમાંણે ખંધા સપાનીઅરડોએ જેકે પેહલ વેહલ્યાં ફતેહમંદ ધઈ પીરૂ દેશના શાહને બંદવા તરીકે પકડેઓ હતા તેઓ પાછલથી પીરૂવીઅન લશકરમાં શુર છુટેઆથી દુશમનોની હુરોલમાં પેશી બાદશાહને પાછો સડી

સલાંમત ખેંચી લાવેઆ હતા. પીરૂની સઘલી વક્રાધાર ફતેહ આ વાત સાંભલી પુશાલીથી એટલીતો ભરાઈ ગઈ કે હરખથી તેઓનાં દીલ પુનવા લાગાં હતાં. રોલાની બાપુરી નો ઉપકાર માંનવાને બાદશાહ તેને ફેટલાંક કીમતી જવેરા તની બખ્શોસ દરેછે એટલામાં બરકઠી એક હલકારો આવી લાગેા જેણે એલાનઓ વીશોનાં માઠાં અમાચાર કહી સંભલાવેઆ.

હલકારો—સાહેબ, બાહુધર એલાનઓ લડાઈમાં વીખડાઈ ગમેલો ટુકડીને એકકી કરવામાં શુડામેલો હતા તે વાંમાં દુશમનો અચીતો પુટી પડી તેને પકડી લઈ ગમેઆછે, અને હાલ તેની કેવી હાલત હશે અથવા તેનું પાછલથી શું થએહ હશે તે સંમન પડતું નથી. મારે હવે એલાનઓને પાછો જવતા એવાની આશા ધણીજ થોડીછે.

આટીલીબા—અરે, શું તેઓનાં હાતમાં તે મારેએ ગમેઓ હશે કે ?

અરે ફતેહ ! તારી પડી કીમત હમને મોટી ! એલાનઓના જીવતર ધીનાં તુ હમને એટી !!

રોલા—અરે કોરા ! આ બનાવ ધીશે લાગશે તુને કેવું ! તારી દલગીરીનુ રૂહમે આ દીલપર મદા દેવુ !!

આટીલીબા—ભાઈ રોલા, આપણાં દેશનો અચાવ જેવો થવો જોઈએ તેવો ખોદાની મદદથી થએલો દીશો, પણ તેમ કરતાં આપણુ એક કીમતી મોહર ખોડી બેઠા છું છું—એ ખોટ કાંઈ નાની જેવી નથી. ફતેહતા આપણને મહી પણ તેને લગતી ખાશ ફરજે આપણને પેહલ વેહલાં બજાવવી જોઈએ, તે એકે જ દેશહીતકારી મરદ લડાઈના ભોગ થએઓ તેની બાએડી અને બચાંનાં માંયાં ઉપર હાત ફેરવી તેઓને દીલાશે આપવા આપણને જરૂં જોઈએ.

બાદશાહ, રોલા, તથા બીજા સરદારો, શેહરની સઘલી એરત તથા બચાંને સલાંમત રેહવાની જગા તરફ આલેઆ. આ ઠેકાંણે કોરા પોતાના બાલકને રગાડતી મોટા અ દેશમાં મેહેલી હતી અને મનમાં કેહતી હતી કે—

અરે વખત મેચેન, વખત ધીમા મેરેહન !
 ધઈ જત આ છાતીના, છુપા મરવ વેહેમ !
 હવાઈ તારી પાંખપર, રમતો તારો કાપ !
 પેઆગ બખ્શારનુ, બનીશ લાની આપ !
 લડાઈમાં સરવેનુ, થએહ હશે શું !
 મારા બચાંનાં આપ, હમણાં કેમ હશે તું !

એવામાં તેઓની શેઠ દુરથી આવતાં જોઈ કોરા એ કદમ ઉઠી આતુરતાથી તેઓની રાહ જોવા ઉભી અને કે હવા લાગી—

ચુપ ધામ્મે બાઈઓ, ચુપ બેઠોના ચીતાવર, છે, ઉમેદ અને આશા, હવે યોગ કદમ દુર. આંખ પેલા આવેછે, મુમુ આપણા નર, મુનારકબાદી આરો, તેડી લઈએ આણું ધર.

યોગાવારમાં સંઘલું લશકર સરદારો તથા બાદશાહ સુધાં આવી પુરું. કોરા આતુરતાથી એલાનઝોને જોવા ડાકાં કરીઆ કરેછે પણ તે કાંઈ નવર પડતો નથી, એવું જોઈ તે શેલાને થોધી કાહડી પુછવાની કોથિસ કરેછે (પણ શેલા તેણીથી ભરાતો ફરેછે કારણ એલાનઝોની ચેરહાબરી નેાં જવાબ શેા આપવો તે વીશે વીઆરમાં પડેઆ હવેા.) તે વામાં તેણીએ પુછી જોઈ બાઈ એલાનઝો કાંહાંછે (શેલા અખા ડા કરી આવી ગએછે.)

કોરા—બાદશાહનાં પગપર માંથુ સુક્રી.)

પરભના પીતા—ખખતાવર ખાપ, ખાવાદ મારો મને તું આપ. કાંદ એહિએએ મારો વાહાવો ભરધાર, કાદ રહેએએ મારો હજાનો હાગ.

બાદશાહ—હું દલગીર છું, એલાનઝો અતરે નથી.

કોરા—અરે તે મારેએ તો નથી ગએએની.

બાદશાહ—નહી, ઈશવર આપણી વીનંતી સાંભલે

આ વીના રહેશે નહી.

કોરા—અરે, પણ તે છપતોએ કે મરણ પામેએ.

બાદશાહ—તે છવતોએ—આ દીલમાં.

કોરા—દએઆનાં દોમત, અખાવતના યાહ,

કાં વીખાવી દેએ, આ દીલને તું વાહ.

સોનાની ક્યારથી કરેએ કાં કતલ,

કર એકકમ તુ કાર, હું ગણુ અદલ.

બાદશાહ—કોરા તારાં ખનમાંહેથી નાસીપાએસી કા હડી નાંખ—એકીન તારાં દીલમાં ધર. તારા ભરધારની

હજાઆતીની યોડીબી જે આશા રહીએ. તે તોડી નાં નાંખ.

કોરા—થોડી આશા ! અરે હવે વલી આશા કેઈ ર હી (શેલા તરફ ફરીને) શેલા જોલ તું સમાઈનેા સાધી છે

તુને કાંઈબી ખખર હુએ તે મને કેહે.

શેલા—લડાઈનાં ગુચવારામાંથી છુટા પડેઆ પછી એલાનઝો મને મહેએાન નથી.

કોરા—મહેએાન તમી ! હો, આ કેહેવી વાત ! અરે તમો મરદો કેવા ભેદ ભરેલા છે ! કોઈ માંલસ બીઆરો

રીબી છેલો દમ લેતો હુએ તેને વીશે તમો કેહેશે કે "સ વરગનાં સલાંમત રસતા ઉપર સવારી કરવાની તે તઈઆરી

કરે છે" અગર કોઈ બીઆરો આશાનેા ભરપુર દરીએ ડો હવતાં વાંહાણુ ભાગાથી ડુબી ભએતો તમો તેને સુએએ

નહી કેહેશે પણ એમ જોલશે કે "તે પોતાની બાહુપુરીથી યાકી બઈ સપુદરનાં બીલોરી બીહાંણાં ઉપર ઉંઘ કાહડેછે."

એન પરમાંએ તમો પણ મને બેવધી સતાવેએા. કાં નહી જોવા શ'યુનમાં કેહતા કે—એલાનઝો મારેએ ગએએ.

શેલા—તેઆરે હું એમ કહી જોહુ મોણું !

કોરા—મોકું કે અરૂં મારો સંરહુ કાહડી નાંખ.

શેલા—એલાનઝો દુશમનોનાં હાતમાં બંદલો પ કડાએએએ.

કોરા—અરે વરૂ જેવો લોહીનો પેઆશો—જે આ પલો દુશમન ખોઝેરો તેનાં હાતમાં પકડાએએ ! તે હવે તેની આશા ખોટી. અરેખર તે મુવા જેવો નહીતો થું.

બાદશાહ—પણ બાઈ ઈશવરપર એકીન રાખ. આ સપાનીઅરડો પઈસાનાં ભારે લોભીએ—પઈસાનું મોહુ જે છે તેએ કાંઈ પણ કરે; માટે ખીરૂ. દેશનાં પેરામાં નરથી દોલત હશે તે એકવાર આપી એલાનઝોનું છુટાપણું ખરી દવાને હું કાંઈબી કમુર કરનાર નથી—એમ સત કરી જાણુ જે. આ કારણુસર મારો હલકારો કાલ રોજ મોકલવાર છું.

કોરા—વારૂ હેતવંતા શાહ—તારો ઉપકાર હું કી આ શબદમાં માનશ ! પણ તારી પાસ હું હાલ એરજુન માંગી લેછું કે તારા હલકારાની સાથ મને પણ જવા દએ.

બાદશાહ—કોરા તુજમાં કાંઈ લાંબી સમજણ છે ! તારી હુરમત તથા તારાં અમાની સલાંમતો જોહેઆ વીનાં રહેશે નહી, કારણુ તારાં જોખન તથા ખુબસુરતીને લીધે તે એા ઉલટા એલાનઝો ઉપર વધારે નક્ષી પાડેઆ વીનાં રહેશે નહી માટે થોખ ઉતાવલ ના કર, આ હલકારાનાં બઈ આ વેઆ પછી આપણુ વીઆર કરયું.

હવે બાદશાહ, શેલા, તથા બીજએા લડાઈમાં મયેલો ક્તેહને વાસતે તથા એલાનઝોની સલાંમતી ઈજવાને દેવલ માં બંદગી કરવા ગએઆ.

— # —

૫૨૧૨૫ ૫ ડું.

કોરા તથા તેનું બચું.

ગએઆ આંકમાં તમોએ વાંચીઈ હશે કે એલાનઝો તથા શેલા પેહલ વેહલાં લડાઈમાં સામેલ થએઆ તેની આ ગમન એલાનઝોએ શેલાને એક અગતનાં હેલાલો આપી એા હુતો—તેણે શેલા પાસ કપલ કરાવીઈ હવું કે "અ ગર હું મારાં બાએએ લડાઈમાં મારેએા જઈતો મારી એા રત તથા અમાને તું સામવી લેને—મારો વજાદાર કોરાનેા ભરધાર તું ધને તથા મારાં પથુ અમાનેા પીતા તથા વાલી પણ તુંજ રહેને" આ વાત શેલાએ બાંહાંસુધી કમુલ કીધી નહી તેહાંસુધી તે હલ હઈ એા રહેએા હુતો માટે શે લાએને કે મતલબથી વચન આપેએા હુતો કે "કોરાની મ રણ હયેતો હું તેમ કરવાને રણ છું". હવે કમનરીબથી એલાનઝો દુશમનોનાં હાતમાં પકડાએઆથી કોરાને તેણી નાં ભરધારનાં છેલા સખુનેા કેહેવાને શેલા જાએછે.

(કોરા પોતાનાં અમાને લેઈ ગંમમાં મેહેલીએ.)

શેલા—કેમ કોરા તારો તથા બાલકની કેહેવી ખખ

ર ! હું અતરે તુને તારા એલાનઝોનાં કેરલાક છેવાં પણ ભારે અગતનાં સખુનેા કેહેવાને આલેલો છું.

કોરા—બાઈ શેલા હાલતે હુમારી ખખર એરલીન કે નેન આ બાલક ખાપ વીનાનું ધઈ ગએઈએ તેમજ તે યોડાકવારમાં ખા વીનાનું પણ યશે. પણ અરે—તું મૂ મારા ભરધારનાં છેલા શ'યુનેા વાવેએાઈ ! (ખનમાં) અરે

રખેને વલી કુખપર ડાંમ દેતો હોય. હા ભાઈ—તાકીદ કરી અને તે કહે.

પરકરણ ૯ કું.

પીઝારોણી છાવણી.

રોલા—લડાઈમાં હમો સાંમેલ થયેઆ તેની આગ મન તેલે અને હુલત કરી બે બાબદનો હુવાલો આપેઓ હુતો ને હું મારી ખાસ ફરજ તરીકે ગાંધી એકીતથી બજ લાવવા—એકતો એકે તેની કજ રજની વેલાએ તેનાં બચાં નાં માથાં ઉપર પીતા વ્યથવા વાલી તરીકે હાત ધરવાને— અને બીજો એકે તેની વફાદાર ઝોરતને સામવી તેલુની બરધાર તરીકે રહેવાને મારી કચુલત લીધીછે. જેહાસુધી આ બાબદ વીરો મેં કચુલત આપવાની આનાંકાની કીધી તેહાંસુધી તે મને પકડી રહી શોખ ડનાં ધાંબાની માંકક મ બજુત ઉઠો રહી એક ડગલું ખીસીઆ ન હતો.

કોરા—(સંતાપથી) હા ! હા ! હવે અને સખજી પડી—તેનાં છેલા હુવાલાથી શું શું કાણુ થોલું થયેઈ હશે તે હવે અને આએહુબ નબર પડેછે. હા એલાનજો ! એવો હુવાલો તે બીજને આએમો તેથીજ તારી ખરાબી તારે હા તેજ કીધીછે એમાં શક નહી.

રોલા—અરે કોરા ! તું શું અને બદનામ કરવા માં ગેછે ? એક દોસત તરીકે મેં મારી ફરજ બજાવી તેમાં શું તું અને સંતાપેછે ?

કોરા—અરે હા. મતલબસર તે તેને દુશમનોનાં જીખદમાં દોડાવેઆ હશે. તેણે મદદનાં પોકાર કીધો હશે પણ તે વેલા તે કાંન ઉપર વાંકલું દીધું હશે અને કોરાને મેલવવાનાં ઇરાદાથી તે તેને ઠાર કરાવીએા હશે.

રોલા—(કપાલ કુટી) અરે ઇશવર ! દ્યેએઆ અને રોસતીનો શેવટ આ બદલો ! અરે કીરતાર ! મારી મતલબ નેક કે બદલે તે તું શીવાએ ખીજું કોણ જાલેછ ? કોરા આ વખત હું ઇજુલ કે આ તલવાર મારી છાતીમાં બોધી રહે.

કોરા—નહી ભાઈ નહી શા માંટે. મેહબતની મુ શદથી જેવો બરપુર થઈ આવેએછે તેવાજ સલામત રહે. મારા બરધારનાં છેલા સખુનો તું મારી આગલ લાવેએછે તેનો ઉપકાર માનુજ. પણ મારાબી છેલા સખુનો તું સાં ભલી હેએ. આ બચુ તુંને બાપ કરી કહે, અને હું તુંને બરધાર કરી કહેઉં તેની આગમન આ દીલનુ રહેઠાણ એ લાનઝોની સાથ પુરથવીનાં પેઠાં ખયે થયો. હવે મારું બા લક વઈ જે લડાઈનાં મેદાનમાં ખુનરેલ માલી હતી તેહાં નઈ સરવે મુરડાંએને તપાશી જેઈ; અગર એલાનજોનુ ચ રીર અને હાત લાગશે અને તે ખયે લડાંગાંલુની છેલી બં હુખી મીંગારી બાકી હશેતો તે કોરાનો વ્યવાજ સાંભલી એકવાર પોતાની આંખો ઉઠાડશે અને હુને છેલા આ સીરવાદ રશે. પણ અગર તે તેહાં મારે હાત ન લાગેતો હું લાગથી સપાનીઅરઠોની છાવણીમાં બેથડક નવસ; તે હાં હુજારે તલવારો વચેથી હુમને રસતો મલશે કારણ તે એનાં દીલ સંગ જેહવાં હશે તેખી મારો અને બચાનો ક ખીઆરો દેખાવ જેઈ બરકની ખીસાલે પીગલી નવા વી નાં રહેશે નહી.

હવે પીઝારોનાં લશકરને લડાઈમાં કીતેહ ન જોએઆ થી તે ભારે બેચેન થતો ગયેએા તેલલાંમાં બાતું એલવાઈર મ્યે આવાને બખર કીધી કે એલાનજોને પકડી લાવી બંદીખા નામાં નાંખેએઈ. આ વાત સાંભલી પીઝારોએ જાણે સી કંદરની માકક આખી પુરથવી હતી હેએ તેલોકેહુરખમાં આવી ગયેએા મારે એલવાઈરમ્યે તેને પુછાઈ તે તારો બંદવો થયેએછે હવે તુંને એટલી મુશાલી શાની ઉપજેછે. પીઝારો—હા ! હવે મારી મુશાઈ બર આવી, હવે હું આ તુલકાર ઊકારાને બતાવી આપું ! હવે તેને આંચ રની ખીસાલે ચોરી નાંખુ.

એલવાઈર—તે તારો બંદવોતો છેજ, અને હવે એ થી વધારે તેને શું કરશે ?

પીઝારો—હાત પગ કાપી, કાપું નાંખ કાન; જીભાવી રીખાવી, એમ લેઈ તેનો બન.

એલવાઈર—(ચુરસાખ) શરત છે તારી ઉપર. એક મુએલાં માંખસને મારવું એમાં શું બાહુરુરી ! બેડી સાત બંધવો થઈ પકડાએએા માંખસ મુરડાંની માકક અશકત થા એછે તેને તું એવું કુખ દઈ મારેતો તારા જેવો હીખકારો મરદ હતીઆમાં કોણ હશે ! ખેડી બાહુરુરી જે તારે બતા વલી હુએએા તેને માક કરી ઊંડી રાજ નતો મેલ—જે પો તાનાં કીતાને છતે તે ખરો પેહલવાન જાંલુવો—જે મોઠું મન રાખે તેનેજ મોઠો માંખસ ગણવો.

આ નશીઅત ઉપરથી પીઝારોનુ મનક ઘણુજ તાપી ગએછે. પારકા માણસ વીરો એલવાઈરમ્યે જે રહેમ ત યા તરફજ બતાવી હતી તે પીઝારોથી સોખી શકાએઈન હી. યોડાવામાં એલાનજોના મુશકાટ કરી પોતાની હ જીરમાં મોલાવી જંગાવેએા. એલાનજોએતો પોતાની લઈ ગીની આશા ઊડી હતી. તેથી પીઝારોને રોકરો નવાબ આપવાને દરતો હતો નહી. પીઝારોએ તેને સખત ઠપ કો તયા નામેશી આપી પાંછો બંદીખાને મોકલેએા અને હુ કમ કીધી કે કાલ રોજે બડી બાંમદાદનાં એને મરદન મારવો.

(એલાનજો બંદીખાનાંમાં છેલી બકતી કરી કુખીઆ રાં દીવને છેલી આશા આપેછે.)

ગાકું છેલીવાર દીક તારું કુખ; જેહું છેલીવાર માહતાજ તારું મુંખ; નમુજ છેલીવાર પુરથવી મારી માત; બાવુંજ છેલીવાર ઇશવર મારી દાતા; ક્રલે આવશે મોહત ! તીર તંગ તાંબી; જમખ જેનો જેહી ન રજે જગત પરાંબી; -બદન મારે મારી આક મંખ મંચે; પરાંજ મારો પાકી આકમ જઈ ફરે; ઇશવર મારા કુંખપર ધર તારો હાત; મધ્યુ દીનો કેખામતમાં મરવ મંગાંદ.

એલાનજોએ આ પરમાંજે બાહુરુરીથી મોહતને તાપે થવા ને તખ્ખારી કરી મુકી હતી; પણ ઇશવરની તેને રાખવાની મરછતે પીઝારો જેવા હજારો મુનોએનું શું આલે. જે સ વારમાં તેને ઠાર કરવાનો ડેશવ હતો તેની આગલી રાત

નાં એક ફરેસતાની માફક તેનો દોસત રોલા બંને ઓડવવા ગયેા. રોલાએ એક યુદ્ધ દરવેશનો વેશ પેહુરી એવાન ગાંને બંદીખાનામાં મલવા નવાની કોશરેસ કીધી પણ માં ઠાં ભાએ, તેણે ચોકી કરનારો પોહુરેગીર ઘણા બદલ, પરો અને પોતાનાં કાંમપર ચોક્કસ હુતો તેથી રોલાને અંદર ન વા દીધા નહી. રોલાએ તેની ભારે વીનંતી કીધી પણ તે જી સાંભલી નહી. અગર ઘણું યતુતા તે ચીરડાઇને ભા લેા બતાવતો હુતો. રોલાએ એકેકે મોલોથી કાંઈ વલુ નથી તેથી બીજી હીકમત કીધી. પોતાની સાથ તે કાંઈક નવેરાત લઈ આવેએા હુતો તે તેને આપવા કહેઈ પણ તે કાંઈ પીગલતો નથી. અંતે રોલાએ એક બીજી ઈલકતી કીધી.

રોલા—ભાઈ હું નરા જાણવા માયું છું કે તુને કાં ઈ આંએડી ઓકરાં છે ?

સીપાઈ—હા, મારાં ચાર ઓકરાં છે એમને હું મારે ગાંમ મુકી આવેલા છું.

રોલા—કીક ભાઈ, ખોદા તેમને સલામત રાખે. પણ ભાઈ (પટાવીને) હવે નરા તું મારી જીવાની વાત ચાંભ વહુ તુતો આ પારકા દેશમાં પેટને વાસતે નોકરી કરેછે, પણ ખોદા ન કરેને કદામ કાંઈ તારો ઉપર આકૃત આવી પડે, તારો જન મેજન કરવાનો હુકમ મલેતો તારાં બચાં ઓકરાએાની છેલી ભેટ ઈચ્છા છેલાં સખુનો મેલવેઆ વગર મરેતો તુને કેટલું દુખ ઉપને વા ?

સીપાઈ—પરો વાત જીવા એવાં દુખ વીશે અને વી ચાર પણ થઈ શકતો નથી. ખોદા કદી કોઈને એમ ન કરે.

રોલા—તો ભાઈ અતરે કેદ થએલા એવાનગ્રોની એ વીન હાલતે. સવારનાં પોહુરમાંતો એને ગરદન મારવા નોછે માટે એની છેલી ભેટ લઈ એનાં છેલા સખુનો એની આંએડી તથા ઓકરાએા ઉપર લઈ નવાને હું અતરે આવે લોછું માટે તું નરા પેહુરખાની કરી એક પલવાર તેની પુ લાકાત લેવા નવાની અને રજા આપેતો કેહવા તુને મારશી રવાદ લાગે ?

ને ઘણીનાં સખત હુઈડાં ઉપર પઈસા અથવા કાકણ દીધી અસર થઈ ન હતી તે ઘણી આ વાતથી પીગલી ગએ એા અને રોલાને નવા દીધા. રોલા બંદીખાનાંમાં ગએ એ તે વેલા એવાનગ્રો ઉંધાએા હુતો તેવામાં રોલાએ તે ને હાક મારેએા. (એવાનગ્રો સખનેએા કે તઈઆરો કર વાને નવાદ હાક મારે.)

એવાનગ્રો—કેમ એટલા વારમાં વખત થએએા ! હજુરતો મકરાત લાગેછે. ભલા માંજુસ નરા આંમદાદતો થવા રએ.

રોલાએ તેને ખોલા અવાજે પોકારી ઉડાડેએા ને સાં ભલી એવાનગ્રો ચોકી ઉભા થએએા અને પોતાનાં જાની દોસતને વલગી ખુબ કોટી કીધી અને રડવા લાગે. રો લાએ તેને ઉતાવલથી સખજવેએા કે આ મારો વેશ પેહુરી અતરેથી નલથી તું જતો રહે તારે બદલે હું અતરે રહે છું તારૂં મોહકું તું કાંકે એલે કોઈ તુને અટકાવશે નહી હું પાછો જતો હોય એમ જાણશે. એવાનગ્રોએ આ વાત ક જીવ કરવાને નાં પાડી. રોલાએ ભારે હુનતાથી તેને અંતે નસાડીએા અને પોતે તેની જગેએા ઘેરો. રાત ઘણી અં ધારી હતી તેથી તે પસાર થઈ પોતાને ઘર નઈ પુગે અને

આશા મોડીને મેઠેલી આંએડીને અંચીતો મલેએા. તેણે ની ખુશાલીનું કીઆ રાખરોમાં એવાન ધામે !

રોલાને લાંબા વખત થએએા નહી એટલામાં ખાતું એલવાઈ આ એવાનગ્રોને છેલી મુલાકાત આપવાની મતલબ થી બંદીખાનામાં આવી અને એએછેતો એવાનગ્રોને બદ લે કોઈ બીજેન શખસ નનર પડેએા. આ ઉપરથી તેણીને ભારે અમરતી ઉતપન થઈ, અને પુછીં કે એવાનગ્રો કાં હાં છે ? રોલાએ ધીરનથી નવાબ દીધા કે "તેને મે નસાડી દીધા; હાલ તે રસતામાં હુયે, તેને બદલે હું આવેએા છું."

હવે વાંચનાર બાઈએા તુને ધારણ કે એક જલ નાં શી નઈ બીએ પકડાએએા તે એકનુ એકન. થએ, પણ એ મ નથી. પીઝારોનુ વેર એવાનગ્રો ઉપર ભારે હુતું તેથી તે તેને જ કતલ કરવા માહુતો હુતો માટે રોલા ઉપર તે કાં ઈ એટલું વેર લેનાર હતો નહી.

એલવાઈએ એએક કે એવાનગ્રો નાંકે એલે ઘણુ જનેક થએઈ—પીઝારોની છુરી મતલબ નીશકલ થયે એટ સુલ નહી પણ તે કાર થશે. તેણીએ રાતેરાત રોલાને કુ સલાવીને પીઝારોનાં તંજુમાં અઈ ગઈ અને ઉંધમાંન તે ની ગરદન કાપી નખાવવાનો વેતરણ કીધી કારણ પીઝારો નાં ઘાતકી કરમથી તે ભારે બીધી હતી. રોલાનાં હાતમાં એક વેલુતું ખંબર આપીઉ અને પોતે દુર ભરાઈ ઉભી રહી. રોલા એકે જાતે ઘણેાન બાહુર હુતો તેપણ ઘાતકી કરમ કરવાને તે ભારે દર રાખતો હુતો, માટે આખસુસ આનાંકાં ની કરી તેને નગાડવાનાં વોચારથી ઉભા ઘાઈ રહેએા. અંતે પીઝારો જગી ઉડીએા તેથી રોલાને નાંજુ ખં નર લઈ ઉભેલો જોઈ ભારે અમરત થએએા. રોલા એ તેને સઘલી ખરી વાતથી વાકેક કીધા અને કહેઈ કે "આ વખતે હું માહુતેતો તુને ઉંધમાં કાર કરી નાંખતે પણ માઝૂં દીલ તારા જુતું ઘાતકી નથી. એક છેલાં મા જસને મારણુ એ એક મુરદાને મારેઆ મરોખરે એને એ નાં જુતું હીમકારાપણુ બીજુ એકુ નથી." એલવાઈએ એતું માહુતી હતી કે પીઝારોને કાર કરી નાંખેતો તેણીને કુટકા રો ધાએ, માટે રોલાને પેહુરેથી ભારે ઉલટ આપી ઉસકેરી એા હુતો. પણ પીઝારો જગી ઉડીએા અને તેને સલામ ત જોઈ એલવાઈએ ભારે નાશીપાએશ થઈ ગઈ તેથી હીમ તથી બાહુર આવી રોલાને ઠપકા રહે.

એલવાઈએ—કેમ અરે એવી સારી તક ખોઈ એટ હું કાંમ તુંની બનીઈ નહી. પીઝૂવીઅન લોકોનાં જીવ નો જમ હજુર જવતો રાખેએા; અફરોસ ! રોલા તુને મું કહું હીમકારો કે ઠગારો.

પીઝારો—(ખુનપર આવી) ચોકીખાન ! નલથી આવ ! આ કમજત વેલીનાં મુશકા દાટ કર.

એલવાઈએ—ચોકીખાનથી તારા કોણુ ફરે છે પરવા ! આશા કોડી તઈઆર, છુ પોતે કે મરવા ! મદીના પપુ હાતમાંથી છુરે માર અક્રામ, પણ દરમ તારા હાતથી ન ખગે નર નાર. એા આશી રૂપ દુવાન ! મનુષ્ય જાતના એ જમ ! થયે તારા જુલમ પદવારમા ખનમ. રાઈવર નેવા એકોડો ન રહેઆ દામ કોઈ. પડેઆ અંતે આકમા દોર રમામ ખોઈ.

અરે ઈશ્વરનો ઉતરે તું જીવમીપર કહેર,
યજો રાજ્ય તારું કાર, યજો લયકર તારું નેર,
જેઈ તારું કરતુક, ધીરજ રાખી આજવેર,
મગજ મારું ખીસી, આવેજી મુજને ફેર.
(એકવાઈસી એકામ યઈ પડી નાએકે.)

ઐરતોની મજલસ.

બાશાણુ ૨ જું.

યોડાવારમાં પીઝારોએ તેણીને શેલાની આજ્ઞા અને વીનંતી છતાં ફાસી દેવાની ભંગેએ મોકલાવીને મારી નાખી. તેણીએ છેલી ઘડી સુધા હાંમત બતાવો હતી અને એક આંસુખી પાડેઆ વીના પોતાનાં કીરતારને પોતાનો પરાણુ હુલાકે કીધો.

હવે પીઝારો તથા શેલા વાંતચીત કરેછે, એવામાં બે સપાનીશ સૌપાઈઓ પોતાના સરદારને ખુશી કરવાને એક પોરૂવીઅન બચુ' મોરી લાવેઆ હતા. આ બચુ' જો તાનેવાર તે એલાનઝાનુ'એ એવું શેલાથી બોલાઈ ગઈ, તેથી તે પાછું તેની ઘભરાતી માતાને સવાધીન કરવાને શેલાએ મંગાઈ' પણ પીઝારોએ આપવા ના કહેઈ. પીઝારોએ અંતલખ એ હતી કે એલાનઝા તેનાં હાતમાંથી નાંકો તેથી આ નાનો એલાનઝો પકડાએઆથી તેનું વેર નરા નરંમ પડે. શેલાએ પીઝારોને ઘણીથી રીતે સમજાવેઆ પણ કાંઈ વલોઈ' નહી તેથી અંતે તેલવાર બે'ઓ કાહાડી બમાને છીણવી લઈ નાશી ગએઆ. પીઝારોએ તેની પછવાડે સી પાઈઆ ઘોડાવેઆકે તેનાં જાનને નુકસાન કીધા વીનાં છ વેતા પકડી લાવેવો. પણ તે પકડાએઆ નહી મરે એક શીપાઈએ તેને મોલી મારી, જનાં વેહતા નખખથી તે રસ તામાં અંધગુએ. ધએઆ. તોથી બમાને સહી સલાંમત તેની માનાં હાથમાં આપી જરણુ પાંખેઆ. તેણે મરતી વખત એટલુજ કહેઈ કે "એલાનઝો તારી અને કોરાની ખાતર મારો પરાણુ ખોઈ' છુ". અરે આ શયુનો તેએનાં દીલમાં કેહવા લાગા હશે! અરે એવો ખરો ખીતર કો છુનો હશે! તેણે એલાનઝાની જાંઘી બંધાવી એટલુજ નહી પણ તેનાં બચાંને વાસને પરાણુ આપેઆ નથી વેહ મી કોરાની ખાતરી યઈ કે એલાનઝાની ગેર હાજરીને માટે શેલાને જે સખત કપકો આપેઆ હતા તે કેહવે ગેરવા નથી અને અવીમારના હતા. હવે તે શેલાની લાએકી તથા નેકી ઉપર વીઆર કરવા લાગી અને ભારે પસતાવો કીધો. આ ઉપરથી ઐરત જાતની ખાશીઅતનો એક દાખ લો અલેછે કે અવોમારપણુ તેએ બીજાં ઉપર તોહમત તુક વાને કાંઈ જતાં નથી પણ પાછલથી ભુલ જોઈ પસતાવો કરેછે.

બાહુર શેલાની લાસને ઉકણુવેઆ આગમન પીરૂ વીઅન લશકરને પીઝારોનાં લશકરની સાંજે છેલોવાર લડાઈ કરવી પડી હતી જેમાં ઈશ્વરની મેહુરખાંતીથી પીરૂ વીઅનો કુતેહ પાંખેઆ અને પીઝારો મારેઆ ગએઆ. આ બનાવ જોઈ સંહલા સપાનીઅરો પીરૂવીઅનોને તામે યએઆ અને અંતે અકડાઈ છકાઈને વાંહાણેમાં પાછા પોતાને દેશ ગએઆ. જુવે દેસતીનો દાખલો, જુલખીના ફેલ, સાર એવો સાંજો, ખોલેછે આ ખેલ. બાઈબ'શીનુ' બહુ, મોહબત અને પીઆર, ઈનસાનને દીધાંછે ઈશ્વરે ઈઆર!

બચુ' જીવમીઆ પછી તરત શી માવજત કરવી તે વીસે.

આજ દીને તમને ફરીથી ભેગાં યએલાં જોઈને હું' ઘણો ખુશી યએઆ છું. જરે તમે રાન મેલવવાને એટલી ઉલટ બતલાવોછો તારે અને તમને રાન આપવાને માટે વધારે ઉતેજણુ મહેલે. ગમ્યા બાશાણુમાં મેં કહુલાત આપી હતી કે બચાંની તંદરોશતી કેમ જાલવવો અને તેને કેમ ઉધારવું તે વીસે હવે પછી હું' જાન આપશ. આજના ભાં શાણુમાં બચુ' જીવમીઆ પછી તરત શી માવજત કરવી તે વીસે જણાવવા માણુ છું.

૧. પેહેલી બાબદ જાણવાની અગત એછે કે જુવુ' બચુ' જીવમી' તેવું તેની આગલ એક હુશીઆર દાઈ રાખવાની જરૂરછે. તમને ઈઆદ રાખવું કે ઘણી વખતે બચાંની જાંઘી દાઈની હુશીઆરી ઉપરજ આધાર રાખેછે. અનઘડ દાઈએથી વારેઘડીએ બચાં કમોહોતથી મરેછે. ઘણાંખરાં બચાં જીવમીઆ એટલે જરૂરી રડવા મંડી જાએ છે તેથી તેવાની છાતી ખોલી યાએછે, દમ લેઈ સકેછે, અને હોહાડીનું ફરવું બરાબર માલેછે. એવું બચુ' તંદરોશત અને જોરાવર નીકલશે અને જીવી સકશે એવો પુરતી આશા મહેલે. પણ કેટલાએક બચાં નખલાં હોઆથી જીવમતી વખતે રડી સકતાં નથી તેથી દમ લેવાઈ સકાતો નથી અને જો બરાબર માવજત નહી કીધીતો બચુ' મરી જાએ છે. એ વખતે હુશીઆર દાઈની અવવા હરકાઈ પણ આ લાકે ઐરતની ઘણી જરૂરછે.

૨. જો બચુ' રડે નહીતો તરત બચાંનાં નાંખ અને મોહાડાં માંહેલાં આંગલી વતે અલગમ કાહાડવો અને પછી તેનાં મોહાડાં અને છાતી ઉપર યડું' પાંખી છાંટવું અને પવન ફાલવો.

એ કીધાથી તરત જો બેસુક માણસ પાંખી છાંટીઆથી હુશીઆર યાએછે તેમ બચુ' પણ દમ લેઈને રડવા મંડી જાએછે. તે એ કીધા પછી પણ બચુ' રડે નહીતો તરત કાહટરને બોલાવવો. આપણા લોકો છાતીએ કોલેન વાટર મરેછે અને નાંખમાં શુધારેએ એ રીત નુકસાનકારક છે, યડું' પાંખી છાંટવાનો જરૂરો શુણુ છે તેટલો ખીલ છરી મીનમાં નથી.

હું' દલગીરીથી આએ બાબદ જુહુ' છું' કે આપણી કેટલીએક ઐરતો બેવકુફીથી બચાંને અવજાવાની કાઈ પણ કોરોશ કરતાં નથી અને બચાંને જીવ ધાણે ઉંચો પણ અણુતાં નથી. તરતનું બચુ' મરેછે તે તેવોને ખનસે કાંઈ મોહોટા જીવ જુવુ' નથી એ સંધુ' વગર કેવલણીના રાખથી બનેછે.

૩. જુવુ' બચુ' જીવમી' એટલે બચાંનો નારીએ દુદીથી ૩-૪ ઈંચ લાંબો રાખીને બાડી રોરાથી બાંધવો. જે તપાશીને જોશીતો તમને બાલમ પડશે કે નારી:

ઠાલી અને ઠાલી નેસો વીટલાઈને અનેલોએ. એક છેડા બચાની દુટી આગલથી પ્મંદર નેચો સાથે નેડાડાએલોએ અને બીજે છેડા આગલી સાથે વલગેલોએ. હવે બચુ ધરણ માં હોએ છે તારે ઐર ધરણની એક બાજુએ મન્યુતીથી વ લગેલી હોએ છે અને એવી નેડાડી હોવાથી માંએનું લોહી બચામાં ફરી વલે છે. જરે બચુ જનમે છે અને દમ લે છે તારે માએનાં લોહીની તેને ગરન પડતી નથી તેટલા માટે નારીએ આપીને કાપવાની નરૂર છે. એ વખતે ઐર પણ ધરણમાંથી છુટી પડીને નીકળી જાય છે.

જરે દોરો ઐવરો પાંચવરો વહીને તદ્દાચાર રાખવે નેહ્યે. મે ઘણો વખતે નેએલુ છે કે જરે દોરોની ગરન થઈ છે તારે તે પ્રેલવાને માટે ઐરતો દોરોદાર કરવા માંડી જાય છે અને ને હાલર હોએ છે તે આપણા હાથમાં કાંઈ ચીપરૂં અથવા જાડું વગર વલેલું શું તર આપી દે છે પણ જ તતલબથી નારીએ આંધવામા આવે છે તે તતલબ એ ચીજથી પુરી પડતી નથી. નારીએ આંધવાનું કારણ એ કે બચાનું લોહી તે રસતે નીકળે નહી. હવે ને નારીએ મન્યુત આંધે નહી હોએ તો લોહી નીકળવાના ધાસતી રે હો છે અને એ બાબદ ધેઆનમાં નહી રાખેઆથી કેટલાં બચાં મરી પણ જાય છે, એટલા માટે નરૂર છે કે દોરો મન્યુત હોવા નેહ્યે.

વલો મે કેટલીએક દાઈએને નેએલો છે કે તેએ જાં હાંથુથી ઐર આહર નીકળતી નથી તાંહાંથુથી નારીએને આંધતા નથી, પણ તેથી ઘણી નુકશાંતી થાય છે. નારીએ ને તરત આપવાની નરૂર છે.

૪. ને ઐર માએનાં પેટમાંન રહી હોએ તો નારી અને એક ઈચ દુરથી બીજે દોરોને ગાંઠ મારવા નેહ્યે અને પછી એ ગાંડની વેધેથી કાપવે.

કેટલીએક વખતે ઐર નીકળતાં વખત ઘણો લાગે છે અને ને બીજે ગાંઠ મારીએ વગર નારીએ કાપી નાખી એ તો ઉઘાડા છેડા માંહુથી લોહી વેડે છે અને કેટલી વખતે ઐરત ધાસતીમાં આવી પડે છે તેથી નરૂર છે કે નારીએને મે ગાંઠ મન્યુતીથી મારવા, ને ઐર બચાંની સાથે નીકળતી બીજે ગાંઠ મારવાની નરૂર નથી.

નારીએ કાપવાને માટે આપણા લોકો કોણ જાણે હાંધુથી છુટી છરી લાવે છે. એવી છુટી છરી વાપડીઆથી કાપતાં જરે કરવું પડે છે અને ધાસતી રાખવામાં આવે છે કે વખતસર નારીએ દુટી માંહુથી દુટી પણ જાય. સારા આએગથી એવો બનાવ હજીર સાંભલવામાં નથી આવીએ પણ કાલત્તુ હથીઆર રાખવું સાચું છે. છરીમાં કરતાં પણ ઠાલત વાપડવી સારી છે ક્યારેક તેથી કાંઈ પણ જરે કરવું પડવું નથી.

હવે બચું માએથી જુદું પડીએ પછે સી માવનત કરવી તે જણવાની રત્ન લેકોછું.

૫. ને ઠંડીની રૂત હોએ તો તરત બચાંને ક્લાનેલ નાં કપડામાં વીટાલવું. ધરભસવાનાં બચુ માએની ગરમીમાં રહે છે અને જરે જનમે છે તારે બચાંને ઠંડી હવા લાગાથી પીડા થાય છે

તેટલા માટે ગરમ કપડામાં વીટાલવાની નરૂર છે. ૬. એ પછી બચાંને ૩-૪ મીનીટ લગી કુકાં પાંછીમાં મેસાડવું અને સપથી ચીકણી લાહી જવવી વસતુ ધોઈ નાખવી.

બચાંને જનમવાનો વખત ધંમે એટલે નરૂર છે કે મે કુંડીમાં ઠંડુ અને ગરમ પાંછી તદ્દાચાર રાખવું. કેટલી એક વખતે બચાંને જરે બરાબર દમ ચાલતો મથી તારે ગરમ પાંછીમાં મેસાડવાની નરૂર પડે છે અને જરે નરૂર પડે તારે દોરમાંન કરવી જાહેરીઆત છે.

બચુ જનમીડું તેવું તેને ધોવાનું કારણ એ છે કે તે નાં બદન ઉપરની સંધયાં ચીકણી વસતુ ધોવાઈને બદન સાકુ થાય છે. ને બચાંને સાકુ કરેઆ વગર રહેવા દીધું હોએ તો માંમડીને નુકશાંન થાય છે, ચીરા પડે છે, કુલા ઉડી આવે છે અને વાસ મારે છે. તેટલા માટે સારી રીતે સાકુ કરવાની નરૂર છે. માંમડીને ઘણા નિરથી ઘસવી નહી તે ધમ સાંચુ અને તેલ પણ ચોપડવાની નરૂર નથી. એક મો હોટાં વાદલાંનાં કટકા વડે હલવેથી પુશકલ પાંછી લેઈને સાકુ કરવું. ને એન કીપાથી એકજુની વસતુ કાઢાડવાને એ ડચણ પડે તો મીડું તેલ અથવા માખન લગાડીને ક્લાનેલ ના કટકાથી યોડવાનું ચોલવું પછી વાદણું લેઈ સાંચુ અને કુકાં પાંછીથી ધોવું અને પછી ૩,૪ મીનીટ લગી ઠમે માં મેસાડીને સઘણું સાકુ કરવું, અને સંભાલ રાખવી કે આંગ સાકુ કરતી વખતે બદન ઉપર થંડો પવન ફુકે નહી.

પાંછી ૯૬ વ્દીગરી" ની ગરમીનું લેવું. એ જાણવાને માટે સઘણાં લોકોની ફરજ છે કે પેતાના ધરમાં એક ગરમો તાપવાની સીસી રાખે, તેથી અતીચામ ક્યારેક થાય છે અને વલો તે સસતી મહે છે.

૭. આંગ ધોતી વખતે ઈઆદ રાખવું કે તેન પાંછીએ તથા તેન વાદલાએ આંખ સાકુ કરવી નહી આંખ સાકુ કરવાને માટે બીજું સોજી પાછી તથા નવું વાદણું લેવું. આંખ જ્યા નાજુક ભાગને ધોવાને માટે ઘણી સંભાલ લેવાની નરૂર છે. તમને ખબર હશે કે ઘણાં બચાએને જાણીએ પછી બીજે અથવા તરીએ ઠાં હોડે આંખો શુલ આવે છે, પર પેદા થાય છે અને કેટલીએક વખતે ને સંભાલ લીધી નહીતો આંખ તદને રદ થઈ જાય છે. એનુ ખુલ કારણ તપાશયોતો ખાલમ પડશે કે ને પાંછીએ બદન ધોઈ તેન પાંછી આંખો પણ ધોવાને કાંમે લગાડેલું હોએ છે.

૮. બચાંનું આંગ ધોઈને સાકુ કરી રહા પછી પાંછી માંહુથી કાઢાડીને તરત ગરમ અને નરમ કપડામાં વીટાલી લેવું.

એક મોહરી નરમ મોહરીની ઉપર ૨,૩ મોહરી ૧ રમ તુરાસો પાંપરી બચાંને વીટાલી લેવું તેથી સઘણું પાંછી ચુસાઈને આંગ કોરડું ધરો. આંગને તુવાલથી જરમાં તુછવું નહી તેથી આખરી ધસાય છે.

૯. એ પછી જાંહાં આખરી ધસાઈ હોએ તાંહાંન જરા શુકો પાડવું છાંટવો નરૂર છે. " પાડવું " ઘણેન જારીક આટાને અથવા " મા ગનીસીઆ " નાં લકાને અને છે તે વાપડવો.

સઘવા બદન ઉપર " પાઉડર " છાંટવાની જરૂર નથી તેથી માંમરીનાં સઘવાં શુરાખો બંધ થઈને ઉલટી નુકશાંની કરે: ઘણું ખરું હાથ અને પગનાં કાતરાઓમા અને ગરદન આગલ-છાંટવાની જરૂર પરેછે.

૧૦. એટલી માવજત ક્રીયા પછી નારીઆને એક છનાં કપડામાં વીટાલીને તેનો છેડો ઉપર રાખવો.

નરમ મલમલનાં કપડાને કટકો ય ઈમ લાખો અને ૩ ઈમ પોહોલો લેઈને નારીઆની આસપાસ વીટાલીને તે ઉપર એક દોરો વીટાલવો. એ છેડો ઉઠેલા રાખવો જરૂર છે કે તેથી લોહી નીકળવાની ધાસતી યોડી રહેછે. એ છેડો ઉપર રાખવાને માટે આપણા લોકો એક લાંબા શુતરનાં દોરા વતે બાંધીને બચાનાં ગઝામાં આરવી રાખેછે. એમ કરવાને બદલે નીચલી રીત વાપડવી.

૧૧. નારીઆનાં છેડાંને ઉપર રાખીને એક છનો ફલાનેલનો છ ઈમ પોહોલો કટકો બેવરો પેટની આસપાસ વીટાલવો એથી કરીને નારીઆનો છેડો પોતાની જગા ઉપર સંભાંખત રહેછે.

વલી પેટ ઉપર પાટો આંધવાનાં બીજા-ઘણા ગુણછે. ફલાનેલથી પેટની ગરમી રહી સકેછે અને દુટીની જગા ઉપરથી ગેરો (ઈઆને આંતરડું) બાહર નીકળવાની ધાસતી રહેતી નથી. જે બચાને આપણે મોહોટી દુટી સાથે અથવા દુટી આગલ ગેરા સાથે જોડીને તેનું મુઠ કારણ એજ માંલખ પડશે કે પેટ ઉપર પાટો નહી આંધવાથી એ બંનીંજીછે. ગરમીની રૂતુમાં ફલાનેલનાં કટકાને બદલે મલમલનું કપડું વાપડવું. પાટો ઘણો નરમથી બાંધવો નહી કાં એક પેટ ઉપર દયાન આવીઆથી બચાથી દમ લેવાઈ સકાનો નથી અને ઉલટું આંતરડું કોઈ પણ પેટની નબલી જગા ઉપરથી બાહર નીકળી આવવાની ધાસતી રહેછે.

૧૨. એ પછી બચાને શીઆલ અથવા ફલાનેલની બનુસમાં વીટાલીને પાલણામાં મુવાડવું.

બહુ નહવડાવીઆ ઘેઆથી અને પાટો બાંધીઆથી ઠાકી જાયછે તેટલા માટે તેને ઠાક આપવાની જરૂર છે. પોસાક પેટરાવવાની, ધવાડવાની અથવા ગેર પાણી પાંવાની તબવીજ અને ગરમ કરવી નહી.

તરણ માર કલાક શુઈ રહ્યા પછી જે બીજું કરવાનું હોએ તે કરવું.

આએ બચાની માવજત વીશે જે મેં કહી સંભલાવી ઉં તે ઉપર તમને મુજ ઘેઆન આપવું જોઈએ કાંએકે તે ઉપર આગલ માલતાં તમારાં બચાની તંદરોશતી આધાર રાખેછે.

પણ એ સીવાએ આપણા લોકો અંજાણ અને અન ઘડપણથી બીજાં યોટી રસમો પરમાણે ચાલેછે તેથી બચાંને ઉલટું નુકસાન થાયછે. એ રસમો જરૂર નબલથી કુર થાયે તેમ સાંઈ.

૧. તમારાં બચાંનું માથું દાઈ પાસે કઢી પણ દખાવવા દેશો નહી.

દાઈએ માથું એટલા માટે દાખેછે કે તે ક્રીયાથી તેનો આકાર બરાબર બેલ અને શેલદાર રહે પણ એ ઘણો જ ભુલ ભરેલા વીચારછે. તમે ખચીતથી જાણુએ કે જે

બચાંનું માથું દાખવામાં આવીઉં તેને ઘણુંકરી યોડી મુલત માં લેજાંનું દરદ ઉતપન થવાનું.

૨. બચાનાં માથાંને કપડાથી બાંધવા દેશો નાં. એ કીધેલું તકામુંછે અને કોઈ વખતે દુકસાન પણ થાયે, તેથી માથું યોહું રાખવું જ બેહતરછે.

૩. બચાનાં શક્રામાં તથા ગઝામાં અંદર લગીં આં ગલી ખેશવો તથા પીચાબની જગા ઉપર યંકકને માંરે ઢી ઈ લગાડવું તથા દુટીમાં અલધ દાખવો એ સઘવું તદન ન કામુંછે. એમ ક્રીયાથી કાંઈ પણ કાએદો થતો નથી, એવી યોટી તકામી રસમો દુર કરવી જરૂરછે, કેમકે એથી કેટલી એકવાર કાએદાને બદલે પ્રીડા થાયેછે.

આજનું ભાશાંન અહીઆંજ અતમ કચ્છ અને આ વતામાં બચાંને દરરોજ નવાડવા ધોવાની માવજત વીશે ભાશાંણ કરી સંભલાવશ.

એક ડાહી માએ પોતાના બાલકને કીધેલી સીખામણ—સીંડી તથા ઉંદરની વારતા.

એક સાંજે આંવાંજાઈ નામની એક બહી સ્ત્રી પોતાના આરડામા ખેસીને ચીકન ભરતી હતી. આસરે સાડા ચારનો અંમલ થાયેજો કં તેવણુનો છેકરો પીરોજસાહ નીસાલેથી આવીજો, અને જેજ ઊપર ચો પડી મેલતાંવારજ પોતાની માએ આગલ નીચે લખી આ મુજબ ધરીઆદ કરવા લાગીજો.

પીરોજસાહ—જેવોની આપરાં માંસીના ઘેમ્મુ એ મને તમાએ મારીજો, મારો કાંન ચીંમરીજો, અવે તેને હું શું કરૂં ? તમારો હોકમ હોએતો એકલાત મારીને ઘુમરી ખવાઈ, પણ કીઈનેથી તેમ કરવાને તમે મને મના કીધીછે તેથી મેં લાત નહી મારી નહીતર એને દખાડત.

માએ—દીકરા તાહરો કાંઈ વાંક હશે.

પીરોજસાહ—વાંક કાંઈજ નહી, ઈસકીવેથી છુટીઆ પછે હું માસીજના ઘેરપરથી થાઈને રસતેથી ચાલીજો આવવો હતો તેવાંમાં માસીજ પારીજે હતાં તેવણુની મારી ઊપર જરૂર પડી ને મને ઊપર ભોલાવીજો, અને હું ઊપર બંકીછું તેવાંમાં ઘેમ્મુ જોટલા ઊપર ઊભા હતો તે મારા અંગ ઊપર ધરી આવીને મને તમાછો મારીને મારો કાંન ચીંમરીને ચાલી ગયેજો, જેવોની આએ કાંન કવો લાલ લાલ થાયે જોછે. હું પછે મુગો મુગો ઘેરે આવીજો, માસીજ રોડે ગીજોજ નહી.

માએ—જો, એ વાત સઘલી ખરી હોએતો દા સુનો તકસીરછે, પણ દીકરા તુંએ તેને પાછે મારીઓ નહી નેમાં ઘણું ઘણુપણ ખરચીઠીં છે. પેહલુંતો એકે દાસુ તાહરીથી નાહાનેછે, અને જે આપણાથી કમજો ર હોએ તેને મારવું તે ઘણું કરીને હીસકારાપણુંછે, જે મકે એકે સીંહીને એકે ઊંદરે ઈબ્ન કીધી હતી તોપણ તેને તે ઊંદરને મારીઓ ન હતો પણ વધી ખીબા હા થ ઊપરથી તે સીંહી પેાતે એક આશ્તમા આવી પડી આ હતો તે વેલાએ પેલા ઊંદરે તેનો જાન ખચાવી ઈ હતો. ખીજુ એજે દાસુ નાહાનેછે માટે તેની યુ ધીપણ તાહરા કરતાં એછી છે, અને વધી તેને તારી સંગાયે આવી ચાલ ચલાવી તે ઊપરથીજ તે કહુધી ઈ દીસેછે, તેની સાથે લડવામા તુને ચોલા મલતે નહી, તોપણ તેની તકસીર વીચે તેની માને વાકેશ કરવાની જરૂર હતી અને એકેદમ ચીરડાઈને તું અતરે આવી ઈ તેને કેકાંણે મારી શેડે જાઈને તારી ઊપર નીપજે લી ખીના તુંએ જાહેર કીધી હતેતો અલખતાં તેવણ તેને ઘટ્ટી સીખજા કરતે.

પીરોજસાહ—માએ તે સીંહી અને ઊંદરની વારતા મને ફેહી સંભરાવશે ?

માએ—એક સીંહી એક જાહાડના છાંએઆ ત લે સુનેચો હતો. તેવાંમાં એક ઊંદર એકેદમ તેના સ રીર ઊપર ચડીઓ કે જેથી તે સીંહી પેાતાની મીઠી નીંદમાથી જાગી ઊઠીઓ. સીંહીએ પેલા ઊંદરને પુ રત પંજમા જાહાડી લીધે અને તેની મુરખાઈ વીચે તેને ઠપકા આપવા લાગે. ઊંદરે આજેજથી માશ માગી. તે સાંભરીને સીંહી કે જે નીચ ખાસીએતતું જનાવર નથી તેને આએ હુરકાં પરાણીને મારવું પેા તાના દરજાથી જિનરતું ધારોને તેને છોડી દીધે. ઊંદ ર ખીચારે તેના હકમા હજારે હજાર ફુવા દેઈને ચા લતો થાએઓ.

થોડાક દીવમ ગુજરીઆ નહી તેટલાંમી સીંહી જેવો દાડનો દાડનો આવતો હતો તેવોજ એક જાલ પાંપરેલી હતી તેમા સપડાએઓ, અને તેમાથી છુટો થવાને જેમ વધારે અછાડ પછાડ કરવા લાગે તેમ વ ધારે ગુંચવાએઓ. તેના પેાદાર અને શેહારથી તે જંગલ ગાલ રહેઠી, અને તે આવાજ સાંભલીને ઊં દર તેની આજલ દાડી ગએઓ. ફરથી જોએછે તો પેલોજ સીંહી કે જેણે તેની છંદગી ખખસી હતી તે સુ

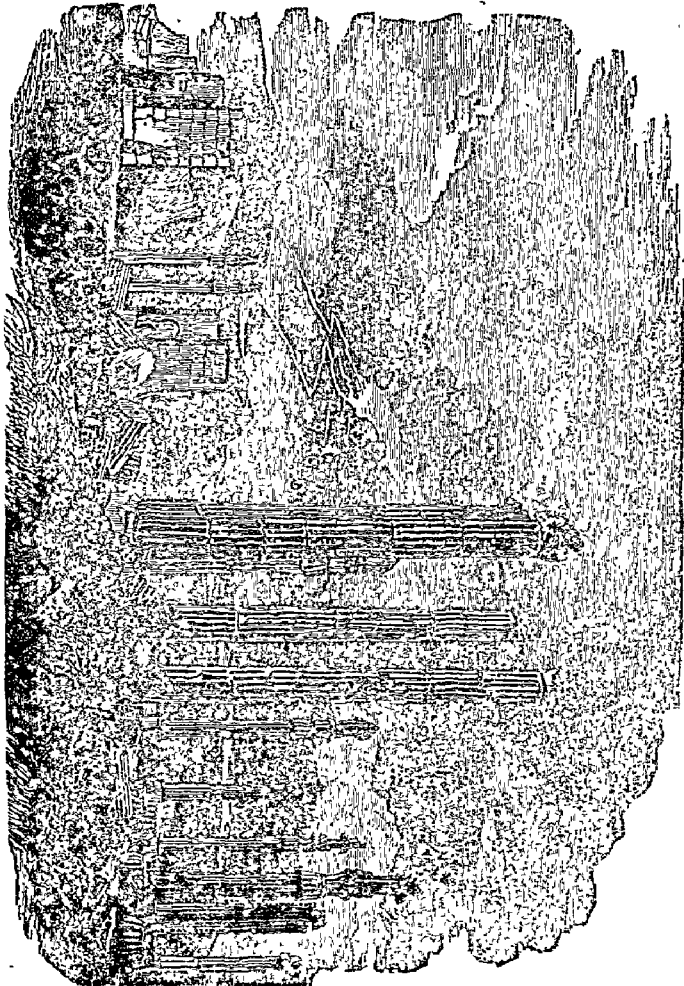
શકેલમા આવેલોછે તેથી પેાતાની નીમખહલાલી બં તાવીને પેલી જાલની દોરી કરડીને સીંહી રાજને છુટો કીધે. દીકરા મારા ! આએ વાત ઊપરથી નસીએ ત એટલીજ નીકલેછે કે કાઈએ આપણને વગર વાંકેબી ઈબ્ન કીધી હોએ અને તેને સજા કરવાને પેાદાએ આ પણને સકતો પણ આપી હોએ તે છતાંખી તેને માશ કી ધામા આપણને વધારે હારમતછે, અને તે માશી બખ સેલી આપણને કાઈ દીવસે કાંમનીબીછે.

ઈસતખર અથવા તખતે જમશેદ.

આજ છ હજાર વરશના દરમેઆનમાં ઈરાન રેશ ક નોઆનાં સરવે દેશ ઉપર યુજરી ઈ અને ખોટાઈ જોગવતો હતો અને તેમાં પારસીઓની પાદશાહુત બારે દમામ અને દખબાથી ચાલતી હતી, તેવા વખતમાં તાંહાનાં પાદશાહુ ઈરાન અને તેહની આસપાસના દેસોમાં ઘણાએકે માહા ભારત કારીગરીનાં કાંમે કરાવીને પાછલા જમાનાને વાસતે પેાતાની ઈબ્યાદદાસત મુકી ગએઆછે. તેહમાના ફેટલાંએ ક કાંમે હુવાંછે કે તેવાં ફુનીઆના કોઈખી ભાગ ઉપર હા લ મુથી જણાએઆં નથી. એ કાંમે માહુલાં કેટલાંએકે આની કારીગરીના મેહુસો તથા અજબએબી ભરેલા જોકાએ અને ઘણાએકે મીતારો, કોતરકાંમે તથા મેહુદ લેખેાછે કે જે ઘણી લાંબી મુદત યાઈ તોપણ આએ જમાનાની મમર રી તોડવાને માટે આજ મુથી ઈરાનની શરખીન ઉપર છ લંદ દેખાવ દીએછે. તે સંઘવાએમાં ઈસતખર અથવા તખતે જમશેદ સરવેથી પુરાંતું અને સરવેથી સરસ યાધકાં મછે. એ માહાભારત કામને શેકડો મુસાફરો જેઈ આવી ને તેનો ઘણાએકે હેવાલ અને મેહુદ તારીફ લખી ગએઆ છે, તે ઉપરથી એક જાણવાનેગ અને લાંબો એહવાલ "જ ગત પરેગી" નામનાં મેાપાનીઆનાં છપાએલો મેવામાં આ વીએાછે, તે લાંબા હેવાલમાંથી થોડાંએકે ભાગ નીચે ઉતારી લીધોછે. એ તખતે જમશેદનાં મુનદર બાંધકાંમમાં પરખીઆ ત "મેહુલ મીનાર" ને દેખાવ હાવતમાં પરેલી હાવતમાં જે વે દીસેછે તેના દેખાવતુ એક મીતર પાસેના પાનાં ઉપા આપીડોછે.

"ઈરાનની સઘલી પુરાતમ બાંધણીમાં તથા ઉમદા ઈ મારતોમાં તથા નકસીદાર મીતારોની કારીગરીમાં ઈસતખ ર અથવા તખતે જમશેદ પેહુસો દરજેને ધરાવેછે. એ ત ખત અથવા પુરાતમ શેરેરા બાંધકામની કારીગરી ઉમદા છે અને તેહની સાથે આગલા અથવા હવેતું જમાનાતું કોઈખી બાંધકામ ખરોખરી કરી શકીડં નથી, એટલુંજ ન હી પણ તે આજ પ્રકરથીનાં સઉથી કરીમ ગણાએછે. એ તખતને ગરંધારો ઈસતખર—મેહુલ મીનાર—હજારસઉ ન—ખાનેદારા તથા પરસી પેલીસને નામે એવખી ગએ આછે અને આ છેલું જણાવેલું નામ ઉંઠાના ગરંધારો તું આપેલુંછે; તેનો અરથ ઈરાન અથવા ઈરાનનાં લોકો

Figure 1. The interior of the tomb.

નું શેહર કરીને યાએ છે. એ મુકામ આજ ૪૦૦૦ થી ૫૦૦૦ વરશનું પુરાનું છે; તે ભુલની ધાસતી વગર સુખેથી કહેવાઈ સકાએ છે. શેકર રૂખીએ જ્યારે આજ આસરે ૨૧૯૩ વરશની વાતપર ઈરાનના મુલક ફતેહ ક્રીષે તેવારે પરસીપોલીસ અધવા ઈસતખર પોતાની પુર આગ્યાદાની પર હુવું તેથી અલખત તેની ધણાં વરશ આગ્યામ એ શેહર ઉભુ થવું જોઈએ.

“ઈરાની અને તેઓ સાથે ત્રલતા ધાએલા કેટલાએ ક ઈરોપીઆન ગરૂથકારોનાં એતેકારી કોલથી ઈસતખર પાદશાહ નમચેદનાં વખતમા બાધઈ હુવું અને તેઆર પછી દારાની પાદશાહી સુધી એ શેહેર અનખ્યુતી કાએ અ રહેઈ હુવું તથા તેમાં દરએક પાદશાહો વધારે કરતા આવીઆ હતા. દારાની પાદશાહી તારાજ યાએઆ પછે સેક દરનાં સારદારોએ ઈસતખર પોતાનાં અસતેકમાં રાખીઈ હુવું, તેહાર પછી અરદેશર બાબકાને અસકાનીઆન ડોલાનાં પાદશાહો પાસેથી એ શેહર છોનવી લીધું” અને તેહાર પછી આજ આસરે ૧૨૦૦ વરશની વાતપર સાસાની તોખનનાં છેલા પાદશાહો ઈઅનદન રદની પાદશાહી ઈરાનના મુલકપરથી આખર યાઈ તાંહા સુધી ઈસતખર નરતોસતીઓના હાથમાં હુવું. ઈઅનદન રદ શેહેરીઆર વીસે કેટલાએક ગરૂથકારી હેવું કહેએ કે એ માડા ભાએગના પાદશાહ મરવમાં મારીએ ગએએ તે હાર પછી તેહને ઈસતખરના પાહાડ આગલ ડોખને યડા વીએ હુતો. મુસલમાન લોકોને ઈરાનમાં રોર વધીઆ પછી ઈસતખરના પાદશાહી મેહલને તેએએ અસછદ બનાવી હતી, તેહાર પછી ઈરાનમા ધણીએક પાદશાહીએ બદલાઈ ગઈ તેમાં ઈસતખરનો દમાખ ધરતો ગએએ અને પછ વાડેના મુસલમાન પાદશાહોએ એ કદીમ જગાને એક બંદીખાના દાખલ કામમાં લગાડી હતી પણ તે પછી આજ આસરે ૮૦૦ વરસમાં એ જગા તદન ભાગી પડવા માંડી તે હવરે વેરાન હાલતમાં આવી પડી છે.

“પરસીપોલીસ અધવા ઈસતખર અધવા તખતે નમચેદ એ શેહેર મરદસતના મેદાનમાં આવેલું છે અને તે હુ વડેના શીશન શેહેરથી ૩૫ માઈલની વેગલાઈએ છે. એ પુરાતમ શેહેર ઘણી અનખ્યુત અને એગવાઈની જગાપર આવેલું છે અને તેની તરફ આવતાં સઘલી બાણએ પાહાડો નરે છે પણ મારને બે મારજો બોલવા સુકલા છે. એ મારજો એટલાતો સાંકડા છેકે તરણ એઆર કરતાં વધારે આદરો આથી એકદમ દાખલ થવાઈ સંકાવું નથી તેથી એ જગો મોટી વેકશાઈથી યુટી કાંડેલી જિવામાં આવેલે. જ્યારે સેક દરે ઈસતખર ઉપર હોમલો ક્રીયો તેવારે ઈરાનીઓનું લશકર પાહાડને મારગ સંભાલવાને મથાલાં ઉપર રાખી આમાં આવીઈ હુવું પણ માડાં ભાએગની ઈજાનીએ તે એપર ફાવી નીકલેઆ અને તેવોની પાદશાહી પેહલોવાર પડતી વખત એ મેસુલા મારજોથી ક્રો બચવા થઈ સકીએ નહી. ઈસતખરની બાણ ઉપરથી નીતરાં અને લેહેનતદાર પાહાડની એક નદી વેહે છે તેને “પુર” કરીને નામ આપીઆમાં આવીઈ છે અને એ નાંખ ઘણું પુરાતમ માલમ પડે છે. ઈસતખર તરફ જતો રસતો ઘણા માહાભારત દેખાવનો માલમ પડે છે તે વીશે એક મં

અલ મુસાફર લખે છે કે “ખાંમદાદની નીશાન માલમ પડી એટલે હુમે તરત યોડાએ ઉપર જીત નાખીને નીકલી પડીઆ, તે વેલાએ ખામદાદનાં મુરબની રખાલો તખતે નમચેદનાં મીનારાએ ઉપર પડતી હતી અને તે મીનારાં એક લેાન પાહાડની હેડવાઈમાં આવીઆ હુતા તેથી તેઓને દેખાવ નવાઈ સરખો દીશતો હુતો. મેં તાંહું આગવા નમનાની સઘલી મગરૂરી જોઈ કે ન મગરૂરી એ જગાથી વેગલા પડીઆનાં સખબથી આપણે પોટી ધારતા હુતા. નુહનાં વખત પછી પાંચમી સદીમાં જે દમદ મામ ભરેલી શેહેનશાહી, ચાલતી હતી તેહની મોતેખરીની આ મોટોટી શાખથી છે અને એ શાખથી બીજું હેવું બતાવે છે કે ડુનીઆની સઠથી સરસ કારીગીરીમાં આપણી (એટલેને ઈરોપીઅન લોકોની) મગરૂરી ભરેલી મુપરાઈ શેકટ કુશાજ છે. તેઓના હુનરની આપણે એકસાઈ નહી કરતેતો આજ મુપરાઈમાં વધીઆના કરતાં આપણે ખરેખર પાછા હુતે. એ અગતનુ અને થઈ ગએલું શેહેર તદન ભાગી પડેલું છે પણ તેહની બરોબરી મોતેખરોનું આ નમાનામાં બીજું શેહેર કાહાં છે!”

“ઈસતખર અધવા તખતે નમચેદ જે કાંઈ મુસાફરો જોઈ આવીઆ છે તેઓમાંથી સર પોરદર તથા સર ઉલીઅ અગસલી એ બંધે જણાને લખેલો એહવાલ ઘણો પકો અને બીજાઓના કરતાં વધારે વેકશાઈ ભરેલો જિવામાં આવેલે એટલા ઉપરથી એ પુરાનાં અને વીદીઆવાંન લોકોને અલીઆસ આપનાર શેહેરની ઈમારતો તથા કારીગીરી યુટી કાડતાં આ એહવાલ લખનારે એ બંધે ગરૂથકારોને વધારે પસંદ ક્રીયા છે અને હેડલ જે કાંઈ જએઆ ન કરેઆમા આવીઈ છે તે એ બંધે ગરૂથકારોની નજરે જએલી હુકોત છે.

“તખતે નમચેદ એક પાહાડની હેડવાઈમા આવીઈ છે તાંહું દાખલ થતાં દેખાવ ઘણો ભુલદ દીશે છે અને તેહના એટલા અધવા તખતનો પાએએ નમીનથી આસરે ૪૫ ફીટ ઉંચો છે. તે આસપાસથી સઘલો સંજેમરમથી બાંધી લીધેલો છે અને તે ઉપર મઠવાની બે માહાભારત સીહીડીએ મુકેલી છે, તે દરએક સીહીડી પણ એજ પરથી બાંધેલી છે તે આસરે ૨૨ ફીટ પોહાલીએ છે અને તે યડવાની એટલીતો સેહેલી છે કે મુસાફરો પોતાનાં યોડાએ સાથે સીહીડી ઉપરથી ઉપર નજાવેલા એટલા અધવા તખતનાં પાએઆ ઉપર જઈ સકે છે. એ એટલો યુકી આગલ ચાલતાં બીજું એક ફીટું તખત અધવા એટલે નજર આપે છે તેહને પણ સીહીડીએ મુકેલી છે અને એજ પરમાં એક પછી બીજા ઉંચા પાંચ તખકા આવે છે ઈઆને એ તખત પાંચ તખકાનુ બાંધેલું છે અને જે પરમાં છે પેહેલો તખકો નમીનથી આસરે ૪૫ ફીટ ઉંચો છે તેજ પરમાએ ગણતાં પાંચ તખકાને હીસાબ કાડીએતો છેકો તંબકો નમીનથી મીનારા વગર આસરે ૨૨૫ ફીટ ઉંચો માલમ પડશે. એ ઉપરથી “કુરટીઅસ” નામનો એક ગરૂથકાર સમાઈથી લખે છે કે “પરસીપોલીસ ઉગમણ પરંતની મોહાઈઈની એક તેજ ભરેલી નીસાંને છે અને હવરેના નમાનાનું કોઈળી શેહેર તેની બરોબરીનું સરખાઈ સકાવું નથી.” એ તખતના પેહેલા તખકા ઉપર સીહીડીપરથી ઘ

ખલ યાતાં એક એક આવેલે અને તાંહાંથી આગલ જાતાં એક પછી એક એઆર દરવાજા આવેલે તે દરવાજા હવડે ભાગી પડીઆછે. પણ તેઓનું આંધકામ ઘણુ માહાભારત દેખાએલે અને તે તખ્તે નમરોદની બીજ સંઠલી ચીજોની નાકક એ પણ ચલકતા સંગેચરનથી બાંધેલાછે. એ દરવાજાઓની બાજુએ ઉપર ગોચીઆ એકીદારો દાખલ યોધાના મોહારા ચીતારો કોતરી કાણડેલાછે અને તેઓનો બાજુમાં મોટી પાંખો આવેલીછે. એ પુતલાંઓ તમામ કાલા પથરનાછે, તેઓના બાલ તથા બીજ નીસાંનો ઘણી પ્યારીદીથી કોતરી કાઢેલીછે અને તે યોધાઓ હુવડેના નજાનાના એ નંતનાં ચોપગાંઓ કરતાં વધારે કદનાછે. એ યોધાઓને રથરના પાંચ ફીટ ઉંચા એક ચીરા ઉપર ગોઠવેલાછે અને તેઓનાં ગલામાં ગોલાખનાં કુલનાં હાર તથા બીજ ચીજોના સંગાર આવેલાછે અને તેઓનાં માથાંપર ખીલારોકા હુકાંથી તખ્તોએ કોતરેલીછે.”

એ દરવાજા પસાર કીધા પછી અંદર જતાં એઆર મીનારાનો એક એક આવેલે તેઓના બે મીનારા કાચેનજા. એ મીનારા મુમારે ૪૫ ફીટ ઉંચાછે, તેઓના ત્રણલા ઉપર હુવડે કાંઈ દીસતું નથી પણ સર પોરટરના ધારીઆ પરમાં હો તે ઉપર કાંઈ ધરમની નીશાનની ચીજ હોવી નેહએ. એ એક પછી પથરમાં કોતરી કાઢેલાં બાજુઓપર તરેહુવાર પુતલાંઓ જેવામાં આવેલે, તેમાં ઘણાંએક જાનવરોએ પણ તે પુરતીઓ કાઢેલીછે ઈઆને વાઘ અથવા સીંહના બદનની પુરતીને ગોદની સીકલ આપીછે અને એજ પરમાંહો યોધાના બદનને વાઘનુ અને કોઈવાર આદમીનુ મોહાકુ આપીછે. હેની બેસુમાર તખ્તોએ હારખંદ તખ્તે નમરોદમાં જેવામાં આવેલે. એ નકસો હુકાં આગલ માલતાં એક માહાભારત તખ્ત અથવા મેહલની બેઠક નજર આવે છે કે જેહના ઉઠદા મીનારાથી એ મુકામનુ મેહલ મીનાર કરોને હવડે નામ પડીઉંછે અને તખ્તે નમરોદના પાંચ તખ્તકા માહોલો એ બીજે તખ્તકાએ. સર પોરટર મોલેલે કે “એ તખ્તકા આગલ આવતાં તેહની ઉઠદા સીહીડીને ૨૨૨ ફીટ લાંબીછે તેની કારીગરી જેઇને આદમીની આંખ આનાંદ પાંખે. એ સીહીડીને આગલો ભાગ રાંગે મરમરમાં કોતરી કાઢેલાં પુતલાંઓથી ભરાઈ ગયેલોછે, તે જેઇને આપણી નજર અવચરી જાયે. આગલા વખત નાં ઈરાનીઓ નંગલના શાહી આનારાં નાનવરોને યોધાર કરવાને ઘણે, થોક રાખતા હતા તેની નીસાંન દાખલ આ જગાપર તરેહુવાર નકસાઓ કોતરેલાછે.” એ સીહીડીની મોરકુમાંથી ઘણી વેગલાઈ મુખી હારખંદ પુરતીઓ કોતરેલી યોછે, તેમાં આદમીઓ ભાંત ભાંતની ચીજો પોતાના હાથે માં પકડી લઈ જતા જેવામાં આવેલે તે ઉપરથી હેવું ધારી આમાં આવેલે કે ઈરાની લોકોના આગલા કાચેદા પરમાં આમાં આવેલે તે જુદાં જુદાં પરગણુઓના સરદારો પાંદ શાહની હુજુર નજરે લઈ આવતા હતા, તે બતલાવવાને આ ચીતાર આપીઆમાં આવીઓ.

“આગલ જાંહાં એઆલીસ મીનારાનો મેહલ હતા તે જગા ઉપર જાઈ ઉભાં રહેતાં, સર પોરટર મોલેલે કે—” એ દેખાવ આપણી નજર પાછી આવેલે તેવાં માહાભારત, મોતેમરી ભરેલા, મુખ અને નહીં ભાગેલા દેખાવ કધી આ

પણું જેવાનો આવે હેવું નથી? સેકંદરે જે તખ્તપર જી હુ મેલવી અને જાંહાં તેલે પોતાના દમદમાખનો સુનરો ઉરાડીઓ તે, મીનારા તથા પુરતીઓ તથા ઈમારતોના તરેહુવાર કટકાઓથી પંચસાઈ ગયેહુછે, કે જેહની કોતરી કાઢેલી નકસો ઘણી તારીફ લાચેકે કારીગરીઓએ અને તાંહાં ઘણાંએક મીનારાઓ પડી ભાગેલાછે પણ એક મીનારો ઉભો છે તે આસરે ૧૦ ફીટ ઉંચો છે. એ તખ્તની સાંભળી બાજુપર પાદશાહ તથા તેની દરબારનાં આદમીઓને મુજબની રજતથી બચાવ કરવાનો એક પંદરો બનાવેલોછે, એ પરદો બીજ તખ્તકાપર છે. ઉપર બે તખ્તકા વીસે જણાવેહું છે તેમાં પેહેલા તખ્તકામાં દાખલ થવાના દરવાજા તથા એક છે તથા બીજ તખ્તકાપર એઆલીસ મીનારાનો મેહલતથા તરીજ તખ્તકાપર એક ઈમારત બાંધેલીછે અને વડી તેની થી દુર ઉંચા મોથા તખ્તકાપર ભાગી પડેલી ઈમારતોનાં ઘણાં એક મીનારાઓએ. એ એઆર તખ્તકા મુખીઆ પછી બીજે ઘણો ઉંચો પણ આગલના કરતાં માથેલો પાંચમો તખ્તકા નજર આવેલે, તે વાસેં સર પોરટર હેવું ધારેલે કે પાદશાહે ને રેહુવાને એ સુકાંમ હશે. તરીજ તખ્તકાપર મીનારાના કુટલાએક ચીરા હાંથ લાગાછે તે ઉપર પાદશાહ તથા તેની કુટલાએ મરુતીબરદાર તથા બે છતરબરદારોની પુરતીઓ આ લખ પડેછે. એજ તખ્તની વચમાંથી એક ભેંચેહું છે તે આ રંગે પાંખીના એક મશખા તરફ જવાને નમીનની હેડલથી રસતોછે. એ સવાએ તરીજ તખ્તકાપર મેહલમીનારાના મેહલ જેવી એક બીજ ઈમારતએ મણુ તે તખ્ત ભાગી પડેલી માલમ પડેછે, અને તેના દરવાજાઓની બાજુપર પણ આગલ જણાવીઆ માકે યોધાઓની મોટી ની પુરતીઓએ. એ ઈમારતનાં એક દરવાજામાંથી પસાર થાઈ આગલ માલતાં એક તખ્તની નજર આવેલે તે તખ્તની માં એક પાદશાહની પુરતી કોતરી કાઢેલીછે. એ પાદશાહુ એક ઉંચી પુરતી જેહવાં તખ્ત ઉપર મેહલોએ અને તેના ત્રણ ઉપર અંદરવો બાંધેલોછે. તેની આસપાસ નાજુક ઠાંગેલે અને તે પુરતી ભાલર તથા પરદા તથા બીજાં નકસી કાંમથી સીનાગરેલીછે અને તેની બાજુઓપર મોથા તથા શીહુઓની પુરતીઓ (અને એ સીવાએ બીજું ઘણું એક) છે. એજ ઈમારતોમાંથી બીજા કોતરી કાઢેલા ચીતારોએ તેમાં આદમીઓ અને હેવાન અથવા રેતો વચેની ઘડાઈના નમુનાએ.

એ તખ્તમાં બીજા તરેહુવાર ચીતારો તથા પુરતી યોછે કે જેહુવું જે સંઘળું બચેઆન કરવા માંડીઉં છે એનો એક મોટું દક્તર ધાએ. માંડલીસો નાખનો એક ઈ ઉંચાંપોઆન ઈસવી સન ૧૬૩૮ ના વરશમાં ઈસાંહાંનથી હીનદુસયાન ખાતે પુરુકારીને કીજે નીકલોએ હતા તે આ રમમાં પરસીઓએ અથવા તખ્તે નમરોદ મોઈ આવોએ હતા તે ઘણી કાંઈએક રમુજ ભરેલા હેવાલ લખી ગયેએ છે તેમાં એ લખનાર મોલેલે કે “પરસીઓનાં મેહલમીનારા નાખનો એક મેહલેલે તેને એઆલીસ મીનારા ઉપરથી નામ આપવામાં આવીઉંછે; તે ઈરાની લોકોની મસલહતના ધાંભા જેહુવું લાગેછે પણ તાંહાં કાંઈ અંગે અથવા આવા ન જાવવાની નજા નથી. અરબર આ ડુનીઆમાં કપી બીજે યાઈ જીએ નહીં હાએ હેવા કોઈ મેહલની એ બા

ગી પડેલી નીસાંનો છે. અને ધરાનીઓ કેટલેકે તેઓના આગલા પાદશાહ, નમરોદે એ જાગા બાંધી હતી અને કેટલાએક પાદશાહ ધરામનુ પણ નામ દીધે છે. શીરાબના કેટલાએક બોનેરગ આદર્શનોએ મહુને કહીલે કે ક્યેખશ રૂનો મેલે એજ જગાંપર હતાં. એજ ગરંધાર આગલ સાલતાં બીજું હેવું નજાવે છે—મેલેવખીનાર મેલેલના પલડાં (સને ૧૬૩૮ ના વરસમાં) ૧૯ ધાંમે કાએમ છે. તે ધાંમોના સંગેમરખર એટલેલોતા સફાઈદાર અને ઝલકતો છે કે તે મોડું જેવારી આરસીની માફક કાંમ આવી શકે છે. તાહાં કોઠડીઓમાં તખતીઓપર કેટલાએક અંજાણી જતનાં (ખીલારીકા) હુરૂશે છે જે હીખર, ઈલિનાની, અરકમી અથવા હુરકોઈ બીજા ભાથાને કરસી રીતે ખલતા આવતા નથી. તે હુરૂશે હેવીના રીતે કોતરેલા છે જે શખસ તે કાંમ ઉપર લાગે હુમે તે કમી માંફલ કેહવાઈ સખાએ નહી અને તે વીસે કેટલાએકે હેવું ધારે છે કે તે છુપા તલે સંખતા હુરૂશે છે, તે વખત જસે તેમ નનર આવસે, એ જગાંપર એટલાવોતા નકસા છે કે એક વંચલ ચીતારાને તે ઉતારતાં છ-મહીના જેઈએ. એ યુકામનો પોશાના અં નઘડ લોકો પોતાના બાંધકાંમને કીલે જે ઉઠદા પધરો લઈ જાએ છે તથા ભાંજોડ કરે છે તે વીચે અક્સીસણે કે કોઈ અટકાવ કરી સકવું નથી.

“ધરાના હવડેના અંનઘડ લોકો એ કીમતી નીશાંનોની જલવણી કરતા નથી તે વીચે માંડલીસોની કૂરીઓ દ ખરો છે કાએકે તેની પછી જે યુસાફરો કૂરી આવીઆ છે તેઓ આગલાં ઈસરો તપાસીને હેવાજ ઈપકો દીએ છે. તે પણ આજ એચાર હજાર વરસ થાએએ એ યુકાંમ પોતાની માહાભારત બાંધણીથી નખરતકી સાચે કાએમ કરેએ છ તો ખીનું ઘણાએક વરસ તે કાએમ રેહુ હેમાં કસા સં ધે નથી પણ તેની મોતેખરી પીછાંનવાની નીસાંનો દર રો જ કમતી થતી જાએ છે.

(ઈસતપર અથવા તખતે નમરોદ એક પાહાડની હેડ વાઈમા બાંધણું છે તેની કારીગરીનું થોડુંએક દાસતાં ઉપર બએએઆન કરીલે પણ એ મેલેલતાં મથાલાં ઉપરનાં પાહાડ ઉપર જે કેટલાએક ચીતારો તથા નકસો અને આજએ બ નહુવાં ઈખાએએ તેનું બએએઆન લંબાણ થવાને લી ધે અતરે પડવું મુકવું પડીલે.)

“તખતે નમરોદની ઈખારતો તખામ કારા સંગેમરમ રની બાંધેલી છે તે માટેલા કેટલાએક પધરા એ તખતની આ સંપાસ નમદીક મલી આવાતા નથી પણ કારીઆમેલે કોઈ ફર દેશથી આવાવા જેઈએ. એ દેશના રસતાઓ તથા મારજો માં મોહોરા પાહોરો તથા નદાંઓની હાલતવખ મેથાહુ પોહોયા ઠનાં ઘણું અચરત સરીખું લાગે છે કે તખતે નમરોદના બાંધકાંમને વાસતે હેવા મોહોરા પધરાઓ ફરના યુરકોમાંથી કેમ આવી પોહોચીઆ હુમે ? કાએકે એ ઈખારતોમા સં જેમખરના જે ચીરાઓ અથવા કામે લગાડીઆ છે તે અ તીસે મોહોરા કદના છે, તેહને એક દાખરો અતરે નજાવી એ છે કે એઆલીસ મીનારાના મેલેલના જે નમદીક ૧૧૧ તારપુર જેમા ખીનારાઓ તેઓ વીચે તપાસ કરતાં હેવું માણું મ પડીલે છે કે તે દરએક મીનારો માતરે તારણ પધર નાં કટકાથી ઉમા કીધેલા છે અને તે દરએક કટકા હેવોતો

કારીગરીથી વલગાંવીઆ છે કે નમદીકની ચોક્સ તપાસ વ ગરે સીંધા માલમ પડી આવાતા નથી. એ ઉપરથી મેમાર નામનો એક જમખન લખનાર પોતાનો વીમાર આપી ગએએ છે કે, તે જમાનાના ઈરાની ઈનજનીઅરો એલ બને હાલતા વખતનાં ઈનજનીઅરો કરતાં સરેસ હોવા જેઈએ.

“ઈલિનાંમાં તથા મીસરમાં તથા સાંખનાં યુલકમાં તથા ખીનું કોણાએપર જાહું કદીમ ઈમારતો આવેલી છે તાહાં આજસુખાં બાંધકાંમમાં લાકડાં તથા ઈતરડીએ મલી આવીએ છે પણ તખતે નમરોદમાં હેવું કાંઈ મલી આવીલે નથી. તેનું સંધણું બાંધકાંમ સંગેમરખરનું છે અને તે ક દાખ લાકડા કામમાં આવીઆં હુએ પછુ આજ તેની ક સી નીસાંન માલમ પડતી નથી. એ તખતના ચીતારની કોતરની હેવીતો ઉઠદા છે જે નકસો ઈસતપર મધે સંગે મરખરપર ખારીકીથી કોતરીઆ છે તેહવા ખીનપર આજ નાવવા મુશકલ પડે છે.

“તખતે નમરોદનું ઉપલું એઆન જમ, બની શકે તે મ યુકામા નજાવીલે છે પણ એ માહાભારત કારીગરીના અ ને ઈનીઆના કાએલ યુસાફરોને હેરતમા માખનાર યુકામ ની પુરતી હુકીકત થોડાએક સફાએમાં વાજબી રીતે દાખ લ થાઈ સકતી નથી. જે જે યુસાફરો એ કદીમ જગા જે ઈ આવીઆ છે તેઓ જેવ આજએબ તથા હેરતમદ ધાએ આ છે તેવા તેઓના આફરીના આવાજને હુમેએ ટેકો આપીએ છે. સર આર કે પોરર તથા સર ઉલીઅમ આ ઉસલીના ગરથે માહુથી ઉપલા હેવાલને જે મોહોરો ભા ગ મુટી કાડીએ છે તેમા માહુસો છેડેલો નજાવેલો ગરથ કાર ઈસતપર અથવા તખતે નમરોદનું એઆન કરી રેહા પછી હેકલ નજાવેલી રીતે મોલે છે—

“પાદશાહા જમરોદના તખતની મોહોરાઈ મે મોટી રીતે વધારી નથી. જુવાંન યુસાફરો પોતાનાં મજમમાં ઉછ લતા વીમારો લઈને આવે છે તેઓ નહી પણ શેઆનાં આ ને ઘણુ વરસની માહીતગારીવાલા યુસાફરો જેવારે આ બોનેરગ જગાની નમદીક આએ છે તેવારે તેઓનો જીવ ઉગ મણુ પરાંતના કીસાઓની અસરથી લરપુર થાએ છે અને આ માહાભારત કાંમ જેઈને તેઓ હેવાતો અચરતીમાં પ ડે છે કે તેની તારીક નજાવવાને તેઓને સખદ મલી આ વતા નથી.”

“સર ઠામસ હરબદ નાંખના એક ખીને યુસાફર જો લે છે કે—એ મેલેલની દેવાલે સખપુણ હાલતમાં મોલી ન હી સકાએ હેવી મોટાઈ અને એકકાપણ સંક વગર ખત લાવીલે છે.” એજ લખનાર ઈસપેન દેસની તરફથી ઈરાનના શાહ અખાસની દરખાર ખાતે ઈસવી સને ૧૬૧૯ ત્રાં વર સામાં સીનાર કીજારા નામનો એક ઘરહસએ એલચી દાખ લ ગએએ હુતો તેના ઈસતખરની મોહોરાઈ વીચે મોલો રાંકી બતાવે છે—એ એલચી પોતાના પાદશાહને હેવું લખે છે કે—“રોમમાં મે જે કાંઈ જેઈલે છે તે કરતાં આ યુકામ અતીથણુ માહાભારત છે. ઈનીઆમાં આગલા જમા નાની મોહોરૂની આ એક ખરેખરી નીસાંન રહી ગઈ છે અને પુરથવીમાં આપણે જે કાંઈ મોજાજ આજ દીને સાં જલીએ અથવા જેઈએ તેહના કરતાં એ તખતની મોતેબ

રી મોહાડીછે. તેહની બનાવટની ચીજી કીમતીછે અને તે કરતાં કારીગરી વધારે કીમતીછે. કુદરત અને આદમીના હુનરે છગરની અમરતી' અને મોબને વાસતે આ મુકામ બનાવીઓછે.'

"કાષ્ટર આંનછોટો બોલેછે કે—'બોબેરગ શેમ તખ તે નમશેદની આગલ નમીનદોસત નેહુપુછે.'

"ટવનાટ નામનો એક ફરેચ ગરથ કરતા લખેછે કે—'એકીનધી ઈરાનમાં આ જગા (એટલેજે ઈસતખર) આજ દીને મીસરની ઉમદા ઈમારતો કરતાં ઘણી ખુબસુરત અને ઉમદાછે.'

"શારડીન નામનો બીજી નાંમીઓ ફરેચનેન બેહુદ તારીફથી લખી જાએછે, કે—'મેં આ ફુનીઆમાં હેપુ' મો હેાઈ' અને માહાબારત કાંમ કાંઈબી જોઈ' નથી.'

"સર આર કે પોરટર પોતાનો વીચાર આપેછે કે— "ખુબસુરતી અને મોતેબરી જોતાં મનની લેહેનત એ જ ગાપરથી બલદીથી સંતોશ પાંખી પાછી હટતી નથી."

ખાઓ છોકરાં "ધુમ કરીલા."

આપણા દેશની માતાઓ છોકરાંઓને નાહનપણમાં ધુમ કરીલાનો સવાદ સારો ચખાડેછે. એ સવાદ નોકે છોકરાંઓને મનગમતો નથી તેાપણ તેનો પછી મોહુડું સમારવાને સાડું સાડું ખાવાનુ મલેછે તેથી ને ઓ તેની જોગવાઈ સાંધતાંજ રહેછે પણ તેના ફક્ કે વાં નીપજેછે તે નીચેની વાત ઊપરથી જુઓ. નાહની બાઈ ૨૫) વરશની જુવાન સ્ત્રી હતી તેણીને ૬ છોકરાં હતાં—સઊથી મોહું છોકરું ૯ વરશની ઊમરનુ હતું. બીજાં છોકરાં એકેકથી ઊતરતી વચ્ચેનાં હતાં. પોતાનો ઘણી ગરીબ હાલતમા હતો તેથી નાહનીબાઈને ઘરનું સઘલું કામ એખલે હાથે કરવું પડતું હતું અને સાથે સાથે ઇચ્છે છોકરાંની જાંબલ ખમવી પકતી હતી. એ બીચારી નાહનપણમા પરણેલી અને તીઆરથીજ સાસરેનુ ગથેણં વહીતરૂ કરતી આવેલી તેથી ફલવણી એ ટલે મું તે સમજતી નહી હતી. વાસતે એક પછી એક છોકરાં યતાં ગયાં. તેમ તેઓને કેમ ઊધારવાં તેનું એ બીચારીમાં કઈ ગનીઆન નહી હતું. તમે દોઈ બી વખત તેણીના ઘર તરફ જતાં હાવતો દોઈ છોકરું તદન નાશું; દોઈ ધુરમાં ખરડાઈ ગએલું; દોઈના ખાલ ખાલાબીંછની માફક વીખરાઈ ગએલા; દોઈ રહતું; દોઈ મોદીના બચાં સાથે મરાતું અને દોઈ "ધુમ કરીલા" ખાતું જોએઆ વીના રેહાજ નહી. નાહનીબાઈ બચાંની જાંબલથી હવેરી ખાલવરી, ગાલો દતો કામ કરે;

તેવામા દોઈવાર-હાથમાથી રકાબી પડી બાગીને કટખ થાએ; તેથી ચીરઘઈ જઈને રકાબીના કટકા ઊચકવા જાએ, તેવામા પાસે જો પાણીનું વાસણ હોએતો તેને આંચપી લાગાથી તે ઊધું વલે; પાણીની ઘરમાં રેલા રેલ ચાલે તેથી પ્રપરી ચટકીને પાસે જો એકુ છોકરું ઊં છું હોએતો તેને હવેતો હુથનો "ધુમેલો" મારે કે ને થી બધું ચીચીઆરી પાડી મોઢીઆરૂ કરી મુકે, એવા મોઢીઆરૂથી સઊથી નાહનું છોકરું જો મું હોએતો છુમે મારતું રહતું ઊઠે, તેથી બીચારી નાહનીબાઈ ઘભરાઈ જાએ અને પેહલાં નાહલાં છોકરાંને લેવું કે પાણીની રેલ સાફ કરવી તેની તેણીને કંઈ જમજ પડે નહી, તેવામા વગર વીચારે એમથી તેમ ચાલવા જાએ તેા પાસે શાખની તપીલી કઈ હોએતો તેને પગ લાગા થી તે અબરૂવલી તેમાનુ શાખ તથા બીજું કઈ ખાવાનું રાધેલું હોએ તે બધું વેરાઈ જાએ, હેટું થવાથી જેલી અણસમજુ પણ ગરીબડી નાહનીબાઈ નાશીપાસ ઇઈ પરનાવતાં અદરાવતાંને તરવાર-નદારા શખુનો એ ચરી શેકેશેક રડવા મંડી જઈ ભોંચેપર ફરારાઈને બે શી પડે. એવામાં જો પોતાનો ઘણી આવી લાગેતો પછી દેખાવ જોઈજ લેવો. એક બે ખરડાએલા લય રાએલાં છોકરાં આગલ, એક બે રડતાં પડતાં પછવાડે કરી બાવાજનુ સરગસ, ઘરમા પેસતાંનેવાર બાવાજની નજરે પાણીની રેલ, રકાબીના કટકા, તપેલીમાનુ બાહર પડેલું સાખ, છુચી નોરીમાં રડતી, બીજું છોકરું ઢોલીઆ તલે ભરાઈને ધુરમાં રમતું, અને જાએજ ભોંચેપર ફરારાઈને શેક મુકતાં, માલમ-પડેછે.

એવીજ રચના એક દાહડે નાહનીબાઈના ઘરમાં બની રહી હતી અને મોહોટાજ એ તેણીના પણી થાએ તે તરતજ સાંજની વખતે ઘરમાં પોતાના સરઘસ સાથે પેસતાં એ દેખાવ જોઈને મોહોટથી છુમ પાડી ઊઠીઆ.

મોહોટાજ—આ ઘરમાં મું શેસતો! અરે આ એ ઘેર કે આંગણું? એ કમખખતની—

(ખાવાજા જોલવાનુ પુરૂ કરી રહ્યો નથી તેટલા માં એક પાસે છોકરૂ ઊં છું તે) ખાવા જોવની આએ જમમ્મ મને ગાલ દેને તેમાચો મારેછે.

ખાવા (ગુચે થઈને જારે તારા જમમ્મને ને હુનેબી મું ફેલું એમ બોલી એ છોકરાંની પીંકપર એ વોતો "ધુમ કરીલો" મોરેછે કે તે મોટ મોટ રડતું એક છુ

છાંખા ભરાએ છે અને પોતાનુ રડવાનું પીંજણ બીજી રીજી રાખે છે. એવું જોઈને ખાવાણએ જમણને એ કપીને હુથનો સપાટો સજર લંગાવીઓ નેથી તેણે એ વીતો કીકીઆરી પાડીને રડવાનુ શરૂં કીધું કે આખાં ઘરમાં મોટો ઘોંઘાટ થઈ રહેઓ અને જે બાકીના છોકરાં મુગાં હતાં તેઓ પણ પોતાના ભાઈ બેન અને માએને રડતાં જોઈ પોતે પણ રડવા લાગાં. ખાવાણને મીંજણ એકદમ ગીઓ અને ઘરમાં મોટું રમખાણ કરવા બંધાઈ એટલામાં આસપાસના ભાઈ હુત દોડી આવ્યાં અને ઘરમાં મોટાથી તથા ઘણુ ખાલનાર સ્ત્રી જે હુશ એવી વખતે ડાહ્યાપણ ખરચ વાને તઈઆર હતી તે આવીને તરતજ મદદ કરવા ને બદલે તરેહવાર ખાલવા લાગી નેથી મોહાટાલ નો મુશ ઘટવાને બદલે કીલટો વધતો ગયો.

નાહાનીબાઈ—ખરીકીં માડું હવતર ! હું ના હલેથીજ કાએની ઘસરાઈ ગેઈ કે આવો જુલમ નહી ખમતે. ઓ માએ આવો જુલમતો કોઈએ નહી જો એઓ હોસેજો માએ !

મોહોટાલ—(ઘણજ શરૂ ચટકીને) ઓ અ લાગણી ? કીક રાત ને દાહાડો તમારા હોજરાં ભરવા ના વીચારથી હું છોગાઈ સુકાઈ બાલિછું ને વરી આએ ખીલ તમારાં લોકની પીરા કમ રેહવું !

રાવકાંબાઈ—ઓવાડુંરે આણું બઈડું હુનીઆ માં કોઈએ જોઈકીનું " સુના જેવા માટીણનું લોહી પાંણી બારીને રાખ કરે છે. તેવામાં ખીલ પાચે બઈરી કીબી હતી તે, કીક બેન જુચીને લે ને ઘવાર—સું કરીએ આપરાંને આપરે નહી વેઠીએતો કોણ વેઠે.

ખાવાણ જરા નરમ પડીને ખીજાં છોકરાં રડ તાં હતાં તેઓને પાચે લઈને કંઈ ખાકીનું પડીકું લાવીઆ હતા તેમાંથી જરા જરા બધાંને વેહુચી આપે છે તેથી તેઓનું પીંજણ ખંધ પડે છે. નાહાની બાઈ પોતાનાં નાહાનાં ખાલકને લઈને ઘવારે છે એથી જે મોટો ઘોંઘાટ થએઓ હુનો તે નરમ પડીઓ. રાવકાંબાઈ અને ખીલ બાઈએએ નાહાનીબાઈને શીખાંમણ દીધા પછી આસતે આસતે ચાલતી પકડી. આ બધી બાઈઓથી નાહાનીબાઈને ગુણને બદલે અ વણુ ધાએ તેવું થઈકીં હતું.

તેઓનું ખાલવાનું એક તરખી અને ઘણી ઘણી આંની વચે વધારે શક પડે તેવું હતું, અને ખીચારી

નાહાનીબાઈના ઘરમાં જે પાંણીની રેલ આલી રહી હતી તથા તપીલી કીંધી વધી હતી તથા રકાખીનાં કટ ધા પડીઆ હતા તે બધું પાછું કર કોણે લાવવામાં કંઈ પણ મદદ કરીઆ વગર તેઓ ચાલતાં થએઆં તેથી ખીચારી. નાહાનીબાઈ છોકરાંને ઘવારીકીં નહી ઘવારીકીં મુકી દઈને પાછી કામમાં ગુંથાઈ. અં રથેક કલાક નહી થએઓ નેટલામાં ખાવાણએ લો છું માંગીકીં તેથી એક છોકરું દોડતું જઈને માને કુંદ વા લાગું. નાહાનીબાઈ કામમાં હતી તેથી જવાબ દીધો નહી વાસતે પેલાં છોકરાએ દર ઘડીએ કહેંઆ કીધું કે " માએ ખાવા લોણું માંગે છે", માએ પેલાં છોકરાનાં ઘડી ઘડી ખોલીઆ કીધાથી ખીજવાઈ ગઈ અને તેને એક સજર " ધુમ કઠીલા " લીધો. પેલાં છોકરાંને પણ તેવું જોઈતું હતું, તેણે બાણીકીં કે હુવે કંઈ ખાવાનું મલચે ખડું તેથી તે ઘણુંજ રડવા લાગું. એ વખતે ખાવાએ જમણને લોણુને વાસતે ફરીથી મોકલી ઓ તેથી નાહાનીબાઈ ખીચારીએ કંડાલી જઈને જે કંઈ ખાવાનું હતું તે કાહુડી બચાંઓનું તથા ખાવા હવું લોણું કરી આપીકીં. પોતે જુખીજ રહી, કાં એડે કેટલુંક ખાવાનું તો રદ થઈકીં હતું. એવુ થએ આ પછી સુતાં તાંહાંસુથી કોઈને કોઈ છોકરું ખાપને કે માએને હુથે ધુમ કઠીલા ખાવુંજ રહીકીં. એવી રીતે છોકરાંઓ દરરોજ માર ખાધાથી હુધ મુગાં થઈ સુતાં અને રાતનાં સુએ નહી તારે " ધીના ઘડાની", " મકોરાની કોડીની", " બાણીની " તથા એવીજ અ નેક પરકારની ખોટી ધાસતી આપવામાં આવતી.

એવી રીતના ધુમ કઠીલા ખાધાથી તથા ધાસતી થી છોકરાંઓ વારેઘડીએ તાપથી તથા તરેવાર ખી બ રોગથી હરાન રેહતાં હતાં, અને તેઓમાંથી એક વરશની અ દર તરણુ છોકરાં મરણુ પાંમોઆં. એવો સીતમ ગુજરીઆથી અને દર રોજની જંબલથી નાહાનીબાઈ પણ આબરી પડી અને પચીસ વરશની જુવાન સ્ત્રીને બદલે પોણુએ વરસની હોસીના જેવી થઈ ગઈ. રવાનની પાછલ કીરીઆ કરવાના મોટા ખરચથી તથા નાહાનીબાઈને લીધે કાકરની " શી " થી ગરીબ ખાપણ મોહોટાલની રાલકી ઘસાઈ ગઈ. તેને ક્રજ કરવું પડીકીં. રાત દાહાડો તે શીરાડવાનો તથા નાહાનીબાઈની ધાસતીથી તેને કાંમ કરવું સુજ પડે નહી અને આગલ જે સકીથી સરસ કામદાર ગણુ

તો હોતો તે ખીચારો લથરી પડીઓ. એક વખત કંગાલીઅંતે પોતાનું કાહું મોઢું ઘરમાં દેખાવીશું તો પછી તે ઘરનું સતીઆનાસ વાલીઆ વગર રહેતું નથી. સગાં વાહલાં ભુલી નાંએછે, દોસતો દુશમન થાએ છે, આડોસી પાડોસી અખાણ કરેછે, અને નાંએ બંગલમાં એક તે એખલું ઘર હોએ અને તે પણ દુખ ખમવાનેજ સરલગી હોએ તેવું ઘઈ પડેછે. એ વી કંગાલ હાલતમાં નાહાનીખાઈ અને મોહાસાલને પોતાનો જનમારો દાહકવો પડીઓ. ખાકીના છોકરાંઓ માર મારથી નાંતવાન હોવાથી તથા ખાપ પાસ પઈઓ નહી હોવાથી કેવણી સેવાને પાખીઆં નહી અને હુમેસની દરદેસરીમાં પડીઆં.

વાંચનારી ખાનુઓ એવી હાલત તમે કોઈ ઘરની નોઈછે ? આપણા પારસી યોલામા એવાં કેટલાંક ઘર મલી આવશે.

આણસમજી ગરીબ હીંદુઓમા એવાં ઘણાં ઘરો દેખાએછે. પણ પારસીના યોલો સુધરેલો ગણાએ અને તે છતાં આવી કંગાલીઅત નોવામાં આવે એ કે કું સરમ ભરેલું છે. જો સી જાત પોતાનાં છોકરાં તરફની પ્રજા પુરતી રીતે સમજેતો એમાં કેટલો ઘટાલો થાએ ? હવે નાહાનીખાઈએ તથા મોહાસાલએ છોકરાંઓને મારવાને બદલે તેઓને ખીચારથી ઊધારવાની કોસેસ કરી હોતે તો કેટલો શાએદા થતે ? નાહાનીખાઈ તથા મોહાસાલ પોતાના બચાંને ચાહતાં હતાં એમાંતો કંઈજ શક નહી પણ છોકરાંઓનો ચાહ પોતાપર કેમ ખેંચો લેવો તેની સમજ તેઓને નહી હતી. તેઓ છોકરાંઓને સીધે મારગે ચલાવવાને મારની ધાસતી એ ખરો ઊપાએ સમજતાં હતાં. નાંહાંસુધી આપણમા એવો વીચાર જારી રહેશે તાંહાંસુધી માખાપ છોકરાંઓ તરફની પ્રજા ખજવાને અશકત રહેશે અને સુધરેલી કોમની નજરમા ઘણા નીચાં દેખાશે, એટલુંજ નહી પણ એવા વીચારથી ઊપર જણાવીઆ મુજબ તેઓને તેના ઘણાં કડવાં શ્લ માખવાં પડશે. વાસતે વાંચનારી ખાનુઓ, તમારો પ્રજાએ કે ખરા ખીચાર તથા પાક મોહાખનનો શેલાવો કરવો જેથી લો કોના મુખમાં વધારો થશે અને તમને આ લાહનમા નહીતો પેલી લાહનમા તેનો અજણીત બદલો મલશે.

ફલ ! કોમલ ફલ !

માહાખલ ઈશવરની શક્તી તેનાં કેટલાંક ભુલ દ કાંમે નોએઆ ઊપરથી આપણને અચરતીમાં નોખેછે, તેમજ તેની અપાર મેહુરખાંની અને ખારીક સંભાલ અને તેની અનંત ખખશેસ સુંદર કુલોમાં દીક્ષથી આપણો લવ ખાગખાગ થાએછે. જેમ રેતીનાં ખીઆખાંન જંગલમાં પાંણીની સોસથી ખનંગ આવી ગએલા મુસાફરને એક નીરમલ જહુરો તાજગી આપેછે—તેમ આ સુખ સુંદર કુલ એક નીરાશ અને દુખથી કંગાલી ગએલા લવને પાશુ તાજું કરેછે. મંગો પારક નામનાં નાંમીયા મુસાફર વીશે એવું કહવા લુંછે કે જંગલની અંદર મુસાફરી કરતાં એકવાર ગરમી અને યાકથી તે છેક મરેતોલ જવો ખની લાંચી ઘાઈ સુઈ જવા મંગતો હોતો તેવામાં તેની નજર એક કુલ ઊપર પડી, જે નોતાંજ ખોલાની અચરત સરખી સંભાલનો તેનાં દીક્ષમાં વીચાર આપીઓ, જેથી તેણે તાખરતોખ હીમત ધરી પોતાની મુસાફરી જારી કીધી.

જો કુલને તેને વીશે પોતાનેજ ખોલવા દઈએતો તે કહ્યો કે, સુરજે પોતાની ગરમીથી તેને કેમ ઊધારીશું. વરસાદ અને ધીમાં દવે કુંવું તેવું પોશણ કીધું—ચઈતર અને વઈશાખ માસનાં કુકતા પવને તેનાં મુલીઆંને કેવાં મજબુત કીધાં, અને પછે આસતે રહીને તે ખોલશે કે જે ઈશવર ખેતરમાનાં ઘાંસ અને કુલો જે આજેછે અને એક કાલે અગનીમાં નખાશે, અને ખીજું કરમાઈને ખરી નાગે, તેને આવાં સાધ અને સુંદર વસતર પેહરાવેછે તો પછે ઓ ! ખેવીસ વાશી અને નગુનાં માંજીત તું ખોલ કે તે તને નહી સંભાલશે અને વસતર આપશે.”

ઓ કુલો ! જેમ હવાની લેહકી ઊપર લ

પંડ આપતી તમારી પુશ્પોદાર સુધંધ આસમાનની તરફ તે કીરતારની પુષ્પી ગાતી વ્યહોલે—તેમાંહેમે માંભૂવીએ તે કીરતારની અપરંખપાર ખખશેશને માટે પુષ્પી અને વખાણનાં આવાજની ક્ષપટ તમારી સાથે સું કાંમ નહીં કાલકીએ !

આ એક અચરત સરીખી વાતલે કે ઘણાખરાં કુલ અને જેવો આપનારાં બહોડો ઊપર પેહેવાં મોહર થાએ છે અને જે વ્યવસ્તી પાંખડીએ દેખાએ છે તે કાંઈ ફલ આપતી નથી કંઝિકે વસંત રૂતુના મોરે પવનથી, અથવાતો ફલ પોતાનો આકાર પકડે છે એટલાંમાં, તે સરવે કરમાઈને ખરી બાએ છે. એ પર માંજી જેમ ચોમાસું પોતાનાં ફલ અને જેવો લાવી ઊપએગી થાએ છે તેમજ વસંત રૂતુ મોહર અને લીલાં પાતરાં બહોડ ઊપર લાવી આપણી નજરને ઠંડી કરે છે.

રાજ દરખારી મોટા અને પુશ્પાલી ભરેલા બનાવેલી વખતે મોહોલાઓને અને ઘરોને સુધરેલા તે મજાળી ઘણાંખરાં લોકો કુલથી સીંગારે છે અને રાજનાં રાંણીને ગારીમાં તેવે પરસંગે પસાર થતાં કુલથી વધાવે છે.

આગલા વખતમાં એવો જેવાજ ચાલુ હતો કે બાહુદર સરદારો જેવો લગઈ મારી આવતા, અને હી મતવાંન માંભૂવો પાદશાહી રમતનાં ચોગાંનમાં છૂટત ચેલવતા તેઓને કુલનાં હારો પેહરાવતા અને તેથીજ તેનાં બનતો સંગારતાં હતાં.

હાલ પણ લગણનાં તેમજ પુશ્પાલીનાં તેહવાર ઊપર કુલનો સીંગાર કીધામાં આવે છે, ખાએડીએ અને છેકરીએ કટલાક તેહવાર ઊપર માંધે કુલની વારી ભરાવે છે, અને મરદ મજાળાં પોતાનાં મેડમાંનોને કુલનાં તોરા આપી તેઓને પુશ્પાલીમાં સાંચેલ કરે છે. વધી કુલ કાંઈ માતર ખેમપુશ્પાલીમાંજ વપડાએ છે એમ નથી, પણ ગમીને વખતે પણ તેનો ઊપીએગ કીધામાં આવે છે. કેટલાંકે લોકો મુરદાંનાં બદન ઊપર કુલ નાંખે છે, કેટલાંકે તેઓની ઘોર અને કખર ઊપર મેચે છે અને વધી કેટલાંકે મરનારનાં દીવશની કીરીઆ મારગમાં કુલને ઊપીએગી કરે છે.

કુલ, શાદી અને ગમીમાં વાપરવામાં આવે છે એટલુંજ નહીં પણ દરદી અને નાતવાંન માંભૂસનાં ખીજાનાંની આગલ તેની જરૂર છે. લાંબી મુદતનાં ખાટ

લે-પડેલા દરદીની આગલ તમે સુમાં જેવી સુધંધી વસતુ ખાવાને લેઈ જાએ; પણ તેનેને ફીકી અને નાંખુશ માલમ પડશે, પણ તાંબું કુલો તેની આગલ લેઈ જાઈ મુકશોનો બે વડી તેનાં છવને તાજગી અને મનને આરાસતગી મલશે. અને ! કુલ મુતો નહોતું અને નાંજુકે અને તોખી ફુનીઆની અંદર તારાં કાંમ વીશેશ અને મીકાં છે, તારે હું આદમબત આટલી બધી શકતી ધરાવનાર તેને ફુનીઆમાં ફેટલું ઊપએગી થાડું જોઈએ તેનો ઢલે આજથી તુને જોઈ લેજી છું.

તવારીખમાં પણ કુલની નોંધ છે. એક મોડી લગઈ ગોલાખનાં કુલને નાંચે આલખાએ છે. ઇંગલંડની અંદર બે મોટા ઊપરાવો એક-મોટી બહુર વાડીમાં ફરતા હતા અને તાંડાં તેવો વચ્ચે કલએ થાએ જો. તેવામાં એક પોતાની નીશાંની દાખલ રાતું ગોલાખનું કુલ તોડીકીં અને ખોજાએ સારેદ મુલાખનું તોડીકીં અને એ ઊપરથી ઇચારક અને લાંકિસરનાં વંશમાં જે લગઈ ચાલી હતી તેને “ગોલાખની લગઈ” ને નાંચે આલખે છે.

કોઈ કેટલે કે કુલ તે સું મોહડી ઊકમાઈ છે. અને ! માંભૂવી જા, ચોખંડ પુરથીમાં ફરી પાદશાહી અને મેહનશાહનો કીમતી ખળોનો તપાસ અને પછે કુલ કે તેઓનાં ખળોનાંમાં કુલ જેવી કાંઈ નાદર વસતુ છે. જા, તારા ચોલમાએ અને હાકોને જાઈ કુલ કે જંગલમાંનું એક નહોતું કુલ ખનાવી તેની તેવી ઘરા—અને એક મેરથી ખુસા—ખીજા મેરે મેહરે સંગ—તેની તરેહવાર પુશ્પો અને તેનાં ભાગોની નાજુક માંધણી કરી તેમાં સરવે એવા મુજી મુકી આપશે ? જો એટલું તેઓથી નહીં ખનેતા પછે કેહવું કે એ આદમ બતનાં ફરજંદ તાહુરી ફીચીઆરી અને દમાંભેરી દ અને તે ખાલેશ કીરતારની એક નહોવામાં નહોવી ખખશેશ જોઈ શરમાઈ અને લખવાઈ જા—અને સમજ કે તેહનો આગલ તારી કીમતી ખખશેશ અને ખળોનો કીશ ગીનતીમાં છે.

કુલની માંધણી તપાસતાં માલમ પડે છે કે ઇશવરે તેની સંભાલ સારૂ કંવા કંવા ઊપએ લીધા છે. તેની દાંડી કંવી ટકાગી—તેની કંશીનાં પરદા કંવા એક નાંજુક ખાલક કુલનો સંભાલ કરે છે—તેનાં ખારીક પાતરાં એકમેકની ઊપર કંવી સોલાવંતી અને, સારી રીતે ગાંચેલાં—તેની કલગીર ઊપર ખીઈ ખનાવ

નારી લુકી કેવી રીતે પંથરાએલી; તથા તેની હેડલાં બાજમાં ખીઈ કેવી અજબુતાઈથી બધાએજી !

પુલ વગર કોઈખી કૂત ખાલી નથી, સરવે કૂત પોતાનાં જુદાં જુદાં પુલો લાવેછે, અને તેથી માંજુસ જાત પોતાનાં સરવે ખુશી અને ખુરમીનાં વખતને રહીઆંમનેા કરવાને પુલનો સીંગાર વાપરેછે.

પુલનાં ગુણોને આદમીનાં કંટલાએક ગુણો સાથે સરખાવામાં આવેછે અને ઇરાંન જમીન જેહાં અતીસુઅ અને તરેહવાર પુલો મૂલેછે તેહાંની ભાશામાં એ ઊપરથી રંગીન ઇખારત દાખેલ થાઈછે. બોલવા માલવામાં તેમજ લખવામાં તેહાં પુલની એટલીતો મીસાલો વપરાએછે કે આખી ભાશા શીરીન અને મધુર થાઇ પડીછે.

આપણામાં પણ એવી કંટલીએક મીસાલોએ નેમકે—“પુલ જેહું નેક”, “પુલ જેહું નીરદોશ”, “પુલ જેહું નાંજુક.” ખચું સુઇ જાએછે તો કહેછે કે “પુલનો ઢગ થાઈ ગએજીછે”. મરી જાએછે તો બોલેછે કે “પુલની વારોમાં ગીજીછે” ઈતીઆદી.

પુલ કંટલાએક દેશની નીશાંન તરીકે ખતલાવામાં આવેછે. નેમકે ઇંગલંડે ગુલાખને—ઇસકાટ લંડે કાંચનાં જાહાડને—અને ફરાંનસે ગુલછરીને પસંદ કીધુંછે.

પુલ ઊપરથી એક નાંદર નસીએત મલેછે. જે જ જાહાડ એક નાંજુક કહીને પોખીને મોટી કરેછે તેજ જાહાડને તે કહી ખીલીને સોલા આવેછે—અને તેનાં પેદા કરનાર તરફ હુર ખામદાદનાં પોતાની મધુર લખટ મોકલેછે તેમજ જે માં બાપે આપણને ઊધારી મોંઘાં કીધાં તેઓનાં પાછલા વખતની સોલા આપણથી વધવી જોઇએ અને તેમજ જે માએઆણુ બાપે આપણને જનમ આપીએ તેની કીરતી ગાઈ, તેની વખાણનાં સખદા અને ખંદગી હુર સહવારનાં કરવી જોઇએ, નહીતર માંજુલીનું નામ શેકટ ધારણ કીધેલું કહવાએ.

ગોવર્ડ.

આએ રોગનું નામ સાંભલતાંજ આપણને કંટલા દર પેદા થાએછે. જેકે સહીઅડના રોગ જેટલું એ દરામણુ નથી તોપણ પુશકલ ખચાં એ રોગથી દ

રવરસે મરણુ પામેછે. ગએઆ નવેમખર મહીનાથી એ રોગ આપણી યુખમાં ખચાંઓમાં પુશકલ શેલાએ છે અને એથી પુશકલ મરણુ પણ થયાંછે.

ગોવરાંનો રોગ દર માણસને તેની જંદગીમાં એક વખત પણ થાએછે કોઈ વખતે એકજ ખચાંને બે તરણુ વાર આવી જાએછે પણ પાછલનું ગોવર્ડ ધણું હલકું હાએછે.

ગોવરાંનો રોગની થોડીજ ધાસતી રાખવાની છે પણ તેની સાથે જે ઠાંસો હંમેશાં પેદા થાએછે તે વારેઘડીએ ખીકટ હાએછે અને તે ઠાંશાના મરજખીજ પુશકલ ગોવરાંનો ખચાં મરણુ પામેછે. વહી જારે ગોવર્ડ આવીને એકદમ ઊડી જાએછે તારે પણ ઘણી ધાસતી રાખવામાં આવેછે.

જારે એ રોગ એવો ખીકટ અને દર ઊપજાવે એવો છે તારે તે રોગમાં ખચાંની શી માવજત કરવી તે દરએક માએને જાણવાની ફરજ છે. આપણી જારતો એ રોગથી ઘણા નબરવસ રહેછે અને ખચાંની પુરતી માવજત કરતાં નથી અને જારે ખચું ધણું હુરાન થઈ પડેછે તારે બેસમજ અને વેહમથી માણતાએ કરવા મંદી જાએછે. તેઓ એ રોગમાં દવા આપવી અડચણુ ભરેલી ગણેછે અને એ વેહમને લીધેજ ઘણાં ખચાં ભોગ થઈ પડેછે, જો વેહમથીજ દવાએ ખરાખર લાગુ પાડેતો ઘણાં ખચાંઓનો જાન ખચી સકે.

એ રોગ ઘણોખરો શઆલાના દીવસ ઊપર શેલાએછે.

જારે એ રોગ થવાનો હાએછે તારે ખચાંને પેહલાં તાવ આવેછે, આંખ અને નાખ માંડેથી પાંજી ગલેછે, પુશકલ છીક આવેછે, આંખો લાલ થાએછે અને જરા સરકો ઠાંસો માલમ પડેછે. એવી હલતમાં ખચું તરણુ દીવસ સુધી બેકરાનીમાં રહેછે અને એથી દીવસે આંગ ઊપર લાલ છાંટ માલમ પડેછે, પેહલાં મોહોડુ અને ગરદન ભરાઈ જાએછે, પછી છાતી અને હાથ અને છેલ્લે પગ ઊપર માલમ પડેછે. જો એ ઠાંસને ખરાખર તપાશીને જોશુતો માલમ પડેછે કે ને અરધા ઘાંદની મીશાલે ભરાએછે. એ છાંટ માંડેથી કાંઈ રસી પેદા થતી નથી. જારે એવી નીશાનીએ માલમ પડે તારે સમજવું કે ગોવરાંનો મરજ છે. ગોવરાંની છાંટ આસરે ચાર દાહાડ લગી રહેછે પછી સુકાવા માંડે

હે, અને પેહેલાં ત્રોડાડાં અને છાતી ઊપર સુકાં છેલ તાં માલમ પડે છે.

એ રોગની સાથે હમેશાં થાય છે ઇચ્છા વધારે કાં, સો રહે છે. એ ઠંડો વધીને ફેરલીએક વખતે શેશાં નુ દરદ પેદા કરે છે અને તેથી ખચું મરણ પામે છે.

એ રોગમાં ખચાંની માવજત આએ નીચે કહે આ પરમાંએ કચ્છી,

૧ છું—ખચાંને ઘેરમાં, ખીછાના ઊપરજી રા ખવું, ઘણું શરવા હરવા દેવું નહીં.

૨ છું—ઝોરડો જરા ગરમ રાખવો, આંગ ઊપર થંડો પવન ફુકવા દેવો નહીં, તથા આંગને ઘણાં ગરમ કપડાંથી ઢાંકવું નહીં પણ વલી ગરમી લાવવાને માટે સઘલાં ખારણાં ખારી ખંધ રાખવાં નહીં—ઝો રસા માંહે જોલાં હવા આંવવા દેવી જરૂર છે.

૩ છું—અથલો વખત છાતીને શ્વાનેલનાં કપ ડાંધી ઢાંકી રાખવું જરૂરનું છે.

૪ થું—પેહેલાં ૭—૮ દાહડા ખચાંને દુધ, આરુટની ઠાંજ, પાંધી, એવા હલકા ખોરાક ઊપર જ રાખવું. જારે ગોવરાંનું જોર નરમ પડવા આવે અને હોલતાં નીકલવા માંડે એટલે મુરગીના સેરવો, “હાપ્પાઈલ” ઈંડાં, લુનેલું ગોશ, ઈતીઆદી આપવું.

૫ મું—પંદર દાહડા લગી કદી પણ ખચાંને ઘરની બાહરે જોલી હવામાં લેઈ જવું નહીં.

૬ કું—ઠાંસાને માટે ડાકટરની દવા કરવી જ રૂરની છે કાંએક ઘણી વખતે ઠાંસો ખરાખ હોએ છે અને દવા નહીં. અપાએ એવા વેહમને લીધે ખચું વારે ઘડીએ જોગ થઈ પડે છે. વલી એ ઠાંસો જલદીથી ની કસી પણ જતો નથી. એ સારો થવાને માટે વખતસા એક બે મહીના પણ લાગે છે તેથી સખુરીથી દવા કરવી જોઈએ. ઘણી વખતે હવા શેરબદલ કરવાની જરૂર છે.

૭ મું—એકજ કુટુંબમાં જો એકથી વધારે ખચાંને ગોવરૂ આવીડો હોએનો તેવાને જીવું રાખવા ની જરૂર છે કાંએક સઘલાને સાથે રાખીઆથી દરદનું જોર વધે છે.

૮ મું—જાંહાંથી પેટ ઘણું કખજ હોએ તાંહાં થુધી જોલાખ આપવો નહીં. કહણ જોલાખથી ઘણી વખતે એવરૂ ઊડી જાએ છે અને ખચાંને ઊલટી ઈજા પોહાયે છે.

૯ મું—ઝોરડો અંધારો રાખવો ઈ તેથી આંખને નુકશાન નહીં થાયે. ઝોરડા માહે ઘોઘાટ પણ નહીં કરવો ઘોઘાટથી ખચું ચેંકીને ઊઠે છે.

૧૦ મું—જો ઠાંસો ઘણો દુખ દે તો ગરમ પાણીનો ખાશ આપવો. એ ખાશથીવલી સુજેલી આંખને પણ શએધ થાયે.

૧૧ મું—જો આંખો ઘણી સુજે અને જલેતો ગરમ દુધથી વારેઘડીએ ઘોવી.

૧૨ મું—જો આંખરી સુકાતી વખતે ઘણી ખુબ વેતો અને સુકી માલમ પડેતો એક જાગ સરકી અને તરણુ જાગ ગરમ પાણી ચેલવીને એક વાદલાંથી લ ગાડવું.

૧૩ મું—જો ગોવરૂ ઊડી જાએતો ખચાંને ગરમ પાણીમાં ખેશાડવું, હાથ પગે સાર્થ મારવો અને ડાકટરને જોલાવવો. એ ઊપર કદી પણ ગરમ ચાહે દાટ્ટ અથવા ગરમ દવાએ આપવી નહીં તેથી ગુણુ થચાંને ખદલે ઊલટો અવગુણુ થાયે છે.

કમનશીખથી સહીઅડની માશ્ર ગોવરાને આગ લથી અટકાવવાનો ઊપાયે હજુર સુધી સોધી કાહડી જો નથી. જોદા કરેને તે દાહડો નજદીક આવે!

વંનર.

જે દેશમાં રસતા સશર્ધદાર નહીં અને વચે પાહુડો અને નાલાંજીની અડચણ, તાંહાં વેપારનાં કામ ને ઘણી અરખત પડે છે. તેરવીજ હલકતમાં આજરો વરશની વાત ઊપર હીદુશયાંનના તુલખ હનો. જે દેશમાં વેપાર થોડો તે દેશના હલકમને આજોપત પણ કમ થાયે છે માટે વેપારને ઊનેજન આપવાને શારૂ આપણી ઇંગરેજ શરકરે પેહેલું કામ એ દેશમાં રશ

તાઓ ખાંધવાને અને નાલાંઓ ઊપર પુલો ખનાવવા ને શરૂઆત કીધી હતી અને એ કાંમ પછવાડે કરોરો રૂપીઆ ખરચીને શરવે કોંગ્રેસ વેપારને મદદ કરી આ ધી હતી અને હજુરખી જોગવાઈ મલને કરતી બચ્ચે છે. જે જગો ઊપર માલની ગાડીઓ નાઈ નહી શકતી તે જગો ઊપરથી માલની આવબવ કરવાને શરૂ વેપારીઓ વંબરને કાંગે લગાડે છે. વંબર અથવા કાપ્સલા એટલે શું એ વીશે થોડોએક હવાલ આં જગો એ આપવા માંગીએ છે. વંબરને શરૂ ખેલાને કાંગે લગાડવામાં આવે છે તે હવે રીતે કે શંકડો ખલકે હ બરો ખેલાની પીઠ ઊપર માલ લાધીને એક ગેમથી ખીલ ગેમ લેઈ જવામાં આવે છે. જે ખેલો ઊપર માલ લાધેલો હાએ છે તેમને "થોથી" કહે છે અને એ થોથીનાં ઠેલાને વંબર કહે છે. ગુજરાત તથા દખણ તરફ હવે વંબર આપણાં જોવામાં આવે છે. આરરી ઠા ખંડમાં તથા આરબશયાંનનાં રેતીનાં મુલખોમાં તે મજ તુરકશયાંન અને ઇરાંન દેશોમાં વેપારને કીજે ઊંચે વાપડવામાં આવે છે. શુરીઅના તાપની નીચે રેતીનાં તપતાં મેદાનો મધથી ખેલાની વંબર નાઈ શકે નહી માટે એ કાંમને શરૂ ઊંચેને વાપડે છે. પર મેશવરે આ ઊંટ નાંવરને હવે રીતે ખનાવેલો છે કે તે રેતીનાં જંગલમાંથી પશાર થાઈ શકે છે. વલી રેતીની જગો ઊપર બહાડ પાંન કે પાંણી શંકડો કોશ શુધી મલી શકું નથી તેથી તે નાંવર મોહોટી શખુરી શાયે ભુખેલો અને પેઆશુ પોતાને મારગે ચાલેલો બચ્ચે છે. ઊંટનાં ગલાંની અંદર ખુદરતથી એક જાતની કાઠલી ખનેલી હુએ છે તેથી જે જગો ઊપર પાંણી મલે છે તાંડાં પોતે ધરાએ તાંડાંશુધી પાંણી પીઈને ખી જુ કાઠજુએક પાંણી પેલી કાઠલીમાં ભરી મુકે છે જે તેને આગલ ચાલતાં પીઆશની વેલા કાંગે લાગે છે તે હવે રીતે કે ઊંટ પેલી કાઠલી માંડેલું થોડુંક પાંણી પોતાના મોહોમાં આને છે અને તેથી પોતાનું શુકાઈ ગચ્ચે લું મોહોડું બીનવે છે. ઊંટમાં હવે ખુખીને લીધે તે વેપારનાં કામને શરૂ થયું અગતનું થાઈ પડીલો છે અને જો એ નાંવરની પેદાએશ નહી હવેતો આરબશયાંન વીજરેના મુલખોમાં વેપાર થાઈ નહી શકતે. જેમાં ખેલાનાં ઠેલાને વંબર કહેવામાં આવે છે તેમ ઊંચેનાં ઠેલાને કાપ્સલા કહે છે. કાપ્સલા કાંઈ વેપારને ખાતરજ કાંગે લગાડવામાં આવતા નથી. શરવે મહુમદના ચેલા

એ ઇઆને મુશલમાનો આરબશયાંનમાં મકે હજ કરવાને શરૂ બચ્ચે છે અને લામખી તથા ખીકર મુશારરી ને કીને હબરો હાલજો ઊંટ અને ઘોડાએ ઊપર પોતાના ખાધ ખોરાક વીગરેની લંબચો લેઈને બચ્ચે છે અને તેઓને મારગમાં અતીયાણું શોશરુ પ્રકે છે. જે તીનાં મેદાનોમાં કાપ્સાએક દીવશ શુધી પાણી નહી મલી આવેઆથી અને આગલથી નરો રાખેલું પાણી ખુરી જ્યાથી અને તે શાયે મરકીનો નરે વધી પડે આથી અથવા મારગમાં ભુશરાઓની ઠેલીઓ સાંમ ખે થઆથી કાપ્સલા માહલા ઘોડીની ઊપર અતીએ દુખ પડે છે. વલી કાપ્સાએક વેલા હુખી ખને છે કે તે રેતીના મેદાનમાં એકાએક તોપાંની પવન ઠુકવાથી રેતીનાં વડોલીઓ થઈ આવે છે અને તેથી તે કાપ્સલાને મોહો ઠે ભાગ રેતીની અંદર દાઈ બચ્ચે છે. હાવી રીતની સકતી ખેચતાં કાપ્સાએ એક જગો ઊપરથી ખીલ જગો ઊપર બચ્ચે છે. હવે એક કાપ્સાનું ચીતર આ ખીનાંને મયાલે આપવામાં આવેલો છે.

હીંદુશયાંનની વંબર જેઓએ પોતાની નજરે જોઈ છે તેઓને તે ઘણી રલીઆમની લાગે છે. પુનાં અથવા શુરત તરફ રશતાની મુશારરી કરનારાઓને વારે વાર હવે વંબર મલે છે જે વેલા સરવે ખલદીઆએ ઊપર એકજ સરખો ખોજો લાધીને તેમનાં ગલાંમાં ઘાંટરકી પેહરાવેલી હાએ છે, જેથી તે ખેલાને ચાલતાં જંગલ વચે લાંમખે છીરેથી ગણ ગણ કરતો આવજ નીકલે છે અને તે ખેલાની વચે વંબરઓ પેતાની કુટખ શંગાથે એક એક ખેલ ઊપર ખેકેલાં માલુમ પડે છે. તે એ વેલા ખેલાંની ઊપરજ પોતાનાં ઘેરખાર કરીને રહે છે તે એટલે શુધી કે ખેલા પોતાને મારગે ચાલેઆ બચ્ચે છે અને વંબરઓ વારાશરતી પોતાના મેશવાંના ખેલ ઊપર હુંઘના જોકા ખાએ છે. જે ગાંમમાં ચારે પાંણી મલે છે તાંડાં આ વંબરને ઠીક પડે છે પણ હુનાલાની રંતુમાં કાપ્સાએક કોંગ્રેસ ચારે ઇ આ પાણી મલતું નથી તાંડાં ખેલા ઘણા હરાંન થાય છે અને મારગમાં ટપોટપ પડીને મરણ પામે છે. જેમ માણુઓમાં મરકીનો ઊડતો મરજ થાય છે તેમ ઠેરો માંખી થાય છે, તેહવે મરજ જો પેલી વંબરમાં ચેલા જાનો થોગ્રજ દીવશમાં આખી વંબર પાએમાલ થાઈ બચ્ચે છે. હવે મરકી ભરેલો વંબર જો એક ગાંમમાં થી પશાર થાઈ બચ્ચેતો તેનો ઊડનો રોમ, તે ગાંમ

ના ઢોરોને ઢાંગે છે અને તેથી તે ગાંમનાં ઢોરો મરણ પામે છે. જેની શંભાલને ઢીલે વંખાર ગાંમમાંથી નહીં પણ ખારોખારથી પશાર થાઇ બને છે.

ખરી દોસતીનો એક તારીક લાએક નમુનો.

વાંચનારી ખાનુઓ "દોસતી" આ શબ્દ તરો એ વાર મંધાર શાંભલેઓ હો, પણ તે વીશે નવરાસ ને વખતે પુરતો વીચાર કરવાને કોઈવાર બેઠાં છે ? બે બાંધેઓ ભેગી મલી શહેર ઘેરની વાતો કીધામાં—કોઈ કોઈવાર અરસ પરસંતું કામકાજ કીધામાં, એક બી બાં સાથે ખાવા પીવામાં અથવા મતલબ સર મંધુર ઓ લવામાં કાંઈ ખરી દોસતી ગણાતી નથી. મનુશબ્દત ખુદરતથીજ દોસતી શોધતું બનવર ગણાએ છે, પણ ખરી દોસતીના પેવીતર ગાંઠથી બંધાએલાં માણસો ઘણાજ થોડાં મલી આવે છે અને તેવીજ ખરી મીતરા ચારીના આ નીચે જણાવેલા દાખલા કરતાં એક વધારે નવાઈ જેવો દાખલો તમારા શાંભલેઓ અથવા વાંચેઓમાં કદાજ આવેઓ હો.

સાઈરાકીબસ નામના એક દેશમાં ઉમન અને પીથીઅસ નામના બે ખરા દોસતો રહેતા હતા જેઓ માહેલા પેહેલાને કાંઈએક રાજદવારી કારણસર નેહાંનાં હાકેમ ડાએનીશીઅસે શંસી દેવાનો ઘાતકી હુકમ આ પેઓ હોય. આ હુકમને ઉમન ખુસીથી તાબે થએઓ હતો પણ તેણે બાદશાહ પાસે એક થોડી બખશસ માંગી લીધી હતી અને તે એ હતી કે તેને શંસી દેવાને ઠેડવેલો દીવસ આવે તેટલા વારમાં તેની બાએડી તથા છેકરોં ઓની મુલાકાત કરવા જવા દેવાની રબ આપવી આ માણસ ઘણેજ પરમાણીક અને મીતરાચારી હતો પણ તે વીશે બાદશાહને કાંઈજ ખબર હતી નહી તેથી તેણે તેના દોસત પીથીઅસને તેનો બંમીન તથા તે પા છે આવે તેહાંસુધી તેને બદલે કદી રાખીને જવા દીધે હતો. બાદશાહે પીથીઅસને સાથ કહી જણાવીઠી હતું કે અગર તારો મીતર ઠેડવેલા દીવસ ઊપર પા છે આવી ન પુગેતો તેને બદલે તુને પોતાને શંસીએ ચડાવી મુકવો પડશે. આ કચાર પીથીઅસે હીમતથી કંપુલ કીધા બાદ ઉમનને છેડીઓ હતો. હવે શું બનીઠી તે જુઓ. મીતરાચારીની અસર કેહવી હો.

તે વીશે વીચાર કરો. પેલો કખખત ઠેડવેલો દીવસ ન બદીક આવેતો ખીઓ પણ પેલો મીતર હુગુર આવી પુગોં નહી તેથી હીમતવાન પીથીઅસ ખીકંકુલ ખી ધોં નહી અથવા તેના મીતરની ઈમાનદારી ઊપર બં રાખી શકં કંઈ ગએઓ નહી, પણ ઊકડું ખેરાં દીલં થી એમ ઈછવા લાગોં કે—ખોદા કરેને તેના મીતર ને આવતાં વાટમાં કાંઈ અડચણ પડે. ખોદા કરેને પધન પાંણીથી તેને વીકંમ લાગે કે જેથી તેનો વધારે કીમતી બંન બનચે અને તેના બચાંને માંથે કાએમ રે હે એને હું તેને બદલે શંસીએ ચડું ! હવે માંનરે વંચમાં એકજ દીવસનો અંતર રહેઓ અને ઉમન હુગુર ઓ વી પુગો નહી તેથી બાદશાહ પોતે બંદીખાનામાં પીથીઅસની મુલાકાત લેવા ગએઓ અને મીતરાચારીના શેકટના વેહેબં વીશે પીથીઅસને નશીઅસ દેવા લાગો કે તે તારી અકલ કાંહાં વેચી, આપમતલબ આગં. ક મીતરાચારી ઊભી રહી શકતી નથી. માંણશં બૈત નેકી, પેઆર, મીતરાચારી, સખાવત ઈતીઆદી જે ગુણો ખતાવા બને છે તે માંતર બાહુરના દેખાવ અને મતલબસંર અને કીપલા ગુણોની હુચતી ખરેખરો આ પુરૂથવી કીપર ખીલકુલ છેજ નહી. તેં સું આ ના દાની કીધી કે તારી મુંડી તારો દોસતના વીસવાસ કી પર ભરોશો રાખી સુવી વચે મુકી બેઠે છે. આ વેલા પીથીઅસને મનમાં ભારે કરોધ થએઓ તથા બાદશાહના કીપલા સખુનો તેને તીરની મીસાલે દીલમાં લાગા પણ મીબજ ઠેકાંણે રાખી હીમતથી જવા બ દીધો કે, "માહારા મેહેરબાંન સાહેબ માહારો મી " તર પોતાની ઈમાનદારીથી એક તથા દુર બંએતો હું " આ બંતનાં દસ હબર, કમોહોતનાં મંરણને હું " મી તાબે થાઈ ! તરો નાં સમજતા કે માહારો મી " તર મને કમી બેવચન થઈ ભરાઈ બેશશે ! જેમ હું " માહારી ભવતી હંઈઆતી ઊપર ભરોશો સખુછું તે " મ તેની દેઆંતદારી ઊપર આધાર રાખુછું ! તેતો " હમણાં આવી પુચવાનેજ, પણ તેથી ઊલટું હું ઈ " શવર પાસ માંગુછું કે ઓ સદા માએઆલુ બાપ કાં " છબી કરી વાટમાં ઉમનને અડચણ કરવે કે જેથી " માહારા કરતાં હબરો રીતે કીમતી ભવનો બંચાં " વં થાએ." એવા લલાં શખદોનો વબન નેઈ બાદશાહ પોતેથી દંબ થઈ ઊભો અને ઘંભીરાઈથી પીથીઅસ ઊપર નોવા લાગો. "અંતે પેલો કંમંબખતીનો